6
39-e
57

B 191 = 192

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
7 M C
1

3
B
8
V. 3 - 4

Digitized by Google

Digitized by Google

COMMERCII

EPISTOLICI LEIBNITIANI,

AD OMNE GENVS ERVDITIONIS,
PRAESERTIM VERO AD ILLVSTRANDAM
INTEGRI PROPEMODVM SECVLI HI-
STORIAM LITERARIAM APPRIME
FACIENTIS,

PER PARTES PVBLICANDI

TOMVS PRODROMVS,

QVI TOTVS EST BOINEBVRGICVS.

RECENSVIT

IO. DANIEL GRVBER.

HANOVERAE ET GOTTINGAE,
APVD FRATRES SCHMIDIOS.
cIↄ Iↄ CC XLV.

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO SALVTEM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Inter ceteras Germaniæ Academias ſuperiori ſeculo cum docentium celebritate, tum diſcentium multitudine, Argentinenſis et Helmſtadienſis vnæ omnium maxime floruerunt. Et in Helmſtadienſi quidem inter Theologos Georgivs Calixtvs; inter Iuriſconſultos Andreas Clvdivs et Henricvs Hahnivs; inter Medicos Hermannvs Conringivs, et inter Philoſophos Henricvs Ivlivs Schevrlivs, inter Oratores Christophorvs Schradervs, inter Mathematicos Ioannes a Felden caput extulerant. Hi omnes, quod ſuam quiſque diſciplinam longe accuratius nitidiuſque, quam adhuc ab aliis alibi factum eſſet, tradere crederentur, tantam almæ Iuliæ famam conciliarunt, vt ad eam, veluti ad quemdam optimarum artium mercatum, non ſolum

lum vndique e Germania, ſed etiam ex vltimo Septemtrione flos iuuenum conflueret omnis generis doctrinæ cupidorum.

In primis diuturnum illud et ferale in Germania bellum, quo hinc pro imperio, illinc pro ſalute, pro libertate, pro aris atque focis dimicabatur, præſtantiora ingenia erexerat ad veterem faciem Imperii cognoſcendam, ad iura Cæſaris et Ordinum, ad leges et conſuetudines Germaniæ addiſcendas, et ad indagandum, quibus gradibus ac momentis per omnium ſeculorum decurſum Reſpublica in eam formam coiiſſet, quam pax vltima ſtabiliuerat. At tum notitia Imperii accurata, rerum ante geſtarum fida memoria, iuris publici et ciuilis prudentiæ cultura propemodum nulla fuit extra aulas. Hinc prodigio ſimile viſum, ſurrexiſſe in ſcholis, ad quas liber omnibus acceſſus patet, homines, qui, in iſta hiſtoriarum paupertate

tate et medii æui monumentorum raritate et penuria, priuato ſtudio eam partem eruditionis ſibi comparaſſent, qua ad enarranda ea omnia opus erat, et qua factum, vt rebus iſtis ſuum interponere iudicium poſſent. Horum doctrina, ex vulgatis ſubinde opuſculis perſpecta, tantam erudiri cupientibus ſitim excitauit, vt ad eam reſtinguendam non iuuenes modo frequentes accurrerent; ſed viri quoque, perſequendis vel componendis arduis litigiis adhibiti, lumen ab ipſis mutuarentur, dum conſulentibus de bello, de pace, deque re omni maioris momenti ſagatis togatiſque palliati reſponderent.

Quod itaque in ſuperiore Germania poſt reditum e Suedia IOANNI HENRICO BOECLERO; hoc in Saxonia multo maiori cumulo contigit HERMANNO CONRINGIO, Profeſſori quidem Medico; at in hiſtoriarum et iuris publici

 ac

ac omnis philoſophiæ et antiquitatis cognitione nemini ſecundo, et, quod maxime mireris, in ſacris quoque controuerſiis exercitatiſſimo. Erant in hoc viro, præter inſignes animi dotes, acerrimam iudicii vim, ſummam laboris patientiam, et miram in ſcribendo facilitatem, plura alia, aliis denegata, quæ eum apprime idoneum erudiendis aliis redderent. Non enim e ſolis libris vulgo proſtantibus ſapuit. Etenim initio Principis patriæ, quæ Friſia Orientalis fuit; tum Suedorum quoque ac Daniæ Regum per vices; poſtremo Sereniſſimi Ducis ſui Augusti Conſiliariis intimis adſcriptus, multa legit, multa vidit et audiuit, multa in conſeſſu veteranorum collegarum, præſente et præſidente Principum ſapientiſſimo, in vtramque partem, vt fieri ſolet, diſputata librauit et expendit, quæ ad nullius alterius doctoris Academici notitiam peruenerunt. Quibus caute adhibitis, non ſolum ſcriptis ſuis ſingularem concilia-

uit

uit gratiam, ſed etiam id effeçit, vt, licet iucundius legeretur, quam audiretur, quoties ad docendum prodiret in cathedram, numquam vacua in aula latraret. Diſcipulorum eius per octo luſtra tanta multitudo fuit, vt poſtremis vitæ temporibus ex iis, qui ad curandam rempublicam et ad legationes obeundas, vel ad alia honeſtiora munera ciuilia admoti erant, pauci eſſent, qui non e ſchola Conringii prodiiſſent.

In his veluti anteſignanus quidam Ioannes Christianvs Boinebvrgivs fuit, Nobilis Haſſus, a. d. $\frac{2}{12}$ Aprilis 1622. natus Iſenaci: cuius feruidum et fœcundum ingenium ita perpoliuit Conringivs, vt recens ab Academia ætatis anno viceſimo tertio idoneus iudicatus ſit, qui a Principe ſuo Landgrauio in Suediam Legatus mitteretur ad Reginam Christinam. Temporis et domi, et in Academiis, et in itineribus optime collocati indicium

)(4 non

non hoc quidem, quod fortaſſis in Aulicum quemcunque cadere poſſit, ſed potiſſimum ſtupenda in iſta ætate iam comparata eruditio eſt, quæ pellucet ex epiſtolis iam tum e Suedia ad ſuum ante in Marburgenſi Academia doctorem, Dn. Ditericum, datis: in quibus nihil iuuenile; nihil quod non multam veterum et recentiorum omnis generis auctorum lectionem, iuris publici et priuati exquiſitam ſcientiam, et hiſtoriæ omnis, in primis autem literariæ, diffuſam cognitionem ſpiret.

E Suedia redux, a pluribus Imperii Principibus expetitus, conceſſit denique in familiam Principis Electoris Moguntini, in cuius Aula, vix triginta annos natus, cum ſacra mutaſſet, ad ſupremum honoris faſtigium adſcendit, Conſiliariorum princeps et ſupremus Mareſchallus creatus. Quo in loco nulla res maior in Imperio geſta, aut cum

ex-

exteris tranſacta eſt, cuius ipſe non pars magna fuiſſet. Vbi tria potiſſimum in eo admiranda eſſe cenſeo. Primum, quod vir tam in excelſo loco poſitus, in iſto multiplicium ac grauiſſimorum negotiorum cumulo, bonarum literarum ſtudia non minore ardore proſecutus eſt, quam ſi per ea demum e vulgo ſibi emergendum eſſet. Deinde, quod contractam ab ineuntibus annis cum viris doctis, et in primis cum CONRINGIO, amicitiam, licet ab hoc, vt liberioris oris atque calami homine, toties amariſſime increpitus, mutuis epiſtolis vſque ad extremum vitæ halitum percolere non deſiit. Denique, quod ſtudiorum adiutores ambiuit præſtantis ingenii iuuenes, quos in contubernium receptos paterna indulgentia fouit, et ad altiora prouehere anniſus eſt.

Inſtar omnium facile ſit GODOFREDVS GVILIELMVS LEIBNITIVS noſtras, quem forte fortuna ſibi

 ob-

oblatum, ſimulatque ingenium variarum ſcientiarum capax et appetens perſpexiſſet, in amicitiam et operarum communionem recepit, viris Principibus, et inter eos talibus præſertim, qui tum in caſtra Pontificia conceſſerant, impenſe commendauit, et amicis per Germaniam, Galliam, Italiam, Angliam et Suediam ita laudauit, vt vndique ad hunc epiſtolæ aduolarent: quibus cum ad amuſſim reſponderetur, natum eſt diffuſum illud et cum nullo alio, ſiue amplitudinem eius ſpectes, ſiue rerum et linguarum varietatem, ſiue multiplicis eruditionis excellentiam, facile comparandum literarum commercium, quod LEIBNITIVS cum viris doctiſſimis per totam Europam, immo et per Indiam, habuit, et a quo nulla vi, nullo otio vel negotio, abſtrahi ſe paſſus eſt, donec vltimum ſpiritum exhalaret.

Tantas opes publici iuris facturo e re viſum eſt, prodromi inſtar præmittere hæc, quæ vides,

Anec-

Anecdota Boineburgica, vt appareat, quantus vir fuerit ille fortunæ Leibnitianæ faber. Eadem opera et voto Leibnitii, qui hæc partem ipſe aſſeruanda duxit, et deſiderio eorum, qui iam dudum Boineburgii et Conringii mutuas epiſtolas legere geſtiunt, obſecundaſſe videri queam. Verſantur autem, vt ingentem rerum varietatem intra certos quaſi cancellos conſtringam, in triplici potiſſimum argumento. Princeps et ceteris diffuſius attingit potiora iuris publici noſtri capita. Alterum pertinet ad hiſtoriam literariam, in qua plane regnat Boineburgivs, ſubinde commemorans, quæ Conringivm latuerant. Tertium ad ſacras ſpectat controuerſias, quæ non ſine bile agitantur, Conringio Boineburgivm ad aras, a quibus diſceſſerat, retrahere; Boineburgio viciſſim Conringivm in partes ſuas perducere moliente; nequicquam. Hinc cum neuter alterius argumentis cedere vellet, mira affectuum viciſſitu-

dine,

dine, ſtomachantur, rixantur, altercantur, deprecantur, reconciliantur: vt amantium iræ amoris redintegratio ſunt. Quæ in his certaminibus duriora hinc in LVTHERVM, illinc in Pontificem effunduntur, ea mea non facio; quemadmodum nec omnia acerbius dicta in domum Auſtriacam. Neque enim, quod iam in Annales iuit, diſſimulari poteſt, Duumuiros noſtros non ſolum auerſum ab illa Domo animum habuiſſe: quod quidem culpa vacare poſſit; ſed etiam ſtudiis ſuis in Galliam inclinaſſe, animoque et calamo militaſſe in caſtris Gallorum. Quod poſtremum vt patriæ amans nemo facile laudauerit; ita prius illud viris bonis condonandum videtur, qui ipſimet viuentes videnteſque experti erant, quam inimica libertati Principum Imperii fuerit vis Auſtriaca, Hiſpanicis conſiliis et opibus inflata. Sed hanc poſt amiſſam Hiſpaniam torpere vidimus.

Quid

Quid ipſemet in digerendis exornandiſque his cimeliis præſtiterim, multis enarrare parum attinet. Cuncta meæ limæ ſubiecta prius non dimiſi, quam ſenſum perſpicuum elicuiſſem, religioſe cauens, ne quid irreperet, quod culpa mea legentibus negotium faceſſeret. Hinc, licet in re aliena quidquam mutandi arbitrium mihi non ſumerem; præuidens tamen, ad palatum noſtri ſeculi non fore ſapientium ſuperioris temporis morem, quo ſatis erudite ſcribere ſe non credebant, niſi græca paſſim latinis interſpergerent, græca interiecta, quæ tamen ſunt pauciſſima, et fere in ſolis terminis technicis conſiſtentia, breui manu latina reddidi. Singulis epiſtolis princeps, quoad eius fieri potuit, argumentum præmiſi: quod ſi quando omnem ambitum non exhaurit, breuitatis ſtudio attribui velim. Vitio meæ gentis notulas alicubi ſubieci. Pleræque breuiſſimæ ad colligationem epiſtolarum oſten-

oſtendendam; reliquæ ad illuſtranda loca quædam difficiliora, aut ad indolem magnorum virorum pernoſcendam comparatæ ſunt. In alia excurrere non libuit, ſcienti, quam difficulter ſe exteris probent longiores commentarii. Quibus ne quid nauſeæ crearetur, ab notarum mentione in titulo libri abſtinendum eſſe cenſui, tamquam rei non magni pretii. Pars altera proximis nundinis maiorem exhibebit rerum varietatem, eiſque interuenientem ſiſtet LEIBNITIVM, iuris vtriuſque Doctorem. Scripſi Hanoueræ a. d. X. April. cIↄ Iↄ cc XLV.

*

* *

SICCINE, PARVE LIBER, SINE PRAEDIBVS IBIS IN ORBEM?
NEC, QVI NVTANTEM TE TVEATVR, HABES.
INCOMITATVS ABIS: SINE DVCTORE ATQVE MAGISTRO:
PARTVS VT EXPOSITVS, FORTE IACEBIS HVMI.
SI TAMEN HERBIPOLIS TREVIRVMQVE ANTISTITIS ARCES,
SIVE MAGONTIACI TECTA SVBIRE LICET;
INVENIES DOMINOS BONEBVRGI SANGVINE CRETOS.
HOS TIBI SI FACILES CONCILIARE POTES;
SIDERA SVBLIMI CONTINGES VERTICE. NAMQVE
HIS TIBI NON TOTO EST TVTIOR ORBE LOCVS.

Digitized by Google

ANECDOTA
BOINEBVRGICA
PER LEIBNITIVM
PARTEM E NAVFRAGIO SERVATA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

I.

Io. Philippus, Elector Moguntinus, Io. Chriſtianum Boineburgium ad Pro-Cancellariatum S. R. Imperii promouere nititur apud Leopoldum Imperatorem.

An die Römiſch-Kayſerliche Mayeſtät von Chur-Mayntz.
Allerdurchlauchtigſter &c.
Allergnädigſter Herr.

W*as Ew. Kayſerl. Mayeſtät mir auf meine vorige allerunterthänigſte Schreiben, worin ich Deroſelben zu der vorietzt vacirenden Reichs-Vice-Cantzleriats-Stelle meinen Geheimbten Rath und Ober-Marſchallen, Iohann Chriſtian Freyherrn von* Boineburg; *zu der Interims-Verwaltung aber den Reichs-Hof-Rath, Georg Ludwigen von Lindenſpur, benent und angeſetzet habe,*

 hin-

hinwieder zu antworten allergnädigſt beliebet, und welcher geſtalt Sie ſich dabey gegen mich nochmahlen erbiethen, mir an meinen zu Beſtellung der Reichs-Hof-Cantzley hergebrachten, und ſo woll in der alten und neuen Reichs-Hof-Cantzley Ordnung, als Dero Kayſerl. Wahl-Capitulation begründeten Iuriſdiction und Gerechtſamen einigen Eintrag nicht zn thun, gleich Sie denn auch der tröſtlichen Zuverſicht gelebten, Ihro ich hinwieder zu dieſer Function ein und anders Subiectum an ihrem Hoff, allermaſſen es zwiſchen Vnſerer beederſeits Vorfahren iederzeit gehalten worden were, vorſchlagen und benennen werde, zu deme ſo vvol Sie als ich ein volkommenes Vertrauen ſetzen könten, zumalen auch, ſo viel die Interims-Beſtellung betrifft, dafür halten thun, ſintemahlen der von Lindenſpur, vvie ſie vernehmen, vvegen ſeiner ietzigen Leibes-Vnpäſslichkeit, und ſonſten obhabenden vielfältigen Reichs-Hof-Raths Geſchäften ſich von dieſer Reichs-Vice-Canzellariat-Ambts Vervvaltung zu entſchuldigen gemeinet ſeyn ſolle, es vverde mir auch nicht miſsfällig ſeyn, daſs der Graff von Wolckenſtein unterdeſſen der Expedition zu aſſiſtiren fortfahre.

Al-

Allermaſſen nun Ew. Kayſerl. Mayl. ſich gegen mich nochmahlen zur Handhabung des mir, alſs des Heil. Röm. Reichs Ertz-Cantzlern, in Beſtellung der Reichs-Hoff-Cantzley-Bedienten, in Kraft des Herbringens, Cantzley-Ordnung und Wahl-Capitulation competirenden Rechtens, und daſs ſie mir darin einigen Eintrag zu thun nicht gemeinet, ſo gnädigſt löblich und vvol erkläret, vvofür ich denn auch deroſelben hiemit vviderholten allerunterthänigſten Danck ſagen thue; Alſo habe ich auch: um ſo vielmehr, der unterthänigſten Zuverſicht gelebet, und zumahl auſſer allen Zvveifel geſtellet, dieſelben vvürden es auch bey angeregter meiner, auf beſagten meinen Ober-Marſchallen in kraft deſſen gethaner Benen-und Beſtellung, ohne vveiters Bedenken, es alſo gnädigſt haben bevvenden laſſen, und zvvar deſto mehr, vveiln alles, ſo etvvan deme zuvvieder angezogen vverden könte oder möchte, in Ew. Kayſerl. Mayl. lobſeeligſten Herrn Bruders Ferdinaudi IVti ſo vvol als inſonderheit dero ſelbſt eigenen beſchvvornen Wahl-Capitulation allerdings vor unbündig gehalten, und zu mehrer Handhab-und Beſtätigung des Reichs, mein und meines Ertz-Stiffts Rechtens, gantz auf-

gehoben und caſſiret; hingegen darin auſdrücklich verſprochen und zugeſaget vvorden, daſs in Beſtell-und Anſetzung dero Reichs-Hoff-Cantzley, ſo vvol mit des Reichs-Vice-Cantzlers, als der Secretarien, Protocolliſten und aller andern zu der Reichs-Hoff-Cantzley gehörigen Perſonen mir, als Ertz-Cantzlern durch Germanien, in der mir allein disfals zuſtehenden Iurisdiction, unter vvas Vorvvand es ſey, kein Eingriff oder Verhindernis geſchehen, noch darin einige ziel oder maas gegeben, auch vvas hiebevor darvvieder vorgangen ſeyn mag, zu keiner Conſequentz gezogen, und vvan ins künfftig etvvas darvvieder gethan oder verordnet vverden mögte, vor ungültig gehalten vverden ſolle, und dahero Ew.Kayſerl. Mayl. von ſelbſten höchſt vernünfftig allergnädigſt zu ermeſſen, vvie beſchvver-nachdencklich, auch bey dem heil. Reich und meinem Ertz-Stifft unverantvvortlich mir fallen vvürde, in einige Enderung (vvie gerne Ich auch ſonſten Evv. Kayſerl. Mayl., ſo viel an mir, in allen an hand gehen vvolte) zugebelen: und vveiln durch ſolche Reſtriction, einen von Dero Hoff, und nicht von dem Reich, oder den Meinigen hierzu zu nehmen, meine gerecht-

rechtſahmen , und alſo eben daſienige , ſo mir durch die Capitulation zugeleget und bekräfftiget vvorden , gäntzlich vviederum umgeſtoſſen und entzogen vvürde , ob ich bey ſo bevvandten Dingen dieſes mir zukommendes unlimitirtes Recht, ſo ich von Ertz-Cantzcellariat-Ambts und Reichs-vvegen habe und trage , und ſo klärlich in der Wahl-Capitulation fundiret, und vvas darvvieder vorgenommen vvorden , oder noch vorgenommen vverden mögte , darinnen und von Evv. Kayſerl. *Mayl. ſelbſt caſſiret vvorden , dergeſtalt ohne verletzung meiner geleiſteten ſchvveren Pflichten bey ſeit ſetzen , und ohne ſonderbahres ohnerſetzliches præiuditz von der gethanen Beſtellung abvveichen könne.*

Setze hierauf zu Evv. Kazſerl. *Mayl. nochmaln die veſte Hofnung , und das unterthänigſte zuverſichtliche Vertrauen , daſs , gleich vvie Ich auch bereits in omnem euentum hiebevor deroſelben höchſtgedachten Herrn Vatern und Vorfahren Ferdinando III. glorvvürdigſten Andenkens gedachten meinen Obermarſchaln von Boineburg, auf damal beſorgten Abgang des iüngſthin verſtorbenen Vice-Cantzlers , Graff Kurtzens, eventualiter*

benennet und angeſetzet gehabt, I. Kayl. Majeſt. auch bey ſeiner Perſon es bewenden laſſen; Alſo auch Sie nunmehr deſſentwegen kein bedencken tragen, noch mir, daſs ich unverenderlich dabey beſtehe, in Kayſerl. *Ungnaden vermercken werden: Wie ich denn E.* Kayſ. *Majeſt. allerunterthänigſt vvoll verſichern* kan, *daſs gegen dieſelbe und das heil. Reich er ſich dergeſtalt, ohne eintzig ander Abſehen, treu, eiferich, ſorgfältig, embſig und fleiſsig ervveiſen vvird, vvie es ſeine treue pflichten erfordern, und daſs verhoffentlich E.* Kayſerl. *Majeſt darob ein ſonderbahres Vergnügen, auch auf Ihn Dero* Kayſerl. *Vertrauen zuſetzen, Uhrſach haben, und ſolches nicht bereuen vverden.*

So viel ſonſten die Interims, Beſtellung des Vice Cantzlariats, biſs Er, Freyherr von Böneburg, vvird aufziehen können, *betrifft, da habe Ich zvvar von dem von Lindenſpur noch nicht vernommen, vvas Er der aufgetragenen Adminiſtration halber zu thun gemeinet. Ich vverde aber auf anhoffende Einlangung Evv.* Kayſerl. *Majeſt. allergnädigſter Antvvort, nicht vveniger des Graven von Wolckenſtein, alſs des von*

von Lindenſpurs vvegen, allenfals in Reſpect Evv. Kayſerl. *Majeſt. mich alſo vvilfahrig erklären, daſs dieſelbe gevvislich darob ein gutes contento haben vverden. Und ich habe es Deroſelben in vviederantvvort gehorſamlich unverhalten vvollen; * Die ich dabey Gott &c.*

Datum Mayntz den 28. *Aprilis.* 1659.

II.

IO. CHRISTIANI BOINEBVRGII,
e cuſtodia Moguntini Electoris dimiſſi,
Epiſtola ad amicum intimum,
IO. LINKERUM de LUXENWICK **

Francofurti d. 27. Martii 1666.

Mi domine Linkere!

Scribere occupo, quamquam reditionis tuæ inſ-

* Quod *BOINEBVRGIVS* magnis hiſce auſis excideret, in cauſſa fuit certum negotium, cuius fructuum percipiendorum gratia vltimo vitæ anno *LEIBNITIVM* Pariſios miſit. Natura negotii ex chartis inferius exhibendis diſpaleſcet.

** Huius magni et in negotiis publicis verſatiſſi-

inſciens. Quin autem vel tandem e Pannonia vlteriore reuerteris, non ambigo. Ceterum priſtinus adhuc durat rerum ſtatus. Landgrauius *ERNESTVS* nuper me heic domi meæ conuenit perclementer et comiter. Apud ipſum, prout ſcribit, Herus olim noſter mei præclaras, nec vnas, ſolito liberaliores in ſpeciem mentiones fecit, ſemper ingeminans carmen tritiſſimum: *eccur non ad ſe redeam? quare ipſius alloquium tam perſeueranter deſugiam*? ſed contineo me, ſub DEI manu, intra metas modi priuati, qui indies mihi incipit magis allubeſcere. Non ambio limina Potentum, nedum vt in curæ pro publico partem reſumi appetam. Procul eſto omnis hæc profanitas. Aeternitatem commentemur propius, quæ forte ad portas. Tempora qualia impendeant, coniectatio eſt ſatis liquida. Curæ politicæ alios exedant; nos ſtabilia diſtineant. Præſcii metus deinceps exſunto. Quiſ-

---

ſimi Viri mentionem facit Elector Moguntinus apud *LONDORPIVM T. VIII. c. 346.* et ipſe *BOINEBVRGIVS Epiſtola XVII.* ad *CONRADVM DIETERICVM*, qua *Noſtrum* eum vocat. Dabimus inferius nonnullas eius Epiſtolas ad *LEIBNITIVM* ſcriptas, miro Latialis ſermonis nitore commendabiles.

Quiſque ſuos patimur mânes. Anxia cautio multaque ſollicitudo ſummos agitat Monarchas. Noſtra nos quies exhilaret. Cum horrore interim expendo præſentem rei Chriſtianæ poſitum.

CÆSAREM occupat ſolitudo et orbitas ſua, ſponſæ mora; tum Hiſpanorum primorum moroſitas; item Imperii Ordinum nimiam in libertatem vſque ad exteros procliuitas; malefida cum Oriente pax, et ab iſtac auerſus Hungarorum animus; Galli denique Belgium, Mediolanum, Nauarram, Poloniam, et quid non? affectantis cupiditas.

Viciſſim *GALLVS* noua Leopoldi noſtri incrementa; Belgium in dotem datum dandumue; inducias cum Luſitano faciundas factaſue; Ibericæ potentiæ immenſas amplitudines, moriente forſan puero Rege, ad Cæſarem tranſituras; Polonorum haut paucos Auſtriacorum fauore imbutos; ſeneſcentem Francofurtenſis fœderis famam; Suecorum lentitudinem, Anglorum et Monaſterienſis Principis motus et irritas tot pactiones ægre fert. Adhæret procul dubio recordatio *Gigerinæ* cladis animo nil non infra ſe exputanti. Neque periculo caret, hoſtem habere, quicum Hu-

Hugonotæ bellare diſcant. Qui theſauri iactantur, vtique ingentes, fama tamen minores ſunt. Ditatum ærarium exprimendis ſpongiis plus quam centum miliones reluendo regio patrimonio impendit. Inſanæ ſubſtructiones, coëmptæ ſtructæque naues, pellices, comoedi et reliquus luxus immani pecunia conſtant. Bellis igitur, nedum vitiis, in longum non ſufficiet arca.

HISPANIA et quicquid ſub vtroque ſole terrarum mariumque hoc nomine audit, rectore Philippo deſtituta, Regem puerum morti æque maturum; Reginam, rixantium conſiliorum contrarietate dubiam, tum proceres habet nec Germanis neque Gallis æquos, ſibi inuicem cupientes. Nec Ioannes nothus ſui obliuiſcetur, pergnarus, in exteros odia ſibi profore, breuique verti ſumma quæque, incertiſque momentis verſari, atque opportunos magnis conatibus tranſitus rerum.

LVSITANVS quoque iuxta incedit. Subita pace compendium belli vt faciant Grandes, annon fieri poteſt? Cedat modo Gallo Luſitanus, Belgio, vel Mediolano. Quid putas? numquid nouitiæ potentiæ, ita temperatæ, Gallus tum vna erit defenſor?

BA-

BATAVI multos in arcano hoſtes habent. Cæſar quidni ſpretam ſuam Imperiique Maieſtatem vlciſcatur? Suedi acceptæ ad Hafniam iniuriæ ſunt bene memores. Repetent ſua, diuerſis licet viis, Melitenſes, Colonienſis, Brandenburgicus, Neoburgicus. Indiarum ſecretum et Africæ ſolitudines ab Anglis penetratæ, capta Batauorum caſtella, direptæ naues, diſturbata commercia. Sic ex India, Africa, America theſauris ſupportari deſitis, exareſcet ærarii fons; ſtudia priuatorum langueſcent.

POLONIÆ Rex ex Cardinali, olim Ieſuita, bellum cum ciuibus et milite ſuo gerit. Orbitas eius temnitur. Accedit intempeſtiua ſucceſſoris videndi cupido, Gallicæ coniugis impulſu: Moſchus hoſtis: æmuli non vni circa; damnoſa Tartarorum ſocietas: Lubomirſkius plauſibili cauſa et clientelis validus: potior nobilitatis pars ſub elogio fœderatorum contumaciæ manifeſta: ii itidem, quis fides conſtat, ſtipendia flagitantes, quæ exolui nequeunt, ingens turbarum et inſperatorum caſuum materia.

DANVS ſuæ Rex ſpontis hodie abſtinen-

nentiam ac quietem maluit; at prolixe ſibi cauit ſub Galli vmbra audace ad Batauos traiectu, per felicem tot nominum diſpunctionem, niſi quod Suedis diffiſus, Dano tamen non nocituris, quoniam a Gallo haut temere diſſuendis; contra ac poenitendus, ſi diu hæreat, ſtatus error fert.

SVEDI equidem, aliena ſtultitia callide vtentes, rem ſuam agunt; tempori aduigilant; vario obtentu, ſibi intecti, a ſociis non minus ac ab hoſtibus ſibi opes, potentiam, autoritatem venantur.

In hoc concuſſi orbis tremore quis quieti ſuæ vſque adeo maligne inuideat, vt mediis turbis et inſanis eiuſmodi negotiis denuo illaqueari audeat optetue? Impedita hodie patriæ opera nauatur; pleriſque reſpectantibus externos. Miſeri ſumus Germani. Alienæ ambitioni ſanguinem commodamus. Poteramus Maiorum exemplo ſine cupiditate, ſine impotentia, quiete omnibuſque reuerendi viuere. *Heluctii* rectius ſapiunt, priſca indole ſecuri. Nos alienis bellis vilis acceſſio, et materia ſumus prædæ

para-

parata. Accidit nobis quod incautis auiculis, quæ parantem laqueos et retia tendentem aucupem ex vicina arbore ſecure deſpectantes, exitium parari non aduertunt. Proinde ſatius eſt, extra aleam negotii publici viuere et capi conſilia, quæ - - * amittant ſine nobis. Qui hanc capit, is et nos pauperes.

Valete in Domino.

v. B.

III.

EIVSDEM alia ad *EVNDEM* anno 1651.

CONRINGIVS e Suedia redux, perhibetur illuc reuerſionem cogitare, ** lautis inuitatus conditionibus. Manebit et ibi *SALMASIVS*, quod propter *defenſionem Regiam* ſuam nuſquam tuto commorari poſſe credatur, niſi inter Reges. *Voſſii* filius, *ISAACVS*, pariter in Suedia nunc il-

li-

* In autographo lacero verbulum huius loci excidit, cuius vim diuinando aſſequi haud facile.

** Hoc propoſitum *BOINEBVRGIO* paullo ante aperuerat ipſe *CONRINGIVS* ſequenti mox Epiſtola.

ligatur, vt ambigi poſſit, an volente Regina inde reuertendi domum ſit veniam indepturus. *FREINSHEMIO* apud illam per eſt bene, vt iactantem leges in prooemio Supplementis Liuianis præfixo. *BOECLERVS* autem deſeruit, quam illic figere inuitamento Reginæ ſtatuerat, ſedem ſuam, et vt ferunt, in Boruſſiaca nunc Academia, *Regiomonte*, hiſtoriarum et eloquentiæ ſtudia profitetur. O! ſi Argentorati ſe continuiſſet! Clementiore quippe coelo vti quiuiſſet. Quo autem non pertrahit homines ambitio, et immanis cura faciundæ rei? Cum *BOECLERO* ita geſtum drama memoratur. In Græcanica comoedia, quam Regina, vtpote plane græcula modo, dare voluit, actoris quoque ipſius debebat perſonam ſuſcipere. Id quod cum facere renuiſſet, indignationem incurrit non leuem. Hinc Vbſalienſibus *Studentibus* iam ante ob nimis duram diſciplinam, cumprimis Sueonibus, inuiſus, male habitus adeo fuit, vt diſceſſum parare neceſſum haberet vir longe erudititiſſimus. Ferunt noctu interceptum in platea, et virgis violentiſſime cæſum fuiſſe. Doleo ipſius vices. Sed quam vellem et aliis idem accidere!

VINARIÆ cum nuper eſſem, mandauit Prin-

Princeps *GVILIELMVS* mihi, vt, ſtatim ac huc reueniſſem, anquirerem, numqui in Mechanice potiſſimum, nec minus in vniuerſa Matheſi, architectonica vtriuſque cauſæ, militari, nautica, tormentaria, noui auctores proxime præterlapſis feriis nundinalibus prodierint; vt item continuo tum eius Serenitati ſcriberem, ſiqua emptu digna viderentur. Haut mora. Perambulaui, perreptaui et inſpexi pleraſque, quæ hic commendationem et celebritatem cum primis merentur, bibliopolarum mihi notorum officinas, et inueni varii commatis, qua germanice, qua et latine, tum et aliis linguis conſcriptos de materie et argumento cupito libros: quos, cum pridem per ſe vobis cognitos eſſe arbitrer, nil attinet recenſere. Vel vnus tamen *GERARDVS IOANNES VOSSIVS*, quem in literis laudaui, libro de Mathematicis Scientiis, earumque Scriptoribus, deſideriis quamlibet ardentiſſimis ſatiſfacere poterit. Complectitur illo libro, præter veteres, et eos Mathematum ad unum vniuerſorum ſubactiores auctores, qui poſtremo hocce ſeſqui ſeculo in publicum ſunt editi ad annum vſque cIↃ IↃC XLIIX. Qui liberaliorum iſtiuſcemodi artium amator iunget

get eiuſdemmet VOSSII libellum de IV. quas vocat, popularibus, Grammatiſtice, Muſice, Graphice, Gymnaſtice &c.. nae! non fecerit is operae nullum pretium. Quid igitur prodeſt enumerare noue proditos, ſi inde peti vel omnes vel potiores queant? Vnum excipio *CASIMIRVM SIEMIENOWICZ*, Lithuanum, propraefectum ante hac regni Polonici Artilleriae, cuius *Ars Magna Artilleriae* in fol. hoc demum mercatu nupero exiit in lucem, et quidem latine, vt agnoſcas hominem non modo artis intelligentem, ſed e principiis quoque diſputare validum. Reliquos Matheſeos omnium partium Scriptores abunde memorant poſt *POSSEVINVM* in bibliotheca ſelecta, et *VOSSIVM*, cuius ſuperius eſt mentio facta, *HVGO SEMPILIVS* de *Artibus Mathematicis*, atque *IOSEPHVS BLANCANVS adparatu in ommen Matheſin*; vterque Chronologia Mathematicorum vberrima. Plura qui volet, adeat illos. Hoc TE volui paucis, vt Principi, ſicubi id res poſcet, ſignifices. In meis enim ad Celſitudinem eius literis ad TE prouoco. Vale.

Quod

Quod *Voſſiani* de diſciplinis Mathematicis commentarii toties memini, noli ſis in ſequiorem ſenſum interpretari. Gaudeo enim illa ſæpius narrare, vnde pluſculum ego hilaritatis ac voluptatis percipio. Inenarrabile vero dictu eſt, quam talibus oblecter. * Voſſii et reliqua deinceps edentur, quibus omnem adeo eruditionis ambitum eſt emenſus et perſequutus. *NAVDÆI* ſyntagma de *Studio militari* commode etiam legitur ad hoc, vt Mathematum Scriptores recentiores inde cognoſcantur. Quæ *BLÆVII* edunt Amſtelodami et ipſa huc faciunt.

B IV.

* Non mirum igitur, *BOINEBVRGIO*, ſtudiis Mathematicis tantopere delectato, et extremis vitæ annis, cum quieſceret a negotiis publicis, tempus ædificationibus in prædiis ſuis fallenti, *Leibnitium* vel ob hanc ſolam cauſſam, quod præter ceteras literas Mathematum iam tum affatim peritus erat, fuiſſe in deliciis, ita vt hic meliorem in Dominum incidere haud facile potuerit.

IV.

Helmſtadii d. 23. Ianuar. 1651.
IO. CHRISTIANO a BOINEBVRG,
Conſiliario Haſſiaco *
Domino et amico meo magno et honorando.

S. p.

Quod ad literas tuas, Nobiliſſime *BOINEBVRGI*, non ea, qua par fuit, diligentia reſponderim, præter longa ac moleſta itinera, partim negotia fecerunt, partim quod cum ſcribere eſſet otium, mittendi defuerit occaſio. Eoque ſi meum ſilentium haud ſiniſtre acceperis, feceris ſane rem amicitia noſtra dignam. Haud ignoras, quam vim in nos habeant negotia.

Auctor libri *de ratione ſtatus* non amplius ignorari forte cupit; nolo tamen per me illum odio aliorum obiici. Viuit is *Holmiæ*, natus in Pomerania, et *hiſtoria* edita *belli Germanici* iam cla-

* Scilicet Landgrauii IOANNIS, Braubaci habitantis, Conſiliarius primarius tum fuit *Boineburgius.*

clarus. Vt amplius illum deſcribam tibi, non videris requirere. **

BACONIS ſcripta, me iudice, non eandem merentur laudem. Homo ingenio fuit vaſto;

ſed

** Sufficiunt enim hæ notæ ad *BOGISLAVM PHILIPPVM CHEMNITIVM* deſignandum, qui tum alteram *belli Suecici* ſui partem *Holmiæ* prælo ſubdiderat, vnde *CONRINGIVS* modo in Germaniam rediit, teſtis omni exceptione maior. Neque confictum illud *HIPPOLYTI A LAPIDE* nomen, libello *de ratione ſtatus* præfixum, multum abludit a vero auctoris nomine, modo uoris, *Kamen* vel *Kemen* lingua Slauonica *lapidem* ſignificare: vnde ipſis maioribus noſtris ædificia lapidea *Kemnatæ* dicta: et auctoris huius auum *Kemnitium* fere ſemet appellaſſe. Hiſtoria autem belli Suecici ab hoc viro ſcripta, quæ Tomis duobus formæ maximæ in lucem prodiit, tanto maioris eſt facienda, quod eam ſecutum ſe eſſe non inficiatur magnus *PVFFENDORFIVS* in præfatione rebus *GVSTAVI ADOLPHI* et *CHRISTINÆ* Reginæ præmiſſa. Tertius Tomus excuſus non eſt, quippe imperfectus. Manuſcriptum tamen, quoad abſolutus eſt, inter alia Septemtrionis cimelia nuper repertum Bibliothecæ Regiæ vindicauimus.

ſed nec a vetererum doctrina inſtructus, nec quicquam moderati agitans, dum principatum affectat per nouitates in omni Philoſophia. In Phyſicis eius libellis nihil placet præter empiricam induſtriam, quam laudo perinde atque rideo eius inſcitiam. Inter politica perplacet hiſtoria Heinrici VII. Reliqua vt non aſperneris, tamen non eſt quod laudes.

HOBBII elementa *de ciue* impie philoſophantur, dum ius regendi omne ex potentia præualente ſuſpendunt, et odium ſeu ſimultates humanas pro fundamento habent ciuilis regiminis. Quis bonus ferat hæc paradoxa? Auctor dignus videtur, quem odia omnium excipiant.

In *GRAMONDO* placet in dicendo libertas et rerum ſui regni peritia haud vulgaris. Longe autem inferior videtur *THVANO*, ſi grauitatem, ſi pietatem, ſi doctrinam, ſi ſtili ſpectes æqualitatem.

HELMONTII Paracelſicum, h. e. ſtultum faſtum, libidinem mentiendi, et obtrectandi, ſcripta eius luculente oſtendunt. Miracula, quæ iactat, ipſamet Brabantia eius ignorat. Vno verbo, ingenio fuit paracelſi; ſobrius tamen, probi-

bior etiam, et ſuis rebus colorem per ratiunculas addere aptior. Quis non explodat vero hominem, auſum quotidianæ experientiæ bis mille annorum circa venæ ſectionem et purgationem alui ſeſe obiicere? In nonnullis tamen fateor haud diſplicere, quæ monuit.

Mea, quorum meminiſti, vt edam non videtur tanti. Fortaſſis etiam non fuerit ſatis tutum. Certe quæ Germaniam attinent, non tolerent forte multi, quorum intereſt mala non tangi, et remedia ignorari. De Republica tamen Hebræorum cogitare non deſinam, et etiam nunc edo librum *de ciuili prudentia*, quem tamen vix erit vt proximæ nundinæ ferant, quod mihi in Friſiam propediem ſit eundum, eius loco exhibituræ Diſſertationes de *ANTIQVITATIBVS ACADEMICIS* iam recenter editas.

MARCI ANTONII libris illis quid factum, haud certo dixerim. Id conſtat, cum in Angliam iret, imperfectos fuiſſe, vt plerosque illius voluminis. Dum ſeponerentur vero ad accuratiorem elaborationem, videtur auctor ſenſim cogitaſſe de reditu ad Curiam Romanam, ac veritus,

ne amplius offenderet, eos aboleuiſſe, vel certe ita ſuppreſſiſſe, vt nunquam ſint lucem viſuri. Fit, niſi fallor, huius rei mentio aliqua in ſchedio, quo rationes explicat illius ſui infelicis reditus: quod aliquando legi Moguntiæ typis editum. Quæſo, ſi nanciſci illud poſſis, et ſententiam ſiue hiſtoriam potius de eius obitu Romæ latine editam, vtrumque mihi cures: pretium reddam cum fœnore.

De *iure primogenituræ* in vſum Germanicarum rerum nihil vidi editum, præter librum de *Apennagio*, et alium auſpiciis noſtri Principis *AVGVSTI* Viennæ excuſum, quo tempore ferue-bat lis de ſucceſſione inter agnatos de herciſcunda *FRIDERICI VLRICI* hereditate. Nouiſti illud, vt primogenitus bonorum omnium fiat hæres, nec ex iure naturæ, nec ex iure gentium prouenire; neque in Germania vnquam fuiſſe in vſu, etiam in Principum familiis, ex quo feuda illa illuſtria non tam beneficio Cæſarum dari, quam hereditate accipi ſolent, donec patrum aut auorum memoria nonnulli Principes aliter potentiæ ſuæ cœperunt cauere, Cæſareo conſenſu accedente. In omni itaque hac re, me iudice, nihil

hil certi iuris eſt, ſed omnia ſunt mere arbitraria et quidem alia atque alia. Neque difficile eſt dictu, quidnam horum vel Principum, vel vniuerſæ Germaniæ, vel Cæſareæ potentiæ commodis ſit vtiliſſimum.

Suecia ita placuit præter expectationem, vt fortaſſe hoc anno me ſit receptura. Regina, annitentibus ſimul Senatoribus, et *Archiatrum* ſuum *cubicularium* et *a conſiliis aulicis rerum Germanicarum*, præmiis ſic ſatis amplis propoſitis, eſſe voluit. Forte rectius ibi inſernire licuerit Germaniæ noſtræ et ſtudiis publicis, quam dum hic hæreo apud tyrones et inſolentem adoleſcentiam. Vtinam te propiorem conſulere in re permittatur! Vale interim, mi *BOINEBVRGI*, et ſalue

a Tuo

Hermanno Conringio.

V.

IO. SCHWARTZKOPFIO,

Cancellario Guelphico, *CONRINGIVS* conſilium abdicandi Spartam in Academia Iulia et redeundi in Sueciam aperit.

Helmſtadii d. 3. Febr. 1651.

Magnifice domine Cancellarie, Compater et

Amice magne. Eam iterum eſſe Academicarum rerum incertitudinem, experior, vt S. R. Maieſtati iterum atque iterum vrgenti uolens volens manus dare cogar, et dimiſſionem meam apud Sereniſſimos Principes petere. Non improbabis, ſcio, conſilium, neceſſitate rei familiaris inuito mihi extortum, nec opinanti. Tantum rogo, vti apud Sereniſſimum Principem ita omnia diſponas, ne quid offenſæ diſceſſus meus pariat. Potero ego, niſi fallor, toti Sereniſſimæ Domui Guelphicæ in poſterum plus commodi præſtare, quam factum eſt antehac. Præſtabo etiam, ſi qua in re opera mea vti placuerit in Regia et alibi. Academiæ quoque rectius fuerit conſultum, ſi duos habuerit, *artis Medicæ* alterum; alterum *politices* profeſſorem. Nec enim ab vno vtraque hæc ſimul commode doceri poterunt. Et ſunt in promptu, qui ſeorſim cum ſummo Academiæ fructu alterutrum doceant; Medica quidem *HIERONYMVS IORDANVS*, ſiue *MARTINVS* KIRSTENIVS, ſiue *IOANNES VALENTINVS VOGLERVS*; politica autem *REINOLDVS BLOMIVS*. Vt proinde a meo diſceſſu nihil detri-

men-

menti capiat Academia. * Nihil ergo ſupereſt, quam vt bona cum gratia dimittar, et quod reliquum eſt ſalarii, mihi ſoluatur. Vtrumque vti curare velis, etiam ſane atque etiam rogo. Nec enim ſperauerim, me dimiſſum iri non obſeruatis legibus contractus, cum Sereniſſimis Principibus initi. ** Ego viciſſim, et quamdiu hic vixero, ſtrenue in docendo et ſcribendo pergam, ceu muneris tenor exigit, et abſens, qua potero ratione, colam Principes adeo hactenus mihi gratioſos. Tuæ vero Magnificentiæ manebo, quoad vixero,

amicus certus et officio omni totus
H. Conringius.

* Hæc, vt puto, euincunt, *CONRINGIVM* iam tum præter artem Medicam, Ciuilis prudentiæ profeſſione functum eſſe in Academia Iulia; qua tamen addita, auctoque ſalario retentum eum Helmſtadii narrat programma funebre.

** Diſplicuit Principibus migrationis conſilium, quorum voluntate et iuſſu pro ſua prudentia acquieuit *CONRINGIVS* eo lubentius, quod exterorum Principum et Regum liberalitate vti non prohiberetur. Adde, quod iam tum rumores increbreſcerent de *CHRISTINÆ* Reginæ conſilio abdicandi a ſe ſceptrum et coronam regni Suecici.

VI.

CONRINGIVS ad *BOINEBVRGIVM* in cauſſa *ERNESTI* Landgrauii, tranſitum ad Pontificios molientis, vbi ſimul offert eidem Boineburgio in Aula Friſica ſupremam præfecturam et principatum in conſilio.

Helmæſtad. d. - Sept. 1651.

Ad literas Tuas, Nobiliſſime *BOINEBVRGI*, quas ex Friſia mea domum reuerſus ante haſce aliquot ſeptimanas a *CALIXTO* noſtro accepi, ſtatim reſpondiſſem, niſi nunc alia ex aliis enata negotia atque itinera obſtitiſſent; nunc defuiſſet qui literas curaret; nunquam vero non exſpectaſſem abs te potius aliquid reſponſi ad eas, quas iuſſu *Comitis Oſtfriſiæ*, Domini mei, ad te exaratas, in ipſa aula, ſtatim a ſuo in Haſſiam reditu curaturam ſeſe ſuſcepiſſet, cui illas coram tradidi, Illuſtriſſima vidua Landgrauia, quæ *Butzbachii* commoratur *.

Vt

* *CHRISTINA SOPHIA*, *ENNONIS* Orientalis Friſiæ Comitis filia, nupta fuerat *PHILIPPO* Landgrauio *Butzbachii* habitanti, et ibi ſine liberis defuncto.

Vt non amplius ſileam, commouent me variæ literæ Illuſtriſſimi *ERNESTI* Landgrauii, quas heri mihi, ex aula Cellenſi et Hannouerana redeunti, vti illius generis iam tum quaſdam videram, legendas tradidit *CALIXTVS.* Video ſcilicet optimum Principem ſerio ſalutis ſuæ curam gerere, et in re tamen illa ardua prudenti vti conſilio: vt proinde quemuis bonum teneri arbitrer, pium Principis ſtudium iuuare; me vero amplius tacere apud te quidem, qui operam in id meam petiiſti, ſine piaculo non poſſe. Nec tamen eſt, Amice, cur meum quid deſideres hac in re, cum abunde ſatis voto ſatiſfacturi ſint ſaltem *CALIXTVS* noſter et CL. *CROCIVS* **, in hac arena gemini pugiles.

Cæterum probo tamen vehementer, quod ante omnia Illuſtriſſimus Princeps a Pontificiis quidem Romani Pontificis in Eccleſia gubernandi ſummum illum abſolutiſſimum et in fidei morumque controuerſiis infallibilem, quem tanquam a Deo commiſſum illi credunt, dominatum, probari ſibi expetat. Certum quippe eſt, hoc probato

** Intelligitur ſine dubio *IO. CROCIVS*, primarius in Aula Caſſellana Theologus.

bato, omni nos cauſa illico excidere. Illos vero teneri hoc ante omnia probatum dare, certum eſt itidem; cum vulgo habeatur catholicum dogma, imo omnium credendorum primum principium. Quæ autem compendioſior nos conuincendi via poſſit excogitari, quam ſi hoc ipſum curet Princeps demonſtrari? Niſi tamen vehementer fallor, in nulla plane controuerſia illuſtrior eſt Sol veritatis a noſtris partibus. Certe nihil æque etiam Principem in Eccleſia, quæ illum primo lacte aluit, detinere poſſe arbitror, quam clariſſimum, quod hic ſplendet, veritatis iubar. Neſcio, num legeris quæ de hoc argumento a me ſcripta ſunt *Reſponſionis ad Nibuſium*, quam iteratæ editioni Hiſtoriæ iuris Germanici ſubieci, *cap. 2. n. 7. vſque 14. aut potius 17 vſque ad 24.* Si lecta placuerunt, diſpicies, num abs re fuerit illa a Principe etiam expendi, aut ipſi etiam *VALERIANO* obiici. Fortaſſis illa breuitas, qua in tractanda nobili illa controuerſia ſum vſus, queat alicui eſſe commodo.

Alterum, quod noſtris probandum proponit Princeps, obſcurius eſt intellectu. Videtur tamen exigere, vti probemus illud, quod *CALIX-*

TVS

TVS noſter, et meo quidem iudicio recte, profitetur, „ infallibiliter verum eſſe, quod primi-„ tiua Eccleſia vnanimi conſenſu docuit tanquam „ ſalutaris fidei dogma. „ Theſin illam propoſui ipſemet non ſemel cum in Programmatibus Academicis, tum alibi. Illa adiuncta libello *de purgatorio* nuperrimæ editionis non dubito tibi iam tum eſſe tradita per Valentinum Henricum Voglerum noſtrum, qui non adeo pridem hinc Francofurtum diſceſſit. Quod ſi cum cura expenderis, quæ habentur Programmatis ſecundi *pag. 96. 97. et 98.* Tertii item *pag. 104.* hiſque adiunxeris, quæ leguntur præfatione prima Libri *de origine iuris Germ. pag. 226. et 227.* tenebis non tantum hac de re quid ego ſentiam; verum etiam argumenta ſententiæ. Fateor nihilominus, mereri controuerſiæ huius vſum exactiorem operam. Neque ego deero aliquando fortaſſis huic tuo deſiderio, ſi et vacauerit, et publice fuerit vtile. Verum enim vero etſi omnino hac in re cum *CALIXTO* faciam; tamen, quoniam hactenus non perinde omnibus noſtris idem placuit, neſcio an eius defenſionem vel exigere poſſit Princeps a *CROCIO* et *HABERKORNIO*, vel illi ſint ſuſcepturi. Fortaſſis etiam non deſceptatu-

ri

ri ſunt temere de hoc argumento *Capucini* cum ipſomet *CALIXTO* noſtro. Sed et controverſia hæc intricatior fortaſſis eſt, quam vt breuibus poſſit expediri.

Niſi vehementer fallor, ſatis eſt ad explorandum, cui parti faueat veritas, controuerſia illa prima, et ipſa illa ſatis multum temporis expoſtulat. Si in illa victoria fuerit penes *Capucinos* aut noſtros; aut his, aut illis tuto poterit Princeps adhærere. Vtpote, poſito, quod Papa ſit infallibilis fidei dogmatum conditor; indubie omnia Romanenſia ſint vera: poſito, quod ſit fallibilis; plurima eorum, imo omnia ſaltem incertæ eſſe fidei, ſi non omnino falſa, liquido appareat, quoniam illa nituntur determinatione aut definitione Eccleſiæ. Poteris itaque fortaſſis merito auctor eſſe Principi, vt, poſteriore controverſia in aliud tempus reiecta, curet primam duntaxat nunc quidem ventilari.

Venio ad negotium, quod iam tum in *Friſia* cum degerem, iuſſu *Comitis* mei cœpi tecum agitare. Id num ad tuam notitiam peruenerit, numue illæ, quas *Comitis* nomine exaraui, recte ſint traditæ, pene dubitare incipio, quoniam nihil

hil ex eo reſponſi abs te impetraui. * Obſerebat vero tibi per me Comes *primariam aulæ præfe-ćturam* et *principem in conſilio locum.* Manet adhuc eadem *PRINCIPI* mens. Neque ego quidquam malim patriæ meæ cauſa. Verum quid ferant res tuæ, ignoro: quum eas ignorem, quemadmodum ab obitu *IOANNIS* ** Landgrauii ſeſe habeant. Eſt ex re *Comitis*, vti intelligam primo quoque die, num aut velis aut poſſis oblatam prouinciam adire, eoque quam primum animum tuum, quæſo, mihi exponas. Si non abnueris, poteris ſimul indicare, quibus conditionibus velis operam locare. Vt in aliis, ita et in hoc experieris candidum et beneuolum animum meum. Vale, mi *BOINEBVRGI*, et ſalue plurimum

a Tuo

H. Conringio.

VII.

* Immo iam tum reſponderat *BOINEBVRGIVS* ea, quæ mox ſequuntur ex ipſo autographo. V. etiam *Epiſtol. XXI. ad Dietericum.*

** Obierat ille d. 1. Aprilis huius anni, nulla ſobole relicta; vnde renata *CONRINGIO* ſpes, fore, vt *BOINEBVRGIVS* iam Domini-

VII.

BOINEBVRGII reſponſio ad literas, quibus viuente adhucdum Landgrauio *IOANNE, CONRINGIVS* ei primum in conſilio Auricenſi locum a Principe Vidua iuſſus obtulerat.

Braubaci ad Rhenum Kl. *Febr. 1650.*

Accepi iterum literas ab Humanitate Tua ſane gratiſſimas, quibus vocor ad Sereniſſimam Principem Veſtratem, licet immerentiſſimus. Multum proinde candori Tuo, Vir clariſſime, debeo, vtpote per cuius benignam commendationem Principi Viduæ quam optime innotuerim. Quam autem is non ſum, qui prouinciam eiuſdem arduam ac glorioſam ſuſcipere idoneus ſit, tam quoque inopinanter nunc retineor, quo minus ſaltem bonam meam ad exhibenda Vobis obſeſequia inclinationem coram teſter. Impetrare, puta, nequeo a Principe meo, cui operas meas impræſens debeo, vt extemplo dimittar; quamuis in

mino deſtitutus prouinciam appeteret Friſicam. At ille tum forte animo voluit tritum illud: *Hæc aula me non capit*; quod Vir quidam doctus vale dicens certæ ſcholæ inſcripſiſſe perhibetur.

in id non parum alloborauerim. Felicitatis enim meæ forte haud pœnitendum duco initium eſſe, vocari ad Vos, ac per Te inſuper. Neque deterreat me officii, quod, ſi vocatum ſequi ſinar, ſim ſuſcepturus, difficultas et implexa ratio, cumprimis quod præter optimi *BONERI* et Tuimetipſius niti tum conſiliis poſſim. De Tua, Vir magne, beneuolentia ac in rem præſentem promtitudine certiſſimus vtique ſum; de *BONERI* ne vel tantillum quidem ambigo. Noui quippe viri eius doctrinam, virtutem, animi facilitatem et compoſitum iudicium, quæ omnia ſuauem reddere ſolent ſocialem pro Illuſtriſſimo Comite laborem. Obtigit ex eius amicitia mihi, Leidæ cum eſſem, vnde quandoque Hagam conceſſimus, magna iucunditas, cuius ſenſum hodieque circumfero. Sed vt malim Vobis iungi, tam amanter et clementer accitus; vt item neque domeſtica obſtacula, cetera magni momenti, ſim adeo moraturus: retineor tamen iam quibus pene neſcio vinculis, quibus ſtatim defungi vix eſt vti ſuſtineam. Quare Principi Tuæ meam emanſionem purgabis, Vir optime, meque deinceps nihilo inefficacius Eiuſce benignitati commendabis. Forſan occaſio erit, cum meum ſtudium teſtari rectius ac plenius potuero.

Interim pauca hæc feſtinantius aliquanto ſcribenda fuere, quod eſſem mire occupatus in multis Principis mei negotiis. Ocyus etiam reſcripſiſſem, ſi Tuas, vnacum Principis Viduæ literis, temporius ego accepiſſem. Eas vero heri demum accepi iunctim omnes, cum redirem domum ex aula Eminentiſſimi Electoris Maguntini, quæ hodie eſt Herbipoli, vbi aliquandiu fueram, miſſu Principis *IOANNIS*, Domini mei. Scripſeram item iam tum antea ipſi Viduæ Illuſtriſſimæ ad priores. Nec dubito, eas literas recte curatum iri. Vale, Anima excellentiſſima, honos Germaniæ meumque decus ac delicium, et quæſo ama porro, ſi merebitur,

Tui

Studioſiſſimum Conſtanter
I. C. a Boineburg

VIII.

CONRINGIVS ad rumores, *BOINEBVRGIVM* ſuum ad exemplum Landgrauii *ERNESTI* tranſitum ad Pontificios meditari, vehementer commouetur.

Helmæſtadii d. 24. Ianuarii 1652.

Dum tuas fruſtra hactenus exſpecto, quibus reſponderes ad ea, quæ proximo Septembri exaraui, neſcio quæ fama de Te affertur, quæ me

ſa-

ſane vehementer turbauit, quaſi nempe etiam Tu in Pontificias partes aperte iam propendeas. Ægre, fateor, illa apud me veri ſpeciem inuenit; is tamen, quo te proſequor, affectus non patitur me vacuum eſſe a ſollicitudine ac metu. Nec vero deponere hanc curam potero, quæ me nunc coquit et verſat ſub pectore, niſi tua manu inſſeris animo ab hac parte quieto me eſſe. Id quod vt quamprimum facias, poſtulat profecto amicitia noſtra; modo mea cura eſt vana. Sin; niſi tamen fallor, et amicitiæ et prudentiæ ratio exigit, ne quid in re tanta moliaris, omnibus iis inconſultis, quos hactenus expertus es optime Tibi velle: adeoque vti ſaltem hac de cauſa primo quoque tempore animum tuum mihi denudes, videor me poſſe quodam meo iure poſtulare. Et vero omnino arbitror mei etiam officii eſſe, ſcrupulum omnem eximere, ſi quis Tibi iniectus ſit; certe id pro virili dare operam.

Landgrauium *ERNESTVM* quid mouerit, vt contra quam publice eſt profeſſus, adeo ſe et ſua præcipitaret, nolo diuinare, et prouocatæ diſputationis ne initia quidem quod expectauerit, neſcio an quis vel defendere poſſit, vel excuſare. Aiunt vero etiam Te maxime commoueri ab il-

 lo

Io *VALERIANO MAGNO*, cui Landgrauius ſuam credit ſalutem ſe debere. At is profecto niſi aliter, quam fecit hactenus, probauerit, *ſolam illam, quæ Romanum Pontificem infallibile caput colit, Eccleſiam eſſe veram ac Deo acceptum cœtum*, mirabor ſane, ſi quem paulo prudentiorem cautioremque iis quidem ſuis argumentis in partes traxerit.

Iuro tibi, mi Amice, nihil videri a recta ratione alienius, quam credere, vel Romanum Papam ſolum vel illum cum ſuo Epiſcoporum conſortio eſſe infallibilem, nec ſaluari quem poſſe, niſi alterutrum qui crediderit. Mihi ſane, vt ingenue fatear, quod ſentio, facilius perſuaſu et ſimilius vero videtur, Mahometem Prophetam eſſe, quam Romanum Papam eſſe Dei in his terris Vicarium. Rationes ſententiæ illius meæ adduxi et iam ante aduerſus *NIHVSIVM*, et nuper in procemio libelli *de Electione Paparum*, quem mitto. Rem gratiſſimam feceris, ſi ſolutionem illarum curaueris per aliquem inſtitui. Nec vero ad talia diiudicanda magna quidem opus eſt et recondita doctrina. Quam facile vero mihi ſit porro oſtendere, inter omnes totius mundi Ecclc-

cleſias nullam Romana illa magis eſſe contaminatam?

Mi Amice! inter ea, quæ nobiſcum nata ſunt principia ſciendi, etiam hoc eſt, *ſolius Dei eſſe, ſignificare, quemadmodum velit homines ſaluos;* et inter omnes Chriſtianos conſtat, *ſolos ſacræ ſcripturæ libros a Deo per Prophetas et Apoſtolos eſſe profectos.* Si in illis reperitur aliquid pro Eccleſiæ Pontificiæ auctoritate, aut proregia Romani Papæ dignitate, bene eſt. Sin minus; qui illa homini Chriſtiano perſuadeas? Verum non eſt epiſtolæ huius rem hanc agitare. Vtinam vero Tu me omni metu quamprimum liberes! Deum veneror, vti ducat nos in omnem veritatem, et hunc ſecuturoſque annos feliciter decurrere iubeat.

Tuus
omni ſtudio amicus
Herm. Conringius.

IX.

CONRINGIVS conceptum ex iſto nuntio dolorem in ſinum *GVILIELMI ERNESTI SCHEFFERI,* Reipublicæ Francofurtenſis Medici, effundit, et *RANZOVII* defectionem notat.

Helmſtadii d. 24. Ianuar. 1652.

BOINEBVRGIVM quoque vacillare, ſummo

mo cum animi dolore percipio. Subueritus vero ſum tale quid iam ante ex eo, quod ad binas literas meas ne quidem verbulo reſponderit. Vt detineam hominem in via regia, dedi etiam nunc ad ipſum literas, et te quæſo vrgeas eius reſponſum.

Si quid fuerit in lucem editum de colloquio inter *HABERKORNIVM* et Capucinum, quæſo mittas. *VALERIANVS* ille nomine quidem *MAGNVS*, quantum ego quidem poſſum iudicare, doctrina eſt pertenui. Quod apud me argumentum eſt non leue Landgrauianæ imperitiæ: nec enim alias ab illo quidem homine ſibi verba dari fuiſſet paſſus. Quæ *CALIXTVS* noſter Landgrauio reſpondet, iam vidiſti indubie.

RANZOVII nomine quæ edita eſt epiſtola, recte cenſes non *RANZOVII*, ſed aliorum eſſe. Hoc *CALIXTVS* tetigit in Reſponſo quodam nupero ad Landgrauium: et ſcio, veriſſimum eſſe. Miror profecto *RANZOVIVM* exiſtimaſſe, poſſe nobis perſuaderi, tyrones Theologiæ derepente Magiſtros prodire, ſi ſomniauerint in Vaticano. Ipſamet epiſtola multum habet culti ſermonis; ſed robur argumento-

rum

rum perpuſillum. Si ad me eſſet miſſa, iam haberet reſponſum. Quæſo me doceas, quid vulgo iudicetur de *hiſtoria electionum papalium*, aut meo potius in illam procemio. Velim tentet ſal. tem noſter BOINEBVRGIVS, quid poſſit regerere &c.

X.

CONRINGIVS ad BOINEBVRGIVM, cum ille fluctuantem circa ſacra animum detexiſſet.

Helmſtadii d. 15. Mart. 1652.

Literas Tuas, Nobiliſſime BOINEBVRGI, accipio eo ipſo momento, quo in procinctu ſto, *Hamburgum* et *Stadam* in negotiis Regiis profecturus, eoque non vacat quidem eas integras legere. Inſpicienti tamen, vt verum fatear, videntur illæ ſcriptæ abs te animo turbatiore, quam ſperaram. Quid enim, Amice? Iam illuc te deduxerunt curæ, et (patere hoc adiici) inanes fluctuationes? Tantine apud te ponderis ſunt *Walenburgica*? Hoc apud te potuit illud Eccleſiæ Catholicæ nudum nomen? Non licet per temporis breuem moram nunc quidem ſcrupulos illos remouere. Niſi tamen omnis fallor, eximam tibi illos facile, ſimulac domum rediero. Laudo in-

terim, quod non ad modum Landgrauii *ERNESTI* et aliorum præcipites conſilia tua: vtque ita porro te geras, omnino ſuadeo, ſimulque Deum precor, ſpiritu ſuo ſancto ducat te in omnem veritatem.

Vnum porro, rogo, diligenter animo voluas, et quidem hoc: *viam ad ſalutem æternam non niſi vno Deo magiſtro et duce addiſci, nec reperiri in vniuerſo hoc mundo magiſterii illius vere diuini quidquam, præter ſacram ſcripturam, inque ea aperte tradi, quæ ad fidem et mores pertinent.* Hanc lucernam ſi ſequaris, mi Amice! non vacillabunt pedes tui, quos humana commenta adeo nunc impeditos tenent. Si placuerit faculam addere, lege ſcripta ſaltem trium primorum ſeculorum Eccleſiaſtica. Spondeo, nihil etiam in iis te reperturum quidquam eorum, quæ *Romanenſes* hodie præ aliis iactitant ad ſalutem neceſſaria.

Quod libellum meum miſeris *Landgrauio* et porro *Walenburgicis*, nequaquam improbo. Imo fuerit gratiſſimum, ſi illos Fratres, quos ob animi probitatem et doctrinam amo ipſemet, adduxeris, vt ſaltem tentent ad ſingula reſpondere, quæ a me in Prolegomenis ſunt dicta. Nec enim

ad

adeo leue eſt aut momenti exigui, quod ibi agito; etſi ita viſum fuerit illi *Landgrauiano* ſcribæ, qui non dubitauit cenſura ſua damnare, quod ipſemet profitetur ſibi non eſſe lectum.

Noſti vtique, mi Amice, Pontificiam illam Maieſtatem ab omni Curia Romana defendi quam maxime, et quidem exigi ab omnibus aliis mortalibus obedientiam Papæ præſtandam, periculo æternæ damnationis. Si falſa hæc omnia ſunt, ſequitur omnino, Romanam Curiam ſumme impio et ſumme hæretico dogmate infectam eſſe. Licetne vero admittere in Eccleſiæ communionem hominem *hæreticiſſimum*? Sed abrumpere epiſtolam iter iubet, eoque eius breuitati ignoſcas. Vale et faue, mi *BOINEBVRGI*,

Tuo

Herm. Conringio.

XI.

CONRINGII cogitationes vlteriores ad *HENRICVM IVLIVM BLVMIVM*, *BOINEBVRGII* exemplo pariter nutantem.

Helmſt. d. 19. Maii 1652.

Quamuis non ſolido, (nec enim, fateor, omni ex parte deſiderio meo ſatiſfeciſti) magno

tamen me gaudio affecerunt literæ Tuæ, Clariſſime *BLVMI* * dum ea, quæ inter curas de te conceptas me quam maxime macerabat, liberauere, et hactenus quidem ſecurum eſſe iuſſerunt. Et vere quidni gaudeam? quum meminerim, me etiam auctore primum quidem iter *Italicum* te ingreſſum, eoque non potuerim non dolere, ſi quid ex eo tibi damni fuiſſet natum. Eo impenſius vero lætor, quod ſignifices, ipſis illis itineribus profeciſſe te in cognoſcendis penitius ſuperſtitionibus illis, quæ totam Eccleſiam Romanam inundant. Ita ſane fore totus mihi perſuaſeram de Te, quod ſcirem priſcæ illius et primitiuæ Eccleſiæ faciem exacte tibi perſpectam; ab ea vero hanc, quæ nunc Romæ colitur, eſſe toto cœlo diuerſam. Aurea profecto tempora illa qui nouit, non poteſt non deteſtari plumbum omne Romanum; quamuis care adeo orbi venditetur, vel appenſa purpura ſplendeat.

Nec vero etiam Tu indubie non excipis hoſce ita inſtructos, quando ſcribis: „ difficile eſſe, „ vti quis diu in Italia verſatus fuerit, et eum „ cura aliqua religionis et ſalutis ſuæ in tuto col- „ lo-

---

* Fuerat is iam anno 1650. SS. Theologiæ in Academia Iulia Profeſſor deſignatus.

„ locandæ tangere cœperit, vt retineri poſſit, ne „ in Eccleſia Pontificia, quam noſtrate, viuere „ malit.„ Indubie, inquam, hæc accepta vis de vulgo hominum; quorum quotus quiſque eſt, qui teneat, vel qualis Eccleſia eſſe debeat, vel qualiter hodie habeant ſeſe myſteria Romana; imo quem non dementet ſplendor ille, et prima fronte mentita Eccleſiæ Romanæ cum antiquitas, tum concordia? dum contra noſtra omnia nouitatis ſuſpecta ſunt, et laborant multiplici diſcordia.

Et vero, fateor ipſemet, ſpecioſum eſſe illud Eccleſiæ Romanæ præconium, noſtramque diſcordiam iure imprudentioribus occaſionem præbere ſequius ſentiendi. Nec tamen aliam ibi obſeruaueris concordiam, ſi accurate rem æſtimes, quam mere *politicam*, et qualem exigunt res Pontificis. Si *ratio ſtatus* Pontificii poſtulat, vt dogma aliquod toleretur, quamuis inuiſum; manet concordia. Sin; ſtatim rumpitur, eoque pro ratione ſtatus curiæ Romanæ dogmata aut *de fide* ſunt, aut *non de fide.* Absque hoc profecto ſi eſſet, longe plurimis diſſidiis Eccleſia iſthæc laboraret. Imo merito deberet laborare, nec in vna communione viuere, vtpote quum diſſideant inter ſe-

ſe

ſe circa ipſum primum Chriſtianæ fidei principium, vſque eo, vt alterutra ſententia ſit ſumme impia et vere hæretica. Si ſane *CHRISTVS* conſtituit in hiſe terris *VICE - DEVM* Papam; veriſſimum profecto fuerit illud Bonifacii VIII. pronunciatum: *Subeſſe Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ omnino eſſe de neceſſitate ſalutis.* Sin vero; nihil illo pronuntiato eſt magis impium et hæreticum. Et tamen hodie vtraque ſententia problematica vulgo habetur, conniuente Curia, ne ſi vrgeat *Bonifacianum* illud, magna terræ pars, quemadmodum cœpit, omnino Imperio Pontificio ſeſe ſubducat.

Interea ex aduerſo fœdantur vehementer diffidiis noſtris Eccleſiæ Proteſtantium. Sed quid facias? Hominum res aliter ſibi non conſtant. Ab initio vſque Eccleſiæ hæc mala nunquam non ſæuierunt. Quam concors erat Paganiſmi ſtatus? quam antiquus? quam ſplendidus initio naſcentis Eccleſiæ? Quam illa ex aduerſo iam tum fuit agitata a Pſeudoapoſtolis et hæreticis? Quæ facies fuit Eccleſiæ Catholicæ orientalis ſeculo quarto? Ne quid dicam de eius ætatis variis hæreſibus. Apud genti-

tiles contra quam fuere omnia tum tranquilla? Nec vero negare poſſumus, vere dixiſſe tum *AMMIANVM*, hominem gentilem: *nullas magis infeſtas hominibus beſtias fuiſſe, quam erant ſibi ferales plerique Chriſtianorum.* In illis itaque diſſidiis non eſt quod adeo turbemur, aut quod adeo concordia quæuis et pax illa mundana nos ſeducat, vt malimus ſuperſtitionibus accedere, quibus Deo nihil eſt magis aduerſum, quam tolerare iurgia quædam *Fratrum diſcordantium.*

Ego ſane in vniuerſum ita cenſeo, mi Amice, a regia veritatis et virtutis via non eſſe remouendum vel leuiter pedem ob moleſtias aut ſalebras, quæ euntem remorantur. Nec tranquillitatem et quietem illam externam, vt ita loquar, ſectari fas eſſe, cum neglectu officii illius, quod publico debemus. Eoque, vt ingenue fatear, non poſſum non improbare inſtitutum tuum de non adeunda, quam ſemel amplexus es, Academica prouincia. Quid enim? Num eam tibi ingenii vim, eam doctrinam, illum rerum vſum a Deo conceſſum tibi exiſtimas, vt tibi viuas et in otio? Num illa deſide et *contemplatiua* vita, hoc rerum ſtatu,

qui

qui quam maxime exigit fortes athletas veritatis et ſanctimoniæ, ſanctiſſimo Numini, illi concrediti talenti vſurario exactori, ſatis exiſtimas te ſacere poſſe? Vt alio tempore forte id liceat, nunc tamen qui ſubducere te publico poſſis, mi *BLVMI*, non video equidem. Noſtræ Academiæ ſtatus non eſt quod ſeorſim te moueat. Omnium mater veritas. Hæ turbæ, quas videris adeo metuere, cito componentur. Tene moueant vanæ populi voculæ? Et qui Tu nequeas hic viuere extra partes illas turbulentas, non minus atque ego, vel alius? Nemo me; nemo, quod magis eſt, vel *TITIVM* noſtrum, vel *CELLARIVM* inceſſit. Quare tu fueris peiore conditione? Immo, mi Amice, num exiſtimas poſſe te calumnias vitare, ſi alicubi viuas ſolitarie? Si quid ego iudicio poſſum aſſequi, illa ipſa vita tua ſolitaria ſuſpectum te faciet omnibus multarum hæreſium, quas in arcano te coquere non muſſitabitur tantum vulgo, ſed clamabitur. Vno verbo: neque publico in vniuerſum; neque huic Academiæ operam tuam ſalua Te conſcientia negare poſſe. Ad hoc priuatim rebus tuis vitam quamuis ſolitariam ſumme noxiam fore, omnino arbitror, eoque, vt quam primum pro-

vin-

ciam, quam cum omnium exſpectatione ſuſcepiſti, aggrediare et exornes, et ſuadeo, et pro eo, quo Te proſequor, affectu rogo. Saltem haud negligas nos inuiſere primo die. Niſi vehementer fallor, eripiam animo tuo, quæ te nunc coquit et verſat ſub pectore cura. Aduentum ſane tuum expecto auide, eoque abrumpo hic, et reliqua omnia mutuo colloquio reſeruo. Vale, mi *BLVMI*, et ſalue a

Tuo

H. Conringio.

BOINEBVRGIO prolixe * ante hoc octiduum ſcripſi de iis, quæ ipſum videntur *turbare.* Mitto libellum *de electione Paparum.* Sed te potius malo audire.

XII.

---

* Prolixior eſt epiſtola illa d. 12. Maii ad *BOINEBVRGIVM* ſcripta, quam vt hic locum inuenire poſſit. Legitur præterea iam procuſa tam in *B. STRVVII Collect. MSS. T. II p. 114.* quam Operum Conringianorum *Tom. IV. p. 493.*

XII.

BOINEBVRGII Reſponſio ad *CONRINGII* prolixiorem Epiſtolam *ex d. 12. Mai. 1652.* qua rem in vado adhuc eſſe aſſeuerat et elabi nititur.

Francofurti d. 10. Iun. 1652.

Vir longe mihi dilectiſſime ac æſtimatiſſime.

Epiſtolam Tuam accepi plenus vtique lætitiis et multo amore Tui. Pellegi continuo tam auide, vt non meminerim me quicquam antehac legiſſe pari, nedum maiore cum appetentia. Animaduerti, quippe mox ſub eius initium, me per eam potiri ſumma votorum meorum, quæ in id dudum ego conceperam, cum meam nuper inconditam illam ad Te ſcriptionem expedirem, vt ad eam puta operoſam non nihil ac luculentam inſtructionem adipiſcerer. Pro qua tandem impetrata multum me Tuæ comitati debere agnoſco, et palam coram omnibus bonis ac intelligentibus profitebor. Sed ne Te diu teneam in ſuſpenſo, breuibus ecce! me in anteceſſum modo (largius enim mox ſum ſcripturus) declaro.

Res in vado eſt. Neque vmquam vel ſemihorulam ſolidam definitam tenui ſententiam cedendi

di nouitatibus Romanæ Curiæ, aut iis me vllo modo dedendi. Non enim eram, cum ſcriberem illa terribilia, adeo vel a noſtratibus alienus, vel Pontificiis partibus indulgens, vt foriſecus res apparuit. Sane cum *Walemburgiis Fratribus* ét cum aliis perinde, qui me ad capeſſenda ſua placita bono procul dubio animo cohortari ſolent per literas, tantopere depugnabam iam tum, et hodieque pugno, vt illis videar vnus e naſutiſſimis ac pertinaciſſimis Zelotis.

Non eſt igitur cur mendaciis et atrocibus calumniis famæ, contra innocentiam mei nominis in publicum diditis, vel tantillum amplius accredat quisquam Veſtrum. Cum Doctore noſtro *MENZERO*, viro moderato et æquiora iudicia ſectari amante, optime mihi conuenit, cui et oſtendi, quæ Romanæ Eccleſiæ partiariis, me in præceps agere contendentibus, oppoſui: qui ea probavit; quin mitti, quo deſtinata erant, apprime iudicauit etiam operæ pretium. Inſerui potiora Tuæ ad me epiſtolæ chartis, quas Walemburgiis hodie tranſmiſi. Qui quid reſponſuri ſint, num quoque *Valeriano* expeditiores futuri, qui meis obiectionibus nihil reſpondit, etſi iam inde a ſeptembre præterito eas manu ſua verſet, vt ipſe ſcribit, tempus docebit.

D Ego

Ego vt quicquam Tuis doctiſſimis argumentis regeram, haud adducar equidem. Nec omittam tamen proxima occaſione perſcribere, quæ me adhuc non nihil afficiunt, ac needum a Te videntur eſſe de plano compoſta. Neque diſſimulabo, ſi qua inclementius contra me a ſtilo Tuo deſignata apparuerint; hac tamen firmiſſima mentis deſtinatione, quod ſim veritati, magnam ſui partem iam tum oſtenſæ, et ſine dubio a felici Tua manu multo adhuc plenius oſtendendæ, ex animo candidiſſimo obſecundaturus, et quidem nec vel tantilla interpoſita mora.

Quæſtiones treis, quas exponis, rem complectuntur certe vniuerſam, cum primis et eam, *an neceſſaria ad ſalutem exiſtimari debeat externa cum Romana ſede concorporatio?* Tum et alteram, *an tantumdem ſit ea communio, quæ cohæret Papæ Romano, quantum comprehendit Catholica?* Cum qua dum Romanam ſuam promiſcue vſurpant, vna cum ſuis ceteris, *Walemburgii* perperam lectoribus conſulunt. Optem ergo magnopere ex Tua officina natum quid *de Vnitate Eccleſiæ ac de ingenio iuſtæ Reformationis Eccleſiaſtico*, qualis in opus ſit ſuperiore ſeculo collata, et cuiusmodi eſſe merito debeat.

Ce-

Ceterum exprobro hominibus recens ad Romanam Curiam relapſis perſrequenter, nobis iniuriam fieri, quando ipſi cauſſantur ac ſi a Catholica defecerimus. Tantum enim abeſt a Catholica defeciſſe nos, extra quam nulla ſalus, nullus mollis ex hac ærumna deceſſus ſperari poteſt, vt nequidem ab vniuerſa Latina, nedum ab omni cetera per orbem Eccleſia vel latum pilum diſceſſerimus. Ab illa duntaxat Latinæ in Occidente parte non nihil diſcreti nos ſumus, quæ in omnibus Romanæ hodiernæ Cathedræ credit, quæ in Tridentinis nunc anathematibus procuſa leguntur, vniuerſam reliquam per omnes terras Eccleſiam damnantia. Sed hæc deinceps forte peragentur et elucidabuntur per Te vberius. Interim *MARCI ANTONII, KEMNITII, CHAMIERII, CALIXTI, BLONDELLI* et id genus capitales aduerſum Romanas nouationes ac peculiaritates libros legam diligentius ſolito.

Te vero precor, Vir, cui infinitum quid debeo, mihi ſane plurimum deamande, eo allaborare digneris, vt *CALIXTI*, quæ ſeorſim in paginula heic addita legis, tum præcipue Tua pro ciuili prudentia, et ceteram omnem veſtram hactenus elaboratam academicam concertationem omnis generis ad me cures perferri, quamprimum fieri

id commode poterit. Tempeſtiue per doctorem *SCHEFFERVM*, communem noſtrum hic amicum, pecuniæ pro iis omnibus, quantum oportet, in perſolutionem erogaturus ſum ac redhoſtimentum.

Ceterum paucis et hoc adiiciam. Quid, quæſo, ſperare habet noſtras cœtus de iurgiis illis motis *CALIXTO* per Dreſdenſes, Wittebergenſes, Lipſienſes ac Miſlentianos Doctores? Vtinam! illis exſtinctis vnitas *DEO* grata refloreſceret, felix pacis etiam ciuilis tum et ſpiritalis coagulum, felici ſtimulo voluntatum nonnihil alienatarum conciliatricula! Quæ dominus *NIHVSIVS*, quicum mihi vtile per literas commercium intercedit, de ratione diſputandi cum D. *CALIXTO* commentatus ſuo modo eſt; quæ, item mihi pronuper ſcribit; en! habe, * Vir ſumme. Rogo autem, vt omnia ſic componas, ne in cuiuſquam conſcientiam deueniant. Id enim ſi accideret, ſane multum dehoneſtamenti ad me inde rediret. *BLVMIVS*

* Dabimus ea et nos hic continenter. Ceterum et huic *BOINEBVRGICÆ* epiſtolæ *CONRINGIVS* repoſuit aliam longiorem, datam d. 15. Aug. huius anni: quam quia itidem habent laudata *Collect. MSS. T. II. p.* 147. licet omiſſam in noua Operum Conringianorum editione, tranſcribere ſuperſedemus.

MIVS noſter vbi eſt, amabo.Te? Sed finire imperat vel ipſa papyrus. Oro tantum, vt me conſtanter diligas, ſæpe ſcribas, et me Doctori imprimis *CALIXTO* commendes. Vale, pectus ſumme dilectum mihi

Tuo conſtanter

I. C. V. B.

Ampliſſimo domino Hermanno Conringio, Regio Conſiliario, Philoſopho ac Polyhiſtori celeberrimo, Ciuilis prudentiæ Iuriſque Publici iuxta ac Medicinæ Doctori in Iulia Academia bene meritiſſimo. Amico æternum honorando.

Helmſtedt.

XIII.

BARTOLDVS NIHVSIVS ad *BOINEBVRGIVM*

Amſtelædami d. 28. Mai. 1652.

Illuſtris et Generoſe Domine.

Elzeuirianus homo reuerſus Francofurto ſecum adtulit ſcriptas ita abs Te amanter, vt erubeſcam haud parum, beneuolentiam Tuam vſque adeo ſingularem nulla re promeritus. Optime faxit contra tibi tuiſque Numen, vireſque et opportunitatem præbeat mihi, vt effectum dare valeam, quicquid

D 3 arri-

arriſerit animo tuo maxime. Loqui me ſerio, deprehendes reapſe paullatim, ſi vixero. Quod in anteceſſum nuncio ſaltim paucis, dum diebus hiſce multum occupor ac diſtineor, * nec occurrit ſtatim quod memorem tibi, ſcitanti de libris in Belgio vulgatis recentiſſime.

BLUMIUS fuſe ſcripſit ad me, poſtquam cum *ſuis* ni fallor *Principibus*, qui fuerunt in *Italia*, rediit *Hanoueram*. Laudat noſtros, et ſectatur alienos. Ita inter cetera de ipſo amici Romani, quibus innotuit occaſione mei.

Conieceram quidem exiguum hypomnema in chartam, vt ventilaret ſecum K*eddius*, ** qui legendum porrexerit Illuſtriſſimo Landgrauio *ERNESTO*. Monitis vero noſtris indigere optimum P. *VALERIANUM*, haud putaui. Quin et, reuoluens mente negotium, obſeruaui, poſtulatum fuiſſe, vt Catholici primatum Papæ non *CALIXTO* euincerent; ſed Illuſtriſſimo Celſiſſimoque

* Quæ negotia *NIHUSIUM* Amſtelædami diſtinuerint, videſis apud *PAPEBROCHIUM in Actis Sanctorum Maii T. II. præfat. p. IX.* Fata viri, quia notiſſima ne attingimus quidem.

** *IODOCUS* KEDDE, S. I. Theologus Polemicus, Landgrauii intimus.

que Principi *ERNESTO*, trutinaturo momenta quam exactiſſime.

MORINVS de poenitentia non proſtat hic locorum; quod bibliopolæ ſuis mercibus metuant a piratis. Comparaui ergo exemplar mihi *Lutetia;* quod vix euaſit periculum in Oceano Anglico.

Qui contra nos deſiderium iactitant Eccleſiæ in formam redigendæ primitiuam, hi, ſe velle minus, prodiderunt abunde ſatis hactenus. Veteremne diſciplinam, ab autore doctiſſimo illo *** multis expoſitam, ament, qui ſic excuſſerunt horrentque frenum omne? qui, tantum abeſt vt opes abiiciant ſuas ad præſidum ſacrorum pedes, vt contra ſpolient nullos auidius, quam eos, quorum nemo priuatim poſſidet quidquam, ſed quilibet cum collegis pauperibuſque de communi victitat, more Chriſtianorum antiquiſſimo? Pluribus alias. Atque interim forſan deferentur huc ad librarios, quæ prodierint nuper *Helmeſteti*; quanquam idioma Germanicum vix lectorem ſortitur in Belgis. Vale, vir Illuſtris ac Generoſe,

*** Ex mente *BOINEBVRGII* his verbis deſignatur *GEORGIVS CALIXTVS*, Collega *CONRINGII*.

meque, gratias tibi agentem immortales de alloquio benigniſſimo, proſequi perge, obſecro, fauore, vt cœpiſti: et gratulabor inde mihi plurimum ſine fine.

Illuſtris Generoſitatis Tuæ obſeruantiſſimus
Bartholdus Nihuſius.

Illuſtri et Generoſo Domino, *IOANNI CHRISTIANO* de *BOINEBVRG*, Sereniſſimi Principis *GEORGII*, Haſſiæ Landgrauii, Conſiliario Intimo præcipuoque: Patrono plurimum obſeruando.

Darmſtadium.

XIV.

BOINEBVRGII Epiſtola ad *SCHEFFERVM*, communem amicum, qua tenerrimum in *CONRINGIVM* affectum teſtatur, librumque eius de Eccleſia, in ſui gratiam ſcribi cœptum, anxie efflagitat.

Ratiſbonæ d. 16. Ianuarii 1653.

Optime mi ac amiciſſime Domine.

Per eſt gratum mihi, quod de *CONRINGIO* noſtro ſcribis, eum mei nempe adhuc eſſe memorem, meique cauſſa et *librum* moliri *de Eccleſia*, quo vtique in vniuerſo mundo iucundius mihi aut optatius accidere nihil poterit. Alterum

rum vero, quod additur, de inclinatione ac diſcrimine valetudinis optimi ſane et longe doctiſſimi illius viri, adeo grauem pectori meo intimiori dolorem incuſſit, vti eo maiorem me perſentiſcere haut commeminerim. Faxit Numen Æternum, vt ſoſpes diu et incolumis florenſque perduret, inque publicum quamprimum quæ partim ad editionem integre comparata, partim affecta, modo ſecum habet, edat adque diuulget.

Cumprimis certe appetens ego et cupidus ſum videre libros de *Ciuili prudentia* ac de *Catholica Eccleſia*. Si per Te abs ſummo illo viro hos conſequi ſuſtinuerimus, profecto vel eo nomine felicem me prædicandi abunde tum habiturus cauſſæ ſum. Ipſum etiam cultiſſimæ mihique ſemper æſtimatiſſimæ hominem eruditionis in id exorabo, vt ſperatur, ne pigretur illum *de Eccleſia vnitate* laborem in ſe ſuſcipere, breuique formis publicis deſcriptum in vulgus prodere. Effecerit per hoc non mihi modo, qui vt minimus omnium, ita et inter liberrimos a præiudicatis ſum ſententiis, ſed omni Germaniæ multo fructuoſiſſimam, perpetuiſque gratiis ſubinde etiam publice agnoſcendam operam. Velim autem optemque feſtinari illam commentationem, ſi qua vnquam

 quam

quam expectari debet, hoc de argumento, tam exigue hactenus pertractato, et cuius potiſſimas difficultates pudendum in modum plerumque tranſiliri, eſt quippe palam. Oro te peramanter, fac, vt ab dilectiſſima mihi honoratiſſimaque D. *CONRINGII* manu hunc *de Eccleſia* tractatum, quoad eius fieri poteſt, properato nanciſcar. Quanto enim cunque conſtiterit ſiue is ipſe, ſiue diſpoſitorum nunciorum labos, perinde libenter exſoluam, ac ſi meammet denuo vitam haberem redimere. Sed iterato optarim, ſi admaturari ſuppetiæ poſſint. Hac, puta, materie ſuper *viſibilis Eccleſiæ vnitate* rite perpurgata atque præculta, et in conſcientiam plene admiſſa imbibitaque, cetera omnis de religione capeſſenda conſultatio in vado fuerit.

Ceterum miror, meas ad *CONRINGIUM* tam mendoſe curari, vt fere nunquam perferantur, quo deſtinaueram. Videlicet poſtremis meis multa valide, vt opinor, ſum cauſſatus, quare nouum illud parodoxon aſſequi nequiuerim, quod ait. Quare doleo, intercidiſſe illas, ad quas vtpote iam pridem illuſtramenta limpidiora ex acutiſſimo *CONRINGIO* ſum hactenus maxima cum appetentia præſtolatus. Vtut tandem ſit, ego

ego diſpendium literarum illarum curabo penſare ſuffectis aliis, quas mitto recta in Saxoniam inferam.

Interim non omittes *CONRINGIO* me quam optime deinceps commendare, eique meam conſtantem gratitudinem et amicitiam meis verbis polliceri. Deus duit ei et Doctori noſtrati *CALIXTO*, quantum boni vtrique ego comprecor. Scio, quod ex animi ſententia tum ſint habituri, ſi mei iſtius voti compos euaſerim. Si qua Helmſtadio papyracea offerantur, vtique gauderem ſupra modum. Scis, amice, quam tenere ſoleam ex lectione talium exhilareſcere.

De religione res eſt adhuc integra, et equidem permanſura talis impoſterum, ſi *Proteſtantes* comperiantur de Eccleſia perhibere talia, quæ firma ſint, ferantque obruſſam *Scripturæ ſanctæ*, et congruant *antiquitati*. Sed de his multum geſtio per *CONRINGIUM* edoceri, quod nec dum inaudiuerim hactenus, legerimue. Fateor enim ingenue, quæ in hanc vſque diem ſatis ſollicite et procul intemperiem affectuum, quod conſcieutia inoffenſa dicere valeo, in noſtratium libris reperi, mihi tantum abeſt quod ſatiſfaci-

ci-

ciant, vt et miranda acceſſione ſcrupulos cumulent. Sed finio. Vale.

Tuus

I. C. a B.

XV.

Idem deſiderium ipſimet *CONRINGIO* aperit *BOINEBURGIUS*, quærens, num extra Catholicam Eccleſiam ſalus.

Ratiſbonæ d. 17. Ianuar. 1653.

Summe gaudeo, Vir optime, memorem Te mei, et in eo ſimul eſſe, vt edas aliquid tandem *de Eccleſia*. Gaudium hoc meum, tenerrimum ſane ac omnino ſingulare, vti teſtarer, ſcribere eo cum ad communem amicum noſtrum, D. *SCHEEFERUM*, volui, tum præcipue ad Temetipſum. Qui vtpote rogandus es magnopere, tam in ſincero, quo me proſequeris, affectu vt deinceps ſedulo pergas, quam in labore pro enucleatione *Veræ Catholicæ*; quod argumentum vtique per eſt tenuiter hactenus contra *Romanam* tractatum. Profecto iſthoc ſi peculiari pertractatione quamprimum euulgata exſequutus fueris; omnem Tibi non modo Germaniam, ſed orbem adeo totum obligaturus tum arctiſſime videris.

Quæſo interea, vt *de Ciuili prudentia* librum et cetera Tua recens ſcripta, mecum communi-

care

care digneris. Libentiſſime perſoluam, quantumcunque in id dependetur, huc vt ſupportentur, etiamſi per diſpoſitos nuncios omnia.

Ceterum demiror, qui factum, vt literæ meæ poſtremæ tam incuſtodite et negligenter ad Te fuerint curatæ. Spero, adhuc eas repertum alicubi iri, et in via tantum ſufflaminatas, non amiſſas eſſe. Scripſeram inibi, comprehendi a me haut poſſe tmema iſtoc Tuum: *Extra Catholicam eſt ſalus?* Et rationes ſubiunxi, quas heic repetere nil attinet, cum eas abunde ſit legere magnam ſui partem apud Cardinales *PERRONVM* & *RICELOCVM*, Archiepiſcopum item Rhotomagenſem, *SOVTWELLVM*, *MILLETERIVM*, et alios. Certe *RICELOCVS*, *au traité de la methode la plus aſſeurée de conuertir ceux, qui ſe ſont ſeparez de l'Egliſe*, qui abhinc ſeſquianno demum eſt in lucem protractus, continuo ſub libri initium me plurimum in hoc confirmauit, quod Veteres toties, ac tam conſentienter, tradunt de ſalutis extra Eccleſiam impoſſibilitate. Eo autem ſuppoſito, quod Tu, Vir præclare, Tibi ſumis, in rem collato et admiſſo in conſcientiam, ecquid mali non conſequitur inde? Sed parco me diffundere ſuper hac Philoſophia. Tuum de Eccleſia librum incredibili

cum

eum appetentia exſpecto, Tibique me ex animo commendo, quippe

Tui candide amantiſſimum

I. C. a Boineburg.

D. D. *CALIXTVS* ſalueat, quem DEVS, et TE, incolumem diu ſeruet! in gloriam *VERITATIS.*

XVI.

BOINEBVRGIVS a *CONRINGIO* librum de Ciuili prudentia per partes flagitat, commendaturus auctorem Moguntino non ſolum, ſed et Imperatori et Regi Romanorum.

Ratisbonæ d. 26. Mart. 1653.

Vir mihi dilectiſſime.

Plurimum gaudeo, inaudiens, de valetudine tua tantam inclinationem ac diceſſionem nondum eſſe factam ex eo, quod nuper acceperam, vt ſubitaneum quod diſcrimen inde vitæ tuæ de proximo impendeat; quam vel per hoc ipſum, dum periclitari eam adeo præceps rumor didiдит, prorogatum in pluſculos annos iri, ſupra Tuammet ipſius exſpectationem, lætabundus confido. Faxit Æterna Bonitas, vti diu deinceps prodeſſe cultiſſimis tuis commentationibus in publicum ſuſtineas florens ac incolumis! Certe

te in ciuilium cumprimis rerum pertractatione acroamatica, quæue ſummota eſt a iudicatione vulgi, tam præclara Tu tradis, vſque eo in interiora eius perſpicis, vt a quiquam perinde id hodie effici non compererim. Cum maxime placent, quæ pro *Ciuili ſapientia* in anteceſſum promiſit comitas tua. Neque mihi modo ea ſe valde probant; ſed et aliis multo me maioribus. Ipſe Princeps Elector vt perlegat, accurabo. Non duntaxat omnia hæc docte ac explicate ſunt ſcripta; ſed cuſtodite etiam, prudenter atque conſiderato: quorum vtique Te pœnitere nunquam poterit ex qualiumlibet denique circumſtantiarum, quæ propediem oborientur fortaſſis, ſuperuentu. Hoc maximopere abs Te, Vir Summe, contendo precorque, vt reliqua quoque cum cauda ſua ſummittere huc digneris. Procul dubio ita paullatim ac ſeorſum tranſmiſſa ſe cum pondere apud magnas et cordatas animas inſinuabunt, vti *poſtillà* iunctim compacta, et integre in ſuo pleno habitu comparentia, placitura ſint omnimodo. Simul iudicia priuatim exquirentur hominum intelligentium, e quorum ante occupata conſcientia multum compendii ad vſum facere et ad famam poteris. Poteſt quippe ſic præiudicata huius vel illius incircum-

ſpecti

ſpecti ac vulgatis dogmatibus politicis mendoſe imbuti hominis opinio temporius aliquanto praenoſci, cui continuo in mediis operis ſubueniatur, ante etiam, quam editio libri Tui ad abſolutionem ſui in ſolidum perducatur. Eius quantum formis eſt exſcriptum, vti ſuccedaneas per occaſiones ad me perferri cures, multum oro, obſecro, peto. Certe non fuerit nullum operae pretium id facere. Si qua viciſſim hic habuero, quorum copiam Tibi gratam fore animadvertero, ea per me obtingent deſideriis Tuis promptiſſime; vt nec omiſſurus ego ſum de cetero ſtili officium, quotieſcunque prae negotiorum incredibili multitudine, cui hactenus parum aſſueueram, eo digne perfungi quidem valuero.

De reliquis, quae adiunxiſti proxime, gratias ex animo maximas ago. *TABOREM*, illum inconſultum forenſium legum tympaniſtam, ex merito vapulare arbitror; quanquam inclementius adhuc fuiſſe videatur defricandum illud inflatum animal.

Ceterum quae *de eccleſia* moliris, auide exſpecto. Tuam ſententiam nunc recte cognoui: et, qualis nunc apparet, non habet perinde impeditos explicatus. D. meus *VORBVRGIVS* laetatur.

tur; Te ſui eſſe tam amanter meminentem. Commendat ſe et ſuos libros mutuæ Tuæ charitati quippe qui Te et amet, et Tua merito faciat longe maximi. Neque parcam ego et ipſimet *EMINENTISSIMO PRINCIPI NOSTRO* Tua oſtendere, quin ipſi quoque *CÆSARI REGIue*, quo Te noſcant intimius. Sum ſane ſemper ex toto germano corde Tui amantiſſimus.

CARAMVEL non eſt hic. Scribam tamen ei Tuo nomine non vnas ſalutes.

XVII.

CONRINGIVS BOINEBVRGIVM, præmiſſis nonnullis aliis, dehortatur ab aſſenſu Pontificiis præbendo.

Helmſtad. d. 6. Mai. 1653.

Quas $\frac{16}{26}$ Martii dediſti, Generoſe *BOINEBVRGI*, ſerius quidem, vtpote demum ante quatriduum, mihi redditæ ſunt; longe tamen cariſſimæ fuerunt, quod eo, quo nunc es, loco, interque tot negotia ſumma, integra tamen veteris amicitiæ noſtræ iura ſibi conſtare, imo in me affectum pene creſcere, abunde ſignificarent. Nec vero eam ſiue laudem ſiue commendationem

tuam merentur propedeuticæ illæ de *ciuili prudentia* plagulæ, quas miſi in anteceſſum. Amori tuo, impedito iudici ſententiam iſtam aſcribo; demens, ſi eam mihi patiar perſuaderi. Nullus dubito tamen, tuis illis effuſis laudibus futurum, vt Summatum quoque nonnulli auſint meas eſſe aliquid putare nugas. Quo nomine gratias Tibi ego ſane debeo maximas. Ceterum illum de ciuili ſapientia laborem paulisper ſeponere me cum alia negotia, tum liber de *Finibus Germanici Imperii* iuſſerunt. Hunc ſane per otium vnice nunc elaboro, eo difficilioris argumenti, quod nemo illud hactenus attigerit, quantum ſciam, et teſtimoniis omnia peragenda ſint, et denique in ancipiti ſit veritatem aſſequi, atque aſſecutam prodere ſine magna offenſa. Et tamen conſulte abſtineo ab indicandis cauſis prolapſi adeo Imperii noſtri: quæ tractatio inſtitui non poteſt, quin plurimos offendas grauiter. Conſilium erat librum illum Eminentiſſimo hero tuo conſecrare: nec dubito, quin animum illum iam intellexeris ex literis, quas detulit Epiſcopi Lubecenſis Legatus *CASSIVS.* * Ex *BLVMIO* vero noſtro intelligo, ſuadere Te, vt librum de *Ci-*

* Has *Caſſianas* ſtatim ſubiicimus.

Ciuili prudentia inſcribam futuro (faxit Deus) Romanorum Regi. Mihi autem non ſatis conſultum videtur, vt librum propedeuticum, quique adeo ipſam ſapientiam non docet, tanto nomini offeram, et quidem ego, homo ignotus, et fortaſſis haud ſatis acceptus. Iam vero ne quid diſſimulem, cohibet me neſcio quid, vt vix audeam aliquid, quale illud cumque fuerit, loco tam ſplendido exponere. Vt tamen te ſequar in eo, vt auſim aliquid illuc ferre; malim equidem adducere librum *de Finibus*, vtpote quod argumento ſuo plane vltra eat quaſi ad Cæſares. Modum, quem obſeruo in tractatione ipſa, oſtendent tibi ipſæ hæ plagulæ, quas mitto. Deducere vero omnia conſilium eſt ad noſtra vſque tempora, quæ ſane cum priſcis illis collata dixeris miſerrima, et ſub finem adiungere proœmium in Politicam Ariſtotelis, quod in eo antehac de cauſis collapſæ reipublicæ nonnulla iuuenis diſſeruerim. Quæ porro prodierunt mittam per partes, iudicii tui faciens, cuinam tandem liber ſit conſecrandus. Neque vero te inconſulto ea in re quidquam conſtituam. Peto vero mihi communices titulum cum futuri Regis, tum *AVERSPERGII* Comitis, et cumprimis Eminentiſſimi D. Electoris Moguntini. Quæ *TABORI* oppo-

ſui haud diſplicere, vt et meam de Ecclesia ſententiam, vbi percepiſti, haud improbari, equidem gaudeo. Vtinam liceat librum, quem paro, de ſacro illo argumento breui edere! Rem gratiſſimam feceris, ſi ſignifices, quemnam maxime exſtimes eo in argumento dignum, cum quo diſputem, et librum aliquem eiuſmodi mihi forte non viſum tranſmittas. Methodum ad Concordiam *WICELII* te quam maxime ſequi, ex *BLVMIO* noſtro intelligo. Hactenus quidem illam non vidi; non opinor tamen abire a *Via Regia.* Eam ſi ſequaris, mi Amice, ſic ſatis adhuc ſalua res eſt. At ſine receſſu ab Eccleſia Romana poſſe nos aſſequi id, quod emendatum volebat *WICELIVS*, ſi exiſtimaueris, non minus falleris, atque ſe ſpe ſua deluſum ſenſit tandem, finito dudum Concilio Tridentino, *WICELIVS.* Quæſo Te, quos abuſus Eccleſiæ Romanæ recenſuerit *WICELIVS* in Elencho ſuo, diligenter aduerte; quam illi ſint grandes; quam numeroſi; et expende porro, num illi hactenus ſint correcti, aut num qua ſit correctionis ſpes, aut num in ſancta Eccleſia Dei ſint tolerandi? Si emendandi ſunt, vt ſunt vtique, et ſint, qui prorſus obluctientur; quidni iubeas illos res ſuas habere? Ingens bonum, fateor, concordia et pax, præcipu-

cipue in domo Domini. At non quæuis; ſed pax Chriſti, pax veritatis et ſanctimoniæ ſocia. Viuendum cum omnibus hominibus in pace; at ſi fieri poſſit, et quantum in nobis eſt. Sed quid tua moror tempora, Generoſe *BOINEBVRGI*? Ego vero ſalutem Tuam ſanctiſſimo Numini etiam atque etiam commendo, manſurus, quamdiu vixero,

Tuus omni officio ſtudioque.

XVIII.

CONRINGIVS BOINEBVRGIO, iam Conſiliario Moguntino, D. *CASSIVM* commendat, Legatum Epiſcopi Lubecenſis.

Pridie Kal. Aprilis 1653.

Generoſe Vir.

Quæ nuper miſi cum literis per Holſatiæ Ducis Legatum, non dubito recte tradita. Qui haſce curat, Legatus Epiſcopi Lubecenſis, eiuſdemque Conſiliarius ſummus, D. *CHRISTIANVS CASSIVS*, Vir plane optimus et doctiſſimus, adeoque hactenus tui ſimilis, petiit ſe ſe tibi commendari. Nec tamen illa opus eſſe arbitror apud Te, qui faues bonis omnibus, vt ſolet ingeniorum ſimilitudo ſanctiſſima eſſe amicitiæ conciliatrix. Si tamen ita te geſſeris, vt poſſit intelligere, aliquid ſibi

datum etiam mei cauſa, multum gaudebo. Obitus Soceri mei * non nihil ſufflaminauit ſtudiorum meorum curſum, itaque nihil habeo noui, quod mittam. Pergam tamen; quoad licebit, in iis, quæ occœpi, et pene conſtitui librum, quem edo, de *Finibus Imperii Germanici*, Sereniſſimo et Eminentiſſimo D. Electori Moguntino conſecrare, quod tale argumentum videatur Archicancellariatu haud indignum. Non tamen in rem tranſferam conſilium, niſi ex tua ſententia: quam itaque vt libere pro iure amicitiæ noſtræ promas, rogo. Vale ac ſalue.

Inſcriptio literarum;

Illuſtri et Generoſo Domino, Io. Chriſtiano a Boineburg, Eminentiſſimi Principis Electoris Moguntini Conſiliario primo.

Ratisbonam.

XIX.

CONRINGII planctus ad *BLVMIVM*, de *BOINEBVRGII* tranſitu ad Pontificios.

Helmſtad. d. 6. Mai. 1653.

Binas abs Te literas, mi *BLVMI*; alteras ante hos

* Fuit is *IO. STVCKIVS*, Ictus eximius et Cancellarius Bremenſis Ducatus, patria Hanoueranus.

hos dies quinque; alteras nudius tertius accepi, cum iis, quas incluſeras, *BOINEBVRGII* noſtri. Hunc ad Pontificias partes abiiſſe, vehementer doleo. Sed quid agas? Domino ſtetit, Domino cecidit. Si *WICELIUM* ſequitur, quod innuis; profeſſionem fidei, qualem Papa praeſcripſit et iuſſit exigi, qui per conſcientiam poſſit facere, non video. Etſi enim *Methodus* illa *Wiceliana* mihi hactenus viſa non fuerit; ſuſpicor tamen, non alienam illam eſſe ab iis, quae habet *Via Regia* et *Elenchus Abuſuum*, per me editus. Methodum ſi miſeris et operae fuerit pretium, curabo illum recudi cum *Via* illa *Regia:* cuius exempla iam pene omnia ſunt diuendita. At longe acceptius fuerit, ſi quid Tridentinarum chartarum miſeris, quales a me ſunt *Viae* illi additae; quarum tibi vim magnam eſſe pene mihi perſuaſi. Vt librum de *ciuili prudentia* conſecrem futuro propediem Romanorum Regi, adduci nequeo, preſertim cum ſit tantum propedeuticum quid, cuiuſmodi ſcripta ſcholae potius commoda ſunt, quam aulae. Si liceat tanto Principi offerre aliquid, conſultius duxerim, mittere librum *de Finibus Imperii Germannici*, argumento hactenus non tacto a quoquam pro dignitate. Plagulas aliquod mitto *BOINEBVRGIO* in ante-

 ceſ-

ceſſum, et per partes reliqua mittam, quo accuratiore attentione legat omnia antea, quam liber prodeat integer. Eius opera facile incident tuas etiam in manus. Eoque rogo, vt et tuum et aliorum de ſingulis iudicium ingenue mihi exponas. Sane exigit hoc argumenti et nobilitas et difficultas; ne quid de mea dicam exiſtimatione, quæ in illo libro haud parum periclitabitur. Comitem *RANZOVIVM* magnum malum minari *CALIXTO* iam intellexeram, neque miror. Teſtor vero Tibi, me ex homine, qui affirmabat familiariter ſibi fuiſſe notum in Batauis, longe vaniora, ineptiora et ſuperſtitionis Anabaptiſticæ pleniora de *RANZOVIO* accepiſſe, quam ſunt illa a *CALIXTO* tacta. Neque deſunt *CALIXTO* iurati teſtes alii. Si libelli *Ranzouiani* editionem turbaueris, bene conſulueris ipſius famæ: nec enim ille conuitiis ſeſe purgabit, aut vindicabit, quam paſſum ſe credit, iniuriam. Si infra dignitatem, quam nactus eſt, convitiando ſe deiecerit, quanto ſe periculo exponat facile intelligis. Rem gratam feceris, ſi vel tu ipſe, vel te curante *BOINEBVRGIVS* mittat ſubinde aliquid libellorum de imperii noſtri negotiis, quales volitare inter manus equidem haud dubito.

XX.

XX.

BOINEBVGIVS CONRINGIO ergaCaſſium quæuis officia ſpondet.

Ratiſbonæ d. 14. Mai. 1653.

Quæ D. *CASSIVS* a Te attulit mihi, quam grata exſtiterint, ne quære, obſecro. Quid enim a manu Tua ad meas perueniat, quod non ſumme ſit gratum iucundumue? Librum *de Ciuili prudentia* indies exſpectamus, cuius quæ in anteceſſum præmiſiſti nuper, *Comes de Auerſberg* ſedulo pellegit, ac dilaudat vtique. *REGI* ſi inſcriberes, ne multum pretii inde fieret. Neque credo, quicquam ei ineſſe poſſe, quod Cæſareis partibus diſpliciturum ſit. Quale quid cum nec alter Tuus liber *de Imperii* noſtratis *Finibus* videatur complecti, quid ni et is merito nuncupetur Principi Electori Moguntino? Cum D. *CASSIO*, ſimulac Auguſta redierimus, notitiam, atque ſi pati id ipſe volet, familiaritatem quoque contraham, omniaque Tui cauſa, tum et Principis Lybecenſis, ac ipſius eximii illius hominis merito, illi faciam, quæ ex me requiri videntur poſſe, gaudeboque vehementer, ſi qua Tibi Tuiſue ſuauia officia deinceps exhibere potuero. *BLVMIVS* vna mecum ibit Auguſtam Vindelicorum,

rum. D. *CALIXTVS* plurimum ex me ſalueat. Vale perpetuo; Vir mihi cariſſime, Honos Germaniæ noſtræ.

XXI.

CONRINGIVS apud *BOINEBVRGIVM* intercedit pro Euangelicis, in terris Auſtriacis grauiter afflictis.

Helmſtad. d. 1. Iun. 1553.

Generoſe Domine.

Summa cum voluptate intellexi, non tantum apud Eminentiſſimum Herum, ſed apud ipſam S. Cæſaream Maieſtatem magno te in pretio eſſe. Eoque non dubito ſuggeſturum te, quoad licet, illi etiam loco ſalutaria conſilia. Vides vero, quanta ſæuitia exerceatur in miſeros Euangelicos Auſtriacos, nulli culpæ affines, niſi quod ſint *Euangelici.* Si hæreticorum eſſent peſſimi, quieti tamen et ciuili ſocietati haud aduerſi; nullam pœnam ciuilem mererentur, multo minus adeo immitem: quod ſperauerim me alias tibi probaſſe Exercitatatione *de Magiſtratus ciuilis officio*, et probabo rurſum publicato libro. Hæc vero pœna ſuperat inclementiam vulgo in Germania receptam, dum miſeris flebile etiam illud *emigrationis beneficium* denegatur. Vt pœnam

vero

vero excuſes, tanquam non iniquam; vtique ſalus publica longe mitiora exigit. Quo animo, quæſo, poſſumus Euangelici eſſe erga illum, qui eo plane tempore, quo ſaltem tranquillitatis publicæ ergo aliquid eſſet indulgendum, non dubitat, ſpectantibus ex propinquo Ordinibus, in plenis Comitiis velo diducto oſtendere, quid facturus ſit, ſi vires ſuppetant? Talibus conſiliis Deo et Reipublicæ aduerſis et ſe ſperato Germaniæ dominio exuit, et Imperium omne tantum non euertit *FERDINANDVS* pater. Quæſo te per omnia ſacra, vt des operam, vt illi ſæuitiæ ſaltem fibula imponatur. Satis ſit, ſemel periiſſe Germaniam. Vale et ignoſce.

XXII.

CONRINGIVS BOINEBVRGIO mittit quædam; non tamen ſine exprobatione.

Helmſtad. d. 4. Iunii 1653.

En! Tibi iterum plagulas aliquot libri *de Finibus.* Excreſcit ille præter opinionem, magiſque exerceſceret, niſi libri idonei deeſſent. Certe ſi vel vſuram aliquam nonnullorum monumentorum procurare tu poſſis, forte reſponderet exſpectationi. Etiam ita tamen modo non

om-

omnino diſpliceat tibi tuique ſimilibus, gaudebo. Sin minus; gratiſſimum tamen fuerit intelligere, vbi impegerim: quod itaque me nequaquam celaueris. Mea *de Ciuili prudentia* arriſiſſe ipſiſmet Cæſareæ Aulæ proceribus, non tam meis meritis, quam tuis laudibus acceptum refero. Non perſuades tamen hactenus, vt libellum propædeuticum offeram nouo Regi noſtro, præſertim cum ille abs me perfici nequeat, niſi altero illo *de Finibus* iam abſoluto. De hoc offerendo illi ſacræ dextræ pene ſtatutum mihi eſt, niſi Tu aliique diſuaſerint: quorum conſiliis ego ſtabo. Quod Epiſcopi Lybecenſis Legato bene te facturum promiſeris, ago gratias maximas. Experieris illum aliquando, qualem laudaui, virum bonum, doctum et prudentem. *CALIXTVS* viciſſim officioſe te ſalutat. Dolet mecum, quod tua facilitate haud leue ſcandalum dederis, quaſi et tu probes ridiculam ſuperſtitionem Romanenſium: quam tamen abs te probari, nemo, qui te nouit, ſibi temere perſuaſerit. Vtinam, o carum caput! non in te concites diuinam vltionem! Ego vero Deum obſecro, vt mentem ſanam in ſano corpore reipublicæ bono diutiſſime tibi conſeruet.

XXIII.

XXIII.

CONRINGIVS HENRICO IVLIO BLVMIO.

Helmſt. d. 4. Iunii 1653.

Quas per *SCHWARTZKOPFII* noſtri filium et *BOINEBVRGIO* et Tibi miſi, indubie iam acceperis. Eoque nunc breuior ſum. *BOINEBVRGIO* miſi hac vice iterum plagulas aliquot libri de Finibus Imperii Germanici. Quæſo, vrge, vt in hoc argumento me iuuet ſiue libro aliquo, ſiue ex aula Cæſaris, præſertim circa Italiam et Vrbem Romam ac Venetorum in continente poſſeſſiones. Nec enim, qui ab Archiuis deſtituor, non poſſum non ſubinde impingere. Velim tamen, quoad fieri licet, errores cauere. *WICELIUM* exſpecto. Fama eſt, Hiſpanos, Auſtriacos alioſque multum iam laborare, vt tandem ab *INNOCENTIO* exprimant, quam *VRBANVS* negauit, *de immaculata conceptione* definitionem. Vide, vt creſcat ſtulta et impia ſuperſtitio, poſtquam regiam Catholicæ veritatis viam, ſacras literas dico, deſeruerunt. Et tamen ad hæc et ſimilia ſaltem muſſitandum fuerit, ſi illas partes fueris amplexus. Hæc *BOINEBVRGIO* non probabuntur, ſcio; tamen maluit illius Eccleſiæ mem-

membrum videri. Fateor me deſiderare hic prudentiam amici noſtri.

XXIV.

Appendix Epiſtolæ Conringianæ ad *BOINEBVRGIVM* ſcriptæ *d. 11. Iul. 1653.*

Hæc iam exaraueram, cum offeruntur mihi literæ Blumii noſtri, mentionem facientes neſcio Tuarum an ipſius literarum aliarum de negotio, quod inter Eminentiſſimos Electores intercedit *de iure coronandi.* Illæ hactenus mihi viſæ non ſunt. De negotio autem illo equidem numquam dubitaui, quin Colonienſi non aliunde datum ſit coronandi ius, quam quod Aquiſgranum locus coronationis frequentiſſimus ſit diœceſis Colonienſis. Haud difficulter id probauero, ſi ſciam, me operæ facturum pretium, commentariolo aliquo. Optauerim tamen potius litem hanc amice componi, cum plus ſatis reſpublica diſſidiis ſuo ſummo damno laboret.

XXV.

BOINEBVRGIVS inter alia a *CONRINGIO* denuo flagitat librum de Eccleſia.

Ratiſbonæ d. 28. Aug. 1653.

Debebam vtique ocyus reſcribere ad iucundiſſi-

ſimas mihi literas Tuas, Vir Summe, idemque cariſſime; at præ negotiorum aliorum nimia vbertate, quæ hic nunc plane in immenſum exit, necdum potui; quanquam impenſe meo fungi officio curarim ego. Clariſſimo *BLVMIO* noſtro diu eſt, ex quo id negotii, iure eius, quæ inter nos intercedit, bonæ amicitiæ, dedi, Tibi nunciaret, quæ nobis videantur circa opus *de Finibus* noſtratibus. Scilicet per eſt difficile, hic in aula Cæſaris, vel apud alios vt vel tantillum reperias, quod quidem adiuuare Tuum ſtudium aliquatenus valeat. Ita omnes inſcitia magis delectat, quam curatio rerum patriæ, debita Gloriæ Imperii: pro quo aduigilare haut vnis nominibus, neque vniuſmodi rationibus, nos ad vnum omnes oportet. Oro Te, perge in laboribus optimis iſtis, quos placituros Regi ne dubita. Alter *de Ciuili prudentia* liber ecquando autem prodibit denique et ipſus? Nimis diu æſtuat ſub incude. Inſcribas licet eum Eminentiſſimo Moguntino meo. Talia apprime vaſtum eius et acutum ingenium afficere ſolent. Nec enim Tu vulgari modulo res humanas, quæ ciuili pertractationi ſubſunt, arbitraris; pertæſus quippe iſtarum, quæ in vulgus diduntur ſubinde, inaniſſima-

marum comprehenſionum, queis politicen tradere quidam protritarum eruditionum concionatores nil verecundantur. De *eccleſia* vero ſi cogitata Tua in publicum tandem edideris, ſicut es mihi pollicitus; beaueris multum non me modo, ſed totum, quod attendi velim, cultiorem orbem. Sin id facere iuſto diutius procraſtinaueris; velut ingens malum nomen, Te coram omnibus. Sed quid? Te, inquam, rogabo tum, vt poſtillà hoc omne in præſentem mediam rem conferas denique. Ingenioſius enim qui iſtud argumentum tractare ſuſtineat, præter Te profecto noui neminem alium. *TITII* reſponſum ad *motiuum* cumprimis *Illtium* indies exſpecto iuxta cum ceteris hic. Sed iam vrgeor deſinere. Vale, Vir magne, et me ama,

Tui præclari nominis amantiſſimum et
ſtudioſiſſimum
I. C. V. B. Eq.

D. D. *CALIXTO* officia mea et mille ſalutes.

XXVI.

CONRINGIVS BOINEBVRGIO offert operam ſuam in defendendis iuribus Moguntini circa coronationem Regiam.

Helmſtadii d. 5. Sept. 1653.

Aliquam multas ad Te literas dedi, Generoſe Do-

Domine *BOINEBVRGI*, proximis hiſce hebdomadibus. Cum nihil redderetur; miratus ſum ſilentium tuum, ſimul veritus, ne quid amicitiæ noſtræ detraxerit fortaſſe *NIHVSII* familiaritas. Nunc demum intelligo, nihil tibi mearum eſſe redditum, idque culpa aulæ vicinæ, cui meàs omnes curandas commiſi. Ea res me ægerrime habet, cumprimis quod metuam, ne apud te incurrerim, vtut innocens, ſuſpicionem minus ex fide obſeruati iuris noſtræ conſuetudinis. Sed me excuſabunt literæ illæ, quas iam repeto, breui alia quadam conditione miſſurus ſimulac eas recepero. In iis ſimul expoſueram ſic ſatis prolixe, quid ſentiam de controuerſia, inter Eminentiſſimos Princeps D. D. Moguntinum et Colonienſem exorta circa ius coronationis Regiæ noſtræ. Si operæ me audiam pretium facturum, tuque id ipſum ſuadeas, repetam laborem in gratiam Eminentiſſimi Heri tui, a cuius ſto partibus. Pro *WICELII* libello et iam tum egi, et ago hodieque gratias maximas. Placet ille. Expertus ſum autorem, qualem alibi ſemper, rigidum vtriusque partis cenſorem, et ſtudioſum pariter Eccleſiaſticæ cum pacis, tum emendationis ad faciem et leges primorum temporum. Credidit ſcilicet vir optimus, et reduci illam poſſe, ſchiſmate

F nul-

nullo facto ab Eccleſia Romana, ad priſcos illos et ſanctos mores, initio quadam facta ſibi expectatione a Concilio Tridentino; qua tandem fruſtratus, ſpe noua concepta a Cæſare *FERDINANDO* et *MAXIMILIANO*. Quod ſi per ætatem licuiſſet experiri, quam et illa ſpes foret inanis; indubie tandem et ipſe maluiſſet emendationem cum ſchiſmate quærere, quam ſubdolæ pacis ſpecie relinquere Eccleſiam vitiis ſuis immerſam. Mitto iterum partem operis mei *de Finibus*, nunc tandem aggreſſus vltimum argumenti iſtius locum, eumque difficillimum. Vereor, ne fruſtra te hactenus rogauerim conſilium et opem ad illum expediendum, quod procul adeo abſis, nec vacet hæc curare. Si poſſis tamen, fuerit id ipſum mihi longe gratiſſimum, præſertim in rebus Italici et Burgundici regni, quæ omnium ſunt intricatiſſimæ. Cogor ego quidem pergere; at poſſet in appendicem reiici.

Vnice vero te rogo, atque per iura veteris noſtræ amiciciæ, vt bona fide me doceas, num ex re mea fuerit, librum Romanorum Regi inſcribere, et qui id fieri poſſit commode, dilapſis forte Comitiis. Sane multum me beaueris hæc docens breui quadam exiſtola; nec enim velim

id

id fieri per quenquam alium. Ignoſce, Vir Generoſe, tam libere tecum adhuc agenti fiducia priſtini tui in me fauoris. Deum veneror, vti te diu ſoſpitem ſeruet in bonum publicum.

XXVII.

BOINEBVRGIO placet *CONRINGII* conſilium.

Ratiſbonæ d. 20. Sept. 1653.

Ampliſſime Vir.

De miſſis ad me reliquis pagellis libti *de Finibus* gratiam habeo multam ex animo. Quæ reſtant exſpecto deinceps. Eminentiſſimo Principi Electori Moguntino optima tua voluntas placet admodnm, iuſſitque reſcribere, id negotii, quod noſti, commendatum Tibi habeas, et ex veteribus monumentis pro ea, qua es, illorum peritia rem omnem enuclees. Gratum ſe fore, vehementer teſtatur: cui rei tuto confidi poteſt. Quo citius, eo acceptius feceris, quæ ſpondes. Interim nihilo tamen inefficacior me ſpes habet, omnem hanc litem compoſitum iri facile, aut Colonienſes quieturos eſſe ſuapte ſponte; quemadmodum nunc exiſtimandi nobis copiam multa faciunt. Libellum Tu vero, mi honoratiſſime

amice, ita formabis, vt arcem quidem cauſſæ feriat; Electori tamen Colonienſi ne ſtomachum forte nimis commoueat, Principi cetera optimo. D. *VORBVRGIVS* ſalutat peramanter, et iuxta mecum orat, Eminentiſſimo noſtrati hoc officium exhibere ſuſcipias, qui Tui curam ſemper ac tutamen geret vtique. D. *CALIXTO* ſalutem ego ex animo dico, et precor vitam porro bene longam. Quæ *de prudentia ciuili* edis, velim inſcribas Electori noſtro; *de Finibus* Germaniæ librum Regi; de *Coronatione*, cuicunque voles. Is enim Electori dein traſmiſſus ab illo non modo, ſed ab omnibus Miniſtris magnam inibit gratiam; tum et a Maguntiacis Kapitularibus. *De eccleſia* quando opus perficietur, obſecro? Eius me quanta teneat auiditas, dici equidem non poteſt ſatis. Si quid nouo Principi *AVERSBERGIO* dicaueris, non abs re id foret. Sic vale in ſeros vſque annos.

Tuus Tuo merito

I. C. B. v. Boineburg, eques.

Si opuſculum de iure coronandi dedicares Principi *AVERSBERGIO*, mihique, dum hic ſimus adhuc, mitteres, ingens id curæ foret pretium. Eſt enim is ſemper a noſtris partibus, iudicans omnino ſecundum Maguntinum.

XXVIII.

XXVIII.

BOINEBVRGIVS petit a *CONRINGIO* varios libellos, Romanorum Regi et Miniſtris eius profuturos,

Ratiſbonæ d. 6. Octobr. 1653.

Vir mihi æſtimatiſſime.

Scripſi ad Te plus ſemel, cumprimis tum, ex quo perſpexi facilitatem ac propenſitatem tuam erga iuſtitiam cauſæ noſtratis aduerſus Colonienſes. Ea Tua prolixa ac opportuniſſima voluntas quam præclare placeat Eminentiſſimo meo Principi, dici equidem nequit ſatis digne. Proxime habebis, quæ nos in anteceſſum repoſuimus; quibus reſponſi hactenus nihil redditum eſt a parte aduerſaria. Regi inſcribendum librum eſſe *de Finibus* adhuc cenſeo, immotis rationibus in id permotus. Simul autem mitti mihi exemplum optem libri *de Germanorum Romano Imperio*, * et vtinam ex condicto recuſum? Principi *AVERSPERGIO* tradere volo, quo is pleniſſime bonas res illas noſtras edoceatur, ſi qua haut per-

* Hunc enimuero anno 1643. in Academia Iulia, præſide *CONRINGIO*, pro cathedra defenderat *BOINEBVRGIVS*, vt ipſe ſcribit ad *Dietericum Epiſtol. XI. p. 50.*

perinde is intelligat, protinus interpretaturus paullo laxius. Si liber *de Origine Germanici iuris* vna adueniret, tum et alia pluſcula tua, quorum maxime vſum *REGI*, et bonis circa illum, viris, fore arbitraberis; non abs re id eſſet. In ſingulas dies exſpecto vltimas plagulas libri *de Finibus;* nec minus poſtea tractationes de *prudentia ciuili*, ac, quod inprimis flagranter videre deſidero, *de Eccleſia.* Iam cogor finire nimium occupatus. Hodie reſcribere Tuis, quas et hodie ante meridiem accepi, merito ego quoque debui, pauxillum ad id ſuffuratus temporis. Vale, Decus meum ingens, et honos noſtræ patriæ!

Tuus

I. C. B. v. Boineburg Eq.

Proxime plura ſcribam. Iam non poſſum quin orem, vt a D. *CALIXTO* impetrare mihi velis ſupplementum *ſacri apparatus* eius, et quæ edidit de rebus Eccleſiæ Occidentalis per ſecula X. XI. & deinceps. *Poſta* gratis mihi affert omnia, ſi inſcribantur mihi. Id enim iuris habemus, qui Moguntino ſumus in Imperio a Conſiliis.

XXIX.

XXIX.

CONRINGIVS promittit *BOINEBVRGIO* defenſionem iurium Moguntini, et reſponſionem flagitat ad Epiſtolas ſuas polemicas.

Helmſtadii d. 18. Nou. 1653.

Dum poſt aliquot ſeptimanarum interuallum, quo me domo abeſſe iuſſerunt negotia, et huc illuc iactauere, ad meos ante hos quatuor dies reuiſo, inter ea, quæ iucunda occurrerunt, obiecerunt ſe mihi binæ literæ tuæ; ſed diuerſo admodum tempore exaratæ: vtræque beneuolentiæ priſtinæ indiciis refertæ, eoque nomine longe mihi acceptiſſimæ. De *iure coronandi* ſtat ſententia, ſimul ac abſoluero librum *de Finibus*, illi argumento calamum impendere. Itaque dabis operam, ne quid me lateat quod ad exornandam cauſam poſſit facere. Nec enim dubito a vobis multa præclara iam tum illi fini collecta in vnum, præſertim cum nihil horum poſſit latere ſaltem magnum veſtrum *VORBVRGIVM*, principem eorum, qui res Germanicas hodie creduntur paulo penitius perſpexiſſe. Ego conſtitui ſic temperare calamum, ne videar hoc negotium ex profeſſo agere, aut veſtro vti conſilio. Ita enim fortaſſis et Eminentiſſimi D. Electoris cauſæ, et

meo nomini quam rectiſſime conſuluerim. Interea pergam in opere incepto *de Finibus*, quantum quidem per negotia licuerit, quæ me non patiuntur ad finem peruenire. Excreſcet opus, niſi fallor, in quintum vſque Alphabetum, vt vocant. Bene vero non de me ſolum, ſed etiam de publico mereberis, ſi ſaltim per D. *VORBVRGIVM* cures accurate omnia expendi, priuſquam prodeant in hominum oculos. Certe libera quadam animaduerſione nihil mihi eſt iucundius, vtpote cum illa adiutus poſſim ſaltim in appendice notare ac mutare, quæ obelo merentur configi. Mea *de Eccleſia* neſcio quare ita exigas, Amice; cum nihil hactenus repoſueris iis, quæ abs me in Epiſtolis * quondam fuere diſputata; imo multum illa laudaueris pene illo momento, quo partes noſtras deſeruiſti. Intelligo a D. P. *FORERO* quædam de argumento iſthoc aduerſus me edi: illa vbi prodierint in lucem, inuitabunt me ad ſeriam curam. Nec enim

* Intelliguntur Epiſtolæ illæ polemicæ, quæ vbi legi poſſint indicauimus ſupra *p.* 47. *et p.* 52. Pupugit hoc ita *BOINEBVRGIVM* vt aliquamdiu ſileret. Interim per *SCHEFFERVM* ſcribi iuſſit, quæ ſequuntur.

enim tum deero veritati et ſancto officio meo; modo non conuitiis abruperit diſputationem adeo nobilem aduerſarius. Interim a *SCHWARTZKOPFIO* noſtro facile tibi petierit *BLVMIVS*, quæ reſpondi ad argumentum, quod peti a veſtratibus ſolet a ſucceſſione perpetua Epiſcoporum Romanorum. *CALIXTVS* noſter officioſe te ſalutat. Ille eos, quos petis, libellos nondum abſoluit; nec fortaſſis abſoluet vnquam hac ætate prouecta, totque inter latratus veſtratium noſtratiumque.

XXX.

SCHEFFERVS ad *CONRINGIVM.*

Francofurti d. 27. Ianuar. 1654.

Excellentiſſime Domine Conringi,
Amicorum optime.

Geſtio tandem videre filii mei Introductionem Medicam ad vmbilicum perductam. * Promoueas quæſo, cum inſtent nundinæ paſchales. Eſt

F 5 ani-

* Hæc cum *Conringii* auſpiciis prodierit *introductio*; inde natum problema in orbe literario, vtri parenti ſit adſcribenda.

animus mihi auocandi eum, cum opportunitas in terras alio ſole calentes mittendi illum appetente æſtate haut negligenda aderit. Exoptaſſem equidem, vt ſtudiorum finem et præmium Doctorale Te promotore aſſequi potuiſſet, cum quidquid eruditionis habet, vobis acceptum ferat. Verum præſto ſunt cauſſæ prægnantes, quæ id hocce tempore diſſuadent. Multum temporis quidem peregrinationibus non debet attribui. Vix enim alibi gentium meliora in praxi videbit, quam hic. Neque in Italia aut Gallia plus conſummari video ſtudioſos, quam in Academia Iulia. Vtinam Tua inde reportent. *BOINEBVRGIVS* heros nulla non ſcriptione ad me vrget tractatum Tuum de Eccleſia, et, ſi non ſteteris promiſſis, malum ſibi nomen futurum. Ex hiſce adiectis, ante triduum ad me ab ipſo perſcriptis, amicam admonitionem ** cognoſces. Communica, quæſo, cum *CALIXTO* noſtro. *BLVMIVM* indies iterum hic præſtolamur. Eſt vnus ex nouis *Catholicis*, non magnam eſſe inter nos differentiam aſſerentibus. Fui ante ſex dies ad Satrapam quendam, Moguntini Electoris proxime

** Hanc *amicam admonitionem* ſtatim ſubiicimus.

me cognatum, euocatus, qui nuperrime venit Ratiſbona et *BLVMIVM* bene nouit. Referebat, quod Elector illum magno proſequatur amore et fauore ob ſingularem doctrinam. Quo autem officii genere ornabitur, adhuc incertum. Opimo Canonicatu forſitan potietur. Hiſce Vale perquam optime!

Tuus

Wilhelmus Erneſtus Schefferus.

XXXI.

Appendix Epiſtolæ *Boineburgianæ* ad *Schefferum*, *Ratiſbonæ d. 24. Ianuar 1654.*

Sub fide amicitiæ noſtræ ſcribo Tibi, nos hic inaudiuiſſe, *CONRINGIVM* in ſuis commentationibus, cetera eruditiſſimi pulueris pleniſſimis, citare quandoque *HIPPOLYTVM A LAPIDE de ratione ſtatus Germanici.* * Qui ſcriptor quam nefandus et ſceleſtus ſit; quam item periculoſa in politicis theumata complectatur; quantum ſimilitudinis denique cum *Brunoniſtis* et *Cromwellicis* auſibus habeat, noſti. Amabo Te proinde moneas optimum *CONRINGIVM*, ſi id facit

qui

* Innuitur liber cuius auctorem prodidit *Conringius* ſupra *p. 19.*

quidem, quod incuſatur feciſſe, vt parcat ſcriptionibus ſuis, eaſque ne commaculet recenſu ſcripti adeo nefarii et ſupra omnem modum peſtilentiſſimi, quod forſan heic breui publico in foro cremabitur per carnificem iuſſu Cæſaris, et conceſſu Electorum ceterorumque ordinum omnium. *BLVMIVS*, vt ſpero, breui huc redierit. Modeſte ſe apud Vos et molliter geſſiſſe, ſuperſtitionumque eſſe fugitantem, vt facile aſſequor, ita et lætor. Quis autem ſit temere Zelotes et ſuperſtitionibus de induſtria velificetur, qui gnarus eſt doctrinarum Eccleſiæ? quæ ſane recte et plene intellecta non affert odia contra diſſidentes, nec inuergit animis ſuperſtitionem. Optandum foret vtrimque lenius agier religionis negotium. Sed *TITIVS* veſtras nimis multus eſt in conuitiando: vt altera contra *TRVXESIVM* diſputatio eius oſtendit. Profecto *CALIXTI* modeſtiam non ſeruari amplius *Helmſtadii*, doleo. Forte *Hulſemanniſantur* ibi paullatim, et ex canibus mordacibus euadunt furioſi et rabidi.

CÆSAR ipſe legit *HVLSEMANNI vermem*, cui libenter et *CALIXTI* traderem, ſi haberem. Hæc perinde legi, veſtra referret. Quid ſi mittantur mihi?

XXXII.

XXXII.

CONRINGIVS BOINEBVRGIVM miſſa *Concuſſione* ſua grauiſſimis verbis reuocat ad partes, quas deſeruerat, et *Hippolyti* cauſſa ſe purgat.

Helmſtadii d. 27. Febr. 1654.

Quum ante hoſce quatuordecim dies adeſſet nobis *BLVMIVS* noſter, nihil ex illo iucundius accepi, quam euectum Te a Sacra Cæſarea Maieſtate, vt ante in *Equeſtrem*, * ita nuper in *Baronum*

* Caue putes, *BOINEBVRGIVM* forte hoc tempore impetraſſe ab Imperatore *codicillarem* nobilitatem, cuius genus ab atauis fuit nobiliſſimum. Cui ſubſcriptiones literarum eius, quas adhuc exhibuimus et porro exhibebimus, accurate intueri placebit, is animaduertet, *Boineburgium* inde a menſe Auguſto anni præteriti ſyllabam *eq.* vel voculam *eques* nomini ſuo appinxiſſe. Vnde ſtatim in ſuſpicionem veni, forte hoc propterea factum, quod ille Ratiſbonæ in Regis Romanorum Ferdinandi IV. inauguratione d. 28. Iunii. 1653. peracta *eques* creatus eſſet. Nec fefellit coniectura: ſiquidem in indiculo XIV. equitum tum creatorum *IO. CHRISTIANVS* a *BOINEBVRG*, *Electoris Moguntini Conſiliarius Intimus*, *et Supremus Aulæ Mareſchallus* medius comparet

ronum ordinem: de quorum priore tantum hactenus

paret apud *LONDORP. T. VII. p. 46.* Scilicet ex veteri conſuetudine Imperatores noſtri viros fortes et generis claritate conſpicuos, qui eos Romam comitabantur ad ſuſcipiendam coronam Imperialem, peracto coronationis ritu, in ponte Tiberino ſub dio, ſpectante omni populo, adhibitiſque multis ſollemnibus equeſtri dignitate ornauerunt. Ex quo autem Roma coronam petere deſitum eſt, cerimonia e dio in templum tranſlata, nouellus Imperator ſtatim a peracta coronatione, dum hymnus Ambroſianus inter concentus Muſicos tympanorumque æneorum ſtrepitus decantatur, nonnullos Legatorum Electoralium comites, de quorum generis nobilitate nullum eſt dubium, per gradus ad ſolium adrepentes et in genua profuſos, gladio, qui Caroli M. fuiſſe perhibetur, humeros ferit et *equites* eſſe iubet: quorum dux Baro *DALBERGIVS*, ex priuilegio nobiliſſimæ familiæ ſolus præterea e manibus Imperatoris certum monile accipere ſolet. Qui nuper Candidatorum agmen duxit Baro *DALBERGIVS*, vir procerus, florens ætate et moribus ad omnem humanitatem totus compoſitus, venia ante ab Imperatore impetrata, a capite ad calcem chalybeis ſquamis contectus more veterum militum ad capeſſendum equitis

ctenus aliquid, nec tamen ſatis certa fama, acceperam. Deum obſecro, vt omnia ita tibi cedant honori, vt ſimul Tibi Tuiſque æternum ſint commodo.

Quæ de ſemet ipſe narrabat *BLVMIVS*, magnum ſane mihi dolorem pepererunt; cum quod Eccleſia et Schola noſtra iacturam aliquam fecerit; tum cum primis, quod exiſtimem, ſummo illum in diſcrimine ſalutis æternæ verſari, qui dum hactenus adeo negligenter curauit veritatem probe cognoſcere, nunc temere eius inſuper partes deſeruerit. Iuro tibi, mi Amice, vſque adeo fœde *BLVMIVM* apud nos ſeſe geſſiſſe, rogatum defectionis ſuæ cauſam, vt omnibus aliis ſtupori fuerit eius inſcitia; mihi illa horrorem incuſſerit, quod deprehenderim ſigna clara diuinæ illius maledictionis, quam minitatus eſt paſſim illis, qui verbo illius ſepoſito hominum inania mandata præferunt. Nec enim verbulum aliquod potuit reſpondere non *CALIXTI* tantum, vel meis, ſed ne alterius quidem alicuius obiectionibus. Exhibui

equitis inſigne in medium proceſſit, cunctiſque videntibus nouum, nec in prioribus coronationibus vſurpatum, ſed et eo ipſo gratiſſimum pulcherrimumque ſpectaculum exhibuit.

bui illi apographum literarum, quas ad te aliquando in ſacro negotio exarani,** vt ſaltem domi expenderet, quid poſſit iis reponere. Rediit poſtridie, faſſus, ſibi illas literas nunqnam antehac viſas, nec poſſe ſeſe iam quidem, quæ a me ſunt diſputata, refellere; periculum ſe facturum Ratiſbonæ, num quid reponi poſſit.

Hic lapſus recrudeſcere fecit vulnus nondum ſatis coalitum (et qui poſſit coaleſcere, cum perpetuo obuerſeris animo meo?) quod inopinata tua defectio cis annum mihi inflixit. Et vero hiat illud hodie vehementer, poſtquam periculum ſalutis tuæ video magis magiſque increſcere, dum in *Zeloten* aliquem transſmutari te pateris, a *NIHVSIO* forte, aut ſimilis notæ aliis deceptus. Quid ita te tranſuerſum agat, neſcio equidem; vehementer autem vereor, ne quid Tibi, o! ſacrum Caput! diſſimulem, ſubeſſe a Deo immiſſum aliquid, perinde vt apud *BLVMIVM*, eademque culpa contractum, contemptu ſcilicet Verbi diuini, cuius lectio Tibi ſordet præ nouis magiſtris. Is metus periculi tui com-

** Intelliguntur binæ illæ prolixiores epiſtolæ polemicæ, quarum ſupra non vnam mentionem facere meminimus.

commouit me, vt quamuis occupatiſſimus coniecerim in chartam, et publicauerim hiſce diebus, quibus exiſtimem *concuti,* *** poſſe fundamenta Pontificiæ fidei, ſimul etiam ob oculos poni grande ſalutis periculum, idque procul omni conuitio, procul omni ſermonis inuolucro. Qualia cum *BLVMIO* obiectarem, expallauit ille et obmutuit. Vtinam etiam tuum animum mouere poſſint, vt redeat, vnde digreſſus eſt! Tui enim cauſſa potiſſimum hæc ita egi. Et vero quum adeo negligenter te hactenus geſſeris, vt contra, quam voce et manu non mihi tantum, ſed multis aliis eras pollicitus, a nobis ſeceſſeris; ſaltem nunc tandem, culpa ad animum renocata, expendas, quibus fundamentis nitatur illa cauſſa, quam tu ſuſcepiſti defendendam, quantoue in animæ ſalutis diſcrimine nunc verſeris, et pro virili alios verſari efficis. Si me cenſes errare, lubenter feram quicquid ſiue publice ſiue priuatim regeſſeris; imo quicquid te curante alii regeſſerint; modo id fiat ea, quæ debetur ſacris, modeſtia. Et vero conuicia certum argumentum

G

*** Nomen libri ſeparatim editi: *Concuſſio fundamentorum fidei Pontificiæ.* Hunc ſcilicet ſubſtituit promiſſo libro *de eccleſia.*

tum habeo perditæ cauſſæ. A quibus proinde ſi etiam abſtinuerit, a Te ad ſcribendum incitatus, *FORERVS*, quod alias facere non ſolet; non detrectabo cum illo, ſpectante omni Eccleſia, decertare. Sin; iubeo illum habere res ſuas et valere.

In proœmio ad *FRIESIVM* vti tacite te tangerem, effecerunt ingentes calumniæ inter noſtros excitatæ per tuam defectionem, quaſi ego, ſi non auctor eius tibi fuerim, ſaltem anſam et occaſionem dederim. A qua ſuſpicione liberandum fuit nomen meum in Eccleſia. Simul vero ſperaui, eo magis Te excitatum iri, vt ſerio tandem intendas ſaluti tuæ æternæ, nec, vt antehac, declamatione negotium hoc agites; ſed argumentis, altero alteri iuxta æterna Logices præcepta oppoſitis; perinde vt vides a me hic actum. Sane hoc ſi effeceris, non ægre feram, ſi me deprecari iniuriam iuſſeris. Alterutrum vtique Tibi nunc agendum fuerit, o! carum Caput. Vtinam vero agnitæ demum veritati Tu des manus, et Eccleſiam, quam dolore affeciſti, iterum facias gaudere! Ego ſane non minus gauderem, quam ille bonus paſtor reperta ouicula ſegrege. Interea Deum venerabor, vt aperiat rurſum tibi ocu-

oculos, et excutiat illam lænam, quæ in mero te meridie fecit aliquamdiu palpitare.

Mei voluminis *de Finibus* partem *BLVMIVS* iam indubie curauit. Reliqua ſpero ante haſce ferias Paſchales proditura in lucem, typographo iam non nihil magis ſolito ſatagente. Commiſeram eidem excudenda, quæ de Succeſſione pro Eccleſia Proteſtantium diſputaui, multo ampliora, quam quæ Ratiſbonam miſi, iamque proceſſerant operæ ad plagulam quartam. Sed Typographus cauſſatus eſt, illo opuſculo remorari editionem operis *de Finibus*. Itaque coactus ſum illum libellum ſeponere, donec integre prodierint illa *de Finibus*. Nulla interpoſita mora tum et libellus ille prodibit, clariſſima in luce expoſiturus, non me *Socinianiſſare* aut *Brownißare*, vt pro tuo zelo, quo nunc teneris, magna mea iniuria *ſarcaſtice* ſcribere non dubitaſti ad ipſum noſtrum *SCHWARTZKOPFFIVM*; ſed Te cum tuo *hyperaſpiſta* præ zelo in *TERTVLLIANO* non potuiſſe videre, quod non tantum *RIGALTIVS*, veſtræ vtique partis homo, et *GROTIVS*, ſed etiam is, qui hodie eſt in media Gallia Capucinorum doctiſſi-

mus, **** vi veritatis adacti, faſſi ſunt, et ſcriptis propugnauerunt: niſi fortaſſis et *TERTVLLIANVM* dixeris *Brownistam* aut *Socinianum* fuiſſe.

Quod per *SCHEFFERVM* noſtrum me volueris admonere, ne *HIPPOLYTI A LAPIDE* teſtimoniis mea confirmem, ago gratias. Verum id vt facerem nunquam mihi in mentem venit. Nomen ipſum in ſcriptis meis nuſquam comparet, niſi in præfatione ad Lectorem, Taciti libello præmiſſa, vbi me purgo a calumniis *Taboriticis.* Mirum vero, ſi ille, a quo apud te hoc nomine ſum traductus, vni *TABORI* calumnianti habuerit fidem; libris meis nunquam forte inſpectis. Vt vero *HIPPOLYTI* ſcriptum manu carnificis comburatur, neſcio equidem an ſit conſultum. Quid enim eo profeceris? Num poſſit ita liber ille manibus excuti? Neſcis, quam late

**** Prodiit Pariſiis anno cIↃ IↃc XLVIII. tribus voluminibus formæ maximæ *Tertullianus rediuiuus, ſcholiis et obſeruationibus prolixis illuſtratus a Georgio Ambianate, Capucino.* Atque hunc autumno a *Conringio* hic iactari *Capucinorum* ſui temporis *in Gallia doctiſſimum;* licet ab aliis in numerum ineptorum compilatorum relatum.

late ſpargantur fauillæ combuſtorum librorum. In republica vbi omnia in Magiſtratus ſunt poteſtate collocata, talia habent locum; alibi non: imo ibi plus obſunt, quam proſunt. Crede mihi, aſperis huiuſmodi remediis apud nos cauſæ Auſtriacæ multum nocueris. Diſſimulata et neglecta quaſi ſponte tandem intereunt, quæ ſi fodias, ingentem in flammam exardeſcunt.

Ignoſces, ſpero, libere adeo tecum agenti, fiducia veteris amicitiæ. Quamuis enim miſere deceptus abripi te ſis paſſus a communibus placitis religioſis; a candore tamen et probitate animi, quibus nominibus mihi ſemper fuiſti cariſſimus, ſcio, ne latum quidem pilum te abiiſſe, eoque ex officio amicitiæ obſtrictum me arbitror, ceſpitantem Te pro virili erigere, et deuium reducere in ſemitam regiam. Nouit Dominus, quam tu mihi ſis acceptus, quamue ego ſim ſalutis tuæ cauſſa ſollicitus. Si quod fecero pretium operæ apud te; gaudebo plurimum. Sin minus; in magno illo die, qui nos omnes ſiſtet vni iudici, ſpero, non imputatum mihi iri negligentiam Te adiuuandi. Illi noſtro ſane magno Domino volo omnem hanc meam operam probare. Qui vt et animo, et corpori et for-

tunis tuis faueat benigne, enixis precibus contendo.

Inſcriptio literarum:
Generoſo Domino,
IOHANNI CHRISTIANO a BOINEBVRG,
Equiti Aurato et libero Baroni Imperii, Eminentiſſimi D. Electoris Moguntini Conſiliario et Summo Aulæ Mareſchallo, Domino et Fautori meo plurimum colendo.

XXXIII.

Poſt diuturnum ſilentium *BOINEBVRGIVS CONRINGII Concuſſionem* elidit, virum a controuerſiis Theologicis ad proſequenda ſtudia politica reuocat, amicitiamque priſtinam renouat.

Moguntiæ d. 23. April. 1655.

Quod hactenus nihil literarum dederim ad Te, Vir ampliſſime ac Celeberrime, non vtique contigit eo quod vel oblitus Tui forem, vel Tibi iraſcerer. Sum quippe ſicut multis nominibus tuæ bonæ erga me voluntati obligatiſſimus, ita et tui ſane amantiſſimus: Meminens continenter, tu quam ſemper mihi bene cupieris, quum vobiſcum degerem ante *vndecennium* et ſi quid excurrit,

rit, in *Iulia* veſtrate *. Ab illo autem tempore pluſculum acceſſit iis, quæ tum tibi me debere ſenſi. Atque tot hactenus in publicum contuliſti ſolidæ frugis meditamenta, vt eruditioni tuæ, qua in Ciuilibus, Hiſtoria, Philoſophia, item ac Medicina veſtra, plurimum præ ceteris polles, non omnis modo Germania, ſed et ego ſincere gratuler. Nec videris etiam tute mei immemor agere; inque hanc rem interpretor ego ſupplementum libri tui *de Finibus*, qnod mandatu tuo recte mihi reddidere, qui a vobis ad haſce nundinas Francfurtum profecti ſunt. Tum et communis amicus noſtras, D. *Schefferus*, ex literis tuis, ad ipſum exaratis, tuo nomine ſalutem mihi impertiit amiciſſimam. Vnde quantum gaudeam, incredibile dictu eſt. Continuo itaque ad ſubitaneam iſtanc ſcriptionem conuolaui, quam ſub graui pondere variorum negotiorum ſcribo, et quæ niſi tam pertinacia ac concatenata mihi incumberent, et hucuſque obſtaculo fuiſſent; næ frequens non tantum, ſed multus fuiſſem in ſcribendis ad te literis identidem. Non vero cauſſa-

* Degit ſtudiorum cauſſa Helmſtadii *Boineburgius* anno 1643.

bor nimis vel negotia, quæ impediuere quo minus ſcriberem literas, vel alia fortuita.

Animaduerti et propemodum comperi, te non adeo prolixe mihi amplius velle, ex quo ad *Catholicos* me recepi, quos auus meus inconſiderato deſeruerat: te quoque tribuere mihi neſcio quam culpam concitati aduerſus *Concuſſionem* tuam, quam vocas, ſtyli Catholicorum; quin principem me incentorem exſtitiſſe aſperitatum, quas in antagoniſtis iſtis tuis te inueniſſe arbitraris, Verum vti hæ ſuſpiciones vniuerſæ nullo nituntur fundamento; ita metuens, ne tanto acriores ſint, quanto minus veri iis ſubeſt, a literarum officio abſtinui, quod vtpote ſic parum placiturum eſſe exiſtimarem. Quanquem haut diffiteor vtique, et illas ſuſpiciones tuas, et ſilentium tuum, et inclementiores tuas de meis actionibus opiniones, me eouſque non eſſe hactenus auerſatum, vt alieno idcirco a te animo eſſe inceperim, ac vt non magis huiuſmodi omnia adſcripſerim ſtudio partium, iudiciorum ſeueriorum æque et immitiorum parenti, quam vlli in me talia incommeritum odio. Scio enim priſtinam comitatem et optimum cetera tuum erga me adfectum ſolidioribus fultum tibicinibus, quam vt odiſſe quenquam ſoleas, in

qui-

quibuſdam Chriſtianis dognatibus a te ac iis, qui ſuarum credulitatum præiudicatarum nihilo minore intemperie laborant, diſſidentem. Neque ignorare et mei pectoris candorem potes, vt proinde ſperem, te miſſam eſſe facturum vulgarem hallucinationem multorum, qui opinantur, omnes quotquot in ſeceſſione veſtra a Catholicis, qui Sedi Romanæ in communione ſalutaris doctrinæ adſtipulantur, permanere nequeunt extra vnitatis ab ipſo Chriſto omnibus ſaluari cupidis imperatæ orbitam, quicquid hac parte agunt, agere præter et contra ſuammet conſcientiam, ſecus informatam ac ipſi faciunt. Perinde confido prudentiæ tuæ, non credita tibi de me inſana famæ opprobria, quibus nil profecto eſt mendaciloquius. Iuxta mecum vel experiundo per habes cognitum, non ſuſcipi prouinciam libellos edendi, nec iis digne expoliendis inſudari poſſe ab hominibus, multa curarum aliarum anxietate continenter occupatis, cumprimis hoc minaci nouarum tricationum et difficillimo tempore. Si qua ergo de me in vulgus didantur, aut prodierint Theologorum noſtrorum aliorumque contra te eos prouocantem forſitan minus vrbane ſcripta; amabo te, parce mihi pariter ac tibi, neu ſuſpicare quic-

quam ſiniſtrorſum, neue committas quod et tuo animo, et mea indole, et amicitia noſtra indignum ſit. Polliceor Tibi hac epiſtola, ceu ſyngrapha, fidem illius deinceps inoffenſam, vti nec eam vnquam antehac de induſtria temeraſſe vel tantillum conuinci potuero. Veſtris bellis papyraceis me vt implicem, nunquam me adduci ſinam. Quam einm auerſus ſim ab omni concertatione et orientibus inde temporiperdiis, aegre praeterierit illos, queiſcum coram aliquis modo mihi vſus intercedit. At impedire quoque non poſſum, quin contra tuum librum Theologi noſtrates ſcribant, mihique ſua quidam inſcribant. Maior ad hoc eſt aequitas tua, quam vt vitio vertas id vel illis vel mihi. Quemadmodum enim laetor, veritatem defendi, illiſque eo nomine bene cupio; ita intra mentis meae conſcientiam certiſſimus ſum, poppyſmis aut blandimoniis me nec ſtuduiſſe cuiquam illorum placere, neque nocere Tibi. Quocirca parci forte potuiſſet meo nomini, ac prudentius *ironiae* quandoque omitterentur. Non poteſt certe ex vero dici, riſam mihi eſſe Eccleſiae infallibilitatem. De altera, quae tribui a nonnullis priuatis doctoribus ſolet Papae, nullum exſtat decretum *conciliare*. Neque tamen ri-

fe-

ſerit iſtam quoque, niſi qui propoſitiones *qualificare*, vt loquuntur, et Catholicas a Theologicis internoſcere neſciat. Cui vero bono inuidias mihi diuidiaſque ciere inde, quod circa capnt de Papa videar addictior ſententiis Eccleſiæ Gallicanæ, quam nonnullis aliis, qui Ieſuitas ſequi malunt, ceteroſque cum iſtis facientes. Ipſe profecto noueris, liberam eſſe in Catholicis de illa re opinionem; quibus proinde tribuere promiſcuo eam, quæ forte *SVAREZIO*, *VALENTIÆ* aut reliquis e nobiliſſima Societate Patribus probabilior apparet, tanquam in cenſu primorum fidei capitum habeatur, neſcio annon durum, imo iniquum quid ſit. Ceterum arduo illi argumento non miſceo me, contentus, ipſum doctiſſimum *BLONDELLVM*, qui pauculis abhinc diebus obiit cum magna iactura ſtudiorum Antiquitatis mediæ itidem ac omnis ceteræ, in hiſtoria de primatu talia tradere, et per illa concedere, quantum cedit in rem ac compendium Veritatis orthodoxæ in Vnitate ſociali cum Apoſtolica Sede; ſicut præter *Veronium*, *Peanum*, *Petauium*, et Cardinalem *Riceliacum*, oſtendit *HVGO GROTIVS*, tibi perinde, ſcio, ac mihi gratiſſimum nomen. Neque video quid proficiat *Concuſſio*

tua

tua aduerſus auctoritatem Eccleſiæ in fide infallibilem, ſi exponitur iſta, duce veterum ac oecumenicorum Conciliorum conſenſu, ſecundum receptos vſus et omnium retro temporum et totius Chriſtianiſmi, qui in partes nondum diſſiliit, ſi, inquam, dicatur eſſe quod eſt, vt appareat, qualis eſt; non qualis fingitur ab aduerſa parte; non qualis concipitur ſub terminis Scholaſticis, et quando problematice in alterutram partem diſputando interdum definitur, veluti probabiliorem ac minoribus paucioribuſue incommodis obnoxiam. Si, inquio, interpretationem demus vexatæ illi Infallibilitati, quam veſtro ſenſu fidei noſtræ ſubſterni ceu primum principium, quis intelligens credit? iuxta formulas publicas ſynodorum vniuerſalium et priuatas plerorumque Theologorum Catholicorum, præſertim eorum, qui viuunt in Galliis. Quanquam nec ii inualidi ſunt bellatores contra *Succuſſionem* Tuam, qui Ieſuiticam, vt vos loqui amatis, pro ſupremata Pontificis Theologiam tueri pertendunt. Latent forſan hypotheſes in libris tuis ſacri huius argumenti, quæ non adeo fixæ aut firmæ ſint. Eductum inde iri et conſectaria, quæ omni morali rerum humanarum genio aduerſentur, facile oſtenſu

eſt

eſt peritis, qui otio abundant. Ex iis reſcieris, quæ retruſa ſint poſt ſiparium, ſi et iſti volent, et tu id patiare. Interim proluſiones quorundam, qui hactenus tibi reſponderunt, feras benigne. Modeſtior erit poſteritas, cum animi vtrobique miteſcent paullatim.

Ego ſane clariſſimo eidemque optimo ſeni, D. *CALIXTO*, hunc, quem tu tibi ſumis, laborem optauerim libentius, teque per amorem, qui Patriæ debetur, rogo peramanter, vt, poſitis odiis erudito zelo armatis omnibuſque affectibus vehementiuſculis exſtinctis, placide rem cum Catholicis geras, aut, quod infinito ſatius eſſet, a diſputationibus, plus ſatis iam tum aliorum æſtu incaleſcentibus, tibi temperes, et nobilem doctrinam tuam appellas ad ſtudia *Prudentiæ Ciuilis*, qua Imperia reſque publicæ in bono ſtatu continentur, ac a diſſidiis liberantur, quæ tandem in bellum deſinunt, feralem omnium ciuitatum ruinam. Melius ſic publico et Eccleſiæ Dei conſules atque Paci Germaniæ, ac Gloriæ Gentis noſtræ, quæ diſſuta modo in partes felicius ſeruabitur ſollerte cura germanorum politices principiorum, et continente cuſtodia ſtatus præſentis, quam inſubidis de Religionum prærogatiua

gatiua aut paritate certaminibus: quæ præſtaret magis accidi et minui, quam nouis ſubinde nouorum diſputatorum acceſſionibus in immenſum augeri. Equidem libens agnoſco præclaram eruditionem tuam, cum in omnibus plane, tum et in S. Theologia abunde ſubactam, ac in Medicina, quam ex profeſſo ſolidiſſime doces et facis, omnino excellentem. At vero, ſi votis meis et precibus pro Patria noſtra locus eſſet, orarem pietatem Tuam et obſecrarem maximopere, vt abſoluas impoſterum pro eo, ac potes, ea ſtudia, quæ Politicem, notitiam Imperii, Antiquitates noſtrates et Hiſtoriam reipublicæ noſtratis, inde a Karolo per omnes poſtillà ætates porrectam hucuſque, ſpectant. Tale quid iam orſus eſt Argentorati *BOECLERVS.* In iis enim quantum valeas, ſcio; eo nomine blandiri tibi, id nec ferenti, volo, nec adeo ad poppyſmos proiectus, vti creditur pene. Valde deſiderem videre librum ad perfectionem ſui abſolutionemque prouectum *de Ciuili Prudentia*, et alios tuos huius commatos. Neque in hanc diem deſinit exſpectare a te Elector meus, quæ antehac promittebas de Conſecratione Regis Romanorum. Vtramuis ſententiam vero congruentiorem de-

pre-

prehenderis, noſtram ne an Colonienſem? eam precamur paucis mihi promas. Poſtmodum communicabo tecum viciſſim, quæ de hac materie ſat impedita ac ſeria ſane congeſſit cariſſimus meus collega, D. *VORBVRGIVS*, quæ et *BLVMIVS* noſter; qui ſimul ac Francfurto huc redierit (excurrit enim illuc veneratum Sereniſſimos Principes, *GEORGIVM GVLIELMVM* ac *ERNESTVM AVGVSTVM*, illac tranſeuntes) faxo, vt ſuper illa re per literas tecum collationem inſtituat paullo vberius, Feceris, ſi tuum iudicium aperies, Eminentiſſimo Principi Electori rem pergratam, quam vtique de te reapſe mereri ſtudebit, et ipſo opere re penſabit cum fœnore.

D. D. *CALIXTO*, D. D. *HAHNIO*, D. D. *CELLARIO*, et iuniori *CALIXTO*, et D. *SCHRADERO* multam ſalutem adſcribo, Teque obteſtor, vt bonum affectum erga me tueri pergas, et certo tibi perſuadeas, me ſinceriſſime te amare, et colere nihilo inefficacius, quam antehac, meque religionis cauſa neminem mortalium, imo ne hoſtes quidem, ſi qui ſint, odiſſe; confidere me denique, fore, vt et alii eadem de cauſſa indigne me excipere parcant, quibus arbitrandum,

ſi

ſi ſuæ ſpontis et procul ab affectionibus præiudicatis fuerint, permitto, vtrum maiore prudentia teneam ſalutis iter omni antiquitati perſeueranter et ceteræ per orbem Chriſtianitati hodieque agnitum, quam ſi manſiſſem in illo veſtræ religionis habitu, qui nihil præcipui habere cernitur præ ipſiſmet damnatis illis, quibus volupe eſt ſequi *Caluinum*, *Socinum*, *Arminium*, *Brownum*, *Mennonem*, *Caſſandrum Marcantoniumue?* Certe aliter in animo meo non comprehendo, quod dixi. Neque ambigitur, te nos bonæ ſidei homines exiſtimare, vt qui data opera perire velle ſuſpectari neque poſſimus, nec vero debeamus etiam. Vti nec dubitamus vllo pacto, te ſerio credere, conuulſam a te et de integro *concuſſam* eſſe vniuerſam Romanam Eccleſiam. De qua quicquid feceritis, ex ipſo moliminum veſtrorum decurſu poteritis dehinc perſentiſcere, operoſo *coucuſſu* illam non labefactari, ſed firmiores quotidie ac ineuulſibiles radices magis magisque agere, vt inuicta, qualis eſt, perpetuo perſtet, victrix omnium hoſtium, et eorundem aliquando Dux vnica ad beatam Æternitatem: ad quam vt eadem Duce ac Comite Tu, mi Amice, cum Tuis omnibus, ſuperatis intelligentiæ humanæ ſcan-

ſcandalis, aliquando peruenias, et interea, dum in his terris ſuperſtes es, quod Deus per velit diu, eandem ſalubrem viam omnibus deuiis veſtris praeeas, toto animo tuoque merito venerabundus Deum oro. Interim ecce! has chartulas Tibi, conſtantiae meae in candido amore Tui indices atque praedes irrefragabiles. Tantum peto, vt me viciſſim amare pergas. Ita Vale, Honos Germaniae noſtrae et omnis Eruditionis Delicium. Valete! Scribebam Maguntiae, non feſtinans lente, ſed multis curis tantum non obrutus. Amplitudinis Tuae amantiſſimus ex toto corde

I. C. L. Baro a Boineburg eq.

XXXIV.

CONRINGIVS cum *BOINEBVRGIO* redit in gratiam.

Helmſtadii d. 6. Iul. 1655.

Quantum me exhilarauerint literae tuae, ſcriberem, ſi affectum animi liceat ſcribendo exprimere. Iam enim omnino mihi perſuadeo, poſſe friguſculum illud, quod inter nos erat exortum, obliterari, et in integrum reſtitui priſtinam amicitiam. Et vero exortum illud erat non ex aliqua

H pra-

praua cupidine, ſed ex ſtudio iuuandi amicum ceſpitantem. Neque vero, quicquid mihi ſequius fuit narratum, apud me hactenus fidem inuenit: adeo firmas radices amor egerat. Viuimus, Domine, et ſtamus vni Deo, neque vnquam ceſſabo vota pro tua ſalute fundere. In iis, quae nuper adeo reſpondi *VALERIANO*, abſit vt per ironiam quidquam in te iecerim. Animus mihi eſt candidus, qui verba ſcribenti ſuggerit. Si quod verbum durius in aduerſarios iactum eſt, doleo, me contumelioſe in id prouocatum. Cum illis vt porro ſerram contentionis reciprocem, nullum video pretium eſſe operae, quoniam nemo leges diſputandi obſeruat. Igitur vbi breuiter caſtigauero *Erbermannum* et *Haunoldum*, iubebo illos habere res ſuas, et quieſcere, donec prodierit alius, qui vel velit vel poſſit *Concuſſionem*, obſeruatis diſputandi legibus, aggredi. Ceteroquin haud graue mihi eſt calamum ſtringere pro veritate fidei vere Catholicae, nec vel otii vel humani lucri cupido mihi vnquam id moleſtum reddet. Edo nunc librum *de ciuili Prudentia* et Diſſertationem ad *l. 1. Cod. Theod. de ſtudiis liberalibus V. R. et C.* qua ſpecimen edo Politici legum examinis, atque adeo verae Iuriſprudentiae.

Pro-

Proximæ Nundinæ exhibebunt libellum vtrumque tuis manibus. Diſſero publice de Regno, longe aliter quam hactenus eſt a quoquam factum: quas diſſertationes faciam aliquando itidem iuris publici, vbi edolauero. Pro iuribus Eminentiſſimi Electoris Moguntini facile ſcripſero libellum; neſcio vero, an auſim publicare, vel vtrum ſim operæ pretium facturus, cum aula veſtra abundet viris eo in argumento verſatiſſimis, ac proinde a me nihil queat proficiſci illis non iam dudum tritum. Sequar tamen conſilium tuum, vbi id pro veteri candore ſuggeſſeris.

Quid per me effici velit monachus Cœnobii *Ludgeriani*, Vir vltra ſortem Ordinis ſui ſolide doctus, et omnino bonus, Amicus meus non e multis, docent iniectæ eius literæ. Dignus eſt loco, niſi vehementer fallor, illo, quem Abbates alii ipſi deſtinant, ille vero nolit quidquam hac in re agi, niſi iam fuerit certus de futuro conſenſu Eminentiſſimi Domini Electoris. Quæſo igitur, Generoſe Domine, ita eius partes agas apud Eminentiſſimum Herum, vti hic quoque reapſe intelligat, firma inter nos eſſe priſtinæ amicitiæ officia et iura. Vbi ex me intellexerit quid polliceri ſibi debeat de animo Eminentiſſi-

mi Principis, non deerit ſibi. Eoque velim quidem, ne diu eius ſpem maceres, ſed, ſi negotia patiantur, quantocius reſcribas. Vale, Perilluſtris et Generoſe Domine Baro, mihique, vt quondam, porro faue.

BLVMIVM quondam meum ſaluere et valere opto; quamquam ipſe exiſtimet, ſe mihi odio eſſe.

XXXV.

BOINEBVRGIVS complures libros politici argumenti petit a *CONRINGIO*, eique commendat cauſſam Moguntini in Regibus coronandis.

Moguntiæ d. 22. Iul. 1655.

Per eſſet iucunda mihi, ſi obtineri poſſet literarum tuarum frequentia, cui vtique paria facere contenderem ex animo. Iam bonæ meæ de illa ſpei bene hiſce tuis proluſum eſſe interpretor; e quibus quantum voluptatis ceperim, vix eſt vt ſatis prædicem. De tuo erga me honeſtiſſimo adfectu nunquam dubitaui equidem; etſi quandoque exſtiterint, qui occupati forent, vt dubitandi quampiam anſam ſuppeditarent. Tum et legere erat nonnihil in *concuſſione* tua, quo me peti non nemo exiſtimare potuiſſet. Neque tamen

ego

ego credidi forte licentius arbitrantibus. Vſque adeo *inconcuſſus* ſemper meus quoque in Te, Tuamque luculentiſſimam eruditionem, amor perdurauit, ſane perpetuo ineuulſibilis: qui perinde inſtat ac vrget, vt pro ſalute tua Æternum Numen quotidie inuocem, idque incredibili ac ſinceriſſimo cum ardore; quod procul omni iactantia dixerim. Ceterum maiorem in modum lætor, librum *de Ciuili Prudentia* propemodum te abſoluiſſe. Memini, aliquot eius plagulas mihi Ratiſbonam tranſmitti; aſt *AVERSBERGIO* tum commodato permiſſas necdum recepi. Auidiſſime igitur eum exſpecto, iuxta et Diſſertationem ad *l. 1. Cod. Theodoſ. de ſtud.* quin imo reliqua etiam Tua, quæ communis noſter amicus, D. *SCHEFFERVS* meo nomine pro vſibus Electoris abs te petet, quorumue indiculus heic adiunctus eſt, et ſi qua alia hactenus edidiſti, quæ ſpectant Politicen, Hiſtoriam ac notitiem Germaniæ noſtræ. Ea enim omnia præſente pecunia L M Q redimam, quicque bis; atque in duo pluraue volumina compingi curabo, vnum exemplum daturus Eminentiſſimo Electori; altero in rem meam verſo. Vtinam vero omnia tua, quanquam inedita, ſed auditoribus tuis tantum

et olim et nuper dictata, deſcriberentur et mitti mihi poſſent! Sane mercedem pro deſcriptionibus liberaliſſime numeraturus ſum D. *Schefero*, vt is poſtmodum de ea alios Francfurti Tibi libros coëmat. Memini, multum te antehac commentari ſolitum ſuper *H. GROTII* libros de *Chriſtianæ religionis veritate*; item de *Belli iure et Pacis*; tum *LAMPADII* libellum *de republica Germanica* etc. quæ ad vnum omnia gratiſſimæ frugis plena ſunt: nam legi. Ideo deſiderem ea habere tanta cum appetentia, quanta nullam aliam rem. Sed omnia relinquo iudicio Tuo et tuæ Comitati. Vbi vero tandiu hærent tractatus *de teſtimonii humani autoritate* et *de cauſis corruptæ Germaniæ ac remediis*, et altera pars tractationis *de Germaniæ Vrbibus*, et iterata Editio libri *de Germanorum Romano Imperio*, et *annotata ad laudationem Ariſtotelis*, et *Hiſtoria de Scriptoribus, qui omni æuo omnes eruditionis partes monumentis ſuperſtitibus hodieque illuſtrarunt?* Opto toto corde, eos quamprimum in publicum prodire. Quanti enim omnia iſta tua faciam, quantopere dilaudem, non poſſum ſatis idoneis verbis exprimere. Quei quippe tua non dilexero, quum te, eorum cultiſſimum auctorem, ſinceriſſi-

riſſime et candidiſſime amem et colam? Demiror certe, quinam qualesue fuerint illi, quorum de me mendacia tibi innotuerunt. Crede mihi, mi amice, quotquot tibi ſequius quicquam memorarunt, vnde quidem vel tantillum offenſionis iure colligi queat; eos mendoſe loquutos et prauos detrectatores fuiſſe. Non enim tam incuſtodite ſermunculos cum quoquam miſceo, qui indigne excipi mereantur, aut qui Nomini alieno nocituri ſint. Scio bene, intra quos limites ſtandum ſit, quando de proximi re agitur. Neque ei vllo pacto aduerſer temere, atque ne quidem vbi de Religione concertatio inualuit, vtpote quum, quam defendi hoc poteſt, tam et parci debeat famæ alterius et gloriæ, quam aliunde promeruit. Si ita vtrobique res gereretur; breui et Eccleſiæ et Reipublicæ ſua incolumitas, pax et honos conſtaret.

Princeps Elector gratiſſimo animo promptitudinem tuam, aliquid elucubrandi pro eius iuribus circa negotium Coronationis, amplectitur, teque peramanter ſalutat et rogat, vt libellum in id componas quamprimum, et manu exaratum ad me tranſmittas. Nunquam edetur ita, vt nomen tuum in cuiuſquam conſcientiam deueniat,

niſi ipſe voles. Habemus iam duo conſilia pro nobis in iſtac materie, ſatis erudita ac luculenta. Quibus vt tuum accedat, Elector enixe vouet, iubens, vt tibi ſignificem, ſe erga te reipſa ſuam animi gratitudinem oſtenſurum eſſe, et quidem continuo ac libellus ad nos peruenerit. Faxo, vt generoſiſſimi vini aliquid, vel aliud quid, in redhoſtimentum ad te perferatur, quod ſit beneuolentiæ Electoriæ perſpicuum teſtimonium. Forte deinceps occaſiones etiam aliæ erunt obuiæ, per quas Eminentiſſimus Princeps Tibi ſe tuiſque vtilem facere poſſit. Quarum profecto nullam prætermiſſurus eſt, quin id efficiat, quod et honori ſit tibi et emolumento. Scio quippe, Tua de republica noſtrate eum maximi æſtimare. Et ſæpe monet, vt omnia iunctim ipſi tradam, et vndiquaque conquiram illa, quæ recens cum in Germanicis rebus, tum de politico argumento edidiſti, aut proxime es editurus. Poſſum ſancte teſtari, hunc Principem tanto in his talibus iudicio et acumine valere, vt procul dubio ſui ordinis pleriſque omnem palmam præripiat. Si quando eius nomini quid inſcripſeris, magnam ab eo inibis gratiam.

Quod

Quod attinet *Lutgeriani* cœnobii monachum, egi eius cauſa diligenter cum Principe, qui eis paucos dies legabit ſuos et in Eccleſiaſticis et in Ciuilibus miniſtros in Eichsfeldiam, queiſcum porro loquar, vt boni illius viri, vbi denuo etiam apud illos rem ſuam vrſerit, rationem habeant. *BLVMIVS* noſter reliqua in ſuis ad Te literis addet. Ego præ negotiorum, quæ iam ſolito maior eſt, mole plus impræſentia non poſſum. Propediem et Tuas crebriores auide exſpecto, et ad ſingulas vberius reſcribam. Vtinam ad me Tu et multus ſis et frequens! Totus ego Tuo nutui adſto. Vale, mi optime idemque æſtimatiſſime amice!

D. *Vorburgius* multam Tibi ſalutem adſcribit, et iuxta mecum optat videre omnia Tua de Germanicis rebus et politicis.

XXXVI.

BOINEBVRGIVS CONRINGIO repetit deſideria Electoris et ſua.

Magonciæ d. 23. Sept. 1655.

Bene longas equidem ſcripſeram ad Te ſimulac Tuas, quas VI. Iulii ſtil. vet. exaraſti, accepiſſem. Scripſit tum vna *BLVMIVS* veſtras. Ego

H 5 vero

vero ei meas tradidi, vt per parentem ſuum in manus tuas quam ociſſime curaret. Quod vtique abunde fecit. Sed neſcio qua calamitate interciderint. Quare multum doleo, iuxtaque mecum ipſe Eminentiſſimus Princeps Elector noſter, qui hactenus ſingulas pene in horas exſpectauit aliquid a te pro iuribus ſuis, quibus vtitur circa Regum Germaniæ conſecrationem. Te denuo paramanter ſalutat modo, et rogat, vt quamprimum hac in re ei operam tuam commodare velis. Gratiſſimo animo eam reapſe agnoſcet, et id quidem procul omni mora. Tum et viderimus omnes, nequid tui in publicum ita prodeat, vt in cuiuſquam conſcientiam nomen tuum, vel ſola eius ſuſpicio, perreptare queat. Feceris profecto per id Eminentiſſimo Electori rem adeo iucundam, vt viciſſim de Te Tuiſque, vbi ſe occaſio in id oſtenderit, bene ſit meriturus. Librum de Ciuili Prudentia necdum edi potuiſſe, admodum doleo. Quæſo te, ſi diutius eius editio ſufflaminetur, eas mecum plagulas communica, quæ ſunt excuſæ. Ceterum libellos duos alteros, quos ais, ex veſtrate homine forſan accepero Francfurti, quo cis pauculos dies cogito, ſi vacat. Amabo te, mi amice, perge in incepto

iſto,

iſto, quo germanam Iuris Philoſophiam, ac ſecundum eam iuſta idoneæ interpretationis moderamenta, magno ad rerum humanarum perſpicientiam vſu, antiquæ ſuæ dignitati vindicas. Non ambigo, quin iſtoc nobili auſu cauſſidicos, et varios iuris forenſis tympaniſtas, tibi æquo offenſiores ſis deinceps effecturus. Verum duplo ſic maior inde ad te gloria et a Deo merces redibit: vtpote quando fructus indidem in humanum genus vberior redundauerit: quod ſi præter pietatem, veræ ac inaffectatæ Eruditionis pariter ac ſolidæ Prudentiæ quam Ciuilis, tam et Iuris, cultum, ad ipſos medios rerum actus rectius obeundos, luculenter edoctum fuerit, perſpicuum eſt, omnia tunc in orbe terrarum infinito expeditius feliciuſque compoſitum et incolumitati gentium, cumprimis Chriſtianarum, attemperatum iri. Hoc omne quam verum ſit, quando in rem præſentem deuentum eſt, tum demum experiundo recte arbitramur. Tantum te obſecro, mi optime, neu præclara hæc ſtudia tua obturbari a *Taboribus* vnquam ſinas. Malim vtique *Grotiis* placere, quam id genus planis.

De R. P. *ADAMI* rebus parum, imo nihil ſpei

ſpei reliquum heic quidem eſt. Ego, ſi qua ipſi prodeſſe poſſem, id tui cauſſa et ſumma cum voluptate et perlibenter eſſem continuo facturus. Sed quur pollicear, quæ præſtare meæ non foret opis? Vale, Ampliſſime Vir.

Iam hac tranſit Rex Magnæ Britanniæ, ſoror huius, Auriaca, et frater, Dux Gloceſtriæ. In reditu ad nos redibit. Vale iterum atque iterum.

XXXVII.

CONRINGIVS mittit *BOINEBVRGIO* libellum pro cauſa Moguntina.

Helmſtad. d. 27. Octobr. 1655.

Binæ abs Te literæ vnius octidui interuallo mihi ſunt exhibitæ. Priores tamen non nihil maturius, me domo abſente, aduenerant; ſatis ſero tamen, vtpote quæ ſint ſcriptæ $\frac{12}{22}$ Iulii, vt non videantur procul ab interitu abfuiſſe, quem illas paſſas ſuſpicatus es, quantum ex poſterioribus intelligo. Vtræque eum ſignificarent non tantum gratiam Eminentiſſimi Principis, verum etiam quidem deſiderium libelli alicuius mei pro iure, quod Moguntinæ Sedi competit in Regibus coronandis, officii mei iudicaui eſſe, mora nulla

la interpoſita, illi operi me accingere, quantum negotia alia paterentur. Quin imo eo magis iudicaui maturandum, quod ſentiam ſcripto vltimo, quod Bonnæ prodiit, vehementer occupatos plurimorum animos, ita vt vix quiſquam hiſce quidem locis Moguntinæ cauſæ non diffidat. Ita intra hoſce octo dies horis ſucciſiuis natus eſt libellus mihi, quem hac vice Eminentiſſimo Domino Electori offero cum Epiſtola. Ad te vero proxime mitto omnia, cum quod verear, ne Hildeſhemi fraus aliqua fiat, ſi videant Helmſtadio aliquid ad Dominum Electorem curari, vtpote cum iam tum non dubitauerint Hildesheimenſes aulæ conſiliarii conqueri apud noſtros, Helmſtadii aliquid excudi contra Principem ſuum; tum quoniam te proxeneta optauerim manibus Eminentiſſimi Principis omnia exhiberi. Et quidem hoc vt multum te rogem, haut credo neceſſarium eſſe. Nec enim de fauore tuo priſtino quidquam amplius dubito. At vero id etiam atque etiam rogo, vt ante omnia cures libellum per idoneos cenſores, qualem ego præ aliis colo Generoſum D. *VORBVRGIVM*, cui proinde velim officia mea et ſtudia deferas, et noſtrum *Blumium* expendi, ne fortaſſis feſtinata mea ſcriptio

iuri

iuri Moguntino ſit fraudi aut noxæ. Etſi enim ego arbitrer, argumentis robuſtis cauſam Moguntinam defenſam eſſe; potuit tamen fieri, vt alicubi ceſpitauerim. Libellum porro edere velit, nec ne, Princeps, eius gratioſo arbitrio relinquo; vt et, nomen meum præſcribere velit, nec ne: quamquam videatur conſultius, non tam mei quam ipſius cauſæ ergo, vt nomen meum non nihil aliquibus inuiſum taceatur. Tu pro ea, qua vales, prudentia recto conſilio omnia moderaberis, ſimulque hoc ages, vt benignis oculis libellum Princeps excipiat. Quos alios meos in vſum Principis exigis libros, faxo breui habeas, ſimul accepero, ea, quæ nunc mitto, recte tradita eſſe. Velim vero ne me diu maceres ſilentio, quo ſim certior, interciderintne mea hæc, an vero optatum in locum deuenerint, quaue fronte ſint excepta. Interea indubie accepiſti iam libellos illos duos vltimæ fœturæ meæ, vna cum ſpecimine noui operis Politici Ariſtotelici. An Diſſertatio reſponderit illi tuæ exſpectationi, vehementer ſcire deſidero; imo quid alii iudicauerint, vnice intelligere aueo. Stat conſilium reuocandi in lucem Prudentiam legiſlatoriam pene intermortuam, ſpretis *Taboricis* calumniis, cum

vi.

videam paſſim reſpublicas laborare præ huius imperitia. P. S. Si quid boni vini curaueris, efficies, vt in tuam ſalutem ſæpius ſolito poculum hauriam.

XXXVIII.

CONRINGIVS ad Dn. Electorem Moguntinum.

Helmſtadii d. $\frac{27}{17}$ *Octobr. 1655.*

Eminentiſſime Elector,

Princeps ac Domine Clementiſſime.

Feci, quod vt facerem inuitauit me quidem veri et iuſti amor; impulit autem omnino Generoſus Dominus *BOINEBVRGIVS*, repetitis ſæpius literis mihi affirmans, gratam fore Eminentiæ Veſtræ operam meam; imo illam deſiderari. Ea ſane fretus fiducia, ſimulac vltimas a *BOINEBVRGIO* accepi, quod ante hos dies quaſi octo contigit, horis ſuccifiuis confeci libellum; et nunc adeo mitto illum in ſignum prompti obſequii. Etſi enim nullus dubitem, ius ſanctæ Sedis Moguntinæ argumentis plane inſolubilibus a me aſſertum, et aduerſæ partis ratiunculas penitus eneruatas eſſe, atque adeo auſim aliquem ab illo libello fructum publicum polliceri; nunc tamen

men quam maxime ſtudii Eminentiæ Veſtræ approbare deuotum et ſeruiendi cupidiſſimum animum. Eius mei deſiderii ſi fiam compos, ac proinde ſi Eminentia Veſtra dignabitur me accenſere iis, qui fideliter commodis ipſius ſtudeant; abunde me hac parte beatum exiſtimabo. Deum veneror, vt in ſalutem Imperii Eminentiæ Veſtræ proſpera omnia et multos annos benigue largiatur. Ego etiam manebo, donec vixero,

Eminentiæ Veſtræ

Seruus deuotus

H. Conringius.

XXXIX.

BOINEBVRGIO placet *CONRINGII* libellus.

Magontiæ poſtridie Kl. Nou. 1655.

Heri ſub veſperam accepimus ſuauiſſimas literas Tuas, Eminentiſſimus Elector, *BLVMIVS* et ego: et inde omnes et ſinguli multum ſumus lætati. Lætitiæ communi ingens acceſſit cumulus ex adiuncta *Aſſertione* Tua *Iuris Moguntini conſecrandi Reges* noſtrates. Quam Elector ipſe vniuerſam continuo pelluſtrauit: tantus eum eius ardor inceſſerat. *BLVMIVS* et ego ſeorſum inſpeximus magna cum voluptate, vel eo nomine

mine, quod pene in omnibus tua noſtro cum nuper edito libello, quem hic adiunxi, luculenta hinc appareret conſenſio. De Benedicti VII. Bulla *Blumius* ex mandatu Eminentiſſimi ſcribet. Ex eodem ego te certiorem modo facio, Tua recte ad nos eſſe curata. Quorum miſſu quam gratam Electori rem præſtiteris, ſane non poteſt ſatis exponi; prout ex ipſius ad Te amantiſſimis literis perſpexeris. Proxime adueniet vini exquiſiti tum Moguntini, tum Franconici, egregium par doliorum. Scribe quamprimum, cui conſignari Francfurti debeant, vt tuto et cuſtodite ad te deuehantur. Elector mandat pariter, ſe diſpecturum eſſe, quo et in aliis ſuam Tibi Tuiſque, ſi voles, gratitudinem reapſe oſtendat. Scias velim, Eum Te tibi totum ſic comparaſſe, vt adiri ſemper pro voto poſſit. Ecce me tibi vadem in id et prædem irrefutabilem! Ceterum gaudeo, literas meas omnes recte illuc perlatas. Cariſſimo Collegæ meo, *Vorburgio*, qui cras huc Francofurto euocabitur, accuratiſſimam tuam diatriben tradam, vt pellegat, quia ita vis. Tum excudi e veſtigio iuſſit Elector, nullo apice vel demto vel addito. Videmus enim, vt ſupra dixi, omnia ſuauiter nobiſcum coincide-

re; etſi tu de noſtro libello nihil vel per tranſennam videris, neque nos tuum. *Vorburgius* perinde aliquid conſcripſit, quod iam Francofurti editur. Sequetur porro ſcriptio iudicialis, qua forenſi more negotium *concludetur*, et orabitur, vt iudex arbitrando illi adhibere velit non *Tabores* tantum eorumque ſimiles, quorum aula nimium eſt plena, ſed hiſtoriæ ac prudentiæ ciuilis peritos. Princeps Tua reliqua exſpectat nunc indies, quæ politici quidem ſunt argumenti. Interim meas, quas D. *Scheffero* concredidi, recte acceperis. Inde repeto, me a te nactum eſſe diſſertationem ad *L. 1. Cod. Theod. de lib. ſtud. V. R. et C.* atque epiſtolam *Erbermanno* oppoſitam. Nondum vidi, quod doleo, ſpecimen noui operis politici Ariſtotelici. Id, quin imo omnia Tua eius notæ, inſigni cum appetentia expectamus; cumprimis et ea, quorum in catalogo mentio eſt, quæ cum vera Iuriſprudentia *Ioachimi Hopperi* edere paras. Qui *Hopperi* liber per eſſe rarus videtur. Obtigit eius mihi copia nuper demum, vnde admodum exhilareſcebamus. Platonico more dialogiſten agit, procul dubio conducibilior tractatoribus iuſtæ Iuriſprudentiæ futurus, ſi a te neceſſariæ acceſſerint deinceps

mo-

moneIæ et moderamenta. Pauci eiuſmodi tractatus in Iure, quod vix dimidiam ſui partem pertractari ſolet inde a multo tempore, exſtant. De naturæ enim gentiumque ſcitis moribuſque parum ſani, aliquo ad res humanas vſu, exſtat. Collectiones *Ærodii* quantillum quid ſunt? *Seldeni*, *Zouchei*, *Alberici Gentilis* et *Hottomanni* quæ leguntur, pragmaticis puſillum compendii afferre videntur. *Bodini*, *Gregorii Tholoſatis* et *Thomiſtarum* volumina vt multum vtilitatis exhibent ſedulis lectoribus, ita eos, qui negotia publica verſant, ſæpius abſterrent. *Grotio de Iure B. et P.* eiuſque hyperaſpiſte *Graſwinckelio* necdum ſurrexit vel doctior vel prudentior alius, vel ad ipſum medium rerum actum accommodatior quiſquam. Plures hanc in rem Tu noueris. Rogo eorum indicium mihi facias, et nobiliſſimam, quaue reſpublicæ carere nunquam poſſunt, legiſlatoriam et interpretatricem prudentiam excolere pergas. Neque eſt cauſſa, cur heic magis vereare vanos fori tympaniſtas et vulgares rabulas, qui Iuriſprudentiæ dignitatem et amplitudines mente complecti neſciunt, quam alibi ineptos conſcriptores politicos moraris, quando veræ Politices gloriam tueri pertendis. Sed vbi

hæret tuus tamdiu liber de Ciuili Prudentia? Eius deſiderium in me in horas magis ſentio exardeſcere. Amabo te, mitte eius quantum operæ abſoluerunt hucuſque. *Feldius* an *Grotii* Manibus iam æquior eſt? Certum eſt, niſi conquieuerit, gerras eius a pluribus grauiter depexum iri, ſi pluſculi adforent *Grotii*, *Graſwinkelii* Tuique ſimiles. Quæſo te, quamprimum potueris, reſcribe, vt ſciam, cui vina tradere oporteat, quæ Eminentiſſimus mittere conſtituit. Vale, Vir Ampliſſime, meque amare perge.

XL.

Idem *CONRINGIO* mittit libelli exemplum typis expreſſum.

Moguntiæ propridie S. Martini 1655.

Ecce Tibi *Aſſertionem* Tuam, mi honoratiſſime amice! Francofurti derepente edita eſt, et mendoſe id quidem; at incorrupto ſenſu tuo. Nomen præfigere vel eo nomine oportebat, quod ſatius fore videretur, noſci autorem, ne aliis temere adſcriberetur aliena bona opera. Nuperas noſtras et Electoris ad te literas haud dubie pridem acceperis, vna cum diſſertatione de Iure coronandi. Iam expectatur tuum reſponſum aui-

diſ-

diſſime, quo ſimul ſignificabis, cui debeat Francofurti tradi vinum ab Electore Tibi diſtinatum. Statim atque id reſciuero, faxo, vt accipias plauſtra duo vinorum generoſiſſimorum. Elector Te iterum ſalutari iubet, et offert tibi denno omne officiorum genus, quæ quidem deinceps in Te ab ipſo et in Tuos proficiſci vllo modo queunt. *Hopperi* veram Iuriſprudentiam exſpecto cum Tuis prolegomenis. Elector exſpectat omnia Tua politici et hiſtorici, imo et medici argumenti. Soluetur pretium, ſi voles. Vale, mi optime Amice!

XLI.

CONRINGIVS veniam petit recudendi *Aſſertionem* ſuam Helmſtadii.

Helmſtadii d. 23. Nov. 1655.

Acceptam fuiſſe Eminentiſſimo Principi operam meam, plurimum gaudeo. Optarim vero libellum minus eſſe mendoſe editum! Eſt enim alicubi præ mendis ſenſus ipſe ſatis obſcurus. Nomen meum libello eſſe præfixum, vereor vt ex re ſit. In me ſane acriter frement ſaltem Hildeſheimenſes noſtri, quibus notior ſum. Quoniam vero ita vobis placuit, pene animum induxi, li-

bellum a mendis purgatum heic recudere: idque ne lectori mendæ faceſſant negotium, vtque horum locorum hominibus, quorum plerique cauſæ Moguntinæ diffidunt, eo promptius conſulatur, cum Francofurto ad nos rara libelli exempla ſint peruentura, nec niſi ſero. Nihil tamen decerno priuſquam Eminentiſſimi Domini Electoris conſenſum accepero, vtpote cum in illius Principis ſummi poteſtatem libellus peruenerit. Pro duobus plauſtris vini, rogo in anteceſſum Eminentiſſimo Principi nomine meo ſubmiſſas agas gratias. Ipſe id agam breui, ſimul dabitur occaſio mittendi libros, quos conſignaſti. Dubito videlicet, num debeam mittere libros per veredarios, an vero exſpectare occaſionem aliam commodiorem. Certe quod in veredarios expendendum venit, decuplo ſuperat eius, quod mittitur, pretium, ceu ipſe expertus ſum: nec eſt fortaſſis, quare adeo feſtinetur miſſio. Quicquid iuſſeris, agam; iniuſſus nihil tentare audeo. Vinum qui poſſit commode huc curari, adhuc delibero. Niſi fallor tamen, breui Francofurtum libros hinc curabit Bibliopola noſter, vt liceat iiſdem plauſtris dolia huc reducere. Interea ſiue apud *Scheſſerum* noſtrum ſiue alibi, vbi commodiſſimum fu-

fuerit, vinum deponi curaueris, rem factūrus es longe gratiſſimam.

XLII.

CONRINGIVS ad *Blumium* miratur libelli Moguntini cum ſuo conuenientiam, et de ſubſidiorum literariorum penuria conqueritur.

Helmſtad. d. 23. Nov. 1655.

Et binas literas Tuas, et ſimul eam diſſertationem, qua Moguntina iura propugnaſti (nec enim dubito Tuam illam pronunciare) recte accepi. Placuit vehementer libellus. Cumprimis cum ſingulari voluptate obſeruaui, non niſi ſemel iterumque aliquod idque leuis momenti diſſidium inter libellum vtrumque occurrere; imo in teſtimoniis adducendis illum conſenſum eſſe, vt alter alterius opera adiutus queat videri, niſi certum eſſet, neutri viſum alterius ſcriptum. Non dubito iam certum triumphum polliceri cauſæ Moguntinæ, ſaltem a iudicio æquo. Quæ de annis *Willegiſi* monuiſti, probo; etſi me ante feſelliſſet *Lambertus*, cui ſecure fidebam. De itinere illo *Leonis* Germanico adhuc ambigo: nec tamen contenderim. Nec vero mihi eſt ſatis otii iſthæc vt cum cura expendam. Quam velim vero hoc præcipue abs te agi, cum nequeat deeſſe Tibi occaſio in ab-

dita quæque Imperii noſtri inquirendi, ſi Eminentiſſimi Domini Electoris gratia liceat Archiuum Imperii conſulere. Animus eſt ſummo illi Principi ſuadere, hanc Tibi curam committat; niſi fortaſſis iam tum illa Tibi curatio iniuncta ſit. Nouiſti, apud nos etiam libros iſti argumento idoneos deſiderari, atque adeo noſtros homines minus ad illam curam inſtructos eſſe. Ego ſane hactenus ne quidem vidi *Odorici Rainaldi*, quos ſæpe laudas, *Annales*; imo ne quidem poſſideo Moguntina *Serrarii*.

XLIII.

CONRINGIVS Dn. Electori Moguntino gratias agit, *Blumium*que ad curandum eius Tabularium commendat.

Helmſtad. d. 29. Nou. 1655.

Quod Eminentiſſima Celſitudo Veſtra benigne adeo exceperit exiguum illum libellum meum, mihi quidem non poſſum non plurimum gratulari, vtpote qui pretium operæ fecerim; ſolito tamen magis hoc ipſo Eminentiſſimæ Celſitudini Veſtræ ſentio me eſſe deuinctum. Reapſe ſcilicet iam experior illam non niſi fama, multorum tamen teſtimoniis ſubnixa, hactenus mihi cogni-

tam

tam animi magnitudinem pariter benignitatemque: quæ proinde impoſterum maiore cultu ac ſanctimonia mihi erit veneranda. Et vero faciam id ipſum pro virili, idque me facturum, hoc ipſo Eminentiſſimæ Celſitudini Veſtræ ſancte promitto. Iis, quæ diſputaui pro S. Moguntinæ Sedis iure, nunc quidem nihil habeo quod addam. Quod ſi tamen quidquam ab aduerſa parte fuerit profectum confutatione dignum, nec veritati nec deſiderio Eminentiæ Veſtræ deero. Vnum boni publici cauſa Eminentiſſimam Celſiſitudinem Veſtram etiam atque etiam rogo, vt, pro ea qua valet ſumma dignitate, et circa res Imperii facultate, curet illam hactenus paſſim neglectam accuratiorem iurium conſuetudinumque Imperii notitiam a præclaris aliquot ingeniis ea, qua par eſt cura, excoli et doceri. Nuſpiam ſane in Germania omni in id idoneus magis eſt locus quam eſt Moguntiacum Veſtrum: quippe quod vnum eſt ſacro vniuerſi Imperii tabulario inſtructum: nec temere aliquis illi rei aptior *Henrico Iulio Blumio*, qui iam tum eſt ad manus. Æternum profecto Eminentiſſima Celſitudo Veſtra excitato hoc ſtudio nomen ſibi comparabit, optimeque omnium de Germania vniuerſa merebitur.

bitur. Cum duo enim ſint ad rempublicam curandam neceſſaria; alterum prudentia ciuilis; alterum reipublicæ, quæ adminiſtrauda ſuſcipitur, exacta cognitio; et in Germania non duntaxat ſingularum partium, ſed vniuerſi etiam corporis habenda cumprimis ratio ſit: ſummo vſui profecto fuerit, dare in publicum eorum, quæ ad rempublicam Imperii pertinent, ſolito meliorem notitiam. Simul vero cedet æternæ laudi, doctrinam illam ex iſthoc loco tanquam ex oraculo proficiſci, vbi theſauri Imperii deliteſcunt, idque illius Principis cura et inſtituto eſſe factum, qui non tantum inter omnes eminet, verum etiam tabularii publici ſacer eſt cuſtos, et conſiliorum Imperii primarius director. Deum obſecro, vt Eminentiſſimam Celſitudinem Veſtram bono Germaniæ diu ſoſpitet.

XLIV.

BOINEBVRGIVS ſpondet Electorem curaturum, vt Tabularium a *Blumio* excutiatur, libros *Conringii* nouiſſimos poſtulat, et de *Iſaaco Peirerio*, de *Hobbii* Leuiathan, deque *Duræo* quid ſentiat, ſcire auet.

Wirceburgi d. 15. Dec. 1655.

Eminentiſſimus Elector te plurimum ſaluere iubet,

iubet, et omnino probat inſtitutum tuum recudendi libellum pro ipſo. Eum mendoſe editum eſſe, moleſte tulimus omnes; imo moleſtius, non eſſe ea forma editum, quali volueram. Rumor eſt, Colonienſes iam tum aliquid repoſuiſſe contra. At videre necdum licuit. Simul ac nactus id fuero; faxo perinde habeas. Potes quippe tum in iterata editione obiectiones viciſſim depexum ire. Nomen tuum præfiximus ideo, vt *Proteſtantes* quoque Electores inde æquitatem cauſæ noſtræ peruiderent. Cæſar enim, antequam definiat eam, illos rogabit ſententiam more vetere. Vina in expedito ſtant, conceſſura in curam eius, cui Francofurti id negotii concredideris. Vtinam forent continuo tuos intra poſtes! Libros tuos proxima opportunitate tranſmittas velim. Cum veredariis vt cures, præter rem eſſet. Interim ſcito, Electorem eorum magna cupiditate teneri, vtpote qui admonitiones tuas præclaras de notitie Imperii in vſum vindicanda de plano comprobet, *Blumii* otio non parciturus. Obſecro autem mox mitte vna, ſi qua recens quoque diſputaſti; ſiue de illa, ſiue de Ciuilis prudentiæ nonnullis. Libellum certe de iſtac præ omnibus opperimur auidiſſime, nec non *CALIX-*

TI

TI *Apparatum* cum cauda, aut eius modo quaterniones reliquos poſt numerum 192. tum et eiuſdem poſteriora ſecula. Curari cuncta hæc poterunt occaſione, quæ ſe primum oſtenderit. De effigie Electoris propediem videro. *Auream* tamen forte mittam; etſi parum idoneæ ſint.

An nulla ſpes ſupereſt, fore vt aliquando in publico videamus tua de teſtimonii humani autoritate? item auctiorem librum de Germanorum Imperio Romano; Scriptorum denique indicem, quorum ſcripta hodieque ſuperant? Quid videtur tibi de auctore *Praadamitarum*? Eum Regina Suediæ mihi dixit vocari *la Peire*, * et viuere in contubernio *Condæi*. Scilicet ita eſt: noſcitur ex ſocio, qui non cognoſcitur ex ſe. Religio Medici infinito eſt honeſtior. Cuius autor *Thomas Brownus* edidit Anglice libellum alium de po-

* Aut Regina hoc nomen non diſtincte ſatis pronuntiauit, aut bene pronuntiatum non per omnia aſſecutus eſt *Boineburgius*. V. *Bayle voc. PEYRERE*. Ceterum non ſolum regnante *CHRISTINA* in aula Holmienſi degit *Boineburgius*, quod patet ex epiſtolis ad *Dietericum*; ſed eam etiam, cum Wirceburgum tranſiret, coram veneratus eſt, vt ipſe inferius amico narrabit.

popularibus opinionibus, quem aiunt magis impium eſſe. *Hobbius* edidit librum, cui titulum fecit *Leuiathan.* Eo oſtendere contendit, ſummarum poteſtatum auctoritatem pendere ab opinione vulgi. Certe ſic et is foret *Ciue* ſuo peior, vt qui meliora docuerit; quamuis non multum ab impiis ſenſibus diſſidentia. Verum hinc eſt, partus humani ingenii, ſemel mali, ſemper ſubnaſci vitioſiores. *Duraus* iam iterum miſſu *Cromvelli* diſcurſitat, vt Proteſtantes pacificet cum ſuis Reformatis. Putaſne quicquam proficere poſſe ſub hoc obtentu rei tam placidæ et gratæ? *Hulſemannus* et *Calouius* vix eſt vt miteſcant. Annon ſatius eſſet *Duraum* ſuos Anglos prius pacare? *Ioannem Crocium* ſcribunt non approbare hæc auſa. Sed *Cromwellus* reſciſcere per *Duraum* alia quærit; non quod ſumit *Duraus* obtentui. Amabo te, quid nunc de *Calixto* fiet? Sed hic Catholicos in partem pacis aſſumſerit, quos *Duraus* vult enectos. *Hopperiana* an edes et quando? Ego legi, et valde iis oblector. *Grotianis* illa comparem. Charta repleta eſt et auocor. Vale. Reſcribe quæſo breui cum ordinario veredario. Mihi inſcripta bene curantur et gratis.

XLV.

XLV.

CONRINGIVS BOINEBVRGIO ad quæſita reſpondet ex ordine.

Helmſt. d. 5. Ian. 1656.

Cum ante hoc triduum intellexi, Eminentiſſimum Electorem in nouam editionem conſentire; nihil prius iudicaui quam illam adornare, eoque iam tum pene plagula prima confecta eſt. Prodibit autem libellus non emendatior duntaxat, ſed etiam auctior. Video enim, nonnulla argumenta probandæ cauſæ peridonea addi vel magis acui poſſe. Itaque hoc cumprimis mihi iam curæ erit, poſtquam iacta alea eſt, et remoto omni velo cogor ego cauſam hanc patrocinio meo defendere, vobis ita volentibus; etſi vehementer fremant Colonienſes mihique ſuccenſeant. Meis iam aliquid eſſe repoſitum ab adverſariis, non crediderim. Si prodierint tamen in aciem; non deero veritati et iuſtitiæ Aulici noſtri viſo meo libello omnes iam mutarunt ſententiam, cum ante nemo non illorum Colonienſem tueretur. Tanti inter eſt, iura Imperii ex principiis vſque arceſſere, aut ſolam inſpicere auream Caroli bullam. Itaque gratulor profecto reipublicæ, quod Eminentiſſimus Elector hoc genus ſtudiorum ſuis an-

auſpiciis inpoſterum curabit excoli. Commendaui hanc operam *BLVMIO* noſtro iam binis literis: nam etiam ad illas iam reſpondi, quibus nonnulla quæſierat ille de *Saxonicorum* aliquot *verborum veterum* * interpretatione: nec dubito, il-

* Ex indiculo ſuperſtitionum et *paganiarum*, quem vnacum Capitulari Caroli M. de partibus Saxoniæ ex codice manuſcripto Palatino Bibliothecæ Vaticanæ erutum, et a *Luca Holſtenio* Romæ primum publicatum, *Blumius* ſecum detulerat Moguntiam, vocabula quædam barbara excerpta propoſuit ille *Conringio* explicanda; ſuppreſſo tamen fonte, *Conringio* illo tempore ignoto. *Conringius*, ingenue confeſſus, *maiorem in ſe amorem rerum illarum veterum eſſe, quam ſcientiam*, conatur quidem aliquid circa nodorum ſolutionem; ſed rem tanti non habet, vt in ea multum temporis teratur. Quin hortatur *Blumium*, vt malit *curas ſuas impendere rebus magis ſeriis, et in publicum vtilioribus.* Attamen in indiculum iſtum, quem primus in Germania Monumentis ſuis Paderbornenſibus *FVRSTENBERGIVS*, et ab hoc acceptum *Conringius* ipſe libro *de orig. iur. German.* poſtea adiecit, commentati ſunt ex illo tempore quamplures maiorum minorumue gentium dii; nemo autem copioſius et ingenioſius Dn. *ECCARDO* in *commentar. Wirceburg.*

illum factūrum laboris pretium. Ipſe quoque iuuabo tam præclaros conatus, quantum potero, ſi id res exigat. In mittendis libris faciam quod ſuades. Interim tamen per veredarios curabo libellum, qui iam recuditur, ſimulac lucem viderit. Ad librum de *Ciuili prudentia* perficiendum, ſpero, poſt haſce ferias temporis aliquid mihi ſuperfore. Adorno enim ſimul editionem operis *Politici* Ariſtotelici plane nouam, quæ quanto mihi labore conſtet, vix credideris. Fortaſſis alterutrum horum ſcriptorum Eminentiſſimo Domino Electori conſecrabo, ſi liceat. Occupor vero vſque adeo et multis aliis negotiis, vt de iis, quorum meminiſti, abſoluendis vix cogitare mihi hodie ſit conceſſum. Etenim ipſam quoque doctrinam Politicam longe aliter nunc inſtituo, atque hactenus vel ab aliis, vel a me etiam eſt factum. Specimen publicarum mearum diſſertationum exhibebunt Theſes, quas mitto, ex prælectionibus meis ab auditore pro modulo iudicii confectæ. Mitto enim in id tantum, vt intelligas, nonnihil temporis quoque huic meo muneri impendendum eſſe, neue putes, me otiari, aut peccare, quod homo otioſus libellos affectos non perficiam. Addo vero

hac

hac vice etiam opuſculum aliud hic editum; quod Te cumprimis lectorem iudicemque deſideret ipſum opuſculi argumentum. Vbi accepero, licere, mittam eius exemplum etiam Eminentiſſimo Electori.

Auctorem impii pariter et inepti ſcripti *de Praeadamitis* eſſe Gallum, *CONDAEO* familiarem, itidem ab aliis accepi. Eius ſcripti confutationem breui dabit *SAMVEL MARESIVS*, Theologus Groningenſis, et *IOANNE HILPERTVS*, Hebrææ linguæ in noſtra Iulia Profeſſor. Indolui ſane, videns, librum illum placuiſſe etiam magnis Principibus: nec enim dubito laudes illas accipere in argumentum latentis *Atheiſmi*, quo proh dolor! hodie pleroſque peregrinantes Italia inficit. *HOBBII* illum librum non vidi. Si id docet, quod memoras, merito accepit nomen *Leuiathanis*. *DVRAEVS* ad nos non diuertit, eoque, quid ille moliatur, ſiue clam ſiue aperte, neſcio. Ego de Eccleſiæ vera pace deſpero. *Vera*, inquam; nam ea, quæ apud Romanenſes eſt, non niſi *ciuilis pax* eſt, qualem bona huius ſeculi ſolent conciliare. Eo res rediit ſcilicet. Omnia, etiam ſacra, homines metiuntur (paucos excipio) vitæ huius commodis. Hæc ſpe-

K ctant

ſtant et qui tranquillitatem et pacem Eccleſiæ ſe quærere prætendunt, et qui ſchiſmati ſtudent. Prout inuitant commoda, modo paci datur opera; modo diſcidiis. A *CROMWELLO* feriam Eccleſiaſticæ pacis curam non exſpecto: Etiam Papæ quoque non niſi dominatum ſibi ſtruunt ſpecioſa illa Eccleſiæ pace. Quid *CROMWELLIVS* moliatur, non adeo clam eſt: non vero latet quoque prudentes, quid ſibi velit *ALEXANDER* illa ſedula curatione concordiæ inter Hiſpanum et Gallum. Non dubito autem, nec *ALEXANDRVM*, nec *CROMWELLVM* id, quod intendit, aſſecuturum. Mi Amice! Salus Germaniæ vnice collocata eſt in mutua partium tolerantia, et ſtricta pactorum publicorum obſeruatione. Si certe perrexerimus vellicare, prout cœpimus, illa pacta conuenta; collidentur Ordines inter ſeſe, et inuitabuntur in Germaniam vicini Reges, quorum auctoritate pax nuper coiit. Equidem vehementer metuo, ne illa Ieſuitica tyrannis in Proteſtantes, quæ in Auſtria, Bohemia et Sileſia exercetur, Deo vindice, pari ſucceſſu procedat atque factum eſt in Polonia. Certe nequeo ſatis mirari, tot funeſtis et exitioſis ſucceſſibus non Principes, non Ieſuitas moueri, vt

in-

intelligant, quantum illa perſecutio Deo ſit inuiſa. Ceteroquin inter Proteſtantes hodie ſic ſatis bene conuenit. Quantillum enim eſt inter illos ſententiarum diſſidium? Certe longe maior inter illos conſenſio eſt, atque inter Romanam et Græcam Eccleſiam: quam concordiam tamen non *ALLATIVS* tantum, ſed etiam veſter ille Thuringo-Græculus nouus Epiſcopus ** non dubitant in vulgus iactare.

XLVI.

BOINEBVRGIVS conſentit *CONRINGIO* in quæſitis, excepto tamen Atheiſmo Italis impacto.

Wirceburgi d. 23. Ianuar. 1656.

Eminentiſſimus Elector iteratam editionem Tui pro Ipſo libelli quamprimum exſpectat, gaudetque, eam haut pœnitendis acceſſionibus ornatum iri, quibus Colonienſium, ſi quas moliuntur, impreſſiones ac aſſultus procul dubio collabaſcent. Omnino refert, iura Imperii ex ſuis

** Intelligitur haud dubie *Bartoldus Nihuſius*, qui pleraque *ALLATII* Amſtelodami typis tradidit, et hoc tempore Erfurti in Thuringia ſuffraganeus Moguntini Epiſcopus fuit.

vſque principiis colluſtrare. Vtinam complures Tui imitatione exardeſcerent erga ſolidam rerum noſtratium pertractationem! quæ quanto noſtro et damno et dehoneſtamento ſuſque deque per fuerit diu habita, experiundo cognouimus. Ceterum de vſu ac neceſſitate ſtudii illius vere Pragmatici, eiuſque a Iurisprudentiæ cultu differentia, ſpero fore, vt vberius tute diſſeras prolegomenis, quæ *Ioachimi Hopperi Veræ Iurisprudentiæ* præfixurus es. Nec nihil eius dixeris libro de *Ciuili Prudentia*, quem auidiſſime exſpecto, et opportuniſſime Eminentiſſimo Electori inſcribi poſſe puto. Is vtpote omnia Tua maximi facit, quæ in politicis ac hiſtoria præclare edidiſti: proximis nundinis pleraque ſibi pollicens. Opus Politicum Ariſtotelis ſi Eminentiſſimo conſecrare mauoles, forte eſt perinde. Diſputata de Regnorum differentiis legi, et genuinis Ciuilium Rerum moderamentis congruentia comperi. Si eiuſmodi per veredarios, quin et plura exempla ſcripti pro Suedico in Poloniam bello, porro mittas, imo frequenter illius generis Tuis e diſcurſibus excerptiones; ſane multum nos Tibi obſtrinxeris. Id quod etiam abs Te obnixe peto atque contendo.

Gra-

Gratias ago de eo, quod me certiorem facis, quinam refellere parent *Praeadamitam.* In Galliis pariter ſub incudem reuocabitur, et inter primos erit vetitorum meritiſſimo librorum. *HOBBII Leuiathan* non niſi Anglice prodiit. Eum mihi breui redditurus eſt quidam Anglus, qui degit Coloniae. Qui legerunt, confirmant de eo, quod nuper memorauimus.

Scribis, Te mirari, tot ex Italia redire, Atheiſmo infectos. Cur vero ſolam nominas *Italiam?* Cur non addis *Angliam* comprimis ac *Batauiam?* Certe et ſunt longe plures in illis prouinciis, quam in Italia, quibus aut Chriſtiana Religio ſuſpecta eſt, aut ipſa etiam prouidentia diuina et animi immortalitas in dubium trahitur. Non negauero, nonnullos quoque reperiri in *Italia*, qui idem cenſeant, quiue multis et magnis cooperti vitiis amore impunitatis nolint eſſe Deum, vindicem ſcelerum. Ne ipſa quidem noſtra *Germania*, quin nec cetera ſeptentrionalior plaga, horum expers eſt. Id modo cernitur diſcriminis, quod qui ſunt in iſtis regionibus, id ſolum velle videantur; Itali, prout ſunt animo excitatiore, id etiam probare atque perſuadere aliis adductis in ſpeciem rationibus conentur. Quod autem

multi ex Italia reduces tædio quodam religionis laborant, eius ſane non alia fuerit cauſſa, quam quod *Proteſtantes* peregre illuc profecti longe alia vident et audiunt, quam de Pontifice, Cardinalibus et vniuerſo clero antea ex ſuis ſiue in Academiis ſiue in ſcholis, aut ex ſuggeſtu intellexerunt. Obſeruant ibi multa, quæ placeant; etſi non omnia promiſcue probent; atque ſenſim, dum in veritatem fidei, quam tenent et eius primordia inquirunt, nauſeam et faſtidium ſuæ Religionis concipiunt, et alteram *Romanam*, quam vocatis, præferre incipiunt. Quia tamen non ſunt aut ea eruditione, vt omnia capiant, aut ea iudicii limpitudine, vt iuſte omnium diſterminationem inſtituant, neque ea animi conſtantia, vt parentes, bona et commoda huius vitæ malint ſeponere, neque illa pietate, vt ſequi contendant morum innocentiam, quam a permultis in Romana Eccleſia maxima cum admiratione ſincere coli vident; vt ſolentur anxium animum, ſæpe etiam deſerti a Deo, iuſto eius iudicio eo delabuntur, vt aut perinde eſſe exiſtiment, cui parti inter Chriſtianos adhæreas, aut ſolam tantum *naturalem* de Deo notitiam veram eſſe ſtatuant; quicquid ptæterea traditur, cum *Hobbio*, *Herberto*,

berto, idque genus ceteris Philautiæ et licentiæ ac religionum Adiaphoriæ magiſtris, ingenio hominum tribuant, ceu inuentum ad continendos in officio et ſub obſequio populos, aut denique, quo vltra non datur, de ipſa animæ noſtræ immortalitate ambigere occipiant. Non igitur *Italiæ* imputandum videtur, quod tot ex ea domum redeunt *Athei*, vt ſcribis; ſed pertinaciæ illorum, qui reluctantes veritati quærunt ſubterfugia, quibus expleant animum ſollicitum. Ita enim ſe rem habere vel inde cognoueris, quod demum, ſi qui ex illis ſerio Religionem quandam amplectuntur, non aliam niſi *Catholicam*, et magno ſæpe cum famæ et fortunarum ſuarum diſpendio, ſuſcipiunt Non negabis, nuſquam hodie plures eſſe omnis Religionis contemtores, quam in *Anglia*. Id Angli ipſimet palam profitentur. Quæ vero huius rei cauſſa eſt? Non alia vtique, quam quod eos tædet et ſectarum aliarum, et eius, quæ hodie principem tenet locum. *Catholicam* probant quidem, ſed timide, quia premitur, et quia eam ſectantibus non tantum via omnis ad honores ac reipublicæ munia præcluſa eſt, ſed etiam damna et grauia iis imminent diſcrimina. Horum metu homines deli-

cati malunt nihil credere, ſectæ principis nomen et elogium tamen præ ſe ferentes, quam *Catholicam* profiteri. Agnoſces ergo deinceps, Te *Italiæ* fuiſſe paullo iniquiorem, fierique omnino *per accidens*, cum ex ea aliqui redeunt religionis incurii, qui probi eſſe viſi fuerant, et ſuæ fidei retinentes, antequam illuc irent.

De *Duræi* et *Cromwelli* ſtudiis pro pace Eccleſiaſtica tibi aſſentior omnino, eam ab illis qui ſperant omnes deceptum iri. Sed vnitatem, quæ in Catholica eſt Eccleſia, non niſi *ciuilem* eſſe, et maiorem inter Proteſtantes conſenſum eſſe atque inter Romanam Eccleſiam et Græcam; hæc vero ſunt ſuper dicamne? an infra meam fidem, cum norim, in his capitibus te falli amore partium. Vnde et dimanat opinio ſequior de iis, qui pacem Eccleſiæ componere ſtuduerunt. Vt enim *Paræum*, *Duræum*, *Acontium*, *Daucnantium*, *Ioannem Regium*, *Arminianos*, *Vorſtianos*, pluſculos *Socinianos*, alioſque contra Catholicam veritatem pugnantium ſectarum inter ſeſe conciliatores nihili facio; ita non ſine iniuria promiſcue omnes puto reprehendi, qui tum inter ſchiſmaticos Græcos et nos, tum inter nos et Proteſtantes conciliaturam, aut ſaltem tolerantiam, ſua-

ſe-

ſerunt, quibus imprimis accenſuerim, poſt *Caſſandrum* et *Marcum Antonium*, ex Reformatis *Conradum Bergium*, *Gulielmum Laudum*, *Richardum Montacutium*, Auctorem Religionis Medici; ex Veſtratibus Lutheranis *Georgium Calixtum*, qui eſt inſtar omnium; ex Remonſtrantibus Tuis Sereniſſimæ Chriſtinæ Ductorem fortaſſis *Hugonem Grotium*, *Gerardum Io. Voſſium*, *Barlæum;* ex Catholicis *Franciſcum Balduinum*, *Paulum Seruitam*, *Fulgentium*, *Thuanum*, *Launoyum*, *Scioppium* etiam ſub finem vitæ, porro *Milleterium*, *Veroninm*, *Vigorium* et alios quosdam in Gallia viros placidiſſimos iuxta ac Catholiciſſimos.

Ceterum in hoc abſolute conſentio, dum ais, ſalutem patriæ potiſſimum collocatam eſſe in mutua partium æquitate, et accurata pactionum noſtrarum obſeruantia. Pro hac allaboramus, quantum poſſumus. Vtinam vtrobique plus concordiæ ſtudeatur, quam diſſidiis! Sed deſino tandem gerrarum, maneoque conſtantiſſime Amplitudinis Veſtræ ex animo amantiſſimus

I. C. L. Baro a Boineburg eq.

Quæſumus, ſæpe Tuarum nos literarum allo-

cutione fac exhilareſcere, et ſubinde aliquid Tui mitte Nihil gratius mihi accidere poteſt. D. *BLVMIVS* nondum accepit quas ad ipſum ſcripſeras literas de interpretatione vocum quarundam veterum Saxonicarum. D. *Schefero* concredentur vina Tua. Is recte curet, fac, quæſo.

XLVII.

BOINEBVRGIVS nouam editionem *Aſſertionis* ſe accepiſſe teſtatur.

Haſsfurti in Franconia d. 7. Febr. 1656.

Accepi heic Haſſurti iteratam et auctiorem aſſertionem iuris noſtri. Eam continuo miſi Eminentiſſimo Electori. Is gratias ipſemet acturus eſt. Neque imagines tam aurea, quam picta emanſerint propediem. Ceterum Tua pridem condicta proximis nundinis opperimur, quæ et vina per *Scheferum* noſtrum Tibi reddent. Interim rogo, iteratæ editionis iurium Moguntinenſium exemplaria triginta, vt et quæ Tu edidiſti opuſcula ac diſputationes politicas omnes, nobiſcum communices. Pretium ſi deſignaueris, rependemus. Vale, Vir ſumme, meque ama.

XLVIII.

XLVIII.

CONRINGIVS defendit ſuam de Atheiſmo Italico ſententiam contra obiectiones Boineburgicas.

Helmſtad. d. 9. Mart. 1656.

Ad Electoris Tui Eminentiam dedi iterum aliquid literarum, quibus gratias egi pro liberaliter donato vino. Illud quin Francofurti poſſit vector ille, quem Brunſuigæ conduxi, accipere, non dubito, eoque iuſſi illum adire ſtatim *Scheffe-rum* noſtrum. Non dubito etiam, Miniſtros paruiſſe Eminentiſſimi Principis iuſſibus de procurando mihi vino optimo *Rinckauiano*; quamquam haud ignorem, ſolere illos interdum liberalibus Principum mandatis minus obſequentes eſſe, niſi et ipſi liberaliter habeantur: quod a me fieri non potuit. Neſcio an ad immunitatem vectigalium poſſit aliquid auctoritas Tanti donatoris. Si exiſtimas poſſe; velim equidem vectori meo commoda aliqua Principis tabula poſſit concedi. Iam tum habet ille aliam nomine Academiæ noſtræ, et quaſi non in meum, ſed Academiæ vſum ſignatam; ſed minus illa valet. Imaginem *pictam* Principis ſi miſeris, ornabit illa do-

domum meam inter alios Magnates, quorum fauore frui datum eſt. *Auream* ſi addideris, erit et illa inter cimelia. Vtrumque mihi erit calcar ad curas meas tanto Principi deuinciendas. Iam tum ſane conſtitui *Ariſtotelis Politica*, plane noua et inſolita ratione abs me edita, ac forte *aeternum opus*, Eminentiſſimo illi nomini conſecrare.

Dum reſpicio literas tuas, quibus reſponſum debeo, occurrit illa prolixa digreſſio de cauſa, quare *Italia* multos adeo *Atheos* nobis remittat. Ego vero, mi Amice, non ſum miratus id fieri; ſed tantum affirmaui, rem ita ſeſe habere: quo nihil vtique eſſe verius docet vſus. Cauſſam dudum noui. Nempe quod alibi quidem, atque adeo in ipſo Septentrione, vt bene mones, non deſit hoc peſſimum virus; nuſquam tamen, quam in Italia, magis ſit ſuffultum opinione ſapientiae arcanae; nuſquam etiam magis ſpecioſis rationibus mentiatur veritatem, et plures habeat propugnatores. Iam vero plerique noſtrum, qui in Italiam proficiſcuntur, adoleſcentes ſunt in vitia flecti cerei; ignari principiorum certorum verae religionis. Non mirum igitur eſt, illos ab iſtis magiſtris impietatis rapi in partes. Quam

Tu,

Tu, Amice, adducis cauſſam, me quidem iudice, fallit. Vtique enim ſecundum Te ſoli Proteſtantes inficerentur Atheiſmo in Italia. At vero æque multi partium aduerſarum infecti redeunt. Deinde quid quæſo deprehendunt in Italia noſtri plane aliud ab iis, quæ hic erant edocti? An in doctrina? an in moribus? Quid in Italia de Pontifice doceatur publice et in ſcriptis, vt et de aliis controuerſiis, æque Germani nouimus, atque ſi trans Alpes curramus; cum ſcripta in manibus omnium verſentur. *Italia* igitur ipſa nouam doctrinam non dabit. De moribus creditur apud nos, Pontifices, Cardinales, Epiſcopos, Principes alioſque ſæpe viros eſſe ciuiliter bonos, prudentes, humanos, elegantes, amantes bonarum artium; aliquos etiam ſuperſtitioſe pios; ſæpe vero homines peſſimis moribus et impios; ſæpe mediocres. Eſſe in Italia complures a Pontificiis ſacris alieniſſimos; diſſimulanter tamen: permultos atheos. Reperiri etiam viros doctos artium ſcientiarumque ſat magno numero; Theologiæ ſolidæ peritos pauciores, quam in Gallia. Hæc et ſimilia credimus de Italorum moribus. An, qui Italiam ingreſſi ſunt, aliud quidquam animaduerterunt? Non arbitror vel

Te

Te id affirmare. Cauſſa itaque abs Te allata non eſt ſatis proba. Id verum, multos aliquot iam ſeculis religionis ergo Italiam petentes, quod arbitrarentur inuenturos ſeſe *Vicedeum* aut certe *Vice-Petrum*, ſpectata curiæ impietate, contra, quam ſibi perſuaſerant, ſcandaliſatos et plenos improbitatis rediiſſe. Suntque illa de re querelæ aliquot ſeculorum, ac proinde hactenus, fateor, vera fuerit tua affirmatio. Verum cum hodie et noſtri homines ſæpe peiores redeant, imo Athei redeant; non ego cenſeo communis mali hanc cauſſam eſſe. Cauſſam tamen, quare Italia laboret præ aliis terris Atheiſmo, cenſeo eſſe, quod omnis doctrina Curiæ Romanæ ab omnis plane rectæ rationis primis principiis ſit aliena; quodque tot confictis miraculis omnium verorum miraculorum, qualia Prophetæ et Apoſtoli, præ omnibus mortalibus vero Saluator noſter præſtiterunt, fidem ſuſpectam hominibus intelligentibus faciat is, qui ibi eſt cultus diuinus; cum tamen reuelata de pietate doctrina nullo alio quam a miraculis petito argumento fidem inueniat. Forte et Tu, Illuſtris Domine, ita cenſebis, ſi ſingula aſſertionis membra trutinaueris. Sed quid hiſce immoror?

Me-

Meminiſti anſam hiſce ſermonibus dediſſe monſtrum illud hominis ex Semi-Chriſtiano, Semiiudaeo et Semipagano conſutum, quod nobis *Praeadamitas* dare eſt conatum. Illius horribilis ſententiae confutationem exhibebunt Nundinae, et quidem ſic ſatis ſolidam. Vtilius hoc eſſe ſcio, quam ſaeuire duntaxat prohibitorum librorum Indicibus. Prae languore, in quem me coniecit febris tertiana vehementiſſimis aliquot paroxyſmis, prolixiores dare prohibeor; etſi perquam ſit iucundum tecum more ſolito fabulari. Vale igitur et ſalue.

XLIX.

BOINEBVRGIVS in lite Colonienſi denuo operam poſcit *CONRINGII*, et *GEORGII CALIXTI*, Theologi Helmſtadienſis, obitum dolet.

Francofurti d. 18. April. 1656.

Ecce! mitto partum Colonienſem vnum: cui vt vtrumque crus in anteceſſum confringas, donec reliqua, quae minantur, prodierint, rogat Eminentiſſimus Elector. Excudi Tua domi cura. Sumptus Elector reddere vult omnes continuo. Vina ſi non ſapiunt, meliora ſuccedent. Quaeſo, matura reſponſum et per *poſtam* vnum o-

xem-

xemplar cito mitte mihi. Iconem auream ecce! Catena propediem faxo ſequatur. Noſtro *Schefero* heic tradidi curanda. Is non dubito amici officium faciet. De Ciuili Prudentia quæſo, quid tardas? Annon recudis de Germanorum quoque Romano Imperio? Tua omnia deſideramus videre. Electori gratus eſt faſciculus. Iam libri ligantur. Gerlachio pretium vecturæ perſoluimus. Coëmi reliqua Tua itidem, quæ iam bis ſingula poſſideo. De Teſtimonii humani autoritate; item de Comitiis num abſoluiſti? *CALIXTI* obitus me magno officit dolore. Dominus ſit optimo viro propitius! Ariſtotelis politicen ecquando videbit ſibi inſcriptam Elector? Mitte quæſo prima cum *poſta* omnia de Ciuili prudentia, quæ typis deſcripta ſunt. Feceris per id rem mihi longe gratiſſimam. Ad Tuas proxime reſcribam accuratius. Iam nimis moleſta inſtant et permulta negotia.

L.

BOINEBVRGIVS ſignificat *CONRINGIO*, quomodo habere ſe velit in lite Colonienſi.

Wirceburgi d. 26. April 1656.

Spero, recte acceperis Francofurto literas me-

as vna cum eicone Electoria aurea et ſcripto Colonienſi, nobis Moguntinis oppoſito. In eo licet et tu indigne habeare; Elector tamen mauult id a te diſſimulari impræſens, donec cetera, quæ contra Tuam aſſertionem cudunt Colonienſes, iuxta prodierint. Nos huic ſcripto, quod miſi, ſeorſum reſpondebimus, et vt id fiat tanto curatius, Te Elector rogat, velis mihi manu tua ſcriptas neceſſarias monelas tranſmittere quam primum, huc appoſitas, vt Sannio Colonienſis eo acrius in antegreſſum quoque vapulet. Quæ Tuæ adſertioni oppoſitum iri catalogus minatur, ea Tuum ſtilum merebuntur, et pro dignitate ad defenſionem veritatis et iuſtitiæ acuent accommodatius. Quæ autem cenſes a nobis obſeruanda, ea quæſumus mecum communica. Nos moderatiſſime reſpondebimus, eoque ſemper mitiores futuri, quo magis aduerſarium efferueſcere et furere viderimus. Papalem auctoritatem ne tentemus, cauto opus eſt. Colonienſes aduocati de illa plus ſperant pro ſe quam deceat. Interpratatio enim aureæ Bullæ ad Vrbem nihil pertinet. Noſtrum ergo eſt, *Romam* ſinere intactam, cum ſit *irritabilis*; tum et quia honos ei

L om-

omnino debetur. Vale, mi Amice, et iuua nos, vt petimus, Elector, *Blumius* et ego.

LI.

CONRINGII iudicium de illa lite.

Helmſt. d. 28. April 1656.

Ante hoſce octo dies literas tuas cum *aurea imagine* Eminentiſſimi Domini Electoris et *Vindiciis Agrippinenſibus*; ante biduum alteram epiſtolam tuam accepi. Pro imagine ſimul et vino agam optimo Principi gratias proxime ipſemet; interea animi mei interpretem agere velis, rogo. *Vindicias* inſpexi miratuſque ſum, non melioribus inſtructum eſſe Agrippinenſem Principem cauſſæ ſuæ patronis; niſi forte robuſtiores fuerint, qui mihi in catalogo nundinali minitantur neſcio quid non? Vindiciis quin *Blumius* noſter ſit repoſiturus, quæ merentur, non dubito. Quoniam tamen ita placet Eminentiſſimo Principi, etiam ipſe nonnulla in chartam coniiciam, idque, ſi licuerit, hac ipſa hebdomade. Agam enim breuiter et non niſi ſummatim; niſi fallor tamen, eo argumentorum robore eaque perſpicuitate, vt *Vindiciis* iſtis nihil ſuperſit veriſimilitudinis apud quem-

quemuis æquum iudicem; ita tamen diſſimulanter ſimul, vt auctor poſſim latere, ſi opus ſit: opus autem forte erit, ne nimium in me irritententur aduerſariorum animi, quippe cum iam tum vehementer mihi ſuccenſeant paſſim multi, cumprimis vero Ieſuitæ, qui neſcio qua arcana moti cauſſa Moguntinis parum ſunt æqui. Non dubito parti Moguntinæ victoriam in quouis æquo iudicio polliceri; multum autem metuo, ne curia Romana negotio illi ſeſe immiſceat, obtentu illo, quod controuerſia ſit ſacra, pertinens ad iura Epiſcopalia. Hoc ſi fiat, erit id coniunctum cum non leui detrimento libertatis Imperii Germanici, et periculo amittendæ victoriæ; certe cum multa et moroſa moleſtia, prout mos eſt loci illius. Colonienſis tamen non poterit facile confugere ad illum iudicem, cum ad Caroli Magni conſtitutionem et Auream bullam prouocet, de quorum ſenſu iudicare non eſt Curiæ illius. Magis cauto opus erit a parte Moguntina, cum in Primatu et Pontificis Benedicti priuilegio vim iuris ſui collocet. Mirabor, niſi iam tum Nunciis ſuboleat, quorſum illa pertineant. At vero dabitis indubie operam, vt vel nihil moueat Curia, vel protinus iterum conquieſcat. In

ſcriptione ego ſatis cauebo, ne verbulo irritem ſacrum caput. Spero poſſe me mittere mea meditata hebdomade proxima. Miſiſſem nunc et quas deſideras Calixtinas plagulas; prohibitus tamen ſum, quod nondum diuiſa hæreditate deliteſcant eiuſmodi omnia clauſa; ſimul vero quod pro talibus immane pretium poſtulet veredariorum Cæſareorum magiſter, vt qui, ſpreto etiam literis tuis inſcripto *Franco*, ingens exigat a me portorium. Vale, Illuſtris Domine, et mihi porro faue.

P. S.

Heſterno die cum reculis ſuis vnus bibliopolarum noſtrorum attulit mihi Francofurto faſciculum, continentem inter alia *Trutinam* controuerſiæ noſtræ; ſed ſine literis adiectis, et manu ignota mihi inſcriptum. Inſpexi duntaxat libellum, viſus mihi deprehendere auctorem Generoſum Dominum *Vorburgium* ex aliquot indiciis. Miror huius operæ nullam abs te mentionem factam. Velim vero doceas, recte, nec ne, ſim ſuſpicatus, et quis ille ſit *Petrus Streithagen*, qui mihi bellum minatur.

LII.

LII.

BOINEBVRGIVS CONRINGIO demonſtrat, litem illam deferri non poſſe in Curiam Romanam.

Aſchaffenburgi d. 17. Mai. 1656.

Admodum gauiſi heri ſumus elector et ego, cum ſub veſperam huc aduenientibus nobis tuæ literæ redderentur. Ex iis quippe cognoſcere eſt imaginem Principis auream ad Te recte perlatam eſſe. Quæ ſi forte in via periiſſet, aliam ex ſe iamtum parturiit Tibi tranſmittendam. Eminentiſſimus Elector quanti Te tuumque pro ſe, conprimis vero pro Veritate, ſtudium faciat, incredibile ferme dictu eſt. Scio, Eum erga Te Tuoſque, ſi qui humanitati eius plane heroicæ innotuerint aliquando, reapſe gratum fore. *Blumius* iam in eo totus eſt, vt *Vindicem* vltrice quapiam, ſed leni reſponſione bene mulctet. Iam auidiſſime in ſingulas pene horas Tua notata contra vindicias illas exſpecto, quæ maturare velis, oro obnixiſſime. Edere te ea iſtic nolle, perplacet. Tuo enim heic nomini parcendum eſt, ne Tu noſtri, noſque Tui cauſa indigne habeamur. Recte obſeruas, aduerſam partem nobis ſtruere varii generis inſidias, vt proinde neceſſe habeamus

nobis cautim cauere. Nobis iniquos aliquos iudices imminere, nouimus. Freti tamen cauſæ bonitate, ius experiri coram competente ſuſtinebimus, Deo dante. *Coronaria* vtpote hæc lis multum ſerii trahit, ac quantum vix credatur vulgo. Curiam admiſſum aut agnitum iri, ceu eius arbitram, ne credas velim. Libertas Imperii noſtri nobis carior eſt, quam vt indulgeamus quicquam vel illi vel alteri cuiquam; etiamſi cetera magnæ autoritate, per quod iacturam reſpublica noſtra facere poſſit. Noſtra fundamenta a primo inter Metropolitanos in Germania loco et Benedictina Bulla arceſſimus equidem magnam partem; aſt ne hic quidem Curia miſcere ſe litigio noſtro quiuerit magis, quam Cæſar Romæ ſineretur litibus intercedere, quibus leges Ciuiles aut a ſe data priuilegia ſæpius obtenduntur. Fit enim id non niſi *per accidens*, cauſa ipſa vtique ſuo talo firma manente ſub intuitu partium litigantium non modo, ſed præcipue propter totius rei diſceptandæ habitum et analogiam ad perſonas, qua Poteſtati iudicatrici in ordine ad rempublicam ſubſtant. Quæſtio autem heic eſt non de actione ſacra *Vnctionis* regalis, quatenus ipſa in ſe conſideratur; ſed in quantum obeunda eſt ab alterutro. Vtri liti-

ga-

gatorum ea debeatur vel in ſolidum vel ex parte, non eſt arbitrandum Sedi Romanæ, cuius quippe non eſt de officiis et iuribus ciuitatum et politeiarum liberarum ſummo cum imperio decernere, aut legum morumque reipublicæ interpretationem dare. Hoc ei ſolum competit, vt de actu ſacro, qua talis, et de perſona Eccleſiaſtica, itidem qua talis, iuſtum et æquum edicat, ſi de qualitatibus et requiſitis eo pertinentibus diſquiſitio ſuperuenerit. Vix autem plus eidem detulero temere, gnarus, Hierarchas Eccleſiaſticos ſub Pontifice quidem in ordine quemque ſuo ſtare; at eum iudicem indeclinabilem non protinus agnoſcere plerumque in iis, quæ afficiunt ſtatum eius ciuitatis, cuius membra ſunt in ciuilibus perinde ac ſacris. In vtriſque enim priſtina ſiue per Maieſtatem Imperii ſiue per ſummos pontifices ſemel quæſita et in vſum conuerſa iura religioſe tueri conſueuerunt, de mutuis inter ſeſe præſtationibus et debitis extra ſuam rempubl. ægre quemquam iudicem ferentes; licet per indirectum res diſceptata etiam alionorſum ſpectare videatur. Sed hæc omnia inter nos ſub roſa ſigilli taciturnitatis, amico dignæ. Inedita Tua Coronaria pro nobis vtinam mox aduolarent! Quid iis faciundum, vi-

debimus, vbi venerint. Portoria Veredariorum curator tenetur meo inſcripto nomini remittere, idque vt faciat iam Francofurto tranſiturus efficiam cum ipſo. Si qua autem Tu de tuo vel iam tum huic importunitati dependiſti, vel dehinc expendere cogeris, ſignifica id mihi ſeorſum. Omnia et ſingula cum honeſto interuſurio refundam gratiſſimo pectore. *Calixtina* et alia mihi percupita, obſecro, mitte vna. De *Trutina* illa bene cenſes. Subolеſcit recte, qui eius autor. In Tuis vero, argumentorum robore et dictionis claritate præcellentibus pro ſe meditamentis, plurimum fiduciæ reponit Herus meus, potiſſimum quia moderationis ſecum laudem afferunt, quo nomine profecto prædicari a quouis commerentur. *STREITHAGIVS* ille quis cuiaſue ſit, neſcimus. Qualis ſit, et quanta ſtribligine inaccuratiſſimæ eruditionis oppletus incedat, ecce! vides. Vnicum heri veſperi iuxta cum aliis chartis exemplum mihi ſubmiſit Francofurto D. *VOLMARVS*, Auſtriacus iſtic Cæſaris legatus, qui nobiſcum ſentit hac in controuerſia plane omnimodo. Tuos etium pro partibus noſtris labores maximi facit; *Traſymacho* * quanquam alioqui

* *CYRIACI TRASYMACHI* adſcito nomine

parum æquus. Nil modo eſt quod addam, niſi quod nomine Principis Electoris Te rogo denuo, vt cauſam ſemel ſuſceptam tam diligenter, quam ſolide potes, perorare et defendere, quin et Temetipſum miti ratione pergas, noſque velis quam maturrime exhilarare et ſcriptione Tua contra agreſtes illas vindicias, et tuapte pro te *Streithagii* iſtius confutatione apud te formis deſcripta. Sumptus in illas reddet Elector, gratitudinem ſuam teſtari ſedulus. Neque hic pro ſe decertantem tueri impar, crede mihi. Cis paucos dies excudetur Moguntiæ, quo iam reuertimur, Archiduce, qui hic exſpectatur, compellato, vernaculum ſcriptum, Colonienſi illi Germanico ſecundum concinnato oppoſitum, quo Imperatoris iudicio rite inſtituendo, et Electorum ſuffragiis ante collectis expediundo, cauſa noſtra ſub Formulis Forenſibus arbitranda permittitur, ſimulque Tua, Blumiana, Vorburgica, aliaque adiectamenta accuduntur. Iamque in eo ſumus, vt appendiculam illi vernaculo libello iu-

L 5 ri-

ne publicauerat hoc anno *Conringius* alteram editionem *epiſtolæ* de iuſtitia armorum Suecicorum in Polonos, cuius ipſe auctor publice haberi noluit, licet eſſet,

ridiciali ſubiungamus, quæ Tuas *Blumiique* nouas exſpectatiſſimas defenſiones vna Cæſari contradat.

LIII.

CONRINGIVS Electori Moguntino mittit reſponſionem ſuam ad iteratas Vindicias Colonienſes.

Helmſtadii d. $\frac{19}{29}$ *Mai.* 1656.

Eminentiſſime et Celſiſſime Princeps Elector, Domine clementiſſime.

Pro tranſmiſſo vino generoſo, Domine, aureaque Eminentiſſimæ Celſitudinis Veſtræ imagine, gratias equidem ago immortales. Nec tale quidquam merui hactenus ipſo opere; etſi deuoti animi cultu non facile cuipiam ceſſerim primas, et perBaronem *Boineburgium* pictam duntaxat imaginem mihi petieram, quæ nimirum in Muſeio meo inter alia præclariſſima orbis lumina fulgeret. Vindicias iteratas Colonienſis cauſæ, prout Eminentiſſima Veſtra Celſitudo per*Boineburgium* iuſſit, perlegi; imo ſub examen reuocaui partem earum potiſſimam hoc libello, quem iam mitto. Ita enim exiſtimo: rationes illas, quæ pro S. Moguntinæ Sedis iure adferri et poſſunt et debent, ſic ſatis perſpicue et ſolide in *Aſſertione* eſſe pro-

po-

poſitas; ſi autem forte egeant defenſione, etiam hanc quam commodiſſime inſtitui abs me poſſe, quando reſpondendum fuerit duobus illis, qui, quantum audio, *Aſſertionem* oppugnandam ſibi ſumpſerunt. Igitur hac vice tantum, quæ ſpecie veri hactenus nonnullis impoſuerunt, Colonienſia argumenta incudi ſubieci. Num ſatis graphice laruam illis detraxerim, et ſubiecerim oculis eorum imbecillitatem, Eminentiſſima Celſitudo Veſtra optime omnium iudicabit. Saltem autem animum bene de veritate et iuribus S. Sedis Moguntinæ Veſtræ merendi ſpero me probaſſe; etſi forte reliquæ exſpectationi haud perinde ſatiſfecerim. Deum veneror, vt Eminentiſſimam Celſitudinem Veſtram bono publico Imperii diu ſoſpitem et ab omni beatam parte tueatur.

LIV.

CONRINGIVS idem *BOINEBVRGIO* ſignificat.

Helmſtad. d. 19. Mai. 1656.

Promiſſione ſerius mitto, quæ vindiciis iteratis repoſui: idque quoniam plurimis negotiis et itineribus prohibitus ſum calamo in hanc rem vti. Sed et excreuerunt illa in maius ſub manu, longi-

gioremque opinione moram poſtulauerunt. Itaque, cum prolixitate poſſit forte tarditas compenſari ſcriptionis, non dubito veniam me facile apud Eminentiſſimum etiam Electorem inuenturum tarditatis culpæ, ſi qua eſt, te præſertim cauſſæ meæ patrono. In libello continui me in ſolo examine argumentorum Colonienſium, quod non dubitem, mihi pro defenſione argumentorum Iuris Moguntini, a me in aſſertione allatorum, ſeorſim agendum eſſe aduerſus libros illos, quibus ego ſeorſim petor. Dedi interim ſerio operam, vt ſolide ſimul et perſpicue argumenta Colonienſia refutarentur. Spero etiam non luſam abs me operam, et de illis quidem argumentis iam actum eſſe, nec impoſterum fore opus, cur de iis verbulum aliquod moueatur. Num tamen et Eminentiſſimi Domini Electoris aliorumque eadem ſit ſententia, cumprimis equidem ex te ſcire deſidero. In omni vero ſcriptione ſtudioſe caui, ne quid excideret, quod ſequius poſſit accipi de Romanorum Pontificum auctoritate circa coronationis iura; quanquam meo iudicio illa ſit reapſe nulla. Si quod tamen verbulum occurrat obnoxium calumniæ aut ſiniſtræ ſuſpicioni, a vobis facile poterit emendari. Typis e-

de-

dere ſi viſum fuerit conſultum, velim id fiat nomine meo diſſimulato, ne nimis irritentur in me aduerſarii veſtri, potentes vtique et factioſi. Nec vero quidquam cauſæ veſtræ profuerit, imo obfuerit potius, nomen meum additum, cum illud multis ſit inuiſum. Nolim tamen edi, diſſimulato nomine vel typographi vel loci, vbi edendus eſt libellus. Certe quod generoſus Dominus *Vorburgius* illud inſtituerit, mirantur omnes qui hic viuunt prudentiores: a multis admodum ſiniſtre accipitur: cum ſcilicet ex aduerſo Bonnæ Colonienſia edi nemo diſſimulet. Malim itaque etiam videant mea illa lucem potius Moguntiaci, quam Francofurti, præſertim cum accedente *Blumii* cura poſſint præcaueri menda typographica. Vbi accepero, quæ Aſſertioni meæ ſunt oppoſita, tractabuntur et illa pro merito. Modo ita velle Eminentiſſimum Electorem accepero, et Tu exploratis aliorum ſententiis indicaueris pretium me operæ facturum. Velim vero ſimul ſignifices, quiſnam ſit ille *Petrus Streithagen* et alter Anonymus. Huius ſtuporem non potui ſatis admirari. Fortaſſis haud melior eſt ipſe ille *Petrus*. Sed tempus docebit omnia rectius libellos tractantem.

E-

Eminentiſſimo Domino Electori gratias ago pro vino. Eſt illud ſit ſatis generoſum, adeoque laudatum a non paucis, qui ſacro poculo exhauſto proſpera omnia mecum ipſius Eminentiſſimæ Celſitudini ſun gratulati. Adhuc generoſius tamen non tu duntaxat, ſed etiam *Schefferus* noſter me facitis exſpectare. Quod ſi ſerio agitur, velim equidem vni *Scheffero* non committi vecturæ negotium, quoniam nimia mercede promiſſa haud exiguo mihi fuit detrimento. Intra paucas hebdomadas prodibunt *Politica Ariſtotelica*, nouo modo a me adornata. Sequar conſilium tuum in illis Eminentiſſimo Principi conſecrandis. Francofurto nactus ſum *Leonis Allatii* Græciæ Orthodoxæ tomum primum, quantumque intelligo debeo illum liberalitati Tuæ, ac proinde gratias ago maximas. Limis oculis inſpicienti, hoc vnum enim hactenus licuit, mihi viſum eſt opus præclarum; quod tamen apud Græcos ſchiſmaticos non maioris ſit futurum ponderis, quam eſt apud Romanenſes Catalogus Teſtium veritatis *Flacianus*. Etſi enim pauci aliquot moderatius ſenſerint, et proni fuerint in concordiam cum Latinis Eccleſiis ineundam; oppido rarus tamen illorum eſt numerus. Reliquos defendit numerus,

pla-

plane in eum modum, prout contra veros Pontificios non potuit Waldenſium et Wiclefitarum aut Huſſitarum paucitas præualere. *Blumio* ſcribere non vacat; multam tamen ſalutem opto. Rem longe gratiſſimam ille fecerit, ſi nummum aliquem, qui habeat imaginem Caroli Magni, aut Ludouici Pii aut noſtri Ludouici Germanici, poſſit mihi curare. Nolo illo me donari, tantum vſum peto, et quidem tempore exiguo.

LV.

CONRINGIVS reſponſionem flagitat *BOINEBVRGII.*

Helmſt. d. 21. Iun. 1656.

Menſis integer eſt, cum Eminentiſſimo Domino Electori tranſmiſi Examen Colonienſium Argumentorum oppoſitum Iteratis Vindiciis, ſimulque ad Te literas exaraui. Ex eo non tantum nihil literarum recepi, quo fierem certior, probe omnia eſſe curata; ſed etiam turbauit me epiſtola ſua *Schefferus* noſter, ſcribens, tertio Iunii die mea adhuc deſiderata. Haſce itaque nunc exaro, vt intelligam, curatus ſit libellus, nec ne? quemadmodum item placuerit Eminentiſſimo Principi, et denique quid de illo edeudo aut ſuppri-

men.

mendo ſit conſtitulum? Quæ vt ne graueris me ocyus docere, etiam atque etiam rogo. Interea vero temporis *Anticonringianam defenſionem* recte equidem accepi; perluſtraui etiam obiter. Calamum tamen illi opponere nondum inſtitui, partim negotiis impeditus; partim quod exiſtimauerim, *Petrum* quoque *Streithagium* mihi exſpectandum, vt ita vna opera duo a me queant excipi; partim denique quod feſtinata reſponſione haud ſit opus, præſertim modo in lucem prodierit illud, quod tranſmiſi, *Examen.* Vbi tamen accepero, *Streithagium* illum non niſi minis voluiſſe certare, pauloque plus otii fuero nactus, non deero officio meo, quod hac in re Eminentiſſimi Principis cauſſæ quaſi dedicaui. Pergitur vero iam ſtrenue ab operis noſtris typographicis in *Politico Ariſtotelis* opere, iamque ipſe *Ariſtotelis* textus cum verſione latina perfectus eſt; *Introductio* etiam, triplo reddita auctior, iam abſoluta. Nunc *Emendationes* meæ excudi cœptæ, quarum excuſioni facile integer menſis eſt impendendus. Illud omne autem opus, Tuo conſilio obſecutus, conſtitui conſecrare Eminentiſſimo Domino Electori; niſi rurſum diſſuaſeris. *Blumium* ſaluto, et rurſum peto vſum nummi ali-

cu-

cuius Carolinæ familiæ Cæſarum et Regum noſtrorum, præcipue vero Ludouici Pii, aut Ludouici Germanici noſtri: peto autem ad leue duntaxat tempus, vt poſſit recipere nummum ſaltem proximis nundinis.

LVI.

Reſpondet *BOINEBVRGIVS*, gratum Electori libellum fuiſſe.

Magontiæ d. 1. Iul. 1656.

Eminentiſſimus Elector multum Tibi ſe debere profitetur, et reapſe id agnoſcet porro. Certe libellus, quo in antegreſſum Colonienſium argumentilla diluis ac diruis, per eſt opportunus in rem noſtram. Ideo et vſque adeo placuit, vt Elector inde multo pluribus adhuc et maioribus nominibus tibi ſe ſentiat obſtrictum. Spero non ægre feres exiguam papyrum, characteris puſillitatem, operarum incuriam et alia, quæ in libelli editione præter ac contra exſpectationem noſtram admiſſa ſunt. Prælo Moguntino iam tum heic ſupra modum occupato, imprimendus Francofurti erat. Eumque edendum curauit *Io. Beierus.* Quem tamen eo adigere non

potuimus, ſuum vt nomen præfigeret. Locus autem ſincere præponitur, vt pro noſtro omnino agnoſcimus, quicquid in libello legitur. Quare nonnihil inibi, leuiter tamen, mutatum eſt, te, ſpero, non inuito, cumprimis quod tuum nomen ſit integre diſſimulatum. Scilicet in ius noſtrum is tranſiiſſe viſus eſt tuo munere, vt eo vti liceat pro lubitu. Neque vllo tuo diſcrimine id factum. Non tamen deeris huic cauſæ, ſi deinceps oppugnetur, ſine ſpe miſſionis. Gratitudinem Electoris vltra experiere, vt decet omnino. Vale, et me ama. Proxime vnum exemplum et alterum mittemus, tum et ampliorem in modum ſcripturi.

LVII.

Idem exempla libelli curat ad *Conringium.*

Francofurti d. 19. Iul. 1656.

Scheferus noſter mittet tibi duo exempla tui pro iure Moguntino libelli, qui heic excuſus eſt. Præſtare equidem non poſſum ego, quod tam mendoſe ac minus compte edidit eum *Beierus*, cui rem omnem magnopere tamen commendaueram. Emendare vero cogitamus noſtra editione

pro-

propediem, quod nunc neglexit aliena oſcitantia. Eminentiſſimus Elector multum tibi ſe debere ingenue profitetur, et reapſe gratum ſe exhibebit. Exſpectat iam cupide, quæ Colonienſibus rabulis pro te ſeorſum reſpondere paras. Tua *Politicorum Ariſtotelis* editio Electori per erit grata, ſi ei ea nuncupare voles. Id quod candide ſuadeo. Quid enim fiet libro de Ciuili Prudentia? Legi eum denuo vſque ad *p. 152.* Amabo te, mitte quaterniones omnes reſtantes. Non potes vlla re magis me exhilarare. Quæ eduntur ſubinde vel a te ipſo, vel ex tuis cogitatis per alios, quæſo, communica. Numqua ſpes, mi amice, nanciſcendi *Calixtini Apparatus* omnia cum cauda, vt aiunt; tum & *Calixti* ſecula poſteriora? Imposterum frequentes ad me literas obſecro ſcribe. Veredariis libentiſſime ſatisfaciam. Miror, meas literas ad te non recte curari. Plus enim ſemel ſcripſi et Aſchaffenburgo et Herbipoli et Moguntia, idque nuper denuum. Age adorire Colonienſes porro, neue permitte illis iactantiam ſuam eſſe impunitam. Merentur acrem ſtrigilem. Ceterum his ſcriptis, tuo et altero latino, quod nunc ſub prælo eſt Moguntiæ, et vernaculo, terminabimus omnem hanc litem, et Colonienſibus, ſi vltra latrare volent, ceu rixoſis et anno-

ſis feminis, vltimum verbum relinquemus, vt Germani in prouerbio dicimus. Quæ in tuo libro, cuius autorem ſedulo tegimus, ne qua eius notitia ad alios pertingat, obiter vel omiſimus vel interſeruimus, ea, quæſo, boni conſule. Eo enim velut noſtro proprio vſi ſumus, conceſſu tuo. Vale, mi æſtimatiſſime amice. Partus *Titii, Calixti* iunioris, *Hahnii*, *Eichelii* et id genus aliorum Veſtratium gratiſſimi quoque mihi ſunt, eoſque emere perinde cogito.

LVIII.

BOINEBVRGIVS mittit *Conringio Petri Streithagii* ſcriptum confutandum.

Mogontiæ d. 5. Aug. 1656.

Feſtinato ſcribo, vt mittam *Streithagii* hoc flagitioſiſſimum commentum, multò ſcommate abſurde refertum. Ecce id! Eminentiſſimus te peramanter ſalutat, ſperatque, te tuo nomini bonæque cauſæ non defuturum, ſed eo alloboraturum, vt hic ſannio nundinis proximis digne pectatur et vapulet, vti homines eiuſmodi merentur. Potes dicere, te non ceu Aduocatum Moguntinum ſcribere, ſcripſiſſeue; ſed pro veritate ex penu

eru-

eruditionis, et prout hiſtoriæ ratio efflagitat. Quæſo fac quoque, ne pelluceat, te eſſe autorem *Examinis*. De Pontifice quam mitiſſime loquere, amabo Te. Plus ad te inde gloriæ et infinitum probrum in *Streibagium* eiuſque ſimiles recidet. Nos hoc pacto terminare litem conſtituimus, quicquid porro litigatores illi molituri et calumniaturi ſint. Prodibit cis paucas hebdomades ſcriptum etiam vernaculum pro noſtris partibus, forenſi ſtilo compoſitum. Eo finire certamen cogitamus. Vellemus, ſi tibi ita videtur, vt aliis videatur, te non eſſe rogatum a nobis ſententiam. Diſſimulandum enim id nobis eſt ex graui cauſa. Noſti nequitias mundi. Inuidiam nobis præſertim vero mihi, concitare ſtudent. Perge vero tu nos defenſare. Elector ſe gratum et memorem præclari huius officii oſtendet reipſa largiter. Ariſtotelica tua et imprimis reſiduas plagulas ſcripti de Ciuili prudentia a *p. 152.* et alia tua omnia, et *Calixti* apparatum cum cauda, et eius poſteriorum ſeculorum hiſtoriam, appetentiſſime exſpecto. Si quid pro *poſta*, reddemus. Quæſo, ſcribe mihi, quid lectis his omnibus cenſeas maxime vrgendum eſſe vltimo, hoc eſt, vernaculo libello? Eo enim certamen terminamus. Feſti-

na quoque tuam defenſionem, quam illi adiungemus quoque vna cum adſertione ad Cæſarem. Germanicæ noſtræ gerræ non opponuntur niſi Colonienſibus Germanicis inaniis. Stultus eſt hic Colonienſis. Putat, te ex diſſertatore deſumpſiſſe aliquid, neſcius, quod ſcripſeritis vterque vnus alterum ne eminus quidem tum conſpicati.

LIX.

CONRINGIVS mittit *Boineburgio* caſtigationem ſuam, eumque meticuloſum arguit.

Helmſt. d. 9. Aug. 1656.

Ex quo exſpectare me iuſſiſti duo exempla editi *Examinis*, ſperaui profecto indies, fore, vt traderentur, idque maxime vt intelligerem, quidnam mutandum iudicaueritis, vt in Reſponſione ad *Anticonringianam defenſionem* eo rectius cauerem, ne in eundem ſcopulum impingerem. Sed hactenus fruſtra fuit omne deſiderium meum. Senſi ex adverſo, et cauſſæ Moguntinæ et meæ famæ intereſſe, vt proximis nundinis aliquid exſtet in publico, iſti Defenſioni oppoſitum. Cum itaque nundinas quaſi præ foribus iam eſſe intelligerem, non amplius morandum ratus,

quam-

quamuis occupatiſſimus, ante hoc quatriduum calamo arrepto horas ſucciſiuas aliquot Defenſioni confutandæ impendi. Ita natum mihi eſt hoc, quod mitto, opuſculum, ſed nondum typis publicatum. Nec vero conſultum duxi nomen meum præfigere, idque, quoniam infra dignitatem meam eſſe duxi, cum homine ignoto et laruato fronte retecta congredi; tum quia inſcitia et malitia aduerſarii meruit eam calami acrimoniam, qua ſi vtar aperte, factionem illam alteram iam tum mihi infeſtam facile in caput et vitam meam incitauero. Perſonam itaque indui, et quidem hominis *Romanenſis*. Certe talem aliquem omnino velim haberi opuſculi auctorem. Itaque Te rogo etiam atque etiam, diligenti cura omnia eius facias expendi, quo caueatur, ne quid reliquum ſit, quod calamum referat *Proteſtantem*: itaque mutandi omnia, quæ ſiniſtram queant ſuſpicionem mouere, liberrimam facio poteſtatem. Acrimoniam calami non cenſeo temperandam. Non debent leones aut apri ſubula excipi. Et omnino frenanda eſt hominum illorum indocta ferocia ac malitia, ne ſibi ſapere et quiduis in poſterum licere exiſtiment. Exigit profecto hoc ipſum ipſa Moguntina cauſſa et S. Sedis Mogun-

tinæ dignitas, cui adeo proterue laruati iſti inſultant. Fruſtra certe etiam leuiſſime ſcribi, et *Blumii* Diſſertatio et mea *Aſſertio* experiuntur. Id heſterno die cum primis didici, quando abs te *Streithagii* inſanus liber mihi curatus eſt. Poteſtne illo quidquam fingi magis rabioſum? Non dubito vero, pari modo ab illa bellua exceptum iri *Blumium.* Opportune vero aduenit liber, quod ſub finem mihi licuerit hominis rabiem et malitiam Colonienſium, qui non dubitant talia Bonnæ publicare, non nihil perſtringere. Si enim paulo ſerius aduenifſet, omnis occaſio in ſcelus illud animaduertendi intercepta fuiſſet: nec enim prudens quis calamum aperte ſtringat aduerſus rabioſum canem. Cogites vero, Amice, cum qualibus beſtiis res ſit Moguntinæ cauſſæ. Proximum eſt iam autem, vt cures opuſculum meum typis publicari, idque ante imminentes nundinas. Certe intereſt, non mea duntaxat: quamquam mea vehementer interſit: ſed ipſius quoque Moguntinæ cauſſæ, imo ipſius Eminentiſſimi Domini Electoris, ne de *Aſſertione* mea proſtrata aduerſarii glorientur. Vtinam vero emendate et non nimis ſcabra charta prodeat in lucem! Niſi fallor poteſt hoc a vobis caueri,

pe-

perinde vt video fieri in ſcriptis *Blumii.* Ne vſquam legatur, me ab ipſo Eminentiſſimo Domino Electore rogatum ſententiam dixiſſe, ſtudioſe, prout par eſt, vitaui. At diſſimulare, rogatum me ſententiam dixiſſe, neque integrum amplius eſt, neque meæ famæ non pernicioſum furit. Si id enim diſſimuletur, iam pateo ego calumniæ, quod ingeſſerim me negotio alieno. Nec ego video, qui poſſit vitio verti Eminentiſſimo Principi, etiamſi crederetur, hominem *Proteſtantem* in cauſſa, ad ſacra Eccleſiaſtica nihil pertinente, iuſſum eſſe tutelam iuris Moguntini ſuſcipere. Si hoc nefas eſt, actum eſt de republica Imperii. Scio aliquid indulgendum hominum malitiæ et opinionibus inueteratis; at non omne; non illud, quod tollit communem, quæ inter nos eſt ſocietatem. Generoſior certe eſt animus Eminentiſſimi Domini Electoris, quam vt inſanis quibuſque vulgi voculis moueri ſe patiatur, præſertim cum in Imperio nil ſit familiarius, quam nullo religionis diſcrimine mutuas nobis operas præſtare, et Aduouocatis palam vti diuerſæ de religione ſententiæ. *Nouitii vos* videmini præ aliis meticuloſi, ne habeamini non ſerio ſacris nouis initiati. At fruſtra

hanc opiuionem effugitis, niſi cum inſanis Zelotis velitis inſanire. Abſir vero vt placandis ineptis et malis quis a veritatis et recti abeat via. Abſit ſane a generoſo Tuo animo, vt illum ſubmittas cultui ſtultorum aut imperitorum hominum. Vanæ populi voces curandæ non ſunt viro prudenti et bene ſibi conſcio. *Blumiana* DIſſertatio iterata perplacet, niſi quod illa timidum auctoris animum nimis præ ſeſe ferat. Mihi ab eiuſmodi tyrannide toleranda animus eſt alieniſſimus. De toto vero negotio Moguntino-Colonienſi omnino placet conſilium, quod cepiſtis, abrumpendum nempe illud eſſe. Neque vero video quidquam ab vtraque parte adferri amplius poſſe, quod ad rem faciat, niſi forte poſſit *Rupertinum* illud, cuius neminit *Hartmannus Maurus*, privilegium alicunde promi in lucem. vtpote cum illud ſit idoneum ipſimet *Aureæ Bullæ* iuſtam dare interpretationem. De reliquo nihil arbitror dici poſſe, quod non dictum ſit prius. Vehementer tamen vereor, ne exacerbatis vtrinque ſcriptorum animis moueantur nouæ et turbulentæ controuerſiæ. Eiuſmodi eſt profecto illa a Colonienſibus mota de *Primatu Moguntino*. Et vero de hoc argumento ſunt mihi ad manum pro

cau-

cauſa Moguntina haud pauca. Iudicaui autem ex bono publico futurum, ſi parce illam nouam litem tangam, prout etiam obſeruabis a me factum eſſe, paratus alioquin iuſta diſputatione * dignitatem illam antiquam Sedis Moguntinæ defendere. In libello Germanico, quem placet adiungere, non ſuaſerim de nouo inſtitui de omni cauſſa diſputationem. Vereor enim, ne illius auctor forte non ſit adſecutus vim omnium argumentorum, atque ita quadam ſua non ſatis ſolida argumentatione aduerſæ parti det calumniandi anſam. Noſti ingenium et doctrinam id genus hominum. Me certe terrent veſtri primi libelli Germanici; quibus niſi noua auxilia acceſſiſſent, facile ſuccubuiſſet Moguntina cauſſa. Fortaſſis igitur ſatis fuerit, ſi libellus Germanicus tantum breuiter confutet ea, quæ in Colonienſi habentur; remittat vero Lectorem ad libellos Latine editos. Hac ratione ſimul euitabitur, ne Colonienſes prolixo aliquo ſcripto reſpondentes noua mouendi habeant occaſionem. Sed hæc pro ea, qua vales, pruden-

* Mirum qui *Conringius* talia promittere potuerit, qui ſupra *p. 136.* faſſus eſt, ne quidem *Serarii* Moguntina penes ſe eſſe. Nos olim de hoc argumento libellum triuimus, paucorum in manibus verſantem.

dentia præſens negotio me longe rectius expendes. Obſecutus vero conſilio Tuo conſecraui ego Eminentiſſimo Domino Electori nouam meam *Politicorum Ariſtotelis* editionem. Omnia quidem iam ſunt edita; conſtitui tamen non niſi proximis nundinis exemplaria operis tranſmittere, cum in tantillo moræ nihil ſit periculi. Dabunt eædem nundinæ et *Veram Iuriſprudentiam Hopperi* cum prolixo meo proœmio. Præter hæc vero nihil nomen meum præ ſe feret. Librum *de ciuili prudentia* animus iam eſt proxime aggredi. Et vero ſi mihi viuam per dies quatuordecim, facile imponam libello finem. Sed quid ego promittam tot et tam variis occupationibus impeditus? Nihilominus operam Deo volente dabo, vt breui libellus publicetur. Interea non eſt quod eius quidquam deſideres. *Calixti* apparatui et ſeculorum aliquot hiſtoriæ nihil acceſſit: ſunt itaque imperfecta omnia, et eorum nihil Tibi deeſt. Eminentiſſimo Domino Electori me meaque ſtudia vt et operam fidelem commendabis de nota optima. De vino, cuius ſpem feciſti, velim in arcano me doceas, quid conſtitutum ſit, vt domi poſſim eo rectius rebus meis diſponere.

LX.

LX.

BOINEBURGIUS ſpondet curam ſuam in diuulganda *Caſtigatione*, et tamen cauto opus eſſe monet

Maguntiæ d. 1. Sept. 1656.

Miror et doleo plurimum, illa bina *Examinis* exempla, quæ eopſe, quo operæ abſoluerant, die ad te Francofurto curani, idque diligentiſſime, nondum iſtuc perlata eſſe. In ſupplementem igitur mitto aliud, proximis nundinis curaturus pluſcula. Ægerrime ipſe fero editionis mendoſitatem et ſpurcitiem. Speramus tamen, omnia tua noſtraque iunctim editum deinceps iri et nitidiuſcule. *Caſtigatio* iam edetur quoque, mutatis inibi quæ videbuntur in rem et tuam et noſtram. *Streitbagii* ſcabioſum centonem ſub finem egregie depectemus, et nos iuxta liberabimus a neceſſitate illum refellendi; etſi nihil quoque contineat refutatione maximopere dignum. Eminentiſſimus Elector non inficiabitur vnquam, ſe tuum iudicium per me exquiſiiſſe. At oportet nos tamen cautim incedere. Non potes ſatis noſſe, quam opus nobis ſit præcauto in omnem euentum. Ideo nobis non indigne improperabis nimium timorem. Eminentiſſimus te ex animo

mo diligit, et eruditionem fidamque tuam pro nobis curam maximi exſtimat, et repenſabit eam ſane gratiſſimo animo reque apſe. Vnum autem adhuc abs te contendimus, vt quæ habes in parato pro *Moguntino primatu* nobiſcum priuatim communicare velis; item quæ porro habes contra *Carolinam* illam *fictitiam pragmaticam*. Tuum enim nomen vt vltra exponas conuitiis beluarum iſtarum litigatoriarum, nolim a te mihi ſtipulari. *Ariſtoteles* tuus erit longe acceptiſſimus, et iucundiſſimum Electori munus. *Hopperianum* tuum procemium auidiſſime etiam exſpectabo, imo omnia redimemus. Sed per Deum immortalem! quidni tuum de *prudentia Ciuili* maturas mihique ſaltem ſeorſum mittis, quæ edita eius ſunt? Et vbi manent tua de *Comitiis* et de *Regalibus* ſeu *Fiſci iuribus*? Quæſo iuua me iſtis talibus. Secula *Calixti* non habeo; neque omnia *Apparatus*. Amabo, copiam fac eorum. Omnia emam quantocunque voletis. De vinis propediem certiora ſcribam, vt et de imagine picta Electoris. Vtrumque fiet crede. Res ipſa proxime ſequutura eſt ſiue in vino, ſiue in aurea torque. Num qua ſpes ſuperat editionis ſecundæ libri de *Germanorum Romano Imperio*, et aliorum tuo-

tuorum, quæ affecta habes, et infinitos premis in annos? Sæpius ſcripſi. An acceperis meas ſcire aueo.

LXI.

Idem politicorum Ariſtotelis exempla accepiſſe ſe teſtatur, et *Caſtigationem* mittit typis expreſſam.

Francofurti d. 20. Sept. 1656.

Lætus accepi opus *Politicum* Ariſtotelis geminum. Vnum continuo miſi Eminentiſſimo Electori; alterum Hopperiano operi adiungi a bibliopego curaui rem in meam. Gratiſſimus munus illud veneror, neque Eminentiſſimus id ingratus accipiet, ſcio. Vnum ſane miror, te pene dubitare, an *politicen Ariſtotelis* magni faciat Eminentiſſimus. Vtique maximi facit, et pro eo, ac debemus omnes. Certus quoque ſum, id, prout edidiſti ſecundum, Electori in cubiculo ſuo indiuulſum fore comitem. Tua enim perlibenter legit. Spero *Caſtigationes* gerrarum Colonienſium ad te recte perlatas. Epilogus an placiturus ſit, non auſim certus vſquequaque eſſe. non autem feres indigne, ita ſummutata nonnulla et aſſuta. Tempori namque et circumſtantiarum rationi ſeruiendum fuit, tum et tuo voto vt qui *Romanenſem* autorem te credi poſtules.

Mi-

Mirum quam ſæui in nos ſint inde tumultus incubituri. Noſti Zelotas noſtos. *Examen* nondum aduenifſe, quidni mirer? Doleo profecto meam induſtriam adeo luſam. Plus ſemel curaui ad te: ſtatim atque prodierat primum hinc miſi. Nuper denuo. Et ne ſic quidem redditum tibi? Vel ideo ſum ſollicitus de hoc veredarii velut deliquio, quod hinc tibi forſan ego videri queam æquo omiſſior in accurandis rebus tuis, imo noſtratibus. Num qua vero ſpes tui libri integri de *Ciuili prudentia*? Quid cunctaris? Elector et illius multum appetens eſt. Neque tibi gratitudinem de *Ariſtotelis* Philoſophia *politica* debet oſtendere prius, quam ille ad nos quoque liber peruenerit. Promiſſis manebo, vt alias ſemper, ita hic perinde. Ad reliqua, quæ nuper te petii, reſponſum exſpecto. Quæſo te, fac hoc. Non habes ingratum diſcipulum.

LXII.

CONRINGIUS ſciſcitatur, vt Electori placuerit dedicatum Politicorum Ariſtotelis opus, et Gallorum diſſenſionem a principiis Curiæ Romanæ miratur.

Helmſt. d. 15. Octobr. 1656.

Libellum *caſtigatorium* accepi. Placet editio, etſi

etſi nimis effuſe fortaſſis me laudaueris. Riſi ſuauiter, legens deſiderari in me fidem *catholicam* eamque mihi abs te optari. Non dubito tamen erga te eodem eſſe animo, ſimulque nunquam non paria tibi precor, illum diem fauſtiſſimum habiturus, qui te et *Blumium* in priſtinum reſtituet. In catalogo nundinali legi titulum libelli Germanici pro cauſſa Moguntina; ſed hactenus eius nihil vidi. Si vno opere omnia Moguntina debeant recudi, mittam meorum exempla emendata. Certe intereſt vt a fœdis illis mendis libelli liberentur, Ex *Scheffero* noſtro intelligo, in *Politico* opere tres plagulas deficere: eas proinde nunc mitto. Vtinam probem tibi impenſam abs me operam in vtiliſſimi ſcripti editionem. *Hopperus* indubie tibi placebit, ſi attente legeris: omnino enim ille requirit lectorem attentum. Eminentiſſimus Princeps Elector quemadmodum acceptauerit conſecratum ſibi librum, rogo me doceas abſque omni diſſimulatione pro veteri candore tuo. Scio, plurima deeſſe operi ad perfectam doctrinam Politicam, eoque vereor, ne vel hoc nomine minus ſit acceptum: ne nunc dicam, quod abſtruſa illa docendi ratio Ariſtotelica ſoleat amœnioribus aſſueto eſſe triſtior et mo-

leſta. Inciderunt cis paucos dies libri aliquot Gallice ſcripti de *Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ*, auctoritate Regia editi, quorum auctorem ſcio eſſe *Petrum Puteanum.* Mirifice illi me affecerunt non tantum eximia doctrina, ſed cumprimis illa ſententiæ proferendæ libertate. Toto cœlo ſane illa Aulæ Gallicanæ dogmata differunt a placitis Romanæ Curiæ. Idem iudicabis, ſcio, vbi legeris. Legere autem omnino debes ob eximium in omni vita vſum. Ego vero non video, quo iure poſſit communio Ecceſiaſtica ſupereſſe inter tam diuerſa ſentientes de ipſis Fidei atque Eccleſiæ fundamentis. Non miror tamen eam ſupereſſe, haud ignarus, quanta ſit vis ſtudiorum circa res huius mundi, ſiue ad concordiam, ſiue ad diſcordiam.

LXIII.

Boineburgius per iocum demonſtrat, *Conringium* eſſe *Catholicum*, et cuius generis *Catholicus* ipſe ſit, exponit.

Francofurti d. 1. Nov. 1656.

Plagulas politici operis Ariſtotelici, quæ deerant, recte reddidit mihi *Schefferus* noſter. Vt placeat Eminentiſſimo Electori tuus in publica ſtudia ad-

fectus, non eſt cur dicam. Viro prudenti, qualis eſt ille, diſplicere nequit id genus commentatio. Cubiculi Electoralis præcipua pars iam eſt tua politicorum illa editio. Quin magni ea faciat Princeps ac Herus meus; quin curatorem illorum multo pluris: non eſt dubitandum. Neque immemor erit tui, cum et ſuapte ſponte tua amet, et meis monelis commonefieri ſubinde conſueuerit: quibus tamen nihil opus. *Caſtigationum* libellus quod tuo accurato palato non diſpliceat, gaudeo. Cur *Catholicam* illo quidem loco in te *fidem* deſiderauerim, facile coniectu eſt, ſi voles. An ſis *Catholicus*, quare tecum contenderim tantillo piguore? Tuo ſenſu es, vt ſuo *Catholici* ſunt ſegreges a *Catholica*. Hac autem ſuper re diſputare cum quoquam non eſt mei conſilii, vtpote qui omnibus ſalutem illam precor, quæ bonos ac pios Catholicos ex Dei gratia per infinita merita Chriſti manet, Tibi in ſpecie optans ex toto corde Sancti Spiritus opem diuinam, qua fretus explicare te quoque poſſis ab omnibus implicamentis, quibus a vera Eccleſia ſeiungimini; etſi nolitis fortaſſean. Sed de religionis negotio inter te ac me vltra pax ſit. Sis *Catholicus* tuo more; ego meo. Amici fideles inuicem permanebi-

mus vſque ad mortem. Quantopere ac quam ſincere te diligam, ſpero ipſemet noueris, et teſtari id deinceps conabor luculentioribus adhuc argumentis, quam quibus vti vitæ meæ ratio hactenus fuit. Neque diſſimulauerim, me malle eruditionis tuæ felicitatem impendi ſtudiis Politicis, Hiſtoricis, Philoſophicis et ceteræ polymathiæ illuſtrandæ; fidei quæſtionibus tantiſper, dum prudenter ſperari inde aliquis fructus potuerit, ſemotis et turbæ rixantium relictis, Ecquando autem prodibit ciuilis prudentiæ liber tuus? Rogo peramanter, communica mecum vel vnum modo exemplum illius, viciſſim grato futuro tum, ſicuti nunc impedituro Electoris quoque in te gratitudinem, donec liber ille meas in manus peruenerit. Nec eſſet nullum operæ pretium, ſi iteraretur cum auctario liber tuus de *Germanorum Imperio Romano.* Poſſet inibi annotari, quod *Blondellus* de eodem in Apologetica præfatione doctiſſima, quam *Genealogiis Francicis* contra *Chifletium* præfixit, recte et ſolide explicuit. Quæſo te, iſtic orbem eruditum illuſtramentis peritiæ tuæ porro adiuua. *Petri Puteani* libertates Gallicanæ Eccleſiæ maximam partem habeo, et legi, vt et reliqua eius potiſſimum quæ ſuperiore demum

anno

anno Lutetiæ prodiere de iuribus prætenſionibuſque Regis Chriſtianiſſimi. Per mihi placent eius omnia, cumprimis Eccleſiaſtica illa. Neque ignoras, me etiam in plerifque amplecti ſententiam Gallicanæ Eccleſiæ, nec magni facere vulgi circa *primatum in Eccleſiâ* problematicas aſſertiones; quin imo reiicere. Quid ergo amplius requiris? Scio etiam, vbi procul affectibus conſideraueris, problematica iſta, quæ licet a nonnullis multum exacuantur, intra priuatorum tamen ſubſellia tantum ſubſiſtunt, a nullo Concilio vnquam pro fidei articulis venditata eſſe, te continuo eſſe animaduerſurum, vnitatem quoque cum iis conſiſtere poſſe, qui vel admittunt vel abiiciunt problematicas et audaces eiuſmodi opiniones. De ſcriptione vernacula *coronatoria* hactenus nihil prodiit in publicum. Et deliberamus adhuc, an velimus edere. Simulac copia eius rei mihi facta fuerit, ad te exemplum miſerol ubentiſſime. Interim quæſo te mone, ſi qua obſeruanda porro ad dilucidationem controuerſiæ noſtræ iudicaueris, et communica mecum, quæ in promptu habes de *primatu Moguntino* et contra Carolinam commentitiam *pragmaticam* Aquenſibus datam. Ad hoc feſtinatum

tuum reſponſum exſpecto. Te operæ et opis mihi latæ non pœnitebit, crede mihi. Vale.

LXIV.

Conringius haud obſcure dedicationis ſuæ præmium poſtulat, et cur a controuerſiis ſacris calamum abſtinere non poſſit, indicat.

Helmſt. d. 29. Dec. 1656.

Ante hoſce aliquot dies accepi literas tuas plenas humaniſſimi fauoris ac beneuolentiæ, ac proinde vt ſuauiſſimas, ita gratiſſimas; vt pene fuerim indignatus, longa illa abſentia factum, quod tam accepto munere caruerim. Cumprimis vero me delectaſti illo Eminentiſſimi Domini Electoris erga Politica mea Ariſtotelica gratioſo affectu nunciato. Nec enim diffiteri poſſum, nonnihil ſiniſtri me ſubueritum, quoniam hactenus nulla epiſtola ipſemet Princeps animum illum explicauit; quod tamen fieri ſolet illico, et, ſi fiat ſine mora, animum offerentis ſolet ſecurum lætumque reddere, tanquam fructum iam ceperit bene geſtæ rei. Et vero niſi ſcirem alienum te eſſe ab illis fucatis aulicorum blanditiis, eoque poſſe me tibi tuto credere, etiamnum aliquid metuerem

rem tantum ob diuturnum illud ſilentium, præſertim cum pro *Aſſertione* tranſmiſſa actutum mihi gratiæ ſint actæ mora plane nulla interpoſita. Nec enim dubito iocari te, quando ſignificas, Te ipſum hactenus fuiſſe in mora, idque vt extorqueas librum de ciuili prudentia. Quid enim Eminentiſſimo Principi aut conſecratis Politicis cum libello illo rei eſt? Aut ſi ego impediar librum illum abſoluere, num propterea offenderim ego Dominum Electorem, aut in caſſum Ariſtotelica Politica in nomen Principis ediderim? Certe non quidem temere quidquam amplius metuo aduerſi; omni tamen metu vix ſolutum me præſtabis, niſi ipſiuſmet Eminentiſſimi literis redditis. Quas proinde vti mihi primo quoque tempore cures, etiam te atque etiam rogo, quo tandem animo ſim ab omni ſiniſtra ſuſpicione vacuo. Nec enim nunc vetus illud in memoriam reuocabo.

Gratia, quæ tarda eſt, ingrata eſt gratia: namque
Cum fieri properat gratia grata magis.

De libro interim, quo ciuilem prudentiam adumbraui, ſancte polliceor, modo mihi Deus vires conceſſerit, breui te integrum habiturum. Animus certe eſt aggredi dudum neglectum labo-

rem, ſimulac ſacris hiſce feriis et nonnullis negotiis fuerit impoſitus finis, vt ſperem proximis nundinis librum denique proditurum. Colonienſibus iam obturatum os autumo, nec eos facile quidquam auſuros, niſi forte quid mouerit *Streithagius* aliquis. De libello Germanico, quem forte Eminentiſſimus Elector eſt editurus, denuo ſuadeo, ſit breuis nec occupetur in cauſſæ rationibus ſiue explicandis ſiue confutandis, ne nonis controuerſiis per incuriam detur occaſio aut prætextus. Hactenus nihil video, quod poſſit addi pro Moguntino iure. Si quid inuenero, ſtatim indicabo. Ratii bona mihi motum eſt dubium de coronatione *Rudolphi*: hanc enim non a Moguntino, ſed Archiepiſcopo Saliſburgenſi eſſe peractam: idque poſſe probari fide dignis monumentis. Ego abſtineo me, nec tamen habeo, quo firmiter tale quid aſſerenti queam occurrere. Itaque ex re fuerit, hac de re conſuli Acta manuſcripta Electionis Rudolphi: qualia indubie ſaltim in tabulario Imperii ſuperſunt. Eſto hoc *Blumio* noſtro curæ. Quod aberratum ſit in tranſmittendis plagulis, quæ deſunt operi Politico, non mea ſed *Schefferi* culpa factum eſt, qui has ipſas petiit. Nunc alias mitto, ne amplius deſideres:

mit-

mitto vero iterum illas, quas *Scheſſerus* deficere ſignificauit.

Vicariatum diuinum, quem ſibi arrogat Papa, abs te improbari plurimum gaudeo. At O optime! num tanta arrogantia, quæ vtique vniuerſum orbem in ſacris pariter ac profanis ſumme turbat, apud Deum non aliam notam meretur quam audacis aſſerti? Num is, qui tale quid in republica fuerit auſus, inter ciues qui toleretur dignus eſt, aut vſquam terrarum a Regibus ac Principibus tolerabitur? Num propterea, quod Eccleſia Romana hactenus non dixerit anathema Vicariatui iſti, ab illa condemnatione in iudicio cæleſti eſt itidem liber? Num Eccleſiæ iſti Romanæ talis data cœlitus poteſtas, vt eius cenſura vnice ſtent cadantque Chriſtianæ Fdei dogmata? Num de illa poteſtate verbulum aliquod reperitur in ſacro codice? Num Eccleſia Catholica priſca tale principium Fidei ſuæ profeſſa eſt? Imo vero, num vel aliquis vnus Scriptorum primi æui diſertis aut perſpicuis verbis id aſſeruit? Non ſperauerim, haſce interrogationes auditu tibi moleſtas eſſe, vtpote cum pertineant ad fundamentum veræ Fidei Chriſtianæ: quod niſi fuerit iactum, quicquid ſuperſtructum eſt facile corruit.

N 5 Vt

Vt abſtineam operam ab omni ſacro argumento, eamque ſolis Politicis impendam, quod ſuades, vtinam liceat! Nec vero me latet, ſi conſilio tuo obſequar, poſſe me in multorum amicitia viuere, qui ſacris illis diſputationibus offenduntur: nec adeo ſum imprudens, vt ſciens volenſque gratis mihi ipſi damnum creem: nec ex illa opera eſt, vel nomen exſpectem vel lucrum, cum vtrumque aliunde longe mihi rectius queat parari, imo paretur, hinc nec teruncio factus ditior. At vero, O optime! conſcius mihi ſum, quid a Deo ſim nactus præ multis, quidque viciſſim in officio meo ſit, quamue pœnam merear, ſi illi deſum, intentus vnice ſeculi huius deſideriis. Vnum illud, iuro tibi, me adigit ad illa ſacra certamina non omnino deſerenda. Animus eſt dare denuo *Wicelii* Viam Regiam, remotis tamen iis quæ priori editioni adieceram, inque illum recepta locum *Caſſandri* conſultatione a quamplurimis mendis liberata atque aucta ope optimi codicis hactenus non viſi in vulgus. Forte addam et *Wicelii* Methodum. Vt hæc curem, vrgeor quoque a quammultis, quorum non poteſt non apud me magna eſſe autoritas. Nouam et longe locupletiorem editionem libri de

Ger-

Germanorum Imperio dare itidem conſtitui; ſed hac hyeme aggredi non patiuntur negotia. Nunc ad calamum interea dicto indies, ſed ſolius memoriæ auxilio, animaduerſiones et commentarium ad *Lampadianum* libellum *de Imperii republica*, quæ aliquando forte edentur recenſita per otium, vtpote cum illa, quæ ad communem Imperii rempublicam attinent, fere omnia breuiter comprehendant, ac proinde poſſint eſſe vſui. Sed quid te moror, Vir Generoſe, et res tuas meis hiſce narrationibus? Deum obſecro, vti te hoc proximo anno et plurimis ſecuturis publico bono ſoſpitem omnique parte felicem ſeruet ac tueatur, quo liceat etiam mihi tam illuſtri gaudere amicitia. Ita ex animo voueo.

LXV.

Conringius pictam Electoris imaginem deſiderat, et ſui memoriam commendat *Boineburgio* apud Eundem.

Helmſt. d. 16. Febr. 1657.

Ante hoſce quatuor dies literæ Francofurto miſſæ ab illo *Samuele Rachelio*, quem nuper iſthuc in ſcholæ vſum laudaui, turbauerunt me haud parum, nunciantes conqueſtum te de ſilentio

tio meo. Ex eo enim cœpi vereri, periiſſe fortaſſis vltimas meas, quas vna cum plagulis, quæ in opere Politico deſideratæ ſunt, ipſo ſtatim anni huius exordio ad te pariter et *Blumium* noſtrum tranſmiſi. Qua ratione ego non tantum illas plapulas perdiderim, ſed ſimul etiam haud iniuria abs te accuſer neglecti officii literarii. Cum vero commodum in manus inciderit apographum iſtarum prorſus mearum ad te literarum, quod amanuenſis ſeruauerat, viſum eſt denuo illud deſcriptum mittere. Idque in id maxime, vt videas, nullam in ſilentio meam culpam eſſe, ſed quæcunque illa fuerit alteri adſcribendam, ſimul tamen vti in tempore poſſis ſignificare, num quæ adhuc plagulæ tibi deſint. Proximis nundinis mittam exemplar *Apparatus* pariter et *Seculorum* aliquot Hiſtoriæ, in quantum vtrumque hactenus prodiit, curante priores aliquot plagulas *Calixto* Filio: mittam fortaſſis et alia nonnulla. Viciſſim vero non dubito, fore te mei memorem apud Eminentiſſimum Principem Electorem, ſimulque daturum operam, vt compos fiam pictæ imaginis tanti Mæcenatis.

LXVI.

LXVI.

Boineburgius mittit *Conringio* Electoris literas, refutat fabulam de Rudolpho II. Imp. a Saliſburgenſi coronato, et quo ſenſu Vicariatum diuinum admittat, explicat.

Wirceburgi ex arce d. 1. Mart. 1657.

Doleo mirifice, Eminentiſſimum Electorem tam diu literas ſcribere ad te diſtuliſſe, quibus ſignificaret, gratum ſibi fuiſſe, vt certe fuit, quod ipſi *politica Ariſtotelis* inſcripſeris. Scire autem debes, optime amice, moram hanccenatam non aliunde, quam quia me diu abſente a nemine Princeps fuit eo nomine monitus. Iam poſtquam heri huc redii, inter primas id meas curas eſſe mihi præſtitui. Et ecce! illas, prout moris eſt. Ne, quæſo, dubita de prolixo erga te Principis adfectu, quem vtique breui oſtendet luculento indicio, vnde peruidebis, et te ipſi per eſſe gratum, et eum plurimi facere præclarum a te operi Ariſtotelico impenſum atque nunquam ſatis laudandum laborem. Proximis nundinis et ciuilis prudentiæ librum auide exſpectat prudentiſſimus Elector, ac alia, quæ hoc ſemeſtri proxime elapſo edidiſti. Noſti et meum priuatum quo o-

mnia

mnia tua legendi flagro deſiderium: quod ſi quamprimum ſedare taudem voles, vt potes, crede mihi, gratiæ eius mihi factæ te non pœnitebit. Neque tamen inficior, me non nihil effeciſſe, vt necdum Eminentiſſimus animum ſuum reapſe erga te teſtatus fuerit. Speraui enim, ſic extortum fere iri commentationem integram tuam de ciuili prudentia. Sed hæc ioculo. Scis tamen, quam ſeuerus ſim librorum id genus cumprimis tuorum, exactor ac efflagitator. Amabo te igitur, mane iteratis promiſſis tuis, et libri tui de ciuili prudentia me ocius fac domi meæ compotem. Tum exſoluam me quoque nexu eo facilius, quo tibi obſtrictus teneor ex multo, quem Eminentiſſimo præſtitiſti, officio atque honore. De lite *coronaria* iam omnes ſilemus. Fui nuper Bonnæ in aliis fortuitis occupatus; at rei parca tum mentio vtrinque. Forte non difficulter componi poſſet.

Quod quis a Saliſburgenſi *Rudolfum II.* conſecratum ſcripſit, manifeſtus ſane error eſt, conuinci facillimus. Acta illius Coronationis præſto ſunt Moguntiæ, et factum ipſum adeo patet, vt mirer, qui cuiquam in mentem contrarium venire poſſit. Credo, ſi Ratiſbonenſis vrbis ipſius di-

diaria inſpiciantur, apertum fore, Moguntinum, *Danielem a Brendel*, vt Maximilianum II. Francofurti, ita et Rudolfum II. Ratiſbonæ coronaſſe. Quin ne quidem fando auditum fuit vnquam, Saliſburgenſem ſibi quid eius dignitatis petiiſſe. Ne ergo hac de re ſollicitus ſis, mi amice. *Wiceliana* te denuo meditari edere, libens intelligo. Methodum *Wicelii* memini mittere tibi Ratiſbona. Adiici illis omnino meretur. De Germanorum Romano Imperio obſecro ne dubita reliquas tuas cogitationes, quæ Reipublicæ noſtræ germana erunt illuſtramenta, in publicum edere, quandoquidem *Blondelli* de hoc argumento laboribus affectis carere cogimur. Vtinam et Lampadiana tua mihi videre liceret quamprimum!

De Vicariatu Sedis Apoſtolicæ diuino me non videris recte aſſequi, dum ais, mihi eum improbari. Si autem intelligis hoc ita, quod eum non ſecus, nec vltra approbem, quam Gallicana hodieque eccleſia facit, tum recte me capis. Porro non eundum eſt circa irritabilem hanc Philoſophiam. *Petri Puteani*, *Petri Marcani*, *Nicolai* olim *Rigaltii* et aliorum huius ordinis eruditorum in Galliis de hoc capite Theologiæ Catholicæ pia

et

et antiquis agnitiſſima ſententia eſt tutiſſima. Qui volet pluſculum cum quibuſdam ſeuerioribus diſputationum fidei tractatoribus aſſerere, næ! is pluribus quoque et maioribus difficultatibus implicetur oportet; etſi ideo non continuo habendus pro *intolerabili inter mortales*. Sed temperandus hac in tenerrima re ſtilus, et peritioribus relinquendus eſt. Vale, mi optime æſtimatiſſimeque Amice.

LXVII.

Conringius commendat *Boineburgio* Ludgeriani cœnobii *Priorem*.

Helmſt. d. 26. Febr. 1657.

Præcedente ſeptimana literas ad te exaraui, quas recte curatum iri non dubito. Vt haſce mittam, facit cœnobii noſtri Helmſtadienſis *Pater Prior*, amicus meus: is quem non ſemel iam commendaui. Quid ad illum ſcripſerit *Blumius* noſter, docent adiunctæ literæ. Iis ille motus ex meo conſilio ſuas ad te exarauit. Nec enim audet ſtatim in viam ſe dare, quod ſuaſit *Blumius*, ne forte fruſtratus ſuis ſit odio et riſui. Iam antehac Abbates illum voluerunt *Coadiutorem* conſtituere cœnobii Erfordienſis; at veritus offenſam Eminentiſſimi Electo-

ris,

ris; cuius obſequiis ſeſe totum deuouit, noluit niſi accedente Electorali conſenſu conſtitui. Vir eſt doctus, probus, ingenioſus et dexter: itaque et meretur munus aliquod eximium, et ſimul gratiam Eminentiſſimi Domini Electoris. Nec vero ab illo eſt quod Epiſcopalibus iuribus quidquam metuatur, vtpote qui et ipſe probet vetera inſtituta diœceſana, quibus cœnobia Epiſcopali iuriſdictioni prudenter ſubiecta ſunt. Quod ſi itaque ita poſſit negotium omne componi, vt Erfordiam hinc auctoritate Domini Electoris vocetur, et quaſi abſens eligatur ſiue Coadiutor ſiue Abbas, poterit et pudori illius et exiſtimationi omnium optime conſuli. Non dubito, omnia prudenter abs te iri conſtitutum, me præſertim rogante.

LXVIII.

Conringius mittit *Boineburgio* hiſtoriam *Conclaui-um* non ſine ſale.

Helmſt. d. 28. Febr. 1656.

Haſce adferet bibliopola noſter, et quidem cum exemplo duorum libellorum, quos feſtinata opera edere ex aula noſtra inductus ſum et propemodum iuſſus. Neutrum ſpero opuſculum diſ-

plicebit. Etſi enim malis fortaſſe *Conclauis* vitia diſſimulata; in hoc tamen vnice illa a me vrgentur, vt appareat, quam ſit alienus ab omni veriſimilitudine *Vicariatus diuinus*, quem ſibi Romana Sedes arrogat: quod nequaquam diſſimulandum eſt illi, qui eccleſiam et rempublicam velit ſaluam. In præfatione rogo attendas primo, qualem vicariatum ipſi papæ a temporibus *Hildenbrandi* ſibi arrogauerint? Secundo quanti ſit momenti, quidnam huius credant homines, et quid non credant? Quod ſane cum *Perronio* aliquamdiu perſuaſum tibi fuit, quæſtionem illam eſſe *problematicam*, illud neque rei ipſi, neque Paparum decretis, neque communi Theologorum Romanenſium ſententiæ eſſe conſentaneum, liquido, niſi fallor, in præfatione probaui. Vtinam etiam hoc perſuadeas tibi, quemadmodum adhuc veritatem tenes in Vicariatu improbando! Deus mihi ſit teſtis, quam ego de ſalute tua ſim ſollicitus, præſertim cum exiſtimem, magno illam in periculo verſari. Nihil equidem laboris ſubterfugiam, vt reducaris in viam, et ex ſolis ſacris literis ſalutis rationem petere denuo aſſueſcas, relictis illis riuulis cœnoſis, quos humana auctoritas fodit. Libelli Germanici auctor forte

non

non eſt ignotus tibi. Quiſquis ſit, argumentum profecto eſt vtiliſſimum, et tractatum illud eſt, quantum arbitror, optime. Liber de ciuili prudentia iam iterum moueri cœpit: ſaxo vt propediem habeas integrum. Velim ergo mihi ſignifices, quæ tibi plagula ſit vltima. Quod negotium meum attinet apud Eminentiſſimum Dominum Principem Electorem, de illo non addo verbum, ne videar diffidere tuo erga me affectui, quodque ſim certus, ſi etiam nunc non reſpondeat exſpectationi promiſſa abs te gratia, oleum me et operam perdidiſſe. Si quid Colonienſes ediderint, quæſo mitte, ſimulque effice, vt exemplar aliquod *Examinis* et *Caſtigationis* nanciſcar, cum vtriusque non niſi vnicum mihi ſit curatum, quod a me iam eſt nonnihil maculatum. Cauſam *R. P. Prioris* noſtri denuo commendo. Haud facile, ſcio, aptiorem monaſterio regendo inuenietis. Omnium certe Benedictinorum, quos ego hactenus noui, deprehendi illum doctiſſimum, et in curandis rebus dexterrimum.

LXIX.

Boineburgius mittit *Conringio* plenas fellis *Gryphiandri* epiſtolas, olim ad *Nihuſium* ſcriptas.

Moguntiæ d. 5. Mai. 1657.

Noli indigne ferre, quod tam lenta ſumus hic no-

nomina. Debitum agnoſcimus, tarditatem gratæ demonſtrationis certo operis fide tanto maiore penſare aſſoliti. Eminentiſſimus vtique tui meminens eſt et peramans. Quæſo interea, matura ſupplementum libri de ciuili prudentia, cuius numerus vltimus eſt in *pag. 152.* Si qua hactenus vel edidiſti vel dictaſti, ſodes tranſmitte. Ex animo et continuo tum vecturæ pretium tum deſcriptionis præſtabo. Ceterum nolui quoque officio amici deeſſe, dum iter ſchediaſmata *Nibuſii* noſtri reperi treis iſtas *Gryphiandri* epiſtolas, in nomen præclarum tuum, mihique ſincere æſtumatiſſimum, admodum duras diraſque, quin eas illico ad te tranſmitterem *, quo apud te conquiniſcant, vel exſtingui poſſint, omni hominum memoria indiguiſſimæ **. Sancte teſtor, ne-

* Scilicet obierat hoc tempore *Nibuſius*; obierat etiam *Gryhiander:* a quorum obitu *Boineburgius* ſine . offenſa cum amico communicari poſſe credidit, quæ profeſſus ille Academiæ Iuliæ hoſtis paſſim diſſeminauerat; immo iam olim ipſe *Gryphiander*, vt *Conringio* ægre faceret, ad *Calixtum* miſerat.

** Sunt tamen in iis quædam ad vitam Academicam cum ipſius *Nibuſii*, tum *Gryphiandri*

nemini eas viſas vnquam, ex quo in meum conſpectum inciderunt. Amabo, quid dignitatis ſubeſt *Weichbildicis* illis libris *Gryphiandri*? Antehac eas vidi quidem et pelluſtraui; at minus aduorti quæ tum legerem, vt ſolet rebus ignotis. Vale et reſcribe ſis quantociſſime, ſi me amas. Vbi iam latet *Feldius?* An *Grotii* ius belli et pacis adhuc fodicat?

LXX.

Conringius Gryphiandrina illa ſibi dudum nota ſignificat, et *Boineburgio* ſuſpiciones circa electionem noui Imperatoris iniicit.

Helmſtad. d. $\frac{21}{11.}$ *Mai. 1657.*

Agnoſco veteris amicitiæ affectum, quod volueris mihi mittere *Gryphiandri* literas. Iam ante hos decem et quod excurrit annos vidi ſimiles hominis calumnias ad *Calixtum* perſcriptas, qui-

dri pertinentia vulgo incognita. *Conringii* autem fama tam bene conſtituta eſt, vt luminibus eius nihil officere poſſint huiuſmodi epiſtolæ; etiamſi vulgarentur. Quod quidem hic ſine piaculo faceremus, ni chartæ parcentibus ad alia, eaque maiora et vtiliora, properandum eſſet.

bus illico oppoſui prolixam epiſtolam *, cuius ille partem *Nibuſio* recitat. Cum ne ſic quidem quieſcere illum intelligerem, volui publicare illam apologiam meam; ſed diſſuaſerunt amici. Feci tamen illam a plurimis deſcribi et paſſim circumferri, ipſo haud ignorante, tacente tamen; etſi ſciret ſeſe traduci et accuſari abs me tanquam mendaciſſimum et ſuperbiſſimum Sycophantam. Inde mortuus eſt homo; nec ego in mortuum vel voculam aliquam vt iactarem impetrare abs me potui. Occaſio ſycophantiæ enata eſt, quod ego viſus ſim in libro meo *de Origine Iuris Germanici* nonnulla docere ſimilia iis, quæ ipſe tradiderat libro *de Coloſſis Rulandinis*: illa credidit homo ridiculus non potuiſſe me non ex illo ſuo libro petere; quod tamen cum diſſimulaſſem, plagii me poſtulare non verecundatus eſt. Quaſi vero illa monumenta, quibus ipſe fuerat vſus, non ſint in manibus omnium, et qui valet iudicio rerumque veterum aliqua peritia, non ſtatim nullo magiſtro in noſtram ſententiam trahatur. Ego vero Deum teſtor, me libri illius Gryphiandrini

* Data ea eſt *propridie Kal. April. 1647.* ſed prolixior, quam vt commode hic inſeri poſſit.

drini nihil omnino legiſſe, nulla eius libri excerpta voluiſſe, cum mea de iure Germanico com, mentarer. Et vero demum ſuperiore anno perluſtraui librum illum, cum eo me donaſſet nonnemo amicorum. Perluſtrans vero non potui ſatis mirari hominis impudentiam, auſi in accuſationis ſuæ teſtimonium prouocare ad aliquot capitum vtriuſque libri collationen; cum non dubitem ego ab illa vna petete apud omnem æquum indicem innocentiæ meæ vindicias. Pene conſilium mihi eſt, in præfatione ad tertiam libri mei editionem tangere hanc ſycophantiam; mitius tamen, quoniam mihi cum defuncto res iam eſt, et fere quieſcam in illa ipſa, ad quam prouocauit, collatione. Velim tamen ſignifices verbo, placeat, nec ne, hoc inſtitutum. Contigit mihi profecto iſthoc in argumento, quod *Blumio* mihique in *Aſſertione* Iuris Moguntini nupera. Verum hæc non ſunt tanti, vt me crucient, dudum contempta ab animo integro ſceleriſque puro.

Multo magis me turbant publica Imperii negotia; etſi forte debeant illa mihi vmbratico homini minus eſſe curæ.* Tu vero nouiſti ingenium meum, Domine, quam illud ab otio alienum, et

publici commodi, nulla ſpe lucri invitante, ſit ſtudioſum. Cum nimirum orbata ſit Reſpublica ſuo capite, nouumque aliquod denuo ſit eligendum, de perſona quidem non multum dubito, aut animi angor. Id me cruciat, quemadmodum caueri poſſit, ne illa perſona Germaniæ tranquillitatem nequeat vel nolit turbare. Non me etenim latet quidem, ſuſpicari nonnullos, fore vt Electorum quorundam ſuffragia ſint inclinatura in *Bauarum*; mihi vero non ſit probabile quemquam hoc tentaturum, aut hunc eam dignitatem ambiturum. Certe quietis publicæ, vt alia taceam, intereſt, ne fiat. Nec vero Potentiſſima domus Auſtriaca patietur ſibi temere eripi tam diu poſſeſſam dignitatem, præſertim hodie cum milite eſt inſtructa valido et numeroſo. Non vtique vetat annaria quædam lex, adoleſcentem legi Imperatorem: nulla enim vnquam eſt lata. Et olim *Otto III. Henricus IV.* admoti ſunt gubernaculo reipublicæ multo iuniores *Leopoldo*, vt qui 9. Iunii proximo ingreſſurus ſit annum ætatis decimum octauum. Et vero quantum ex iis, quæ narrat ad annum MLXV. *Lambertus Schafnaburgenſis*, liquet, decimus quartus annus habitus olim fuit idoneus adminiſtrando Imperio, perinde atque is

mo-

ribus Regni Gallici cenſetur Regibus ſufficere. Et tamen olim, nondum in morem noſtrum a‑ſtricta Cæſarum potentia et auctoritate, longe erat maius ab annis immaturis reipublicæ periculum, quam poſſit nunc metui. Quis porro Electorum vel auſit temere de Auſtriaca domo alienum animum oſtendere? Vtque vnus et alter id fecerit; non dubito tamen potiorem partem *Leopoldo* acceſſuram. Quin itaque *Leopoldus* ſit eligendus equidem nullus dubito. Verum non vacat profecto res periculo. Quid enim ſi ille vel nunc ſtatim eo, quo inſtructus eſt, milite abutatur ad bella Polonica, aut Hiſpano-Gallica, vel deinceps contracto forte cum Hiſpanica Infante matrimonio vires Hiſpanicas Auſtriacis iungat? Si nunc ſane Hiſpanum iuuerit, et quidem cumprimis ſi in Belgio iuuerit; verendum eſt, ne Gallus ex aduerſo inuadat Germaniam, ſaltem illam ſibi maxime vicinam, veſtram, inquam, illam Tranſrhenanam, atque ita bello difficillimo, ſi non vniuerſa, ſaltem Tranſrhenana Germania implicetur. Pene idem metuendum eſt, ſi in Polonia arma mouerit. Metuet enim ſibi Gallus, ne forte Auſtriaci occupent Poloniæ regnum, atque adeo viribus illis nouis auctus Auſtriacorum

impetus in ſe fiat validior ſolito: ac proinde dabit operam, vt nouæ illi ſurgenti fortunæ per arma in tempore repagulum iniiciatur. Multo maxime verebitur Gallus, ne aliquando Cæſar Germanus potiatur ſimul rerum per Hiſpaniàm. Gallo autem ſocii non deſunt, illi cumprimis, quibus idem a potentia Auſtriaca periculum imminet. Si Gallus autem vel alii quidquam mouerint aduerſus Auſtriacos, non poterit non ſimul inuolui et vniuerſa Germania: certe non poterit non affici ea pars, quæ Gallo eiuſque ſociis eſt propior. Sed et plurimum refert libertatis omnium omnino Imperii Ordinum, ne externa aliqua maior potentia Cæſaribus ſuis accreſcat, qua libertas Principum queat opprimi. Itaque magnum periculum ſubeſſe, ſi Cæſar creetur *Leopoldus*, nemo forte prudens diffitebitur. Quid conſilii vero, dixeris, ſi ille non poſſit non eligi? Hic Te, Generoſe Domine Baro, et ſi quos habes ſimiles, audire vtique peruelim. Vt tamen in ſinum tuum meas quoque cogitationes deponam ſolita ingenuitate, ita accipe. Primum videtur ex re fore, vt ne electio maturetur. Idque primum, vt ita explorari queant eo rectius Auſtriacæ domus decreta atque intentiones, num ſci-

ſcilicet bellis illis vicinis velit, nec ne, ſeſe ingerere. Secundo, vt ſaltem præſens periculum, aut certe id, quod præ foribus eſt, caueatur aliquamdiu, donec inter beilantes partes pace vel induciis omnia componantur; quod vtique propediem fore ſperamus. Nec enim fortaſſis, interim dum ſuſpenſa eſt electio, *Leopoldus* militem ſuum extra Imperium deducet, et Germaniam turbabit. Electione autem iam facta minus quidquam poterit illis conatibus obſtare. At maturare iubet electionem lex *Aureæ bullæ*, et conuentum Electorum iam indixit ſecundum Imperii leges Eminentiſſimus Dominus Elector? Atenimuero legibus *poſitiuis*, qualis eſt illa *Aurea*, vis omnis perit per ſalutem publicam, ſi illa aliud iubeat. Et facile quid poſſit iniici, quod conuentum rite indictum remoretur, aut iam factum in longum protrahat. Nec vero ab interregno aliquo paulo longiore quidquam Imperio imminet damni, cum non deſint Vicarii, in promptu ſint Deputati Ordinum, Comitia Electoralia facile coëant, et denique ea hodie ſit Imperii ratio, vt, modo Iudiciis communibus ſuus honos maneat, de cetero Cæſaris præſentia non perinde vt olim ſit neceſſaria. In præſens itaque paci publi-

cæ

cæ conſulere non fortaſſis adeo eſt difficile. Quid vero, ſi *Leopoldus* ducta Hiſpanica Infante, aut arrepta Polonica corona fiat terribilis? Indubie magis arduum eſt cauere, ne externa potentia Cæſarem faciat terribilem. Memoria rerum *Caroli V.* etiam imprudentem quemque commonefacere latentis periculi idonea ſane eſt. Et tamen quam longe hodie maior eſt vis Auſtriaca, ſub iugum miſſis Bohemis, Sileſiis, Morauis et Auſtriacis, fauentibus item Hungaris, atque erat illa Caroli ævo, diuiſa ſcilicet tum, ac *Carolo* et *Ferdinando* ſubdita, Principem etiam ſuum magis comiter venerans, quam mandanti quidquam obtemperans! An conſultum fuerit, in illam legem eligere impoſterum Cæſarem, vt ſi quod nouum regnum ipſi acceſſerit, Electoribus liberum ſit, alium ſibi Cæſarem creare? An et illud addendum, vt impoſterum haud ſit fas Cæſari, niſi de conſenſu Ordinum Imperii, militem cogere in exteras terras ducendum? Ordinum dico conſenſum; non ſolorum Electorum: tantum vt repagulo illi maior ſit vis, cum maiorem Electorum numerum in aſſenſum flectere facilius ſit effectu per varias artes, quam Ordinum quoque reliquorum aſſenſionem impetrare. Ne vero externa poten-

tentia fretus Cæſar aliquando opprimat Principum libertatem, remedia in promptu ſunt: cum viciniſ nimirum Regnis arctior quædam amicitia, vtpote quæ non temere patientur Germaniam opprimi, proprii periculi cauſa, et domi ſtudium publicæ ſalutis et tranquillitatis. Certe illo Ordinum ſtudio caueri item poterit, ne quid temere auſit vel poſſit Cæſar contra leges, quas modo dixi fore vtiles in futurum, præſertim ſi iidem dent operam, vt robur aliquod bellicum ſemper ſit ad manum, quod qua ratione meo iudicio poſſit comparari, alias forte ſignificabo. Sed quid ego? Vide, quantum valeat et fiducia amicitiæ tuæ, Generoſe Domine, et amor boni publici! Nec vero non ſim demens, ſi apud quenquam talia ediſſeram, niſi de cuius amico affectu mihi certe conſtat. Et ſane nullus dubito, non alio te animo hæc accepturum, quam quo ſoles mea omnia, in partem nempe optimam, eoque breui abs te reſponſum aliquod benignum exſpecto. Interea vero me meamque cauſam apud Eminentiſſimum Dominum Electorem perges agere. Perinde atque ego pergam eſſe, qui fui hactenus.

Gryphiandri liber probæ eſt notæ et varia re-

ſer-

fertus eruditione; multa tamen aliena miſcens in vnum corpus, quæ hodie eſt plerorumque ſcribillantium conſuetudo.

LXXI.

Boineburgius viciſſim *Conringium* de Vicariatu Imperii Rhenenſi conſulit, hortaturque, vt pro Bauaro calamum ſtringat.

Francofurti d. 1. Iun. 1657.

Tuæ d. 21. Maii exaratæ mihi ſane fuere longe acceptiſſimæ, cumprimis quod continerent præclaras cogitationes tuas de præſente rerum poſitu et Electionis futuræ implicamentis: quæ ſuperatum denique iri feliciter in Deo ſperamus. Interim feſtinato certiorem te facere per haſce literulas volui, huc ad nos perlatum incerto tamen rumore, in nouo certamine ſuper *Vicariatu* te etiam ad partes inuitatum, idque a *Palatino* Domino Electore. Id numquid veri habeat, necne, relinquo in medium. Ego tamen, quia amicus et ſum tibi et eſſe perſeuerabo ſemper, rogare te operæ duxi, vt mihi tuum ſuper omni hoc argumento iudicium pandas quamprimum, neue te implicari illa controuerſia per *Palatinos*

ſinas

ſinas. Egerunt mecum ſummæ dignationis viri, vt te permoueam ad ſtilum pro *Bauaro* * capeſſendum, idque tuopte nutu, ac alieno impulſu diſſimulato. Certus ſum, ſi ſcriptum mihi quoddam eam in rem breui tranſmiſeris, te ingens curæ et laboris pretium eſſe facturum. Fidem ecce! in id tibi do ſatisdato. Bauarus et habet et volet, vnde tibi Principalem liberalitatem ſuam reapſe oſtendat. Cis paucos dies mittam quoque catenam Moguntinam. Noli de ea ambigere ex interlapſa mora. Præſtabo, quod conſponſum. Vale et mox reſcribe, meque toties cupitis tuis libris de ciuili prudentia et ceteri argumenti, vt et de Vicariatibus, exhilara.

LXXII.

Conringius aperit *Boineburgio* quæ ſua ſit de Vicariatu Imperii in partibus Rheni ſententia, quippe Saxonico longe potiori.

Helmſt. prid. Kl. Iun. 1657.

De Vicariatu illo Imperii ingenue fateor tibi, me non videre hactenus, illum arcto nexu cum *Da-*

---

* Qui hiſtoriam electionis Cæſaris *Leopoldi* probe cognitam habent, non indigent hic et in ſequentibus commentariis noſtris.

Dapiferatu fuiſſe coniunctum, ſiue ſuapte natura, ſiue poſitiua quadam lege publica; ex aduerſo verbis diſertis in Aurea Bulla Carolina Vicariale illud ius tribui, tanquam proprium quid, Comitatui Palatino, idque totidem verbis ab aliis Cæſaribus, imo Ordinibus omnibus Imperii etiam deinceps ſæpius repetitum eſſe, imo a Bauaricis Scriptoribus, qui Electorale ius Bauaro ante bellum nuperum aſſeruerunt, eſſe vltro agnitum. Cum in tabulis itaque pacis ſolius Electoralis dignitatis ſiue Dapiferatus in Bauarum tranſlati fiat mentio; Comitatus autem Palatinus cum omnibus iuribus Palatino ſit redditus: equidem nihil video hactenus, quo Bauari cauſſa poſſit reddi probabilis. Nec enim forte tabulæ Cæſareæ, quibus et Vicariatum Ferdinandus in Bauarum tranſtulit, poſſunt conſtituere contra vim Aureæ Bullæ, hoc eſt, Legis publicæ Comitiorum Imperii, et tabularum pacis. Scio, cum ante hoſce quadraginta amplius annos de Vicariatus Palatini auctoritate quæſtio eſſet mota, hinc inde a Palatinis et Bauaris ſcripta quædam eſſe edita; ſed nihil illorum mihi ad manum præter duos Palatinos Libellos titulo: *Bericht und Rettung des Churpfaltziſchen Vicariats*, Rem gratiſſimam fece-

ce-

ceris, ſi et Bauaricos tractatus, vt et quidquid aliud ad hoc argumentum attinet, poſſis curare. Interim dum aliter inſtitutus non ſum, vides, Domine, ſalua conſcientia non poſſe me Bauaricam cauſſam propugnare. Statui, ne quidem inuitatus, alterutram in partem quidquam publicare, niſi iuſſerint illi, quibus in me eſt imperium. Terret me, quod *Aſſertio* iuris Moguntini, modeſtiſſime licet ſcripta, tamen conciliauerit mihi Colonienſium et Bauaricorum omnium odia; ne quid dicam de calumniis et ſycophantiis indoctorum hominum. Velim interim absque amore et odio per te diligenter expendi, num reipublicæ expediat, Vicariatum illum Bauaro committi. Noſti vtique domus illius potentiam et ingenium imperandi cupidum, æmulum reapſe familiæ Auſtriacæ; quicquid diſſimuletur interdum. Iam vero inter ſcita vtique prudentiæ ciuilis eſt, non temere addendam potentiam potentiæ. Vicariatus vero ille Palatinus longe eſt præſtantior Saxonico, vtpote qui non interregni tantum tempore vim habeat, ſed, ſi quando extra Germaniam abeſt Cæſar, multa etiam alia ſibi arroget. Et vero etſi Bauarici Scriptores olim multum reſtringere eius auctoritatem haud dubitauerint; non

credo tamen idem et hodie probari, mutatis nimirum cum fortuna ſententiis. Quid ſi Bauarus ſibi quoque tribuat, quod Palatino in ipſa Aurea Bulla adſcribitur, facultatem de ipſo Cæſare iudicandi? Nihil quidem tale potuit fere Palatina domus ob potentiam Auſtriacam et ſuam imbecillitatem; at Bauarica poterit, quod altera illa non potuit; forte et audebit, quo eſt magno animo. Audit, ſcio, ex aduerſo Palatinus non optime, et turbulentior creditur. Sed non videndum id duntaxat, quod nunc præ oculis eſt, ſed proſpiciendum in futurum. Ipſa Domus Palatinæ imbecillitas videtur ſuadere, vt Vicariatus illi maneat integer. Vtut ſit, vereor equidem nouas turbas. Indubie enim lis ad Comitia publica trahetur, cum illa omnis verſetur potiſſimum circa interpretationem rectam Aureæ Bullæ et tabularum Pacis, atque adeo Legum publicarum Imperii, quarum conſtitutio vti eſt Comitiorum, ita et interpretatio. Hanc meam ſententiam, rogo, Generoſe Domine, ne temere cuiquam communices, ſed etiam atque etiam diſſimules. Nec vero niſi in vnius tui ſinum hactenus illam effudi. Bauaricis itaque hoc vnum velim reſpondeas, nolle me ingerere illi negotio, nec quidquam audere,

re, non impetrato ante conſenſu Sereniſſimorum meorum Principum. Interim tamen non dubitaui haſce, quas vides, literas ſupplices ad Sereniſſimum Bauariæ Ducem exarare. Obnixe autem rogo, niſi graue fuerit, vti iunes, quo deſiderii mei * fiam compos, perinde atque ab Electore Saxonico factum eſt. Rem certe mihi præſtiteris longe acceptiſſimam. De catena quod ſpem feceris, habeo gratias tibi maximas: tibi, inquam, quod non dubitem, te vno parario illam me nacturum. *Blumium* ſaluere plurimum opto, ab illo et literas et nummos Romanos aliquot exſpectans.

LXXIII.

Boineburgius in cauſſa Gryphiandrina conſilium ſuppeditat *Conringio*, eiuſque ſcripta affecta, tum aliquid pro Vicariatu Bauarico poſtulat, lauto præmio promiſſo, et litem *coronariam* compoſitum iri ſignificat.

Moguntiæ d. 18. Iun. 1657.

Relegens tuas ſuauiſſimas, quæ mihi iam ante tres hebdomades fuerunt redditæ et quod excurrit, reperi

P 2

* Deſiderauit autem priuilegium Vicariale de non recudendis a quoquam libris ſuis.

reperi inibi, te meam mentem deſiderare noſſe, num in tertiæ Commentarii *de Orig. Iur. Germanici* editionis præfatione *Gryphiandri* mentionem faciendam eſſe cenſeam? Ad id nuper, cum poſtremum ſcripſi, reſpondere oblitus, iam inquio, re ſatis appenſitata, me omnino ſatius ducere, vt tangas rem illam ipſe, quam vt alienam inuidiam, quæ forte aliquando in eam incidere quiuerit, deſtomachari inde contra te ſinas. Etſi enim mea opera literas *Gryphiandri* domi tuæ teneas; ſcis tamen, quam facile ſoleant talia euulgari in conſcientiam maleuolentium, qui poſtea ex muſca Elephantum. Ad ceterum gratiſſimarum mihique longe iucundiſſimarum literarum tuarum, quas auro contra caras et in deliciis ſane habeo, quarumque conſimiles vtinam pluſculas identidem nanciſci abs te poſſem, tenorem proxime reſcribam, idque vberrime. Interim rogo te, fac vt ſciam, num qua ſpes ſuperet, fore, vt Conſultatio tua aliquando legi a me poſſit *de cauſſis corruptæ reipublicæ Germanicæ* et *remediis*; tum et *de autoritate humani teſtimonii; de vniuerſæ eruditionis ambitu, connexu, ſenſu, cultu, vſu; de omnium denique ſeculorum ſcriptoribus:* qualia te pridem affecta habere, immo ad

ple-

plenam ſui abſolutionem perduxiſſe, non raro recordor. Amabo te, exhilara me eiuſmodi cimeliorum participatione, imprimis vero libri de ciuili prudentia et dictatorum ad *Lampadium* miſſu cito et certo me lætifica. Nulla re me magis potes tibi oſtringere tuiſue. Ceterum quoad reliqua me ad *Scheferi* noſtri literas refero, et tibi ſemper candide teſtabor atque reapſe, me tibi eſſe ex toto animo dicatiſſimum. Eminentiſſimus Princeps Elector iam tum iuſſit ſui memoriam in manus tuas aliquam conſignare. Quod et faxo mox fiat. Noli ambigere. Tuæ enim res mihi perinde cordi ſunt atque meæmetipſius. Coronaria controuerſia eſt in eo, vt componatur. Quæſo, ſcribe, quid ſentias nos indulgere Colonienſibus poſſe. Rem enim in publicam remittere aliquid ſtatuimus. *Blumius* iam eſt Viennæ, Monachii re optime effecta. De Vicariatibus an nihil ad me vis? Quæſo, reſponde. Non pœnitebit. Bauarus erit vtique gratiſſimus. Nil eſt, quo eum tibi poſſis obligatiorem reddere. Nec neceſſe, vt edas quicquam. Mitte modo exaratas manu tuas ſententias. Faxo vt et noſtri et alterius illius Electoris gratitudinem ipſo opere experiaris. De meo Electore res eſt debitiſſima,

et ego ſum in id fideiuſſor. Rem meam in hoc fecero, ſi hic fiat tibi, quod iuſtum eſt. De Bauaria perinde ſis, obſecro, certus perſuaſiſſimuſque. Non eris fruſtra.

LXXIV.

Conringius in cauſa Vicariali fluctuare incipit, diſſuadens *Boineburgio* litis coronariæ compoſitionem; vrgens contra vectigalium diminutionem, et militis mercenarii dimiſſionem.

Helmſt. d. 25. Iun. 1657.

De Vicariatu libere et ingenue dixi ſententiam decimo iam Iunii Gregoriani. Ex eo inciderunt quidem nonnulla, quæ Bauari cauſam queant nonnihil plauſibilem reddere; ſunt tamen forte leuiora. Si daretur inſpicere libellos, qui a Bauaris circa annum 14. huius ſeculi prodierunt in lucem de Vicariatu, forte liceat reperire quædam, aliis quoque præteruiſa. Itaque operæ fuerit pretium, ſi per noſtrorum Principum Legatos cures aliquid huius huc deferri. Si iuſtum æquumque viſum fuerit, non deero Bauaricæ cauſſæ; modo nomen meum diſſimuletur: nec enim placet illud diſcrimen iterum ſubire: adeo me terrent, quæ *Aſſertionis* cauſſa perpeſſus ſum. Propoſui vero nuper perpendendum etiam hoc, num expediat

ma-

magis Vicariatum Palatino, an Bauaro deferri; inclinantibus tunc argumentis in partes Palatini. Pro Bauaro tamen videatur poſſe facere, quod fortaſſis ex re Imperii ſit, nimiæ Auſtriacorum potentiæ æmulam obiicere Bauaricam auctoritatem, iure Vicariatus; quod profecto longe eſt amplius Saxonico, munitam. Certe haud leuiter nocere Auſtriacis poterit Vicariatus in Bauarum collatus. Poſſem fortaſſe de his aliiſque conſulere quædam in medium, ſi coram adeſſem; ſed chartæ non licet ſatis tuto omnia credere.

Coronariam controuerſiam compoſitum iri, gaudeo. Sed quid Moguntinus concedere poſſit, haud ſatis apparet. Si extra diœceſin ſuam et Colonienſem velit admittere etiam Colonienſem, vehementer vereor, ne Saliſburgenſis aliquis argutior moueat turbas, prætendens totum hoc coronandi ius eſſe ius diœceſanum; quod in Gallia quondam nonnulli diſputarunt, quoue prætextu quondam Colonienſis id, quod vnice antehac competierat Moguntino ratione Primatus, in ſeſe tranſtulit. Et vero quod Colonienſis quondam, id inpoſterum quidni poſſit aliquis Saliſburgenſis, ſi fuerit potentior? præſertim ſi fuerit forte Auſtriaca vel Bauarica domo oriundus; quanquam haud

neſciam, quam ſedulo ab illis eligendis ſibi caueant Canonici. Quod ſi vero ſimul Saliſburgenſi aliquid indultum fuerit; actum erit de coronationibus Moguntinis pariter et Colonienſibus, domo Auſtriaca et coronationem et alia Imperii negotia trahente potius in ſuam viciniam. Equidem videtur ex re eſſe, vrgere potius, vti coronatio proxima quidem vice committatur Colonienſi, intra tamen diœceſin ſuam, quam vt Moguntinus patiatur detrahi quidquam ab illo, quod ſibi deberi iure Primatus iam ante hoſce ſeptingentos annos ſtrenue aſſeruit. Nec vero video vllam neceſſitatem, aut eximiam vtilitatem, qua induci Eminentiſſimus Elector nunc quidem debeat, vt antiquiſſimum ius ſedis ſuæ infringi patiatur.

Ceterum in illo coronario negotio non ſita eſt ſalus Imperii; quocunque tandem modo illud componatur. Optarim potius, prudenter et probe componi illas, quæ Eminentiſſimo Domino Electori ſunt cum vicinis, de vectigalibus lites. Super his etenim vertitur haud leuiter fortuna Germaniæ. Et vero ita ſentio; niſi in vniverſum circa vectigalia aliter fuerit conſtitutum, quam eſt receptus Germaniæ mos, ad ſummam paupertа-

tatem res Imperii peruenturas, atque adeo rem publicam ruituram præ ſumma omnium egeſtate. Iiſdem vobiſcum et nos laboramus vitiis, eoque apud nos de commerciis, vnde neruus agendarum rerum quam maxime accipitur, fere iam tum actum eſt. Ne idem vobis contingat, multum vereor. Singulari libello Germanico in aulas noſtras miſſo demonſtraui nuper, vix aliquam ſpem eſſe de reſtituendis in integrum commerciis frumenti, quæ heic locorum ſunt potiſſima. Non difficile autem forte fuerit, idem de veſtris commerciis oſtendere; quanquam apud vos omnia facilius queant reſtitui per commodam vectigalium rationem.

Id vehementer me exhilarauit, quod *Nouellæ* retulerunt de Eminentiſſimo Domino Electore, quod nimirum armauerit ſubditos, et his velit vti pro milite. Neque vero, me quidem iudice, libertas Germaniæ et reſpublica ſalua eſſe poterit, niſi *mercenaria* illa *militia*, quæ centum quinquaginta circiter annos contra mores maiorum cœpit, et tanquam tabe conficit Germaniam, reiecta, ad mores priſcos, quibus ſalua fuit Germania contra ipſos Romanos, hoſtes longe potentiſſimos et perpetuos, reuertamur. Si iuſſerit per li-

teras Eminentiſſimus Dominus Elector, conſultationem aliquam de hiſee negotiis conſcribam et tranſmittam. Interim non dubito, ſaltem nunc aliquando me accepturum, cuius mihi toties feciſti certam exſpectationem. Et vero commodiſſime fortaſſis per noſtrorum Ducum Legatos poſſit mitti, quicquid illud fuerit. Si certe vlterius moram nexueris, vereor, ne omnem operam perdiderim. Et vero cum tu vnicus mihi ſis curator, ſi vel tibi vel mihi eueniat humanitus quid (quod quam facile fieri queat haud vtique ignorâs) et tua promiſſa et mea exſpectatio fruſtrabuntur. Certe in gratiis referendis omnis mora eſt periculoſa. Pro conſilio ad Gryphiandrinas calumnias eradicandas habeo gratias. Placet illud, eoque ſequar. De libris et ſcriptis meis, quorum meminiſti, ero et ipſe memor, non defuturus expectationi, ſimulac potero. Nunc cum alia, tum quædam publico *de Pace Germaniæ*, idque omne inuitatus a Magnis Principibus. Breui videbis. Erit mihi propediem ſimul in Friſiam eundum componendæ reipublicæ cauſſa. A Principe enim euocatus ſum iam alteris literis. Ibi indubie aliquot hebdomades erunt impendendæ.

LXXV.

LXXV.

Boineburgius, quid circa compoſitionem litis *coronariæ* acciderit, *Conringio* narrat, ſuppetiaſque flagitat.

Moguntiæ d. 26. Iun. 1657.

Accepi, quæ pridie Kal. Iun. ad me ſcripſiſti, nec parum luminis mihi inde affulſit in controuerſo de Vicariatu negotio: cui ne aliquod præiudicium immature iam attuliſſe videar, ſuſpendere volo tantiſper plenum aſſenſum meum, donec plura a te edoctus deponere potero, quæ e re eſſe putauero. Deſiderium vero tuum ad aulam Bauaricam non ſine ſuffragio melioris notæ per me delatum, crede mihi, prolixa gratificatione excipietur, nec te operæ eius pœnitebit. Interea torques, quo te noſtras Elector honeſtare voluit, penes me eſt, cis triduum tradendus *Scheffero*, vt tibi porro mittatur. Lis coronationis compoſita demum eſt æquis vtrinque conditionibus, nec indecoro nobis reique publicæ noxio euentu. Sic quidem ſopita omnia eſſe poterant. Sed cum Colonienſes in ipſo momento tranſactionis typis deſcribi curauerint collationem quandam vtriuſque partis argumentorum, ita vt e pugna hac ac gladi-

diatoria arena vltimi diſceſſiſſe videri poſſint, præſertim ſi intra priuata cuiuſque tabularia ſcriptum hoc aſſeruetur; viſum nobis eſt, e collatione ea, etiamſi promiſcue euulganda nunc non ſiet, ita tamen exemplum aliquod in Archiuo noſtro condere, vt in margine notis et neceſſariis animaduerſionibus diſtinctum documento poſteris aliquando eſſe poſſit, cauſſam noſtram non inanibus aut iniquis fundamentis nixam fuiſſe. Id quidem nemo te felicius promptiusque præſtare nouerit. Ideo pro veteri amicitia in hoc quoque operam tuam requiro, exemplumque illud cenſuris notiſque tuis, vbi opus erit, confixum remitti poſtulo. Liberum tamen tibi relinquo, an velis ſeorſim aliquid commentari, quod huic opponi poſſit, atque ſic melius apparebit vis confutationis iis in locis, vbi Colonienſes nihil concludunt. Opus autem hoc excudi cœptum eſt cum iam tum lis iſta adhuc flagraret: nunc in hoc tantum ſumus, ne poſteris inde aliqua dubitandi ratio relinquatur.

LXXVI.

Idem eidem compoſitionis exemplum mittit.

Moguntiæ d. 27. Iun. 1657.

Quando ſignificaui, tranſactum eſſe Coronationis

tionis negotium, oblitus fui ipſum compoſitionis exemplum aliquod, vnde conditiones tibi pateſcerent, ſimul tranſmittere. Id nunc facio, rogans tamen, vt intra tuam tantum notitiam maneat, nec cum aliis communicetur prius, quam id commodum nobis erit. Ad heſternas tamen meas plena iuuamina ſpero. Eorum certo te non pœnitebit.

LXXVII.

Boineburgius inſtat pro Vicariatu Bauarico, et pro notis ad vltimum ſcriptum Colonienſe in Archiuo deponendum.

Geuſenhemii in Ringauia d. 4. Iul. 1657.

Cum heri Heidelberga a Domino *Camerario*, Ludouici filio, acceperim hanc pro Vicariatu Palatino ſcriptionem Gallicam, nolui committere, quin eius te continuo participem facerem. Magnum vtique feceris operæ pretium, ſi quid ſaltem manu exarandum, non edendum publicis typis, conareris in rem Bauarici Vicariatus. Proxime ſpero te ab aula Bauari habiturum expetitum priuilegium. Ad eam enim literas tuas tum extemplo permiſi. Ceterum ſalute te plurima impertit Eminentiſſimus Princeps Elector, et rogat,

vt

vt cogitata et enucleamenta tua ſuper iſtoc Colonienſe poſtremum (fuit enim iamtum prælo et ſubiectum et fere abſolutum, cum noſtra lis nuper componeretur) ſcriptum coronarium manu tantum perſcripta nobiſcum communicare digneris, reponenda enimuero in tabulariis noſtris non modo Moguntinis, ſed et in Cæſaris propediem aulæ Imperialibus. *D. D. Schefero* torquem auream proxime tradam, vt ad te commodum accuret. Vale, Vir optime, meque viciſſim in rem tuam confidenter vtere.

LXXVIII.

Schefferus ſignificat *Conringio*, ſe in manibus habere donum Electorale ipſi curandum.

Francofurti d. 6. Iul. 1657.

Hiſce ſignifico, me elegantem habere auream torquem cum imagine noua aurea, quibus Eminentiſſimus Elector Moguntinus ſingularis beneuolentiæ et memoriæ cauſſa te donauit. Maiora exſpectabis et forſitan ab *alio* Electore, vti virtus et doctrina tua merebit. Optarem, vt nobiſcum per aliquod tempus inſtante die Electorali viueres. Dies erit multis difficultatibus implicitus; DEO tamen fauente, omnia ad bonum vergent

gent finem. *Expeditionem* pro libris tuis ab aliis non recudendis ab Sereniſſimo Electore Bauaro breui habebis, tamquam Romani Imperii Vicario. Optime et prudentiſſime a te hoc factum ob multas cauſſas. Filius meus, luſtrato Belgio et Gallia, mitra doctorali a Baſileenſibus inſignitus breui huc redibit. Magno cum fructu hoc iter perfecit. Iucundiſſima vtimur conuerſatione Cancellarii *Swartzkopfii*, *Ottonis*, *Wittii*, *Heilandi* et aliorum, lubentiſſime iam hic viuentium. Ni alia breui ſecura appareat occaſio tranſmittendi tuam torquem et imaginem, Domino *Schwartzkopfio* tradam, qui poſt reditum tibi optime reddet.

Tuus

Wilhelm. Ernſt. Scheffer.

LXXIX.

Mittit *Boineburgius* ſcripta quædam in cauſſa Vicariatus.

Maguntiæ d. 13. Iul. 1657.

Promiſeram nuper, me, quæ circa Vicariatus controuerſiam reperirem, miſſurum tibi eſſe. Id nunc præſtare volui, ea quidem intentione, vt ſcriptis iis vtaris in propoſitum tibi finem. Quæ a parte Palatina edita ſunt, iam puto habebis.

Ex-

Exſpecto autem tuum ſuper omni re iudicium. Nec dubito, quin id inſigni cum emolumento tuo prolaturus ſis. Si quid porro in manus meas inciderit, protinus ſubmittam.

LXXX.

Conringius notas ad ſcriptum Colonienſe promittit; in cauſſa Vicariali tamen calamum recuſat ſtringere ante, quam *Boineburgius* mentem et argumenta ſua aperuerit.

Helmſt. d. 15. Iul. 1657.

Et literas aliquot tuas, et ſimul libellos, manuſcriptos pariter et excuſos, hiſce proximis diebus accepi. Quæ coronationis negotium attinent, gaudeo equidem rem inter partes amice compoſitam eſſe; at conditiones Moguntinæ dignitati nimis ſunt iniquæ, forte aliquando vtrique etiam parti noxiæ. Cum rem adhuc integram crederem, prolixius ſententiam expoſui, eoque nihil nunc repeto, præſertim re omni iam confecta et compoſita. Libellus Colonienſis antiquum ſapit, prodens magis magiſque imperitiam et iniquitatem ſui auctoris. Breues animaduerſiunculas margini libri adſcribam, ſimulac paulo plus otii, cuius hodie nihil omnino mihi ſuppetit, nactus fuero.

ro. Non abs re tamen forte fuerit, a *Blumio* noſtro, quem petit, paucis ſaltem etiam publice homini reſponderi, et edi illam, quam miſiſti, hiſtoriam omnium coronationum. Ita ſane poſteritati magis magiſque conſtabit Eminentiſſimi Electoris Moguntini concordiæ ſtudium, quod nimirum tam liquido iure non dubitauerit cedere tranquillitatis publicæ cauſſa. Imo vero hoc ſaltem verbulo vno et altero innui, in rem fuerit et gloriam Principis perpetuam. Hiſtoriæ illius auctorem videor mihi deprehendere *Vorburgium.* Non credo obſtare quicquam, quo minus per te auctor mihi innoteſcat. Si vero et Colonienſem illum *Vindicem* nouiſti, ne me celes, peto. Niſi graue etiam fuerit, mittas quæſo omnium, quæ pro cauſa Moguntina prodierunt, vnum alterumque exemplum: Meum enim vſu maculatum ita eſt, vt in bibliothecam tuto reponi nequeat. Mittas vero per noſtrorum Principum Legatos, aut Generoſum Dominum *Kanſtenium*, Brandenburgicum Legatum; non per *poſtam* aut nuncios illos celeres. Ea enim hominum illorum in exigendo pretio vecturæ iniquitas eſt, vt modum omnem excedat. Quare nihil per illos impoſterum exſpectare malim. Et vero noſtri Legati

hanc operam haud denegabunt. Quæ de Vicariatu hinc inde prodierunt in lucem, ne quid apud te diſſimulem, videntur per eſſe leuia. Vtrinque certe ſuppetunt et argumenta et reſponſa longe grauiora. Si mihi fides fieret, nomen meum diſſimulatum iri, haud difficile forte fuerit conſcribere aliquid de hoc argumento pro Bauaro haud paulo firmius. Velim tamen ante abs te prudenter expendi, quid ſit Reipublicæ vtilius, an ſcilicet penes Bauarum, an penes Palatinum dignitatem illam eſſe. In vtramque partem audiuiſti ratiunculas meas. Ego vero malim te viciſſim audire, Imperii negotiis expediendis vnice intentum. Hac de quæſtione vbi animum nudaueris, longe promptior ego fuero in libro edendo. Quid enim? Si Reipublicæ noxium fuerit, Bauarum Vicarium agere, an fas mihi fuerit, eius cauſſam ſuſcipere et orbi perſuadere? Interim tamen rem feceris longe gratiſſimam, ſi mihi ex Aula iſthac priuilegium, quod petii, impetraueris.

Ex literis *Schefferi* noſtri intelligo, torquem aureum mihi mittendum iam tum eius in manibus eſſe. Quo nomine equidem tibi ingentes ago gratias. Velim vero expendas, an non ſit ex dignitate ipſiuſmet Eminentiſſimi Principis, ſimul literas

literas adiici. Ego ſane optarim id fieri, vt ſint apud poſteritatem meam perpetuum teſtimonium gratiæ. Potero vero ita commodius etiam gratiarum actionem inſtituere. Vt ad Vicariatus negotium autem redeam, nunc duntaxat libellus mihi adhuc deeſt, qui nempe anno *1626.* a Bauarica parte eſt oppoſitus libro illi Palatino: *Rettung des Chur-Pfältziſchen Vicariats.* Itaque et hunc, ſi potes alicunde emere, mihi rogo communices. Paucis poſt diebus in Friſiam patriam ibo, euocatus iſthuc a Principe reipublicæ componendæ cauſſa, et erunt mihi indubie ibi aliquot hebdomades inſumendæ. Itaque aliis negotiis interea nihil temporis potero concedere. Deum vero rogabo, vt vobis, qui clauo Imperii propiores eſtis, ſalutaria conſilia ſuggerat. In magno certe diſcrimine verſatur pax et ſalus Germaniæ. Certe niſi probe cautum fuerit, habebimus breui nouum bellum, non niſi extremo Reipublicæ excidio finiendum. Frenanda profecto eſt potentiorum ambitio, aut pereundum.

LXXXI.

Inſtat *Boineburgius* pro Vicariatu Bauarico, miſſa ab Electore epiſtola; mentem tamen ſuam non

niſi præſenti *Conringio* plene aperiendam nunc paucis aperit.

Sualbaci d. 8. Aug. 1657.

Ex acidulis, queis tamen vti nunc ob negotiorum ſpiſſos nimbos prohibeor, ſcribo, ideoque paucis defungi cogor. Mitto ecce! literas ab Electore Bauariæ ad te datas, per quas ſpero tibi patere, quanti te faciant boni omnes, eoſque inter Princeps ille clariſſimus, quicum de te mihi vberrima fuit et honeſtiſſima colloquutio, *Monachii* cum forem ante decendium et quod excurrit. Te rogat ipſe Sereniſſimus Elector, vt in eius gratiam quid conſcribas pro Vicariatu Bauarico, mihique mittas. Fidem en! damus dextramque, id omne in arcano cuſtoditum iri, et in neminis mortalium conſcientiam peruenturum eſſe. Ita tuo nomini otioque inde nil penitus incommodi faxo accidat. Vide hic adiunctam Legati Bauarici ad me chartulam, et agnoſce, quod res eſt. Ceterum de vniuerſo negotio Vicariali malim loqui tecum, quam quicquam ſtilo concredere. Paucis: Bauaro hunc honorem deberi ex inſtrumento pacis, eumque illi relinqui vtiliter, cenſemus. Rationibus eam rem affirmare non erit aliquando difficile. Neque hoc opus tam difficiles explica-

tus

tus habere poteſt, ſi affectibus modus ſit. A te omnia circa illud optime compoſitum iri, ſperamus. At vbi hæret liber de ciuili prudentia? Vale et reſcribe.

LXXXII.

Conringius iniuſſus *Boineburgii* ſuſpiciones circa electionem *Leopoldi* Imperatoris vſque eo auget, vt *Capitulationem* clauſula commiſſoria muniendam exiſtimet.

Helmſtad. d. $\frac{2}{12.}$ *Aug. 1657.*

Cum immineat dies Comitiis dictus Imperialibus, ſpero te iam domum ex Bauaria rediiſſe, idque priuato pariter et publico nomine. Spero etenim iam abs te poſſe me Bauaricum priuilegium, cuius ſpem feciſti, impetrare, vtpote cum non dubitem, abs te in aula Bauarica coram quoque negotium meum actum eſſe. Si certe coram nihil effeciſti, non etiam illius deſiderio me amplius afficiam. Et vero illud meum priuatum bonum non me adeo multum ſollicitat. Magis crucior nomine publico, quanquam ſperem a tua prudentia et dexteritate haud parum commodi. Quis me maceret metus, iam tum antehac ingenue tibi ſum faſſus, nempe, ne iterum implice-

mur bello cum potentibus vicinis, qualis cumprimis eſt Gallus; aut vero aliquo ciuili bello cum Auſtriacis, ſi in alium forte dignitas Cæſarea deferatur. Hic metus profecto apud me magis magiſque creſcit, præſertim cum Auſtriaci iam tum non dubitauerint Polonicis ſeſe negotiis immergere, et auſint iura publica gentium Galli Legatis denegare. Qui enim hoc iam tum audent, quid non auſuri ſunt, vbi Cæſaream dignitatem fuerint conſecuti, imo vero vbi Hiſpaniæ vires ſibi hæreditarias et proprias fecerint? Quemnam illi Germaniæ Principum æſtimabunt, qui non dubitant adeo aperte iam tum et Gallo et Sueco ſeſe hoſtes quaſi profiteri? An non illi, vbi rerum plene fuerint potiti, etiam hoc audebunt, quod minitatus quondam eſt *Ognatus*, Hiſpaniæ Orator, reſecare nimirum nimis prolixas Archiepiſcoporum et Epiſcoporum togas. Quæ vero hinc turbæ, qui motus ſunt metuendi? o Optime! Certe Germaniæ ſalus, ſi vnquam, nunc dependet ex filo tenui. Et vero niſi hæc comitia prudenter fuerint inſtituta, vereor ne de Imperio ſit actum. Quo remedio cenſeam ego poſſe quodammodo occurri imminentibus malis, libere alias indicaui. Manet eadem ſententia. Nempe non diſcedendum

te-

temere ab Auſtriaca domo, modo illa æquas leges admittat. Inter illas leges etiam hanc locandam, vt liberum ſit Imperii Electoribus nouum Regem eligere, ſi ille alia regna in ſuam poteſtatem redegerit. Et vero obtentui poſſit eſſe, quod Germaniæ res præſentiam Cæſaris perpetuam exigant, atque adeo ſalus Imperii non ferat, Cæſarem alibi locorum hærere: quod vitari tamen nequeat, ſi Cæſar etiam alibi rerum potiatur. Omnino vero exiſtimo, nulla lege arctius poſſe vinciri nimis creſcentem Cæſaris potentiam, ſimulque plurimis malis occurri, quam ſi in *Capitulatione* diſertis verbis permittatur omnibus et ſingulis Ordinibus libertas recedendi a Cæſare, et iuramenti fidelitatis ſolutio, ſi Cæſar non ſteterit pactis conuentis. Imo hac lege exiſtimo poſſe mitigari nonnihil ſuſpiciones iam natas in *Gallo* et *Sueco*, vtpote qui, viſa iſthac lege vtraque, ſentient ſibi ſic ſatis cautum eſſe. Si has leges nolint admittere Auſtriaci, habeant ſibi res ſuas, vtpote cum abſque illis Germaniæ ſalus conſtare nequeat. Forte et ipſis Electoribus erit graue, leges eiuſmodi proponere. Verum illi facile poterunt declinare offenſam, ſi *Capitulationem* faciant auctoritate Ordinum, vel ſaltim in conſilium vo-

catis reliquis Ordinibus promulgari. Et vero hoc ipſum fieri iubet ipſa lex pacis verbis diſertis: imo ex re eſt ipſorummet Electorum: quippe qui ſoli non ſunt pares retinendo in officio potentiori Cæſari, aut etiam iuſto deſiderio Ordinum reſiſtendo, præſertim ſi idem et *Gallus* et *Suecus* vrgeat. Sed nec Te latet, Generoſe Domine, quam ſint recentia illa oligarchica Electorum inſtituta, quodque illa potiſſimum cœperint artibus Aulæ Auſtriacæ, tempore Ferdinandi II. cum nimirum ille Monarchiam ſtrueret, callide ratus, ſtrui illam non poſſe niſi remotis ſenſim Ordinibus Imperii a reipublicæ cura, primum quidem non niſi ſolis Electoribus admiſſis, vti et hi denique poſſint remoueri. Vt ſolent per gradus Monarchiæ ſurgere. Nec vero etiam hoc fugiebat Ferdinandum, illa arte ſeri diſſidium ingens inter Electores et reliquos Ordines, magno Monarchiæ commodo. Et vero ſeruandæ libertati ipſorummet Electorum nihil eſt vtilius, quam Ordinum Imperii reliquorum arcta amicitia cum Electoribus in communem ſalutem conſpirans. Noua illa inſtituta non niſi callida ſunt ſophiſmata ad euertendam Ordinum libertatem: ne quid apud te diſſimulem, quod me iudice idoneum eſt publicæ

blicæ ſaluti. Hoc ſane animo omnia hæc me ſcribere, ſcio etiam tibi perſuaſum eſſe, alioquin profecto ne verbulum quidem effudiſſem. Vbi aduenerit Legatus Brandenburgicus, faxo vt accipias exemplar ſcripti mei recentiſſimi *de Pace perpetua inter Imperii Germanici Ordines religione diſſidentes.* Iam tum enim tradidi illud eius miniſtro cum literis ad te exaratis. Perendie in Friſiam ibo. Si quid tamen me velis, poterunt literæ tuæ curari Bremam ad viduam Ottonis Vtthoffi. Non deero et in Friſia tuo deſiderio, aut meo officio.

LXXXIII.

Boineburgius mittit Vicariale diploma, dilata reſponſione ad monita circa Electionem Cæſaream.

Francofurti d. 23. Aug. 1657.

Eodem tempore, quo de electione Cæſarea exactiſſimum iudicium tuum in tranſmiſſis mihi literis videre contigit, traditum mihi quoque fuit Diploma Bauaricum pro libris tuis in publicum editis. Id protinus ad te deſtinare volui, dilato in tempus magis commodum atque otioſum reſponſionis officio ad ea, quæ prudenter admo-

dum de præſenti rerum ſtatu in medium attuliſti. Sane enim per molem negotiorum ea attingere non vacat, et propediem forte alia in id occaſio ſe offeret. Interea felix in Friſios iter tibi comprecatus, tuæ ſemper et amiciciæ et memoriæ inhærere cupio.

LXXXIV.

Boineburgius mittit *Conringio* librum *Honorati Fabri*, veritus tamen ne rurſum vapulet.

Francofurti d. 25. Aug. 1657.

Libellum hunc *de indifferentiſmi funere* Dillinga mihi tranſmiſſum non indignum iudicaui oculis tuis, quod neruoſe complectatur defenſionem vnicæ fidei et veritatis Chriſtianæ, quæ non eſt niſi in vna Ecçleſia, quæ *Romana* audit. Non ignoro, ſed doleo, magno te flagrare deſiderio oppugnandi antiquam Religionem, expertus quoque, quam ingenioſus ſis nouitatis defenſor, vt hoc nomine præripias palmam plerisque tui ſimilium. Boni, quæſo, conſule hoc meum de te iudicium, idque eo quia heic te æſtimaui non qua parte es maximus, cum ſis cetera omnis antiquæ, hoc eſt, veræ eruditionis atque doctrinæ et apprime ſciens et felix vtique promuscondus; quod citra

citra blandimoniam dico. Et vt non es in negotio eruditionis *indifferens*, ſed antiquitati vindex inſiſtis; ita vellem perinde eſſes comparatus circa religionem, quam dum tibi vendicas ceu veterem, eo ipſo in *indifferentiſſimum* lapſus videris, ſiquidem pluſculas fides concinnando non vnam facis inde, ſed fidem multiplicem; non vnitatem, ſed turbam. Tuum de pace inter Catholicos et Proteſtantes librum exſpecto, certam in ſpem veniens, fore, vt inibi non tam religionum quam pacis negotium agas. Vt verum enim dicam tibi iterum, melior es *ciuis*, quam *Chriſtianus*, qui *Patribus* dicitur *Catholicus*. Optem igitur potius tuum librum de ciuili prudentia et alia id genus quamprimum videre, quam ea, quæ fidei opus quoquo modo ſpectent. Videmini enim Helmſtadii ab obitu *Calixti* priſtinam animi moderationem magnopere dediſcere. Et vtinam eius rei indicium non mihi nouum appareat ex libro, quem promittis, *de pace perpetua!* Ceterum rogo, vt me certiorem facias, an meas acceperis nuperas cum eo, quod deſideraſti, priuilegio Bauarico, et credas, obſecro, me eſſe tui amantiſſimum.

LXXXV.

LXXXV.

Boineburgius electionem Cæſaris in ver ſequentis anni dilatum iri ſignificat, et quare.

Francofurti d. 10. Octobr. 1657.

Spero, te et Bauaricum priuilegium, et librum contra *adiaphoros* recte accepiſſe. Ego ſi quid porro præſtare valeam, quæ tibi ſint ſuauia, faxo id quam lubentiſſime. Tuas Auricæ datas cum voluptate legi, quod inde perciperem, benignum erga me Principis Oſtfriſiæ animum, quem officiis debitis promereri deinceps enixiſſime conabor: de quo Eum meo nomine certum ac ſecurum reddere potes, mi amice. Dominus *Lindenſpurius* hic ex quartana hactenus decubuit, et modo reualeſcit. De Electione Regis equidem vix eſt id fiat ante ver, negotio pacis et publicæ ſecuritatis ante ſtabiliendo. Quisnam enim hoc rerum difficili et ærumnoſo poſitu eligetur, ſtatu præſente et pacato non iuxta quaſſato? Deus his implicamentis medelam ponat, et Chriſtianis mitiora conſilia adſpiret, detque tempora molliora! Liber de ciuili prudentia ecquando prodibit demum? Cetera tua quando? Principi tuo me quam humillime iterum atque iterum commendo.

LXXXVI.

LXXXVI.

Conringius e Friſia redux, repertis Electoris literis, operam ſuam ſpondet pro Vicariatu Bauarico defendendo.

In Siſbequiano meo d. 27. Octob. 1657.

Pridie, quam in Friſicam aulam proficiſcerer, non dubitaui literis te meis compellare, quas indubie recte accepiſti. Nunc domum redeunti etſi aduerſa multa occurrant, poſtquam diſiectam Academiam et meos propemodum in exilio, nec ita quidem a peſtilente lue ſatis tutos deprehendo, nihil propemodum gratum adeo accidit, quam quod oblatæ ſint literæ tuæ, priſtinam benignitatem ſpirantes, et quas indubie vni tibi debeo, Bauaricæ illæ Electorales, cum *extracto* literarum Nobiliſſimi Bauarici Legati. Et vero plurimum profecto debeo tibi, Illuſtris Domine, quod adeo luculenter oſtenderis inſignem fauorem nulla ratione mobilem. Num ex eo tempore ſecutum ſit ex aula Bauarica diploma illud clementer promiſſum, auide ſcire, deſidero. Hoc ſcio, niſi tua auctoritas negotium promouerit, etiam ſic fruſtra me fore, eoque etiam atque etiam contendo abs te in hoc publico negotiorum æſtu, ne graueris etiam huius meminiſſe. Nobiliſſimo Domi-

mino Legato Bauarico omnia officia ſi meo nomine obtuleris, rem item feceris longe gratiſſimam. De Vicariatus controuerſia totis tribus menſibus, quibus in Friſia hæſi, accepi nihil, eoque neſcio, quo hodie res illa ſit loco. Quid abs me fieri cupias, quidque exiſtimes publice profuturum, vbi docueris, faxo, ne quid in me quidem iure deſideres. Loquor vero non tam de Vicariatus controuerſia leuiore, quam aliis maioris momenti et magis neceſſariis. Et vero, etſi procul remotus, video tamen in quanto periculo verſetur Imperii publicus ſtatus. Deus te ſeruet, Illuſtris ac Generoſe Domine!

LXXXVII.

Boineburgius, ex principio æqualitatis inter vtriuſque religionis ſocios nupera Pace ſtabilitæ, Bauaro Vicariatum deberi innuit.

Francofurti d. 17. Nov. 1657.

Accepi tuas, quas redux e Friſia ad me exaraſti. Doleo vtique ex toto animo diſiectam metu luis peſtiferæ Academiam veſtram; doleo et tui cauſſa. Deum precor, vt omnia breui in integrum reponat, et patriam noſtram ſeruet et a peſte, et a bellis et aliis a malis immunem illæſamque. Bauaricum priuilegium dudum tibi tranſmiſi,

miſi, cura noſtri *Schwartzcopfii*, ſummi vtique viri mihique longe æſtimatiſſimi. Is aſſenerat, tibi id interea recte datum iri, præſtare culpam polliticus, ſi qua interuenerit. Præſtabo et ego ſarciamque iacturam, ſi Electori Bauaro te iurium ſuorum Vicarialium ſiſtere queam, vt ſperamus, interpretem. Noli ex me quærere, num id vel e re tua, vel e publica rear. Æqualitas, pace nuper Germaniæ ſalus credita, quid poſcat, non eſt in obſcuro. An opportunum, Proteſtantes duos ſolos eſſe Vicarios et Interreges? Non opus hic demonſtratione vlla. Ipſa res, quod ſentio, affirmat; imo clamat. Præſtabo etiam, vt tuæ te operæ neutiquam pœniteat. Nobiliſſimus legatus Bauariæ, *Oxelius*, iterum et iterum me certiſſimum facit, fore, vt luculentum te manſurum ſit redhoſtimentum et præmium. Edetur nunquem, quod de Vicariatu mihi miſeris, quin diſſimulato nomine tuo. Iube modo, quid de eo factum velis. Tua de ciuili prudentia, de *regno*, de *cauſſis corruptæ Germaniæ et remediis*, et cetera, quæ habes affecta, annon tandem, et quando prodibunt? Vale et me ama. Deus te incolumem ſeruet reipublicæ, tuis, mihi!

LXXXVIII.

LXXXVIII.

Conringius de æqualitate illa et de libro Dillingenſi indicat, ſcriptum pro Vicariatu Bauarico adornat, et *Boineburgio* donum a Principe Friſico deſtinatum ſignificat, ſimulac Vice-Cancellariatum Imperii fuerit auſpicatus.

In Siſbequiano meo d. 16. Nov. 1657.

Heri binas abs te literas accepi, curante Magnifico D. *Schwartzkopfio*, non eiuſdem quidem ætatis ambas; ſumme tamen acceptas vtraſque, ſaltem quod triſtitia, quam ex hoc capio exilio, mitigetur fauoris tui perpetuitate, quam ſane literæ abunde produnt. Priuilegium Bauaricum reperi tandem aliquando inter res meas, idque ferme forte fortuna, quoniam mea omnia ſunt conuaſata, hærentque hic et alibi nullo ordine, nec mihi ſuppetit ſpatium, etiam quæ ad manum ſunt, commode explicandi. Ego vero pro hoc tuo beneficio, tibi enim vni debeo, gratias ago immortales: nec enim mihi tantum; ſed et poſteritati meæ profuiſti. De Vicariatu omnino tecum conſentio, facere ad tranquillitatem publicam, vt magnum hoc munus vtrique parti religioſæ ſit commune. Et vero eo res noſtræ redierunt, vt in æqualitate quadam vtriuſque partis

pax

pax ſit publica conſtituta, ne ſcilicet altera alteri temere noceat mutuo metu coërcita. Nam vt altera alteram ſincero affectu, quemadmodum par erat inter vnius Reipublicæ ciues, amet, forte ſperare non licet, ſaltem non hac tempeſtate, quamdiu ſcilicet in pretio fuerint illa placita Romanæ Curiæ de Hæreticorum ciuilibus pœnis. Erunt vero, donec *Erbermannus* et ſocii ſapere credentur Imperii magnis Proceribus. Eſt vero eiuſdem plane ſententiæ ille, quem miſiſti, *Indifferentiſmi* oppugnator *Honoratus:* nec aliud homini illi fuit propoſitum, quam gliſcentem inter partes concordiam euertere, vtpote qua Romanæ Curiæ nihil perinde eſt inuiſum. Si ſane nihil aliud obſtet, eſt vtique *Indifferentiſmus* ille, quem ita appellat, perquam vtilis in publicum ciuitatis noſtræ ſtatum, vtpote quo ingens illud animorum diuortium, quod inconditus partium Zelus peperit, funditus tollatur, nulla ſcilicet amplius ſuperſtite inter partes, quæ ſit alicuius momenti, ſacra controuerſia. Summa certe cum voluptate ex libro illo percepi, paſſim terrarum *Indifferentiſmum* gliſcere, imo pleriſque, ita ait, arridere. Nec vero quod librum illum Romanus ſocius Eminentiſſimo Domino

Electori inſcripſerit, aliter accipio, quam aulam veſtram *Indifferentiſmi* Romæ iam eſſe ſuſpectam redditam per *Erbermanni* delationes, cui itidem nihil eſt *Indifferentiſmo* illo inuiſius, quantum vel ex vltimo eius libello apparet. Ceterum librum illum *Honoratianum* errante duntaxat oculo perluſtraui, diligentius perpenſurus ſimulac a bibliopego recepero. Ne quid diſſimulem vero, quæ hactenus legi, viſa fuerunt notæ vulgaris Papiſticæ, procul a ſolida tractatione. Nec tu forte aliter iudicas; etſi aliter præ te feras. Qui ſane tu probaueris, placitum illud de *Vicariatu diuino* Paparum pertinere ad ſummam Catholicæ fidei? aut Græcæ Eccleſiæ dogmata quædam eſſe hæretica? Certe ne hoc quidem admiſeris, ſi perſuaſit tibi *Allatius* ſuum illud grande paradoxum de Concordia Eccleſiæ Orientalis et Occidentalis, a quo *Honoratiana* illa toto, quod aiunt, cœlo diſſident. Alias forte plura ſcribam de libro illo, et ſimul oſtendam, in quantum diſpliceat mihi quoque *Indifferentiſmus*, qualem quidem *Honoratus* depinxit; quamquam iſthuc quæ faciant prolixius propediem ſim ad *Caſſandrum* et *Wicelium* publice præfaturus. Nec vero, Domine, licet mihi per conſcientiæ leges abſtinere ab omni ſacra ſcriptio-

ptione; quantumuis diſſuadeas. Ne quid dicam, quod in Eccleſia tacere me vetet ipſa etiam bonæ famæ meæ ſalus, poſteaquam non Socii tantum illi, ſed etiam *Allatius* admordere me cœperunt. Turpe ſilere *Iſocratem* dicere, dicebat quondam *Ariſtoteles*. Multo minus id mihi vitio verti merito poteſt, quoniam argumentum nullum tango, niſi quod ſimul ciuilem ſocietatem tranquillitatemque noſtram ſeruare, aut reſtituere eſt idoneum. Vtique enim huius ſunt ordinis, quæ diſputaui hoc anno de *mentito Vicariatu Pontificum*, quem nulla Reſpublica agnoſcere poterit, ſi ſeſe et ſua velit ſalua: vt nulla etiam agnoſcit; quanquam Papas colat in ſpeciem. Politici itidem eſt argumenti vtique illa *de Pace* diſputatio; quamuis Pontifici, et qui eius voculas adorant, oppoſita. Nec crediderim etiam talia tibi non probari, quia Pontificem petunt. Quaſi vero Pontifex ſit tanti. Abſit vero vt ego omne otium meum velim poſthac ſolis illis impendere. Imo vero perſtat ille animus, ſimul redire licuerit ad meas Muſas, totum me Politicis elucubrandis dedere. Simul, inquam, illud licuerit. Nunc enim qui poſſim quæſo, tale quidquam vel conari, quale tu deſideras, cum et libris et omnibus aliis ad ſcribendum

neceſſariis ſim deſtitutus? De Vicariatu tamen Bauarico forte prima quaque occaſione aliquid tranſmittam: non prolixum quidem; idoneum tamen cauſſam reddere peruerisimilem. Interea Nobiliſſimo Domino *Oxelio* perges me commendare.

Interregnum nonnihil ſolito eſſe diuturnius, ſpero fore commodum reipublicæ, ſiue ea, quæ domi ſunt, ſpectemus, ſiue quæ foris. Multum autem vereor, ne non hic tantum annus, ſed ſequens etiam interregno ſit impendendus. Certe niſi et illæ Capitulationis leges fuerint latæ communi Ordinum conſenſu, quæ omnem metum et ab Ordinibus et a vicinis auerterint, et ſimul Auſtriaca domus conſilia mutauerit; habebimus interregnum omni exſpectatione diuturnius, nec eſt quare vel in proximum annum Cæſarem nobis polliceamur. Bis terue, niſi fallor, ſuper nonnullis, quæ iſthuc pertinent, animi ſententiam expoſui procul omni affectu; paratus idem porro agere. Sed quoniam hactenus ad ea omnia nihil reddidiſti, ne porro ſim moleſtus, in poſterum vlcus hoc non tangam. Nobiliſſimum *Lindenſpurium* conualeſcere gaudeo. Periucunda mihi fuit eius conuerſatio; ſed vtrique nocuerunt for-

te

te intermiſſa pocula. Mihi animus eſt impoſterum cautius bibere: vt et ille idem faciat, per equidem optauerim, ne ſcilicet breui illum amittere cogamur. Fecit Vir Nobiliſſimus mihi ſpem ſcriptorum Fratris: nec fortaſſis oblitus eſt promiſſi. Rem gratam tamen feceris, ſi et ipſe meo nomine officioſe ſalutatum facti promiſſi memorem reddideris. Quae Principi meo praeſtitiſti, indubie per erunt grata. Ego non deſinam laudare illa, donec reapſe gratitudinem illius experiare. Et vero, ille iam tum munus aliquod deſtinauit, ſimul *Vicecancellariatum Imperii* fueris auſpicatus: quod finito interregno futurum iuxta mecum haud dubitat, ſed calidis votis Deum obſecrat. Faxo vero, ſi illa ſpes nos aliquamdiu ſuſpenſos teneat, vt ne interea gratia ſit tarditate ſua minus accepta, ſed anticipet. *Blumius* noſter neſcio an memoriam mei exuerit. Ego tamen ſatis ſum memor, et literas mihi ab illo deberi, et nummos Romanos, ex ruderibus Moguntinis erutos. Precor illi ſalutem plurimam.

LXXXIX.

Boineburgius, ad libros ſcribendos animans *Conringium*, refugit diſputationem de inſerendis Capitulationi.

Francofurti d. 8. Febr. 1658.

Inter mille curas et occupationes en pauca! Coronaria ſcripta omnia tibi bis mittam, vt et Vicarialia, quæcumque a Bauaricis obtinere quiuero. D. *Oxelius* te amanter reſalutat, et pro ſuo Electore tuum Apologema adhuc opperitur auidiſſime, præclarum pro eo redhoſtimentum conſpondens. Quæſo, ne deſtituas me ſic precantem et intercedentem. Omnia ſub ſummo ſilentio cuſtodientur fideliſſime. Parallela a Colonienſibus emendicabo et pro te, et pro me. Nam ne ipſe quidem ea poſſideo in præſens. Rogo, fac veſtri hic Brunſuicenſes mihi occaſionem omnia ad te tuto curandi ſuppeditent, ne impendia conduplicentur. De *Honoratiano* libro plura a te exſpecto. *Indifferentiſmum* tuo ſenſu diligo quoque; ſenſu *Fabriano* non item. De eo, *ſub hoc ſenſu*, amabote, explica porro. Per erit pulcra in id occaſio, vbi edideris *Caſſandrina* et *Wiceliana* ſecundum. Sodes, tum ſis *Grotianus*, ſi nondum in ſolidum *Catholicus*. Vtinam in eo cœtu fores, in quo deceſſere *Caſſander* et *Wicelius* et *Eraſmus* et *Marcus Antonius de Dominis* et *Paulus Sarpius* Venetus et *Franciſcus* olim *Balduinus* et *Iuſtus Lipſius*: in quo viuit hodie *Milleterius*, grande olim in *Indifferentibus* nomen.

Nihilo

Nihilo plus cogeris tum credere, quam illi et iſte. Non diſſuadeo, ſed rogo et hortor te, vt hunc laborem edendi *Conciliatores* illos quam primum ſuſcipias. Optem interim tamen, vt expolias edaſque ocius, quæ de Iuris ciuilique prudentia deque patriæ Hiſtoria et publico eius ſtatu affecta habes. Eo enim pacto demum, germanis harum diſquiſitionum fundamentis commonſtratis, recte proderis communi paci omnique ſociali Ordini. Quæ de Interregno hoc et de in futurum prouiſu neceſſariarum mali multum metuendi præcautionum ſcribis, vtique per mihi ſunt iucunda et grata. Quæſo, ſæpius mecum pro tua prudentia de iis philoſophare. Quod non diſtrictim ad omnia reſcribo, adſcribe et otii penuriæ, et formidini meæ. Multa enim video recta, imo et molior, quæ tamen ad opus conferri non ſinit huius temporis et tot inſciorum veræ doctrinæ, queis circumſidemur, malignitas plane ſtupenda. Intelligenti ſatis. *Lindenſpurius* fratris ſui libellos certo mittet, ſimulac Viennam redierit. Principi Oſtfriſio ſicubi vtilis eſſe quiuero, et ipſius cauſa et tui, ſemper ex animo ero paratus. Vale.

Memini audire ex te, Ariſtotelis laudationem vna cum annotatis a te editum iri, iiſdemque te

eruditionis præcipua delibaturum eſſe. Cogitaui ſæpius ego, non fore abs re, id ſi fieret: neque perperam ei operi adiectum iri tua de Scriptoribus nonnihil locupletata, et ad hæc tempora extenſa. Optem *Voſſii* librum edi quoque, quo, vt ipſe *de vitiis ſermonis* ait, tractat de ortu, auctu', connexu vſuque doctrinarum omnium eruditionumque. Tuis illis opuſculis, eruditionis in vniuerſum conſideratæ illuſtramentis, ſubiungi velim libellos de ciuili prudentia; de politices, Phyſices ac Medicinæ optimis autoribus, quæ ſunt totidem bibliographiæ. Non inepte iis addi poſſent prolegomena ad *Hopperum*, inſertis optimis Iuriſprudentiæ perpetuæ interpretibus, cuiuſmodi fuit *Grotius*, *Seldenus* etc.

XC.

Exempla tamen clauſulæ commiſſoriæ Capitulationibus inſertæ a *Conringio* fide ſilentii expoſcit.

Francofurti d. 12. Febr. 1658.

Scribo pauca, idque cita penna et ſub ſigillo intimæ confidentiæ ſecretique perpetui. Priuationem regni ſeu depoſitionem a Principatu in formulis ſeu Capitulis regiminum, qualia ab Ordinibus

nibus Electis praeſcribi ſolent, non ſemel poni ceu ex ſtipulatu ſolitam memini, deque ea bonae frugis ſunt, quae legimus apud GROTIVM *de Iure Bell. et Pac. lib. 1. c. 4. n. 12.* ibique notatis, Quaeſo, mi amice, ſignifica, ſi qua id genus pluſcula noſti, vt noſti, puta exempla promiſſionum, quas fecere Reges Principeſque Statibus et Electoribus ſuis, eo caſu, ſi non ſeruent, quae hi ſtipulati ſibi ab illis ſunt, ſe ipſo iure factoque exiſtimari velle omni imperio poteſtateque regnandi excidiſſe. Ad haec a te reſponſum quamprimum opperior. Dominus *Oxelius* iam hic mecum eſt, appetens vtique legere, quae pro heri ſui Vicariatu ſcripto complexus es. Certe multam gratiam a Bauaro Electore inibis eo opere, gratitudinem eius reapſe experturus. Scripta *coronaria* et *Vicarialia* ad vnum omnia breui habebis. Spero viciſſim, tua mox redditum mihi iri, quae ad plenam ſui abſolutionem vt perducas, rogo, mecumque rogitant multi boni et amiciſſimi tibi viri. Vale ſic, meque ama, ſimulque illumina, quei putes paci communi et publico ſtatui quam optime conſuli per Capitulationem poſſe, ſi forte an corona in Auſtriacam domum recidat, et quid porro illi firmandae adiicere oporteat? quo deni-

que pacto Electores inter et ceterum Statuum ordinem ſolidns amor ſeruari et mutua fiducia poſſit? Scribebam, ceu in aurem tibi loquens, Francofurti etc.

XCI.

Conringius arrepta hac occaſione rem ab ouo repetit, omneſque ciuilis ſuæ prudentiæ diuitias *Boineburgio* explicat.

Helmſtad. d. $\frac{6}{16}$. *Febr. 1658.*

Binæ tuæ, alteræ octauo, alteræ duodecimo Februarii exaratæ hoc ipſo momento mihi ex Sereniſſimi Ducis ac Domini mei aula Wolffenbuttelenſi mittuntur per celerem: quem ne detineam, vtque ſaltem id nunc agam, quod vt quantocius a me expediatur videtur publice intereſſe, ad vltimas tuas ſtatim reſpondeo; alias reſponſurus etiam ad priores. Quin expediat Imperio, non temere alium quam Auſtriacum Cæſarem eligere, equidem haud dubito; idque cumprimis propter eximiam illius potentiam, quam reipublicæ habere aduerſantem ſumme noxium fuerit; contra habere coniunctam reliquis Germaniæ viribus, alioquin ſic ſatis imbecillibus, non poteſt non eſſe vtile. Indubie vero auerſo ille fuerit

ani-

animo ab Imperio, ſi dignitate iam ducentos annos per familiam propagata deiectus fuerit. Duo tamen etiam atque etiam cauenda erunt circa potentiam illam: primum, ne illius abuſus excitet Imperio ceteroquin innoxio formidabiles hoſtes: alterum, ne Ordines Imperii ipſimet illa ſenſim opprimantur. Vtrumque, quantum arbitror, caueri vnice poteſt, ſi in vniuerſum prohibeatur Cæſar arma in Imperio cogere, aut coactis vti aliter quam ex arbitrio eorum, quos penes eſt ius belli ac pacis, hoc eſt, ex ſententia Comitiorum Imperii publicorum. Scio, nonnullos arbitrari, ſufficere, ſi Cæſari haud liceat, etiam ratione prouinciarum, quas extra Imperii limites poſſidet, inire fœdera, aut mouere arma Imperio detrimentoſa. At vero primum videtur iniquum, Cæſari velle leges præſcribere in ditionibus Imperio haud ſubiectis: deinde manet etiam ſic incertum, quænam arma et quænam fœdera Imperio ſint noxia, nec ne? Quid enim, ſi Cæſar vel exiſtimet vel prætendat fœdera et arma ſua, quantumuis Imperio reapſe ſint noxia, vtilia eſſe Imperio? Hoc modo certe Ferdinandus II. ſua in Mantuanum et Batauum arma ſuaque Polonica auxilia Electorali Collegio probauit; certe eſt probare

bare conatus. Nec Ferdinandus III. voluit videri ſuis cum Polono, Ruſſo, Dano fœderibus aduerſus Suecum obſuiſſe Imperii ſaluti; profuiſſe vltro iactauit. Niſi aliter igitur fuerit cautum, equidem non video, qui ſecuri poſſint eſſe Ordines Imperii, vt ne vel domi opprimantur, vel implicentur grauiſſimis bellis cum exteris prætextu vtilium fœdorum armorumque. At vero obuiam iri huic periculo poterit, ſi addas Capitulationi, nullo modo nulloque prætextu fas Cæſari eſſe intra Imperii limites vel militem conducere, vel ea, quæ ad apparatum bellicum pertinent, comparare, niſi ante Ordinum Imperii iudicio fœdera vel arma fuerint probata. Hac ratione ſane manet Cæſari arbitrium Belli ac Pacis in locis extra Imperium collocatis. Attamen nec exteri poſſunt conqueri de Imperio, quamdiu Imperium non conſenſerit in bellum, nec habent iuſtam metuendi cauſam ab Imperio quidem. Similiter nec armis ciuilibus ipſimet Ordines facile queunt opprimi. Abſque tali quadam lege equidem haud video, qui poſſit Imperium eſſe tranquillum ſiue a ciuilibus, ſiue ab externis armis. Quorum hæc longe magis hodie ſunt metuenda, quam olim, quia olim vicinorum potentia erat exigua, noſtræ autem vi-

res

res pares erant noſtris defendendis; cum ex aduerſo hodie vires Imperii perquam ſint tenues (ne quid enim diſſimulem, in fœderibus noſtris parum, me iudice, præſidii eſt collocatum) quamdiu quidem perrexerimus in milite mercenario vim omnem collocare; exteri autem vicini in formidabilem potentiam excreuerint. Ceterum Imperii profecto quieti plurimum conduceret, ſi in Capitulationem Auſtriacam aliquid etiam recipiatur de Bohemia, Sileſia, Morauia, imo Auſtria ipſamet. Non dubitant ſcilicet Auſtriaci pertendere, Bohemiam cum Morauia et Sileſia extra Imperii limites eſſe poſitam: id quod a me valide eſt oppugnatum in opere *de Finibus Imperii.* Iidem prope regiam quoque liberamque ſibi autoritatem adſcribunt per vniuerſas prouincias Auſtriacas: nec enim has teneri legibus aut oneribus Imperii, niſi ſponte velint. Et tamen non dubitant in Electorali pariter et Principum Collegiis ratione regionum illarum primarium aliquod ius ſibi attribuere. Certe in rem fuerit diſerte addi Capitulationi, Regiones illas Imperii eſſe Prouincias, ac proinde nec in illis ea, quæ ad militiam faciunt, niſi ex Ordinum Imperii communi conſenſu, mouenda eſſe. Vereor autem, vt

poſſit

poſſit hoc ab Auſtriacis impetrari, niſi forte Ordines Imperi viciſſim ſancte promiſerint, ſi illæ regiones armis petantur, quæ Ordinum iudicio ſint iniqua, tum earum defenſionem communibus Imperii viribus inſtitui debere. Quale quid *Carolum V.* mouit Circulum Burgundicum reliquis circulis addere. Sed fruſtra laboratur in legibus Cæſari præſcribendis, niſi adſit quo etiam inuitus poſſit in officio contineri. Inuenio autem neunc quidem remedium in id promptius, quam illud iam antehac a me laudatum, nempe vt diſertis verbis in Capitulatione Ordinibus libertas concedatur deſciſcendi a Cæſare, aliumque ſibi eligendi, ſi pactis conuentis non ſteterit. Huius exemplum non eſt quod ex ſola Arragonia petas cum *Hugone Grotio.* Diſerte in hanc legem receptus eſt is, qui hodie regnat Danis, *Fridericus* Poloni *Stephanum* in hanc legem iurare adegerunt: *Si in aliquibus iuramentum meum violauero, nullam mihi incolæ Regni omniumque dominiorum vniuſcuiuſque gentis obedientiam præſtare debebunt, imo ipſo facto eos ab omni fide et obedientia Regibus debita liberos facio.* Similiter apud Vngaros iam olim Rex *Andreas* ſubditis poteſtatem fecit a ſeſe et ſucceſſoribus ſuis deſciſcendi, ſi ille actus

ſuos

ſuos legibus regni minus conuenienter inſtituerit, vt diſerte legitur in Decretis *Andreæ* Regis in fine §. *Statuimus igitur.* Omnes autem Hungariæ Reges iurant in Decreta *Andreæ* etiamnum hodie. Idem in *Flandria* et *Brabantia* olim obtinuiſſe, liquet ex iis, quę narrat *Meierus* in Hiſtoria *anni 1339.* Imo, ſi credimus iis, quæ narrat *Agylæus* libro de Inauguratione Philippi *p. 148.* hiſce verbis *Philippus II.* Hiſpanus Ordinibus prouinciarum illarum cauit: „ Et ſi nos, aut ipſi, aut per „ alium quemuis, aut etiam hæredes poſteriue „ noſtri contra hæc aut vniuerſa aut ſingula quocunque modo fecerimus; conſentimus volentique animo permittimus iiſdem noſtris Prælatis, Baronibus, Equitibus, Ciuitatibus, municipiis, omnibuſque aliis noſtris iam dictis ſubditis, vt nobis noſtriſue hæredibus aut poſteris nullum omnino obſequium præſtent, neque in vlla re, qua nobis opus ſit, quamuis ab ipſis petimus aut requirimus, pareant, donec quod ita commiſſum fuerit, correxerimus, conſtituerimus, ab eoque plane deſtiterimus ac renunciauerimus. „ Paulo mitior quidem eſt, ſi verba ſpectes, vetuſtiſſima iuramenti Regii ratio in *Succia* vſque huc vſitati; pene tamen eodem recidit,

recidit. Sed et in vniuerſum apud omnes olim Germanicos populos, ſaltem tacite, Reges quoque ea conditione ad Regiam dignitatem euecti ſunt: quod alibi latius venit oſtendendum. Non eſt itaque, Domine, quod credas, rem noui exempli fore, ſi et Auſtriacus non alia lege creetur Cæſar, perinde atque hoc ipſo quam optime metus omnis exteris Regibus in futurum poteſt excuti. Vtinam vero tam facile poſſit eripi exteris illis iuſta conquerendi cauſſa de Auſtriaco, quam in futurum illa caueri per optimas leges poteſt? Qui placabitur vero et Gallus et Suecus? hic cumprimis, quîcum Auſtriaco aperta iam eſt hoſtilitas? Aut vero, quemadmodum prohiberi poteſt, ne hoſtilitas illa ſimul Imperium vniuerſum inuoluat? Equidem haud video, quomodo prius quidem ſperari poſſit, niſi Auſtriacus renunciauerit ſuis fœderibus, contra Suecum et Gallum initis, interque hos firma rurſum pax coëat; aut obtineri poſſit poſterius, niſi obſeruata ſancte illa lege de armis per Germaniam non cogendis, niſi ex Ordinum conſenſu. Fortaſſis vero exteri illi contenti erunt, modo poſterius fiat. Si prius tamen itidem poſſet obtineri, indubie tranquillitati id publicæ plurimum prodeſſet. Faxit Deus, vt

o-

omnia ita dirigantur aganturque, vt ſaltem quies publica nihil capiat detrimenti! In prudentia ſane Eminentiſſimi Domini Electoris Moguntini magnum præſidium Germaniæ rebus eſt collocatum, exterorum quoque omnium iudicio. Neque dubito, nihil te etiam neglecturum, quod ad bonum publicum obtinendum queat facere. Quod vt poſſis præſtare, opto tibi et in hunc et in ſecnturos annos plurimos firmam valetudinem, atque magnis gerendis rebus idoneas animi facultates.

XCII.

Boineburgius vrget reſponſionem.

Francofurti d. 20. Febr. 1658.

Scripſi crebro hactenus. Spero, recte omnes meas tibi redditum iri. De reſponſo ad eas non dubito. D. *Heilando* dedi coronariorum noſtratium libellorum exempla cuiuſque gemina. Ea ſe curaturum ad te ſpopondit. Vicarialia D. *Oxelius* ſuſcepit recta ad te tranſmittere. Quid ſi ei literulas vel paruulas exarares? Non obeſſet opera. Rogo librum de ciuili prudentia abſoluas tandem, et mittas mihi plagulas excuſas omnes. Quæ nuper te rogaui, in iis perinde ſpero exaudiri. Vale, et me dilige.

XCIII.

Conringii vlterior reſponſio, in qua paradoxon de origine Electorum.

Helmſtadii d. $\frac{18}{28}$ *Febr.* 1658.

Cum nuperrimæ tuæ traderentur, ad ea, quæ quam maximi videbantur momenti citamque exigebant reſponſionem, ſatis prolixa epiſtola candide regeſſi, quicquid in mentem venit. Illam epiſtolam indubie iam accepiſti, vt proinde noua admonitione non fuiſſet opus. Vnum neglexi attingere de concordia recte conſtituenda inter Electores reliquosque Imperii Principes. Eſt autem et in ea poſita haud leuiter Imperii ſalus. Incredibile ſane dictu eſt, quantum hactenus nocuerit illa ſimultas, qua nunc laboramus, neque dubito longe hinc maiora damna reipublicæ imminere, niſi ſopiatur diſſidium. Poteſt autem non aliter ſopiri, quam ſi vtrique Ordini ſua iura tribuantur. Equidem, ne quid diſſimulem apud te hac etiam in re, hoc quidem ex diligente lectione rerum veterum Imperii deprehendi, *Principes Imperii vniuerſos ſeculo decimo tertio ius eligendi, quod hactenus omnibus fuerat commune, in ſeptem Officiales, qui appellabantur, Imperii, et*

honore

honore quidem aliquo eminebant præ aliis, nullæ autem re alia, communi conſenſu tranſtuliſſe *. Deprehendi etiam, ſeculo decimo quarto Electores illos ſeorſim ſæpe de Republica conſultaſſe: cumprimis vero multum illis additum dignitatis per Bullam auream *Caroli IV.* ex communi Procerum omnium ſententia latam. Non inueni tamen Electores illos vnquam auſos leges condere, aut in pacis bellique negotiis quidquam conſtituere, priuſquam *Carolus V.* ex Hiſpania ad Cæſaream dignitatem fuit euocatus. Hactenus ſcilicet per omnia ſecula obtinuerat vna aliqua generalis lex, in quam iurabant nouiter electi Cæſares. *Caroli V.* demum nouo exemplo præſcriptæ ſunt leges quædam *Capitulares.* Ex eo denique ſoli Electores cœperunt Leges Capitulares conſcribere ceterorum Principum *conniuentia* ** potius, quam

S 2 vllo

* Vtinam teſtes huius rei coæuos nominaſſet, aut ipſum tranſlationis eius inſtrumentum laudaſſet *Conringius!* Quouſque enim neutrum horum fit, in obſcuro permanebunt Electorum incunabula. Non credimus viris quaſi e tripode pronuntiantibus.

** Annon latius, huic quoque Principum Electorum originem adſcribere, quam *mandatum* aliquod ceterorum Ordinum fingere, quod exhiberi non poteſt?

vllo aperto conſenſu. Illi rei nouiſti contradictum eſſe, cum Pax conſtitueretur. Nouiſti etiam, diſerte aliter in futurum eſſe ordinatum, et ab ipſis Electoribus probatum in Legem publicam Imperii tranſiiſſe. Vtique ergo ſumma eſt cum Principum iniuria coniunctum, id quod nonnulli Electorales hodieque machinari non deſinunt. Non tantum vero eſt iniurioſum, ſed etiam in publicum alias ſumme noxium. Frangitur ſcilicet autoritas conſtitutæ pacis, quæ debet eſſe Imperii Palladium, et Legum publicarum Imperii; offenduntur vicini Reges, qui Pacem conſtituerunt, et Legibus Capitularibus vis omnis detrahitur. Nec enim Cæſar poterit ſancte vinciri, quamdiu non conuenit in Imperio de auctoritate Capitularium Legum. Quam facile eſt iſthoc prætextu violare omnes Capitulares Leges? Atqui ſumme eſt vtile, vt Cæſares teneantur Capitularia inſtituta ſtrictiſſime obſeruare. Hac vice profecto niſi Leges Capitulares ſimul auctoritate aliqua Ordinum omnium conſtituantur, non video quomodo et Electores ipſimet recte ſibi queant conſulere. Si certe nouas duraſque Leges præſcribere velint, laborabunt inuidia et odio etiam apud ipſum Cæſarem, nec poterunt iis legibus iuſtam

ad-

addere auctoritatem. Ex aduerſo ſi Cæſar nouerit, Leges illas, in quas admittendus eſt, omnium Imperii Ordinum conſenſu eſſe latas, et cogetur maiore reuerentia illas obſeruare, et ceſſabunt cauſſæ odii erga Electores. Equidem haud dubito, non paſſuros Principes, vt hac quidem vice ex ſolorum Electorum ſententia Capitulatio conficiatur, nec paſſuros Gallos et Suecos. Si Electores itaque ſibi ſolis hoc negotium datum eſſe pertendere perrexerint, quæ turbæ, quæſo, quæ mala orientur! Non equidem dubito, fauere Auſtriacos Electoralibus illis conſiliis. Faciunt autem hoc ſuo priuato commodo. Primum enim ab Electoribus ſolis norunt adeo duras leges non temere exſpectari poſſe. Secundo norunt, hoc diſſidio poſſe ſe abuti in rem ſuam ſecundum illud: *Diuide et imperabis.* Tertio norunt, longe facilius ſtrui poſſe monarchica, ſi reipublicæ ſumma ſtet penes paucos, quam penes omnes. Et vero hac arte Ferdinandus II. a Comitiis vniuerſalibus alieniſſimus, ſolos Electorales conuentus admiſit, eoſdem dudum ſublaturus, ſi ex voto fortuna bellica arriſiſſet. Omnino itaque arbitror, etiam atque etiam cauendum eſſe, ne Principes iuſtam habeant cauſſam ſiue proteſtandi, ſiue

conquerendi de iam iam futura capitulatione. Id certe niſi caueatur, vereor, ne tota reſpublica vergat in interitum, præſertim cum illa iam tum ſumme ſit debilis. Si Principibus vero ſuum ius maneat integrum, magna erit animorum coniunctio impoſterum ad bonum publicum promouendum. Vide, mi Illuſtris Domine, quam ego ſine fuco tecum agam, quoniam hoc a me exſpectaſti. Nec enim dubito, haud laturum te ægre, ſi forte diſſentire fuerit viſum. Nobiliſſimo *Oxelio* non deſines me commendare: nunc quidquam ad illum exarare non vacat. Et vero haſce ſcribo eopſe momento, quo tuas accipio, vrgente tabellario reſponſum. Librum de Ciuili Prudentia denuo propediem aggredi animus eſt, et abſoluere. Ex quo Helmeſtadium redii, vix cum bibliotheca, quæ tota fuit conuaſata, potui in gratiam redire; et ſchedæ etiam num huc illuc diſperſæ ſunt, vt proinde hactenus vix tale quid licuerit cogitare. Sed et macerant me curæ ex perturbatiſſimo Imperii ſtatu enatæ. Quantum enim imminet diſcriminis, vbi Cæſarem accepimus, qui iam hoſtem ſe Suecorum Gallorumque profitetur! Sed vale, Illuſtris Domine, et porro faue. Tædet enim animo mala publica voluere.

XCIV.

XCIV.

Boineburgio **non plene ſatisfaciunt exempla clauſulæ commiſſoriæ a *Conringio* adducta.**

Francofurti d. 22. Febr. 1658.

Inſigni me lætiiia perfudit epiſtola tua XVI. Februarii ſcripta ad me perliberaliter. Per eam me vtique multum edocuiſti et colluſtraſti, neque id nullius frugis affore credendum eſt. Exempla adactorum in aſperas regnandi formulas Regum, qualia tu memoras, omnia mihi cognita erant, excepto Danico de hodierno *Frederico III.* Eius formulam legere gaudebo, ſi tuo eam beneficio detur conſequi. De Philippo II. quæ narrat *Agylæus*, ſi et aliis memorata eſſent, commode eo exemplo vti poſſemus. Exemplum de *Arragonia* fabulæ ſimillimum eſt, vt ipſe *Mariana* ſubindicat. Apprime videre hauebo pluſcula de more gentium Germanicarum, quo ſuos ſemper Reges vinxerunt. Quæſo, vt me horum et ſimilium indicio docuiſti, ita pluribus me eorundem illuſtramentis firmare velis, additis etiam, ſi ſuppetunt, exemplis in id pluribus. De reliquis, quorum in poſtremis meis mentio, proxime exſpectabo. *Grotii* occaſione memiui te notas antehac

tehac in ius Belli feciſſe, cumprimis ad librum medium. Quæſo ne illarum obliuiſcare, neue *Feldium* ei inſultare viro ſinas. De ſtricturis *Graſwinkelii* ſuper illum quid cenſes? Mihi videntur nimis aridæ et tenebricoſæ. Res hic indies magis matureſcunt, vtinam in bonum! Hiſpanicus Orator *Peneranda* iam hæret *Wirceburgi*, cui *Blumium* obuiam miſimus. Faxit Deus, vt conſeruemus rem maximam, pacem Imperii! Vale, et celeriter reſcribe.

XCV.

Conringius, ſuæ ſententiæ tenax, populos omnes originis Germanicæ *tacite* ſaltem Reges ſuos per clauſulam commiſſoriam obſtrinxiſſe contendit, nulla ſpecie veri.

Helmſtad. d. 28. Febr. 1658.

Formula Legum, in quas Rex Daniæ *Fridericus III.* acceptus eſt, non eſt quidem mihi ad manum; non eſt tamen quod dubites de eo, quod dixi, nempe, *ſi leges regni violet, ius eſſe Ordinibus nouum Regem creare.* Nec ſatis ſcio, quare cenſeas de Arragoniæ regno id fabuloſum eſſe. Imo vero morem illum etiam Philippo II. Rege adhuc obtinuiſſe, liquet ex iis, quæ narrat *Thuanus*

nus l. 105. de motibus Cæſar Auguſtanis. Apud gentes Germanicas vniuerſas ſaltem tacite in eam conditionem Reges olim eſſe acceptatos, argumento eſt, quod nulla gens Germanica dubitauerit Reges ſuos legum patriarum violatores non tantum armis petere, ſed etiam dignitate exuere *. Exempla plurima reperies in hiſtoriis Gothorum, Wandalorum, Longobardorum, Anglo Saxonum, Danorum, Suecorum et Francorum. Quo alio prætextu, etiam in Germania noſtra, communi conſenſu Henricus IV. Otto IV. Fridericus II. aliique Regia ſunt dignitate pulſi, et in ordinem priuatum redacti? ne quid nunc dicam de Carolo Craſſo. Prætextu, inquam. Nonnullos enim horum per iniuriam accuſatos, tanquam violauerint ſacras reipublicæ leges, haud negauerim. Certe nullum exſtat indicium, perſuaſum olim fuiſſe Ordinibus Imperii, nefas eſſe, Regem, ſi rempublicam euerſum eat, Regno pellere, nouo

S 5 Rege

* Ex hoc non ſequitur, Reges conditionem *admiſiſſe iurato*, vt regno cedant, ſi quid contra leges auderent. Vnius rei plures poſſunt eſſe cauſſæ. Et quis inter Regem et Ordines iudex erit quæſtionis, num lex violata ſit. Nulla ſane patentior bellis ciuilibus ianua hoc Conringiano conſilio.

Rege creato. Quod diſerte non in pacta regia receptum hoc fuerit, factum arbitror, quia ius hoc omnibus iam notum erat. A qua ſententia quoniam hodie receſſum eſt, videtur ſumma Imperii ſalus, vt ius priſtinum diſertis verbis reuocetur, exigere. Ego ſane non video, quemadmodum hodie recte Imperio queat conſuli, niſi diſerte in leges id fuerit receptum. Indubie et hæc, et quæ nuper addidi de non cogendo milite aut armis intra Imperii limites, niſi de Ordinum conſenſu, ſi probe expenderis (quod et iam feciſſe te gaudeo, et porro facturum te haud dubito) anſam occaſionemque dabunt auertendi multa mala, quæ Imperium in tanta vicinorum potentia facile ceteroquin ſint euerſura. Etiam vero, mi Domine, atque etiam rogo, des operam, vt gliſcens illud inter Electores reliquoſque Imperii Principes diſſidium, quod carcinomatis inſtar eſt, in tempore tollatur. Ante hoſce octo dies prolixe hac de re ſcripſi: eoque nunc nihil eorum repeto. Audio, Eminentiſſimum herum tuum ſic ſatis æque ea in re ſe gerere. Scio etiam Brandenburgicum non multum diſſidere. Hæc lis autem præ omnibus aliis erit componenda, ſi qua debet autoritas eſſe Capitularium Legum. Per-

quam

quam enim vereor, ne vel Reges, quorum conſenſu Pacis inſtrumentum eſt confectum, vel reliqui Ordines publica proteſtatione eneruent vim Capitularium Legum, ſi quas Electorale Collegium ſola ſua auctoritate velit condere. Si vnquam, certe nunc maxime danda eſt opera, vt inter omnes Ordines bene conueniat, cum Imperium ſit vndique cinctum potentiſſimis vicinis, quos vires Imperii imbecilles et ciuilia diſſidia non latent. Quanquam vires ſic ſatis noſtris tuendis crediderim pares eſſe poſſe, ſi priſcis moribus militiam inſtitueremus. Quod nunc oſtendere alienum eſt. In *Grotii* librum ſecundum de Iure Belli a me nihil laboratum eſt; fortaſſe tamen aliquando hoc agam. Fortaſſis, inquam: certo enim haud promiſerim, iam tum plus nimio occupatus. Vt Comitia feliciter ſuccedant, opto: cumprimis Deum oro, vt prudente conſilio labaſcens Imperium velit erigere. Experieris ſane hæc Comitia opinione grauiora et difficiliora.

XCVI.

Idem prioribus exemplis addit ſupplementum.

Helmſtad. d. 24. Mart. 1658.

Erat animus poſt nuperrimas nullis te amplius literis

literis meis in hoc negotiorum mari turbare, cum forte fortuna explicanti Tomum primum Hiſtoriæ *Famiani Stradæ* occurrunt hæc verba *l. 2. pag. 52. editionis Batauicæ: meminiſſe deberet Princeps* (Rex ſcilicet Philippus) *in eodem diplomate* (Brabantini Ducatus priuilegiorum, quod confici curauerat a Carolo V. patre Brabantiæ Dux creatus) *conſentire ſe, vt ſibi nulla obſequii, clientelæ ac obedientiæ officia deferantur a populis, queis ipſe præſtare nolit integra, quæ ſolemni religione ſpoponderat.* In margine notatur *Articulo V.* Vnde diſcere eſt, vera eſſe, quæ ſcripſit *Agylæus* de lege, in quam Philippus eſt receptus in Brabantiæ Ducem, eaque reperiri art. V. tabularum iſtarum. Hæc ideo viſum addere, ne credas, deeſſe exempla eius, quod cenſeo eſſe vnicum remedium tuendæ nunc Germanicæ cum libertatis, tum tranquillitatis. Etſi enim haud neſciam, quam ſit difficile futurum, Regem rumpentem promiſſi fidem abdicare; in facili tamen ſcio eſſe, hac ratione maiorem ſolito promiſſis religionem addere, ſaltem metu, ne, ſi non omnes, aliqui tamen, iique apti nouandis rebus, ſint ſoluti fidelitatis ſacramento. Sed nolo tua grauiſſima negotia amplius morari. Deum non deſi-

deſinam venerari, vt bonis conſiliis addat pectus robuſtum et felicem ſucceſſum, teque commodo publico diu ſaluum præſtet. Summa conſiliorum nunc ſane eſſe debet conſeruatio pacis et amolitio belli externi, idque quoniam Germania eſt impar bello externo excipiendo. Si hoc obtineri nunc poteſt, ſatis eſt. Impoſterum danda erit opera, vt iis ſeſe Germania modis armet, quibus poſſit vim externam pariter et internam auerruncare. Quod, quemadmodum fieri poſſit, alias exponam.

XCVII.

Boineburgius inclinat in *Conringii* ſententiam.

Francofurti d. 27. April. 1658.

Nihil ſane mihi iucundius, nihil gratius accidit literis tuis. Quod dico paucis verbis, vt ſcias, quod ſim conſtans tui cultor et amantiſſimus omnium eorum, quæ a te veniunt. Debeo reſponſum tibi ad ternas, ni fallor. Iis inſtructus et edoctus ſum multa bonæ frugis plena. Crede mihi, me in negotio, quod iam eſt præ manibus, toto animo tecum ſentire, et in id allaborare, vt hæc Electio ſit Imperio vtilis, et ſaltem non noxia. Neque parum reſpublica tibi debet,

quod

quod me commonefactionibus tuis prudentiæ plenis informas. Forte non ſum infelix organon in rem conferendi, quæ diu effici non potuere. Magnas perpetimur certe oppoſitiones, et tricis implicamur incredibilibus. Facile id omne cogitare tute potes. De inuidiis, odiis et periculis, quæ mihi imminent, nil dicam. Te rogo tantum, vt ſæpe ad me ſcribere cogitata tua omnia velis. Nihil profecto literis et libris mihi tuis ſuauius; acceptius nihil eſt. Vale et me ama, Vir ſumme.

XCVIII.

Conringius hortatur *Boineburgium* ad videndum, nequid ex Electione detrimenti capiat Reſpublica.

Helmſtad. d. 21. April. 1658.

Plurimum lætor, idem te mecum ſentire, eſſeque adeo tibi firmiter propoſitum, operam omnem impendere, ſaltem ne quid Electio tranquillitati publicæ noceat. Vtrinque ſcilicet imminent Germaniæ reges valido inſtructi exercitu, qui proinde omnino nobis placandi nunc ſunt, cum Imperium vſque adeo diſſidiis laboret, et nudum latus vbique oſtendat. Quod ſi eſſet Reſpublica, prout par eſt, milite inſtructa, facile

vtrum-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vtrumque Regem etiam coniuratum contemneret. At heu! quanta nunc noſtra eſt imbecillitas! Quanto viuimus in periculo, cum imbecillitas noſtra omnibus eſt nota! Fruſtra certe blandimur nobis priſcis et Imperii viribus et vicinorum impotentia. Plurimum mutauere omnia, eoque omnia ſolito cautius nobis et prudentius agenda ſunt. Eo delapſi ſumus, vt ſuetam ſocordiam et ignauiam ruina Imperii non poſſit non excipere. Remedia duplicis ſunt ordinis; alia ſcilicet iis, quæ præ foribus ſunt, malis auertendis apta; alia in futurum reipublicæ conſulere idonea. Illa arbitror conſiſtere in prudente Electione et cauenda omni offenſa armatorum Regum: hæc cum ex aliis, tum præcipue cenſeo ex bene compoſita re militari Imperii Procerum eſſe petenda. Scio, non expetere te abs me hoc quidem tempore ſententiam meam de remediis illis poſterioris generis. Vbi defunctus fueris hiſce negotiis, non eam petenti tibi denegabo. Quanquam forte ex re magis fuerit, ſi ipſemet Elector ſententiam in arcano promere iubeat. Ita ſane dabitur mihi occaſio iuſta prolixitate rem omnem perſequendi, et, ſi perſuadeam, minus laborandum tibi fuerit in perſuadendo, reſque eo forte maturius poterit

pera-

peragi. Verum hiſce cogitationibus nolo diffindere nunc, quas pro Imperii ſalute ſuſtines, curas. Macte vero ſis etiam impoſterum illo generoſo animo, Illuſtris Domine, omnique ſpreta inuidia id age, quod te tam ſublimi loco poſitum Deus iuſſit agere, hoc eſt, perge, ceu præclare cœpiſti, procul amore, procul odio, procul quæſtu, curare, ne quid ex Electione detrimenti capiat reſpublica. Ego Deum veneror, tibi vires ſuggerat, tantis conatibus pares.

XCIX.

Boineburgius mittit *Conringio* obiectiones quaſdam Nuntii Apoſtolici diluendas.

Francofurti d. 14. Mai. 1658.

Literulæ tuæ me ſumme exhilararunt. Nulla enim inibi linea, quin inſtruat me, et nouis ſubinde luminibus in præſentium rerum iudicatione colluſtret. Circa conſcriptionem Kapitularium legum multa me et docuiſti, et multis ſimul monelis animos mihi addidiſti. Sumus quippe nunc in eo, vt eas præſcribamus Eligendo quam huic tempori congruentiſſimas. Sumus quoque occupati in diſquiſitione vinculi, per quod obligatio Pollicentis, ac ſtipulantium auctoritas, et tota pa-

ctionis

ctionis in publicum fructuoſæ ſanctitudo firmetur. Sed agimur ſtudiis partium, factionibus et ſimultatibus, cum nonnulli nimium indulgeant libidini exterorum; alii Imperaturi potentiam æquo plus reformident; quidam denique aptare omnia, vt bonos viros et bonos ciues decet, eo ſtudeant, quo vocat præſens ſtatus patriæ. Adeoque ſolliciti iam ſumus, quei præcaueri poſſint Auſtriaca in Belgium etiam ſub obtentu noui belli Cronwelliani mittenda forte auxilia, per quæ vtpote primum nobis Rhenenſibus, dein et toti Germaniæ noua ceu poſtliminio bella, et cum externis, cum hoſtibus tum amicis, implicamenta exoriri et ſuperuenire poſſent. In hoc dum allaboratur, non poteſt credi, quot, quantis quamue diris calumniis exagitemur, prout ex parte videre eſt in adiunctis hic foliis, quæ Moguntino et Colonienſi tradi curauit, qui hic eſt, *Nuncius*. Quæſo te per Deum immortalem, caue in cuiuſquam conſcientiam deueniat hæc ſcriptio; ſed fac, vt tuum de ea iudicium quamprimum noſcere queam, tum et ſi qua inſuper monenda duxeris. Nihil vtique in mundo mihi gratius accidere tuis literis poteſt. Inde enim multo leuamine et ſolatio adiuuor inter tot, queis affligimur, cu-

T ras

ras et faſtidia. Volebam plura modo ſcribere, ſed ſubito auocor ad alia fortuita negotia. Proxime, vbi tuas ante fuero nactus, ero vberior. Rogo autem iterato cures, ne hoc *Nunciale* ſchediaſma tibi vel nomine notum eſſe prodas cuiquam. Si ſtricturis tuis interſtinxeris, et refutaueris illas nænias, rem mihi gratiſſimam effeceris. Vale, optime amice. *Blumius* adhuc eſt in Aula Regis Chriſtianiſſimi. Spero tamen eius reditum breui. Si qua penes vos eduntur, mitti huc cum veredis idonea, ea, quæſo, mecum communica.

C.

Conringii iudicium de illis obiectionibus.

Helmſtadii d. $\frac{17}{27}$ *Maii 1658.*

Serius nonnihil iuſto tuæ traditæ ſunt, eoque tardius reſpondeo. Nuntium video duo agere: primum ſcilicet conatur perſuadere, non aduerſari Pacis legibus, ſi Eligendus ſuppetias mittat Hiſpano contra Cromwellum; alterum eſt, honeſtati et Catholicæ fidei aduerſari, adſtringere velle Eligendum, id ne faciat. De primo, ne quid diſſimulem, haud ego etiam multum pugnauerim. Bellum enim, quod iam infert Cromwellus, etſi ſubſidio ſit armis Gallicis, reapſe ta-

tamen ab illis eſt diuerſum, et Pacis legibus non tactum. In altero probando operam ludit. Si enim ita eſt, vti ille vult; et honeſtas et Fides Catholica ſuppetias iſtas citra controuerſiam exigeret. Quod enim non ſimpliciter iubet ius naturæ aut diuinum, illud omitti poteſt, præſertim boni eximii conſequendi gratia. Iam vero ſimpliciter quidem non exigi illas ſuppetias ab honeſtate et catholica fide, argumento eſt, quoniam exigerentur ab omnibus, qui poſſunt iuuare, atque adeo et ab ipſo Sanctiſſimo Domino. Ab illo autem non exiguntur: neque enim vllas mittit ſuppetias, cum tamen præ aliis mittere poſſit, vt omnium opulentiſſimus. Eſt hoc argumentum illius ordinis, quæ *ad hominem* ſolent appellari, maximamque habent vim contra aduerſarium, præſertim ſi ſit indoctior aut iniquior. Eoque hoc maxime vtendum cenſeo aduerſus Nuncii importunitatem. Eſt autem idem etiam ideo non admittendum, quoniam nulla ratione poteſt reddi veriſimile, teneri quenquam ea, quæ honeſtati aut veræ fidei repugnant, armis vindicare extra limites ſuæ reipublicæ. Nec vero hactenus, quod ſciam, quiſquam hoc aſſeruit. Licere armis talia vindicare, verum eſt. Sed ad ea omnia,

quæ licent, non tenemur. Eſto igitur, Catholicæ fidei periculum imminere ab armis Cromwellianis; ſequitur hinc, licere arma illis opponere: at non ſequitur, teneri Germaniæ Principes ad vindictam, præſertim cum Flandria non ſit pars Imperii. Id quod licet porro, poteſt illicitum reddi, maiore periculo imminente. Imminet autem periculum Germaniæ vtique haud paruum a Gallo, ſi conſenſu Imperii procerum Auſtriaci Cromwellio ſeſe opponant. Non dico, iure agere Gallum. Sit ita Galli poſtulatio iniqua; periculum tamen eſt certum. Eoque ad certum illud periculum euitandum poterit vtique conſenſu procerum vetari id, quod alias licebat. Imo grauiter in rempublicam peccarint Electores, ſi permittant illud, vnde certum Imperio periculum creabitur. Moueat auctoritate ſua, ſi poteſt, Gallum Papa, ne ad iniuriam ſuam credat ille pertinere ſuppetias Hiſpano aduerſus Cromwellum latas. Si non poterit, vt non poterit; vtique nec diffiteri Nuncius debet periculum illud, quod a Gallo impendet. Sed et reapſe arma Cromwellica ipſam *fidem* Catholicam nullo afficient malo; *opibus* tantum nocebunt, ſi fuerint felicia. Poteſt autem fides florere acciſis, imo et perditis.

Scio

Scio, ſecus vulgo iudicari; ſed contra praxin veteris Eccleſiæ. Verum illa poſteriora non ferunt Nunciorum aures: itaque prudentius diſſimulantur. Ceterum illis Nuncii obiectionibus facile quidem ita quis reſponderit. Quid ſit autem de ipſa Pace publica? Inſpexi equidem *Memoriale* Suecicum 5 *Maii* exhibitum, et intellexi, decretam ad Regem ab Electorali Collegio legationem. Sed quia hactenus Auſtriaci vſque adeo ſpe certa Poloniam ſibi deſponderunt, vt nec ipſi voluerint pacis conſilia cum Sueco admittere, nec Polonos non ab omni pacifica tractatione remouere; de pace inter Auſtriacos et Polonos iam conclamatum eſſe arbitror. Et vero poſtquam nihil effici potuit, ne dubites Auſtriacis breui id iri repoſitum, quod Pomeraniæ ſunt minitati. Ne et Imperii reliqui Ordines implicentur illi bello, nullum ſupereſt remedium, ſi procedat Electio. Non dico, vacaturum periculo Imperium, modo Electio non procedat. Superfore etiam ſic illud, fateor; damnum tamen præſens non adeo eſt, atque ſi eligatur ille, qui eſt hoſtis, et quidem eligatur contra tot Suecicas proteſtationes. Sed et poterit forte inueniri remedium tranquillitati reliquorum Ordinum ſeruandæ; modo cauſſam Au-

ſtriaci per electionem non fecerint ſuam. Quo de remedio dicam fortaſſis alias. Interim quæſo, Domine, expende animo pertinacia Auſtriacorum conſilia in Polonia acquirenda. Quid cenſes illos non tentaturos aduerſus imbecilles Imperii Ordines, vbi dignitate Cæſarea fuerint circumdati? Actum profecto fuerit de Germaniæ priſca libertate, ſi Auſtriaco ceſſerit ex voto nouum hoc contra Suecos bellum. Si tamen et Suecus vicerit, erimus in periculo haud leui. Vide Domine, quam libere et candide apud te loquar. Loquor vero ita, quoniam * ſcio, ſumme tibi cordi eſſe Imperii ſalutem. Quem animum vt in te Deus corroboret, et felici beet ſucceſſu, ſanctum illud Numen oro obſecroque. Publice ad calamum nunc dictito animaduerſiones politicas in *Machiauelli* Principem. Ante octiduum prolixam habui diſputationem de ortu, interitu et mutationibus Regnorum, plane alio filo, quam procurrunt vulgo, quæ ſunt eius argumenti.

CI.

* Quin potius: *loquor ita, quoniam Suecis operam meam addixi, et ad ita loquendum Suecicis ſtipendiis auctoratus ſum.* Vid. Cyriacus Thraſymachus.

CI.

Probat *Conringii* iudicium *Boineburgius.*
Francofurti d. 5. Iun. 1658.

Quas 27. Maii dediſti, recte accepi ante biduum. Inde multum, vt ex omnibus tuis ſoleo, profeci. *Nuncialia* argumenta explicuiſti ita, vt eorum exiguitas ac leuitas vndiqnaque pelluceat ad oculum. Quæ ſubiicis de Electione et impendentibus hinc nouis Germaniæ turbis, omnium prudentum calculum vtique merentur. Nos facimus, quantum in nobis eſt; at parum adiuuamur, collegarum ſtudiis in omnia alia denergentibus. *Colonienſis* et *Palatinus* non male tamen in hoc ſe negotio comparant. *Brandenburgicus*, cum non ſit ſuæ ſpontis, et in diuerſum præſentium ſuarum rerum incertitudine abripiatur, minus auxilio nobis eſt, quam eſſet futurus, ſi a Suedis nihil metuendum haberet. Diſſertationem tuam de ortu et mutationibus regnorum cur non miſiſti per veredarium? Scio, Sereniſſimum Ducem *Auguſtum* cum ſuo perlibenter omnia tua mihi tranſmitti curaturum eſſe. Animaduerſiones in *Machiauelli* Principem ſi deſcriberet aliquis, mihique mox mitteret, facturus id eſſet non ingrato. Tuus de ciuili prudentia liber an proditurus eſt tandem? Vale, mi optime amice!

CII.

Boineburgius ſententiam *Conringii* exquirit, quomodo bellum euitari, et litem de Vicariatu inter Palatinum et Bauarum componi poſſe putet.

Francofurti d. 16. Iun. 1658.

Acceptiſſimum mihi, vt omnia tua, fuit nuperum reſponſum, et iudicium tuum ſuper Nuncii, qui hic eſt, commonefactionibus. Ipſa illa dulcedo deſiderium mouit eius quoque, quod bellariorum loco oppoſuiſti, ſciendi rationem conſilii, quo Germania præſtari tuta poſſit a bello, quod imminere de proximo videtur, ſiue procedat Electio, ſiue nonnihil vltra retardetur. Nil diffido ingenii et iudicii tui redundantiſſimis copiis. Sed cum et tempus, et fatum iam nos vrgere incepent, vt vel boni ſucceſſus ex illo Electionis tranſitu ſperandi ſint, vel metuenda mali diſcrimina; peramanter te rogo et obſecro, vt haud grauate tua ſenſa animi circa præſentes negotiorum tricas vberius exponere mihi velis. Huic rei non minoris difficultatis negotium accedit, tentanda compoſitio litis de vnius Vicariatus duos inter Electores prærogatiua, quorum quiſque ſibi eum integrum ac in ſolidum tribui poſtulat, quorumque animi cotidie magis magiſque in obtinendi

di ſpes niſuſque efferueſcunt, poſt perinde loco et tempore intempeſtiuum ac improuiſum iſtum effuſi atramenti impetum *; vtinam non in atri ſanguinis fundendi fatale præludium! Quod malum vt auertant Electores, ne vel inde tam quæſita cura et acri ſtudio hactenus defenſæ et porro defendendæ tranquillitati turbæ permiſceantur: plerumque enim

. . . . *tractata notam labemque remittunt*
Atramenta.

Prouiſa itaque nihilo ſegniore ſollertium conſiliorum opus eſt nunc, quo nempe modo ardores illi reſtinguantur, vel ſaltem temperentur, ne in nocentiſſima publico incendia erumpant. Cuius temperaturæ, ceu rei haut cuilibet facilis repertu, rationem a tua quoque prudentia exſpecto, oroque, vt tua pro Vicariatu Palatino, prout ea nunc legi voles, mecum communices. Minus enim inde nunc periculi impendet, animis erga veritatem paullatim miteſcentibus. De reliquo tua de Regno, et de ciuili prudentia, omniaque, inquam, tua edita ſcriptaue auidiſſime exſpecto. Vale.

T 5 CIII.

* Cui hæc obſcura videbuntur, is euoluat LONDORP. *Actor. Publ. T. VIII. c. 221. p. 232. ſeq.*

CIII.

Conringius Electionem Imperatoris rebus ſic ſtantibus differendam ſuadet, minus in diuturno interregno, quam in Electione præcipitata periculi eſſe contendens.

Helmſtad. d. $\frac{2}{12}$ *Iun. 1658.*

Doleo equidem, tantam rem, in qua cardo vertitur ſalutis Germaniæ, tam leuiter expendi, et imprudenter agi. Si proceſſerit ſane Electio Suecis plane inuitis; equidem non video, quomodo tranquillitas Germaniæ ſibi poſſit conſtare. Multum ſane vereor, ne Saxo ſui intempeſtiui et inconſulti affectus ingens damnum breui faciat. Summe profecto periculoſum Germaniæ erit Sueco-Auſtriacum bellum, quæcunque etiam pars victrix fuerit. Si neutra; altera vero alteram egregie attriuerit: fuerit quidem hoc in rem Germaniæ. Sed optare hoc licet; non autem certo ſperare. Vt nunc ſunt res Germaniæ, videtur nihil eſſe vtilius, quam vt Electio de die in diem differatur; donec Sueci aduentu, qui tamen in menſem Iulium forte demum incidet, ſi non ſerius, res Auſtriacæ turbatæ, vt et forte Saxonicæ, vtrumque domum euocauerint, fruſtrata hactenus Electione, et in pacatiora tempora tranſlata. A lon-

longiore interregno, vt nunc eſt Germaniæ ſtatus, parum periculi eſt; ab intempeſtiua autem Electione plurimum. Prætextui dilationis queat eſſe ſpes componendæ pacis inter Gallum et Hiſpanum alioſque, aut tardior capitularium legum confectio, aut ſimile quid. Modo hac vice liberetur Germania ab imminenti bello, ſatis eſt actum. Proximum vero fuerit rectius componere rem Imperii ſingulorumque Ordinum militarem, vt etſi non acquirendis nouis, ſaltem noſtris defendendis pares ſimus. Quod effectu non adeo eſt difficile, vt alias oſtendam. Theſes *de Ortu Regnorum* mitto. Iam tum habes, niſi fallor, alias *de Regnorum differentiis.* Vtrumque niſi probe fuerit intellectum, non poteſt recte conſtitui, quomodo Regna ſiue Principatus prudenter componi queant, atque ab interitu et mutationibus præſeruari. Vt autem etiam hæc vltima doctrina exacte tradatur, inſtituo nunc animaduerſiones ad *Machiauelli* de Principe librum, quo ſcilicet paratior ſim impoſterum meo modo et more rationem conſeruandorum et conſtituendorum Principatuum conſcribere. Omnino enim mihi eſt propoſitum, nobiliſſimum hoc argumentum meo calamo illuſtrare. Quæ hactenus ad *Machiauellum*

dictaui

dictaui, plagulis duntaxat quatuor conſtant, vtpote qui poſt ferias Paſchales demum hunc laborem ſim aggreſſus. Non videtur fore operæ pretium dictata illa mittere, niſi opere iam perfecto, præſertim cum per negotia non liceat Excellentiæ tuæ illa nunc accurate expendere, qualem tamen lectorem *Machiauellica* illa vnice deſiderant. Sed et perendie mihi in Friſiam erit proficiſcendum, ibique per quinque minus ſeptimanas commorandum, vt proinde, quamuis velim, nunc tamen impediar illas meas animaduerſiones curare. Quamuis vero abfuero domo, ſi tamen citam reſponſionem neceſſitas quæ exegerit, curatis Bremam ad *Arnoldum a Bopart*, Agentem Oſtfriſicum, literis tuis, ocius faxo vt reſpondeatur.

CIV.[1]

Conringius quid in Capitulatione Leopoldina deſideret Boineburgio indicat, ægre ferens ante omnia, clauſulam commiſſoriam omiſſam. De Vicariali autem lite aliter ſentit ac olim.

Helmſtad. d. 20. Aug. 1658.

Vltimas ego accepi pariter et dedi, cum in Oſtfriſica aula adhuc verſarer. Poſt illa impeditus ſum quidquam dare fere perpetua abſentia, euocatus ſcilicet cum a Sereniſſimo Rege Sueciæ, tum

a

a Principibus meis Brunſuico Luneburgicis: vnde me demum heri expedii. Quæ ratio viuendi eſt quidem moleſtior illi, qui malit frui tranquillo otio literario. Solatio tamen eſt, quod bono publico impendatur. Interea temporis facta eſt et apud vos magna rerum plerarumque mutatio, quæ indubie nec Illuſtri Veſtræ Excellentiæ permiſit multum quieſcere. Deum veneror, vt et illa omnia cedant in ſalutem ac tranquillitatem Imperii. Si quid ſane boni ſperare licet, debetur illud Eminentiſſimi Domini Electoris Moguntini atque adeo et tuæ prudentiæ pariter ac dexteritati agendarum rerum. Id doleo etiam atque etiam, mihi tot itineribus totque occupationibus præter omnem exſpectationem ereptum eſſe omne tempus, quod impendendum erat, certe impendi poterat, perficiendis quibuſdam ſcriptis meis, quæ iam dudum vltimam manum meam deſiderant. Et vero impedimenta hæc effecerunt, quare ne nunc quidem Nundinæ Francofurtenſes exhibeant librum meum de *ciuili prudentia*, imo ne quidem *Caſſandri* nouam illam et omnium limatiſſimam editionem; cuius tamen nihil reliquum eſt quod edatur, præter præfationem. Vtinam vero ſaltem poſt hac liceat mihi nonnihil maiore otio frui, et

qui-

quidem domi inter literas! Vereor tamen, ne denuo mihi ſit proficiſcendum ad Suam Regiam Maieſtatem Sueciæ, et quidem ſimulac in Dania res fuerunt confectæ: quod ſpero fore propediem. Ceteroquin ſane non ſperauerim turbatum iri literarium meum otium armis per Germaniam motis, præſertim prudentiſſime iam conſtituto illo fœdere cum regnis vicinis et primariis aliquot Imperii Principibus, ſimulque affulgente ſpe pacis inter Suecos et Auſtriacos componendæ, irrita nimirum iam propemodum facta Auſtriacorum illa de corona Polonica impetranda exſpectatione, quæ hactenus vſque adeo multum dedit turbarum. *Vicariatum Palatinum defenſum* ante hoſce dies quatuor demum vidi editum; ſed cum Appendice, a mente et conſilio auctoris plane diuerſa: quod equidem doleo. Maluiſſem rem illam aliter geri; ſed cum Illuſtris Veſtræ Excellentiæ callido ſane conſilio e poteſtate mea exiit, ferendum eſt, quod mutare non licet. Mihi nihil fuerit acceptius, quam ſi et illa lis componatur, ne aliquando Imperio nouas pariat turbas, cum præſertim res ipſa, quæ in controuerſiam venit, plus habeat inanis ſplendoris, quam veræ potentiæ *. In capitulatione

*At ſupra *Epiſt.* 72. longe aliter ſenſerat *Conringius*.

tione placent pleraque. At quod adeo multa ibi ſpirent Oligarchiam, et Principum aliorum auctoritatem eneruent, hoc vero, ſi quid iudico, cedet aliquando in Germanicæ Reipublicæ ſummam perniciem. Simul doleo, omne vinculum conſtringendo ad officium faciendum Cæſari deeſſe non minus, quam antehac, magno in futurum malo. Sed quid ego hæc conqueror apud illum, qui idem indubie mecum conqueritur? Vale.

CV.

Boineburgius omiſſionem illam excuſat, et Vorburgianum opus *Conringio* promittit, ſtipulatus in uicem Conringianis omnibus hiſtorici et politici argumenti.

Moguntiæ d. 3. Octobr. 1658.

Properans ſcribo hæc paucula, tantum vt ſcias, me a *D. Calixto* tuas recte accepiſſe. Legi eas, legitque itidem Eminentiſſimus Elector, tuumque iudicium ſuper rebus noſtratibus omnino comprobat. Nemo ſane moleſtius tulit illam, qua in vinculo Kapitulationis conficiendo vſi ſumus, ſocordiam atque oſcitantiam. At qui impedimento fuerint, quo minus multa recte gererentur, iam tota Germania ſentit, et omnis Europa nouit. Tuum de ciuili prudentia librum certe tandem publi-

publicum fore confido. Rogo peramanter eius me miſſu maturiore et feſtinatiore exhilarare digneris. Reliqua tua perinde mihi grata erunt. Neque dubito, ea abunde mecum deinceps communicatum iri, poſtquam tot in id pararios ac adiutores mihi nactus eſſe videor, *D. Calixtum*; *D. Rachelium*, et cum primis temetipſum, mi optime. Spero, hæc te adhuc domi tuæ inuentura ante profectionem ad Sereniſſimum Suediæ Regem. Vnum iam addo: D. *Vorburgius* noſtras, tui vtique amantiſſimus, et tuorum æſtimator ſinceriſſimus, Hiſtorici operis tomos, quorum nunc octo proſtant, tibi mittet, pro quo eius nomine abs te ſtipulor, vt viciſſim ipſi omnia tua politici et hiſtorici argumenti donare velis. Bonus vir hæret iam in laboribus ſeculi noni, et quidem in Lotario. Ludouicis Caroliſque, tum Arnulpho et Conrado cum Aucupe Henrico perſcriptis, celeriores ſubito in opere ſuo progreſſiones facere poterit, præſertim poſtquam a multo iam tempore omnia ab Ottone I. vſque ad Rupertum abſoluit, et ad editionem parata habet. Dehinc ad propiora noſtræ ætati, adeoque vtiliora in publicum negotia decurret. In editis vltra Conſtantini quarti Synchroniſmos non pertingit. Plura

iam

iam ob temporis penuriam ſcribere haut ſinor. Vale, Vir ſumme, ſummeque dilecte.

CVI.

Boineburgius auctor eſt *Conringio* adiungendi nouæ editioni libri de Origine iuris Germanici hiſtoriam controuerſiæ Gryphiandrinæ.

Moguntiæ d. 15. Nov. 1658.

Peruoluens varias meas mihi non ingratas chartas, reperi præter omnem cogitationem literas tuas ad me d. 21. Maii 1657. datas, quibus inter alia *Gryphiandri* mentio refricatur, et quod in tertia editione operis de Orig. Iuris Germanici eius controuerſiæ, quæ olim cum illo viro tibi interceſſit, origines tuæque innocentiæ apologiam attexere pares. Ad hoc, quod forte tum temporis haut conſiderato reſponderim, iam, vtut ex interuallo, ſignifico, vtile futurum eſſe, ſi et originem Germanici Iuris tertium edideris, et *Gryphiandri* ſimul memineris. Inuenies enim e libris ipſius cauſſas non vnas in id, atque nouum vna argumentum tibi pro cetera vbertate tua exſurget ſtili tui feliciſſimi ad patriæ rerum copioſiorem explanationem diffundendi. Ceterum altera quoque ratio fuit, cur modo conuoluerim

ad perſcribendas iſtas tibi literulas, quia nempe auide exſpecto reſponſionem tuam ad meas ſub nuperis nundinis ad te datas. Nihil enim et facilius tibi mihique iucundius eſt, quam hoc mecum epiſtolare commercium. Cui ſi quid veſtratium ſubinde libellorum adieceris, rem mihi facies vtique longe gratiſſimam. Nihil certe veſtris ſcriptis appetentius videre deſidero: quæ eſt honeſta alieni concupiſcentia. De publicis proxime. Hæc properato ſcripſi. Vale, optime amice!

CVII.

Conringius arguit *Boineburgium* vulgatarum literarum, vtpote quæ in Aula Cæſaria circumferantur.

Helmſtadii d. 2. Ianuarii 1659.

Præter morem tres propemodum menſes ſilui, etſi interea binis literis tuis humaniſſime prouocatus ad ſcribendum. In cauſſa fuit, ne quid diſſimulem, quod præter exſpectationem intellexerim, meas ad Illuſtrem Excellentiam tuam exaratas hactenus in ipſa aula Cæſarea circumferri, et propterea neſcio quid non in me ibi cudi, præſertim quoniam ſimul audiam *maximus incentor Suecicorum motuum.* Et vero ſenſi haud obſcure, me meaque omnia a nonnullis obſeruari, iis maxi-

xi-

xime, quibus illud Germaniæ tranquillandæ ſumme neceſſarium fœdus Principum eſt quaſi ſudes in oculis. Etiam hoc enim, vt et alia quammulta, quæ Francofurti non ex illorum voto ſunt acta, meis ſuggeſtionibus non dubitant tribuere. Ceterum Deus mihi teſtis eſt, quam ego ab omnibus turbulentis conſiliis fuerim ſemper alieniſſimus. Quam auide hactenus curauerim pro tenui mea conditione, vt Germaniæ ſua libertas et publica tranquillitas firma conſtet, nouit ipſamet Illuſtris Excellentia tua. Neque conſcius mihi ſum cuiuſquam epiſtolæ ſcriptæ in aliam ſententiam, eoque, quod mihi nonnulli minitantur, periculum excipiam equidem animo intrepido. Neque impoſterum a commercio literario abſtinebo, modo intellexero, id nec Excellentiæ tuæ moleſtum fore. Vt enim hoc etiam non diſſimulem, accepi, et tibi vehementer eoſdem illos meos calumniatores minari, imo grauiter quoque ſuccenſere Eminentiſſimo Principi Electori, ceu inuiſi illius fœderis auctori potiſſimo, atque adeo ex *Romana curia* ingentem moleſtiæ cumulum iam tum parari. Scio, vos quidem hæc ridere. Et vero quicquid ringantur, ipſomet illo fœdere etiam Eminentiſſimus Princeps ab omni iniuria e-

rit tutus. Mea ſors imbecillior eſt: Dei tutela tamen ſubnixa quia eſt, nec ego quicquam temere metuo. Illud Altiſſimum Numen ſupplex veneror, vt Germaniæ quietem porro benigne ſolpitet, bonoque publico cumprimis Eminentiſſimum Optimumque Principem, tum etiam te, Illuſtris et Generoſe Domine, et hunc et ſecuturos plurimos annos omnigena beet felicitate.

Cras profecturus ſum Wolfenbuttelum, iturus perendie exequias incomparabili viro, et vtriuſque noſtrum ſummo amico, SCHWARTZKOPFIO. Ita viuitur. *Debemus morti nos noſtraque.*

CVIII.

Negat *Boineburgius*, ſe vmquam cuiquam Conringianarum epiſtolarum copiam feciſſe, virumque ſecurum omnis periculi eſſe iubet; at *Schwartzkopfii* obitum luget.

Moguntiæ d. 23. Ianuar. 1659.

Stupeo ac ſimul doleo, credi, tuas ad me hactenus datas in aula Cæſarea circumferri. Sic viuitur, vt falſis rumoribus diditis malum publico et amicitiis quoque priuatis inferatur. Deus mihi teſtis eſt, me nunquam tuarum copiam cuiquam feciſſe vel bono, nedum alienis a noſtro ſcopo ac inimicis paci communi hominibus. Exiſti

xiſtimo hos ſuſurros falſos eſſe, ac ſeri ab hoſtium maleuolentia. Commentitiis enim eiuſmodi rebus hodie luditur. Sis, amabo, ſecurus de his omnibus. Quid diſcriminis cudi in te poteſt? Quid in me? Quid in meum Principem? Oderint, dum metuant. Agimus nil mali, ſed alaboramus pro publico. Calumnias ac obtrectationes vbique experior. Deus autem nos cuſtodiet! Idem vero maxime fœdus noſtrum proſperabit, et mille bonis euentibus fecundabit in dehoneſtamentum eorum, qui bella volunt. *D. Schwartzkopſii* noſtri obitus me in corde meo angit. Requieſcat in pace! Cum *Vorburgio* de reliquis agam. Obſecro, ſcribere ne deſine. Hæc volui, cum me tam varie tuæ primum acceptæ afficerent. Vale.

CIX.

Animos reſumit *Conringius*, et libertatis publicæ defenſorem porro ſe fore ſpondet.

Helmſtad. d. 24. Ianuar. 1659.

Quoniam ea conditione omnes nati ſumus, vt bene agendo calumnias euitare nequeamus; feramus æquo animo, quod mutare non licet. Interim, freti conſcientia recti et diuino auxilio, a-

gemus pro ſe quiſque quod publice conducit, non compoſiti ad libidinem illorum, qui per fas, per nefas, ſtruunt dominatum. Ego parum valeo; forte etiam nihil: faciam tamen quod potero, certe fauebo tibi aliorumque tui ſimilium præclaris conatibus, et bene precabor. Si Eminentiſſimo vero tuo hinc quidquam diſcriminis impendet, equidem grauiter doleo; non dubito tamen ab optimo et fortiſſimo Principe nihilo ſecius bonum publicum curatum iri, et tanto animo diuinum auxilium haud defuturum, perinde atque Deus adfuit illis curis, quibus Monaſterii et Oſnabrugæ æterna nominis laude pacem publicam Germaniæ noſtræ reddidit. Quicquid ſane eſt in me etiam ingenii, id bono ſummi Principis eſſe paratum, velim ne dubites. De fœdere, quicquid ringantur maleuoli, ita equidem ſentio, in illo ſitum vnice eſſe præſidium tranquillitatis Germanicæ aduerſus internos pariter atque externos illius inimicos, ac proinde eſſe habendum inſtar Palladii. Quanquam exiſtimem, tum demum res Germaniæ omnino fore ſecuras, quando militia illa mercenaria noſtra in minore fuerit pretio, et ratio armorum obtinuerit iterum, quæ omnibus apud nos fuit ſeculis ante hos centum quinquaginta

ta circiter annos. Quod ego itaque iuxta optimum p. m. *Schwartzkopſium* illius fœderis primus ſuggeſtor per calumnias audiam, forte non tam mihi eſt dolendum, quam gaudendum. Et vero quis bonus nolit videri iuiſſe rem tantam? Spero ſane, fore, vt a me perſuaſus fœderi illi etiam alius Princeps accedat, atque det nomen. Nec enim deſinam illi fœderi, quacunque ratione potero, pro mea tenuitate ſaltem, optime cupere. Vtinam et *Conuentus Deputatorum* poſſit integer ſeruari, hoc eſt, impediri, ne totus diſſoluatur! Poſt fœdus ſane nihil illo hodie rebus Germaniæ eſt vtilius. Non temere vtique cedendum eſt illorum molitionibus, qui hunc conuentum omni ſtudio nituntur euertere. Etſi enim in illa Cæſaris nonnullorumque Electorum a conuentu iſthoc auerſione iuſtum fructum capere inde non liceat; hoc tamen cauetur, ne minus Aulæ Cæſareæ et paucorum conſpirantium inſanis conſiliis res omnis Germanica facile adeo iacturam faciat libertatis pariter et tranquillitatis ſuæ: quod commodum profecto per eſt magnum. Quod iam alter Princeps Hiſpano ſit natus, ſerio equidem gaudeo, optans illum numerum triplicari, imo quadruplicari. Magno ſane periculo eripitur Germa-

nia per multitudinem illius ſobulis. Forte haud abs re fuerit, ſi Eminentiſſimus Dominus Elector curet cantari *Te Deum.* Quin tua Illuſtris Excellentia id iuxta mecum ſit factura, equidem non dubito. Et tamen haud ignoro, haberi illam fautorem ſummum Gallicarum partium, et inimicum Hiſpanicarum. Sane poterimus hymnum illum nos canere magis ſerio, quam Auſtriaci ipſi. De pace inter Hiſpanum et Gallum componenda, ſi vera eſt et ſeria mens partis vtriuſque, quo de multum adhuc dubito; non exiſtimauerim tamen hinc periculum aliquod Germaniæ imminere, quoniam Galliæ cumprimis intereſt, ne creſcat apud nos Auſtriaca potentia. Vtinam componantur et feralia illa Septentrionis arma! Germaniæ certe ſumme fuerit vtile, ſi poſſit priſtina ſeruari virium temperies. Difficile enim inter potentes quieſcere. Sed quid prolixa hac epiſtola moror Excellentiæ tuæ negotia? *Blumium* noſtrum ſaluere opto. Eſt ille in ære meo, hoc eſt, et literas et nummos priſcos mihi debet. Malum nomen video appellandum eſſe. Si et tua Excellentia poſſit augere meum theſaurum nummarium aliquot ex Moguntinis ruderibus effoſſis, fecerit ſane mihi rem gratiſſimam. Mitto duo pro-

gram-

grammata: proximis nundinis Deo volente aliquid grauioris pretii dare potero.

CX.

Boineburgius affectos et promiſſos *Conringii* libellos poſtulat, et ſpernere calumnias ſuo exemplo iubet.

Moguntiæ d. 26. Febr. 1659.

Tuæ 24. Ianuarii Iuliani ſcriptæ ad me ſunt rectiſſime perlatæ. Vna aduenere duo programmata, eo nomine cara mihi grataque, quod te auctorem eorum agnoſcis. Quæſo te, frequenter me talium miſſu erudi. Nihil enim optatius aut lætius accidit. Rem tuam nummariam vt iuuem aliquatenus, allaborabo. Nundinarum magno teneor deſiderio vel ideo, quod tum tandem quid tui rurſus nobis obuenturum eſſe confidam. Quid reſtitas, mi amice? Quidni prudentiæ ciuilis miſereris, vel noſtri potius, qui tuum de illa librum vſque adeo diſcupimus? An nulla ſpes ſuperat laborum tuorum mox viſendorum de teſtimonii humani auctoritate; de propagatione eruditionis per omnia cumprimis a Chriſto ſecula; de cauſſis corruptæ Germanicæ reipublicæ ac medelis; de Germanorum Romano Imperio; de militia, æ-

 rario,

rario, Comitiis, fœderibus et pactionibus Imperii Germanici? Gaudeo, calumnias, quarum hoc æuo infinita ſeges eſt, a te ſperni. Quei eas pluris facias, quando iaciuntur in te, quia recte ſentis de republica, cum nihili facias tamen, quas ſæpe in eruditionis negotio es expertus? Ego illis duratus ſum, vt amplius ea non morer. Deo notum eſt, quam indigna patiar; quot compendiis exciderim; quantis odiis obiecter, dum pro publico ſincere aduigilandum eſſe contendo, idque ſine interſtitione, ſine miſſione. Fiſus Deo, non ſum ſollicitus de euentu. *Bonum Dominum habemus; Bonum dabit.* De actionibus meis bonos teſtes laudare poſſum Sereniſſimæ Brunſuigicæ Domus Francofurti legatos, D. D. *Heilandum* ac *Wittium*. Si quid fiat hic et circa, non omittuut ad vos explicate perſcribere. Cis pauculos dies proficiſcar Heidelbergam, præcipue vt fœdus pro pace noſtrum ac *Deputatio Imperii* in integro perſtent; quin et firmentur amplius. Vale, Vir dilectiſſime!

CXI.

Conringius mittit nonnulla ſua *Boineburgio.*

Helmſtad. d. 14. Mart. 1659.

Cum

Cum literæ, quas Excellentia tua d. 26. Febr. exarauit, mihi Wolffenbutteli traderentur, domo abfueram per tres integras hebdomades. Quod ideo indico, vt appareat cum cauſſa ſilentii diuturnioris *, tum eius quare non ex voto omnia expedire liceat, tot ſcilicet et tam variis occupationibus atque itineribus diſtricto. Et vero effecerunt quam multa inſperato mihi imperata impedimenta, vt ne nunc quidem nundinæ exhibeant eorum quidquam, quæ dudum affecta habeo. Tradet tamen bibliopola noſter *Caſſandrum* meum, infinitis locis auctum emendatumque; ſed cum præfatione nondum perfecta: idque in id, vt eo mihi ſit promptius, quæ deſiderantur, plagulas meliore quauis occaſione tranſmittere. Hunc demum ſequetur labor deſideratus de ciuili prudentia, vt et *Machiauelli* Princeps, mea cura recenſitus; nec enim animaduerſiones politicas, quas nunc publice ad calamum dicto, niſi demum aliquot poſt annis publicare eſt conſilium. Pro ſtudio iuuandi rem meam nummariam, tam, etſi vere ſit res ludicra, et nullius in republica

* Longe diuturnius *Boineburgii* ſilentium et vltra annuum fuit. Cauſſa mox patebit.

ea commodi, habeo gratias. Illuſtri *D. Vorburgio* mea mittere, quæ adhuc habeo, qualia ſunt tamen non niſi pauca, prohibuit me nimia feſtinatio bibliopolæ, vt qui opinione citius ſua conuaſauerat. Mittam tamen omnia proxime, quæcunque ſuperſunt, argumenti politici. Medica enim et philoſophica nulla ſuperant, et Theologica forte non deſiderantur. Pergere Excellentiam tuam ſtrenue in iuuando bono publico, equidem gaudeo! Macte ſis illa virtute, et perge, o optime, ſpernere vulgi calumnias, aut quæſtum, qui ſperari poterat ex prodita Germaniæ ſalute! Adiuuet quoque Deus optimos conatus Eminentiſſimi Domini Electoris, et quicquid ſiue Roma, ſiue qua alia Aula machinetur, forti dextera euertat! Vana ſunt *Alexandri* * terriculamenta, modo fœdus probe firmetur. Quod vti quam primum fiat, intereſt profecto pacis publicæ.

CXII.

* Alexandrum VII. tunc Pontificem Maximum; non autem certum Purpuratum aut Cæſarem ipſum tecto nomine hic appeti, docent, quæ leguntur *p. 307.* de minis *Romanæ Curiæ.*

CXII.

Conringius male ominatur *Boineburgio* in cauſſa Pro-Cancellariatus S. R. Imperii *.

Helmſtad. d. 18. Aug. 1659.

Prodiit tandem aliquando integra mea in *Caſſandrum* præfatio: cuius proinde plagulas vltimas bibliopola, qui Francofurtum commigrat, offeret. Vtinam placeret tibi etiamnum illa ſaltem *Caſſandri*, *Wicelii* et *Eraſmi* ſacra moderatio, quæ per omnia differt a *Tridentiniſmo* et *Romaniſmo* illo, quo nunc maxime laborat *Catholico* nomine perſonata Eccleſia! In præfatione contexui apologiam aduerſus criminationes, quibus paſſim ſolent peti res Auguſtanæ. Quam ſi legere non fuerit graue, fortaſſis nonnulla ex animo recedent, quæ nunc illum trahunt diuerſum. Quod vti fiat, Deum obſecro et veneror. Fiet autem, non dubito, ſi primum ad *Caſſandri* et *Wicelii* doctrinam acceſſeris ſerio et animo integro.

* Hæc Epiſtola ad *Boineburgium* non peruenit, quia is interea ad Pyrenæos Montes, vbi inter Gallum et Hiſpanum pax ſancita, excucurrerat. Saltem illi nihil repoſuit. Pertinent huc literæ ſupra *p. 1.* et *p. 256.* exhibitæ.

gro. Qualis autem ſi fueris, vereor, vt ſis idoneus magno illi muneri, cui Eminentiſſimus Elector Excellentiam tuam deſtinauit. Scio quidem, longe ampliſſima illa Imperialis Aulæ dignitate quondam ornatos fuiſſe nonnullos vel plane tales, vel non multum abſimiles, et fuiſſe tum Imperii res longe florentiſſimas. Sed hoc quondam. Nunc vero, ex quo Ieſuitica Theologia inualuit, quam ibi omnia mutauere! Quam nihil ibi moderatum, nihil mite! Quam diuerſa ibi hodie eſt facies ab illa, quæ obtinuit Ferdinando I. et Maximiliano II. Cæſaribus! Ceterum vereor ego et illud, vt illam nactus prouinciam poſſis eſſe is, quem te hactenus in reipublicæ negotiis oſtendiſti, amans publicæ quietis, et libertatis omnium Imperii Ordinum prudens moderator: cum ab illis conſiliis vſque adeo alienum ſeſe Aula aperte oſtendat. Eſt autem iam vetus illud *Tullii* et multo veriſſimum: *Vbi non ſis, qui fueris; ibi non eſt, cur velis eſſe.* Neſcio igitur, num his probe perſpectis, hoc eſt, perſpecto ingenio tuo pariter et Aula iſta, ægre feras, quæ tibi mouentur tricæ, aut num magnopere etiamnum velis locum iſtum tibi patere. Equidem, ne quid diſſimulem, tantum abeſt vt illum tibi optem, vt potius

De-

Deum precer, ne permittat te dari in illum Labyrinthum: idque quoniam metuo, ne illum nactus, diſpendium facias vel priſtinæ virtutis, vel ſperatæ felicitatis. Certe repulſam ſi tuleris, ibis ornatior, non minus ac *Cato* excidens ambita Prætura. Vt ad mea reuertar, occupor iam in parandis nuptiis filiæ, quæ nubet Conſiliario Oſtfriſico, *D. Antonio Paulio*, Dithmarſo, propediem. Illis confectis, abſoluam cum Deo, quod reliquum eſt libri de ciuili prudentia. Audio lectas tibi meas in *Machiauelli* Principem animaduerſiones. Rem vero longe gratiſſimam feceris, ſi acri cenſura adhibita ſententiam tuam candide de ſingulis expoſueris. Curaui illius *Principis* nouam editionem, iamque excuditur mea præfatio. Vale.

CXIII.

A Pyrenæis Montibus reditum in patriam *Boineburgius* ſignificat *Conringio.*

Wirceburgi d. 6. Mart. 1660.

A finibus Hiſpaniæ, vbi vltra ſemeſtre hæſi, redux, arbitratus ſum, me multa reperturum domi eſſe a tua manu recens edita, imprimis librum optatiſſimum de ciuili prudentia. Aſt, quæ eſt

aut

aut infelicitas mea, aut tarditas tua, ſpe illa ac opinione falſus, ad ſtilum ecce! conuolaui, vt tecum conquerar. Multis defunctus hucuſque moleſtiis, putaui me ſic poſtliminio quaſi poſſe exhilareſcere. Sed crede mihi, mi amice, plus gaudii capere me nulla ex re, quam eo nuncio, qui ferat, te bene valere, et publico, vti ſoles, litare ſtrenue. Sane, ſi vnquam, hodie per eſt neceſſum, labores pro nutante patria intendere, tuique ſimilibus vti frequenter, vt operæ bonis doctrinis ſuſtententur. Quantum malorum ex inſcitia, vt prauitatem affectuum ſileam, in rempublicam exundet, tute noſti iuxta mecum, idque longe exploratius. Quæſo te proinde, noli nos diutius ſentitie tua diſcruciare; quin, ſodes, ede tandem, quæ pro Imperii rerum neceſſario illuſtramento atque ſtatumine habes in promptu! Quid reſtitas? At quo prolabor? Volui his ſaltim literulis te meæ domum reditionis certiorem facere, teſtarique, quod te tuaque diligere et colere neque ceſſem, nec deſinam. Precor amanter, vt tua me beneuolentia porro proſequi viciſſim digneris, et proximis nundinis Francofurtum cures omnia edita, ex quo in Gallia fui, tranſuehi, mihique reddi. Libenter numerabo et vecturam,

et

et reliquum pretium. Nihil enim in meis mihi laboribus maiore et præſentiori eſt alleuamento *. Vale, amice cariſſime!

CXIV.

Boineburgius laudat *Conringio* labores *Philippi Labbei.*

Wirceburgi d. 10. Mart. 1660.

Domum me a finibus Hiſpaniæ rediiſſe, ex nuperis meis compereris. Iam mitto munuſculum ex illa peregrinatiuncula tibi diſtinatum. Credo, non eſſe diſpliciturum. Inter reculas meas nihil reperi rebus tuis æque profuturum. Editur nunc denuo in Gallia *Bellarmini* multæ frugis pleniſſimus libellus *de Eccleſiaſticis Scriptoribus:* cui *Labbeus* ſubiungit Diatriben *de Scriptoribus ſacris, quorum Bellarminus haut meminit.* Hic P. *Labbeus* meditatur iuſtum librum de omnigenis omnis æui omni loco Scriptoribus. Amabo, mi ami-

X ce,

* Interſperguntur hic ſubinde vocabula, quæ prima fronte meram videntur ſpirare barbariem; pleraque tamen, ſi ad incudem reuocaueris, bonis auctoribus vſurpata deprehenduntur. Hoc certe *alleuamento* neſcio quid *Italici* ſonat. Et tamen Ciceroni vſurpatum inuenient, qui quæſiuerint.

ce, noli inuidere erudiri cupientibus commentarium tuum de eruditionis per omnia retro ſecula cultoribus, potioribuſque in monumentis cumprimis ſuperſtitibus tractatoribus. Huius operis memini te facere mentionem Helmſtadii antehac, cum loquereris de orationibus tuis, in laudem Ariſtotelis dictis, annotamentis quibuſdam illuſtrandis. Vale, mi optime, et eruditionem omnem et ciuilem prudentiam colluſtrare perge.

CXV.

Conringius gratulatur *Boineburgio* fauſtum reditum in patriam, laborumque ſuorum Academicorum rationem reddit.

Helmſtadii d. 9. Mart. 1660.

Binas abs te literas intra proximum triduum, ſed ordine retrogrado, accepi: alteras enim iam ante hoſce tres dies Sereniſſimi et vere *Auguſti* Optimique Principis ac Domini mei cura nactus ſum; primas autem hodie demum accepi. Dici non poteſt, quantum illæ me exhilarauerint. Multiplex ſcilicet lætitia vno me momento quaſi totum occupauit, idque cumprimis, quod ex longinquo itinere reducem quaſi oculis cerno te, vt ſanum corpore, ita et animo cum erga rem-

publi-

publicam, tum etiam erga me eundem, quem olim, hoc eſt, optime conſtitutum: quod ego ſane magna in felicitatis parte colloco. Solent enim eiuſmodi peregrinationes ſæpenumero vim ſanitati facere; ſæpe etiam mutare mores et animum in ſequiora. Equidem Deo gratias ago, quod integrum ab omni parte te Germaniæ reddiderit. Vtque diu talem te ſoſpitet, maximum illud Numen oro obſecroque. Nec tamen mei priuatim cauſſa id vſque adeo peto: quamquam et tuo fauore vix aliquid habeam prius: quam reipublicæ, cuius pax et tranquillitas vnice adhuc fouetur illis conſiliis, quorum cauſſa tot ſumptus facti, et tot tibi moleſtiæ domi foriſque natæ ſunt, quas profecto non temere alius æque forti animo exciperet, vt plerique hominum magis priuato ſtudent commodo, quam publico. Veriſſimum nempe eſt, quod ſcribis, mutari rempublicam, idque partim inſcitia, partim improbitate eorum, qui curam eius ſuſceperunt, eoque vnice profecto opus nobis eſt, qui nutantem fulciant, atque a ruina defendant. Id quod fortaſſis minus difficile fuerit inpoſterum, ſi ſerio Gallus perrexerit minitari arma illis pacis Germanicæ turbatoribus, nihilque illis in prætextum amplius ſuperſit, ſubla-

to ruinæ ſuæ metu, per Regis Sueci mortem, quam nunc fama ſpargit. Sed de his agi deinceps inter nos poterit per literas, ſi ita tibi viſum fuerit. Negotia mea literaria quod attinet, nihil publicaui memoratu dignum, poſt *Caſſandrum*, et prolixam in librum illum præfationem meam. Miſi vltima omnia iam ſuperioris anni menſe Augusto, cum prolixis ad te literis duodeuigeſimo menſis illius die exaratis *. Spero omnia recte tradita; etſi id hactenus haud ſignificaneris. Vtinam eadem etiam tibi placeant! Non multum vero diſplicebunt, ſi adhuc *Wicelianis* ſententiis es addictus, qualis fuiſti, poſtquam partibus Proteſtantium valedixiſti. Ex eo nihil in illo argumento publicaui, præter Epiſtolam ad *D. Titium* noſtrum, quæ diſcutit ineptias *Viti Erbermanni*, quibus priores decem plagulas præfationis meæ in ſuo *Anti-Muſæo*, quem in tuum nomen eſſe editum vehementer doleo, impetere conatus eſt. Illam proximis nundinis vna cum *Titii* Reſponſione habebis. In *Medicis* varias quidem exercitationes publicas inſtitui; ſed illas ſcio abs te haud deſi-

* Non conſultum viſum Boineburgio hiſce quidquam reponere, ob cauſſam facile diuinandam.

deſiderari. Vnam habui etiam de Fœderibus, quam itidem mittam. Nihil præterea edidi quidem; abſolui tamen animaduerſiones in *Machiauelli* Principem, et declamationem primam pro *iudiciali natatione ſagarum in aqua:* quæ aliquando videbunt lucem. Nunc cœpi denuo verſare dudum ſepoſitas de ciuili prudentia curas, vt ſperem tandem aliquando et hunc librum breui a me perfici poſſe. De omnigenæ eruditionis omnia per ſecula propagatione memini iam ante complures annos abs me dictatum libellum, qui forte ille eſt, quem deſideras. At illius nullum apud me eſt exemplum, vtpote cum memoriter atque ex tempore illum Auditoribus dictauerim. Sed et non niſi in tyronum vſum confectus ille erat. Ægre autem abs me impetro, vt talia edam. Forte tamen poſthac agam, quod ſuades. *Labbii* Ieſuitæ opuſculum gratum mihi donum eſt, quia iam dudum inſpicere deſideraui. Vtrum ille poſſit facere pretium operæ in *Athenæo*, quod appellat, publicando, vereor. Video enim virum eſſe bonum, induſtrium et iuuandæ rei literariæ ſtudioſum; nulla autem ſolida præditum doctrina, qualis tamen requiritur ad tantum opus. *Bellarmini* libellum augere in facili eſt; num autem ille id

id poſſit pari elegantia, docebit dies. Quoniam vero etiam ſic poterit prodeſſe aliqua ex parte ſaltem, agemus viro gratias. Vtque parum aut nihil prodeſſet, laudanda tamen voluntas fuerit. Vtinam tali animo ſit *Erbermannus!* Sed illum furiæ agitant. *Blumio* noſtro multam ſalutem precor, miſſurus et illi proximis nundinis quædam mea, et viciſſim ab illo exſpectans, quod promiſit, ſupplementum rei nummariæ Romanæ veteris. Rem laude digniſſimam præſtiterunt nuper Eminentiſſimi D. D. Electores, cum Palatino Neoburgico negantes tranſitum militi Cæſareo. Niſi enim vehementer fallor, id agitur, vt *Monaſterium* vi occupatum cedat in præſidium militi, vnde tanquam ex arce poſſit ſub iugum mitti, quicquid eſt Rhenum inter et Viſurgim.

CXVI.

Boineburgius a *Conringio* adiumenta flagitat in lectione *Grotii*, et de diuerſis ſcriptis iudicium eius exquirit.

Moguntiæ d. 2. April. 1660.

Tuæ 9. Martii ſcriptæ Darmſtadii recte mihi ſunt redditæ. Iis breuiter iam reſpondeo in anteceſſum, vt videas, me non ſanum modo, ſed inte-

integro animo ex Galliis rediiſſe domum, tuique eſſe amantiſſimum. Nihil equidem magis optem, niſi copiam tui viſendi et appellandi. Per literas enim, inter tot ardua negotia præſertim, vix explicare animi ſenſa, ita vti volumus, plene poſſumus. Fiet id tamen propediem. Poſtremas *Caſſandri* ac *Wicelii* plagulas, quas me abſente huc miſſas ais, non accepi, nedum vt prolixas, quarum meminiſti, 18. Auguſti ſcriptas literas tuas vel viderim. Doleo vehementer, eas intercidiſſe, rogoque, ſi apographon habes, earum me adhuc facere velis participem. *Titii* ad *Erbermannum*, reſponſio adueniet exſpectatiſſima, et ipſius præcipue *Muſæi*, viri docti et iudicio eximio præditi, nec immoderati, et diſputare gnariſſimi. *Medica* tua perplacent, et nulla me re æque exhilarare poſſes, niſi omnium promiſcue miſſu, quæ a te eduntur. *Politica* vero vtinam operoſius commentareris, prout optime omnium potes, cumprimis Imperii noſtri Germanici! Diſquiſitio tua de fœderibus, et in *Machiauelli* Principem meditamenta, et de *natatione ſagarum*, et ante omnia aureus liber tuus de ciuili prudentia maxime in votis ſunt meis. Huius folia habeo vſque ad *p. 184 incluſiue.* Rogo his nundinis me talium

communicatione exhilara. Multum quoque habebo diſcere ex te iudicium tuum de *Sluteri* Anti-Hippolyto a Lapide, tum de *Feldii* et *Graſwinkelii* in *Grotium* de Iure Belli conatibus; item de *Carteſii* et de *Gaſſendi* operibus. Oro etiam, ne dememineris vtiliſſimi opuſculi de Scriptoribus, quo iuuentutem ad præclaram eruditionem veterum conſectandam olim inſtimulaſti. Exemplum mihi adhuc eſt vnum, quo plurimum lætor. P. *Labbeus* magnum opus molitur de omnis generis auctorum notitia et vſu. Neque dubitandum, quin *Bellarmini* de ſacris Scriptoribus libellum maiore et elegantiæ et doctrinæ vbertate illuſtrare, ornare et augere potuerint *Sirmondus* vel *Petauius*, aliusque etiam ex illo grege in Gallia Lutetiæque librorum ſciens nomenclator. Quid alii collegæ tui agant, pariter ſcire deſidero, oroque, vt *Heidmanni*, viri diſerti, Cæſares mihi ſimul compares, pretiumque ſignifices. Id ſincere refundam, et proxime pluribus occupabo ſcribere.

Mi optime. Ex nemine et libentius diſco et felicius, quam a te. Cum igitur nunc in eo ſim, vt *Grotium* de iure belli et pacis denuo pellegam, vſu ad eius intelligentiam forte comparatior; oro-

te,

te, manuductionem tuam mihi ne denega, et paucis, vel multis, quod gratius eſſet mihi, ſidera et aſtra quaſi quædam ſigna, ſecundum quæ hunc laborem cum fructu et profectu poſſim regere. Tum adde, ſi lubet, quinam præterea Scriptores alii in id, vt *Grotio* tanto rectius et plenius frui liceat, adhibendi atque peruolutandi veniant. Nemo ſane hoc in negotio mihi vberius ac certius prodeſſe poteſt, quam tu, Vir optime. Sæpe optaui, imo Deum oraui, vt eam tibi mentem indat, qua animeris ad illuſtramenta quæpiam Grotiano iſti incomparabili operi apponenda. Memini videre, quæ ad libellum eius pro veritate doctrinæ Chriſtianæ ex omni retro antiquitate notaſti. Præſto quidem ſunt ipſius *Grotii* ad ius belli annotamenta; ſed quæ videantur nimis parce et auara manu data eſſe. Quid ſi ex recentioribus Geſtis nonnihil tu, ſi non vt edas, ſaltem vt amicos priuatim inſtruas et adiuues, ad iuris præſertim Gentium colluſtrationem ſcribas, vt exemplorum nouitate definitionum robora eo euidentius pateſcant? Quid? ſi et ipſam rei ſtructuram aliquatenus felici tuo ſtilo adornes in expeditiorem pragmatici actus in publico vſum? Si, quæ obſcuriuſcula ſunt, diſtinctius et luculentius,

quæue omiſſa aut iuſto breuius poſita, locupletius ac liberalius exponas, adeoque Iuriſprudentiæ veram vim et facultatem orbis conſcientiæ ita ingeras, vt tandem appareat liquido, diſciplinam hanc longe ſecus ſeſe habere, atque traditur in vulgus, exporrigique vltra modulos legum nationalium et poſitiuarum, et ſupra forenſem illam cauſſidicinam ac cocionaturam, ad ipſam in rerum natura animaduerſorum ponderum medullam, ad rationis et diuinæ regulæ interiorem perſpicientiam, et ad ea vſque omnia, quæ, habitu practico duce, per ordinatam iudiciorum ac bellorum, quæ illis in neceſſitate ſufficiuntur, adminiſtrationem, ad æquabilem iuſtitiæ et pacis, aut in pace, fruitionem deueniunt. Multum equidem luminis ad iuris philoſophiam penitius noſcendam affundit tua in *Hopperum* multæ bonæ frugis pleniſſima præfatio. Foret tamen e re, et magnum ſane laboris pretium, ſi, veſtigia *Grotii* in prolegomenis eruditiſſimis ſecutus, introductionem quaſi quandam et apparatum, qui id vnice potest, ad iuris veri et oicumenici, quod inter gentes viget, omniſque ſocialis rectitudinis intimiorem peruestigationem commolireris, et nobiſcum faceres eſſe communem. Mirum enim dictu,

quan-

quantum emolumentum e progymnaſmatibus eiuſmodi atque praenotionibus ad publicum ſoleat redundare. Minatur *Feldius* conſcriptionem aliquam Iuris Gentium. Aſt tale quid quis non mallet a te exoptare? Id genus commentatio non inepte ſubiungeretur operi de ciuili prudentia. Cuius vera indoles, natura et conſtitutio, te interprete, demum recte peruidebitur. Quidni et iuris prudentiae tantundem opis adferas? Annon perinde *Grotium* de belli iure, quo libro nihil eſt in hoc genere abſolutius, ad lectitationem et vſum, et pari cum interuſurio, appares, et totidem cum vtilitatibus, in humanum eruditioniſque amans genus dimanaturis, eum quaſi obſequentem reddas ac miteſcere cures, atque *Baeclerus* antehac ſua peculiari diſſertatione fecit de *Lipſianis politiis*, quarum indicatione et ad actum rerum vſumque publicum accommodatione hominis illius fama potiſſimum effloruit. Quaeſo peramanter, ſuſcipe tantillum hoc curae, et annota praecipuos de iure naturae et inter gentes auctores, vti de politicis facis, de Phyſicis aliiſque. Cum tot exſtent bibliographiae, etiam Scriptorum de tritura fori; quidni et de his aliqua ſit ſperanda?

CXVII.

poſuit. Rogo te iterum etiam atque etiam, tuum mihi perſcribas iudicium de illius, quæ exſtant, operibus omnibus, cumprimis quæ aliquid iuriſprudentiæ tangunt, de mari libero, florum ad Iuſtinianeum ius ſparſione, et introductione ad ius Batauicum; quam non reddi ex Belgico latine, per eſt mirum. Imo per eſſet optandum, vt bene latina quam primum prodeat. Memini legere, quæ in II. librum de iure belli notaueras. Eorum vt facere copiam mihi velis, oro. Exſcriptori pretium ſoluam, tibique cum interuſurio refundam omnia in id, ſi qua facis, impendia. Simul cupiam nanciſci, quæ olim in libellum aureolum pro veritate Chriſtianæ religionis es commentatus. *Vorburgius* te amanter ſalutat. Collegit meo petitu omnia ſua hiſtorica, quæ IV. ſpiſſis voluminibus conſtant, tibi vt tranſmittantur. Quod breui faciam. In redhoſtimentum velim tua omnia, quorum apprime eſt amans ac appetens, componas, et ad nos per occaſionem amandes, quæ ſane cum multa gratiarum actio-

ne

vocat. Videantur, quæ poſt amiciſſimum olim nobis *Iuſtum Chriſtophorum Bœhmerum*, Abbatem Luccenſem, obſeruat celeber. *HEVMANNVS Pœcil. t.3. p. 375.*

ne accipiet, et reliqua ſua cum tempore tibi perinde ſummittet. Ceterum ex Gallia mecum, præter pauca alia, attuli opuſculum forte placiturum Domini *de la Chambre*, qui apud Cancellarium regni, *Petrum Seguierium*, eſt eximio loco, ſocius principis hodie Gallorum hiſtorici,' cuius iam continens hiſtoria vſque ad Ludouicum XIII. tribus grandibus tomis exſtat, *Meſſerei*. Eſt ea domus eruditorum receptus ac perpetuus conuentus. Auebo ex te diſcere, quomodo de illo Ariſtotelem et Coum veſtratem interpretandi tentamento nouo ſis arbitraturus, qui id omnium optime potes. Gallice quin ſcias, non dubito. Ideo ſpero, verſionem libri primi Phyſices Ariſtotelicæ non diſpliciturам. Excellunt hodie Galli in optimis quibuſque veteris æui ſcriptoribus ſua ciuitate donandis. Hiſtoricos egregie in gallicum conuerterunt pleroſque, recenti huius temporis munditie ac caſtimonia, Polybium, Liuium, Curtium, Cæſarem, Arrianum, Xenophontis nonnulla, Tacitum, cuius geminam eandemque nouam verſionem habent diſertam et terſam, quæque inſtar commentarii eſſe poſſit. Vſque adeo autem in hac opera excellunt, vt et eam ad ipſa Freinſhemii cum Curtiana tum Liuiana ſupplemen-

menta, et ſuper Tacitum paraphraſtica exporrexerint. Præter hæc talia per ſunt pauci libri vna mecum e Galliis huc delati, ſi excipiam quoſdam ſacri argumenti, præſertim ad pietatem duces, et nonnullos *Ianſenianorum*. *Marinus* equidem *Cu-reus de la Chambre* magnum nunc in vniuerſa Gallia nomen conſecutus eſt ex cognitione priſcæ philoſophiæ et vſu, eiuſdemque defenſione. Vel hoc nomine tibi arridebit, credo. A multis compactæ eruditionis retinentibus longiſſime præfertur *Gaſſendo*, *Carteſio*, et ceteris nouandi Magiſtris. Scripſit præterea et alios libros, quibus naturæ philoſophiam colluſtrat. Eorum indiculus cernitur in fronte eius libri, quem mitto impræſentia. Inter eos præplacent *Characteres* eius *de Paſſionibus*, quibus *P. Senaldi*, Oratorii Preſbyteri, elegantiſſimum *de affectuum vſu* libellum gallicum, theologice et moraliter conſcriptum, phyſicis illuſtramentis videtur exornaſſe. Si qui ex his libris placent, lubens tranſmittam. Vnum addo, vt in omni doctrinæ genere notare mihi velis *bibliographias*, ſeu methodos ordinandi ſtudii, ſi quæ exſtant, præter tuam *Medicam*, *Scheurlii Moralem* ac *Naudæi Politicam*. *Iuridicam* deſidero, etſi aliquid circa eam molitus *Iacobus*

cobus Godofredus manuali ſuo iuris. *Politicam* vberiorem, et per recentiora tempora porrectiorem opperimur a te in opere de ciuili prudentia. *Phyſicam* olim orſus es in diſputationibus phyſicis; ſed quæ non progrediatur ad indicationem recentiorum Scriptorum. *Iuris* Germaniæ *publici* bibliographiam quandam tuis ad *Lampadium* diſſertationibus antehac præmiſiſti. Id vt vberius iam exequaris, ſimulque introductionem quampiam ad Iurisprudentiæ illius veræ, communis inter gentes et perpetuæ, qualem *Grotius* tradit, cognitionem et vſum, optimorumque, ſi qui extant, eius Scriptorum pertractationem conficias, mecumque communices, ex animo precandum eſt. Bibliographias aliarum diſciplinarum fortean alibi reperero. *Mathematicam* exhibet, præter *Blancanum* ac *Hugonem Sempilium*, Gerardus Ioannes *Voſſius*, illa poſt *Hugonem Grotium* in literis et eruditionis cultu mihi æſtimatiſſima anima. Idem et *Hiſtoricam* libris optimæ frugis de Hiſtoria vtriuſque linguæ Hiſtoricorum, et *Poëticam*, opuſculo de Poëtis, et *Oratoriam*, Rhetoricis ſuis commentationibus, publico donauit. *Philoſophicam* quin etiam et *Philologicam*, tum et *Grammaticam*. *Militarem* bibliographiam *Naudæus*

dæus dat ſyntagmate de ſtudio militari; liberalium literarum, ſeu *Criticam* de ſtudio liberali, libello venuſtiſſimo, qui editus eſt opuſculo, cui epigraphe: *H. Grotii et aliorum diſſertationes de inſtituendis ſtudiis. Latinam* præbent *Barthius* Aduerſariis; *Scioppius* item, ac *Albertus de Albertis. Theologicam* denique produnt *Giſbertus Voetius* bibliotheca Studioſi Theologiæ; tum ante omnia *Bellarminus*, *Poſſeuinus*, *Sixtus Senenſis*, *Ludouicus Iacobus a S. Carolo.* Non contemnendi quoque ſunt forſan bibliographeias politicæ nuperrimus autor *Cyriacus Lentulus*, et Græcus Politicus *Imhofii;* tum Philologus *Ruperti; Wowerus* dein Polymathiæ, et *Erycius Puteanus* politici ſtudii Scriptores. Amœnitatum politiorum amplus eſt theſaurus in Muſeo ſeu bibliotheca *Claudii Clementis.* Similiter in ſcriptis Orientalibus eximiam operam nauarunt ſuis eruditis enarrationibus *Abraham Echellenſis* ſuis ad *Hebed-Ieſu* notis, et *Io. Henricus Hottingerus*, inſignis hodie Heidelbergenſium honos. In Græcis per eſt celebre nomen *Meurſii* et *Allatii;* in Hebræis *Buxtorfii* exſtat Rabbinica bibliotheca; in Hiſtoria Philoſophica cum *Hornio Ionſius* eſt nouiſſimus, vir diligens. In Eccleſiaſticis et ſacris Scri-

ptoribus recenſendis atque cenſendis noti ſunt *Andreas Riuetus*, *Robertus Cocus*, *Io. Dallæus*, *Dauid Blondellus*, *Chriſtophorus Iuſtellus*, *Petrus Halloſius*, *Raynaudus*, *Delrio*, *Incoferus*, *Launoyus*, *Sirmondus*, *Petauius*. Plures et meliores tu quin noueris, non ambigo. Rogo autem, quantum poſſum, amantiſſime et obnixiſſime, vt ſuper omni eruditionum et facultatum genere me erudias, recenſu ac memoratione optimarum *bibliographiarum*. De encyclopædia *Alſtedii* quid ſentis? Miraberis meam confuſionem. Sed ſcito, eam de induſtria nunc me elegiſſe, quia per eam abs te ſic ſelectiora doceri potero, quæ deinceps inſeruiant vtilitatibus *vnici mei filii*. Quem vtinam aliquando ſub tuo moderamine educari in humanæ eruditionis negotio contingeret! Deus prouidebit! VALE. AMEN.

CXVIII.

Conringius de diuerſis auctoribus quæſitus libere iudicat, et Grotianæ lectioni alium nullum ſcriptorem coniungendum putat.

Helmſtad. d. 10. April. 1660.

Dum Principis mei negotiis vaco abſens domo, periit occaſio mittendi nonnulla mea. Heri tamen

men reuerſus, literis tuis poſtridie Kal. Aprilis exaratis ſentio me ſtimulari, vt, quamuis occupatiſſimus, non poſſim ſine et literis et libello vno atque altero meo dimittere hoſce egregios iuuenes, Heidelbergam properantes; quorum alter eſt nobili genere natus Frenkingiorum; alter huius ſtudiorum et vitæ Ephorus. Accipe igitur nunc ſaltem promiſſum illum *Anti-Erbermannianum* libellum, et nouam *Machiauellici Principis* editionem, quæ nunc adeo in lucem prodit. *Caſſandri* quæ ſuperant, vna cum literis miſi ſuperiore anno ad iuuenem tibi non ignotum in familia Legati Suedici *Biorneklauii Mullerum*, ex quo ſpero me breui percepturum eorum fatum. Nunc in manibus denuo eſt liber de ciuili prudentia, horis ſucciſiuis ante omnia abſoluendus. Nec vero vllum opus aggredi animus eſt, niſi illo iam perfecto; quamuis negotia a libris ſcribendis multum me auocent. Interea igitur neque tu, ſcio, me ad alia vocaueris. *Grotii* librum quin ſis hac ætate, et hoc rerum vſu inſtructus, longe maiore cum fructu, quam antehac, lecturus, equidem haud dubito. Non ſuaſerim autem quenquam Scriptorem alium illi adiungi, quoniam nec reperitur quiſquam, qui vniuerſim ita iuris naturæ et gen-

tium omnia ſit perſequutus. Sed et notæ ipſiuſmet *Grotii* ſatis ſuppeditant, quæ faciant cuiuis rei illuſtrandæ. Quinam Scriptores alias facere poſſint ad ius naturæ adſequendum, ipſemet *Grotius* in prolegomenis ſufficienter docuit, vt, ſi illum ductum ſequaris, non poſſit deeſſe copia eorum ſat locuples. Faciunt autem huc ex recentioribus etiam illi Theologi Ieſuitici, qui Moralem Theologiam aut *caſus conſcientiæ* elaborauerunt; niſi quod ſoleant multa etiam petere ex iure Canonico, quæque adeo mere ſunt poſitiua, et non vnius naturæ auctoritate ſuaſa. Inter illos autem mihi maxime placet *Ludouicus Molina*, et *Diana*. Verum, ceu ante dixi, non opus eſt illos *Grotio* adiungi, et, ſi quos addere velis, ſuaſerim lectionem Ethicorum Nicomachicorum, cumprimis ſeptimi, octaui et noni libri, vt et quorundam libellorum *Couarruuiæ*, et illuſtrium controuerſiarum *F. Vaſquii*. *Sluterus* quæ Hippolyto oppoſuit, quam ſint imparia, etſi interdum non indocta, vel puer rei Germanicæ viderit. *Feldii* et *Graſwinckelii* aduerſaria ſcripta cum Grotianis legi, non abs re fuerit. Valet vterque ingenio; ſed hunc ſæpe in ſcirpo nodum quærere, et duci ſtudio contradicendi, nimium quan-

quantum eſt apertum. *Carteſianis Phyſicis* nihil cenſeo ineptius eſſe. Fingit ille homo, non accipit ab experientia, hypotheſes et principia illius ſuæ philoſophiæ. Hoc autem eſt nugari. Omnis ſane ſcientia certe neceſſum eſt vti nitatur principiis *indemonſtrabilibus*, et per experientiam acceptis. *Gaſſendus* fuit vir elegans, et haud vulgari in Mathematicis peritia; minime vero Chriſtianus, ſed de grege Epicuri, quem illuſtrandum proinde ſuſcepit.

CXIX.

Boineburgius conſilio ſe obſecuturum promittit; notas tamen Grotianas ipſius *Conringii* in ſubſidium petit.

Aſchaffenburgi d. 10. Mai. 1660.

Gratias maximas ago de miſſis duobus mihi libris, quorum vterque mihi, etſi diuerſo nomine, gratiſſimus eſt. Tuus enimnero me, vt omnia tua ſolent, multa inſtructione erigit. Alter dolorem mihi commouet, quod pro mala cauſſa melius ac in ſpeciem fortius ſcribitis vos Helmæſtadienſes, quam alii in bona, minus exercitati in literarum elegantie: vnde libris concinnandis potiora ſæpe lumina accedunt. Summe autem me exhilarauit ſuauiſſima tua epiſtola,

qua mihi ad lectitationem Grotiani de iure belli et pacis operis aſtra vtiliſſima ſignas, ad quæ illam regere queam. Ariſtotelis Nicomachica ſemper in deliciis habui, adeoque iam tuo iuſſu relegam ſedulo. Neque in id parum bonæ frugis forte attulerint *Racheliana* prolegomena, felix tuæ ad politicen introductionis imitamentum. Vnum abs te peto, vt, quæ olim in ſecundum librum *Grotii* annotaſti, mihi exſcribi meo impendio cures, ac mittas; cumprimis vero aduertas, vbi a *Grotio* quandoque diſſentias. Scio enim, non vnas quoque ipſi ineſſe labeculas, quarum non poſtremam correxiſti; et merito, cum de Germanorum Imperio Romano commentareris. Quæſo etiam, indulge copiam mihi notarum tuarum in libellum pro veritate religionis Chriſtianæ, et in ſumma omnium tuorum aureorum ſcriptorum. In politicis enim, hiſtoria, et omni veri iuris et officiorum philoſophia, quin promiſcue in omnibus eruditionis momentis, te ducem ſequor, et faxo, meus aliquando filius matureſcente ætate perinde id faciat. Ceterum librum de ciuili prudentia auidiſſime exſpecto. Inde enim multa lux poterit exſplendeſcere et ad noſcendam rectam atque vſitatam in cultis nationibus iurisprudentiam. Vale. CXX.

CXX.

Boineburgius nouis quæſtionibus nuntium de obitu *Vorburgii* adiicit.

Moguntiæ d. 5. Iun. 1660.

Miror, nullum verbum me videre abs te, an *Curæi de la Chambre* notationes in II. librum Aphoriſmorum Hippocratis recte acceperis, necne. Attuli eas e Galliis, et tui cauſſa emeram, tradidique *Scheffero* Francofurti, vt ad te curaret. Quæſo, certiorem fac me de hiſce rebus. Tua in *Machiauelli* Principem præfatio multum mihi placet. Opto, vt tua notata in eumpſe quamprimum perinde prodeant; cumprimis vero liber exoptatiſſimus de ciuili prudentia. Tuum de lectitando *Grotio* iudicium valde etiam arridet. Iam V. VII. IIX. IX. libros Nicomachios recolo. Quid cenſes de *Alberico Gentili*, et de belli iure et Aduocatione Hiſpanica? Is ad Romani moris libram, vti *Grotius* ad Rationis, appenſitat omnia. *Zouchei* libelli ſunt haud dubie noti pariter. His ſi iungamus *Hopperiana*, forte cyclopædiam inde quandam iuris omnigeni exſtruemus. *Grotius* autem eſt ſupra omnes, et extra omnem comparationis aleam. Vtinam hoc de argumento plu-

ſculum et tu commentareris! *Vorburgium* obiiſſe noueris. Vir erat eximius, et rei patriæ amans. Heri Heidelberga redii. Res ibi vxoria eſt in deſperatis. Multum inde mali timeo. Vorburgianos Tomos tibi, me monente, nepos *Vorburgius* donauit. Scribe, cui ſint tradendi.

CXXI.

Conringius de diſſidio in Aula Heidelbergenſi, et de *Chambræi* commentariis in Aphoriſmos Hippocratis, itemque de Alberico Gentili, iudicat.

Helmſtad. d. 3. Iun. 1660.

Quas redux Heidelberga exaraſti, ſtatim heri accepi cura Auguſtiſſimi Principis, qua ille præſtat omnibus ſui ordinis inſigni benignitate. Prolixas vero illas, librumque *Chambræi* demum ante hoſce dies ſex nactus ſum, eoque non eſt, quod mireris, me tardius ſolito reſpondere. Heidelbergæ rem vxoriam eſſe in deploratis, equidem multum doleo. Verendum ſiquidem, ne et exemplo noceat, et diuellat Principum animos, atque adeo turbet publicam tranquillitatem. Quamquam priuatim fortaſſis nocere exemplum illud haud temere poſſit, cum in promptu et leges et pœnæ

pœnæ ſint, quæ priuatos coërceant; nec olim ipſemet *Valentinianus* Imperator, vel exemplo, vel lege, polygamiam ſui ſeculi hominibus potuerit perſuadere, ſi vera ſane ſunt, quæ narrantur in *Hiſtoria Miſcella.* Si, inquam, vera ſunt: nam mihi videntur fabuloſa, quoniam nihil tale video narrari de Imperatore illo a quoquam illius æui ſiue Chriſtiano ſiue Pagano Hiſtorico, quorum tamen aliqui Cæſari illi minus iuſto fuere æqui. Ceterum etſi Eminentiſſimi Principis cura componi non potuerint illi domeſtici animorum motus; ſpero tamen, prouidentia eiuſdem publicas turbas non minus feliciter caueri poſſe, atque factum eſt in maioribus illis Imperii negotiis; præſertim ſi perrexerit, vt indubie perget, tueri dignitatem Conuentus Ordinum, quo vno ſtat ſalus et libertas Germaniæ Principum. Pro *Chambræi* libro habeo gratias maximas. Ne quid tamen diſſimulem, non eſt eius in Aphoriſmos Hippocraticos commentarius tanti fortaſſis, quanti creditur. Aphoriſmi ſcilicet illi nihil aliud ſunt, quam vniuerſales propoſitiones, deductæ ex ſingularibus plurimis experimentis: in qualibus conſtituendis mirifice valuiſſe *Hippocratem*, diſſerui prolixius præfatione ad obſeruationes Medicas

Salmuthi. Commentatoris igitur officium primarium fuerit, vel oſtendere, quantum illæ veritatis habeant, aut quas patiantur exceptiones, vt ſane aphoriſmi complures non niſi vt plurimum veri ſunt; ſæpe autem a vero deflectunt, ad modum fere legum ciuilium cuiuſlibet reipublicæ; vel vero rationes et cauſſas euentuum illorum reddere. Quorum tamen neutrum *Chambræus* egit. Vir tamen eſt doctus, quantum apparet, et vel ideo faciendus magni, quoniam non eſt ex cenſu eorum, qui faſtidiunt venerandæ antiquitatis monumenta, quæ ſecta hodie paſſim inualeſcit, etiam in Gallia et Italia, et quidem ipſos inter Ieſuitas, obſtetricante inſcitia et ambitione. *Chambræi* alias nihil videram. Velim vero operæ illum feciſſe pretium in nobili illo argumento de dignoſcendis animi latentibus affectibus: cuius argumenti libellos aliquot video ab illo elaboratos: quoniam vtiliſſimum in vita eſt argumentum hoc, et a paucis tactum. Habeo paratum editioni eius materiæ inſigne opus *Scipionis Claramontii*, in quod præfaturus dicam fortaſſis haud vulgaria, iſthuc quæ pertineant. Et vero animus eſt, etiamnum hac æſtate editionis illius initium facere, ſimul operæ abſoluerint librum de ciuili prudentia,

qui

qui iam iterum calet ſub prælo typographico. Quod poſtremum denuo repeto, ne exiſtimes, me officii negligentem mereri, qui hoc nomine apud Auguſtiſſimum Principem ac Magnum Dominum meum a te et aliis accuſer. Scias vero etiam hoc, parare me ſimul editionem nouam libri *de Germanorum Imperio Romano*, et quidem altera fortaſſis parte auctiorem, illuſtraturus illum pariter prædicatione inuſitatæ illius felicitatis, qua Deus Optimus Maximus ſenectutem noſtri Principis proſequitur. *Alberici Gentilis* libros de iure belli vel Aduocatia Hiſpanica, vt et de Legationibus, qui Grotium legerit, non fortaſſis deſiderabit. Vir fuit lectionis multæ, et ſingularis induſtriæ, nec iudicii habetis; at cum dictio illius multum eſt inſolens atque obſcura; tum ratio philoſophandi, me quidem iudice, parum accurata. Non equidem tibi auctor ſim impendendi multi temporis eius lectioni. Longe maiore ſaue cum fructu verſaberis in lectione operis Nicomachici, præſertim ſi adiunxeris duntaxat paraphraſin Græcam, quam *D. Heinſius* nomine *Andronici Rhodii* publicauit: vt et operis Grotiani de belli ac pacis iure. Scribam proxime, et quidem hac ipſa hebdomade, prolixius nonnihil de Grotianis

tianis omnibus, vt et de aliis, quæ ſcire deſideras, quoniam feſtinans eques Principis, et dies ſacer, non ſinunt ſcriptioni me vltra nunc vacare.

CXXII.

Boineburgius, miſſo *Suareſio*, Vorburgianum negotium vrget.

Francofurti d. 14. Iun. 1660.

Aliquoties ſcripſi, nullum nactus reſponſum. Neque vero velim etiam tibi ea re vel tantillum moleſtiæ faceſſere, niſi ſcire appeterem plurimum, quid factum ſit de *Curæi de la Chambre* libro, nuper tibi per *Schefferum* miſſo. Iam addo ſimul, a nepote *Vorburgii*, viri ſupra famam, me obtinuiſſe tomos eius Germanicæ hiſtoriæ, quot exiere, octo, eoſque traditos eſſe *Scheffero* filio, tibi vt cuſtodite tranſmittat. Secundo ecce! mitto libellum *Suareſii* Epiſcopi, qui puluerem antiquum cum reſipiat, *eum* tibi fore gratum auguror. Tum oro iterum iterumque, vt de ciuili prudentia opus laudatiſſimum exſequi tandem ſerio ſuſcipias. Optem his te laboribus defunctum, quo poſthac accingi queas defenſionibus iurium patriæ, quæ meliorem aduocatum ſane ne quidem ſibi optare poſſet. Vale, patriæ maximum decus,

cus, meque ama. Bene mereberis de iuniore *Vorburgio*, ſi tuis eum de re Germanica libris donaueris viciſſim. Ego, ſi vis, interpres tuæ liberalitatis haud ingratus ero.

CXXIII.

Conringii iudicium de ſcriptis *Grotii*, de Gallorum verſionibus, de Bibliographiis iuridicis, de notis ſuis ad *Grotium*, de *Alſtedii* Encyclopædia, deque Corano *Muhamedis*.

Helmſtad. d. 8. Iun. 1660.

Venio ad epiſtolam tuam, ordine licet præpoſtero, quam 12. Aprilis iam exaraſti. Quem diem ſimulac vidi natalem eſſe triceſimum octauum, Deum veneratus ſum, vt toties redire illum tibi faciat, et quidem animi pariter corporiſque viribus ſatis integris. Quam felicitatem Auguſtiſſimo Principi contingere, et miramur, et in diuturnitatem porro ſperamus, quotquot quidem ſerio didicimus, et Dominos noſtros ſine fuco reuerenter habere, et Principes ex virtute potiſſimum et prudentia æſtimare, haud neſcii, quam illorum rarus ſit numerus. Si ſane ad noſtri Principis exemplum mollis tibi ſenectus obtingat, id quod voueo; parum abfueris a ſummo humanæ felicitatis gradu. *Hugonis Grotii* nihil non

non plæclarum eſt, et dignum laude; quanquam et in eorum nonnullis haud pauca, nec immerito fortaſſis, deſiderem. Ex iis, quæ ad iuris et morum prudentiam attinent, indubie excellit opus de iure pacis et belli, plane ſcilicet incomparabile. Florum ad *Iuſtinianum* ſparſio nihil habet philoſophiæ: tota Grammatica eſt; cuiuſmodi ſunt Cuiaciana. Libellus *de Mari libero* vere eſt admirandus: idque quod iuuenis illa polluerit iuris philoſophia, quæ iam tum ipſum *Ferdinandum Vaſquium* et *Couarruuiam*, quantos hem! viros, potuit in contentionem prouocare: ne nunc dicam de eximio omnigenæ humanioris literaturæ vſu, qui in illo opuſculo reſplendet. Etſi enim *Grotius* ipſe in ſuo de Iure belli opere ſententiam de Maris libertate mutauerit; non eſt tamen hoc trahendum in aurei opuſculi dehoneſtamentum. Mutauit enim; ſed nec omni ex parte in melius; argumentis etiam minus firmis adductis in medium. Fortaſſis etiam dedit aliquid Anglis, quorum Regem *Iacobum* Mare liberum vehementer offenderat. Nouiſti indubie, et huic oppoſitum *Seldeni* librum *de Mari clauſo*, doctum illum quidem et variæ lectionis, ſed præ ſtudio in Angliam ſuam pene ridiculum. *Iſago-*

ge

ge Batauica *Grotii* in iurisprudentiam Hollandicam nihil ego vidi accuratius; nihil elegantius; nihil pro ratione inſtituti plenius. Longiſſimo profecto interuallo, ſi quid iudico, liber ille vincit *Iuſtinianeas* inſtitutiones, vt quæ multa habent tyronibus inutilia; complura neceſſaria ne tangunt quidem. Quæ politici ſunt argumenti Grotiana, nulla vidi hactenus, niſi quædam in epiſtolis, et cumprimis in opere hiſtorico ſine exemplo optimo. Sine exemplo, inquam: longe enim vicit ipſummet *Stradam;* quanquam forte in deſcriptione rerum *Margaritæ* Parmenſis *Nicolai Burgundi* laudem neutiquam aſſequatur. Pertinet huc fortaſſis et *Apologeticus* Grotii, vt quo fœderis Belgico-Germanici ratio accurate excutitur; ſed parum iuuat ſcientiam politicam. Magis vero huc facit libellus eximius *de antiquitate reipublicæ Batauicæ;* quamuis, dum nimium ſtudet patriæ ſtatui libero, imperium Francorum et Germanicorum Cæſarum Principumque, contra hiſtoriæ veteris fidem, nimis inclementer habeat. De poëticis et Theologicis Grotianis forte iudicium meum haud deſideras, eoque nunc illa non morabor, qui alias miror. Quasnam tu legeris annotationes meas in ſecundum librum de

iure

iure belli ac pacis, equidem ignoro. Ego earum nihil habeo, nec quidquam huius, quod meminerim, vel ipſe ſcripſi, vel memoriter dictaui ad calamum. Diſſertationes, ab imperitis aut tyronibus notatas, abſit vt patiar inter meas numerari. Gallos multum adeo laborare in ornanda ſua lingua veterum optimorum hiſtoricorum verſione, gaudeo equidem; neſcio tamen, an faciant operæ pretium. Cui cordi ſerio eſt prudentia ciuilis, illumne pigeat latinam linguam addiſcere, qua nullum datur locupletius omnigenæ doctrinæ penuarium? Hiſtorias autem voluptatis et animi ergo duntaxat voluentibus ſatis quidem eſt vernacula quædam interpretatio. Fortaſſis autem non eſt tanti, in illorum gratiam laborem vertendi ſumere. Num ex illorum numero ſit is, quem tu appellas Hiſtoricorum Gallicorum hodie principem, quique *tredecim* * grandibus tomis ad Ludouicum vſque XIII. res Gallicas ſit perſecutus, *Meſſeræus*, neſcio; ſuſpicor tamen. Si

* Numerum XIII. Ludouici Regis nomini adſcriptum accepit *Conringius* pro numero Voluminum hiſtoriæ *Mezeræanæ*, cum *Boineburgius* ſupra *p. 334.* tantum de *tribus* ſcripſiſſet grandibus tomis.

Si non luſit operam, mallem ſane latine ſcripſiſſet. Cum multas adeo *bibliographias* enumeraueris ipſemet, miror equidem, a me operam illam exigi. Quid enim iis addam? De vnica iuriſprudentia, fateor, haud immerito te eſſe ſollicitum. Plurimum enim abeſt ab illo quidem, quem intendis, ſcopo *Iacobi Gothofredi* Manuale; quamuis elegans et doctum. Cauſſa, cur nemo fere ea in re praeclari aliquid praeſtiterit, eſt, quia vox *iuriſprudentiae* eſt aequiuoca et variae ſignificationis: id quod pauci, ſi modo vllus, monerunt, eoque in vna ſpecie iuriſprudentiae qui valet, nihil plerumque in altera poteſt, et ſpecies quaeque ſuos habet ſcriptores, atque adeo et diuerſas poſtulat bibliographias. Ante omnia ſane velim accurato iudicio expendi abs te, quae de illa diuerſitate diſſertata a me ſunt libri de ciuili prudentia cap. 3. et praefatione ad *Hopperum*. Quo facto, ſi petieris, quinam, me conſcio, hanc aut illam prudentiam optime exornauerint, reſpondebo ingenue. Videris petere, quinam ius naturale et gentium illuſtrauerint? Atqui iam tum ad id reſpondi antehac. Nempe, praeter *Grotium*, pauciſſimos poſſe tuo deſiderio ſatiſfacere. Si exigis, politicam legum ſiue Romanarum, ſi-

ue aliarum prudentiam quinam excoluerint, iam reſpondi præfatione ad *Hopperum*, a nemine, quod equidem ſciam, pro dignitate eſſe factum; a paucis tentatum: idque quoniam ciuilium legum primarium principium eſt vtilitas reipublicæ, quam dignoſcere politicæ eſt prudentiæ, qua vulgus iuridicorum ſcriptorum deſtituitur. Si velis huc manuduci, legito *Platonis* libros *de legibus*, et his iunge *Ciceronis* opus mutilum. Bibliographias vtinam hic liceat condere! Verum non licet, ceu vides. Indubie *Ariſtoteles* et *Theophraſtus* in ſuis de Legibus ipſo *Platone* rectius poſſent nos docere, ſi ſupereſſent illa ſcripta. Qui vel Hebraicarum legum ſummam ſapientiam oſtenderit, etſi illæ, cum ab ipſo Deo ſint latæ, merito pietate præſtantes Politicos debuiſſent in hanc curam flectere, hactenus repertus eſt nemo, niſi quod eiuſmodi nonnulla apud *Ioſephum* inuenire ſit. Illius itaque iuriſprudentiæ, quæ verſatur circa latarum alicubi legum vſum ciuilem, qui vnicum eſt legum ciuilium principium, cum ſcriptor nullus reperiatur; non etiam eſt, cur a me bibliographiam aliquam exſpectes. Huic vero iuriſprudentiæ cumprimis danda opera eſt abs te et aliis, qui in republica primo eſtis loco, et vel le-

ges

ges nouas conditis, vel in deliberationes trahitis, vtrum leges priſtinæ ſeruandæ ſint, an vero antiquandæ? Quemadmodum vero eiuſmodi aliqua legum prudentia et poſſit et debeat excerceri, ſingulari libello tradere animus eſt. Interim ſpecimen eius in illuſtri exemplo quoniam exhibitum abs me eſt commentatione *ad L. I. Codicis Theodoſiani de ſtudiis liberalibus Vrbis Romæ a pag. 40. vſque 53.* fortaſſis haud abs re tua fuerit, illa a me diſſertata non obiter, ſed diligenter legiſſe, cumprimis vero expendiſſe, quæ habentur *a pag. 56. ad 60.* atque ex illorum præſcripto variarum legum examen inſtituiſſe. Hoc ſane exercitio ſenties ad prudentiam illam legum nihil vtilius eſſe. In librum ſecundum *Grotii* de iure belli ac pacis annotationes meas tibi lectas eſſe, miror. Nec enim ego vnquam vllas vel ipſemet conſcripſi, vel aliis ad calamum dictaui. Tantum memini, me viua voce nonnulla diſſeruiſſe, quæ vtrum et quomodo ſint calamis excepta, ignoro, ceu iam ante monui. Ad librum vnum alterumque de veritate religionis Chriſtianæ fateor quædam a me dictata. Sed cum extemporanea ſint, ſolius memoriæ ſubſidio adducta, atque poſtea ipſiuſmet *Grotii* notæ prodierint in lucem,

nimis ſuperbe de meis equidem iudicauerim,* ſi cruda illa curem tibi deſcribi. Nec vero in iis legendis feceris pretium operæ, niſi forte iuuerint, quibus Grotiana argumenta de prouidentia Dei et immortalitate animæ humanæ ad librum primum examinaui. Abſit ſane, vt illud nimis benignum tuum de meis iudicium non ſuſpectum ego habeam. In Encyclopædia *Alſtedii* nihil eſt laude dignum, niſi quod in vnum volumen multa adeo rudimenta artium ſint congeſta.* Cum in promptu vero ſint eiuſmodi libelli per partes editi; quid iuuet, in vno omnia eiuſmodi volumine legere? Sed et rudimenta illa ita ab *Alſtedio* ſunt tradita, vt ex aliis diuerſis auctoribus longe illa rectius et accuratius queant peti. Quod vnicum filium (concedat Deus plures, aut faxit, vt, qui vnicus tibi eſt natalibus, etiam vnicus ſit ingenio, prudentia et probitate!) vbi adoleuerit, noſtræ velis diſciplinæ aliquando concedere in *humanæ* eruditionis negotio, equidem gaudeo: gauiſurus magis, ſi et in *ſacris* iubeas illum hic inſtitui. Mihi ſane gratiſſimum fuerit, illum manuducere ad ſapientiam filium, cuius patrem colo et amo quam maxime. *Vorburgium* obiiſſe, triſtis accepi. Deus defuncti animæ ſit propitius

in

in magno iudicio. Nepoti ipſius proximis nundinis mittam, quicquid meorum hic ſuperat ſiue hiſtorici, ſiue politici argumenti: rem ille viciſſim gratiſſimam eſt facturus tranſmiſſione Patrui operum. Præfationem meam in *Machiauelli* Principem placuiſſe, gaudeo. Animaduerſiones forte prodibunt in lucem anno ſequente: nec enim iis excudendis operæ noſtræ typographicæ vacare nunc poſſunt. *Hottingeri* in Alcoranum conatus mirifice placent, quippe cum ab illa manu nihil, niſi doctum et rarum ſit, exſpectandum. Et vero poſt veterem nulla hactenus prodiit latina *Alcorani* verſio ex ipſo Arabico deprompta. Nam quæ nuper in Batauis edita eſt, ex illa Gallicana nouiſſima tranſlata eſt, et conatus ſimiles *Thomæ Erpenii* præmatura mors intercepit. Non dubito etiam, egregie ab *Hottingero* detectum iri plagia Pſeudoprophetæ, vnde *Coranus* eſt conſutus. Vtrum in demonſtranda falſitate pſeudoprophetiæ æque bene rem ſit geſturus, adhuc dubito. Si quid vero iudico, vnicum, potiſſimum certe, fidei, quæ Prophetam ſeſe ferenti debetur, fundamentum eſt teſtimonium diuinum, editum in confirmationem prophetici ſermonis: quo qui inſtructus eſt, merito audit verus propheta et Le-

gatus Dei; qui caret, Pſeudopropheta et mentitus Dei Legatus eſt habendus. Tali igitur teſtimonio cum inſtructus non fuerit *Muhamedes*, cumque eius doctrina aduerſetur Apoſtolorum ſcriptis, qui probauerunt ſe veros Legatos Dei diuinis teſtimoniis; hinc manifeſtum eſt, *Muhamedem* eſſe Pſeudoprophetam, eiuſque Coranum Pſeudoprophetiam. Hoc eſt illud argumentum apodicticum, quo quilibet Romanus Papa mentitus Vice-Deus et Pſeudopropheta et falſus Dei Legatus eſſe: quilibet item conuentus Romanenſium Epiſcoporum impie ſibi arrogare diiudicandi ſacras controuerſias infallibilem ſpiritum, euidentiſſime a me in *concuſſione* demonſtratum eſt. Nihil certe pro Vicedeatu Papali et ſpiritu Tridentini concilii adferri poteſt, quo non poſſit ſimul *Corani* fides reddi veriſimilis: nihil ad conuincendam Pſeudoprophetiam *Muhamedis* facit, quo non ſimul Tridentini concilii infallibilitas et Vicedeatus Papalis iuguletur. Si animo defæcato rem vtramque tentaueris, ſenties, me verum dicere. Facies, ſpero. Vide, Illuſtris Domine, quam me prolixum reddat ſtudium deſideriis tuis ſatisfaciendi. Tu vero perge mihi fauere. Quemadmodum prophetico muneri Saluatoris no-

ſtri

ſtri ſua poſſit veritas apodictice et infallibiliter adſtrui ex teſtimoniis diuinis, exiguo ſpecimine facto oſtendi in programmate Academico Feriis natalitiis An. 58. propoſito. Quod velim equidem animo attento abs te expendi, et ex aduerſo conſiderari, horum nihil ſiue pro *Muhamedis*, ſiue pro Papæ, ſiue pro Tridentini concilii ſpiritu aſſerendo adferri poſſe. Arduum hoc omne et vere ſanctum eſt negotium, eoque, ſi quod aliud, agendum cum cura. Etiam hoc monere me iuſſit cura amiciſſimi capitis tui.

CXXIV.

Boineburgius incepta *Conringii* deſiderat, et qualis liber *Grotii Princeps* ſit, exquirit.

Moguntiæ d. 18. Iun. 1660.

Quas $\frac{3}{13}$ Iun. exaraſti, ex mihi recte ſunt redditæ. Sane multum tibi debeo de hac literarum, quibus me erudis, frequentia. Oro, vt eam facias eſſe perpetuam. Nihil me inter negotiorum moroſos compedes magis exhilarat. Summe autem gaudeo, quod ſcribis, te proxime, et hac quidem hebdomade, vberius de *Grotianis* omnibus, vt et de aliis, quæ reſcire deſiderauerim, mecum eſſe acturum. Hoc beneficium igitur

auide exſpectabo. Nota mihi ſunt pleraque *Grotii*, et fortaſſis omnia. Reperi autem in *Cordeſiana* bibliotheca, quam *Naudæus* ante aliquot annos edidit, laudatum *Grotii Principem*, quem videre non memini. *Andronici* paraphraſin Ethicorum ad Nicomachum pridem habeo, et legi haut indiligenter. Tuo vero monitu iterabo lectionem, cum Heinſiana in vertendo latinitas eam reddat abunde gratam: vt alia illectamenta taceam, quibus non caret. Mira iam ardeo cupiditate tandem videndi prudentiam tuam ciuilem, et auctum opus de Germanorum Romano Imperio. *Claramontius* de coniectandis animorum affectionibus notus etiam eſt mihi. Vbi illos priores duos libros tuos ante edideris, tum et iſte per erit gratus aduentor. Sed, amabo, noli illos a quoquam præuerti. *Chambræana* arbitrari nemo te rectius poteſt. Ego parum talium intelligens abſtineo a cenſionibus, quæ ſupra me ſunt. Placet tamen ille, quod priſcam philoſophiam non ſpernit, et quia tibi haut penitus diſplicet. Reliqua eius omnia *Gallice* extant. Si ea popoſceris, tua ſint faxo. Sed heus! amice. Quid ſpei de opere, quo corruptam Germaniam cauſſaſque eius et remedia monſtrare inſtituiſti olim?

lim? et de altero, quo notamina in laudationes Stagiritæ complecti volebas? Sed deſino, ne nimium petendo et optando te offendam. Vale, et tuis me literis crebro erudi.

CXXV.

Conringius AVGVSTO Duci ſuo, qui *Boineburgii* epiſtolam miſerat, argumentum indicat, eiuſque ingenium depingit et præſentem viuendi rationem, miſſis ſimul duobus Chronicis vernaculis, bibliothecæ Guelphicæ inſerendis.

Helmſtad. d. 13. Iun. 1660.

Opportune profecto aduenit a Sereniſſima Celſitudine Veſtra cum literis *Boineburgianis* miſſus eques. Incidit nimirum, dum iam libros luſtro, in manus *MS. Chronicon Schaumburgo-Holſaticum*, et *Hildeſheimenſe*. Quorum vt illud non ſit magni pretii, cum *Hermannum* de *Lerbeke* ipſummet, cuius eſt interpretatio, habeamus latine editum cura *Henrici Meibomii*; hoc tamen ideo ſaltem maioris eſt æſtimandum, quia continet varia de initiis belli, quod inter *Henricum iuniorem*, Sereniſſimæ Celſitudinis Veſtræ gentilem et anteceſſorem, ac *Ioannem* Epiſcopum eſt geſtum, quæque tunc a victore Epiſcopo primum in-

inſolenter acta et cantata ſunt, qualia alibi haud temere leguntur. Niſi fallor, Hildeſheimenſe illud Chronicon vel hoc vno nomine meretur in Sereniſſimæ Veſtræ Celſitudinis Bibliotheca reponi potius, quam in mea, cum etiam poſſit aliquando Sereniſſimæ Domui Veſtræ vſui eſſe. Id quod vti fiat, Deum obſecro. Mihi ſane longe gratiſſimum fuerit, ſi et huic plebeio ſcriptori aliquis in Bibliotheca Auguſta, etſi infimo in ordine, locus concedatur *. *Boineburgianæ* Epiſtolæ, pro cuius tranſmiſſione humillimas ago gratias, argumentum non aliud eſt, quam quod deſideretur meum de *Grotianis* libris iudicium. Cui deſiderio iam ſatisfeci literis, quas ante hoc biduum curaui ad Sereniſſimæ Celſitudinis Veſtræ ab arcanis epiſtolis *Henricum Iulium Willerſhuſium*, qui fortaſſis illas Sereniſſimæ Celſitudini Veſtræ iam obtulit. Publica negotia parum iam curat *Boineburgius*, totus vacans otio literario, eoque hoc nunc eſſe vult literarum ſuarum argumentum: quæ proinde non ſunt tanti, vt mereantur in Sereniſſimæ Celſitudinis Veſtræ conſpectum

* Idem locus ei conceſſus eſt in *Scriptor. Brunſuic. t. 3. p. 254. ſeq.*

ctum venire *. In vrgendis quæ deſiderat, ad importunitatem vſque eſt vehemens pro ingenio ſuo igneo. Faxo vero, ne videar officio meo defuiſſe, cum ſentiam a Sereniſſima etiam Celſitudine Veſtra maturationem libri de ciuili prudentia exigi. Deum oro et obteſtor, vt Sereniſſimam Celſitudinem Veſtram Reipublicæ Germanicæ, cumprimis vero huius populi, et *Iuliæ* noſtræ bono, diu adhuc porro ſoſpitet. Ego donec vixero, ero Sereniſſimæ Celſitudinis Veſtræ humillimus et fideliſſimus miniſter, *H. Conringius.*

CXXVI.

* Et tamen decori et reuerentiæ leges poſtulant, vt principibus viris, e quorum manibus vel miſſu ab aliis ſcriptæ literæ ad nos perueniunt, eas legendas exhibeamus vel tranſmittamus, ſi ipſi vinculum non ſoluerint, vt eo fiant certiores, nihil iis contineri, quod diſplicere poſſit: quandoquidem qui inter eos clementiæ laude præſtant, erga priuatos, quos amant, in ſimili negotio eadem nonnumquam indulgentia vti ſolent: quod honoris ipſimet *Conringio* ſubinde et poſtea *Leibnitio* haud raro contigit.

CXXVI.

Conringius de *Grotii Principe* ſententiam dicit, et ob inſtans iter Oſtfriſicum de alloquio *Blumii* deſperat, Hanoueræ paternam hereditatem cernentis.

Helmſtad. d. 13. Iun. 1660.

Simulac tuæ Wolfenbuttelum aduenerunt, etiam intempeſta nocte, iuſſu Sereniſſimi et nunquam ſatis laudati Auguſtiſſimi Principis, miſſus eques, qui adferret mihi, eoque ſtatim reſponſum accipe. De *Grotianis* prolixam cenſuram, aliaque abs te deſiderata, iam tum curaui hac ipſa hebdomade, quibus ſpero tibi eſſe ſatiſfactum. Laudatus Grotii *Princeps*, quid libri ſit, neſcio. Suſpicor tamen, intelligi carmina varia, vno opuſculo a *Grotio* admodum adoleſcente edita in laudem Principis *Mauritii* Auraici, quæ deinde recepta ſunt inter reliqua eius poëmata. Edenti librum de ciuili prudentia, et ſponte currenti, non eſt cur tuis calcaribus ſis impoſterum moleſtus. Paucas tamen, quatuor puto, ſeptimanas illi operæ ſubducere me, quamuis inuitum, iubet officium et pietas, quæ nouo patriæ Oſtfriſiæ Comiti debeo, præſertim non ſemel iam iſthuc euocatus. Quæ addenda tamen ſunt libro iſti,

cum

cum a nemine hactenus ſint vel leuiter tacta, indigent accurata cura et attentione mea, eoque neutiquam præcipitanter vulganda, ſi ſane et in publicum vtilia, et exſpectatione aut meo nomine haud indigna eſſe debeant. *Chambræana* illa de animi affectibus, ſi edituro *Claramontium* poſſint vſui eſſe, grata manu accipiam, quamprimum commoda tranſmittendi fuerit occaſio. Noſti ſcilicet apprime in vita vtile eſſe, ingenium et propenſiones animorum, quibuſcum verſandum nobis eſt, accurate nouiſſe, atque adeo argumentum hoc mereri ſolito exactiorem conſiderationem. *Blumio* vtinam liceat coram familiariter vti, ſaltim ad aliquot horas! vehementer enim illum deſidero iam dudum. Vereor autem vt liceat vti illo gaudio, cum mihi fortaſſis proxima hebdomade in Friſiam ſit eundum, nec ille ſoleat moram in patria trahere, niſi forte detinebit illum ſolito longius negotium hereditatis paternæ.

CXXVII.

Boineburgius dono mittit *Conringio* Capitulationem Karoli M. de partibus Saxoniæ.

Moguntiæ d. 1. Iul. 1660.

Non

Non diu quidem eſt, ex quo te meis literis occupaui. Iis vt reſponſum abs te accelerem eo magis, en! ſuperaddo alias, vna cum munuſculo, quale mihi obtigit a *Ferdinando Furſtenbergio*, Pontificis Cubiculario, qui hac tranſiens me eo donauit. *Lucas Holſtenius* edit eiuſmodi, iuſſusque eſt, vt ſe totum applicet antiquis monumentis e Vaticano protrahendis in publicum. In eo eſt, vt publicet Romana primum; dein et Africana Concilia cum notationibus. Is vir per eſt doctus, et in veteribus rebus verſatiſſimus; aſt inclinata valde valetudine. Ideo maturabit operas ſuas. Ceterum ad ea, quæ nuperrime ſcitatus ſum, reſponſionem amanter iteratis precibus efflagito. Vale, mi optime. Iunior *Vorburgius Scheffero* dedit, vt tibi mittantur, auunculi ſui Tomos X. in fol. et Ottones dabit itidem. XI. et XII. Tomi iam excuduntur. Ab Ottonibus ad Wenceſlaum reliqui ſequentur.

CXXVIII.

Idem mittit eidem ſcriptum de fœtu lapideſcente.

Sualbaci d. 12. Aug. 1660.

Etſi bis ſcripſerim, antequam reſponderis, cum pere-

peregre abſens ſis; haſce tamen, acidulis modo vtens, ſcribo, vt rei medicæ quid tibi mittam, quo nihil equidem mirabilius vel ſando hactenus audiui. Oro, vt viciſſim tuis me diſſertationibus academicis et libris, cumprimis illo de ciuili prudentia, beare velis, reſcribereque ad ea omnia, quæ aliquoties petii, idque nuper denuo. Plura iam annectere non poſſum. Viſit enim ad me hoc ipſo momento Eminentiſſimus Elector. Vale.

CXXIX.

Idem, miſſa quadam *Graſwinckelii* epiſtola, varia narrat literaria, et de *Lambecii* prodromo *Conringii* iudicium petit.

Moguntiæ d. 20. Sept. 1660.

Annus ipſe exiiſſe mihi videtur, quod nihil de te vel video vel inaudio. E Friſiæ Orientalis angulo quin te tandem exlatebraueris *vet. voce* * non amplius dubito. Vbi vero cunque ſis, mittendam ad te duxi excerptionem iſtam epiſtolæ magna doctrina et exiſtimatione viri, *Graſwinckelii*, quod in ea tui mentio, qualem ſane me-

* Voce illa crucem forte figere voluit *Conringio*, quippe inuentu difficili apud Veteres.

mereris, perhonorifica occurreret *. Vides te prouocari ſic ad ea, quæ publico debes ac toti generi humano. Ea ſi premas diutius, in tuummet nomen peccaturus es admodum. Prodiit tandem *Euſebius Henrici Valeſii* in Gallia, mox et *Socratem* perinde edituri. Dicitur *Menagius Diogenem Laërtium* curare, *Iſaaco Caſaubono* ſuppetias laturus. *P. Philippi Labbei* ad *Bellarmini* Scriptores Eccleſiaſticos additamenta, et vindicationes ab impreſſionibus Criticis, aduenerunt: *Riceliaci* item Cardinalis vita et memoriæ lectu digniſſimæ. *Holſtenius* quoque rediuiuus quaſi tandem aduerſus nouas ſectarum res Antiquitatis ſcuto ſolito munitior conſurgit. Cardinalis de *Lugo* obiit. *Pallauicinus* pro Tridentino mox latine loquetur, Italice Proteſtantium pleriſque ignotus. *Allatius* in eo eſt, vt edat libros Scriptorum Apocryphorum. *Lambecius* Hamburgenſis hodie recta hac tranſiit, paucis abhinc diebus redux e Galliis. Is grande molitur opus de re literaria vniuerſa, cuius ſi tibi viſus prodromus, quæſo, iudicium tuum ſuper eo indulge. Dedit eius

* *Graſwinckelii* epiſtolam, quia luce publica digna eſt, continenter adiicimus.

eius mihi exemplum vnum; alterum vt curetur ad Cæſarem, velit. Huic vero iam tantum negotii malus vicinus faceſſit, vt obliuiſci poſſit talium, ſi eius Miniſtrorum ignauia ingenio Principis deſineret obeſſe. Fœdus interim noſtrum in aliud triennium eſſe productum, noueris. Reliqua veſtrates referent. Vale. *Blumius* abit Romam, Viennæ ſe addicturus, ſi poteſt. Noſtra enim conſilia ipſi non arrident. Deus eum regat et reducat! Si tuorum librorum iterum nihil his nundinis apparet; ilicet: actum eſt. Percontari de iis parcam deinceps. De ciuili prudentia ſi vlterior mora interceſſerit, neſcio an tibi metuas a *Feldio*, nondum mortuo. *Graſwinckelius* certe in te eodem nomine inuehetur, vt ego, ſi nos afflixeris diutius.

CXXX.

Theodori Graſwinckelii Epiſtola ad *Iſaacum Gruterum*, ſcholæ Roterodamenſis Rectorem, de ratione ac modo, quo *Hugo Grotius* librum de iure belli et pacis compoſuit.

Dordraci Cal. Sept. 1660.

Quæ de immortalis memoriæ cognato, *Grotio*, rogas, talia ſunt, vt ambigam, poſſitne

omnino ad ea reſponderi etiam a me, qui, ſi vllus, ſcire ea deberem, vt ex cuius apographo prima editio librorum *de iure pacis et belli* typis fuit deſcripta, vtque cui pro inæſtimabili eius in me affectu ipſe ſingula capita, ſingulis ſimul atque abſoluta eſſent vicibus, prælegere dignatus, ac nec grauatus ſit *dubitandi*, *decidendi rationes* mecum communicare, ac cum vel in alia eundum cenſerem (quod bis terue tantum obtigit) rationibus potioribus mea elidere, aut aſſenſum ipſe iis accommodare ſuſtinuerit. Totos octodecim menſes illos, quibus cœptum exaſciatumque hoc opus, Heroi noſtro conuixi domeſticus. Atenim, vt erat bibliotheca ambulans, non multa adhibuit ipſe ſubſidia. Corpus *Canonicum* ne quidem habebat Lutetiæ; ea tamen fide citata ſunt omnia, tamque accurate, vt me præ ceteris illud dederit in ſtuporem. Paucos adhibuit Philoſophos Scholaſticos. Præter *Suarez de Legibus*, Summam *Syluestri*, *Alphonſum a Caſtro*, *Leſſium de Iuſtitia et Iure* atque *Dominicum a Soto*, non memini vllos apud ipſum me vidiſſe *. Conti-

nuo

* Sunt, qui mallent, vt ne hos quidem in conſilium adhibuiſſet, ex cauſſa mox dicenda.

nuo obambulabat; meditabatur: raro Scriptores conſulebat. Quæ apud ſe digeſſerat, tam nitido tamque non interrupto tenore chartæ committebat, vt nihil reſecaret aut adderet, verborum incurioſus; at id cumprimis agens, vt ne quid obſcuri * lectoris attentionem moraretur, aut iudicium ſuſpendere cogeret. Inſultauit huic mortuo Leoni *Ianus Feldenus*, quem ego meis pro Cognato vindiciis et ad illius notata ſtricturis, vt ſileret, adegi. Vindicias iam affectas habebat incomparabilis *Conringius* M. D. ſed a me præuentus calamum inhibuit. Dolet, ſua vir tantus nobis quod inuiderit. At magis ipſius *Feldeni* ſors mihi doluit: quem, cum ab iſto ſcripto agere ſe bonis doctiſque inuiſum animaduerteret, mœror inde conceptus profeſſione primo; mox (ſic ad aquas Spadanas ante biennium intellexi) etiam

 vita

* Contra pleriſque viris doctis viſum. *Henricus* certe *Iuſtellus*, cum ei, ducem in iure naturali et gentium quærenti, *Grotius* ab amico commendatus eſſet, reſcripſit anno 1678. *Le Livre de Mr. Grotius me paroit obſcur, particulierement ſes definitions, qu'il a priſes des Caſuiſtes, qui ſont embrouillés & pleins du Jargon de l'Ecole.* Hinc illa nubes commentariorum.

vita depulit *. Latina vt *Petrus* filius Iſagogica ſua faceret, autor fuit, et quidem ipſis Digeſtorum et Codicis textibus: quod quidem nec factu facile, nec quod cito confieri poſſit; infra impoſſibilitatem tamen eſſe non debeat penitiorem iuris cognitionem indeptis. Hactenus id nemini tentatum. Cedet occupanti pulcherrimi operis ſublimis gloria. Mitto noſtras notas qualeſcunque haud abſimili in argumento ad *Rebellum* Ieſuitam. *Brutum*, notis Hiſpanici *Queuedonis* politicis illuſtrem, atque ex Hiſpanico a me latinitate donatum, habebis.

CXXXI.

Conringius pro muneribus literariis gratias agit, et

* Impoſuerunt credulitati hominis, qui talia de *Ioanne a Felde* retulerunt: modo retulerint, et non ſibimet ipſe finxerit *Graſwinckelius*. Prouixit enim Feldius diu poſt hæc tempora, et relicta Academia Iulia in prædium ſuum Neuenkirchen ſe contulit, vbi ſcholas iuris et matheſeos aperuit harum ſcientiarum ſtudioſis iuuenibus ad ſe confluentibus. Cuius rei ipſemet *Conringius* infra paſſim teſtis erit, qui et *Feldii* ingenium et eruditionem longe prætulit *Graſwinckeliana*.

et de his non ſolum, ſed et de aliis quæſitus iudicat, veluti de *Holſtenio*, *Pallauicino*, *Allatio*, *Lambecii* prodromo, de *Blumio* deque ſcriptis ſuis.

Helmſtad. d. 29. Sept. 1660.

Ad ternas tuas reſponſum debeo. Quarum primas in Friſiam adueniens; alteras iam redux accepi; tertiæ redditæ ſunt hebdomade proxima. Neque vero pro ea, qua te tuaque proſequitur gratia Sereniſſimus et numquam ſatis laudatus Princeps meus, non maxima ſedulitate literas tuas curauit. Ego vero nunc demum reſpondeo, quia domo exſpectatione diutius abfui, nec vacauit vel cogitare de eiuſmodi literario officio præ negotiis plurimis. Fuit vero et in Friſica aula perquam grata mihi epiſtola pariter tua, et quam addideras *Carolina capitulatio ſuper Saxoniæ rebus*. Nondum lecta mihi aut viſa erat illa *Capitulatio*; ex parte tamen eius opuſculi memini mihi nonnulla iam fuiſſe propoſita et quæſita a *Blumio*, quæ pertinent ad interpretationem quorundam priſcorum Saxonicorum vocabulorum * eius, quæ tum a Saxonibus neophytis aut catechumenis exigebatur, fidei

A a 3

* Vid. ſupra *pag. 143.* et *Furſtenbergii Ep. 1.* ad *Conringium* cum huius reſponſione, *p. 4.*

fidei ſacræ. Captabo occaſionem in proxima editione tertia libri mei de Origine Iuris Germanici, quo *Capitulationis* illius memoria celebretur. Alteris quem adiunxeras libellus de *fœtu lapideſcente*, nec laude eſt priuandus, nec magna tamen efferendus. Fœtum in vtero materno in lapidem concretum iam dudum Gallici Medicophiloſophi, et præter hos *Thuanus*, nec vnum, orbi memorauerunt, reperiturque iam Gottorpii in cimeliis Principis illud ipſum lapideum embryon, Gallis maxime celebratum. Quod vero in opuſculo tuo narratur, fœtum hunc germanicum extra vterum maternum fuiſſe ita in lapidem redactum, imo ibi conceptum; mihi non ſit veriſimile, nec ſatis eſt demonſtratum. Super cauſſis tam inſolitæ rei quæ differit auctor, non diſplicent quidem; mihi tamen non omnino ſatisfaciunt. Si coram liceret tecum colloqui, fortaſſis et te poſſim in ſententiam meam adducere. Quæ tertiis addidiſti excerpta ex *Graſwinckelii* epiſtola, ad te, niſi fallor, exarata, plurimum me delectant; non tam quod honorificam mei faciant mentionem, quam quod nonnulla doceant de opere *Grotiano*, quod ego ſemper iudicaui eſſe incomparabile. Vellem vero et reliqua epiſtolæ

eius

eius miſiſſes: nec enim dubito, haberi et in iis narrationem de *Grotianis* rebus aliis, qualem ego deſidero. *Euſebium Henrici Valeſii* ſimulac potero, mihi comparabo. Vir enim eſt apprime iis in literis verſatus, eoque indubie in *Euſebii* hiſtoria illa, quæ profecto theſaurus eſt antiquitatis Eccleſiaſticæ, etſi de Vicediis Romanis et hierarchia illa monarchica veſtra, quod fere eſt Baronianorum annalium argumentum, nihil quicquam habeat, operæ fecit pretium: idem facturus in *Socrate*, ſi perrexerit. *Menagii* hactenus nihil legi. Cum tamen laudatus mihi ſit a quam multis; iam eius *Diogenem* deſidero. Et vero meretur *Diogenes* accuratum emendatorem ob argumenti nobilitatem et ſingularem induſtriam; cum a iudicio et philoſophiæ ipſiuſmet peritia minus debito inſtructus fuerit. *Labbei* ad Bellarmini librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis additamenta, vt et vitam *Richelii* ſi attulerit ex nundinis bibliopola noſter, perlegam diligenter, nec diſſimulabo ſententiam. De *Labbeo* quid ſtatuam, iam tum perſcripſi. *Richelius* cum fuerit feliciſſimus artifex et domi conſtituendæ herilis monarchiæ, et foris frangendæ Auſtriacæ potentiæ, meretur eius vita ab hiſtorico vere politico deſcribi: nec

enim quæ vidi hactenus non infra illam notam ſunt. Si *Tacito* ſimilem ſcriptorem inueniat, non minus forte artes eius admirabitur poſteritas, quam vafritiem *Tiberii.* Vt *Holſtenius* ſolito munitior Antiquitatis ſcuto inſurgat aduerſus nouas ſectarum res, quas appellas, exigit ſane ſalus Romanæ curiæ, vt quæ in haud leui verſatur diſcrimine, abſque eſſet violenta animorum coactio, et, quæ huic in perſuadendo par eſt, honorum opumque in quammultis exſpectatio. Vereor autem, vt poſſit hoc, quod vis, præſtare *Holſtenius.* Nec vero talem ſeſe mihi probauit epiſtola, quam ſuo nomine *Ranzouius* publicauit, quantumque audio, ſenio et morbis iam confectus eſt *Holſtenius*, vt ſaltem nimis ſero fortaſſis rem tantam aggrediatur. Spem nuper feceras edendorum ex Vaticana Bibliotheca monumentorum veterum *Holſtenii* cura, idque ex mandato *Alexandri.* Hoc poteſt *Holſtenius.* Auctor itaque illi ſim, hoc agat. Quid *Pallauicinus* pro Tridentino Concilio ſcripſerit, ignoro. Video autem illum impenſe laudatum ab *Erbermanno*, hoc eſt, Ieſuitam a Ieſuita. Audio etiam nonnihil ab illo editum, quo frangat vim mei arietis aduerſus Vicedeos Romanos, quo vrgeo ſcilicet,

ſin-

ſingulos teneri teſtimonio diuino probare munus ſuum Apoſtolicum. Illud quale ſit, ſi docueris, rem ſane feceris gratiſſimam. An *Pallauicinus* fortaſſis impugnat *Pauli Veneti* Tridentinam Hiſtoriam? An excepit conatus *Terentii Aleiati* Ieſuitæ? Hi enim, quantum intelligo, in herba perierunt. Mirum, ſi veritati litauerit *Pallauicinus*, num maius fecerit pretium laboris *Nicolao Riccardio*, de quo nonnulla narrat parte prima Pinacothecæ *Nicius:* longe plura memini me accepiſſe a *Blumio*, et tu fortaſſis iam intellexiſti. In iis ſane, quæ *Pallauicini* fide Conclauis *Alexandrini* Hiſtoriæ oppoſuit *Vitus*, mihi riſum potius mouit Cardinalis ille, quam aliquam ſui admirationem. Ceterum forte in Tridentinis melius ſeſe geſſit. Suſpendam ego iudicium, donec videro. *Allatii* ille conatus laude dignus eſt. Etſi enim *apocrypha* officiant ſinceritati fidei magis, quam vt proſint; vetuſtate tamen ſua prouocant nos ad lectionem, ſimulque caute nos gerere res noſtras iubent in Chriſtianæ Fidei negotiis, quo ſcilicet illam ex limpidis verbi diuini fontibus hauriamus, non ex turbidis mere humanorum, hoc eſt, erroribus obnoxiorum ſcriptorum lacunis. Ego vero exſpectabam ab *Allatio*

editionem ſcriptorum Græcorum, qui pro concordia cum latinis ineunda laborauerunt: quorum ille guſtum nobis propinauit volumine primo *Græcia Orthodoxa*. An fortaſſis iam in lucem prodiit volumen, quod promiſit, ſecundum? An obſtat ſacra Inquiſitio, quo minus pergat in illo inſtituto? Videtur ſane ipſemet tale aliquid innuere præfatione libri de *Purgatorio*, quem *Alexandro* inſcripſit; mihi autem oppoſuit. *Lambecii* prodromum perluſtraui. Multa habet docta. Sed ſi quid auguror, illum prodromum non ſequetur epidromus: idque multis de cauſſis. Argumentum idem aliquando mihi propoſui per partes: etiam *Aegyptiaca* quædem iam dedi, et quidem diffuſius Lambecio, in *Hermeticis* meis; *Chaldaica* item libello nondum edito; in libro de Antiquitatibus Academicis itidem iam publicaui multa, quæ huc pertinent. Sed tam vaſtum argumentum vno opere abſoluere, vel aggredi etiam, vetant occupationes et tot alia, quæ me diſtrahunt. Vt ad *Lambecium* vero redeam, miratus profecto ſum, auſum illum Cæſari *Leopoldo* inſcribere ſuum opus. Quaſi hæc curentur in aula. Videtur vir bonus morum humanorum non ſatis gnarus, aut rerum ſuarum ni-

nimis benignus æſtimator. Cæſarem infeſtatum iri a vicino Turca, vtinam falſo diuinares! Doleo vero iuxta tecum, ignaue adeo a miniſtris Rempublicam curari. At vero, quantum ſuſpicor, hominibus illis nihil eſt prius diſſolutione inuiſi fœderis Principum noſtrorum: illi dum inhiant foris, ſua perdunt domi. De *Blumii* conſiliis iam tum ſiniſtri aliquid acceperam. Frater cum nuperrime adeſſet, narrabat, illum Romam mitti ab Eminentiſſimo Domino Electore: id me dubium reddidit. Nunc vero tuis literis in mœrorem ſum coniectus. Quidni enim doleam, illum, quem ſemper multum dilexi, abripi in deuia? Opto iuxta tecum, vt Deus eum regat et reducat in viam. Vt de noſtris Academicis quoque aliquid adiiciam, libro meo de ciuili prudentia iam adieci plagulas octo, nec ſuperſunt addenda, niſi capita duo; alterum de recta inſtitutione hominis politici; alterum de Scriptoribus, qui ad comparandam ciuilem prudentiam poſſunt facere. Ea iam nunc ordine traduntur typographo, vt proinde breui totus liber ſit prodíturus in lucem. Interea accipe plagulas octo illas, et, ſi vacat, quæſo, diligenter illis perlectis (requirunt autem lectorem attentum) ſententiam perſcribe.

ſcribe. Multa enim hactenus indicta abs me tradita inuenies: bene, an ſecus, iudicent alii. Publice porro ad calamum hac hyeme dictabo librum de recta ferendarum et examinandarum legum ratione: quod argumentum itidem eſt, pertutile; a nemine tamen pro merito tactum. Edam et alia hac hyeme, quæ non indico iam, ne nimis magnus promiſſor tibi videar. Intra paucas hebdomades prodibunt opuſcula varia Hiſtorica *Henrici Meibomii*, et *Melitæ* Inſulæ *deſcriptio*, et *Metrophanis* Patriarchæ Alexandrini Confeſſio fidei Græco-Latina, et *Bartholomæi Viotti* vtiliſſimus liber *de Demonſtratione*: omnia meis præfationibus illuſtrata. Vide, quam me prolixum reddat amor tibi obſequendi, et diuturna abſentia mea. Deum veneror, vt omnia ex voto tibi fluant, idque in bonum publicum!

CXXXII.

Conringii prolixa diiudicatio hiſtoriæ Concilii Tridentini, quam contra *Paulum Sarpium* ſcripſit *Sfortia Pallauicinus.*

Wolffenbutteli d. $\frac{17}{7}$ *Octobr.* 1660.

Cum ante hoſce octo dies ad ternas tuas prolixe reſponderem, non diſſimulaui, quid exſpecta-

ctarem de Eminentiſſimi Csrdinalis *Pallauicini* opere, cuius tuæ literæ meminerant, ſuſpendens interim iudicium, donec illud legere contigerit. Et vero ita eſt, vti ſcripſeras, eſſe illud opus Proteſtantium plerique ignoratum: nec vero hactenus, mihi quidem, vel fando innotuerat. Dum hic vero dego, Sereniſſimus et omni laude maior Princeps *AVGVSTVS*, Dominus meus Clementiſſimus, ſimulac operis illius Pallauiciniani iniicitur mentio, illico, qua adhuc valet inuſitata memoriæ tanto in ſenio felicitate, iuxta promptitudinem expediendarum omnium rerum incredibilem, recordatur, contineri illud iamdudum in Bibliotheca ſua Auguſta, quam vere dixeris incomparabilem literariæ ſupellectilis theſaurum, et bis quidem, eoque mittit ſtatim domum meam exemplar vnum, nec mittit tantum, ſed etiam, pro ſua erga me, quamuis nihil tale meritum, gratia, mihi liberaliſſime donat. Ego vero quamuis minus *italice* doctus, inuolaui mox in deſideratum opus, idque quantum fieri licuit, ſtudioſe volui reuoluique, maiore induſtria idem facturus, vbi latine loquentem *Pallauicinum* audire contigerit. Dicam interim apud te, Generoſe Domine, quid iam tum ſentiam, idque procul odio et amore,

more, de grandi illo Cardinalis conatu, fortaſſis etiam te in ſententiam meam attracturus. *Primum* igitur deprehendi ſane ſummam diligentiam in excutiendis omnibus illis, quæ vel ſpeciem falſi habent in vniuerſa illa Tridentina Hiiſtoria *P. Pauli Veneti* ſiue *Petri Suauis Polani*. Deprehendi *deinde* numeratos quidem errores pluſquam trecentos; pleroſque autem commiſſos in rebus minutis et leuis momenti; reliqua omnia, et quidem quotquot ſunt ponderis paulo maioris, qualia profecto hiſtoria illa *P. Pauli* habet longe plurima, ne quidem tacta eſſe vel ſummo, vt ita loquar, digito. Deprehendi *tertio*, opponi perfrequanter hiſtoriæ illi Tridentinæ teſtimonia perquam ſuſpectæ fidei, ac proinde haud idonea, quibus falſi conuincatur *P. Paulus*. Et vero memini equidem lecta mihi haud pauca in monumentis eius æui, vnde firmum *Pauli* narrationibus teſtimonium poteſt accipi. Videor et *quarto* mihi deprehendiſſe iam nonnulla narrata a *Pallauicino*, quæ hactenus latuerant et *Paulum* et vulgo Proteſtantes, iam prodita in lucem; fortaſſis autem Proteſtantium magis bono, quam partis Pontificiæ. Deprehendi *denique* vniuerſo in opere ſumme addictum Romanæ curiæ ani-

ni-

mum, et ab omni moderatione atque æquitate alienum, vno verbo, totum Ieſuiticum; qualis num ſit aptus ſcribendæ hiſtoriæ ſacrorum certaminum noſtri æui, nemo prudens non facile iudicauerit. Itaque, quantum arbitror, hoc quidem opere et de Romana Curia præclare eſt meritus *Pallauicinus*, et Proteſtantium rebus famæque *P. Pauli* ſimul bene conſuluit, adeoque meruit, vt ab vtraque parte ipſi agantur gratiæ. Dudum ſcilicet Curiam vehementer iam pupugit hiſtoria illa Tridentina, nec quiſquam eſt inuentus, qui vel auſus fuerit eius confutationem aggredi, præter *Nicolaum Riccardium*, qui tamen vſque adeo fefellit Curiæ exſpectationem, vt librum ab illo conſcriptum ſtatim ſuppreſſerit. *Terentium Alciatum* enim nunc haud moror, quoniam eius nihil in lucem prodiit. Effecit vero *Pallauicinus* ipſa operis mole, ſaltem apud vulgus et minus doctos, vt et apud ſuperſtitioſos Curiæ veneratores, vt hiſtoria *Pauli* iam ſuſpecta ſit, imo videatur tota fabuloſa. Quam hominum multitudinem in ſtuporem agere, vel attinere in ſtupore, plurimum profecto Curiæ intereſt. Galerum igitur Cardinalitium tanto labore promeruit profecto *Pallauicinus*: apud *Alexandrum* ſane,

vt

vt cuius auſpiciis tam grande opus vidit lucem, et hiſtoriæ Paulinæ fides tantopere cœpit laborare, cum gloria Romanæ ſedis. Ex aduerſo iam innotuit Proteſtantibus, leuia et minuta eſſe, quæ ſaltem veri aliqua ſimilitudine poſſunt obiici *Pauli* narrationibus; atque adeo pleraque, imo maioris momenti omnia, indubitatæ eſſe iam porro fidei, poſſeque adeo illa ſecure aduerſariis in poſterum opponi. Iidem Proteſtantes debent plurimum etiam illo nomine *Sfortiæ Pallauicino*, quod in media Italia, inque ipſa Roma legatur iam hiſtoria ſacra Proteſtantium et vberior longe ſolito, et veritati propior. Quidni enim illi hinc exſpectent eximium fructum? Ad hoc poterunt ſimiliter et hinc ſibi multum polliceri, quod tanto conatu ab homine tantæ doctrinæ et induſtriæ adeo parum potuerit profici, et aduerſus Proteſtantium geſta, et pro diluendis excuſandiſque ſuorum grauiſſimis erroribus ac delictis. Hanc meam de opere iſthoc Pallauiciniano ſententiam, Illuſtris Domine, cum paulum otii mihi nunc ſuperſit heic loci, nolui diſſimulare diutius, tantum vt ſentias, promptum quidem me ſemper eſſe ad reſpondendum, ſed interdum otio deſtitutum, atque adeo in poſterum excuſatum me habeas, ſi non illico ad tu-

as

as aliquid regeram. Exercitus Cæſarianus in tranſitu ſuo exſpectatione rectius ſeſe hic habuit, forte quod metuerint ſibi a ſociorum Principum armis, aut vero quod properare iubeat Turcarum impetus etiam inuitos. Et vero iam fortaſſis ipſimet experiri incipiunt, quid et ignauia ſua et ineptis conſiliis effecerint, inque quantum diſcrimen res ſuas domi coniecerint, dum ſacram tyrannidem etiam Hungaris intentant ex Ieſuitarum ſuggeſtionibus, quaſi non ſatis ſit illis modis Germaniam pene omnem perdidiſſe. Deus illis hominibus det bonam mentem, et turbet conatus Turcicos, nobiſque pacem firmam aliquando benigne largiatur! Quæſo, proxime ſignifices, num prodierit in lucem pars altera Græciæ Orthodoxæ *Leonis Allatii.*

CXXXIII.

Boineburgius de *Pufendorfii* elementis flagitat iudicium *Conringii.*

Francofurti d. 12. Octobr. 1660.

Occaſionem hanc putem in rem noſtram poſſe verti, dum Legatus Galliæ Wolferbyti eſt. Ei, ſi quid ad me voles, tuto committi poteſt, vel potius tubicini et equitibus Eminentiſſimi Electo-

 ris,

ris, qui ipſum comitantur. Miſi *Rachelio* nouum iurisprudentiæ *Grotianæ* exornatorem, *Pufendorſii* libellum recens editum *. Quæſo, lege et iudicium tuum de eo mihi aperi. Melior commoditas aliqua ad me veſtratium ſcriptorum academicorum mittendi non occurret facile. Igitur ea vt vtaris, oro peramanter. *Rachelio* quoque velim eandem innoteſcere. Scio, has Sereniſſimum *Auguſtum* tibi rectiſſime tranſmiſſurum, teque ad tot meas benigne reſponſurum. Vale et ama me. Diſputationes quæſo, quaſdam mittite et theologicas, et philoſophicas et Iuridicas: Medicas quoque; faſciculos quamuis ſpiſſos; equitibus noſtris committi poſſunt.

CXXXIV.

* *Relatum mihi eſt*, inquit *Leibnitius* in otio Hanouerano *Felleri p. 181. cum primum ederet Pufendorſius elementa ſua iuriſprudentiæ Hagæ Comitum A. 1660: hoc ipſo captaſſe ſibi fauorem Electoris Palatini Caroli Ludouici, quod Hobbeſium in præfatione commendauerit, ex eoque aſſumenda quædam putauerit ſibi, cum nimirum conſtaret ipſi, ſummum Hobbeſii admiratorem eſſe Electorem, cui et opus iſthoc dedicauit, hacque ratione meruiſſe, vt profeſſio Heidelbergenſis ipſi demandaretur.*

CXXXIV.

Boineburgius inter alia vrget iudicium *Conringii* de *Puſendorſio*.

Francofurti d. 18. Octobr. 1660.

Ad tuas d. 29. Sept. ſt. v. pauca repono, comparſis in aliam occaſionem, quæ dicenda habeo præter hæc. Kapitulationem Karulinam te in tertium adornanda editione libri pulcherrimi de *O. I. Germanici* commemoraturum lætor, et optő, vt ea quam locupletiſſima prodeat. *Graſwinckelii* epiſtolæ excerptionem tibi placuiſſe, itidem gaudeo. Reliqua eius mittere non poſſum ideo, quod non ſint in mea poteſtate, ſed in *Iſaaci Gruteri*, qui Nouiomagi * degit, ad quem illa ſcripta fuit. *Caſſandrina* tua, quæ me ad Pyrenæos hærente miſeras, recte mihi tradita demum eſſe, ne ſis inconſcius, ecce! repeto, atque ſic bonum illum virum, cui ea concrediderat Mulle-

 rus,

* Vel potius *Roterodami*. A *Nicolao* enim *Heinſio* vocatur *Eraſmiano*, *quod apud Roterodamios eſt*, *Gymnaſio præfectus* in *Burmann. ſyllog. epiſt. t. 5. p. 113.* et infra ep. 258. ab ipſo Boineburgio *Roterodamenſis ſcholæ rector*: niſi forte ante hoc tempus degerit *Nouiomagi*.

rus, omni ſuſpicione libero. *Pallauicini* tomi duo in fol. contra *Pauli* Seruitæ Tridentinam hiſtoriam italice prodierunt iam ante triennium. Ii iam latine redduntur. Videbis tum, an operæ fecerit pretium, nec ne? De *Lambecio* quæ notas, perplacent. Eius certe inſtitutum de conſignanda literaria hiſtoria laudem meretur. *Chaldaica* tua quidni edis? *Vogleri* quoque ſtudia circa idem argumentum me valde afficiunt, et magno deſiderio legendi accendunt. Quæſo, meo ære conducas hominem, qui et notata tua ad *Grotii lib. 2.* et ad eiuſdem libellum aureolum *de veritate religionis Chriſtianæ*, et *Vogleri* diſſertata, quorum mentio in veſtræ academiæ catalogo viſitur, de eruditionis propagatione optimiſque omnis æui Scriptoribus exſcribat: eiuſdem item exercitationes, rectam philoſophandi rationem turbantibus oppoſitas. An nulla ſupereſt ſpes de notis, quas olim meditabaris ad laudationes Ariſtotelis? Dignior hanc materiem perſequendi locus vix vſquam obuius. Conferantur Hermetica, Chaldaica, Academica, Ariſtotelica, et illa tua, queis Scriptores vniuerſi retro temporis memoraſti, edi digniſſima. De *Blumio* nil dico. Conſilia noſtra ipſi diſplicuiſſe, res ipſa loquitur. Si

for-

fortunam ſuam alibi meliorem efficit, gaudebo. Deus eum ſui cognitione beet! Sed intelligo eam, quæ et Dei et ſui notitiam infert. Hanc ſi perinde habet, atque illam, non eſt erraturus. Pietatis certe et intelligentiæ ſatis habet. Sed hæc omnia inter nos ſolos, ſub fide ſilentii. Nolo enim bono viro noceri. De ciuili prudentia tua iam incipio bene ſperare. Quæſo, reliquas plagulas proxime mitte. De recta legum ferundarum et examinandarum ratione quæ meditaris, vt et omnia cetera, Deus fortunet! Quæſo, horum me indice exhilara. Scis, tua quanti faciam. *Viotti Meibomii*que auide quoque exſpecto. Ero gratus. Vale. Neſcio an veſtrates ex nundinis attulerint *Spizelii* libellum de re literaria Sinenſium. Miſi nuper *Rachelio Puſendorfii* cuiuſdam librum *iuriſprudentiæ vniuerſalis*, vt vocat. Neque etiam dubito, quin veſtri homines eum hinc ex nundinis recens ad vos pertulerint. Obſecro, iudicium de eo mihi tuum expone. Ordinis omnis expers eſt, atque præter *Grotium* ac *Hobbium*, diſpar par, citat neminem: neque hos, niſi ſemel; idque in præfatione. Alii nimium multos allegando peccant; hic, dum allegat neminem, ſolus peccare mauult, quam cum

 aliis.

aliis. Iſagogen *Grotii* miſi ad aliquem, qui e belgico latine vertat. *Zouchei* elementa iurisprudentiæ quei placent? Alios iuris breuiatores non noui, qui quidem ex lumine naturæ et gentium moribus id tradant; etſi *Zoucheus* Romanas leges haut immerito in auxilium deuocauerit. *Seldeniana* omnia per ſunt vtique egregia. Sed hunc in cenſum, nempe ſynopticorum, venire non poſſunt. De *Feldio* amabo, vbi iam agit? quid imuginatur ſiue in philoſophia, ſeu in iuris doctrina? Sed deſino gerrarum. Proxime plura. Sed exſpecto a te antea reſponſum, et ſi qua eis adiiciet tua benignitas e diuite penu eruditionum tuarum.

CXXXV.

Conringius cum Legato Gallico in Aula amicitiam contraxiſſe gaudet.

Wolffembutteli d. 14. Octobr. 1660.

Quas XII. Octobris exaraſti, ipſimet mihi coram, dum iuſſu Sereniſſimi et optimi Principis *Auguſti* in gratiam Legati Gallici heic dego, traditæ ſunt; vt et quas octiduo poſt exaraſti. Itaque cum aliquamdiu abfuerim domo, deſitque adeo mihi commoditas *Puſendorſerum* perluſtrandi,

di, aut congerendi illos faſciculos, quos deſideras; aliud in tempus hæc omnia differri, non feres ægre. De *Pallauicini* Tridentina hiſtoria quid ſentiam, interea iam acceperis indubie. Scripſi autem ſine amore et odio. Nec vero non poſſum laudare viri et induſtriam et facilem ſcribendi digerendique omnia rationem. Cum D. Legato Gallico * contraxi hic nonnihil propioris familiaritatis, quam fouere porro animus eſt ſcriptis literis, ſi tu pararius et laudator mihi acceſſoris. Animus fere eſt huic animaduerſiones meas *Machiauellicas*, et Eminentiſſimo D. Cardinali *Mazarino* inſcribere librum de *ciuili prudentia*. Nihil tamen conſtitui adhuc, nec conſtituam niſi ex tuo conſilio: quod proinde etiam atque etiam peto et exopto. Nonnulla mea obtuli D. Legato;

* Fuit is *Robertus Grauelius*, cuius memoria in Actis Imperii frequens et multa: patronus quoque *Leibnitii*, quippe cui amicorum Pariſienſium beneuolentiam comparauit. Familiarior tamen huic fuit frater *Iacobus Grauelius*, Broglii ſeu Buſci Grolandi Abbas, in Aula Moguntina Regis Galliæ res agens, cuius aliquas ad *Leibnitium* epiſtolas ſuo ordine et loco exhibebimus.

gato; ſed pauca *: quoniam pleraque iam ſunt dudum diuendita. Quæſo, expiſcare ipſius ſententiam, eamque mihi ingenue communica. Hæc ſcripſi inter grauiſſimos dolores nephriticos, quibus me iam quarta vice affligit calculus.

CXXXVI.

Boineburgius ſignificat *Conringio*, quid librorum ab eo exſpectet.

Moguntiæ d. 28. Octobr. 1660.

Scis, quam lubenti animo tecum, quia coram non datur, per literas ſoleam agere. Incidi his ſuperioribus diebus in diſputationes *Ioannis Stukii*, ICti, quas circa annum 1634. Helmſtadii habuit de *iurisprudentiæ natura ac principiis*. Eas antehac omnes poſſedi. Sed omnes iam video mihi periiſſe, præter primam, ſecundam, quartam ac quinctam. Magno me tibi obſtringeres beneficio, ſi omnes alicunde illas mihi impetraueris, tuumque iudicium ſimul de iis perſcripſeris. Hoc primum te volui. Dein rogatum te volo, vt quæ in *Grotii* ſecundum librum de iure B. et P. et in omnes pro religionis Chriſtianæ veritate

* Huius doni memor vt antidorum remiſerit, fuerit Legatus, et quod videbimus *ep. 270.*

ritate dictaſti, meo mihi cures ære exſcribi, cumprimis illa. *Puſendorfii* libellum, quo iurisprudentiam vniuerſalem tradere voluit, clariſſimo *Rachelio* miſi, ea prece comitatum, vt perinde et tibi eumpſe oſtenderet, quo tuum ſuper eo ſenſum quamprimum cognoſcere liceret. Confido id omne factum eſſe. Tua in *Machiauelli* Principem ſumma cum voluptate pellegi. Vtinam ea ederes! obiectamenta enim varia, quæ in *Machiauelli* doctrinam et eius lectionem contorqueri vulgo ſolent, reapſe diluiſti, et vſum eiuſdem prudenter oſtendis, hiatus ſupples, errores demis. Singulas modo in horas præſtolor reliqua tui operis de *ciuili prudentia.* Obſecro, eorum me miſſu exhilara ſolito celerius. *Vogleri* conamen de Scriptorum omnis generis per cuncta retro ſecula ad nos vſque ſucceſſione perplacet. Te duce, facilis ei erit labos. Si *Labbei* additiones Bellarminianæ ei ad manum forent, is multo expeditior foret ac ſplendidior. E re communi ſtudiorum eſſet, ſi conficeretur liber, qualis in parte ſacra eſt *Bellarmini* index et iudex librorum potiorum ſuperſtitum omnigenorumque tam veterum, quam medii atque recentioris æui, præfixis quoque nominibus eorum, qui Bibliothecas vel

quid conſimile hactenus concinnarunt. Lampas ſic et fax incomparabilis alluceret operis quotidianis et exercitationibus omni eruditioni ſtudentium. Multum iam tu in eiuſmodi præſtitiſti. Expendantur tua Hermetica, Academica, Kaldaica, quæ minaris; tua de eruditionis propagatione, in laudem Ariſtotelis vnacum notis, quas publico debes. Ea, quæ præpoſuiſti diſſertationibus phyſicis; tum de ciuilis prudentiæ autoribus, item quæ *Hoppero* præfatus, et quæ commentatus es pro introductione ad Medicinam. Nec male huc aptes *Scheurlii* Mercurialem ſtatuam et bibliographiam Moralem; etſi et hæc et illa ab aliis vberius ſit expolita. *Caſpar* enim *Scioppius* et *Barthius* de latinis auctoribus per ſunt egregia moliti. Neque in Morali *Rachelius* parum valet. Suauis quoque eſt *Meieri*, neſcio cuiatis, repetitio de ciuilis ſcientiæ conſcriptoribus, et *Reineccianæ* methodi legendi hiſtoricos. Quanquam in hoc ſtadio multis paraſangis antecellat ei *Voſſius*, locuples ſupra omnes congeſtor potiſſimorum in re literaria nominum. Dinumerauit enim præter Hiſtoricos vtriuſque linguæ, quibus pluſculos adiiciunt *Mallincrotius* et *Reiniesius*, Mathematicos quoque, Philoſophos, Philologos, Poë-

Poëtas, Rhetoras, etc. Sacros bene promit *Calixtus*, *Schottus*, *Sanderus*, *Pamelius*, *Allatius*, *Echellenſis*, *Voetius*. De Eccleſiaſticis antiquiſſimis ſcriptoribus librum a *Voſſio* ſupereſſe, pridem mihi indicauit *Franciſcus Iunius*, cum ante paucos annos Francofurto ad me literas dare ſoleret. Si de omni eruditione eiuſque tractatoribus præſtantioribus tu per modum epiſtolæ vel ſermonis exoterici quid ſcribere velles, felicior vtique id exitu perficeres, et pleniore manu, quam *Chriſtophorus Milæus*, aut ipſe etiam *Lambecius*, qui *Verulamii* conſilium ſequi gaudens, vix eſt vt omnes ad unguem numeros abſoluat. Laudem tamen meretur nihilo parciorem atque *Sixtus* ipſe *Senenſis*, *Poſſeuinus*, *Conradus Geſnerus*, *Lycoſthenes* eius breuiator, *Simlerus Friſiuſ*que, amplificatores eiuſdem, *Bolduanus*, *Miræus* aliuſue. Optem valde, ſi a quoquam alio, quiſquis ſit, a te per otium condi hiſtoriam ſeu theſaurum potius lectorum tibi codicum atque librorum, imitamentum *Photii* ad omnem poſteritatem exoptatiſſimæ frugis, et amœnitatibus plurimis pleniſſimum. Quotus enim quiſque tale quid præſtare præſentiore vi ingenii, acutiore iudicii præſtantia, vberiore doctrinarum omniſque eru-

eruditionum omnium apparatus copia polleret ? Præ vniuerſis ceteris literatorum principibus viris *photianum* huiuſmodi commentarium quam optime ac fructuoſiſſime conſtruere potuiſſent. *Grotius*, *Voſſius*, *Vſſerius*: poſſentque hodienum *Hottingerus*, præſertim Orientalium, ſciens, *Bochartus*, meuſque *Conringius*. Philoſophorum hiſtoriam pulcre collegerunt *Alſtedius*, *Hornius*, *Ionſius* nuper. *Gaſſendus* etiam. *Hottingerus* quin etiam. Medicorum dat *Lindius*; alii aliorum, qui tibi plus ſatis noti. Placet quoque *Vogleri* alterum inſtitutum, quo priſcam ac veram philoſophandi rationem vindicare a nouationibus prurientium ingeniorum ſuſcipiet. Auet enim mens cernere cladem *Carteſii*, *Gaſſendi*, *Hobbii*, *Herberti*, *Digbii*, *Thomæ Angli*, *Verulamii*, *Chambræi*, vbi ſingularizat, *Helmontii*, *Iungii*, *Paracelſiſtarum*, *Ramiſtarum*, *Mixtorum*, *Campanellæ*, *Valeriani*, *Ameſii*, *Liceti*, et ſi qui alii id genus exſtitere. Sed quo euagor? Vale, vir ſumme, meque ama, et ſuffer ineptias meas. Talium enim interdum in orbem recurrentia meditamenta animo meo inter tot curas vnica pene reſtant leuamina.

CXXXVII.

CXXXVII.

Boineburgius mittit quædam noua, et iudicium de *Puſendorfio* perurget.

Francofurti d. 1. Nov. 1660.

En! mitto, quæ *D. Horſtius* de fœtu illo lapideſcente extra vterum ſcripſit ad amicum: tum catalogum ineditorum *Freinſhemii*, qui nuper Heidelbergæ obiit. Hunc mihi communicauit *Hottingerus* heri. Machiauellica tua de *Principe* pellegi. Summe placent. Amabo, ede. Nihil poſt librum de ciuili prudentia ad politicen illuſtrandam vtilius glorioſiuſue. De *Puſendorfio* tuum iudicium exſpecto; potiſſimnm vero reliqua prudentiæ ciuilis. Quæſo te, Veſtratibus me diſputationibus frequenter recrea. Præterquam enim quod me tibi, ſi tanti hoc eſt, multum ea re obligas, publico vtique ſimul admodum prodes. Sum enim in eo, vt omnia tua politica et hiſtorica et erudita cum cunctis apud nos bonis animabus communicem, quo eas excitem paullatim ad generoſa imitamenta. Vale, et ama me.

CXXXVIII.

Boineburgius ſuadet *Conringio*, vt librorum ſuorum alterum *Mazarino* Cardinali, alterum *Hu-*

goni

goni de *Lione* dedicet. Poſt in *Allatii*, *Spanhemii*, *Machiauelli*, *Puſendorfii*, *Naudæi*, excurrit nomina.

Francofurti d. 2. Nov. 1660.

Binas hodie abs te reddidit mihi *Heilandus*, Sereniſſimi Senis *Auguſti* Ducis heic Legatus. Ad eas paucis e veſtigio reſpondendum duxi. Indicium tuum de opere *Pallauicini* non diſplicet, niſi quod doceri amplius velim, quei putes id Proteſtantium rebus conducere. Duo illi tomi an integri ſint perlecti tam breui tempore, dubito; potiora tamen quin aſſecutus ſis, minime dubito. In paruis illum Cardinalem nimium quandoque pridem animaduerti. Quod ciuilem prudentiam inſcribere Cardinali *Mazarino* velis, per omnia approbo, laudo, ſuadeo. Quæſo te, matura hoc nomine libri exſpectatiſſimi editionem ſolito celerius, vt occaſio tibi tanto ſit opportunior, recenti hac pace inter Reges ſummi illius viri ciuilem prudentiam debitis encomiis prædicandi atque percelebrandi. Saue ſupra famam is eſt. Merito mihi gaudeo proinde, cum ipſo me quatuor et quod excurrit menſes, tam ad Pyrenæos ſub ipſum tractationis pro pace tempus, quam poſtea Tholoſæ, continenter ac ſingulis diebus eſſe conuer-

nerſatum. Comperi enim de ſpectatæ illo ſapientiæ et eminentiſſimæ in negotiis peragendis dexteritatis viro apprime ſingularia et pereximia quamplurima, idque coram. Nihilo mihi minus gratulor in omni vita mea, quod antehac et *Axelium Oxenſtirnam*, Seniorem, Suediæ Cancellarium, magnum vtique in re ciuili heroa, non modo viderim, ſed in Suedia cum illo vltra ipſum annum egerim, digniſſimo certe, qui iuxta cum *Purpurato* illo memoretur. Machiauellica tua ſi domino *Hugoni* de *Lionne*, ſummæ iam in verſandis negotiis apud regem Chriſtianiſſimum ſub *Mazarino* exiſtimationis et experientiæ homini, mihique longe amiciſſimo, tuarumque rerum intelligenti ac ſplendido æſtimatori, dedicaueris; haut profecto nullum facies laboris pretium. *Grauello* propediem alium libellum forte dicare poteris de legum examine, aut alio de argumento, quodcunque voles. *Allatii* altera pars *Orthodoxæ Græciæ* necdum prodiit. Inquiram tamen per amicos Romanos, vel apud ipſummet. Conſenſio eius Orientalis cum Occidentali eccleſia a *Friderico Spanhemio* Heidelbergæ nunc refellitur: quo ſucceſſu, dies pandet. Quod pro meis tenerrimis deſideriis nonnihil ſedandis colligere vis faſciculos

culos quoſdam tuarum ac veſtratium diſputationum, in eo me tibi maiorem in modum deuincies. Vtique non ero ingratus. Tua in *Grotium* pro Religione Chriſtiana annotata, præcipue autem illa in eiuſdem opus de belli iure ac pacis, ſi exſcribi mihique quamprimum reddi curaueris, peculiari documento meam animi gratitudinem ſignificabo. Vtinam adduci poſſes, vt, quemadmodum in *Principem Nicolai Machiauelli*, ita et in opus Grotianum ſcriberes annotationes, obſeruationes atque animaduerſiones! Omnes politicos et ICtos, in rerum vſu et actu occupatos, ſumme ampliſſimo tuo Nomini obſtringeres. Ciuilis namque et iurisprudentiæ germanæ conſultos nemo poteſt locupletius erudire, quam *Grotius* et *Conringius*, mei in his ſtudiis principes Magiſtri. *Pufendorfii* libellus quo loco haberi mereatur, te docente, cognoſcere vnice geſtio. *Scheferus* tibi miſerit proculdubio reliquos tomos, nempe XI. et XII. Vorburgiani operis, quos meo admonitu nepos *Vorburgii* bibliothecæ tuæ dono dedit. Opto ſummopere videre catalogum Auguſtæ laudatiſſimi Ducis *Auguſti* bibliothecæ, cum longa de rebus librariis præfatione *Hermanni* mei *Conringii*. *Gabriel* certe *Naudæus* Cordeſia-

næ

ſianæ talem præfigere non dubitauit. Numqua ſpes eſſet, exorari poſſe Principem optimum, vt donaret mihi legendum indicem, non equidem librorum ſuorum omnium: id enim eſſet vel petere indecorum: ſaltem Iuridicorum, Hiſtoricorum, Bellicorum, Politicorum, Ethicorum, Logicorum etiam, Rhetoricorum, Grammaticorum? Sed deſino. Vale, vir meo cordi proxime, et frequentiſſime tuis me literis, libris, iudiciis, inſtrue atque refice. Claritudini doctrinarum virtutumque tuarum mancupio dicatiſſimus B.

CXXXIX.

Conringius de dedicationibus iſtis Legati Gallici in Germania *Roberti Grauelli* iudicium exquirit.

Helmſtadii d. $\frac{9}{19}$ *Nov. 1660.*

Dum hoc momento Sereniſſimi vereque Auguſti Principis mei cura per celerem traduntur mihi Excellentiæ Veſtræ literæ; non diffitebor, in ruborem me actum, animoque iam multum eſſe turbato. Etenim et gaudeo ſimul plurimum, inuſitatum inſperatumque mihi honorem exhibitum, et ſimul pudore ſuffundor, ſentiens me præuentum illo in genere, cuius exordium ab officio

 meo

meo ſummo iure exſpectabatur. Nec tamen mihi quicquam eſt reliquum, quam vt culpam confeſſo veniamque petenti Excellentia Veſtra ſolita beneuolentia indulgeat. Et vero ſancte polliceor, ſi hoc etiam ad veniam impetrandam facere quidquam poſſit, adhibiturum me impoſterum operam omnem, vt ſimul et hæc culpa nonnihil compenſetur, et in me nihil temere queat deſiderari. Ignoſci vero etiam in eo mihi peto, quod aliena lingua ſcribam, nec fortaſſis diuerſa impoſterum vſurus ſim. Non enim neſcio, hoc etiam inciuile eſſe; præſertim in tam familiari noſtris etiam hominibus Gallicæ linguæ vſu. Sed ſpero ego veniam a confeſſione inſcitiæ meæ pariter, et Excellentiæ Veſtræ in me animo beneuolo, hoc etiam in negotio. Felix, modo impoſterum mihi liceat eſſe ſic agreſti.

Quod rem meam literariam attinet, publico nunc et librum *de ciuili prudentia*, et politicas illas in *Machiauelli* Principem animaduerſiones, quarum nuper memini: idque vrgente cumprimis Barone *Boineburgio*, qui ſimul audet ſuadere, vt alterum Eminentiſſimo Cardinali *Mazarino;* alterum Illuſtriſſimo Comiti de *Leon* conſecrem: hactenus tamen non perſuadet, conſcio et illo-

rum

rum ſummæ dignitatis, et librorum meorum tenuitatis; niſi fortaſſis Excellentiæ Veſtræ ſuffragio adiuuetur. Mittam breui ſaltem aliquot plagulas Animaduerſionum, vt intelligam, num ferre queant acre Politicorum iudicium, et audeant in illorum prodire conſpectum. Si interea non diſplicuerint hæc, quæ iam addo, bene fortaſſis etiam licebit de illis ſperare.

CXL.

Poſt alia plura ſequitur denique *Conringii* iudicium de *Pufendorfii* elementis.

Helmſtad. d. 28. Octobr. 1660.

Hoc ipſo momento binas tuas per celerem mittit Sereniſſimus et Optimus plane Princeps: ſtatim vero reſpondeo, ne vacuus celer ille redeat, neue exſpectationem tuam morer. Quæ de libello, quo lapidei fœtus generatio erat expoſita, ſcripſeram quærenti tibi, incidiſſe in alias manus, præter exſpectationem accidit. Si præſciuiſſem, maiore in ſcribendo cautela fortaſſis fuiſſem vſus. Nec tamen ſcripſiſſe pœnitet. *Pallauicini* opus Proteſtantibus profuturum cenſeo, quoniam oſtendit, *Pauli* Hiſtoriam non niſi in minutiis quibuſdam laborare fortaſſis; de cetero nihil in ea re-

 pe-

periri, quod non ſit vero conſentaneum. Id quod perſuaſum Proteſtantibus conducit quam maxime; in Italia præſertim, vbi Hiſtoria illa, vt excitat curioſa ingenia, ita mordet Curiam. Curo iam opus illud compingi a bibliopego: confectum legam maiore adhuc diligentia, non diſſimulaturus, quæ obſeruauero. Conſilium, quod dediſti, de dedicando libro de ciuili prudentia et Machiauellico, placet, eoque ſequar propediem. Vnum vereor, ne moles vtriuſque libelli ſit infra dignitatem tantorum virorum. Fortaſſis tamen et illa merebitur veniam, ſi tu laudator acceſſeris. *Pufendorfii* Elementa Iurisprudentiæ ante triduum denique incidere in manus, cum luſtrarem Bibliopolium. Neſcio quis ille autor ſit, niſi quod Germanus videatur. Liber vero ille ſuperauit meam exſpectationem. Eſt enim dictione elegans, argumento præclarus, tractandi ratione neruoſus quidem et breuis; quæ iſthuc tamen pertinent, attingens omnia, et hactenus ſic ſatis diffuſus. Poſt *Grotium* nihil vidi ſimile. Tantum optarim *Elementa* illa in iuſtum opus extendi, propoſitis ſimul in medium, quæ hinc inde de re quauis diſputari poſſunt. Id quod

quod operæ fuerit pretium *. A me tale quid noli deſiderare, priuſquam edidero, quæ ad Imperii noſtri illuſtrationem faciunt: quod nunc adeo mihi maxime eſt propoſitum. Poſſit vero de pleriſque diſputatio inſtitui non minus accurata, quam illa eſt, quam heri accepi *de excluſiuo Principum ſuffragio in eligendis Papis*. Quanquam enim videatur auctor non ſatisfacere petitis ex Canonico Iure obiectionibus, nec me quidem iudice poſſit ſatisfacere; telumque miniſtret omnibus omnino Romanæ Eccleſiæ addictis Regibus ac Principibus ad Conclauia turbanda, quod hactenus fecere ſoli Hiſpani, Galli, Florentini et quadamtenus Cæſares; non ſit etiam latine ſatis doctus: diſputat tamen accurate, preſſe, et ar-

* Ad alium amicum d. 12. Sept. 1664. ita ſcripſit: *In* Pufendorfio *non ingenii vim deſideraui, ſed modeſtiam et maiorem antiquitatis cultum. Elementa ipſius, quantum inſpexi, arguunt, nihil illum vulgare ſupere. Leibnitio* teſte, fama tum fuit, *Pufendorfium* hæc elementa ex *Eberhardi Weigelii* Ethica Euclidea manuſcripta tota efformaſſe *Epiſt. t. 3. p. 24.* Quæ fama tam late manauit, vt Schurzfleiſchius *Iudic. e Parnaſſo* ſcripſerit, *in puluere euclideo doctorem iis elucubrandis inſudaſſe.*

gumentis agit ſolidis, quomodo par eſt iuris naturalis prudentiam doceri. Vorburgianæ Hiſtoriæ Tomum XI. et XII. non accepi. Eorum vero deſiderium excitauit perluſtratio præcedentium voluminum, quam hiſce proximis aliquot horis ſucciſſiuis inſtitui. Opus certe eſt incomparabile, et quale non exſpectabam. Si noſſem et nomen et conditionem *Vorburgii* iunioris, non gratias duntaxat agerem, ſed etiam præconio ornarem opus pro merito, niſi forte hoc illi graue ſit apud Zelotas. Interim affectum meum Viro illi exponere non grauaberis. Bellarminum *Labbei*, aut Vitam *Richelii*, aut Euſebium *Valeſii* non attulit bibliopola; itaque in iis deſiderium meum manet adhuc ſuſpenſum. De catalogo Auguſtiſſimæ Bibliothecæ publicando, vtinam poſſit laudatiſſimo Principi perſuaderi! Omnia ſane exſpectatione maiora deprehenderis, atque ego felicem me prædicauerim, ſi *Naudæi* exemplo mihi præfari licuerit. Quod ſi ipſemet tu epiſtola quadam negotium hoc vrſeris, ſperauerim, exorari Principem poſſe, quoniam vales etiam apud Sereniſſimam eius Celſitudinem et dignitatis pariter et doctrinæ nomine. Inter affecta doctiſſimi *Freinſhemii* deprehendo et ſupplementa Politicorum Ariſto-

riſtotelis. Non credo quidem laudem illam mereri, quam conſecuta iam ſunt Liuiana; videre tamen deſidero: eoque quæſo, des operam, vt nanciſcaris.

CXLI.

Boineburgius catalogum bibliothecæ Guelphicæ in publicum edi exoptat.

Francofurti d. 20. Nov. 1660.

Tuæ d. 28. ſt. v. datæ ſumma me voluptate affecerunt, idque non vnis nominibus. Inde enim didici, quid cenſeas de *Puſendorfii* libello; item de autore eius, qui exſtat pro iure excludendi quoſdam a papatu; tum de *Vorburgii* opere hiſtorico; dein de *Freinſhemianis*; de voto denique meo videndi catalogum Auguſtæ Bibliothecæ, tua præfatione decoratum. De hoc vt ordiar, non poſſum diſſimulare meum deſiderium iſtoc, quia per eſt magnum: neque dolorem, qui perinde magnus eſt, dum animaduerto, hoc negotium impeditiores debito habiturum explicatus. Non ceſſabo tamen, nec deſinam orare per *Heilandum*, ac cottidiana prece ſollicitabo Auguſtiſſimum Senem, vt indulgentem ſe nobis ac facilem præbeat, ipſeque fruatur viuus adhuc cultu ſui,

qui ex tanti theſauri agnitione erga ipſum inclareſcet infinito magis. De *Freinſhemianis* ſcripſi Sereniſſimo Electori Palatino, quem curam horum ſuſcepturum, vt communicentur nobiſcum, non eſt ambigendum. Certiorem te faciam proxime. *Vorburgii* nepos eſt in Ducatu Franconiæ præfecturæ cuipiam præpoſitus ab Eminentiſſimo Electore, et donatus elogio Conſiliarii. Literas ad ipſum ſub meo inuolucro inobſignatas mihi mitte. Recte curabuntur. Tomi XI. et XII. ſunt in manu *Scheferi.* Suadebo *Vorburgio*, vt quæ propediem ſequentur, tua præfatione ſinat exornari. Vendibiliora ſic fore, certum eſt. De *Pufendorfio* itidem gaudeo, tibi haut diſplicere, quæ mihi certe arrident admodum. Præter ordinem et methodum nihil in eo deſiderari poteſt. *Labbei* duos tomos, quibus Bellarminianum libellum de ſcriptoribus auget, *Hottingero* miſi. Euſebium *H. Valeſii* mecum habeo Moguntiæ. Si tam prope nobis adeſſes, vt ego opto, frequenter omnium et talium, et aliarum rerum noſtratium intime eſſes conſcius et compos. Finiam, ſi ſimul dixero, fœderis prorogati ratihabitiones iam hac hora commutatum iri. Vienna nunc ad nos ſcribunt ſolito humanius, ac Turcicis peri-

cu-

culis ingraueſcentibus forte ad meliorem mentem perducentur. Quæ *Florus* ſcribit en! tecum communico, vt ſcias, et illum amici eſſe memorem. Vale, et ama me. Quæ toties petii, eorum ne obliuiſcare, rogo. Ciuilem prudentiam vt *Mazarino* dices, omnino e re eſt. Internuncio ſi me vti voles, non pœnitebit. Liber ille nemini dicari rectius poterit ob inſignem præſtantiam ac harmoniam et eius, cui inſcribitur, et argumenti et auctoris.

CXLII.

Conringius de catalogo illo, de dedicationibus ſuis, de fœdere prorogato, de *Blumio* et de pace eccleſiaſtica breuibus cum *Boineburgio* agit.

Helmſtad. d. 14. Nov. 1660.

Ne celerem, quem literarum tuarum curandarum gratia Auguſtiſſimus Princeps mittit, inanem dimittam, paucis ſtatim reſpondeo. De editione Indicis Auguſtæ Bibliothecæ, pertinere ſcilicet illam ad gloriam Principis incomparabilis, iuxta tecum ſentio. Nec enim, ſcio, quiſquam temere crediderit, animo et manu Viri Principis rem tantam peractam, et nunc etiam in illo in-

uſitato ſenio feliciter agi. Si inſliteris per *Heilandum*, aut potius literis propriis, ſperauerim aliquid tandem impetratum iri; etſi optimus Princeps minus ſit ſludioſus famæ in vulgo quærendæ: quæ ſolet eſſe ratio animorum vere generoſorum et Heroicorum. Ad *Vorburgium* iuniorem ſcribam proxime. Animaduerſionum ad *Machiauellum* quinta iam plagula in lucem prodiit. Exſpecto abs te titulum cum Eminentiſſimi Cardinalis *Mazarini*, tum Comitis de *Lione*, et quidem ita formatum, vt poſſit libellis præfigi ſine dedecore. Maturabo enim vtriuſque editionem, quantum potero, et tuum ſequar conſilium in eorum dedicationibus. Fœderi prorogato addam vota et preces meas ad Deum Optimum Maximum, certus, illo tanquam Palladio ſtare hodie res Germanicas. Vtinam Viennæ ſapiant etiam ſine magiſtro Turca! Illorum certe ſapientia magno conſtat Chriſtiano Orbi. Nec vero facile adeo recuperabimus amiſſa. *Flori* literas non ſine voluptate perlegi. Amo hominem, eoque magis doleo, tranſuerſum agi. Verum quid aget Romæ? Intelligo Viennæ ab illo dictum, *Romam ſeſe petere, ceu filium deuotum Eccleſiæ.* An poſſit ibi rebus ſuis nonnihil impetrare, dies docebit. Ea

e-

enim eſt filiorum multitudo ipſa in Curia, vt abſentium ratio haberi nequeat. Rumor eſt, ab ipſo Eminentiſſimo Domino Electore Moguntino agitari Rômæ conſilia de ineunda Pace Eccleſiaſtica, et iam tum ſparguntur hic eius argumenti chartæ. Mihi fabulæ videntur inanes *. Si quid ſubſit tamen, fortaſſis licebit ſub ſilentii fide eius me facere participem.

Politiſche Vorſchläge,
wie die Catholiſche vnd Evangeliſche Kirche zu vereinigen.

Chur-Mayntz *hat zu dem allgemeinen Frieden zu Münſter viel geholffen; läſſet Ihm auch alſo die Religions-Vereinigung angelegen ſeyn: Zu dem Ende Er den Herrn von* Wallendorf *nach* Rom *geſchickt. Auch wollen Ihm* Chur-Cölln *vnd* Chur-Trier, *auch* Chur-Pfaltz *ſamt* Heſſen-Darmſtadt *Aſſiſtenz leiſten. Spanien vnd Franckreich*

* Adſtipulatur quidem huic iudicio *Boineburgius* infra *ep. 145.* et ipſe *Leibnitius Epiſtolar. t. 1. p. 65.* Cum tamen in ſchedis Leibnitianis ipſa manu Leibnitii ſcriptam formulam inuenerim, eam hic ſubiicio, vt de propoſito iſto iudicare quilibet poſſit, vt volet.

reich incliniren auch dazu: ja der Papſt ſelbſt vnd die Ieſuiten. Die Vorſchläge gehen dahin:

I. *Es ſoll ein Synodus von XXIV. Perſonen beider Religionen gleicher Zahl angeſtellet werden, die das iuramentum calumniæ vorher ablegen, auch alle moderation ſub pœna excluſionis ſpühren laſſen ſollen.*

II. *Sollen aus vnd nach den älteſten Exemplarien der heiligen Schrifft ſo wohl das* Breuiarium *als die Augſpurgiſche Confeſſion von Artickel zu Artickel erwogen, vnd, was die meiſten Stimmen als gegründet ſchlieſſen, angenommen werden.*

III. *Die Catholiſche Meſſe ſoll man in teuſcher Sprache leſen, vnd ſollen die XXIV. Perſonen ſolche alſo faſſen, wie beide Theil ſich darum vereinigen können.*

IV. *Die Evangeliſchen ſollen ins künfftige die* Reformirt-Catholiſche *von den alt Catholiſchen genennet werden, denen der Papſt in Rom eine beſondere Kirche einräumen wolle.*

V. *Den*

V. *Den Papſt ſoll man vor den obriſten Prieſter erkennen: er will hingegen auch Reformirten Catholiſchen Aemter vnd Prælaturen in Rom geben, und ſie gebrauchen.*

VI. *Wer eine oder andere Religion ſchmähet, ſoll allerſeits excommunicirt werden.*

VII. *Das Abendmal ſoll man vnter beider Geſtalt zu gebrauchen Macht haben; auch den Alt-Catholiſchen erlaubet ſeyn, ſolches bey den Reformirt-Catholiſchen zu gebrauchen.*

VIII. *Die Ohren-Beichte, als die vornehmlich auff Spaniſche vnd Welſche ſtumme Sünden ihr Abſehen gehabt, könne in ſelbigen Landen bleiben; aber in Teutſchland bey der Vereinigung aufgehoben werden.*

IX. *Vierzehen Tage vor Oſtern könten ſich die Geſunden des Fleiſch-Eſſens wohl enthalten.*

X. *Anruffung der Heiligen nicht anders als in primitiua Eccleſia.*

XI. *Bey den Wallfarten ſolle man gute bekante teutſche Lieder ſingen, vnd, an ſtatt der Meſs,*

Bet-

Betſtunden anſtellen, Gott fur den genoſſenen Feldſegen zu dancken.

XII. *Das Fegefeuer möchte einer glauben, oder nicht; ſtünde bey Prüfung der Gründe.*

XIII. *Denen Prieſtern vnd Biſchöffen ſey der Eheſtand zu erlauben; nicht aber den Mönchen vnd Nonnen.*

XIV. *Die Reformirt-Catholiſche Reichs-Stände ſollen in ihren Landen Biſchöffe haben, als Præſidenten aller Geiſtlichen, ſo ſich in ſchwehren Fallen des Papſts Einrath, doch ohne ihrer hohen Obrigkeit Nachtheil, bedienen können.*

XV. *Die Caluinianer könue man iu die Vereinigung nicht annehmen; es ſey denn, daſs ſie in punčto der Gnadenwahl, heiligen Abendmals vnd der Perſon Chriſti, chriſtliche Gedancken anzeigen.*

XVI. *Die Griechiſche chriſtliche Kirche, vngeachtet des Irrthums wegen Ausgang des Heiligen Geiſtes, kan doch von der Chriſtenheit-Vereinigung nicht ausgeſchloſſeu werden.*

XVII.

XVII. *Die Heilige Schrifft ſoll der Richter vnd Grund aller Artickel ſeyn, vnd die Texte aus den Patribus vnd LXX. Dollmetſchern gezogen werden. Zu dem Ende ſollen die XXIV. Perſonen eine neue Bibel drucken laſſen, vnd ſich dazu der Grund-Sprachen, Manuſcripten vnd aller Orientaliſchen vnd anderer Verſionen bedienen.*

XVIII. *Der Papſt ſoll nicht als Richter, ſondern Haupt aller Geiſtlichkeit geachtet vverden, der ſeine Beyräthe von beyderſeits Religionen habe, vnd in ſchvvehren Gevviſſens-Fällen der Heiligen Schrifft gemäſs ſpreche.*

CXLIII.

Boineburgius ad *Conringium* perfert quoddam *Ezechielis Spanhemii* deſiderium.

Moguntiæ d. 25. Nov. 1660.

Optime omnium amice.

Merito hoc te elogio alloquor, cum optimam amici beneficentiam, eruditionem mei, a nemine et appetentius deſiderem, et felicius adipiſci ſoleam. Igitur vel hoc nomine et meo quaſi quo-

quodam iure te iterum iterumque adorior, precor, rogo, obſecro, vt ad ſingulas meas, etſi perexiguas, frequenter reſcribas, meque erudias. Hic adiungo, quarum etiam occaſione haſce ſcribo, literarum *Ezechielis Spanhemii* ad me appendicem: ad quam ſi reſpondere mihi voles; et me, ſi id dici æquum eſt, et Sereniſſimum cumprimis Palatinum Electorem, ſumme tibi deuinctурus es. Eſt ille *Ezechiel* Electoralis Heredis Ephorus *, vir perdoctus, Theologum et parentem olim, et nunc fratrem ſatis celebrem nactus. Plura iam addere non poſſum. Vale.

CXLIV.

Conringius officia ſua promittit, iudiciumque de opere *Vorburgiano.*

Helmſtad. d. 25. Nov. 1660.

Simul intellexit deſiderium non tam clariſſimi *Spanhemii*, quam Sereniſſimi Electoris Palatini Sereniſſi-

* Ipſe *Spanhemius* d. X. Calend. Mart. 1661. ad *Nic. Heinſium* ſcribit: *Si ad amicos in Italiam ſcribis, qualiſcumque dignitatis noſtræ, Conſiliarii Sereniſſimi Electoris, memor eſſe poteris, qui alteram præfecturæ Principis Electoralis nunc abdicamus, inter Miniſtros Status Sereniſſimi allecti.* Sylloges Burmannianæ *t. 3. p. 817.*

reniſſimus *Auguſtus*, Dominus meus, quo eſt incredibili et nunquam ſatis laudando in rem literariam promouendam ſtudio, iuſſit inquiri illico in immenſo illo librariæ ſuppellectilis theſauro, quid ibi forte contineatur intentioni tanti Principis vtile, mihique hodie et indiculum illum pariter, quem addo, et duos ſimul manuſcriptos codices *Lucani* notæ optimæ inſpiciendos tranſmiſit. Vt iam ex te intelligere poſſit *Spanheimius*, non manuſcriptas tantum, ſed etiam antiquiſſimas *Lucani* editiones, quas manuſcriptis æquiparant Critici illi librorum emendatores, in Bibliotheca Auguſta contineri. Reperitur vero et in noſtra Bibliotheca Iulia *Lucanus* manuſcriptus, ſed recentior et chartaceus; quamuis charactere elegante, pro temporis illius captu. Si, quo par eſt modo, Sereniſſimam Celſitudinem ſupplex roget *Spanheimius*, et idonee caueat de reſtitutione; temporis haud longi tamen, vſuram credo illum impetraturum. Si etiam tanti videbitur, curabo noſtrum codicem conferri cum Grotiano, et variantes lectiones non inuidebo. Non videor autem mihi in Grotiano quidem ſuſpecta multa deprehendere. Sed et facilis eſt emendatio, ſuggerente correctionem ipſo verſu et hiſtoriæ noti-

-tia. Vtinam facile adeo ſit a mendis liberare *Ariſtotelem* alioſque Sapientes Veteres! Neſcio, an quidquam conferre et ego poſſim ad illuſtrationem *Lucani*, niſi forte aliquid dicendum fuerit de vniuerſa poëmatis illius conditione: quod eſt Poëticæ artis. Meretur vero Poëta et fauorem tanti Principis, et curam doctorum hominum. Ego dudum illum præ aliis amaui, quod mihi omnium viſus ſit maxime politicus, et inuſitatæ parrheſiæ, doctrinæque pene omnigenæ. Illuſtriſſimo *Grauello* mitto hac vice ſeptem priores plagulas animaduerſionum in *Machiauellum*, in ſpecimen, quoniam propediem in Galliam ſeſe profecturum ſcribit, viamque libellis paraturum. Tibi nihil huius mittam, niſi opere iam abſoluto. Exſpecto vero abs te et *Cardinalis* et *Leonis* titulum, quo libelli ſunt inſigniendi. De *Vorburgiano* etiam opere quæſo ſignifices, quis maxime illius ſit ſcopus. Neſcio enim quid obſcuritatis habeat frontiſpicium, et prima ad Lectorem præfatio. Vt enim ingenue fatear, viſus mihi primum *Vorburgius* promittere accuratam Hiſtoriam *Ottonum* duntaxat; cui quædam fundamenti loco de Germanorum rebus ſint præmittenda. Adeo operoſe autem omnia ante Ottones ſunt

ſunt pertractata, vt dubitem, num prolixius perſecutus ſit *Vorburgius* Ottoniana, atque adeo aliquod hæc inter et priora diſcrimen futurum ſit. Fortaſſis etiam et illa, quæ poſt Ottones contigere, *Vorburgius* pari induſtria memorauit. Vbi me hæc docueris, ſimulque titulum *Vorburgii* iunioris indicaueris, de vniuerſo opere ſententiam meam illi perſcribam. Sed et quæ eſt illa *Salmaſiana* Epiſtola, quam tantopere deſideras?

CXLV.

Boineburgius varia petit a *Conringio*, laudator *Mazarini*, *Vorburgii* et *Blumii*.

Moguntiæ d. 1. Dec. 1660.

Mi omnium optime.

Egregie diſſimulas quæ hactenus toties abs te contendi. Non perinde faciam ego. Magnis tamen me tibi nexibus adſtringes, ſi notationes tuas in *Grotii* Ius Belli ac Pacis, tum et in libellum pro religione Chriſtiana mihi exſcribi meo impendio iuſſeris, ſimulque tranſmiſeris *Stuckianas* illas, cuicuiquemodi fuant, diſſertationes de natura ac principiis Iurisprudentiæ. Quod nuper de *Vorburgii* hiſtoricis laboribus tuliſti indicium; id equidem ſummopere et mihi; et aliis com-

placuit, qui et illius et tui per ſunt amantes. Sincerum illud eſt erga virum, qui ſane minime inſincerus, ſed candidiſſimus tuorum edecumatorum operum fuit exiſtimator. Homo vtique erat probus, et Rei Germanicæ, prout inde a multis retro temporibus etiamnum geritur, apprime intelligens, atque fidus mihi in noſtrate *ſtatus conſilio contractiore* ad omnia recta expediunda ſocius. Eius obitu magna mihi mœſtities et curarum acceſſio obtigit. Deo autem in honeſtis pleniſſime fiſus, Eius præſens Numen hucuſque continenter experiendo perſentiſcere mihi videor; quanquam ſæpe idoneis humanæ ſollertiæ auxiliis deſtituar, neque raro ſpiſſarum tricationum aliunde ſuperuenientium obiectu conflicter. Cum *Heilando* porro agam de Bibliothecæ Principis editione. Vt ipſe Duci *Auguſto*, et re et nomine et meritis ſupra omnem ordinem excelſo, ſcribam, vel ipſiuſmet venerabilis dignatio obſtat. Sequar tamen conſilium tuum, ſi tibi ita videbitur. Velim vero argumenta quoque mihi, vel integram formulam ſuppeditari, qualiter obtinere commune hocce votum cum honore ſuſtineam. Quod *Mazarino* Cardinali opus de ciuili prudentia, vniuerſæ noſtræ nationi honorificum certe fu-

tu-

turum, dicare meo ſuaſu conſtituiſti, eoque nomine maturare; plurimum gaudeo. In Gallia parem Politica ſtudia hodie accurationem experiri, aut a quoqnam excoli ſimilibus meditamentis, profecto mihi ignotum eſt; etſi in Italia, cum nuper iſtic forem, abunde inquiſierim. Præter ſuum *Bodinum* Galli ne nunc quidem habent, quem opponere aliorum in Ciuilis Rei pertractatione præſtantiæ ac fiduciæ poſſint. Niſi fors quis *Silhonium Naudæum*que in contentionem aduocare auſit. Quorum tamen cum hic, ſi ſyntagma de militari ſtudio et paucula Mſcta hactenus inedita excipias, vel nihil vel per ediderit parum; ille autem, iuxta cum reliquo vulgo Gallicano ſcripturiente, vtcunque paullo exactius, ſeſe intra modum ſingularium modo præceptionum continuerit *: nemo vtique imitamine *Stagiritæ* ita to-

* *Silhonius* ille fuit homo Mazarinio Cardinali deditiſſimus, cuius et Apologiam ſcripſit et imaginem pinxit. Hanc quidem libro, quem *Miniſtre d'Etat* inſcripſit 1642. illam autem alio volumine, quod anno 1652. in forma maxima prodiit, inſcriptum: *Eclairciſſement de quelques difficultés touchant l'adminiſtration du Cardinal Mazarin.* E-ius

totam politicen, eius naturam, variam indolem, amplitudines, diuerſas comprehenſiones et vſum vniuerſum complexus eſt, quemadmodum felice Mi-

ius quoque ſunt apologiæ tres adiectæ Volumini primo diuerſorum commentariorum de nouiſſimis bellis per Italiam geſtis, qui prodierunt Pariſiis 1669. quibus adde librum *de la certitude des connoiſſances humaines*, qui ei adſcribitur infra *ep. 182.* Vicem redditurus Cardinalis *Silhonio*, Regis ſecreto conſilio hominem admouere ſategit. Sed quod in *Hugone Lionnėo* ſucceſſerat, in *Silhonio* fefellit. Audiamus BriennæComitem in *commentar. vitæ ſuæ t. 3. p. 171. Le Cardinal dans ma maladie me fit propoſer ſous le ſpecieux pretexte de retablir ma ſanté, de me ſervir d'un nommé* Silhon *pour faire les depeches du Roi ſous moi : et s'étant perſuadé que je me laiſſerois ſurprendre à cet artifice, il declara la choſe comme reſoluë.* Silhon *en recevoit des compliments de beaucoup de monde. La choſe étant venue à ma connoiſſance je dis que je n'y conſentirois jamais. Le Tellier ayant voulu m'en faire l'ouverture, je lui repondis d'une maniere que le Cardinal put comprendre qu'il falloit me faire plus de mal, ou me laiſſer en repos, et que je mettrois le tout pour le tout plutôt que de ſouffrir qu'on donnât la moindre atteinte aux droits de ma Charge etc.*

Minerua tu, vir optime, feciſti, atque facere perſeueras. Sapienter id omne. Prudentiſſime igitur inſtituiſti opus tuum inſcribere illi, qui, cum hodieque Galli nullo niſi forte vnico *Bodino*, ac ne quidem hoc tantundem præſtante, gloriari queant, vel ſolus agendo complet, quod alii ſcriptis nequeunt. Sic vnius actio eſt non ſuæ modo gentis, quam ſub Rege *Adeodato* pacifice iam regit, ſed omnis ſocialis Humanitatis inſtructio: opere ipſo et effectu aſſequi valida, quod multi nec mentis neque ſtili commentatione vel ſperare ſufficiunt. Memini, cum Ratiſbonæ eſſemus, ſuadere, vt exoptatiſſimum librum de ciuili prudentia dedicares Principi *Auerſpergio*, principi tum Cæſaris Adminiſtro, et Romanorum Regis, Domini mei, Educatori. Is hunc honorem, qui ſane ex tantæ commendationis frugiſque ſcripto maximus oboritur, adhuc omnino promeretur, ſaltem infinito magis, ac ille, qui hodie Viennenſis aulæ primus miniſter * audit; grauibus tamen cauſſis adducor, vt ſatius fore arbitrer, ſi dedicetur clariſſimus eminente hoc argumento et

* *Io. Ferdinandus de Portia*, quem paullo poſt hæc tempora Principum Imperii honoribus ornauit Diuus Leopoldus Imperator.

tractatore præ omnibus academicis Doctoribus eximio liber omnium et Miniſtrorum et Cardinalium Eminentiſſimo: perinde atque auctor, nec male, exſtiti tibi, vt Ariſtotelicorum de republica librorum ſaluberrima tua ad ipſorum euolutionem Iſagoga ornatiſſimam editionem Moguntino inſcriberes. Neque materiei conſanguinitas incongrue pari mactat honeſtamento, quos haut diſpari ſtudio conſiliorum eorundem iungit conſenſio, ſolitoque ſolidior publicæ tranquillitatis communio. Cuius nempe felix coagulum eſt duratura communi vſu, ſi ſapimus, inter pacis ſtudioſos fœderatio. Enim vero qualem a potiore ac fortiore cura retinere oportet, quo eſt magis exoſa iis, qui vel nimis laxata incuſtoditi imperii licentia, vel alienis tricis implicìti, omnia et belli et commercii ceteri moderamenta ſuæ ſpontis efficere pertendunt. His *Florus* propior et animo et corpore, ſibi ex ſententia, quam ex te non didicimus, plures forſan vtilitates conciliare ſperat, quam heic patriæ ſubſeruiendo colligi quitæ. Sunt enim eiuſmodi in cœtu illorum hominum blandimoniæ incautioribus obuiæ, qualibus pectora humanarum rerum ignara facili negotio in errorem ſeuocantur. Romæ an rem ſit facturus, neſcio,

ſiue

ſiue filium almæ parentis, ſiue ſeruum ſe profeſſus fuerit. Inter enim tot filiolos ac ſeruos ſeu ſollicitatores quei Curia ita ex æquo ſe diuidet, vt opportunam ſui copiam recens quoque aduenientibus exhibeat? Noſter vtique, ſi aulicam ambitionem exuat, et priſtinis cum *Holſtenio* ſtudiis poſtliminio ſe reddat, præſtantem ſui vſum publico commodare poſſet. Præclaræ namque cetera ſunt hominis dotes. Vtinam vero nobiſcum manſiſſet, patriæque ſtatum præſentem, et vetera etiam monumenta excoluiſſet; et honoratum ſibi locum occupaſſet, et palmam præterea dubiam feciſſet *Piſtorio*, *Goldaſto*, *Lindenbrogiis*, *Frehero*, *Ioanni* item *Gamanſio*. qui rerum Germanicarum conquiſitioni modo operam nauat, imitatione eorum, qui Francicas antiquitates ex ineditis illuſtratum eunt, quales noſcuntur *Tilius*, *Pithœi*, *Ducheſnii*, *Puteani*, *Valeſii*, *Labbei*, *Dacherius*. Nec infra ſe habebit ille *Chifletios*, *Blondellos*, *Seldenos*, *Grotios*, qui patriæ quiſque ſuæ gloriam vetuſtis documentis adſtruere contenderunt. Parem induſtriam et Suediæ addixerat, ſi paullulum prouixiſſet, incomparabilis *Grotius*, vti mihi ſæpe affirmauit amiciſſimus *Biornelaius*. Hic breui Pariſiis diſcedet: an Francofurto tranſi-

turus, nondum comperi. De conciliatura partium in ſacris diſſidentium, quam moliatur Herus meus, recte arbitraris. Vtinam perinde fieri illa, et in opus conferri poſſet, atque nos optamus! Præſtaremus tunc libentiſſime, neu fabulæ materiam vulgi rumoribus præberemus gratis. Saltem omnis illius ſcenæ te haut quaquam ſinerem inconſcium. Vale. Titulos deſideratos en! mitto:

Eminentiſſimo Principi IVLIO Cardinali Mazarino. Duci ac Pari Franciæ.

Illuſtriſſimo Domino, HVGONI de LIONNE, Marchioni Freſnæo. Chriſtianiſſimi Regis Miniſtro Status.

CXLVI.

Conringius reſpondet *Boineburgio*, quæ peteret, non eſſe tanti, vt deſiderentur. Contra de *Lioneo*, *Gamanſio* et verſione Bibliorum Moguntina erudiri cupit.

Helmſtad. d. 28. Nov. 1660.

Literæ tuæ per celerem ab optimo Principum dum offeruntur, multum adhuc langueo ab heſternis doloribus, quibus me grauiſſime calculus renum afflixit. Itaque ſunt quidem illæ mihi pe-

ne

ne loco refocillatorii ex pharmacopolio adducti remedii; paucioribus tamen reſpondeo. Annotatorum ad Grotianum belli ac pacis ius, iuro tibi, mihi ne apicem quidem ſupereſſe, nec nouiſſe quemquam, qui habeat. Quæ ad nonnulla Grotiana de veritate Religionis Chriſtianæ diſſerui, ſolius memoriæ beneficio dictaui, et quidem valde iuuenis. Quæſo igitur, ne illorum copiam tibi fieri velis. Celo illa, tanquam non limata ſatis, idque de induſtria, donec ipſe edidero librum de argumento illo longe vtiliſſimo et nobiliſſimo. Quod omnino faciam, ſi Deus mihi vitam nonnihil produxerit. Et vero ad *Grotium* non opus eſt niſi annotatis ipſiuſmet *Grotii*. Soceri mei piæ memoriæ *Stuckii* de Natura ac Principiis Iuriſprudentiæ reuera non ſunt tanti, quare illa deſideres: neque vel mihi eorum ſuperat exemplum, vel reperitur in bibliopolio venale: quanquam incomparabili fuiſſe virum ingenio, ſignificent abunde *Exercitationes Iuſtinianeæ*, Francofurti nuper renouatæ: opus neutiquam iuuenile, etſi ſcriptum anno ætatis viceſimo ſecundo. *Vorburgium* laudabo publice pro merito, ſimul ac doctus fuero illa, quorum in poſtremis mentionem feci. Circa editionem catalogi Auguſtæ Biblio-

bibliothecæ, me quidem iudice, operæ feceris pretium ſcriptis abs te ad ipſummet optimum et inuſitatæ indolis pariter ac virtutis Principem literis. Quibus vt ego ſuppeditem perſuadendi argumenta, non eſt quod deſideres, cum vtique haud neſcias, quantum editio illa prodeſſe publice poſſit, dum plerique exiguam habent rei librariæ notitiam, quæ catalogis editis mirifice excolitur; quantum etiam facere poſſit ad gloriam æternam ipſiuſmet Principis, ſi noſcat orbis theſaurum, qui alias poſſit haberi abſconditus, et ſimilia quam multa. Pro communicatis titulis Eminentiſſimi *Cardinalis* et Marchionis de *Lionne* habeo gratias. Manet ſiquidem ſententia adhuc ſequendi conſilium tuum. Deus modo vires ſuggerat. In excudendis interim *animaduerſionibus* ſtrenue pergitur, quas cum ex tuo conſilio ſim dedicaturus Marchioni de *Lionne*, velim equidem nonnulla mihi de ingenio, gente et doctrina viri ſignifices propediem. *Blumium* ita abreptum a bona mente, doleo. Quanquam magis doleam, Aulam Cæſaream iſthæc ſpectare, quæ ſi in rem deducerentur, forent coniuncta cum totius Germaniæ fatali ruina. Eo ſane res rediit, vt aduerſus internam violentiam Germania ſalua eſſe nequeat,

niſi arcto Principum fœdere cum regnis vicinis, poſtquam nimium excreuit Auſtria, et abſque hoc fœdere res propemodum Imperii ſint ſcopæ diſſolutæ. Quis vero ille eſt *Ioannes Gamanſius*, quem rerum Germanicarum conquiſitioni modo operam nauare memoras? Magnus profecto eſt, ſi, quod ais, infra ſe habebit *Chiffletios*, *Blondellos*, *Seldenos*, *Grotios*. Niſi forte mentem tuam non ſatis aſſequor. De animo etiam in Eccleſiaſticam pacem prono Eminentiſſimi Domini Electoris nunquam dubitaui. Tantum mihi viſum fuit indignum tanti Principis prudentia, exſpectare, vt Roma quidquam abeat a ſua *Vicedeatus* infallibilis profeſſione: a qua tamen niſi diſcedat, fruſtra conſenſio aliqua Romana exſpectatur. Quod vſu longo edocti, tandem ex *Caſſandri* et *Wicelii* ſententia rem aggreſſi ſunt Ferdinandus et Maximilianus Cæſares, ſeu nouiſti. Optimum vero factum Heri tui, quod curet *Germanice* imprimi *Biblia ſacra*. Nec enim verbi diuini lectione quidquam etiam vulgo vtilius. Quæſo vero, an hoc ſit non impetrata Romæ venia? Cuius etiam eſt illa Germanica verſio? Deus prudentiſſimo Principi felicia quæque tribuat. Pro communicatis *Heringii* literis

ris * gratias ago. Proxima libri de origine Iuris editione a calumniis *Gryphiandri* me liberabo **.

CXLVII.

Boineburgius de opere Vorburgiano, de *Salmaſio*, de *Lioneo*, de *Io. Gamanſio*, deque verſione Bibliorum Vlembergica, curis Moguntini vulganda, inſtruit *Conringium*.

Moguntiæ d. 13. Dec. 1660.

De *Lucanianis* ſtatim curaui Heidelbergam. Scio Sereniſſimo Electori placituram tuam diligentiam, et *Spanhemios* tibi obligatum iri hoc nomine. De opere Vorburgiano pauca hæc habe. Memini de eo ſcribere iam dudum ſatis explicate. Neſcio an meæ tum interciderint, aut an earum tu ſis oblitus. Summe toti illi operi pro-

* Literæ *Io. Heringii* ſunt Conſiliarii Oldenburgici, ad *Bartoldum Nibuſium* in cauſſa *Gryphiandrina* ſcriptæ, quibus præterea, *de doctis mulieribus* commentaturus, in vitam, mores et fata inquirit *Annæ Schurmanniæ*.

** Quod factum in præfatione, vbi non *Gryphiandro* ſolum et *Nibuſio*, ſed *Tabori* quoque et *Rebhanio* et *Henrico Giſelberto*, maſcule reſpondit *Conringius*.

proderit aliqua, te indice, ſui laudatio. Obſcurus ſtilus et illaboratus pulchritudinem ipſius libri non parum deuenuſtat. Sed ſcis, quali modo ſcribi hodie libri ſoleant. Orſus hiſtoriam eſt nimis alte. produxit eam ſuo filo vſque ad Ludouicum Balbum, *excluſiue.* Tum *Ottones* narrat, et heic deſiere præla. Ab hiſce vero pertexuit telam vſque in medium *Wenceſlaum.* Quæ poſteriora num proditura, et quaudo, vtique nondum ſcio. Agam cum *Vorburgio* nepote, vt mihi rem omnem pandat, tibique eam communicabo. Titulus illi non eſt alius, niſi *Nobili Viro D. Vorburgio, Eminentiſſimi Electoris Moguntini in Ducatu Franconico, ſeu in Epiſcopatu Herbipolenſi, Conſiliario. Salmaſiana*, quam legere aueo, epiſtola eſt illa, qua *Grotium* et *Voſſium* inuidioſe comparat inter ſeſe, huncque illi multis modis præferre ſatagit. Edita iam in Galliis ſunt huius *Anti-Miltoniana*; ſed nondum mihi viſa. Ceterum doleo, te minus belle valere, Deumque ſupplex veneror, vt te ſeruet, ſoſpitet et omnibus modis proſperet. Quod pro veritate Chriſtianiſmi quid meditaris, bene eſt, et magnam a tota illa ſcriptione gratiam initurus es. *Stuckii* quæ petii, ſi obtinere poſſim, gaudebo. De Catalo-

go

go ſcribam Sereniſſimo *Auguſto* proxime. De *Lione* nil eſt quod addam, niſi quod eſt Vir rei Gallicæ non modo, ſed et Hiſpanicæ, Romanæ et ceteræ Italicæ, tum quoque nunc Germanicæ, pro illis modulis, callens, pacis amans, ſollers; linguarum parentem latinam agnoſcentium ſciens, eruditus ſatis, et eruditionis ipſius ac doctorum magnus venerator; in negotiis aſſiduus et exercitatiſſimus; manus dextra Cardinalium Eminentiſſimi in rebus exterorum; dives, promptus, et ſcribendi facultate in vernaculo ſuo idiomate pollens; ingenio facili, benigno, ad omnia verſatili et omnino *pragmatico* *. Plura ſcribam Franco-

* Addimus e multis pauca, quæ Briennæ Comes in commentariis ſuis refert de collega Lioneo: *Le Cardinal* Mazarin *deferoit plus aux Avis de* Servien *qu'à ceux d'*Avaux: *dont je ne fus pas ſurpris; parceque le genie du premier avoit plus de rapport au ſien que celui de ſon Confrere. Le premier Miniſtre aimoit conſtamment les longs raiſonnemens qui n'aboutiſſent à rien, qui egarent l'attention et qui peuvent recevoir une double interpretation. De même l'eſprit de* Servien excelloit en équivoques et en duplicités. *L'Eminence avoit de plus attaché à*

coſurto, quo craſtini excurſionem inſtituam, Deo volente. De *Gamanſio* quæ exciderunt calamo meo,

à ſon ſervice Lionne, Neveu de Servien, *avec lequel il avoit fait connoiſſance lorſque* Lionne *êtoit à la Cour de Parme pour les afaires du Roi. Il avoit enſuite cultivé cette amitié dans un Voyage qu'il fit à Rome.* Lionne *êtoit d'un caractére d'eſprit qui approchoit fort de celui de ſon Oncle. Il faiſoit aſſiduement ſa cour au Cardinal, et s'appliquoit uniquement à gagner ſes bonnes graces.* En 1651. *il y eut enfin un Arreſt, qui ordonna, que le Roi ſeroit ſupplié d'eloigner le Cardinal*, Servien *et* le Tellier, *et la Reine de ſe defaire de* Lionne. En 1657. Lionne *fut donné pour Collegue de cette celebre Ambaſſade* de l'election Imperiale *au Marechal de* Grammont. *Il l'accepta avec joye à ſon retour d'Eſpagne, où il avoit été envoyé pour traiter la paix. Il ne fut pas aſſez heureux pour la conclure avec* Don Louis d'Haro, *et ne garda pas le ſecret, qui lui avoit été ordonné. Ce que* Lionne *fit de plus remarquable dans ſa negotiation fut qu'il refuſa un preſent que le Roi d'Eſpagne lui voulut faire. Il lui eût été auſſi glorieux de refuſer le titre d'*Excellence, *que* Don Louis *lui donna toujours. Car il eut marqué ſa modeſtie et ôté au Miniſtre Eſpagnol tout pretexte de ſe railler de ſa vanité. Le Cardinal*

meo, aut minus curate ſcripta ſunt præ properantia, aut ſecus intellecta tibi, atque ego volui. Eſt vir diligens, ſed infinitis paraſangis infra *Blondellos*, *Chiſletios*, nedum *Grotios*, *Seldenos*. *Blumium*, putabam, ſi noſtris rebus operam ſuam adnauaſſet, in noſtratium ſchediaſmatum eruderatione

---

nal ſe piquoit, et Lionne *auſſi*, *d'entendre ſi bien la langue Eſpagnole*, *qu'ils n'ont communiqué à perſonne les articles*, *qui leur ont été preſentés. Et ils* en furent trompés. En 1660 *le Duc de Lorraine obtint pour traiter avec lui un Commiſſaire*, *qui fut* Lionne. *Il fit ſi bien que le Barrois lui fut rendu. Le Roi permit à* Lionne *de recevoir de ce Souverain 50000 ecus*, *que ſon Beau-Pere lui avoit pretés. Peutêtre même qu'il eut bien mieux fait de n'en point parler dans cette conjuncture. A la negotiation avec les Ambaſſadeurs Hollandois furent nommés le Marechal de* Villeroi, *le Procureur General*, le Tellier *et* moi. *Le Cardinal y fit ajouter* Lionne, *et je demandai*, *que mon fils en fut. Ce que j'obtins avec plus de peine que je ne croyois.* Lionne *êtoit de ceux qui croyent avoir bien gagné*, *quand on n'a tout perdu. Tout le monde ne ſçait pas preferer la gloire et l'honneur à des vuës particulieres. Il n'y a de plus mauvais conſeillers que la peur et l'intereſt.*

tione potuiſſe quid laudabile præſtare, et in ſua gente nihilo ſequiora illis, qualia vel *Blondellus* vel *Petrus Puteanus* vel *Chifletius* aliiue in ſua quiſque orbi exhibuerunt. Biblia vernacula eduntur ex verſione *Vlembergii*; idque inconceſſu Vrbis. Cui enim bono in talibus conſenſio iſtius? Vale!

CXLVIII.

Boineburgius bibliothecæ Guelphicæ catalogum et Lucani codices MSS. ex ea pro *Ezechiele Spanhemio* petit.

Francofurti d. 19. Dec. 1660.

Quid ſibi *Spanhemius* velit ex mandatu Sereniſſimi Palatini, ex adiunctis videre eſt. Eas vbi legeris, ante omnia dico, velis remittere, petoque. Eſt vir elegans, ætateque ſuum Fratrem, Theologiæ ſuæ anteceſſorem, antecedit. In *Lucani* cauſa ei adſis, oro. Scripſit ipſe Auguſtiſſimo noſtro Seni. Eius literas ſum meis, etſi perpuſillis ſummeque exiguis et præfeſtinatis æquo ocius, comitatus, in quibus ſimul vrgeo ſupplici prece catalogi editionem. Tacite vero me refero ad te. Tu vt me et publicum iuues, contendo. Sum heic mille modis obrutus. Occupatio-

nes putaui tot laboribus imminutum iri; at iiſdem et accumulantur. Paces iam non vnas in publico nacti bellamus inter nos inuicem vicini, intraque noſtros quaſi poſtes deliramus. Deus mentem nobis omnibns (nam ſi vni tantum, ceteri impune peccant) duit rectam, æqui amantem, et præſentis ſtatus reuerentem! Si enim vnus alteri ſuum cum tempore, freti præſente potentia, aufferre deſtinauerimus; et nos mutuis ictibus concidemus, et tum internæ tum externæ potentiæ expilandi, deprædandi, eradendi propinabimur. Valete!

CXLIX.

Conringius circa deſideria iſta optima quæque promittit, *Blumii* inconſtantiam deplorat, et Bibliorum in vernacula diuulgationem ſine conſenſu Pontificis miratur.

Helmſtad. d. 19. Dec. 1660.

Perquam gratæ fuerunt Sereniſſimo Principi et Domino meo et tuæ pariter, et *Spanheimii* literæ. Id quod tibi ſignificari iuſſit optimus Princeps, propediem, curis et negotiis nonnihil leuatus, ipſemet idem ſignificaturus. De *Lucani* codicibus manuſcriptis deſiderio veſtro iam tum ſatiſ-

fit,

ſit, illis hac ipſa vice tranſimiſſis. Quantum ſpero, patietur etiam ſeſe exorari nunquam ſatis laudandus ſenex circa editionem catalogi Auguſtæ bibliothecæ. Omnis difficultas ſita eſt in immenſo illo librorum numero, ſcriptis ordine conſignando. Caue enim credas, eſſe hoc aliquot hebdomadum opus. Menſium aliquot; imo anni integri eſt, catalogum tam vaſtæ bibliothecæ expedire. Certum tamen eſt, publicatione catalogi illius nihil magis ad gloriam tanti Principis poſſe facere, cum exemplo omni careat, tantam librorum vim coactam eſſe non ære ſolum Principis, ſed proprio eius ingenio, proprio ductu, propria manu. *Gamanſium* eſſe infra exſpectationem illam, quam male intellectis literarum tuarum verbis ego conceperam, intellexi quidem; vellem tamen addidiſſes, quis tandem ille ſit, et quid præſtare reuera poſſit, aut conetur. *Blumium* paria potuiſſe facere *Freheris* et *Blondellis*, ſi intendere iſthuc animum voluiſſet, tecum conſentio. Tale quid etiam ab illo expectabam, vtque illi rei ſeſe dederet, orabam, ſimulac in Aula Moguntina inueniſſet locum. Verum iam tum ſtatim ex literis eius accepi, quanto faſtidio talia deſpiceret animus ſplendore aulæ illuſtratus, et captans auram.

Erat alioquin ad ſcrutandas res Imperii veteres longe aptiſſimus; perinde atque ad reliquum omne ſtudiorum genus, ſiue Philoſophiæ, ſiue Theologiæ, ſiue alterius cuiuſque diſciplinæ, ſemper illum idoneum deprehendi. Vereor, ne et illa vis iudicandi veritatem rerum veterum eum ſenſim deſerat, videns, illum eo prolapſum, vt fabulis *Lauretanis* fidem cum indocto vulgo adhibeat, quibus ex omni æuo neſcio num quid futilius afferri poſſit. Non probauerit ſane illas *Launoius*, qui laudabili opera cœpit Gallicanas ſacras fabulas explodere. Vbi a *Vorburgio* reſponſum acceperis, egoque intellexero auctoris conſilium vltimum (a primo enim videtur diſceſſiſſe); ſcribam ad illum, ceu promiſi. Cur quærerem, num indultu Romanæ Curiæ edatur denuo auſpiciis optimi Principis verſio Bibliorum Germanica, impulerunt me Regulæ Indici librorum prohibitorum a Clemente VIII. adiectæ. Quæſo, doce, quæ ſit Indicis illius in Eccleſiis Germanicis auctoritas. Nam Bullam *Cœnæ Dominicæ* nihili apud vos fieri, iam tum intellexi. Audio et in Galliis prodiiſſe vernacula lingua Bibliorum Codicem; a vulgo tamen aſpernari, quod lectionem illius non inutilem duntaxat, ſed etiam periculoſam, imo no-

noxiam eſſe, ſit perſuaſum. Vtinam felicior ſucceſſus excipiat piam operam prudentiſſimi et laudatiſſimi Principis! Mitto indiculum opuſcſulorum, quæ habeo de Vicariatu Palatino. Si quid porro poſſis comparare eius argumenti, quo careo, rem feceris gratiſſimam. Nolim enim quidquam mihi deeſſe, cum ipſemet illi cauſſæ manum admonui. *Anti-Machiauellica* ſtrenue pergunt. Quæ narras de motibus nouis, me grauiter afficiunt. Deus mutet illorum animos, qui adeo intempeſtiue et temere tumultuantur, non attendentes, vnicam ruentis Germaniæ anchoram eſſe Ordinum omnium inter ſeſe concordiam! Vale!

CL.

Supplementum prioris epiſtolæ.

Helmſtad. d. 21. Dec. 1660.

Per incuriam factum eſt, vt non addiderim iis, quas nudius tertius exaraui, Spanheimianas tuas et indiculum opuſculorum de Vicariatu Palatino. Ea nunc accipe igitur. *Spanheimius* nimium me æſtimat. Niſi dudum aſſueuiſſem contemnere eiuſmodi elogia, conſcius probe meæ tenuitatis; poſſem forte in ſuperbiam agi. Gaudeo tamen, me amari ab homine eleganter do-

cto. Sereniſſimus Dominus meus mittit *Spanheimio* per celerem omnes omnino deſideratos codices *Lucani*, manuſcriptos pariter et typis excuſos *. Tanta eſt optimus Princeps propenſione in rem literariam! Non dubito, te daturum operam, vt poſt vſum redeant illi Codices intemerati in locum priſtinum, quoniam tua cumprimis rogatione iam denuo mittuntur. De editione catalogi ſpes optima eſt. Tantum potuerunt tuæ literæ! Illuſtriſſimo Domino Legato *Grauello* mitto hac vice plagulas aliquot animaduerſionum in *Machiauellum*. Propediem integre editas etiam tibi tranſmittam. *Salmaſianæ* Epiſtolæ exemplum vbi acceperis, exſpecto a manu tua.

Gro-

* Quid acceperit, ipſe *Spanhemius* Syllog. Burman. *t. 3. p. 815.* gaudens narrat *Nic. Heinſio: Auguſtus Brunſuicenſium Dux nouiſſime duos Codices vnacum priſcis aliquot* Lucani *editionibus e ditiſſima bibliotheca, miſſis eo nomine Celeribus, ad me curauit. Vterque Codex in membrana ſatis antiquus, et vnus præſertim cum vetuſtis et eruditis ſcholiis.* Ceterum lucem non aſpexit *Lucanus* ille *Spanheimianus*, admoto ſcilicet maioribus rebus *Spanhemio*. Vid. de eodem negotio celeberrimi D. *Iacobi Burckhardi* elaboratiſſima *hiſtoria bibl. Auguſtæ p.123.* quæ, dum hæc ſcribimus, fauſto ſidere ad nos adfertur.

Grotio Salmaſius per eſt iniquus: et ſcio, noluiſſe *Voſſium Grotio* præferri. Ea erat vir ille ingenua modeſtia.

CLI.

Boineburgius de *Io. Gamanſio* benigne ſentit, et de Indicis librorum prohibitorum auctoritate in Germania quærentem *Conringium* ablegat ad *Tannerum.*

Francofurti d. 24. Ianuar. 1661.

Redux huc Herbipoli en! paucis reſpondeo. *Vorburgii* vitam tibi eſſe redditam, ſpero. Diu enim eſt, cum ad te miſi. *Spanhemio* ſcripſi, quæ voluiſti. Summa cum appetentia exſpecto Sereniſſimi *Auguſti* definitiones, quid fieri de catalogo velit. *Gamanſius* eſt vir pius, eruditus ſatis, prudens, quantum ſua poſcit conditio. Eius conatuum indiculus vt breui ad te veniat, faxo. Inde arbitrare potes, quæ coquit. Quæ ſit Indicis prohibitorum autoritas in Eccleſiis Germaniæ, ideo expediri non ita facile poteſt, quod diuerſa ſit in iis quoad hoc conſuetudo. Niſi fallor, de eo et de obſeruatione Bullæ *Cœnæ* quædam lectu haut indigna occurrunt apud *Tannerum Tom. IV. diſp. XVI. quæſt. X. dub. 5.* Quæ de Viçariatu

Palatino congeri queunt, congeram, tibique mittam. Scripſi de iis pro te ad ipſum Sereniſſimum Electorem Palatinum. Tua de ciuili prudentia et in *Machiauelli Principem* me exſpectare, non dicam amplius. Mitto iterum aliquid *Labbei*. Vale. De publicis proxime. Eorum habitus eſt tam varius, vt *Oedipo* quandoque opus habeat. Sed noſtra conſilia in fœdere bene per Dei gratiam ſuccedunt.

CLII.

Boineburgius de indice prohibitorio mentem ſuam vberius exponit.

Moguntiæ d. 29. Ian. 1661.

Miror, a te nihil ſignificari, an *Vorburgii* vitam acceperis. Scripſi poſtremum Francofurto ante paucos dies, et ad quæſita tua nupera de vſu Indicis librorum prohibitorum Bullæ *Cœnæ Domini* in Germania, pro locorum varietate forſitan diuerſe valente, citaui *Tannerum* in *theologia ſcholaſtica*. Sed vereor, vt recte e memoria locum allegarim. Eſt *tomo IV. diſp. VI. de pœnitentia. Quæſt. X. dub. IV. et V. p. 1788.* Bulla *Cœnæ* et Index librorum prohibitorum in his partibus ſeptentrionalibus, vbi viuunt paſſim mixti ſectis Catho-

tholici, non ſunt in eo rigore accepta, vt ſtatim pro excommunicatis cenſendi veniant, qui libros hæreticos vendunt, emunt, legunt, reuoluunt, cum paſſim in officinis palam proſtent venum, et nemine obloquente terantur et vſurpentur: vti videre eſt apud *Laimannum* quoque *lib. II. tract. I. c. 15.* et apud *Becanum* alioſque, cumprimis *Caſtropalaum de cenſuris Bullæ Cœnæ Domini*, qui meretur legi *. Plura iam ſcribere non vacat, niſi quod velim ſcias, libri de ciuili prudentia, de politico legum examine, in *Machiauelli* Principem, nos impatientiſſimo teneri deſiderio. Ab *Auguſto* Principe Auguſto nil dum reſponſi tulimus de bibliothecæ catalogo. Vale, vir ſumme, et mihi tan-

* Nuperus *hiſtoriæ Neapolitanæ* ſcriptor egregius Dn. *Giannonius tom. 4.* fuſius oſtendit, hoc Pii V. PP. decretum, quod in Italia quotannis in die Viridium pro roſtris ſacris publice legitur, atque inde *Bulla in cœna domini* appellatur, cis Alpes non fuiſſe receptum, repugnante non ſolum uniuerſa Gallia, ſed et. in Germania Cæſare Rudolfo II. et ipſo Moguntino Archiepiſcopo, qui per diœceſin ac prouinciam ſuam id promulgari non ſit paſſus. Id quod *Boineburgio* vel ignoratum, vel, quod potius crediderim, erga *Conringium* diſſimulandum viſum, ne hic noua ex illa laxitate vinculi tela fabricaret, in ipſum emittenda.

tandem, quod toties petii, mitte, puta, tua in *Grotium de I. B. et P.* ſoceri tui diſputationes de Iuriſprudentiæ principiis, et alia. Sed id omne fiat, niſi moleſtum ſit.

CLIII.

Conringius promittit *Boineburgio* Epiſtolam de bibliotheca Auguſta, et qua *Auguſti* Ducis Conſiliarius de negotiis publicis per literas cum eo colloqui mauult, quam de literariis.

Helmſtad. d. 26. Ian. 1661.

Ad obiurgatrices tuas literas vix opus eſt reſponſo, quoniam haud dubito, prius, quam hæ tradantur, ex iis, quas ante octiduum amplius Wolffembutteli exaraui, ſatis innocentiam meam notam eſſe. Quæ tamen repetiiſti de auctoritate perquam exigua Indicis expurgatorii in Eccleſiis Germanicis, Pontifici alias ſubditis, perplacent. Vtinam in aliis quoque tyrannis illa Romana nullius cenſeretur ponderis, vt reapſe eſt, ſola ſtans opinione inani hominum! Mea *Antimachiauellica* breui videbis: paucæ enim ſuperſunt plagulæ edendæ. Libri de ciuili prudentia vltimam manum impediet nonnihil epiſtola edenda in nomen tuum de bibliotheca Sereniſſimi et Optimi Domi-

ni

ni mei vere Auguſta. Illa edita, liber ille Deo propitio ſequetur. In Epiſtola multa deprehendes hactenus tibi forte incredibilia, et mecum miraberis; imo mirabitur, quiſquis legerit. Quæ *Vorburgio* debeo, præſtabo. Noli vero me amplius turbare flagitandis meis notis ad *Grotium* de iure belli ac pacis, aut ſoceri diſputationibus. Has vbi nactus fuero, omnino mittam; ſed hic nuſquam ſunt venales. Illarum nullum exemplum mihi ſupereſſe credas toties id iuranti, qui hactenus nunquam fui periurus. Vbi *Antimachiauellica* mea acceperis, ſpero tantum tibi negotii datum iri (ſi ſane politicis æque delectaris, ac illis ex iuris naturalis fontibus petitis; quæ multum diuerſa ſunt; his *honeſtum* potius; illis *vtile ſtatui* agitantibus) vt poſſis aliquamdiu mea illa Grotiana, ſi quæ alicubi fuerint, non deſiderare. Id potius rogo, vt liceat, ceu olim, tecum inpoſterum per literas ſuper reipublicæ noſtræ negotiis diſſerere. Fuerit ſane hoc vtrique noſtrum magis vtile; mihi ſane vnice expetendum, ex quo me Sereniſſimus Dominus meus etiam a conſiliis ſuis eſſe dignatus eſt.

CLIV.

CLIV.

Boineburgius quæſtionem agitat, num *deputatio* Imperii Ratiſbonam ſit transferenda, an Comitia potius indicenda, et de ſuppetiis in bellum Turcicum.

Höchſtæ prid. Kal. Febr. 1661.

Copiam tibi facio epiſtolæ ſpanhemianæ, quam in itinere accipio. Tua enim referre puto, ſcias, quo loco ſis iſthic, vnde venit. Liberalis pro te ſponſor ſum, fore vt tua de ciuili prudentia, et reliqua recens edi ſolita Heidelbergam bene cito deueniant. Ad tot meas ſimul reſponſum ſollicitare nunc volui: rogare itidem, vt bonum mihi des conſilium, quid ſuadere Eminentiſſimo meo debeam ſub hoc pondere quæſtionum Turcicarum et Comitialium. An præſtet, conſentire denique in *Deputationis* Ratiſbonam verſus tranſlocationem; an Comitia admaturare? An et ante et citra hoc, ſi neceſſitas nimium inualeſcat, contra Turcam auxilia Cæſari conſpondere conueniat? Tranſlationis negotium mihi eſt exoſiſſimum. Scio quippe, eſſe iurium noſtratium et Imperii ex illo manifeſtam deſtructionem pertimeſcendam. Comitia accelerare iuſtum quidem eſt; at an perinde vtile id ſit futurum, neſcio,

re-

rebus nondum maturis, quæ ibi ſtatus inter ſe poſſunt committere. Formido quoque ſumptuum in conſiderationem venit. Extra Comitia Hungariam ſuppetiis iuuare, per inconſuetas e-mendicationes corrogatis, neque hoc vacat periculo. Periculum autem nec ipſum illud exiguum eſt, quod a *Porta* impendet, niſi quid opis commoueatur, vel ſaltem conſpondeatur. Comitia tamen et per ſunt neceſſaria, tam ad vniuerſum opus ſecuritatis tandem plene elaborandum, quam ad emendanda aulæ peccata: inter quæ cum hoc ipſum per ſingulares legationes tentatum, quod per Comitia ſola fieri oportuit; tum et alterum, quod ne centum quidem bobus expiari poteſt; quo conuentus Imperiales diſſoluere, transmouere alio, et impedire ac implicare nouis tricis differreque, ſuffragiorum pariter et in Electorio collegio, et in ſingulis Circulis ordinem euertere, iuraque ſic Statuum et Moguntina perterebrare et exſcindere nuper audebatur. Super hiſce tuum iudicium imploro, teque rogo, vt me ames.

CLV.

Idem probat *Conringii* propoſitum de ſibi inſcribenda epiſtola bibliothecæ Auguſtæ laudatoria, et Conſiliarii munus ei gratulatur.

Mo-

Moguntiæ d. 4. Febr. 1661.

De *Labbeo* recte exiſtimas. Induſtria eius laudanda omnino eſt, et vtilis publico et operoſa eſt. De *Vorburgio* te tuo arbitrio et otio tuo relinquo. Tua in *Machiauellum* auide exſpectamus; item de prudentia ciuili. De catalogo Auguſtæ bibliothecæ ſi mihi quid inſcribere digneris, experieris me gratum: ſi librum de ciuili prudentia me interprete ad Cardinalem mittere voles; paratum, nec inutilem tibi. Qui peregrinus ei ſum, et non peregrinus, vtiliorem me facere tuis rebus ſic potero, quam qualiſlibet alius in eius contubernio, qui ſuæ non eſt ſpontis, ſed Cardinalis temporum ac inclinationum debet eſſe reuerentior. De publicis propediem ad te ero multus. Interim gratulor tibi nouam honoris acceſſionem. *Auguſto* Principi vero gratulor *Conringium*, quo cuiquam et intelligentior et probior Conſultor et fidus magis, et qui maiorem parrheſiam habeat, obtingere non poteſt. Deus te ſoſpitet, et diu ſeruet, vt proſis publico largiter et conſilio et illa eruditionis, qua cœlitus excellis, redundantia incomparabili! Sic vale, et mei memor eſſe ne graueris, oro.

CLVI.

CLVI.

Conringius inter tot ambigua indicenda eſſe Comitia ſtatuit.

Helmſtad. d. 30. Ian. 1661.

Graue quidem eſt, ſententiam dicere ſuper eo, quod rogas, quoniam ignoro, quid placeat Sereniſſimis Principibus meis, præſertim nondum viſo nobis Legato Cæſareo. Dicam tamen, quod in mentem nunc adeo venit. Modus hic corrogandi auxilia ad bellum Turcicum, vt recte cenſes, plane eſt nouus, et reapſe tendit ad vlteriorem Comitiorum deſtructionem, hoc eſt, ad euertendum Imperii ſtatum. Hactenus ſane ſemper de bello Turcico actum in Comitiis fuit. Quod nunc itaque extra Comitia auxilia parentur, et quidem vrgente etiam periculo, hoc vero arguit pertinax Aulæ conſilium in tollenda Comitiorum auctoritate. At vero hac ſublata actum eſt de republica. Si conſenſerint igitur Aulæ deſideriis ſinguli Principes, quid aliud fuerit, quam conſentire in euerſionem Reipublicæ? Certe plus hoc nocuerit, quam omne quod Aula hactenus machinata eſt. Illis enim ab Ordinibus Imperii eſt contradictum, eoque præiudicio haud nocent;

ut hic conſenſus poterit nocere quam maxime. Igitur equidem arbitror, negotium omnino ad Comitia reiiciendum eſſe: propoſito ſimul Cæſari, inualidum fore * quicquid ita a ſingulis promittatur, ac proinde, vt ab vniuerſis auxilia ſuppetant, in Comitiis ſuppetias eſſe omnium conſenſu definiendas. Sed prudenter mones, Comitia eſſe lenta; periculum autem iam præ foribus quaſi cubare. At vero non equidem arbitror, tanti iam æſtimari periculum in Aula, cum nihil pene ſit ibi apparati ad rem tam arduam, et lentiſſime omnia agantur. Sed fortaſſis maius eſt periculum, quam ab Aulicis creditur: qui quanta valeant in hiſce rebus, pene dixerim, ſocordia, oſtendit profecto *Waradeinum* amiſſum. Quid ergo? Fortaſſis etiam huic malo ire obuiam licebit, ſi Principes domi parent omnia ad Turcicum bellum neceſſaria, vt vrgente periculo ſuppetiæ ſtatim in promptu ſint, et Cæſar vrgeatur Comitia habere, ſed de ſolo negotio Turcico: reliquis omnibus in pacatiora tempora coniectis. Ita ſane Comitia minus verebitur Cæſar, nec ſum-

* Mira philoſophia! quæ Principes Imperii ſuæ ſpontis eſſe vetet, ac ſuppetias, quæ ab vniuerſis maligne præbentur, a paucis conquiri.

ſumptus magni faciendi fuerint in illa Comitiorum breuitate: ſimul tamen fuerit cautum iuribus Comitiorum, nec opus fuerit Ratiſbonam transferre malo exemplo *Deputationis* conuentum: et denique periculo imminenti cito poterit occurri. Ita fortaſſis conſultiſſimum fuerit Cæſari reſpondere. Forte tamen etiam expedit reſponderi ita definitiue non a ſingulis Principibus, ſed ab vniuerſis, ſaltem illis, qui partes ſunt fœderis, aut ſuos habent Francofurti *Deputatos*, quo maior et reſponſo et *Deputatorum* conuentui ſit auctoritas. Sufficere ſane videtur, ſi ſinguli polliceantur, ſeſe habito cum fœderatis conſilio benigne primo quoque tempore et ita reſponſuros, vt appareat cum Cæſareæ domus, tum Imperii ſalutem ſerio ſibi cordi et curæ eſſe. Ad hunc modum arbitror poſſe pro temporis ratione hoc quidem negotium expediri. Sed noua mox orietur difficultas, quid obſeruandum circa ipſam auxiliorum miſſionem, ne ſcilicet illa Aulici abuti poſſint aduerſus Ordines ipſos inermes, ſopito Turcici belli metu. Sed de eo alias conſultabimus. *Spanhemianæ* literæ plurimum me delectauerunt. Videor autem me hinc intelligere, opinari illum, quaſi ego petam mihi omnes libellos, quorum indiculum

 tranſ-

tranſmiſi. Ego verò illos quidem omnes iam tum poſſideo; ſed deſidero, ſi quid præterea in Vicariatus negotio fuerit editum. Pro gratulatione ago gratias: agnoſco affectum beneuolum. Vtinam poſſim præſtare adeo facile, quod ex re eſt, atque voto deſidero! Non patiar tamen neglecti officii iure me accuſari. Elogium Auguſtæ bibliothecæ ad te epiſtolæ quaſi forma perſcribam, ſtatimque edam. Velim vero mihi quantocyus integrum titulum tuum communices. Scio parum hoc abs te curari; attamen dandum et hoc eſt ſeculi moribus. Culpa typographorum fit, vt ne hac quidem hebdomade in lucem prodeant *Anti-Machiauellica.* Superſunt tamen edendæ non niſi plagulæ tres. Hæc proxime excipiet bibliothecæ vere Auguſtæ laudatio.

CLVII.

Boineburgius ſententiam ſuam de partibus omnibus iuriſprudentiæ et politices, nec non de ſtatu Imperii et Electorum omnium ſtudiis, libere et prolixe exponit.

Moguntiæ d. 11. Febr. 1661.

Obiurgatrices meas, vti tu vocas, vel defendendas vel excuſandas video, ſi velim honori ſcilicet

icet meo conſulere. Caue credas, me procliuum eſſe ad ſequiora de amici, qualis tu es, ſilentio iudicia. Scio enim, quanta vis ſit negotiorum, quæ nos identidem impediunt, quo minus ex voto et viuere et ſcribere poſſimus. Certe nemo eſt in mundo, quem ego, quam te, plus diligam, plus colam, pluris æſtimem, imo venerer. Neminem proinde minus velim oburgare; tametſi etiam id mihi cetera liceret. Quas Wolfenbutelii ſuſcepiſti ſcribere, eæ mihi rectiſſime ſunt redditæ: ad eaſdem ego pleniſſime, ni fallor, reſcripſi. *Antimachiauellica*, quo tu ea vocamine donas, auide exſpecto. Sereniſſimus quoque Elector Palatinus mihi ſuperioribus diebus aurem de iis vellicauit. Ægre ſimul fero, libri de ciuili prudentia editionem necdum maturuiſſe penitus. Sed eius moram, ſi modica eſt, reuerenter ac placide feremus, cum pluſculo commodo aliunde per exoptatiſſimam illam tuam de Auguſta bibliotheca epiſtolam rependatur. Plurimum ſane tibi et omnis eruditorum natio debebit eo nomine, et ego potiſſimum, vt cui ſingularis inde honor tui in publico alloquii obtigerit. Deum precor, vt tuam tibi valetudinem potenter roboret, diuque proſperrimam conſeruet, ad o-

pus de prudentia ciuili non modo, ſed et ad ceteram aliorum optimæ frugis pleniſſimorum tractatuum, quos affectos et in mente habes, conſcriptionem abſoluendam! *Vorburgii* memoriam tibi iterum iterumque commendo; puta, *ciuiliter*, vt quod in rem eius appromiſiſti, fiat tuo commodo, atque ſine magno faſtidio moleſtiaue. Tum occaſio tibi ſubnaſcitura eſt digrediendi ad hiſtoricam noſtræ patriæ notitiam, et quid ad eam vel condendam vel perdiſcendam requiratur: de quo argumento licet antehac ad *Taciti Germaniam* ſis peregregia complura præfatus; procul tamen dubio ex illo tempore multum nouæ commentationis ad eiuſdem vberiorem cultum ac illuſtramentum ſuccreuit, cuius in conſcientiam admittenda veniat politicorum turba, talia doceri nunc indiga. Talia vt doceas porro, quæque docuiſti vt aliis quoque edas, omnino interdum turbari debuiſti. De tuis autem in *Grotium* annotatis, quoniam ea me vis celata, tibi amplius negotium faceſſere parcam. Soceri diſputationes amo vel eo nomine, quia tui ſunt ſoceri. *Machiauellicis* tuis num magna ſub prœlo facta ſit acceſſio, reſciri huc vſque non eſt quitum. Legi, prout manu erant exarata, indeque didici non

pau-

pauca, non tralaticia. Ex tuis enim ſemper multum ſane proficio, neminiſque ſcripta lego pari animi contentione, pari videlicet diſcendi cupidine. Politicis me perinde, atque illis ex iuris æterni et poſitiui gentium fontibus petitis delectari, eo ipſo puto liquere, quia ipſa ſunt permultum diuerſa; his *iuſtum ac honeſtum;* illis *vtile ſtatus* agitantibus. Omnino duum eſt conſiderationum vniuerſa *ciuilis prudentia.* In ciuitate videlicet, vt pro meis quidem puſillis modulis rem hanc aſſequor, curat tum id, quod deprehenditur eſſe *vtile* atque conueniens Statui; tum quod *iuſtum* eſt. Circa illud quæ ciuiles actiones, quatenus tales, verſantur, conſtituunt *ciuilem* ſeu politicam *prudentiam* ſtricte ſic et proprie dictam. Circa *iuſtum* alteræ afficiunt *prudentiam iuris.* Ciuilis hæc prudentia in ordinanda, componenda, conſeruanda republica vtilitatis, ſeu eius, quod vſu comperitur eſſe ex re ciuitatis, rationem habet, docens relationem partium inter ſeſe, tam earum, quæ regunt, quam quæ reguntur. Hæc doctrina politices duplex mihi eſt. *Generalis*, quam tradit omnium optime Ariſtoteles, et tu paſſim; dein *Specialis*, quæ tractat certam aliquam reipublicæ ſpeciem,

exempli gratia, regnum ſeu principatum: vt *Lipſius*, et tu ad *Machiauelli* Principem, et alibi de regno, eiuſque differentiis: tum de oligarchia, democratia etc. *Eichelius* item de mixta republica, cuius pars poſterior an prodierit, quæſo, me doce; tum etiam quid habendum ſit de laboribus *Arniſæi*, *Clapmarii* arcanis, *Boxhornii* item Inſtitutionibus politicis, quæ ante biennium cum explanatione ipſius publicatæ ſunt. De *Bodino* denique et *Hobbio*, qui vtrique et ciuili et iuris prudentiæ ſeu æqui prudentiæ communi illi et catholicæ excolendis idonei ſunt et aptari poſſunt. Illum te magni inter nouos ſiue recentes politicarum rerum in vniuerſum tractatores et pro merito æſtimare, bene noui. *Hobbium* quanti facias, ſi recte memini, antehac perſcripſiſti. Quin reperio epiſtolium *Helmſt. d. 23. Ian. 1651.* datum, dum tuas, quotquot digne aſſeruare inter tot Larium mutationes hactenus potui, literas reuoluo: *Hobbii elementa*, ais, *de ciue impie philoſophantur, dum ius regendi omne ex potentia præualente ſuſpendunt, et odium ſeu ſimultates humanas pro fundamento habent ciuilis regiminis. Quis bonus ferat hæcce paradoxa? Autor dignus videtur, quem odia omnium excipiant.*

ant *. Optem reſciſcere, an hodieque idem de *Hobbio* arbitreris, poſtquam haud dubie ex illo tempore legiſti diſſertationem eius epiſtolicam de principiis iuſti atque decori; tum corpus eius politicum, quod ex Anglico Gallice reddidit *Sorberius*; atque huiuſce ipſius diſcurſus et epiſtolas Gallice ante ſeſquiannum editas, quibus *Hobbium* ex inſtituto non ſemel defenſum conſpicies. *Sorberius* hic *Samuelis Petiti* nepos eſt, felici *Milleterii* aliorumque intelligentium virorum, veritatem ac inania papatus dinoſcere non inſcientium, imitamine ad Catholicam vnitatem ex vndabundo ſchiſmatum et ſectarum pelago feliciter appulſus **. Quacum concorpores ſoli ex vero diiudicare norunt, quouſque Apoſtolicæ Sedis poteſtas ſe exporrigat, vbinam deinde terminetur. Segrex nouitas, cum partes in illam conflauerit et inimiciter ſe gerat, talia exiſtimare neſcit; quemadmodum ſciſcit ipſa *oicumenica Iuriſprudentia*, quæ eſt interpres et explicatrix recti et omnis honeſti moris, quæue iudicationum interiores ſcaturigines pandit, in temperanda ciuitate et humani generis communione dirigenda rationem habens iuſti

* Sunt verba *Epiſtolæ* noſtræ *IV. p. 20.*

** Vid. Vita *Sorberianis* præmiſſa.

et iuris, de quo tu ſapienter ſcripſiſti. Hinc dependet conſociatio iuris et imperii. Gemina iuriſprudentia eſt: *Vniuerſalis* et *Singularis*. Illa eſt omnibus populis communis; præſertim moratioribus. Hæc rurſus bipartita eſt: prior et poſterior. *Prior* tradit ius commune humanæ ſocietatis, quod partim ab ipſa natura profectum, partim moribus et pactionibus introductum, vniuerſitatem generis humani, aut certe complures eiuſdem populos inter ſe colligat, et pacis, belli, federum commerciorumque negotiis regendis, controuerſiiſque gentium liberarum dirimendis adaptatum eſt. Hanc auguſtiſſimam iuris ſapientiam *Grotius* noſter, *Seldenus libro 1.* et *Puſendorfius* explicandam ſibi ſumpſerunt. Audit etiam Iuriſprudentia naturalis et perpetua ac publica. *Poſterior* agit de iure cuique genti proprio et ciuili: puta, quomodo ius ciuile debeat condi, et conditum intelligi et executioni mandari. Hæc poſterior pars eſt, ſi proprie loquendum, portio ac ſegmen politices ſtricte ſic dictæ. *Hopperus*, ad quem nihil lectu conducibilius tuo præfamine, inter iuris partes refert. Eſtque vel vera, vel vulgaris, vel aſſimulata. Hæc complectitur facultatem Sophiſtarum, de quibus *Creſollius*, et rhe-

rhetorum, queis de *Voſſius*. Iſta eſt leguleiorum ac pragmaticorum. Illa eſt cum Nomothetica ſeu legiſlatoria; tum Dicaſtica ſiue iuridicialis ſeu iudiciaria. Verſatur vero hæc circa leges iam conditas, vt et exequutioni dentur, et intelligantur recte. Vbi triplex genus interpretandi oritur: *Academicum* ICtorum et Anteceſſorum, vt *Cuiacii*, *Bachouii* etc. *Forenſe*, iudicum in iudiciis, pragmaticorum in foro et curia: quo refero *Antonii Fabri* et ſimilium ſtudia. *Politicum* in ſenatu ſecretiore ſeu ſupremo conſilio, ſiue in ſacro Status Conſiſtorio: huc putem ſpectare operam tuam, quam es pollicitus de *politico legum examine*. Hinc, nempe ex iuris communis prudentia, pendent iudiciorum moderamina et bellorum: horumque ſub notione *iuſti*. Politica iis ſtatumina ſubdunt dogmata et vſus *Artis Imperatoriæ*, cuius finis victoria: tum Chrematiſtices, quam illuſtrant opera *Felwingeri*, *Bornitii* et aliorum; illam *Naudæus* ſyntagmate de ſtudio militari. Accedit *eloquentia*, tam poëtica, quam præprimis oratoria: quo conferunt *Voſſiana* tot inſignia. Vnde et Hiſtorica eniteſcunt. De *Iuriſprudentia*, quam *ſingularem* indigitaui, quæ huius vel illius populi ſeorſim ius proprium et ci-

uile

uile tradit, prout eſt conſtitutum tam publicum, quam priuatum, operoſum me eſſe hic nil attinet. Eſt hæc nil aliud, quam peritia iuris vel Iudaici, vel Chriſtiani, vel Romani, vel Græci, vel Germanici. De huius origine, qua priuatum eſt, tu optime. Leges Germanicas collegerunt *Baſilius Heroldus*, *Fridericus Lindebrogius*, *Goldaſtus*. Græcas *Petitus*, *Deſiderius Heraldus*. Hebræas *Hottingerus*, *l'Empereur*, *Seldenus*. Arabicas *Bibliander*, *Poſtellus*, *Guadagnolus*. Chriſtianas cernimus in *Euangelio*, in *Conciliis*, *Canonibus*, diſciplinis *Eccleſiaſticis*, et iuribus *Pontificiis*. De Romana Iuriſprudentia venuſte diſſeruit Manuali ſuo *Iacobus Godofredus*, *Duckius*, *Zoucheus*, *Paulus Voet*, *Gentiles*, *Forſteri*, *Speckhanius*, *Hahnius*. Tu quoque ad Tacitum. Quam vber ſit Romani Iuris conſultorum prouentus, neminem latet. Hi cum optime iuris intimiora demonſtrauerint, et prudenter ſuper iis ratiocinentur, præ reliquis orbis ſapientibus in hoc ſtudii genere merito quotidiana lectitatione teruntur. Neque perperam faciunt, qui illis quandoque comites iungunt Orientalis iuris interpretes, de quo *Imbouius* Politico Græco, et *Ioſephus Maria Suareſius*; etſi multo ampliora operæ et indu-

duſtriæ ſuæ pretia faciunt, qui S. *Thomæ Aquinatis* et ſolidiores caſuum expoſitores in conſilium aduocant. A quibus tamen omnino ſepoſtos et remotos velim turbam illam et vulgus *caſuiſtarum*, qui nimia indulgentia moralem Chriſtianiſmi Catholici philoſophiam omnem turpiter coinquinarunt. Nouiſſimum noſtrum ius Germanicum duplex eſt: publicum et priuatum. Hoc e *Gailio*, *Mynſingero*, *Swammanno*, *Denaiſio*, *Carpzouio*, *Gylmanno*, *Rodingo*; illud, te magiſtro ac duce, diſcetur longe optime. Tuis enim in Lampadianum libellum diſſertationibus quid locupletius? Tuis Academicis cum diſputationibus, tum iuſtis tractatibus quibuſdam ecquid eſt accuratius? *Limnæum* eiuſque ſimiles Scriptores, habemus, vt indices. Non male hic vtimur *Hippolyti* quoque *a Lapide*, quem vterque noſtrum bene nouimus, libello, bono illo et ſolito ſolidiore; at ſupra modum rigido et partibus obnoxio. In eum qui calamum diſtrinxere *Reinkingius*, *Hagenius* in Comitiologia et *Sluterus*, amabo, vt placent? Hic mihi præ illis ſapit. Sed de hoc et de omnibus, quæ ſcripſi rapido iam ſtilo, oro te, iudicium mihi tuum commoda. Adde, cancella, vre, ſeca. Te enim præceptore et doctore proficere

ex

uile tradit, prout eſt conſtitutum tam publicum, quam priuatum, operoſum me eſſe hic nil attinet. Eſt hæc nil aliud, quam peritia iuris vel Iudaici, vel Chriſtiani, vel Romani, vel Græci, vel Germanici. De huius origine, qua priuatum eſt, tu optime. Leges Germanicas collegerunt *Baſilius Heroldus*, *Fridericus Lindebrogius*, *Goldaſtus*. Græcas *Petitus*, *Deſiderius Heraldus*. Hebræas *Hottingerus*, *l'Empereur*, *Seldenus*. Arabicas *Bibliander*, *Poſtellus*, *Guadagnolus*. Chriſtianas cernimus in *Euangelio*, in *Conciliis*, *Canonibus*, diſciplinis *Eccleſiaſticis*, et iuribus *Pontificiis*. De Romana Iuriſprudentia venuſte diſſeruit Manuali ſuo *Iacobus Godofredus*, *Duckius*, *Zoucheus*, *Paulus Voet*, *Gentiles*, *Forſteri*, *Speckbanius*, *Habnius*. Tu quoque ad Tacitum. Quam vber ſit Romani Iuris conſultorum prouentus, neminem latet. Hi cum optime iuris intimiora demonſtrauerint, et prudenter ſuper iis ratiocinentur, præ reliquis orbis ſapientibus in hoc ſtudii genere merito quotidiana lectitatione teruntur. Neque perperam faciunt, qui illis quandoque comites iungunt Orientalis iuris interpretes, de quo *Imhouius* Politico Græco, et *Ioſephus Maria Suareſius*; etſi multo ampliora operæ et in-

du-

duſtriæ ſuæ pretia faciunt, qui S. *Thomæ Aquinatis* et ſolidiores caſuum expoſitores in conſilium aduocant. A quibus tamen omnino ſepoſtos et remotos velim turbam illam et vulgus *caſuiſtarum*, qui nimia indulgentia moralem Chriſtianiſmi Catholici philoſophiam omnem turpiter coinquinarunt. Nouiſſimum noſtrum ius Germanicum duplex eſt: publicum et priuatum. Hoc e *Gailio*, *Mynſingero*, *Swammanno*, *Denaiſio*, *Carpzouio*, *Gylmanno*, *Rodingo*; illud, te magiſtro ac duce, diſcetur longe optime. Tuis enim in Lampadianum libellum diſſertationibus quid locupletius? Tuis Academicis cum diſputationibus, tum iuſtis tractatibus quibuſdam ecquid eſt accuratius? *Limnæum* eiuſque ſimiles Scriptores, habemus, vt indices. Non male hic vtimur *Hippolyti* quoque *a Lapide*, quem vterque noſtrum bene nouimus, libello, bono illo et ſolito ſolidiore; at ſupra modum rigido et partibus obnoxio. In eum qui calamum diſtrinxere *Reinkingius*, *Hagenius* in Comitiologia et *Sluterus*, amabo, vt placent? Hic mihi præ illis ſapit. Sed de hoc et de omnibus, quæ ſcripſi rapido iam ſtilo, oro te, iudicium mihi tuum commoda. Adde, cancella, vre, ſeca. Te enim præceptore et doctore proficere

ex

ex animo et vehementer etiam atque etiam diſcupio. Libere mecum age, et non oppanſo velo vel tantillo ſimul edoce, quid cenſeas in ordine ad ciuilem iuriſque et ſacrorum prudentiam deinceps pro vſu legendum in moralibus ſeu Ethicis. In quibus apprime diſcenda eſt tractatio de principiis actionum humanarum, quam Cardinalis *Pallauicinus in l. 2.* mihi videtur pulcherrime tradidiſſe: ea in libris Ethicis vulgo deſideratur: vti in politicis neceſſaria illa diatribe de mixtione formarum in ciuitate. Doctrina morum trifariam docetur, ni fallor. Nam eſt aut *paraenetica*, quo ſpectant promiſcua *Theognidis*, *Phocylidae*, *Catonis*, *Epicteti*, *Cebetis*, *Arriani*, *Simplicii*, *Stobaei*: in quem *Grotius* praefatus, in illum *Salmaſius* eſt egregia commentatus. Eodem refero *Ciceronis* Officia, cum *Calcagnini* cenſuris, *Grifoli* item, *Nizolii* et *Maioragii* defenſionibus. *Seneca*, *Plutarchus*, *Philo* aliique huc perinde apponi merentur. Chriſtianorum denique veterum Homiletica; *Eraſmi* item et *Lipſii*; tum *Baconi* nonnulla. Aut Ethica eſt *Characteriſtica* et per apologos, quales *Æſopi*, *Phaedri*, et per morum notationes, cuiuſmodi eſt *Theophraſtus*, *de la Chambre*, *Senaldus*, *Io. Barclaius* in eicone animo-

morum, *Bœclerus* Characteribus Velleianis; *Chiaramontius* denique. Aut eſt *dogmatica* et *Apodictica*; vbi regnat *Ariſtoteles* cum ſuis interpretibus et paraphraſte *Andronico*. *Horneius* item veſtras. *Raynaudus* denique in ſua diſciplina morali, et volumine altero de virtutibus ac vitiis; *Gaſſendus* item in parte Ethica. In œconomiis mihi principe loco eſt *Ariſtoteles*, *Xenophon*, *Septalius*. Quo referam pace tua rei ruſticæ ſcriptores; *Fourmierium* quoque de nauigatione et admiralitate, *Bornitium* de rerum ſufficientia, de ærario. etc. Quid iudicas, mi amice, (ſciſcitor enim ex te non mea tantum, ſed et filii, vbi adoleuerit, tuam in diſciplinam dedendi cauſſa,) de paraphraſi in *Ariſtotelis* Politica *Heinſii*, de Analyſi *Feldii*? Is quæſo, vbi iam eſt? quid molitur? de diſſertatiunculis *Heidmanni*; de *Erycii Puteani lineis*; de *Io. Caſelii* Propolitico? Vides quantum profeceris, dum nolebas amplius turbari quæſitis et emendicationibus meis? Tantum abeſt, inde me ad moderationem talium adductum fuiſſe, vt indidem et omnino luxatas videam, non modo laxatas, habenas curioſitatis meæ. Quæ licet tibi tædioſa videatur, non mihi tamen ideo vel pœnitenda vel pudenda erit. Indignatio enim

vel

vel ſola adiget te ad impertienda mihi ſenſa animi tui, vt ne ſic quidem vnquam poſſis eruditionis tuæ opes et abundantiam mihi denegare, aut contractius admetiri. An ſatis partite me ſupra de ciuilis ſtudii ratione declarauerim, necne? an *vtile* et *iuſtum* rite internoſcere didicerim? an vtriuſque doctrina pariter et ex æquo delecter, tuum eſto iudicium et arbitrium omne. Quo melius tecum propediem de vnis ac ſolis negotiis publicis, qualia in præſens ſub ictu et incude ſunt, agere ſinar, quod videris efflagitare; ecce me ſemel et vno impetu omnibus hiſce literariis curioſitatibus leuare et exonerare volui, teque, antequam modo finiam familiarem hancce ſcriptionem, rogatum percupio, vt ne obliuiſcaris duorum illorum librorum, quos olim in literis ad *Nothaſtum* pollicitus es: quorum vnus *de Comitiis Imperii*; alter eſt *de Regalibus* ſiue *regii fiſci iuribus*: quorum hic regia per omne imperium iura a priſcis vſque repetita temporibus; ille vniuerſam Comitiorum rationem, atque adeo Regis Ordinumque iura in conſultationibus publicis, quænam ſemper fuerint, debet pandere. Hodie profecto magna, vt ſcis, diſquiſitio oritur de comitiorum neceſſitate et vſu, deque Principis Or-

Ordinum auctoritate nixi regimentis. Vides, quorſum deuergant Viennenſes rectores, miniſterio ſuo et Cæſarem et Status peſſumdaturi, niſi obdatur iis repagulum ſat tempeſtiue. Sane ſine hoc vltra fuerit, vaſtabitur tota Imperii oiconomia, et collabetur omnis ſecuritas, qua domi, qua foris; neque nobis pacis, quæ ſine *garantia* claudicat, nec belli a Turca impendentis ratio conſtabit. Sed ad hæc rite expiſcanda atque dignoſcenda opus eſt multo iudicio, ſingulari rectitudine conſilii, ſolertia et æquanimitate: opus patientia et præſentia animi, vt et venia defectibus aliorum ac condonatio indulgeatur, et ad rem fortiter manus admoueatur, ſicubi et quam primum neceſſe id fuerit. Opus habemus ſenſus communis facultate exquiſita in periculis publicis et internis et externis recte dimetiendis et apprehendendis; tum præcipue, in amouendis ac præuitandis prudentiæ architectonicæ moderamento; idque eo magis eſt nunc noſtris rebus erigendis et ſtabiliendis tutandisque neceſſarium, quo eius ignoratio maiorem earundem ruinam hactenus edere ſolita. Mi Deus! quanta vbique in noſtris hominibus inſcitia et ruditas eſt ipſorum principiorum, non tantum primorum illorum *inde-*

monſtrabilium et nobiſcum natorum, ſed maxime eorum, quæ vſu et inductione per experientiam intelligentium ac prudentium virorum formata et firmata ſunt, ſine quorum perfecta conſcientia et ſubactiſſimo prouiſu non poſſunt a quoquam vel capi vel noſci vel iudicari vel dignoſci ſtatus rationes, et *gli intereſſi* Principum, Potentatuum Statuumque. Tandem finio, et diſcam ex te, optime omnium, propediem rerum noſtrarum præſentium dimenſiones, ſicuti de te diſcere ſoleo et ciuilis et iuris gentium ſocialis et omnis vitæ prudentiam. De omni pariter eruditione cetera delicias meas et amœnitates exſpectaturus proxime in epiſtola tua, quam in meum nomen adornas de Auguſta bibliotheca. Vale. Oblitus ne ſim nuperis meis gratulationem de conſiliarii munere, non memini. Gaudeo ſane, allectum te a nobili illo et clariſſimo Principe in numerum eſſe amicorum intimæ admiſſionis. Neque ille intelligentiorem omnium rerum conſultorem adiutoremque reperire potuiſſet, nec vel optandus tibi fuit cultior, melior, præſtantior herus. Huic gratulor te, tibi hunc. Non poteſt proinde quin poſthac frequens ſit inter nos conſiliorum communicatio futura. Plurimum ſane mihi quoque

gra-

gratulatus ſum occaſiones, quas creberrimas voueo, ex te proficiendi. Claudere has literas non poſſum, niſi prius de te cognouero, num quis inueniri apud vos queat adeo Belgice ſciens, vt *Grotianam Iſagogen* in bene latinum ſermonem conuertat, quæ, te optimo iudice, ipſis quin etiam *Iuſtiniani* Inſtitutionibus præferri mereatur, et feliciſſime manuducere ad iuris ciuilis prudentiam par ſit aptaque. De Viennenſium ſtatu ſcieritis procul dubio cuncta. Fingunt formidines Turcarum: corrogatum circummittunt legatos per omne Imperium auxilia in illos, quos nec ſerio metuunt, neque ſibi moleſtos fore prouident. Aſt faxit Deus, ne eorum propediem neceſſario fiant metuentiores! Comitia auerſantur. *Saxonem* ſibi ſuffragantem habent. *Treuir* ac *Bauarus* nil intercedunt: ille aſſuetudine ſeruiendi; hic ſuæ potentiæ conſcientia. *Brandenburgicus* quin paullatim ob ſuammet ſecuritatem priſtinos pro libertate ſtatus publici ſpiritus ſit recuperaturus, non diu dubitabo. *Colonienſis* non quidem reſtitat; neque tamen ſibi dum conſtat omnino. *Palatinus* ipſe neſcit, vtrum malit. Comitia velit, vt ægre aliis ſit; nolit contra, ne ſibi male ſit. Scit enim, quanti in ſe clamores ex *Wildſango* ſint de-

tonaturi. *Moguntinus* meus, vt Cæſarem, ſi a Turca reapſe impetatur, velit adiutum, ita perinde et multo magis velit comitia admaturarier. Pertæſus quippe eſt regiminis illius ſingularis, quod Viennæ prenſant, et ſibi aperte arrogant. Vſque adeo deſipiunt, vt quod maxime volunt, maxime prodant, et tempore incongruentiſſimo ſuis ipſorum rebus. Cum *Moguntino* conſentiunt *Federati* omnes, quibus *Gallia* applaudit. Mirum, ceteros Ordines tam ſupine pro ſuis iuribus elaborare, et nondum aduertere velle artes, quibus inter ſe diuiduntur, et propulſata *Deputationis* inſufficientia et rixoſitate non coïre protinus in iuſtum generalemque conuentum. An dememinerunt conſiliorum *Campanellianorum*, quæ per ruinam dignitatis Principum aulæ regnatrici gradum ſtruunt ad Imperium vnius? Ea euidentiora et clariora orbi illucerent, ſi vernacula, quæ premitur, Hiſtoria prodiret, quam ſub Ferdinando II. ſcripſit *Keuenhüllerus*, Orator in Hiſpania tum Cæſareus *.

CLVIII.

* Prodiit illa dudum, et verſatur in manibus omnium; neſcio tamen, an quiſquam inuentus ſit adhuc, qui hæc *arcana domus* in ea perſpexerit, et orbi oſtenderit.

CLVIII.

Idem agnoſcit Comitiorum neceſſitatem, ſed Cæſarem *Deputationi* Auguſtam prorogandæ inſiſtere dolet.

Moguntiæ d. 16. Febr. 1661.

Iudicium tuum de re Turcica et Comitiali vnice exoſculor. Plane eidem aſſentior, et eandem in ſententiam meo quoque Principi, cum nuper Herbipoli forem, conſului, iiſdem pene adiectis obſeruationibus, quaſi inter nos ita conciniſſet. Iam, dum Turcici periculi formido ceſſat, et Comitia ſatis ſupine promouentur, noua mihi calamitas euenit. Interea Viennenſes Aulici relabuntur in cogitata ſaluti et libertati noſtræ exitioſiſſima, de *Reunione*, vt vocant, *deputationis* in loco medio ineunda. Auguſtam Vindelicorum iam iterato videntur approbare duntaxat ea fini, vt Comitia ſufflaminent, et ſtatus in iurgiis attineant. Quid quæſo, cum illi tam negligentes ſunt in obeundis ſuis muniis, agendum exiſtimas? quid ſuadere Eminentiſſimo Electori me oportet ſub hoc rerum habitu, qualis iam viſitur? Ego ſane imis medullis auerſor omnem illam tartaream *reiunctionem*, ſicut appellant. Ruina enim eſt et deprædatrix iurium Imperii, poteſtque in miſeri-

rimam temporum labem deficere. Vincerent quippe nos et in Electorali et Principum collegio contraria vota. In hoc Epiſcopi pene et Vrbes omnes ſubblandiuntur aulæ. Treuir, Saxo, Bauarus et Brandenburgicus vt affecti ſint, per eſt cognitum vel in vulgus. Errores, qui in republica hactenus inualuere, legibus quaſi ſic ſanciri poſſent. Quod malum profecto eſſet peſſimum, et editurum eſſet infinitas tricas, bella et ærumnas ſine fine. In Comitiis res ſecus incedit. Quæ in collegio Electorio peccantur, vel vno Electorum rectiora edocto, Principum ope, in *correlatione* emendari multa poſſunt. Statuum enim plures adſunt, æquitatis in corpore maior habetur ratio, et magnam partem qui non ſunt *deputati*, pendent a federatorum conſilio. Quo ſtante, quid demum noxæ in publicum, etſi *deputatio* non coëat vno loco, etſi Francofurti nos legitimo loco; alii alibi ſint? Fœdus enim pacem quoquo modo continet, ſaltem impedit quo minus validæ emergant turbæ, donec indictus et actus fuerit Imperii Conuentus, ſiue omnia recte et in nouam de integro *deputationem* referri cum ratione poterunt, ſecuritatis capitibus omnibus ſimul expeditis, in quibus principe loco eſt *Garantia*.

Sed

Sed tuum iudicium audire et ſequi hauebo. Meum *titulum* vt mittam, non poſſum induci. Meum *nomen* noſti. Si hoc non ſufficit, ab *officio*, quo fungor, parum ſperem illuſtramenti. Deus te ſeruet, meque tuis literis et ſcriptis frequenter exhilaret!

CLIX.

Conringius mittit *Antimachiauellica* ſua.

Helmſtad. d. 17. Febr. 1661.

Ad binas tuas debeo reſponſum: fortaſſis etiam cras potero ſoluere, quod debeo. Nunc vero feſtinandum mihi video, ne pereat commoda occaſio tranſmittendi meas in *Machiauellum* animaduerſiones, quod ſciam deſiderari abs te illas, et illæ heri ex typographica officina aduenerint. Mittam vero tibi et illa, quæ in Galliam deſtinaui, exemplaria, vt tua cura Patrono ſeſe ſiſtant, ſimul a bibliopegis recepero, et tranſmittere potuero. Tradet vero hoc exemplar tibi Senatoris Cæſarei, et noſtri quondam Cancellarii, *Bohnii* * filius, iuuenis eximius. Cui ſi viciſſim beneficii

* Plura de hoc videſis in terſiſſime ſcripta *hiſtoria bibliothecæ Auguſtæ p. 75. not. y.*

quidquam præſtiteris, ita vt poſſit ſentire, meam ſui commendationem vſui ſibi fuiſſe, multum me profecto tibi demereberis. Perendie bono cum Deo committam typographiæ elogium bibliothecæ Auguſtæ, in tuum nomen edendum. Hoc excipiet manus vltima ciuilis prudentiæ.

CLX.

Idem breuibus reſpondet prolixæ epiſtolæ politicæ, moderata ſuadens quidem, ſed in fine paradoxus et vix Chriſtianus.

Helmſtadii d. $\frac{18}{28.}$ *Febr. 1661.*

Heri, cum inſperato ſeſe offerret occaſio, miſi animaduerſiones meas *Machiauellicas*; præpeditus tamen celeritate abeuntis *Bohnii* ad binas tuas literas nihil repoſui. Ne quidem nunc vero vacat ſaltem ad prolixas illas tuas, quas $\frac{1}{11}$ huius menſis exaraſti, ex deſiderio tuo reſpondere. Paucis igitur tantum accipe. Quæ in literis illis de ciuilis et iuris prudentiæ affinitate pariter ac diuerſitate diſſeruiſti, perplacent. Et vero accedis iis, quæ de hoc argumento paſſim, cum primis autem libro de ciuili prudentia diſputaui, ſi paucula exceperis: quod apparebit diligenter voluenti

li-

libri illius mei caput tertium. De ciuili quoque doctrina eiuſque partibus probe iudicas. De Scriptoribus illius in nonnullis, fateor, abs te diſſentio. Nec vero de *Hobbio* muto hactenus ſententiam. Non diſſimulabo tamen, mihi non eſſe viſum illius ex Anglico Gallice a *Sorberio* verſum corpus politicum. Si autem illud vacat culpa omni, neceſſum eſt mutauerit doctrinam ſuam *de Ciue*, et ſemetipſum confutauerit *Hobbius*. Id quod ſi fecit, laudo equidem; librum tamen de *Ciue* eo ipſo non probauit mihi, ſed potius improbauit quam maxime. *Sorberii* aliquid legi pro pace Eccleſiaſtica, pium magis, quam doctum. Quo ingenio virum eſſe confirmor etiam tua illa narratione, quod nimirum a *Milleterio* paſſus ſit ſeſe flecti in partes Pontificias, ſeu potius earum partium ſimulatam profeſſionem; cum ipſe *Milleterius* reuera Romanenſibus ſit ſumme inuiſus, et qui inania Papatus dignoſcunt, cuiusmodi ſunt, quos hic recte vocas *intelligentes*, interque eos ipſe *Milleterius*, velint nolint, cogantur anathema dicere Curiae Romanae; non autem illi ſeſe ſubdere: id quod liquide adeo probaui *capite tertio Concuſſionis*, vt omnes aduerſarios rapuerim in conſenſum, cumprimis ferociſſimos illos, *Va-*

lerianum Magnum et *Erbermannum*, Sed hoc nihil ad rem, quam agimus. De politicis Scriptoribus pleriſque itidem recte ſentis, quantum arbitror. De nonnullis tamen eorum aliiſque compluribus cur diſſentiam, docebunt vltima ciuilis prudentiæ, quæ propediem editurus ſum. De iurisprudentia plane conſentis cum iis, quæ libro illo meo de ciuili prudentia docui. Tantum quod nonnulla de tuo adiicis, quorum potiora itidem me multum delectauerunt. Quæ de Scriptoribus nonnullis interrogas, videbis, ſpero, expedita in libro illo de ciuili prudentia: qui quoniam propediem videbit lucem, non eſt, quod de illis hic quidem ſeorſim diſſeram. Sed et de Iuris publici Germanici cum Scriptoribus optimis, tum de recta ratione excolendi illius iuris breui publice docebo nonnulla in meis ad *Lampadianum* librum annotationibus, quas iam tum prælo cœpi commendare, vt ſint ſaltem compendium Iuris Germanici illius. In *Morali Ariſtotelis Philoſophia* quædam recte deſideras: ego multo plura. Omnem enim Iuris naturalis prudentiam iſthuc cenſeo pertinere: nec ordo moduſque tractandi ſatis placet: vis etiam argumentorum Ariſtotelicorum videtur debilior, idque quoniam nec

pro-

prouidentiam diuinam, nec animæ immortalitatem, aut vitæ aliam, quam quæ in hoc mundo hominibus obtingit, felicitatem agnouit. Super quibus tamen tanquam fundamentis virtus omnis ſuperſtructa eſt. Nec enim virtus eſt, niſi inanis quædam animi generoſitas, abſque fuerint illa, quæ modo dixi. De hiſce omnibus erunt alias mihi quædam dicenda, vbi ſimul agam de optimis philoſophiæ illius Scriptoribus. A quo ordine quod remoueas recentiores quoſdam *Caſuiſtas*, laudo: nam profecto ſocii illi eneruant virtutem ſua de conſcientia probabili doctrina, ne alia nunc tangam, quam vtrum rectius tradiderit *Pallauicinus* neſcio. Nec enim hactenus vidi illius in primam ſecundæ commentarios. De ſcientia œconomica dicam in procemio ad *Septalium*, quem, vt et *Ariſtotelis* ac *Xenophontis* libellos, ſeorſim hic edi curabo, iamque tum editioni paratos habeo, monſtraturus ibi, Rei ruſticæ doctrinam ab œconomica plurimum abire; etſi tu, vulgi ſententiam ſecutus, videaris aliter ſentire. Paraphraſin *Heinſii*, et *Erycii Puteani* lineas quanti æſtimem, dixi iam tum in Introductione ad Politica Ariſtotelis. Analyſis *Feldii* non eſt aſpernanda. Auctor in agro viuit, non procul Naumbur-

burgo, ibique ſcholas habet iuridicas. Propol'. ticus *Caſelii* elegans eſt; ſed quantum abſit a plena argumenti illius tractatione, ipſe perſpicis, præſertim facta cum meo de ciuili prudentia libro collatione. De comitiis eorumque iure ſcribere, nimis video inuidioſum fore: itaque an aliquando liceat mihi promiſſis ſtare, dubito. Tempus docebit. *Grotii* Inſtitutiones Iuris Batauici longe præſtant *Iuſtinianeis*, ſuntque omnino digniſſimæ, quæ vertantur in latinam linguam. Qui id poſſit heic loci, noui neminem, niſi quod ſperam, hoc aliquando actum iri a meo ex fratre nepote. Venio ad literas tuas $\frac{16}{6}$ Februarii ſcriptas. Recte cenſes, comitiis vniuerſalibus eſſe opus. Et vero quas affers rationes contra *Reunionem*, quam vocant, *Deputationis*, id euincunt, in Comitiis negotia illa potiſſima Imperii optime; in *Deputatione* vnita minus bene poſſe expediri. Quin igitur Comitia ſint vrgenda, equidem haud dubito. Et vero ſi tantum eſt a bello Turcico periculum, vt volunt perſuadere Cæſareani, etiam maturanda illa fuerint. Quoniam ipſis fatentibus, illa hinc inde ſeorſim conquiſita auxilia non ſunt paria viribus Turcicis, præſertim ſi bellum continuandum fuerit; de maioribus autem auxiliis in

Co-

Comitiis eſt agendum. Ipſorum igitur confeſſione quam ocyſſime fuerint Comitia indicenda, vt in tempore deliberetur de viribus ſufficientibus, et quæ idoneæ ſint in longum tempus. Vtique enim prudentis eſt, ſtatim, etiam antequam bellum incipias, vires ſufficientes prouidere, et conſulere in futurum. Quod *Reunionem* tamen attinet *Deputationis*, neſcio, an poſſit tandem recuſari, ſi vrgeat Cæſar; aut num adeo magnum hinc immineat periculum. Recuſari non poſſe, vereor, quoniam iam tum a noſtris etiam partibus in illam non obſcure eſt Francofurti conſenſum. Poſſit etiam recuſatio illa haberi fortaſſis nimia reluctatio Cæſareæ auctoritati, cum tot Electores et Principes eam amplexentur. Periculum minus erit metuendum, puto, ſi *Deputationi* non committantur expedienda negotia alia, quam quæ iure iſthuc pertinent; reliqua autem omnia ſeruentur Comitiis. Hoc mihi conſilium videtur eſſe moderatiſſimum pariter et ſaluberrimum. Quæ tamen ſententia ſit ſapientiſſimi Principis mei, nondum noui. In vniuerſum ita cenſeo, nullum Germaniæ poſſe obtingere cum ſeruandæ Ordinum libertatis, tum diſſidiorum tollendorum remedium melius, bello Turcico. Sed

Deus

Deus prouidebit, cuius tutelæ te et tua omnia commendo.

CLXI.

Boineburgius mittit *Conringio* epiſtolam *Henrici Iulii Blumii*, Romæ ſcriptam, de obitu *Lucæ Holſtenii.*

Francofurti d. 26. Febr. 1661.

Holſtenium obiiſſe, ſcio, iuxta mecum inuitus comperies de literis *Blumii*, quas ecce! adiungo, et ad meas nuperas reſponſum exſpecto.

Literæ Blumii ad Boineburgium.

Illuſtriſſime Domine.

Quod minime arbitrabar, cum huc venirem, pridie obiit Dominus *Holſtenius* magnumque ſui deſiderium amicis, et famam optimam omnibus reliquit. Hæredem ſcripſit Cardinalem *Barberinum*, vel potius exſecutorem Teſtamenti, quod iam ante biennium confecerat. Quid enim ex illa hæreditate redire poteſt ad Cardinalem, niſi varia ab ipſo aut collecta, aut obſeruata, aut ex Græco verſa? quæ ſane maximi ſunt pretii, cum eum hic inter eruditiſſimos noſtri ſeculi omnes cenſuerint. Bibliothecam, ſi libros manuſcriptos, quos habebat quam plurimos, excipias, legauit patribus *Auguſtinianis*, et publicam eſſe voluit.

Non

Non eſt ea quidem admodum compoſita; ſed ſelectiſſima, et in qua cernas antiquos autores omnes, quotquot vnquam ſunt editi in vllo eruditionis genere, eſſe ex optimis editionibus. Quid conſtituerit de libris, quos iam habebat ad editionem paratos, et quibus non deerat niſi præfatio, nondum ſcio; potero id tamen proxime ſcribere, vbi Cardinalem *Barberinum* his diebus iterum adiero. Morienti non adfui: neque enim exiſtimabam, mortem tam cito ipſum eſſe oppreſſuram. Qui adfuerunt, laudant ſummam eius conſtantiam. Dignus erat longiore vita. Ego vel ideo doleo, quod non licuit mihi eum de omnibus conſulere, quæ cogitaueram, mihique occurrebant. Interea quotidie nouas contraho cum viris doctis notitias: nam tot ſunt, vt paulatim eos cognoſcere incipiam. Inter eos quoque numero vtrumque fratrem *Macedo*; Ieſuitam alterum; alterum Franciſcanum, cuius ſunt opera illa, quæ poſſides. Vir ſane eruditus eſt. Adfuit quoque Nobilis Suecus, *Skytte*, qui Olyſſipone habitum ſancti Franciſci cum fide Catholica ſuſcepit *; ſed abeſt nunc Roma, et Preneſte agit in Barberinorum oppido. Ma-

* Ex Legato Suecico factus *Capucinus*.

Maxima quoque delectatione afficior, cum Patres audio, non ex ſocietate Ieſu tantum, etſi inter eos ſunt quam plurimi et eruditiſſimi; ſed etiam alios, narrantes, quæ in tot diuerſis vtriuſque orbis remotiſſimis prouinciis pro fide Chriſtiana ſuſtinuerunt egeruntque. Sic tempus etiam inter aduerſa non plane ſine aliquo ſolamine tranſigo, dum vos tractatis maximi momenti negotia publica: quibus vt Deus bono Eccleſiæ proſperum ſucceſſum concedat, ex animo voueo, meque tibi quam diligentiſſime commendo. Romæ d. 4. Febr. 1661. T. M. D. obſeruantiſſimus.

H. I. Blum.

CLXII.

Boineburgius narrat, quomodo Cæſareus Legatus ſit dimiſſus, circa *deputationis* tranſlationem ſubtili diſtinctione vtitur, et *Bœclerum* Argentoratum relicturum ſignificat.

Herbipoli d. 2. Mart. 1661.

Diſceſſit hinc hodie Cæſaris legatus cum Electorali Reſponſo, quo Cæſar officii ſatis accurate admonetur, Comitiaque valde vrgentur; ſimul tamen in caſum ſummæ a Turca neceſſitatis ipſi auxilium ad bis millia peditum appromittitur, id-

que

que adiectis non vnis conditionibus. Iam medium locum, quo *deputatio* coëat, Viennæ recoquunt. Tranſlatio autem iſtiuſmodi nobis ſemper diſplicuit, niſi forſan inde nunc Comitia poſſint accelerari. Quid cenſes, ſi Cæſar iis diem dicat, ex. gr. ſub initium anni proximi certo auſpicandis, annon tum adhuc admitti tranſlatio poſſit, iuribus tamen oblæſis ſimul prouiſo? idque per concluſum Francofurti communi conſenſu editum. Duci enim Vienna cum ſuis debet ad leges; trahi non poteſt niſi vi, patriam diſturbante. Aliud eſt, *deputationem* transferre, quo voluere hactenus modo incuſtodito illo et Comitiorum perturbatore; aliud id facere in ordine ad ipſa. Sed de Turca, crede ſis, rem eſſe feriam. Multum modo ſupplicant *Viennici*, ne deſerantur: pollicentur neſcio quid non; etſi iis nil affidam. Sunt tamen alii quidam ipſis peiores, et ſtatui præſenti longe inimiciores, ſuo contenti proſpexiſſe, ſumma publici incuria. Per has Ordinum ſciſſuras regnat aula; nos labaſcimus. Ceterum mitto heic literas *Franciſci Ogerii* ad me, viri clariſſimi, theologi Sorbonici, et qui Comiti

d'Avaux * fuit in cariſſimis. Hoc nomine mitto illas, quod quædam contineant tibi non ingrata, et quæ ad quæſita tua nupera pertineant, ad quas reſpondi. Tua, quæ et publico et mihi promiſiſti, auidiſſime exſpecto. Neſcio, an notitia tibi cum *Blauio* Amſtelodami. Is cum Grotiana Opera iunctim excudat, velim ſciat, *annotamenta in vtrumque Teſtamentum* longe auctiora editis eſſe in manu amici Pariſini, a quo ſi æquo pretio ea redimere volet, ero non inutilis proxenetes. Tui arbitrii facio, quid hac re factum malis. Vale. Audio; quin ſcio ex literis non fallacibus, *Bæclerum* Argentina meditari diſceſſionem. Quid putas, vbinam poſſit ſui vſum in publico præbere? Si Catholicus eſſet, ipſum iuuare poſſem melius. Ei cum *Kiſero* et *Taboribus* male conuenit. Heidelbergæ, aut penes vos ſi locum obtinere poſſet, putem optime locatum eſſe.

CLXIII.

---

* Briennæ Comes cum *Seruieni* ingenium depinxiſſet, *Mazarini* ſimillimum, de hoc viro ita iudicat *Commentar. t. 2. p. 205. L'eſprit de M. d'*Avaux *affectoit une grande netteté et evitoit de tromper perſonne, ce qui eſt d'un honnête homme; tachant en même tems d'être trompé le moins qu'il pouvoit, ce qui eſt d'un homme d'eſprit.*

CLXIII.

Idem poſt varia publica et literaria, in quibus narrat, quibus nominibus *Conringium* ſugillet ac arrodat *Feldius*, *Mazarini* Cardinalis obitum nuntiat, et Concuſſioni Conringianæ minatur.

Francofurti d. 18. Mart. 1661.

A publicis ordiar. Colonienſes ratificationes fœderis prorogati hodie omnes ſunt cum omnibus commutatæ. Comitia Eminentiſſimus Moguntinus ſumme vrget. Vienna *deputationis* tranſlationem, cumprimis in Comitiorum necem, refingere portendit. Nobis ea, ſi vnquam, modo eſt inuiſa maxime, niſi ſi qua forſan inde Comitiorum orgio, admaturatio ac certitudo exterebrari, et ante quidem tranſlationem, poſſit: Nihil autem moderabile mihi ab aula Viennenſi polliceor. Inſiſtemus tamen ſtudiis moderati conſilii, quo patriæ bene ſit. *Machiauellica* nondum accepi, neque *Bohnium* vidi, inſciens quoque, cuias is ſit. Ciuilis prudentiæ liber eſt in ſumma exſpectatione. De *Feldio* gratum, quod ſcribis. Analyſis eius politica non temnenda. Quid in ciuilis prudentiæ capita, ni fallor, nouem illa auſus fuerit, reſcire aueo. Legi eius rei quiddam,

ſed neſcio quo fato minus legendis illius viri opellis afficiar. Dicitur parare quid de principiis et vniuerſalibus iuris vniuerſi. Libens inſpiciam, vbi facultas ac copia eius videndi obtigerit. Ingenio non caret, et Ariſtotelica probe didicit, acutus ſatis, ſed ſingulari philautia laborare videtur. Omnia enim promiſcue rodit vt in *Grotio*, ita et in te. Vtinam quilibet ſuis donis rite vteretur citra alterius incommodum? Deus cuique dedit, quod alteri quandoque deſit. Mira *Feldius* cornicatur de diuerſitate *ciuilis ſcientiæ*, ac *prudentiæ* et *politices*. Etiam vim demonſtrationum, vt *Grotio*, tibi abiudicat. Affanias complures, quibus ſcatet Monitica illa *Feldiana* vitiligatio, memoria recolere nunc non vacat. Nuperis tuis literis nihil iucundius mihi; nihil potius eſt. De *Boxhornii* politicis inſtitutionibus, cum eiuſdem explanatione nuper Lipſiæ editis, quid quæſo ſentis? Mihi non diſplicent. Theologiam, quam vocat, Grotianam *Feldius*, ſpiſſe et craſſe Luteranus, vitilitigat quoque. Te item ſugillat, quod cenſeas, *Ariſtotelis* in ethica demonſtrationes non eſſe ſatis fortes, quod *Ariſtoteles* prouidentiam Dei, et aliam poſt hanc vitam non crediderit. Naſutus eſt nimis. Ait etiam, Rame-

meam te Philoſophiam, Helmſtadii diu profligatam, ex orco reuocare. Maximi ipſe facit ſua ad *VI. Nicomach.* Cauſſatur, abduci iuuentutem a te ad neglectum Iuris Romani, et admoueri neſcio cui prudentiæ ciuili. Dicit, te Mathematum eſſe inſcium. *Sorberii* quid videris pro pace eccleſiaſtica, reſcire geſtio. Quod ais de ſimulata partium pontificiarum profeſſione; *Milleterium* item catholicis eſſe inuiſum, non capio. Illud videtur durum effatu; hoc in facto errorem inuoluit. Paucis enim Curiæ aſſentatoribus et Ieſuitarum nonnullis, qui a catholicis in aliquibus maxime reprehenduntur, diſplicere, id non eſt ſatis, vt catholicis ſumme quis inuiſus credatur. De *Concuſſione* tua ne, quæſo, ſis nimium præfidens. Forte breui et qui demonſtrandi, (cum *Feldio* loquor) peritia, et eruditione ampliore quam quali *Valerianus* innotuit, pollent, ipſi laruam et perſonam detrahent, ſi *Hauuoldi* et *Erbermanni* conatus nondum ſufficiunt. Ignoſce, quod hæc ſcribo. Illam enim ſimulationem, toties bonis viris abs te obiectam, velim parcius diſpenſari, et retorqueri in alios. Sed nihil hæc ad rem. Iudicia tua de ciuili prudentia eiuſque autoribus mihi ſane ſummopere arrident. Deus

modo vires tibi et otia indulgeat, vt quæ paras, edere quamprimum poſſis! cumprimis hæc et notata ad *Lampadium*. Per eſt diu, ex quo breuiator eiuſmodi Germanicorum morum deſideratur. Quam enim exigui ſunt *Brautlachtus*, *Cubachius*, *Beſoldus*, *Beckerus*, *Hagenius*, qui epitomas conſcribere tentauere? *Paurmeiſterus*, *Hippolytus a Lapide* cum ſuo *Slütero*, *Reinking*, *Limnæus* aliique, qua quiſque dote præ altero valeant, tu optime omnium nos edocturus es. Dum hæc ſcribo, et plura molior, ecce! ſuperuenit terribilis ac flebilis nuncius, iſque certus, Eminentiſſimum Cardinalium Miniſtrorumque *Mazarinum* rebus humanis IX. Martii exemptum eſſe. Quæ hinc conſecutura exiſtimem, proxime ſcribam. Mox, credo, huc ad nos vel ipſum D. *Grauellum* rediturum, vel curſorem accurſurum eſſe. Tum plura ſignificabo. Interim, quæſo, noli de Comitiis tua diutius publico inuidere. Inuidiam rei minuit tempus, et ferent maximam partem, qui propediem in ipſis mediis Comitiis rem communem ſerio et ſincere agent. Grotianam Iſagogen, per omnia ſacra oro, fac quis bene latinus, tuuſue nepos, vertat Romanam in dictionem. Plura profecto nunc non poſſum, quin

ne

ne quidem relegere, quæ ſcripſi, præ mera animi afflictione, et in varias cogitationes ſumma diſtractione. Vale, et epiſtolam de bibliotheca Auguſta matura!

CLXIV.

Conringius, poſt publica, *Mazarini* et *Lucæ Holſtenii* obitum dolet, *Boineburgium*que rogat, vt dignum *Concuſſionis* ſuæ aduerſarium in ſcenam producat.

Helmſtad. d. 13. Mart. 1661.

Reſolutionem quidem Colonienſem Cæſareo Legato datam hactenus non vidi; ſummam tamen eius accepi, ſine Comitiorum vel indicendorum adiecta conditione auxilia promittentem. Perinde atque factum eſt a Principibus etiam reliquis; *Caſſelenſem* forte ſi excipias. Ad cuius exemplum inducti cum primis iis, quæ Francofurti conſultata erant, et ſpe certa, in eandem ſententiam reſponſurum Eminentiſſimum Moguntinum, mei quoque Sereniſſimi Principes reſponſum ſuum initio quidem inſtituerunt; coacti tamen tandem ſunt, nonnihil hinc deflectere, viſo, decollaſſe ſpem de Moguntini reſolutione. Vrgent nihilominus et mei Principes Comitia vnice. Quanquam

ego verear, hoc quidem anno parum effectum iri. *Deputationis* tranſlatio fortaſſis poſſit promouere Comitia: certe idonea eſt ad communicanda rectius cum plurimis conſilia de republica, et remouendas querelas de obſtinato Principum quorundam animo in Cæſarem et Electorum pleroſque, atque adeo ad mutuam Ordinum beneuolentiam conſeruandam. Hoc fine videtur tranſlationi illi non temere eſſe repugnandum. Ad hoc, ſi bellum Turcicum moueatur, poſſit illi *Deputationi* committi extra ordinem aliquid ſolito maioris auctoritatis, vt Aula Cæſarea cogatur ſine eius præuio conſilio nihil maioris momenti in bello iſto temere aggredi.

Mazarini obitus dabit quidem aliquid turbarum inter Miniſtros Regios, qui indubie inter ſeſe contendent de primo loco, nemine hactenus præ aliis multum præualente; poterunt tamen omnia facile componi, ſi Rex ipſe ſapit. Sane nunc demum apparebit, quanta ſit ipſamet indoles et ſapientia Regia. Rem autem feceris gratiſſimam, ſi ſententiam expoſueris de iis, quæ euenient. Exemplum *Machiauellicorum*, Illuſtriſſimo Domino de *Lione* tradendum, prima quaque occaſione tuæ curæ committam: miſſurus et alterum,

Gra-

Grauellio deſtinatum. Ille fortaſſis auctoritate ſuperabitur in aula a Comite *Brienna* *: hic moras nectet, ne redeat in Germaniam, niſi ante etiam ſuæ res probe ſint conſtitutæ, quæ hactenus patrocinio Cardinalis potiſſimum fuere ſuffultæ. Quin tu iam acceperis *Machiauellica* mea, non dubito: nec enim poſſum ſequius ſuſpicari de fide *Bohnii*, qui curanda illa ſuſcepit. Elogium Auguſtæ bibliothecæ iam forte eſſet confectum, niſi per quatuor fere ſeptimanas, euocatus a Sereniſſimo Domino meo, conſiliis intereſſe debuiſſem. Editionis tamen hac ipſa hebdomade fiet bono cum Deo initium. Illud opuſculum excipiet plena et vltima manus ciuili prudentiæ commodanda. Pergo interim ſimul in illuſtrando *Lampadiano* libro de Republica Imperii Germanici. De *Feldianis* in IX. priora capita libri mei de ciuili prudentia nihil hactenus vel fando audiui: tantum abeſt vt eius argumenti quidquam viderim. Hactenus ſane exiſtimaui, nulla me parte ab iſthoc homine petitum, quam tacita ſugillatione in ſua ad Analyſin præfatione ad Lectorem.

Hh 5 Quæ

* Ita quidem decebat. Sed Lioneus mox Briennæ Comitem ſupplantauit.

Quæ qualis ſit, facile eſt iudicatu. Quorum tu in literis meminiſti, eorum nihil hactenus intellexeram. Vbi videro, diſpiciam, quid ex re ſit futurum. Calumnias non moror; ſed ſolidas rationes.

Milleterium ** a *Sorbona* acri cenſura eſſe notatum, credebam iam notum tibi eſſe. Habetur illa, et quidem vibrata in librum *Milleterii* de Pace Eccleſiaſtica, ſub fines animaduerſionum *Andreæ Riueti* in Annotata *Grotii* ad *Caſſandrum*. *Milleterium* inuiſum eſſe Catholicis, h. e. iis omnibus, qui viuunt in communione Romanæ Eccle-

** De hoc homine multa narrat *Claudius Sarrauius Salmaſio* ſuo *Epiſtol. 52. 64. 81. 85. 86. 108. 110. 114. 118.* qua poſtrema obſeruat, ſcriptum *Milleterii*, quo cauſſas defectionis ſuæ, ne quem lateant, complexus ſit, licet in ſpeciem fucatæ pietatis compoſitum, *malignitatem* potius prodere. Quæ quoque Magni *Salmaſii* de eius pace eccleſiaſtica ſententia fuit, quamque *Andreæ Riueto* perſuadere itidem allaborauit, ſcripta ad eum longiſſima gallica epiſtola, quæ eſt in editis centeſima. De ſcriptis viri ceteris, quæ pleraque polemica ſunt, videatur *P. Baylius* et *Baylio* inſtructior Continuator *Memoriar. Niſeron. t. 41. p. 311. ſeq.*

cleſiæ, vt tuo ſenſu vocem illam accipiam, non dixi, ſed genuine Romanenſibus, quales ſcilicet ſunt Ieſuitæ, et quos hic appellas Curiæ aſſentatores; qui vtinam ſint pauci! Hi genuini Romanenſes ſunt; reliqui non item. His autem inuiſas eſſe ſententias *Milleterii*, ipſemet concedis. *Sorberii* libellus de Pace Eccleſiaſtica iungi ſolet libro *Samuelis Petiti* de iure Principum edictis Eccleſiæ quæſito, a *Sorberio* edito. Simulatam cum Romanenſibus communionem *Sorberio* et *Milleterio* quid ni obiicere liceat? cum vtique non minus atque nos deteſtentur illi Curiæ Romanæ placita Monarchica (Curiæ, inquam, ipſiuſmet; non adulatorum: ceu liquide oſtendi præfatione in Electionem Alexandri, et agnouit vltro *Erbermannus.* Ne alia nunc tangam) et tamen a communione illius Curiæ non abſtineant. Nec enim hæc communio poteſt eſſe vere ex animo. Fucata itaque tantum eſt, et ſimulata externa reuerentia. Qui illa, quæ abs me in hanc ſententiam in *Concuſſionis* capite tertio, in Præfatione item ad Caſſandrum, aut Conclaue Alexandri diſputata ſunt, vel aggreſſus ſit confutare, hactenus prodiit nemo, approbantibus illa aſſenſu ſuo ipſiſmet meis illis aduerſariis, *Valeriano*, *Haunoldo* et *Er-*

ber-

hermanno. Vt mutem igitur, nihil hactenus me mouere potuit. Si quis Apodictices peritus, citra conuitia, et obſeruatis Logicæ artis legibus, *Concuſſionem* meam euertere tentauerit, libenter a me audietur: nihil enim mihi veritatis indagatione acceptius. Si quem talem poſſis excutere, rem facturus es longe gratiſſimam. Reddo literas *Ogerii.* Didici inde non ſine voluptate, quam parum curent doctiſſimi quique Gallorum tyrannicas Pontificum prohibitiones. Laudo. Hactenus ſane non Romanenſes, ſed noſtri ſunt. Quæſo fac, vt confutatis iis, quæ tertio capite *Concuſſionis* diſputantur, quis accurate doceat, poſſe communionem cum Romana Curia obſeruari, improbata illa Romanæ Curiæ tyrannide. Fateor enim, me non capere. De Anglicano illo opere Critico in Sanctam Scripturam hactenus nihil inaudiueram. Tomi Conciliorum an noua editione poſſint auctiores prodire, docebit dies. Saltem vtique meliora et potiora Conciliorum decreta iam habemus. *Holſtenii* obitum ægre fero. Fuit vir Græce Latineque doctiſſimus, nec leuiter in Philoſophorum ſcriptis verſatus. Optem abs te doceri, quænam eius adhuc ſuperſint anecdota, quibus non niſi præfationes deeſſe *Blumius* memorat.

CLXV.

CLXV.

Boineburgius ſecus geſta indicari ſibi petit, *Lionei* imaginem depingit, variorum auctorum ſcripta diiudicat, et *Concuſſioni* Conringianæ male ominatur.

Moguntiæ d. 30. Mart. 1661.

Craſtini redire equidem paro Francofurtum. Nolo tamen hanc diem tranſmittere, quin eapſe, qua tuas accepi, iiſdem reſpondeam. Verum eſt quod quereris, pleroſque noſtrates minus commode ſe geſſiſſe circa negotium Comitiorum. Reliquis fortiorem vtique ſe præbuit Dux *Neoburgicus*, ſibi ſemper vbique ſimilis in conſiliis pro Ordinum dignitate Vir. In noſtra reſponſione quid deſiderent quidam, vix eſt vt aſſequar. Mitibus verbis rem ſatis arduam et atrocem vrgemus; actione continenter exprimimus, nil remiſſuri, ſi tantundem ſtabilitatis in cetero numero reperimus, quantum *hypercritices*. Quæſo, nota pauculis, ecqua ratione exiſtiment homines noſtro reſponſo pluſculum roboris conciliatum oportuiſſe. Ego in ſinu lætor, Deoque gratiam immortalem deberi agnoſco, quod ſui nos Numinis benignitate vſque adeo erigit, vt Imperii incolumitati non male proſpiciatur. Vltra modum intendere auſa, ſcio,

ſcio, ciuilis ſapientiæ et omnis moderationis normæ parum congruens, neque tuæ mentis eſſe, vtpote qui etiam in tranſlationis opere indulgentem æquo te videaris exhibere. *Mazarini* deceſſu res in Gallia nil mutatæ hactenus ſunt. Rex regere negotia ipſe orſus eſt feliciter, *Lioneo* exoticis in ſolidum concreditis. Rationarium regiminis a prudentiſſimo Cardinale ſuſcepit, pronus in eamdem agendi ex pari fundamento rationem *.

Probæ

* Editus eſt anno 1667. libellus inſcriptus: *Les Pourtraicts de la Cour pour le preſent, c'eſt à dire du Roy, des Princes et des Miniſtres d'Eſtat et autres:* quo *p.* 87. de Hugone Lioneo hæc habentur: *Il eſt de famille noble et a eſté premierement Secretaire de la Reyne Mere, et quand elle fut Regente, il s'avança dans les affaires d'Eſtat de ce Royaume, et Monſieur le Cardinal* (Mazarin) *en mourant le recommenda particulierement au Roy pour ce Sujet. Il eſt un des plus prudens de l'Europe et celuy qui a le plus de froid. et de fermeté de l'eſprit – Il a été depuis Ambaſſadeur avec M. le Marechal de Grammont en Allemagne, et on peut dire que les deux plus adroits et plus ſages* (rafinés) *Politiques de France eſtoient pour lors enſemble à partager cette illuſtre nego-*

Probæ indolis eſt ac *generoſo incoctus Honeſto*: iudicio paullatim maturiore, quam præſentiore ingenio

negociation (et à mettre la diviſion entre les Electeurs). *Il eſt fort homme de bien et de conſcience, et ne ſe veut ſervir d'aucune perſonne, qui ne ſoit vertueuſe et bonne; quoy qu'il ayt eu le malheur ces jours paſſés d'avoir dans ſa maiſon un Traiſtre et infidel à ſon Maiſtre, au Roy et à l'Eſtat: mais il avoit eſté choiſi par un de ſes Commis, et non pas par luy même, et ayant decouvert que ſon ſecret ſe produiſoit aux Ambaſſadeurs eſtrangers, il l'a fait chaſtier ſelon ſes merites après l'avoir fait avouer, qu'il ne luy avoit jamais parlé.* Hiſce intelligendis inſeruiet fortaſſis alius libellus, inſcriptus: *Memoires de Monſieur de Lyonne au Roy, interceptez par ceux de la Garniſon de Lille la Campagne paſſée, le Sr. Heron Courier du Cabinet les portant de l' Armée à Paris 1668.* qui libellus inſertus eſt etiam *Parti XVI. Diarii Europæi.* Pergit pictor noſter: *Il aime la vertu et la ſcience; eſt doux, affable et d'un abord agreable, d'une exacte fidelité pour les affaires du Roy. Et quoyqu'il ſoit Secretaire d'Eſtat pour les affaires eſtrangeres, qu'il entend mieux que perſonne du Royaume, il eſt pourtant preferé à tout autre dans le Teſtament de*

genio: conſtans in recto, neque ſuæ gentis vitio ſui vnquam mutator. Domi omnia ſat bene compoſita atque pacata ſunt. *Condæus*, allectus concilio Rei militaris iuxta cum Turennio, quietus eſt. Aulæ minutas tricas, ſi quas pariet hic ſtatus, facile explicatum iri reor. *Machiauellica* tua necdum vidi, neque memini, cui ea tradidiſti, cum antehac videre. *Graucllum* indies exſpecto. Literæ eius poſtremæ ferunt, feſtinari eius ad nos reditionem plus ſolito. Et opus quoque eſt ipſo præſente. Elogium bibliothecæ Auguſtæ ſitibundus exſpecto: tum ciuilem denique prudentiam, cuius nos exſpectatione tamdiu enecas.

de Monſieur le Cardinal pour donner inſtruction au Roy de toutes les affaires de Lorraine avec le Duc Charles, *qui eſt un des plus fins et de plus adroits de ce ſiecle, et ce fut luy que ce Duc dit qu'il faiſoit bon traicter avec luy, mais que cela ne dureroit que trois jours. Il prit l'occaſion de ſa parole, et fit reuſſir la choſe ainſi que l'on ſçait par le traicté ſigné de part et d'autre.* Scilicet iam tum Galli inhiauerant Lotharingiæ, eamque, cum ferro nonpoſſent, certis pactis regno adiungendam cenſuerant, de quibus duumuiri noſtri ſuo loco et tempore pariter diſputabunt.

cas. Cuinam ea iam, vita functo omnium Status Miniſtrorum nuper Magiſtro, dicabitur? Quidni nemini? Nemo namque illi par hodie ſupereſt: nemo pari redhoſtimento erit gratus. *Lampadiana* Sereniſſimo *Auguſto*, forti Rei Germanicae Statori, inſcribi merentur. Saluberrimum operae pretium libro eo cum notationibus edendo facis. Id genus enim libellus exſtat nullus, et ſi qui exſtant, per ſunt mendoſi, fulturis nixi ficulneis et experientiae aduerſis. *Hippolyti* non malus eſſet, ſi vacaret malis, quae ipſum reddunt infamem, tum et niſi hypotheſes ſupponeret quaſdam politicas ſupra modum liberales. *Feldii* aliqua in IX. priora capita ciuilis prudentiae nuper legi Francofurti, prolixa equidem, quae commodato nactus eram ab *Spechanio* quodam, qui filii *Scheferi* ductu mihi innotuit. *Sorbonae* in *Milleterium* cenſura, ab *Andrea Riueto* ſuo libello ſubiuncta, edita fuit ante illius conuerſionem **. Pridem eam legi. Optem lecta tibi eius omnia. Non inde nil ad te frugis pertineret. Si qui praeter catholica fidei dogmata oſtentant res alias pari

** Et quidem a Syndico ſolo, quod *Milleterius* iactabat, conſcripta. Vid. *Baylius* voc. *Milletiere* lit. *F*.

religione amplectendas, non ii ſane ſunt genuini Cathôlici, ſed Zelotæ ſine prudentia. His non *Milleterius* modo, ſed et complures ipſo maiores diſplicent; perinde vt *Calixtus*, olim *Melanchton*, et alii ceteris Proteſtantium, cumprimis *Calonianis*, multa calumnia colaphizantibus immerentes, ſeque meliores. His tamen, quotquot ineptias Witebergæ et reliquæ veſtratium turbæ probare abnuitis, nihilo inefficacius vos creditis ſidei ſalutaris communione concorpores. Quid vero arbitrer hac ſuper re, proxime pandam. Neque *Concuſſio* illa tua impune feret ſuam inclementiam. Cui enim bono tantum Sedis Romanæ odium, quæ plus in nos boni contulit, quam vt tot inceſſenda ſit opprobriis? *Sorberii* non eſt is libellus pro eccleſiæ pace, ſed ipſius *Petiti*, cuius opuſculo de iure Chriſtianis per principum edicta quæſito ſubiectus eſt. *Ogerius* tui amans eſt, quin obſeruans etiam. Multus mihi cum ipſo in Gallia ſermo de tuis plane eximiis in eruditione vniuerſa laboribus. De Anglico in S. Scripturam opere ſane plæclaro propediem ſubmittam *Hottingeri* diatriben lectu digniſſimam. Si quid putes Conciliorum editioni adiungi poſſe, et quid in recuſione eorum obſeruandum cenſeas,

ob-

obſecro mone. Scribam de iis, quocunque modo voles, ſine tuo auſpicio, ſeu meopte ſolum nomine, ad amicos in Galliam, qui talium ſunt appetentes. *Holſteniana* inedita vbi Roma accepero, tibi ſignificabo continuo. Sed cogor hic finire. Francofurto plura fortaſſis, ſuppeditante tum quoque vberiore de publicis argumento. Vale, carum et incomparabile caput! meque ama porro. Mitto hic leſſum in manes *Freinſhemii*, acceptum Argentorato a *Bœclero*. Eſt oratio bene latina, neque inamœna ob fœtus ineditos.

CLXVI.

Idem expetit, vt *Conringio* internuntio *Titius*, Theologus Helmſtadienſis, opus vnionis adgrediatur, ipſeque initium faciens oſtendit, quæ tale quid tentantibus præiudicia abiicienda ſint.

Moguntiæ d. 31. Mart. 1661.

Heſternis addo pauca. Scriptum ante omnia, quod ex officina immanis, quicum *Baclero* male couuenit, laudatoris * recens prodiit. Debeo ti-

* *Io. Friſchmannum* intelligit, hominem turbulentum et complurium ſcriptorum ſatyricorum auctorem, qui reſidens apud Argentora-

tibi interdum eiuſmodi rependere in qualecunque tandem gratitudinis auctoramentum pro tranſmiſſis tot tuis bonæ frugis plenis in ciuili argumento lucubrationibus. Dum deſit mihi aliud luculentius ac vnctius quid; ſpero, te paruo hoc contentum fore, et animi mei inde prolixitatem duntaxat agnitum iri. *Friſchmanni* hæ cartæ vel hoc nomine mihi non iniucundæ ſpectatu apparent, quod temporis haut illætabilis, et quod tot arduas orbi paces progenuit, memoriam et imitamina repræſentant, et in verſus colligunt ſubruſticos pacificæ innocentiæ inaffectatam ſimplicitatem. Vtinam et Chriſtianis in fidei dogmatis ſua quoque redeat conſenſio, tranquillitas atque dilectio! Sed Veſtrates in eam tam parum videntur propendere,

---

toratenſes Regis Galliæ legatus dici gaudet, profundæ homo mentis, et quem æque moroſum ac prudentem ex facie coniicias, iudice *Pruſchenckio* apud *Struv. Act. liter. t. 1. faſc. 8. p. 70.* Simultatum eius cum *Bæclero*, exercitatum cauſſa et origo panditur *collect. libr. rarior. t. 1. p. 243.* in notis ad *notitiam gentis Burrorum*, quam tamen non a *Friſchmanno*, ſed a *Berneggero* filio editam fuiſſe probat ſæpius laudatus nobis Auctor *hiſtor. biblioth. Auguſtæ p. 202.*

dere, vt ſpes de illa omni ſit in præcipiti, vel penitus decollet. Nolunt enim anquiri in germanas et genuinas ſuæ ſeceſſionis cauſſas, conuenienteſque medelas. Nec *Spanhemius*, vir cetera ingenioſus et pereruditus, neque *Hulſemannus* veſtras, huic commentationi vel per literas, nedum coram, admoliri mentem volunt. Si forte *Titius* a ſua facilitate impetrare ſuſtineat, vt ſalubrem iſtanc operam chriſtianiſmo catholico vna enauare deſtinatus ſit; obſecro, id ſignifica. Faxo, vt vir pius, prudens, doctus et moderatiſſimus ** cum illo communionem epiſtolarem me internuncio inſtituat, quocunque modo et ordine volet. Tantum autem tibi eſſe otii et a politicis laboribus, quibus nos omnes feliciſſime erudis, et a publicis, quos Sereniſſimo tuo et Germaniæ vniuerſæ debes, nec credo, nec velim. Si tamen proxenetes et conciliator illic tu operis huius vtiliſſimi eſſe ſuſceperis, perinde ac ego hic, ſi ita me finis, facere occupo; poteris tum et faciliime et vbere cum fructu tuas præclarus cogitationes in literis ad me capitali negotio colluſtrando atque

** *Petrum Walenburchium* in mente habet, de quo mox plura.

compendifaciendo impertiri et commodare. Caueamus vero vtrobique, ne diſſimulentur poſtrema partium et recentiſſima argumenta, neue vnus alteri impingamus demo multotiens dudum diluta. Prope animum aduortamus, quo legitima et veterum Chriſtianorum mori et rectæ rationi conſentanea ſit diſputatio. Qua fini plurimum, imo vnice, conducit, qualis in te excellens et ſumma eſt, vera philoſophia et Antiquitatis ſacræque Hiſtoriæ ſolito curatior intelligentia non modo, ſed et multus iuriſprudentiæ vſus. Ad mutuas enim demonſtrationes atque probationes quid accommodum magis, quid aptius, quid comparatius? Nolimus quoque probris nos mutuis diuerberare, quæ a priuatorum vel dictis vel factis deſcendunt, quæ ſectam, non doctrinam, in qua ſalutem ſibi quiſque ſperat, conſtituunt, quæ per rerum humanarum volubilitatem ac viciſſitudinem ne quidem vel mentis commentatione fingi alia poſſunt. Cui bono exprobare reciproca animoſitate vnum alteri ſimulationes, verbera conſcientiæ, fiduciam in mundi vanitatibus! Qui Luteranum Luteranus articulum, a ſymbolicis veſtris libris et Theologis pleriſque omnibus traditum et ſalutis dogmatibus accenſitum de vbiquitate Humanitatis Chriſti, quem *Calixtus*, ſe-

nex

nex vtique cordatiſſimus, illaudabilem vocabat; Qui Caluinianum Caluiniſta de abſoluto reprobationis decreto inficiatur: num, ſodes, is ideo non ſinitur vel quit perſtare in Fidei et Eccleſiæ vel Lutericæ vel Reformatæ communione? Ecquis veſtrum, de erectioribus animabus loquor, approbat inconſiderata et incondita *Luteri* effata? *Formulæ*, quam appellant, *Concordiæ* definitiones, magnam ſui partem Vobismet ipſis inacceptas, quæque vnis alteriſue inter altercationes, quibus non caretis, excidere ſolita? Quis probi ac ſani cetera ſenſus Caluinicola admittit omnia *Caluini*, *Bezæ*, *Buchanani*, *Puritanorum*, *Independentium* aliorumque licentioſiora dogmata? Quotuſquiſque Proteſtantium, nempe bonorum, cuiusmodi pleroſque eſſe reor, comprobat *Indifferentiſtas* et *Atheiſtas*, quibus et veſtri cœtus abundant, vtpote per omnem promiſcue partem veris Vbiquiſtis? Annon in Caluinianis reperti, qui Dordracenas quoque ſententias acri cenſura perſtringerent? Illine proinde communicare in fide cum ſuo grege non debent? Quid ſimulati heic eſt, dummodo in iis plene conueniatur, quæ vnanimitate perpetua, ſi qua in ſegregum turba eſt, ceu creditu, ſperatu, factu ad æternam bea-

titudinem neceſſaria habentur? Quid de Apoſtolicæ Sedis *ſuprematu*, et in rebus *indeciſiuis* auctoritate falli neſcia, reapſe Eccleſia Catholica, ab omnibus Sectis hoc nomine, hic concordibus, cetera diſcordiſſimis, irreconciliabiliter oppugnata, ſentiat, bene noſti, ſi noſſe velles. Si etiam adduci poſſes, vt, debita *Catholicorum* noſtrorum dogmatum et *Theologicorum* ſub diſtinctis notionibus adhibita diſcretione, rem omnem ſincere et procul ſtudio partium, peroſus tandem ferale ſchiſma, paullo vnitatis a Chriſto imperatæ omnibus cupientior, ad animum reuocare velles; non poſſet, ſciô, quin gratia S. Spiritus illucente, pro egregia tua prudentia et perſpicacitate cetera, facile eſſes et plene aſſecuturus cuncta inania molimina tuæ illius ſuperciliofæ *Concuſſionis*, quam, quia ita vis, vt morem tibi geram, faxo adhuc alii elidant. Etſi enim iam tum ſatis ſit vniuerſum illius machinamentum a diuerſis diſcuſſum et profligatum; expedit tamen, vnam rem diuerſimode et nouo ſemper illuſtramentorum genere explanare, et falſum multis modis euertere, veritatemque ab eius offuciis vindicare, quæ non poteſt vnquam ſatis defendi. Non deſit copia virorum in Eccleſia, qui optime ſciant demon-

monſtrationum Euclidearum, Ariſtotelicarum et aliarum omnium, vndecunque accerſantur, vim, pro diuerſo rerum habitu, et diffringere, et ſuam in rem viciſſim euibrare. Hi docebunt te tuosque in religione conſecraneos artem dinoſcendi Catholica a Theologicis; Fundamentalia a Scholaſticis; vera a veriſimilibus; hæretica a tolerabilibus. Eam tamen nec male *Grotius* quoque oſtendit aureolis ſuis libellis, cumprimis poſthumo, cui nomen inditum, *Diſcuſſio Apologetici Riuetiani.* Quæſo, annon *Grotio* tantundem confidi poteſt, quantum *Luthero*, homini, vtut non indocto, at multæ labi obnoxio, quam in ipſo ſancti et prudentes viri, et ipſiſſimi quandoque ſectarum cocionatores animaduerterunt? An non perinde fidendum *Eraſmo*, *Caſſandro*, *Franciſco Balduino*, *Wicelio* tuo, ipſi *Paulo Seruitæ*, *Marcantonio* de *Dominis*, *Ioanni Barclaio*, aliis innumeris, in omni parte doctrinæ verſatiſſimis, qui in vnitate Catholica Sedi Romanæ concorpores mori maluerunt, quam nouandi opificibus in ſchiſmatis diſcrimine aſſentiri? Ante omnia velim, ſi Gallice ſcitis, *Perronii* et *Riceliaci* Cardinalium; *Veronii* item in quibuſdam; tum *Milleterii* libros, nec non nuperam *Sorberii* pro ſui conuer-

ſione dlatribam, legi; *Belleii* item, *Walenburchii* denique. Vel ex hiſce ſolis abunde cognituri eſtis, an nos feriant tela, quæ in Eccleſiam et S. Sedem tam vehementer contortum itis. Cardinalis *Pallauicini* Tridentina breui Latine editum iri ſpes eſt. Qui Italice non ſatis ſcientes ſunt, affatim tunc inuenient, quod expendant. Quanquam forſan nec admodum neceſſe eſt, noſtrates vobis Doctores commendare, cum pleraque noſtra vel ipſi ſchiſmatici inter ſe colliſi, nunquam ſibi quicquam lucrati, ſed eccleſiæ armis veritatem tuiti, ſupra quam dici poteſt, luculente propugnauerint; prout diuinam inter *epiſcopum* ac *presbyterum* differentiam, et omnem hierarchiæ oiconomiam nobis euictam dedere Angli pſeudepiſcopi, et præ omnibus optime *Hammondus*, laruatus preſbyter, contra *Blondellum* et naſutum *Salmaſium;* etſi ille primatum ex iure vetuſtiſſimo eccleſiaſtico: diuinum ſaltem diffitetur: laborioſiſſime et ad oculum monſtrauerit. Ieſuitas faſtidis. Laudarem alias *Erbermanni* Anti-Ameſium, vbi de regimine Eccleſiæ non male diſſerit contra *Ameſium*, modiciſſimum Philoſophum et mendoſiſſimum Analyticum. Quæ de Papæ auctoritate in temporalibus diſputat, ea in medium

um relinquo. Non enim ſpectant fidem, neque credi iuſta; ſolentque accurate et ab ipſis Catholicis intra verum modum incuſtodite dicta quorundam limitari, neque ignota ſunt ſcripta in id quorundam Anglorum Catholicorum, Gallorum, Venetorum, Germanorum; quin nec in Siculis, et in media Hiſpania deſunt, qui hic nihil niſi moderabile ſuadeant. In Scotis quid Barclaiorum fama clarius? Ipſa Roma inſurrexit contra *Carerium* et *Martham*, papalis Imperii nimios amplificatores. Nota eſt quoque Luſitanorum circa hoc negotium opinio; Polonorum item, Hybernorum quorundam, et aliorum Catholicorum, qui ne *Bellarmini* quidem, viri cetera ſanctiſſimi, moderatiorem ſolito creditam ſententiam ferre poſſunt. Sed abrumpo filum, non dubitans, quin ſis admiraturus tuorum Comproteſtantium heſterni *Abrami Freinſhemii* et *Friſchmanni* venerationes, et, ſi veſtris hominibus nouis creditur, idololatricas adorationes, quibus ille *Ioannem Freinſhemium*; hic Reginam Francorum colit. Dolendum, eos, qui tam adulatoriis *Aue et ſalue Regina* vocibus mortales, nulla celſa virtute præcellentes, aut æterno Numini gratos, ſingulari nomine tantis laudibus atque adeo teneris mactant allocutionibus, eos ipſos, dolendum eſt, inquam,

quam, vertigine quaſi et vaecordi indignatione agitari, quando DEIPARÆ VIRGINI ac Triumphanti in cœlis Eccleſiæ congruens honos impenditur. Nihilo fortiores ſunt veſtri in abuſus cum horum cultuum, tum aliarum rerum, clamores. Nemo magis in illos inuehitur ipſa Eccleſia, quæ per Concilia oicumenica Epiſcopis ſingulis imponit peculiarem de talibus procurationem, quæ quod minus curate proficit, non Catholicæ eccleſiæ, ſed hominum oſcitantiæ adſcribendum eſt. Anomalias etiam varias et aberrationes circa illa obſeruat prudentiſſime *Theophilus Raynaudus* ſuis in Heteroclitis. Vnum addo. Omnia forent in vado, et extra omnem litigii aleam, ſi Catholicorum ſenſus, cultus, vſus recte intelligerentur ab iis, qui eos vitilitigant. Totius rei cardo in vera rerum controuerti cœptarum perſpicientia atque cognitione præprimis vertitur. Plura molientem ſcribere manum ipſe inſtans veredarii diſceſſus ſiſtit. Vale, vir Ampliſſime, et me, ſi merebor, ama.

CLXVII.

Conringius Machiauellica ſua mittit *Boineburgio* ad *Lioneum* Pariſios curanda, et neceſſitati Comitiorum inſiſtit.

Helm-

Helmſtad. d. 27. Mart. 1661.

Mitto exemplar *Machiauellicorum* meorum, ipſimet Illuſtriſſimo *Lioneo* conſecratum, idque tuæ curæ etiam atque etiam commendo. Nec vero dubito, haud grauatim hanc te curam ſuſcepturum, cum vltro ea expetieris, nec habeam temere alium, qui id te rectius poſſit. Laudabis vero ſaltem conatus etiam meos, ſi ipſa forte opera laudem haud mereatur: vltra meritum enim commendari me nolim. Libello incluſi epiſtolam mea manu ad *Lioneum* exaratam, quam lectam poteris ſuo loco reponere. Domino *Grauellio* nihil nunc mitto, quoniam ille Francofurti exſpectatur propediem. Viſum enim eſt, in id vſque tempus et ſcriptionem literarum et libelli miſſionem differre. Quamuis enim ille etiam obtulerit ſuam operam in libelli ad *Lioneum* curatione, te vnum tamen laudatorem mihi nunc ſufficere arbitror. Quid reſponſi tandem retulerit a Sereniſſimis Principibus meis Legatus Cæſarius, indubie iam vidiſti. Senſiſti vero ſimul, quam noſtri illi optimi Principes longe generoſius et prudentius indictionem Comitiorum vrſerint, tanquam primam auxiliorum conditionem, quam eſt factum a quoquam Principum alio; illis etiam, qui vo-

lunt

lunt videri maxime ſtrenui in curanda Imperii ſalute aduerſus aulæ inſidias. Non dubito autem, Cæſareos haud indicturos Comitia, niſi extremo cogente periculo Turcici belli. Sed et vereor in vicinia motus ob Bremenſium inſolentiam, et vim Suecicam iam tum paratam. Qui ſi oriantur, non fortaſſis fuerit conſultum, auxiliis in Hungariam miſſis domi latera noſtra denudare. Faxit Deus, vt compoſitis rebus firma ſtet Germaniæ tranquillitas! A tranſlata Auguſtam *Deputatione* non equidem exſpecto Comitiorum maturationem, cuius ſcilicet vnicus cuneus eſt periculum a Turca ipſimet Cæſari imminens; dandum tamen ſaltem hoc fuit et Cæſari et Principibus aliis, ne videri poſſent iuſtam habere conquerendi cauſſam. Sed et caueri facile, niſi fallor, poterit, ne quid Auguſtæ detrimenti accipiat reſpublica. Vale.

CLXVIII.

Boineburgius auguratur, fore, vt Comitia habeantur.

Francofurti d. 13. April. 1661.

Accepi faſciculum, cui *Machiauellica* indideras. Legi etiam quas *Lioneo* ſcripſiſti.

ſti *. Curabo omnia diligenter cum proxima ſe-cura occaſione, et faxo reſpondeat. Elogium Auguſtæ bibliothecæ in horas exſpecto, vt et propediem librum exſpectatiſſimum de ciuili prudentia. Auide quoque legam *catalogum lectionum* veſtratium in proximum ſemeſtre. *Grauellus* nondum rediit, ſed credo breui adfuturum. Reſponſum Ducum Brunſuicenſium mihi ſumme placuit, et ipſi Eminentiſſimo Electori, qui, vt antehac ſcripſi, ſatius duxit conditionem tranſlationi *deputationis* apponere, quam auxiliorum in Turcam promiſſo. Hæc enim neceſſaria eſſe poſſunt ſine Comitiis; illa careri poteſt denique, ſi mos patriæ et Ordinum iura in ſaluo eſſe debent. Meo Principi ego nunquam ſuaſi, nec vnquam ſuadebo vel minimam in illud heteroclitum tranſlationis negotium conſenſionem, niſi vnico hoc caſu nuper memorato, ſi nempe Comitiis dies præfinitus ante ac prædeterminatus fuerit, idque ita, vt ſimul omnis aulæ eluſio præcaueatur, et infinitæ comperendinationi obex obdatur. Vbi autem animaduerterimus, pleroſque *deputatos* heic ſuperſtites etiam ſine conditione Comi-

mi-

* Legemus et nos illico. Alia enim eſt ab his epiſtola, quæ præfixa libro *Oper. t. 2. p. 981.*

mitiorum tranſlationem illam, multiplicis mali parentem, malle; quod certe nunquam fore confidimus: tum erit tempus et nobis aduigilandi. Proxime plura. Interim abs te plura exſpecto, tui ſane amantiſſimus.

CLXIX.

Conringius ad *Hugonem Lioneum*, cum ei *Anti-Machiauellica* ſua nuncupata tranſmitteret.

Illuſtriſſime Domine.

Videt Illuſtriſſima Excellentia Tua, quantam ego rem ſim auſus. Si in eo peccatum, parata mihi excuſatio a nominis et dignitatis Tuae ſplendore pariter et inuſitata humanitate: quorum ſcilicet ille mouet quemuis ad cultum; haec etiam promittit fauorem ac beneuolentiam cultoribus. Sed fortaſſe non eſt fas quicquam ſiniſtri ſuſpicari, aut metuere. Eoque nec dubito, facturum Te, quod petii, nempe patrocinio Tuo et me, et conſecratum libellum dignaturum, ſi lectionem eius et diiudicationem negotia publica haud permiſerint. Quod ſi quid viciſſim in commodum inclyti Gallorum Regni, aut in honorem Illuſtriſſimae Excellentiae Tuae queat a me in poſterum

pro-

proficiſci, id numquam neglectum iri, ſancte ſpondeo. Helmſtadii Saxonum in Academia Iulia IV. Kal. April. cIↄ Iↄ C LXI.

CLXX.

Boineburgius mittit *Couringio Furſtenbergii* epiſtolam Roma ſcriptam, et ſatyram in *Mazarinum* Cardinalem.

Moguntiæ d. 18. April. 1661.

Iam demum hac ipſa veſpera accipio miſſu *Bohnii* Animaduerſiones tuas in Principem *Machiauelli.* Auide exſpecto elogium Auguſtæ bibliothecæ, ac ciuilem prudentiam paullo poſt. Quæ heri Roma accepi, ecce! tecum communico. Literas *Furſtenbergii* * amanter repoſco, ſi ita tibi videbitur. Iungo malignum elogium Cardinalium Eminentiſſimi. Si qua ei vera inſunt, noſtrum non eſt præſtare. Auerſamur autem merito dicax gentis eius ingenium, quam tantus Miniſter vtique reddidit glorioſam. *Grauellus* cis octiduum ad nos redibit. Publica mire confuſa ſunt,

---

* Harum quoque copiam facimus lectoribus noſtris cum ob dignitatem ſcribentis et argumenti præſtantiam, tum quod *Furſtenbergius Boineburgium* adpellitet *cognatum* ſuum.

ſunt, potioribus ciuium ea negligentibus ſupra omnem exſpectationem. Vertigo mihi oboritur et mœror iuxta, quoties illorum ſubit animum recordatio. Neſcio, an non indies propior nobis immineat diuina Nemeſis, qui et pacem domi, et foris bellum vel temperare, vel adminiſtrare neſcimus. Vale, mi optime.

CLXXI.

Ferdinandus Furſtenbergius ſignificat *Boineburgio*, quæ ſcripta affecta *Lucas Holſtenius* reliquerit.

Romæ d. 2. April. 1661.

Illuſtriſſime Domine, Cognate obſeruandiſſime.

Ita eſt, maximum interitu *Lucæ Holſtenii* damnum fecerunt bonæ artes, et literæ Græcæ ac Latinæ. Ex operibus eius prælo typographico deſtinatis nonnulla ſcribenti in mentem veniunt, inter quæ ſunt *Stephanus de vrbibus*, et *Frontinus de aquæductibus*, emaculati ac doctiſſimis notis illuſtrati; *Anaſtaſius Bibliothecarius* certis locis emendatus et pluribus auctus; *vitæ multorum Pontificum* hactenus nunquam editæ; *Concilia Africana* collecta et ordine digeſta. His accedunt complura veterum *Platonicorum Philoſophorum* monumenta, aut nunquam publicata, aut

in

in latinum ſermonem verſa. Vltimam autem typothetæ manum exſpectant luci publicæ proxima hæc eius opera: *Regulæ* veterum *monachorum*; *indiculus*, ſeu vetus *Formularium Summorum Pontificum*; *Concilia Romana*, quæ edenti mors manum iniecit. Pleraque autem hæc omnia Sereniſſimo Cardinali *Franciſco Barberino* hæredi obuenerunt. Bibliothecam ſuam, exquiſitiſſimis libris editis refertam, *P. P. Auguſtinianis* legauit, vſui publico exponendam. Eius catalogum nactus eſt *Blumius* noſter, qui nullo eum negotio tecum poterit communicare, Moguntiam reuerſus. De *Browerii* libro maximas tibi gratias ago, cuius etiam liberalitati imputabo faſciculum, *Lucæ Holſtenio* inſcriptum, ſed, eo nunc defuncto, per *Blumium* noſtrum mihi addictum. Si quid ex *Holſtenii* operibus abſolutum fuerit, curabo certo certius vt nanciſcaris. Interea vale et me, vt facis, ama, Tui ſtudioſiſſimum, *Ferdinandum Baronem de Furſtenberg*.

CLXXII.

Conringius mittit initia elogii bibliothecæ Auguſtæ, *Mazarini* diuitias expilationem regni prodere autumat, et *Lioneo* ſe laudatum fuiſſe ſperat.

Helmſtad. d. 19. April. 1661.

Hoc ipſo momento quartas accipio. Etſi igitur propoſuiſſem ſilere tantiſper, donec integrum libellum de bibliotheca Auguſta mittere liceat; ne videar peccare ſilentio, muto conſilium, et in anteceſſum mitto plagulas hactenus excuſas libelli iſtius; quamuis ſperem, et reliquas intra dies decem circiter poſſe ſubſequi. Quæ accipis, et ſcripta pariter, et edita ſunt hoc Aprili menſe, vt ſolent mea omnia eſſe extemporanea. Vtinam non diſpliceant! Videbis, prolixe initio a me actum de editione Indicis, quid ſcilicet eam impediat. Qua de re iam tum ex ſententia optimi Principis quædam ſcripſi. Accipies vero breui, et quidem fortaſſis vbi meus libellus prodierit, ipſiuſmet Principis reſponſum ad tuas eodem de argumento, ne quid porro dubites de propenſiſſimo Principis ſtudio in iuuanda re literaria; tuto autem poſſis negatam Indicis editionem magnitudini eius adſcribere. *Furſtenbergii* literæ, neſcio, dolorene me potius, an gaudio affecerint. Enimuero quæ ſub prælo iam ſunt, proditura breui ſpero: quo nomine lætor. De reliquis autem, quamuis affectis et typographiæ deſtinatis, propemodum deſpero, gnarus, quæ ſit inuidiæ et æmulationis violentia in animis Italorum. Indiculus

lus editorum *Allatii* placet; quamuis ſimiles indiculos iam tum ſæpius nobis ille dederit, non iniqua fortaſſis gloriæ cupidine. *Mazarini* opprobrium vtinam omni ex parte ſit mendax! At vero immanis illa hæreditas nimium quantum videtur prodere Galliæ expilationem. De Regia tamen auctoritate illum optime eſſe meritum, nemo prudens negauerit. Reddam Furſtenbergiana aliaque, vbi deſcripſero: nunc præ feſtinatione non vacat. Animaduerſiones meas tandem aliquando curatas eſſe, gaudeo. Exſpectabo proxime cenſuram tuam, et quidem procul omni affectu. Quod *Lionco* exemplar tranſmiſeris, habeo gratias maximas: nec enim dubito, acceſſiſſe comitem tuam laudationem. Domino *Grauello* ſcribam, ſimul accepero aduenisſe. Reipublicæ mala etiam me cruciant, tantus cum paſſim obtineat eius neglectus, aut ſtupida ignorantia. De hiſce proxime vberius, vt et de aliis præcedentium literarum argumentis. Vale.

CLXXIII.

Boineburgius Legati Gallici reditum nuntiat, de rebus Imperii ſollicitus.

Francofurti d. 10. Mai. 1661.

Plagulas præcedaneas cultiſſimi tui ſyntagmatis de Auguſta bibliotheca ſimul atque nactus ſum, continuo perlegi, idque ſumma cum voluptate, et mentis compendio ac hilaritudine. Omnia inibi per mihi placent pariter, ac politicæ in principem *Machiauelli* notationes. De ciuili prudentia, quæſo, ne nos diuturniore exſpectatione affligas. *Grauellus* rediit. De publicis rebus multum ſcribi poſſet, et nihil ſcribere fortaſſean expedit. Procliuis enim iudicationis circa illas eſt lapſus hodie, patetque is ſtatim in ſequiores complurium interpretationes. Comitia auerſantur Viennæ adhuc plus, quam antehac vnquam. Qua vel veroſimilitudine tantam auerſionem quiſquam excuſare ſuſtineat, non video. Eminentiſſimus Elector in eo eſt, vt Moguntiam nunc reuertatur. Deus eum, et omnes ceteros, bene pro patria animatos, clementer ſeruet et corroboret, quo vigilent vnanimi prouidentia coniunctim, ne ex tricoſis hiſce rerum, quas et aula et eius aſſentatores in medio Ordinum choro efficiunt, confuſionibus res et pax publica detrimentum faciant. Vale, vir optime, meque tuis et libris et literis frequenter erudi. De publicorum negotiorum tenore et nexu hodierno plura fuſius proxime. Nihil

hil illorum tritura intricatius modo eſt. Deus nos in conſiliorum veritate tueatur, atque indiſſolubili vinculo perpetuoque confœderet!

CLXXIV.

Idem promiſſa *Conringii* ſcripta vrget, in primis Lampadiana, et Suareſii libellum ei mittit.

Moguntiæ d. 13. Mai. 1661.

Tempus per mihi graue id omne eſt, quod me ſuſpendit, quo minus reliquum epiſtolæ tuæ de bibliotheca Auguſta ſatis celeriter nanciſci ſinar. Succenſeo multum hoc nomine operis, et tuam et meam honeſtam cupiditatem hancce nimis diu ſufflaminantibus. De ciuili prudentia parco plura perdere verba. Quod in *Lampadii* libellum conſcripſiſti, id vero vt edere feſtines, pene magis vrgeo, poſtuloque. Si legi poſſet, antequam prælo ſubdatur, putem proſore laborem auctori. Forte moneri quædam cum fructu et editionis compendio poſſent. Nihil facilius, quam mitti per Sereniſſimi *Auguſti* quandoque Francofurtum commeantes equites. Mitto heic libellum *Ioſephi Mariæ Suareſii* * non diſplici-

 tu-

* Hic eſt ille *Suareſius*, Auenionenſi Epiſcopus, ad quem anno 1653 Vaſionis in Comitatu

turum. Venit iam fortuito in mentem commentarioli tui de ſucceſſionibus ſcriptorum, qui per ſingula ſecula monumentis, quæ ſuperant hodieque, inclaruerunt. Egregium ſtudii pretium feceris, ſi publices. Cogita, quæſo, hac de re, et illius telam detexe, orſus ab ouo, puta a primis initiis ſeculi ad Chriſtum, indeque huc vſque. Forte in eam rem ſymbolæ quid confert hic libellus *Suareſianus;* tum *Spicelius* Sinenſium re literaria, *Lambecius*, *Labbeus*, *Voetius*, *Hottingerus*, *Allatius*, quos tu melius noſti, quam ego, et quiſquam alius. Sed abrumpo. Vale, vir amiciſſime!

CLXXV.

Conringius euerſionem Imperii moliri eos putat, qui Comitia, quo minus cogantur, impediunt.

Wolffembutteli d. 6. Mai. 1661.

Quoniam placuerunt primæ octo plagulæ libelli de bibliotheca Auguſta, ne deſiderium tuum morer, addo iam decem alias. Proxime ſequentur

1653. *Samuel Sorbierius* religionis mutandæ cauſſa ſeceſſerat, adſcito in confirmatione honoris ergo *Ioſephi* nomine, teſte *Graucrolio* in *vita Sorbierii.*

tur quinque reliquæ. Octodecim illas, vt extemporanea opera a me ſcriptæ ſunt, ita edidi vno menſe Aprili inter negotia et occupationes plurimas, vt videas, neutiquam me otiari. Hic aliquot dies nunc feriabor, dum et Sereniſſimi Principis, et eius Nepotuli recens geniti; Natalitia hilaria celebrabuntur. Simul venero Helmſtadium, curabo libellum abſolui. Creuit ille ſub manu, quod pro dignitate Auguſtam non licuerit, niſi comparatione cum bibliothecis omnis æui illuſtrioribus inſtituta, commendare. Simplice autem *Epiſtolæ* titulo illum inſcripſi, quod deſperem, aſſequi me poſſe iuſtam gloriam Auguſtæ, ac proinde peccato iam faciliorem liceat veniam ſperare, quam ſi ipſo titulo *Elogium* promiſiſſem. Si in rem ſane præſentem venires, omnia laudibus meis maiora tute deprehenderes. Aulam Cæſaream vſque adeo abhorrere a Comitiis celebrandis, quam cauſſam aliam dixerimus, quam quod veterem Imperii formam cupiant aulici euerſam, et plenam affectent Monarchiam. *Grauellii* reditus illis hominibus ſumme indubie eſt inuiſus, vt nobis merito longe gratiſſimus. Ego propediem gratulabor reditum, vbi libellum de bibliotheca Auguſta integrum mittere licuerit.

Conſilia Sereniſſimæ Domus Principum meorum pro tutela priſtini ſtatus, vt generoſa ſunt, ita tibi quoque placere arbitror. Deus illa porro fortunet, et in primis ſeruet nobis noſtrum *Neſtorem*, Principem vere incomparabilem!

CLXXVI.

Boineburgius anxium de re Germanica animum oſtendit.

Aſchaffenburgi d. 21. Mai. 1661.

Accepi iterum aliquot plagulas opuſculi tui amœniſſimi de bibliothecis, quod et ipſi Electori legendum tradidi. Confido, reliquas mox ſecuturas. Rogo, doceas me, quid rei ſit ille index bibliothecæ *Iacobi Godofredi*, et an lectio eius impetrari poſſit. *Grauellus* iam nobiſcum heic ipſum triduum et vltra eſt. In omnibus ipſi ad votum reſpondetur, neque quicquam omittitur, quod quidem ad incolumitatem ſtatus communis et pacis publicum attineat. Obfirmauimus et ita durauimus animos, vt, quicquid inſidioſa illa aulicorum turba vel conuitiis, vel minis, vel miſſu ſui ſimilium tentatura eſt, id omne, Deo fortunante, ſit maxime in ſpongiam incubiturum. Feralis illa Tranſlationis inſania apud nos equidem du-

dudum euiluit. Scis autem, quomodo in talibus procedi poſſit. Abrumpendum filum tam noxixium. Sed paulatim Comitia vnice vrgentur a nobis. Aula eorum eſt fugitans nunc plus, quam antehac vnquam. Quid ſibi his infamibus agendi rationibus velit, nemo intelligens ſufficit hariolari. Auxilia in Turcam expediuntur pro periculi præſente occurſu. Si lentum fuerit, perinde erit de illis; ſin ſubito inualeſcere pertimeſcatur, promiſſis vtique manendum eſt. In fœderis autem concilio de omnibus rebus iſtiuſmodi conlatio inſtituetur, ne quis cauſſam conquerendi habeat, et vt inuidia, quam merentur, delabatur demum in aulicos rerum nouarum cupidos, qui Turcicorum diſcriminum oſtentatione et ſe ipſos, et nos fallere ſummopere alloborant. Sed Deus viam inueniet, et patriam ſuis priſlinis, hoc eſt, legum tibicinibus fultam ſeruabit. Vale.

CLXXVII.

Conringius Suareſii libellum æque ac bibliothecam Auguſtam et Principis ſui conſilia laudat.

Helmſtad. d. 18. Mai. 1661.

Abiturienti mihi ante hoc octiduum Wolfenbut-

buttelo literæ tuæ cum opuſculo *Suareſii* oblatæ ſunt. Hoc momento curante optimo Principum accipio, quas *d. u. Mai.* exaraſti. Vtraque epiſtola me delectat, quod intelligam, gratum tibi eſſe meum de Auguſta bibliotheca opuſculum. Id enim ita interpretor, nunc demum certiore te fide accepiſſe, quæ obſcurus rumor de bibliotheca iſthac, deque Principis inuſitatis virtutibus, hactenus vulgauerat; forte et quædam te didiciſſe, quæ ne per famam quidem allata erant: vt ſane vulgus hominum non capit tantæ bibliothecæ vim, et quantum requiratur ad tam excellentis operis ſtructuram, atque adeo quantus ſit eius conditor, Princeps vere admirabilis. Hoc octiduo per exercitia Academica vſque adeo fuerunt occupatæ operæ typographicæ, vt non niſi vnam plagulam queam addere; quanquam et altera ſub veſperam abſoluetur. Mitto vero hanc, ne deſiderium tuum morer: non dubitans tamen, ſaltem ſequente hebdomade omnibus Colophonem imponi poſſe. *Suareſii* opuſculum illo cumprimis nomine fuit acceptum, quod inde didicerim, fuiſſe illi in promptu Indices manuſcriptorum *Vaticanæ*, *Barberinæ*, *Sfortianæ*, *Mediceæ*, *Vrbinatenſis*, et

Venetæ

Venetæ bibliothecarum *, atque adeo ſpes mihi hinc nata ſit, poſſe illorum deſcriptionem Romæ impetrari. Quæſo vero, data occaſione Romæ cures certi aliquid tibi ſignificari, num illa mea ſpes vana ſit, nec ne. Peruelim ſane, Indices illos deſcriptos etiam in Auguſta Principis mei bibliotheca reperiri. Niſi fallor autem, omnium optime id reſcieris per *Furſtenbergium*, aut *Blumium*, aut *Leonem Allatium.* Rem vero gratiſſimam mihi feciſti Suareſiani opuſculi communicatione, vt et literis *Furſtenbergii* tranſmiſſis. Haſce nunc reddo, poſtquam in meum vſum deſcribi illas curaui. Hoc ſane mihi viſæ ſunt mereri, cum argumento, tum natiua elegantia. Multæ certe et amœnæ doctrinæ eſt *Furſtenbergius* ille, ** dignuſque adeo ſacro illo

* Ex his indiciis patet, *Suareſii* Diatribas duas, quarum prima vniuerſalis hiſtoriæ ſyntaxin ex auctoribus nondum editis exhibet, hic intelligi. Auctores autem iſti inediti paullo poſt integri corpori hiſtoriæ Byzantinæ fuerunt inſerti, obſeruante *Niſeronio t. 22. p. 300.*

** Per huiuſmodi encomia, in ſe vera, et per totum biennium continuata, veluti per eu-

lo Paberbornenſi Principatu, modo non Colonienſis impediat. Ego illi optima et feliciſſima quæque ex animo precor, ſaltem doctrinæ cauſſa; quam tamen ſine virtute comite non ſperarim reperiri. Conſtanter a vobis bonum Imperii publicum, atque adeo et Comitia, in quibus Imperii ſalus vnice conſiſtit, vrgeri gaudeo. Tranſlationem *Deputationis* quantum opinor, deſinent iam ipſimet Aulici mouere, vbi viderint, per illam gradum ad Comitia quæri. Vtinam pergant ordines reipublicæ curam ſerio agitare, et nihil nouarum rerum quærere! Quam vero ea in re, etiam ab Electoralibus nonnullis, cum oppreſſione totius Principum claſſis, peccetur, nouiſti. Sereniſſimæ Principum meorum domus conſilia erecta, maſcula, prudentia, ſpero omnibus bonis, tibi ſaltem, non diſplicere poſſe. Indicem Bibliothecæ *Iac. Gothofredi* ipſemet habui, forte etiamnum habeo: nec tamen ſuo loco reperio.

CLXXVIII.

cuniculos viam ſibi muniuit *Conringius* ad Principis notitiam et munificentiam, quippe qui et his et viri motus meritis, exeunte anno 1663. prior ad eum primas literas dedit, e quibus natum, quod anno 1694. *Corberus* vulgauit, bonæ frugis plenum literarium commercium.

CLXXVIII.

Boineburgius Machiauellica ***Lionéo*** grata futura credit æque ac ſibi inſcriptum elogium bibliothecæ Auguſtæ: quærens, cur ***Honorato Fabri*** nihil reſpondeatur.

Moguntiæ d. 25. Mai. 1661.

Eminentiſſimus Elector Herbipoli huc redux bene valet, et conſiliis ſanis rectiſque vnice gaudet, quæ federatis ſuis placent. Comitia indies magis magiſque vrget. Ipſe quoque ***Brandeburgicus*** eadem iam incipit promotum ire. Si exemplaria paucula epiſtolæ de Auguſta bibliotheca adipiſci licet, Electori vnum dabo, vt valde cupienti. Iam legit plagulas quotquot miſiſti. Sed, mi amice, cur non mittis catalogum veſtrarum ſemeſtralium lectionum laborumque? Permodicus eſt, adeoque mitti facilis. De Lampadianis tuis quid ſpei? Ciuilem prudentiam ne quidem porro memorabo. Ita feſſi ſumus tam longis eius exſpectationibus. ***Lioneus*** nondum reſpondit ad acceptas politicas in Machiauellum animaduerſiones, quæ ipſi procul dubio ſunt acceptiſſimæ, eoque gratiores, quo Germaniæ noſtræ pauciores talium ſupra vulgus intelligentes

ob-

obligerunt hoc æuo. Quotus enim quiſque ſcriptis inclaruit de hoc commate, ſi te et *Bæclerum* ac *Forſtnerum* excipiam. Ceterum ſæpe ex te ſcitari propoſitum habui, quare *Honorati Fabri* libro, quem contra *indifferentiſſimum* ante quatuor annos edidit *, tamdiu parcant Veſtrates dicere, alias abunde parati in omnes, qui placita ſectarum explodunt. Sed ſemel pollicitus ſum, me de religione ſtilum cohibere velle, ne te proritem, et bonas tuas horas, quæ publico eruditionis et reipublicæ bono impendi cum fructu poſſunt, corrumpam. Soles enim intolerans eſſe ac tener nimis, vt vix intacta ac inulta tranſmittas circa res fidei, quæ cuiquam apud te exciderunt. Sed calamum ſiſto nunc, teque rogo amantiſſime, vt mecum communicationem literariam benigne proſequare, ſtudiaque liberalia, hiſtorica, politica, et reipublicæ ſalutaria tuo præclaro cultu illuſtrare pergas. Sane plurimum me tuis meritis aduinxiſti nouoque vinculo, dum doctiſſimam atque grauiſſimam hancce de re bibliothecaria diatriben, omnibus doctis ex æquo charam æſtimatiſſi-

* Inſcriptum: *Vna fides vnius eccleſiæ Romanæ contra Indifferentes huius ſeculi. Dilingæ* 1657. 8.

tiſſimamque, indigno et immerenti meo nomini inſcribere voluiſti. Video enim vel hinc, me adhuc idoneum viſum, cui dicaretur opus tam vtile. Conabor viciſſim gratum meum animum reapſe declarare. Vale.

CLXXIX.

Conringius, promiſſo proxime libro de ciuili prudentia, ad Lampadiana perficienda ſubſidia flagitat, et quare *Honorato* nihil reſpondeatur, indicat.

Helmſtad. d. 22. Mai. 1661.

Ad literas tuas ne morer reſponſum, hoc ipſo momento, quo tuas accipio, hæc exaro. Mitto vero plagulas duas iterum epiſtolæ, et, quoniam offertur commoda occaſio, mitto ſimul exempla alia tria in vſum amicorum, propediem ſuppleturus defectum, ſimul per operas typographicas licuerit: paucula enim ſuperſunt imprimenda præter indiculum, ad plagulas circiter tres. Non eſt vero cur mihi agas gratias, quod in tuum nomen epiſtolam illam ediderim. Amo te et magni æſtimo tuo merito, eoque debet vtique amicitiæ noſtræ ſaltem tenue ſupereſſe monumentum ad poſteritatem. Fore autem et poſteritati haud

ingratum hoc opuſculum, confido, ſaltem propter *Admiranda Auguſtæ*, ſiue potius *Auguſti* Principis. Vtinam poſſis in rem præſentem venire, et coram videre, quæ nunc tantum audis! Eminentiſſimo Domino Electori placere opuſculum, gaudeo. Multum enim merito tribuo cenſuræ Principis, cuius prudentia, candore, moderatione tranquillitas et ſalus Imperii ab interitu conſeruatur. A feriis Pentecoſtes ſimul res domeſticas, quarum curam aliquamdiu, dum publico inuigilo, ſepoſui, nonnihil compoſuero, vltimam manum addam bono cum Deo libro de ciuili prudentia, ſententiam dicturus de omnibus ſcriptis Græcis et Latinis, veteris ac noſtri æui, quæ ad ciuilem parandam prudentiam faciunt. Inde demum progrediar ad *Lampadiana* annotata conſcribenda; quamuis libellum quotidie binis lectionibus hodie illuſtrem. Rem gratiſſimam autem et ſimul vtiliſſimam feceris, ſi et ipſe indicaueris, quæ, te iudice, vel perperam, vel non ſatis plene in Lampadiano libello ſunt tradita, et alios ad ſimilem curam excitaueris, quo in annotatis et caueam errores, et, quæ deſunt, ſuppleam, meaque illa opera Imperio proſit rectius: vtut offenſæ mihi fuerint ferendæ. Et vero video, mihi diſpu-

diſputandum etiam fore aduerſus Electoralem illam nouam Oligarchiam, quam, oppreſſa Principum reliquorum auctoritatę, nonnulli hodie ſtruunt ſumma iniuria. Ad *Honorati Fabri* libellum non eſt quod a noſtris aliquid exſpectes: nec enim eſt tanti pretii, neque noſtros petit, quamuis *Calixti* nomen perſtringat; ſed potius te, et qui tecum ſentiunt, ſine ſchiſmate poſſe Pontificem Romanum non haberi pro Vicedeo, qualem ſeſe venditat. Hactenus ſane facit mecum. Ego quid ſentiam de ſperata Eccleſiæ concordia, qualem *Eraſmus*, *Wicelius* et *Caſſander* exſpectauerant, dixi ingenue et prolixe in præfatione ad *Caſſandrum.* Qualem tu moliaris, non ſatis aſſequor, niſi quod videaris cum *Walenburchiis* nonnihil conſpirare, qui, vt ingenue dicam, quod ſentio, videntur mihi cum ratione inſanire, eiurata ſcilicet priſca et vera et vnica veritatis quærendæ iudicandæque ratione, hoc eſt, Logica antiqua, ad nouas artes, ſed ineptas dilapſi, quæ tamen illis *Auguſtinianæ* appellantur. Sed tener nimis tibi videor, molliter ſcilicet habitus ab illis, quos excitaſti in me, moloſſis, *Valeriano*, *Haunoldo*, *Erbermanno*, et aliis. Tædet iam me illorum hominum; nihil mihi cum illis canibus in

poſterum facile erit rei. Sacris tantum proximis diebus exarabo aliquid de dogmatibus Eccleſiæ Græcæ, obiter attacturus ridiculam illam Romanæ Eccleſiæ cum Græca perpetuam conſenſionem *Leonis Allatii.*

CLXXX.

Boineburgius ſignificat, quid *Lioneus* ſcripſerit.
Moguntiæ d. 1. Iun. 1661.

Lioneus d. 10. Maii Fontibellaquæo ad me hæc verba ſcribit: *J'ay receu la Lettre, dont il Vous a plu me favoriſer du 24. du mois paſſé. Je tiens à très grande gloire l'honneur que m'a voulu faire un auſſi grand homme que l'eſt Monſ.* Conringius, *en me dediant les Remarques, qu'il a données au public ſur le Prince de Machiauel. Je veux croire, que c'eſt pour combattre les dangereuſes Maximes de ce Florentin, et j'attend avec impatience de recevoir cet Ouvrage pour le devorer à le lire en quittant toutes affaires pour cela. Je n'en ay point d'autres nouvelles encor que l'Advis, que Vous m'en avez donné. Auſſitôt que je l'auray reçu, j'en tſemoigneray ma Reconnoiſſance au dit Sieur* Conringius. *Cependant je Vous remercie de cette gloire que Vous avez eu la bonté de me pro-*

procurer. Hæc ſcribit Vir optimi animi. Cum hæc ſcriberet, nondum potuit accepiſſe libros ipſos, quos concredidi curandos *Oxio*, mercatori Francofurtenſi. Redditum eos iri, vel iam tum, non dubito, redditos eſſe *Heuſchio*, Argentario meo Pariſino, viro integro. Si qua porro comperere, reddam tibi perinde rationem. Ciuilis prudentia cuinam dicabitur? Ecquando reſponſum veniet ad meas priores de libris tuis?

CLXXXI.

Conringius ambigit, cui librum de ciuili prudendentia inſcripturus ſit, certus, quod non Cæſari; et quare?

Helmſt. prid. Kal. Iun. 1661.

Quæ ex literis *Lionei* excerpſiſti, perplacent. * plu-

* Supra p. 402. ſuam linguæ Gallicæ inſcitiam ingenue profeſſus eſt *Conringius*. Habuit autem conſalinos, qui Gallica ipſi literaliter latine reddebant, quæ lectu periucunda ſunt. Hinc valde conturbatus fuit, cum *Colberti*, et Theſaurarii, et Argentarii Francici primæ literæ Gallicæ adferebantur, doni pecuniarii annui initia deferentes. Quare ob hanc ipſam rem amicos in Gallia ſubinde rogauit, vt, ſi quid ſcriberent, quod ad aliorum conſcientiam peruenire periculoſum foret, latine ſcriberent, ne interprete egeret.

Plurimum certe tibi debeo pro conciliato tanti viri fauore. Non dubito vero, iam pridem recte curatas animaduerſiones. Vtinam non fefellerint exſpectationem! Mitto plagulas vltimas de bibliotheca Auguſta, quibus hodie demum vltima manus adhibetur. Operæ me feciſſe pretium iudicabo, ſi intellexero, ſereniſſimi Principis mei inuſitatos labores impoſterum iuſto pretio magis, quam antehac, in terrarum orbe æſtimari, tibique probauero meum animum. Vtrumque enim mihi vnice fuit propoſitum. Poſt ferias Pentecoſtes, et vbi non nihil res domeſticas compoſuero, ſtatim aggrediar librum de ciuili prudentia. Incertus vero adhuc ſum, cui debeam dedicare. Legatus Cæſareus nuper voluit perſuadere, vti conſecrarem ipſi Cæſari. Sed vereor tantum faſtigium, ſimulque metuo vt ſim acceptus, iam pridem ſcilicet ibi male audiens, fere ad tuum exemplum, quem videntur cane peius et angue odiſſe. Cogitaui de Electore Palatino, aut Adminiſtratore Magdeburgenſi. Tuam ſententiam et audio libenter, et ſequor.

CLXXXII.

Boineburgius varia *Conringio* literaria narrat, potiſ.

tiſſimum ex Gallia, et de Profeſſoribus Academiæ Iuliæ celebrioribus iudicat.

Moguntiæ d. 6. Iun. 1661.

Tuæ d. 28. Mai. datæ redditæ mihi hodie ſunt vnacum plagula vna operis de bibliotheca. Id vtique ſummis modis me et delectat, et erudit, et exhilarat. Alterum de ciuili prudentia erit magis ſerium, adeoque voluptas, quam inde ſumus percepturi, erit alia; at vix maior limpidiorue. *Suareſii* opuſculum tibi gratum accidiſſe, gaudeo. Si qua eius viri plura accepero, eorum in partem te venturum, ne dubita. De indicibus MSS. Vaticanæ et reliquarum bibliothecarum, quos *Suareſius* legit, curabo, eoque nomine ſcribam *Allatio* et *Epiſcopo Paderbornenſi*, ſi is quidem Romæ adhuc eſt. *Blumius* rediit illinc Viennam, vbi iam moratur. Huc an et quando rediturus ſit, neſcio. Per enim eſt diu, ex quo nil ad me ſcripſit. Splendor Cæſareus ipſi arridet magis, quam Electoralis huius aulæ mediocritas, cum cuius conſiliis ipſius ſapientiæ videtur non conuenire. Sed hæc inter nos ſub fide ſigilli. Dem tamen bonum tibi conſilium, vt de indicibus illis ipſi *Floro* indicium facias. Is quippe, qua eſt Romæ notitia, facilius il-

illos adipiſci et citius poterit. Solent enim, vt ſpero, hæ literarum amœnitates *Blumium* etiamnum oblectare. Vbi index *Iacobi Godofredi* in manus tuas reciderit, ſpero, eius me communicatione ſines exhilareſcere. Lutetiæ quicquam a *Philippo Labbeo* editum de bibliothecis Galliæ, non memini; ſi qua occurrent, protinus habebis. Edidit iam illic *Silbonius*, notum in re politica illuſtranda nomen, librum ſub inſcriptione iſtac: *De la certitude des connoiſſances humaines, ou ſont particulierement expliquez les principes et les fondemens de la Morale et de la Politique, auec les obſeruations ſur la maniere de raiſonner par l'Aſſemblage de pluſieurs Moyens, confirmée par des exemples, et particulierement de la Religion Chreſtienne etc.* Num huius tituli menſuram impleat hic liber, tui iudicii facio. Vbi accepero, mittam. Sed quid ſuperat ſpei de *Lampadianis* tuis? de autoritate teſtimonii humani? de *Viotto* de demonſtratione et ſimilibus? De publico ſtatu nil ſuppetit memorandi quod ſcribam. Neque enim veſtri legati ſilent. Comitia vrgemus vnanimi vobiſcum conſenſione. Vtinam nec Electorii nonnulli a Principum Ordine, neque hi inter ſe-

met

met ipſos adeo diſſiderent! Quanta Rex Chriſtianiſſimus Eminentiſſimum Electorem fiducia dignetur, incluſum apographon teſtatur. * Eſt iam hic nobiſcum a Cæſare miſſus D. Comes *Strozzius*, qui in Angliam ituriebat; aſt retinere eum videtur pulcher nuncius de Angli connubio cum Luſitana. Ex Gallia haſtenus nil noui accepi. *Ceriſier* Ieſuita Gallice reddidit *Auguſtinum de ciuitate Dei.* Dominus Epiſcopus *Godeau* pergit in ſua Gallica paraphraſi in ceterum Nouum Teſtamentum. Paulinas enim omnes fere abſoluit. *Eraſmicæ* paraphraſi, operi optimæ notæ, parum cedet. *Mercerius* Pariſiis mihi vendidit ſatis care Grotianum in Nouum Teſtamentum Commentarium, ſuprema autoris paullo ante ſuum in Suediam digreſſum, atque ſubſecutum mox ad meliora loca deceſſum, manu locupletatum et auctum. Videbo nunc, vbi edi poſſit. Hiſtoriam Francicam latiniſſime ſcripſit Ioannes *Buſſierius*, Ieſuita candidi pectoris, et cui *Thuanus* magni eſt, quod miremur, quatuor tomulis in 12mo. Pertingit ad Ludouicum hunc XIV. *Paulo Æmilio* ni-

* Quod, quia facit ad Rerum Imperii illuſtrationem, ſubiicimus.

nihilo inferior; quin et maior, ni fallor. *Gramondum*, nimia Tacitanæ dictionis affectatione moleſtum, multis paraſangis ſuperat; imo et ſuæ claſſis facundos alios, quales in hiſtorica re ſunt *Maffeius*, *Mariana*, *Turſellinus*, et, ſi per *Scioppium* licet, *Famianus Strada*. Neſcio an videris *Comenii* laborem, quo *Sabondi* naturalem Theologiam contrahere in pauciora voluit ratiocinia, ratiocinator, quando ex ſuæ Caluinianæ tribus cerebro agit, valde labilis et debilis; cetera tamen haud ſpernendus. De eo et *Salmaſii* poſtumo fœtu contra *Miltonium* quid, obſecro, cenſes? In ciuilium rerum iudicatione *Salmaſius* parum valuiſſe videtur: ſicut pauci vtique ſunt in ſingulis gentibus, etſi cetera doctiſſimi, qui ſubacto et pleno ſenſu ſint talibus in occurſibus prædíti. In Gallia, ſi quidem de iis loquendum ſeorſim ſit, qui ſcriptis inclaruere, quotuſquiſque politices germanum ac genuinum guſtum habuit, *Bodinum*, *Ludouicum* item *Regium* vbi exceperis, et hoc ſeculo *Naudæum* et *Silhonium*? In Italia *Maluezzius*, *Campanella*, *Claromontius*, *Septalius* aliquid ſunt poſt *Machiauellum*. In Hiſpania inter politicos ſcriptores nomen quoddam merentur *Mariana*, non tam odioſo libro de Inſtitutio-

ne

ne Regis, quam altero de morbis ſuæ Societatis, quem illius eſſe liberaliter confitetur Cardinalis *Pallauicinus* in Vindicationibus ſuis; et *Euſebius Nicrembergius*, Theopolitico: quanquam et is ſit originetenus merito cenſendus in Germanis. Belgium olim *Lipſius*, *Erycius* deinde *Puteanus*, *Vernulæus*, *Chifletius* et politicorum et elegantiorum et hiſtoriæ ſtudiorum cultu colluſtrarunt; vt *Scribanium* omittam. Bataniam *Boxhornius*, *Hornius* item, *Gronouius* denique, qui quiddam conatus dicitur in *Grotium* noſtrum: pari forſan exitu, vt *Feldius*, acriorem *Graſwinckelio* et diligentiorem meritus aduerſarium. Germania talium ſcientes quoſnam habet, ſi demamus te, *Bæclerum*, *Forſtnerum*? *Arniſæum*, *Heidmannum*, *Caſelium*, ceu noſtro æuo ſuperiores, prætereuhor de induſtria. In Anglia *Verulamius*, *Hobbius*, tibi parum probatus, *Digbius* denique valent præ reliquis politicarum commentationum et explicatu et vſu. Lego in catalogo veſtrate huius ſemeſtris æſtiui, te diatriben moliri ſeorſim de optimis ciuilis ſtudii auctoribus. Inde ominor, librum de ciuili prudentia nouas remoras pati, cuius alioqui pars debuit illa eſſe. Quæſo, edoce me illas tui conſilii toties ſummutati deſtinatio-

nes

nes ac fines. Forte breui in Galliam regrediar, Deo volente.

Cum voluptate perlegi exercitationum veſtratium academicarum ſyllabum, videoque in omni eruditionum variarum genere vos viros vobis conciliaſſe egregios. *Cellarius* vir eſt bene Philoſophus, et perſpicuus in docendo. *Titius* promto ingenio, et magnus veſtris Theologis futurus, vbi in Catholicos animoſius deſtomachari comperietur. Quod procul dubio non omittet facere in repetitione, quam meditatur, venuſtæ ſuæ Oſtenſionis. Iunior *Calixtus* parentis libris edendis bene meretur de vniuerſo eruditionis ſtatu. Auide geſtio videre *Apparatum*, cum amplis acceſſionibus recuſum. *Hildebrandi* ſtudia non parum placent, ſi moderatius Antiquitatis inueſtigationem perſequeretur. Quod ex *Caſaubono Horneius* ſenior ait, *Baronium* in illa vbique res Paparum amplificatum iuiſſe; idem contingere *Hildebrando* videtur, qui catholicæ eccleſiæ in veteribus monumentis nihil videt ſuo ſenſui aptatum; omnia illi aduertit ſcilicet contraria. *Meieri* induſtria perplacet. Videtur *Feldii* diſcipulus in Philoſophia et Matheſi fuiſſe: quod credo apparere vel ex ſola eius interpretatione *in VI. Nicomachicorum*,

Bi-

BIBLIOTECA NAZ. V. E. ROMA MANUELE

Bibliographiam eiuſdem moralem, nempe Theologicam, impenſe deſidero; non perperam ſuo loco opponendam Scheurlianæ Philoſophicæ. *Hahnius* vir iuris ciuilis intelligens, et ſolito amantior eſt ceteræ quoque doctrinæ, ad illius illuſtramentum facientis. *Eichelius* ei paria faciet, ſuum doctorem, ni fallor, *Conringium* noſtrum, haud infelici æmulatu et imitamine inſequens. *Voglerus* vtique ſatis prodit, ſe prodiiſſe ex tua officina, vir eximius et humanus. *Schraderus* antiquum tenet, natus factus ad ſcholæ gloriam, Latinitatis et humanitatis item omnimodum honeſtamentum ac decus. *Rachelius* denique multis modis antecellit *Scheurlio*, ſuo in profeſſione Moralis Facultatis deceſſori. Fouendus hic vir et animandus ad maiora eſt, quibus omnino par eſt. Nobis profecto pares aut ſimiles non ſunt in ſtudiorum omnis generis procuratione, et, ſi non deſint præclara ingenia, ſparguntur tamen in curas alias, vobis ignotas, nobis improficuas. Sed abrumpo filum, confidens fore, vt boni conſulas hæc mea cogitata promiſcua et deproperata. Nil enim te celare velim, gnarus, omnem hanc meam libertatem et ſinceritatem

mi-

mihi in omnibus ſub tuæ prudentiæ ab beneuolentiæ ſcuto fore ſemper innocuam et impræiudicialem.

CLXXXIII.

Lettre de Creance pour Mr. de Gravel, addreſſée à l'Electeur de Mayence.

Mon Couſin. Je renvoye à la Deputation de Francfort le Sr. de Gravel, *Conſeiller en mes conſeils d'Eſtat et privé, Commiſſaire general de mes trouppes ordonnées et entretenues pour l'alliance, pleinement informé de mes intentions ſur l'eſtat preſent des affaires, qui touchent la paix de l'Empire et les moyens de la maintenir, comme auſſi d'eſloigner de l'Allemagne la guerre, dont ſes frontieres ſont menacées par les Infidelles. Et comme en toutes ces choſes je ne deſire rien entreprendre qu'avec vos bons avis, ſçachant combien le repos de voſtre patrie et le bien commun de la Chreſtienté vous eſt à cœur; le principal point de l'inſtruction, que j'ay donné audit* Sr. de Gravel, *a eſté de ne faire aucune deſmarche en tout ce qu'il aura à negocier ſur ces matieres, que ſuivant vos ſentimens. Je vous prie donc, de ne les luy pas denier, et de prendre pour une marque certaine*

taine de l'eſtat que je fais de voſtre intime amitié et de voſtre haute prudence, la confidente maniere, dont je procede avec vous. J'attends les effects de l'une et de l'autre par vos bons conſeils, pour y accommoder mes reſolutions, Vous priant au ſurplus, de donner entiere creance au dit Sr. de Gravel *en ce qu'il vous dira de ma part: ſurtout quand il vous aſſurera de ma tres cordiale et ſincere amitié, et de l'eſtime ſinguliere, que je fais de voſtre merite. Et ſur ce je prie Dieu qu'il vous ait, Mon Couſin, en ſa ſaincte et digne garde. Ecrit à Paris le 16. jour d'Avril 1661.*

Louis.

de Lomenie. *

CLXXXIV.

Boineburgius Electorales prærogatiuas defendit, et inuitat *Conringium* ad literarium commercium cum

* Qualis hic et quantus vir fuerit, oſtendunt *Memoires de Meſſire Henri Auguſte de Lomenie, Comte de Brienne, Miniſtre et Premier Secretaire d'Etat, composés pour l'inſtruction de ſes Enfans*. Habetur ibi geſtorum in Aula Francica ab anno 1613. ad annum 1661. quorum ipſe *Lomenius* pars magna fuit, ſuccincta et candida narratio.

cum *Petro Walenburchio* inſtituendum de cauſſis ſeceſſionis ab Eccleſia Romana, eiuſque remediis opportunioribus.

Francofurti d. 11. Iun. 1661.

Tuæ d. 22. Maii datæ iam mihi redduntur vnacum binis plagulis et tribus exemplis operis laudatiſſimi de Auguſta bibliotheca. Quæ reſtant, proxime exſpectabo. Sane gratiſſimam rem mihi feciſti hac libelli tam omnibus placituri inſcriptione. Sereniſſimo *Auguſto* iam reſpondi pariter. Summa me gratia optimus Princeps cumulauit, dum ſuapte mihi manu gratioſiſſimas ſcribere literas voluit. Librum de ciuili prudentia non ego modo, ſed ipſe quoque Eminentiſſimus Elector impatientiſſime opperitur. Obſecro per omnia ſacra, feſtina eum, et nos huius voti fac tandem compotes. *Lampadii* libellum relegam, et propediem monebo, ſi qua monenda ſint. Contra Electoriam illam nouitatem nobis volentia dicturus es et grata, quo eam magis defricueris. Neque enim eam diligimus, nec e re noſtra fore, ſi inoleſceret, credimus. Ita tamen moderanda hic eſt indicatio, ne etiam Electoribus ſuus, quo clarent, honos accidatur nimium. Præ ceteris enim quin exſplendeſcant in Reipublicæ quoque pro-

procuratione, idque ex lege et more vſuque, non poteſt ambigi. De reliquis proxime ſcribam. Non autem capio ſatis, quei *Honoratus* eos petere exiſtimari queat, qui ſentiunt, ſine ſchiſmate non ſubſiſtere factos cœtus, abiecto Primatu. Eum enim Sedi Romanæ omnis antiquitas tribuit. Sine communione cum hac nemo vnquam Catholicus Chriſtianus agnitus fuit. De Concordia, qualem *Eraſmus*, *Wicelius*, *Caſſander* aliique ſperarunt, amplum, fateor, ſermonem nuper edidiſti; ſed in quo ſunt quæ expoſitione egeant. Quam ego exſpectem, duobus verbis eloquor. Nempe eam non deſperatum iri, ſi cum Clariſſimo et Reuerendiſſimo *Walenburchio* noſtro per litteras collationem, me internuncio, inſtituere velis de cauſſis veſtræ ſeparationis a catholica eccleſia, in quantum cum Sede Apoſtolica coniungitur. Cum qua quiſquis non facit, is extra arcam eſt, vt cum reliquis Patribus *S. Hieronymus* ait. Sane tutius eſt, illo in cœtu viuere et mori, qui illi connexus eſt, quam adiungi iis, qui nec inter ſe pacem, neque cum antiqua habent eccleſia. Iiſdem enim difficultatibus obnoxii ſunt, quibus veteres, quotquot a Sede Apoſtolica olim ſeceſſerunt. An S. *Auguſtino* vſurpata illa methodus,

cuiuſmodi eſt *Walenburchica*, fuerit, necne, diſpiciendum eſt in eius operibus, quorum teſtimonia abunde exhibet *Walenburchius:* cuius ſcripta vbi exactius legeris, ſcio, pro cetera tua ſinceritate, iudicium quoque de ipſo edes longe tolerabilius. Nouas artes, quales vobis fingitis, et ego auerſor, vetere Logica contentus. Neque Walenburchicam diſputandi viam adeo execraberis, ſi eius iteratam *Auguſtinianam* methodum legere volueris, vbi veſtratium obiectionibus affatim reſpondetur. Mittet is libenter ſuos tibi libros, ſi voles. Magni enim te facit, et ſcio, tibi placiturum hominis ingenium, ſi cum eo coram agere vel ſemel poſſes. Quod temporis *Allatio* refellendo impertiri paras, id melius et vtilius Lampadianis et ceteris ſtudiis impendis, ſi me audis. Si autem ſacras controuerſias porro tractare animus et deſtinatio eſt; age, commercio epiſtolico inſtituto, et in editionem futuram, ſi ita vis, comparato, cum *Walenburchio* materiam aggredere de cauſſis ſeceſſionis veſtrarum tribuum, ſchiſmatiſque tam multiplicis opportunioribus, quam qualia hactenus vel *Marcantonio* vel optimo *Grotio* occurrerunt, remediis. Profecto opus ſic bonum facies, et viam ſternes ad optimum cum rei-

publi-

publicæ tum vero præcipue Eccleſiæ ſtatum. Deus te ſeruet et colluſtret cor tuum, vt tibi ſemper ſit optime. Vale optime, optime et æſtimatiſſime amice! Tuus ex toto pectore *I. C. LB. de Boineburg*. *Ioannes Piſtorius* annon fuit vir doctus, Hiſtoricus etiam et Iuriſconſultus et Medicus excellens? An ipſi vitio vertis, quod maluerit in communione mori cum Papa, quam incertis ſe nouitatibus committere, quarum vnæ alteras damnant? Ipſius fidem et religionem; tuam vero eruditionem maximi facio, maloque *Tertulliani* præſcriptiones laudare cum Catholicis, quam vilipendere cum aliis; *Vincentii*que * regulas in rem conferre, quam voce tantum laudare.

CLXXXV.

* *Tertulliani præſcriptiones* ſatis notæ ſunt. Poſt hunc *Vincentius*, monachus *Lerinenſis*, ſeculo quinto *pro fide Catholica* libellum ſcripſit *aduerſus profanas omnium hæreſium nouationes*, vbi veræ fidei tenendæ hanc regulam inculcat *cap. 3. vt id teneamus, quod* vbique, *quod* ſemper, *quod* ab omnibus *creditum eſt:* hoc etenim eſſe vere proprieque *catholicum*, quod ipſa vis nominis declaret, ſi ſequamur *vniuerſitatem*, *antiquitatem*, *conſenſionem*. Inſertus eſt ille libellus, vna cum commentariolo *Io. Coſterii*, Louanienſis

CLXXXV.

Conringius ante omnia velit, vt *Walenburchius Concuſſionem* fundamentorum euertat, inuertens *Boineburgii* argumenta in ipſum.

Helmſtad. ipſo ieiunio quatuor temporum Iun. 1661.

Præter eas prolixas, quas *d. 6. Iun.* exaraſti, hoc ipſo momento accipio et quas dediſti vndecimo die. Interea non dubito, curatas eſſe, quas pridie Kl. Iunii miſi vnacum reſiduis plagulis libelli de bibliotheca Auguſta. Ad tuas paucis reſpondebo, quoniam prolixe agere valetudine prohibeor,

ſis Præpoſiti, *Chronologiæ ſanctorum et illuſtrium virorum ſacræ inſulæ Lerinenſis*, quam anno 1613. in lucem dedit *Vincentius Barralis Salernus*, eiuſdem domus et inſulæ monachus. Eſt autem *Lerinum* maris interioris inſula quædam vna alteraque ſorore minore ſtipata, et litori Gallico inter Forum Iulii et Antipolin obiecta. Cuius nomen inter continentis Prouinciæ habitatores vſque adeo exoleuit, vt, ſi *Lerinum* videre geſtias, nemo ſit, qui de *Lerino* vel fando aliquid ſe inaudiiſſe meminerit. At ſi inſulam, cui a Sancta Margareta nomen, videndi te cupidum oſtendas, non deerunt illico, qui et eam digito tibi monſtrent, et, ſi ita velis, nauigio te illuc aſportent.

or, quæ calculi doloribus vexatum me in alterum diem lecto defixit. Cum *Floro* agam propediem de catalogis bibliothecarum Italicarum; ſaltem Vaticanæ et Barberinianæ. Velim enim et illos inueniri in theſauro Auguſto. Illam curam iam tum et *Spanheimio* commiſi, vbi in Italiam proficiſcetur; *Blumius* tamen poterit forte citius me voti reddere compotem, niſi Alpinum frigus ardorem priſtinum literariæ rei exſtinxerit, et Roma accenderit ambitionem; quamuis forte parca manu exſpectationem fefellerit. Librum de ciuili prudentia propediem abſoluam. Vereor tamen, vt reſpondeat deſiderio, cum ſit propædeuticus, et exſpectetur potius ipſa prudentia. Diebus illis, quibus publice docebo de Scriptoribus politicis domi, animus eſt partem illam addere. *Grotii* Commentarium in N. T. notis manuſcriptis auctiorem in manus tuas deueniſſe, et gaudeo pariter, et miror. Niſi ſeorſim placuerit dare illa annotata, vix inuenies impreſſorem, quoniam hæredes Grotiani muniti ſunt priuilegiis Cæſareis et Regiis, et in Critico ſacro Anglicano omnes commentarii Grotiani exhibentur. Quodſi fieri poſſit ſine diſpendio tuo, ſuaſerim equidem, vti ſeorſim communices poſteritati compa-

ratum theſaurum, ſiue in Batauia, ſiue alibi. *Salmaſii* poſthuma *Anti Miltoniana* nondum vidi. Vterque mihi viſus eſt æque imperite de Regno diſputare. *Miltonius* nimirum, quaſi ſumma reipublicæ poteſtas ſemper penes populum eſſe debeat; *Salmaſius*, quaſi omne Regnum debeat ſimplex et illimitata eſſe monarchia. Quibus admiſſis, non poſſunt non ſequi abſurda infinita. *Buſſerii* deſiderium excitaſti tua commendatione. A Ieſuita enim quis expectauerit *Thuani* laudationem? De *Grammondo* et *Strada* tecum omnino facio: nec enim audiendus de hoc *Scioppius*. De omnibus dicam ſententiam vltimis capitibus libri de ciuili prudentia, qui quidem Latine ſcripſerunt, aut verſi ſunt. In iudicio de Profeſſoribus noſtris agnoſco candidum tuum pectus; quamuis ex parte diſſentiam. Chriſtianiſſimi autem Regis epiſtola vehementer me delectauit, poſtquam eo res Germaniæ redierunt, vt ſaluæ eſſe nequeant, niſi in æmulationem aduocatis exteris. Prius vero, quam ipſe proficiſcaris in Galliam, velim in tempore abs te moneri. Fortaſſis enim quædam tuæ curæ et ego commiſſurus ſum pro amicitia noſtra. Rem vero longe ſeceris gratiſſimam, ſi et ipſe moneas, et per alios moneri facias, quæ in *Lampadia-*

padiano libello meiſque animaduerſionibus agi debeant. Spero autem, me ita temperaturum calamum, ne quem temere offendam, niſi ſolis rationibus in medium adductis, et propoſita reipublicæ illa forma et illo regimine, quod ſemper antehàc obtinuit cum Imperii ſummo fructu. *Honoratus* vnico collocat ſalutem et Eccleſiæ Catholicæ vnionem in veneratione Pontificis Romani, tanquam talis Vicarii Chriſti, qualem ſeſe Papa venditat. Talem autem tu Papam non agnoſcis. Ex *Honorati* igitur ſententia aberras a via ſalutis, et reapſe verſaris extra Eccleſiam Catholicam. Ego cum *Honorato* ſentio, ſi *Catholicæ* Eccleſiæ nomine *Papalem* intelligas. Si Dominus *Walenburchius* poterit, confutatis iis, quæ abs me in eandem ſententiam cum approbatione *Haunoldi*, *Erbermanni* et *Valeriani* (quanquam hic miſer nunc videatur aliter ſentire) diſputata ſunt, oſtendere, poſſe ſalua vera vnione negari Vicedeatum illum, quem Romana curia ſibi arrogat, rem profecto mihi incredibilem præſtiterit, neque ego tibi iſthac obiectione vnquam ero moleſtus. Ab Sancto *Auguſtino* et aliis Patribus nonnunquam adduci ſolere eius notæ argumenta, qualia *Walenburchius* vnice commendat, non diffiteor. In

Rhetorum enim ſcholis educati, quicquid modo faceret ad perſuadendum, quamuis lubricum, ſæpe arripuerunt. Abſit vero vt illa digner ego cum *Walenburchio* Auguſtinianæ methodi nomine. Longe enim etiam aliis et ſolidioribus argumentis ſolet Sanctus *Auguſtinus* agere, in præliis ſeriis ad ſolam Sanctæ Scripturæ vocem audiendam prouocans. Quam vnicam et certam ſalutiferæ doctrinæ regulam, exiſtimo, abs me non probatum, ſed demonſtratum eſſe, in ipſis hypotheſibus et axiomatibus capitis primi *Concuſſionis*. Tui Hyperaſpiſtæ eius quidquam ne quidem aggredi auſi ſunt. Tentet alius, quid poſſit; ſed ſine conuitiis. Tam paratus ſum diſcere, quam docere. Quæſo vero, mi amice, quis Sanctorum Patrum vnquam dixit, extra communionem cum Eccleſia Romana, qualis illa hodie eſt cum ſuo Vicedeatu et aliis, neminem ſaluari poſſe? Quid facit ad hanc rem Sancti *Hieronymi* illud dictum de *Damaſo?* Quid aliorum Patrum de ſui temporis Eccleſia Romana? Huius tui diſcurſus imbecillitas non poteſt te latere, modo animi affectum ſeponas. *Tertulliani* Præſcriptiones aptæ ſunt omni antiquo dogmati, quamuis falſiſſimo, conciliare opinionem veritatis, eoque pro Paganiſmo æque valent contra Chriſtianiſ-

mi

ni nouitatem, atque contra hæreſes pro Catholica antiquitate. Non poſſunt ergo admitti in *Logicis* in numero principiorum inquirendæ veritatis. *Vincentiana* non nihil ſunt meliora; non multum tamen, niſi iuues gloſſis et interpretatione. Si ſane ſeiungas illa tria *, nihil eſt falſius iſtis: *Verum eſſe quicquid ſemper placuit, aut quod placet plurimis.* Longe rectius *Ariſtoteles* dixit, talia eſſe probabilia; non autem ſtatim vera. Et tamen ne ita quidem Papatus dogmata fuerint probabilia. Tibi certe non poſſint videri talia, ſi regulas illas *Vincentianas* velis in rem conferre potius, quam voce laudare, quod ſcribis. Similis notæ eſt illud argumenti genus, quo nunc vteris: *non viuendum mihi eſſe in Eccleſia Proteſtantium, idque quoniam hi mutuo ſeſe damnant.* Argumenti huius vis ſita eſt in eo: *vbicunque ſententiarum eſt diſſidium, ibi non eſt veritas, ac proinde ab illis cœtibus eſt ſecedendum.* At vero, mi amice, hoc ipſum eſt vnicum fundamentum Scepticiſmi. Et poteris tu eodem argumento perſuadere, ne quis credat, quidquam eſſe certi, quoniam omnia ſunt diſſen-

Mm 5 ſio-

* Vide, ſi placet, quæ iam præcedentem notauimus ad epiſto-

ſionum plena. Fateor, eodem vſos eſſe contra Philoſophos gentiles primæ Eccleſiæ Patres. Scio vero etiam, idem argumentum ſeculo IV. et quinto a Philoſophis illius æui retortum in Chriſtianos, itidem tum diſſenſionibus mutuis laborantes. Quid vero ſi acceſſero Romano cœtui? num viuam in cœtu extra diſſidia poſito? Diſſidet ille ab aliis plurimis, et inter ſeſe ciuilem quidem alit concordiam; non autem vere ſpiritualem: quorum prius notiſſimum eſt; poſterius abs me probatum in præfatione ad *Caſſandrum*. Rogo te, ſaltem hæc pauca animo defæcato rumines. Iuxta priſcæ *Logicæ* regulas cum quouis diſputare ſum paratus. *Walenburchica* autem et tua illa plane *noua* ſunt, et veritatis inquiſitioni plurimum obſtant. *Piſtorius* fuit vir doctus; non tamen res ſacras. Si iuxta mecum perſpexiſſet ſuperſtitionem Pontificiæ Eccleſiæ, et impietatem Curiæ, nunquam ad illam ſeceſſiſſet. Vale, amiciſſime Domine, vt corpore, ita et animo, æternum.

CLXXXVI.

Boineburgius recte monet, quomodo Lampadiana ſint adornanda, et ad ſacram controuerſiam relapſus, *Conringium* denuo ablegat ad *Walenburchium*; tum literaria quædam et publica adſpergit.

Mo-

Moguntiae d. 14. Iun. 1661.

Sereniſſimus *Auguſtus* noſter, Principum Germaniæ ſummus Honos, Eminentiſſimum Electorem miſſu lautitiarum Veſtratium, non vniuſmodi * ſane, maiorem in modum recreauit, inque redhoſtimentum Elector Duci optimo, et Neſtoreos annos merito, præclarum vini plauſtrum remitti iuſſit: quod quin cuſtodite ac recte ad vos ſit peruenturum, nulli dubitamus. Sereniſſimo illi Seni, omnium non modo ſui Ordinis Magnatum, ſed et aliorum, qui bonam mentem amant, patri et patrono, ad clementiſſimas ſuas et benigniſſimas litteras, quibus tantus in omni excellentiæ genere Heros meam exiguitatem dignatus eſt, humillime reſpondi. Eminentiſſimus Elector te amantiſſime ſalutat, et omnino approbat, quæ occaſione pretioſiſſimi Lampadiani libelli meditaris contra affectatam illam quorundam Electorum Oligarchiam. Eſt opportuniſſima tum occaſio, quod tu ſane ſolus potes, graphice et ſignificanter proden-

* Quænam illæ fuerint, ex infra ſubſequentibus coniicere licebit. Nemo erit paullo humanior, quem tantorum Principum amicitia, more priuatorum mutuis munuſculis culta, non delectet.

dendi, quæ ex hoc inepto conatu mala ſunt neceſſario conſecutura. Simul patriæ notitiam compendio, non breuiter, ſed locis commodis et ex inſtituto, tradere poteris, atque manuductionem præſtare ad praxin Imperialem in negotio ſtatus et çetero pragmatico. Ex breuiatoribus noſtratium rerum in hoc genere *Lampadius* facile primas fert. At vero et ipſi obtigit non vnus lapſus et hiatus, quos tu facillimo negotio et ſupplebis, et farcies, et emendabis. Velim, ſi commodum tibi eſt, vti facies in opere de ciuili prudentia vbi politicos ſcriptores percenſes, idem et tantundem perinde faceres in Lampadiano, inſtituta quoque recenſione ac iudicatione auctorum omnium, et magnorum et breuiculorum, qui de iure, quod vocant, publico libros ediderunt. De *Honorato Fabro* quæ poſtremum ſcribis, mirationem merentur et explanationem tui ſtili, dum ais, eum non veſtrros: at quinam ſunt veſtri, et de quo grege deuiorum es tu? petere, ſed eos, qui mecum ſcilicet ſentiant, ſine ſchiſmate poſſe pontificem Romanum non haberi pro Vicedeo. Hæc enim propoſitio: *Qui pontificem non agnoſcit ceu Vicedeum, is extra culpam ſchiſmatis eſt*: eſt vera. Si intelligatur autem hoc modo: *Qui non agnoſcit primatum in Eccle-*

Eccleſia Romana, et cum hac communicare in fidei rebus, puta catholice notis per Conciliorum generalium propoſitionem, *non vult, is eſt ſine ſchiſmate:* tum hæc enuntiatio et falſa eſt, et ſectis, hoc eſt, catholicam religionem peroſis et inſectantibus, propria, et omnibus hoſtibus veritatis communis. Sed hæc omnia facile patebunt, ſi voles cum D. *Walenburchio*, viro pio, docto et prudente ac moderatiſſimo, conferre per literas de cauſſis veſtri ſchiſmatis, in quod omnes ſegreges et nouæ hæ tribus diſceſſerunt. Forte maius et luculentius operæ ſic pretium eſſes facturus, quam vbi *Allatium* oppugnaueris ſuper re facti, ipſi, quam tibi mihique, notiore, virumque præterea honeſti pectoris, et mentiri in re ſecus cognita refugientem, imo neſcium. Si delectaueris adeo rerum ſacrarum tractatione, etſi in politicis et hiſtoricis magis, imo ſuper omnes, excellas; aggredere illud opus cum *Walenburchio*. Eius te non pœnitebit. Sed finio, iungoque epiſtolium a Cl. *Hottingero*, qui nummos veteres et cippos poſtulat. Iuuare ſi potes, iuua. Librorum indiculum proxime ſuo ſupplemento integrabimus. Memini de *Hobbii* ciue te parum clementer ſentire. Eius apologiam *Sorberius* iam parat, prout et

co-

cœpit eum tueri publice in ſua gallica verſione, qua *Hobbium* eruditorum Gallice ſcientium ocnlis ſubiecit anno iam tum 1649. Digna ibi lectu ſunt eiuſdem *Sorberii* notata, præfamina et adiectamenta. Sed cogor abrumpere. De publicis omnia ſilent. *Waldorfius* perhibebatur nuper ad nos rediturus. Sed iam ceſſat ille infauſtus rumor. Eminentiſſimus Elector de ſuorum conſiliorum rectitudine dimoueri ſe non ſinet. Comitia promotum conſtanter ibit. *Deputationem* Francofurtanam, quæ ſola eſt legitima, conſeruare perget iuxta cum ſuis amicis, et publici boni tutoribus reliquis. Viennæ, ſcio, iam varia recogitantur, et multa eos, qui hactenus vindictæ libidine arſerunt, pœnitudo ſuorum factorum omiſſorumque diuexat. Anglicanum vero cum Luſitana coniugium erus vtrumque frangit omni illi arrogantiæ. In Polonia num felicior hanc ſit euentus propediem manſurus, coniectatio nondum eſt in expedito. Sed finire cogor vel inuitus, irrumpentibus negotiorum nouis et ſpiſſiſſimis globis, totoque inter ſe genere diuerſis. Vale, vir optime, et me tuis libris et literis frequens erudi. Plus enim boni mihi præparare ſane non potes. Vale diu et florentiſſime.

CLXXXVII.

CLXXXVII.

Idem aperit *Conringio* cauſſas odii in Aula Vindobonnenſi, ſuadetque vt ciuilem prudentiam Electori Palatino conſecret, talium intelligenti.

Moguntiæ d. 16. Iun. 1661.

Hoc ipſo momento redduntur tuæ mihi literæ, pridie Kal. Iunii exaratæ, vna cum reliquis bibliothecæ plagulis. Certe plurimum tibi debeo de inſcriptione libelli longe præſtantiſſimæ frugis pleniſſimi. Cogitabo quoque, qua ratione animi mei erga te gratitudinem declarare poſſim. Opus de ciuili prudentia tandem matureſcere ac ſerio maturari, plurimum ſane lætor. Cæſari vt dicandum cenſeam, nullæ rationes ſuaſoriæ vel tantillæ ſunt præſto. In illa aula genuinæ de re politica ſententiæ et ignotæ ſunt et exoſæ, prout res ipſa non loquitur, ſed clamat. Te proinde illic odio eſſe, qui vera et doces, et facis recta, quid miri? Me in ſummo odiorum apice verſari, non eſt dubitandum. Multam enim ipſis eorum materiem ſuppeditandi crebra mihi neceſſitas ex tot actionum heteroclitarum occurſibus incumbit. Hæc autem ſiue affectata, ſiue prouocata indignatio cum tempore exoleſcet. Sed reuoluor ad di-

dicationem operis de prudentia ciuili. Eam nemini lubentius tribuerim, quam vel Electori Palatino, rerum ſolito intelligentiori Principi, vel priuato cuipiam, talium ſcienti. Iterum noui rumores increbreſcunt, *Wallendorſium* adhuc venturum. Sed nihilo plus hoc ſuo excurſu proficiet atque nuper. Eminentiſſimus ſuis gerris ſe a regia via dimoueri non ſinet; iraſcantur licet ac ringantur omnes publicæ rei iſti nouatores. Quod adiicitur ſub finem chartulæ, tuis inditæ, Eminentiſſimum noſtrum Moguntinum ambiiſſe Morauica illa prædia, Treuirenſi donata * id profecto eſt ſpiſſum mendacium, imo vnice orinndum ex illa officina, vnde id genus pluſcula ſubinde prodeunt. Vale, vir amiciſſime!

CLXXXVIII.

Idem refutat *Conringii* argumenta pro ſeceſſione ab Eccleſia Romana, et pro conuerſione eius vota facit.

Mo-

* Agens Vindobonæ in rebus Aulæ Guelphicæ, *Andreas Neumannus*, talia perſcripſerat, quæ Francofurtum miſſa Legatus Guelphicus, Dn. *Heilandus* iuſſus priuatim *Boineburgio* oſtendit: quibus ille hic ita reſpondet, vt Principi, quod ſcriptum, oſtendi poſſet.

Moguntiæ d. 25. Iun. 1661.

Mi optime et amiciſſime Vir.

Merito te tuo ita appello, adeoque et candide agam tecum viciſſim. Veneror te, et tenerrimo amore diligo ob incomparabilem et amabiliſſimam eruditionem tuam, atque hinc literas tuas poſtremas, ipſo ieiunio quatuor temporum datas, voco doctiſſimas, quales ſunt. Quid enim abs te prodit vnquam, niſi terſum, elegans, accuratum, graue, eximium? Cauſſam tamen Fidei excipio ſincera libertate, cuiuſmodi in me et tua eſt; quanquam etiam in illa ſis inter præclariſſimos eorum, qui ſegreges cœtus ſectantur, quantum quidem in cauſſa iniqua et deſperata fieri poteſt. Diſplicent tibi *Tertullianus* ac *Vincentius Lerinenſis*. Malum ſignum! *Clodius Catonem teſtem recuſat*: *Cicero in exilium agitur.* Quid vero eſt, quod moueat ſtomachum? Iuris fuit conſultus *Tertullianus*. Quis autem ambigit intelligens, ad ſacrarum controuerſiarum tractationem perinde iuriſprudentia atque philoſophia opus eſſe, cum ex vtraque genuinus logices vſus perficiatur? An illi veritatis antiquiſſimi teſtes valent quoque pro paganiſmo? Certe vel ipſe titulus o-

ſtendit; ſcripſiſſe bonum *Tertullianum* Præſcriptiones ſuas aduerſus ſui æui hæreticos; non contra Gentiles aut Iudæos, cum quibus aliter depugnant primi Patres Chriſtiani ſuis in Apologeticis. Ais: Omnis vetus error ſic ſe tuebitur? Immo nullus hoc modo, quando manetur intra modum rei, de qua diſquiritur. Faceſſat hinc *Ariſtoteli* inuiſa illa tranſitio de genere in aliud genus. Contineamus nos in eodem argumento. *Tertullianeæ* regulæ pariter ac *Vincentianæ Grotio*, *Voſſio*, *Calixto* olim perinde probatæ, pro ea tantum veritate et eccleſia faciunt, quam CHRISTVS Dominus per Apoſtolos inſtituit, et quæ per eos incorrupta ſerie ad *Tertulliani*, *Vincentii*, *Auguſtini* et noſtra uſque tempora defluxit. Contra illos ad vnum omnes, et non magis contra *Montanum*, *Arium*, *Nouatum*, *Donatum*, quam alios ceterarum nouitiarum tribuum cocionatores, quales hodieque tumultuantur, faciunt, qui a primæua vnitate ſub ſuperciliosa verbi Dei præſumptione ſeceſſerunt, et, vt *Tertullianus* loquitur *c.* 42. * de arbitrio ſuo fidem innouarunt. Iam porro

* Verba *Tertulliani de præſcript. c.* 42. hæc ſunt: *Vnuſquiſque ſuo arbitrio modulatur*, *quæ*

porro quid deſtomacharis in *Vicedeatum*, quem vobis commenti eſtis? Quid vmbram diuerberas? Vbi, ſemotis affectibus partium, vel legeris vel audieris *Walenburchium*, voti tui damnas ac reus eris, neque mihi iſtac tua obiectione vnquam poſthac eris moleſtus. Fruſtra, vir doctiſſime, Curiam Romanam et Sedem Apoſtolicam; mores et fidem; Catholicam religionem et Theologica dogmata, confundere pergis. Fides et Sedes S. Petri contra inferos, et omnes ipſorum machinas, ſtat inconcuſſa, inoffenſa, illæſa. Contra licentiam Curiæ pontificiæ, contra nouitatem papalium quorundam dogmatum, contra prauos mores, quis *Bernardo*, *Gerſone*, *Damiano* et tot aliis noſtratibus vehementius, doctius, ſanctius, inuectus eſt? Hi omnes vitia damnarunt; fidem ſeruarunt. Redit in memoriam Romæ, cum *Piſo* Conſul foret, *Tullius* exularet. Quales tum reipublicæ mores fuerint, ex iſtius orationibus cernere eſt. Maluiſſem ego tamen tunc homo et ciuis Romanus fuiſſe, quam aut ſimius, aut

 pſit-

---

quæ accepit, quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille, qui tradidit.

pſittacus, aut carniuorus. Hyperbolicum eſt illud Iuuenalis:

Vltra Sauromatas fugere hinc libet, et glacialem Oceanum.

Scis, vir optime, officium ciuis boni in republica. Eccur officium boni fidelis in Eccleſia Chriſtiana tam operoſe ignorare ſatagis? Prouoco ad *Ariſtotelem* tuum in Politicis, qui vtinam in omnibus imitatione dignus haberetur! vbi agit de praeſentis ſtatus bono ciui congrua obſeruantia. Sed tecum quid longas gerras habeo? Infans Platoni; ſus Mineruae ne faceſſat moleſtiam. Sed erga te bonitas me tua excuſat: contra ſententias tuas circa religionem iuſtitia cauſſae me ſuſtentat et fulcit. Appello ſimul ad priores meas epiſtolas, et ad noſtrorum quorundam, cumprimis *Riceliaci Milleterii*que ſcripta, vnde liquebit, iniuriam perinde nobis fieri exprobratione dogmatum Papalium, quae *Hildebrandina* vocatis, atque vobis fieri magnum nefas interpretamini, ſicubi veſtrae doctrinae pars habetur, quod olim *Lutherus*, *Flacius*, *Puritani* et *Independentes* hodie, maximo vtriuſque reipublicae malo, docuerunt, et in praxin traduxerunt. Ceterum rogo iterum iterumque, ciuilem prudentiam et Lampadiana tua pro-

moue

moue atque matura. Tantum in talibus præſtas atque excellis, vir amiciſſime, quantum malo loco es, cum tibi cum *Tertulliani* præſcriptionibus et *Vincentii Lerinenſis* regulis non bene conuenit. Summe doleo, te ex calculo laborare, Deumque precor, vt te ſanum et incolumem diutiſſime ſeruet, et liberet ab omni communione eorum, qui Chriſti corpus, Eccleſiam, naſutis ſuis et præpoſteris ſeparationibus tam immani peruicacia dilacerant. *Blumius* dicitur in reditione ad nos eſſe cum *Wallendorſio*, qui quicquid afferat, niſi Comitiorum admaturationem et Imperii iurium tutelam complectatur, Eminentiſſimus Elector nihilo indulgentiorem ſe illi offeret atque antehac. *Spanhemius* in Italiam abiit. Auidiſſime noſcere cupio, quæ agitas de Scriptoribus ad politica conducentibus. Cupiam itidem reſcire, qua in re diſſentias a me circa iudicium de Profeſſoribus veſtratibus? Ante meum in Gallias diſceſſum te tempeſtiue monebo, et pro te faxo quicquid vel pro memetipſo, meiſue. De reliquis proxime ſcribam fuſius, vbi nactus otium fuero. Quæ enim in meis poſtremis poſui argumenta, ea facili negotio vindicari poterunt. Vale, vir optime, et flore! Vt et heic in terris, et in omni deinceps æ-

ternitate ſit tibi quam optime, Deum oro plurimum. Si plagulas ciuilis prudentiæ ſeorſim mittere voles, ſummopere me tibi obligabis. *Piſtorium* fuiſſe virum, res etiam ſacras perdoctum, vel vna eius ad *Heerbrandum* analyſis de Eccleſia, tum quæ ad *Grynæum* et *Pappum* non vnis ſcripſit epiſtolis, abunde ſatis ſuperque commonſtrant: vt ſileam eiuſdem indicem viæ ad catholicam; notas item noſtræ Eccleſiæ; theoremata de fidei menſura, et reliqua doctiſſima, quæ edidit, ſcripta. Ea omnia vtinam pari attentione legeres, atque illi non par modo, ſed ſuperior es in rebus politicis et noſcendis, et docendis, et vitandis; dein in hiſtoriæ cultu, Iuris item prudentiæ ac Medicæ Facultatis!

CLXXXIX.

Conringius breui reſponſione ad tres præmiſſas defunctus, obiectiones aduerſarii diluit.

Helmſtad. d. 22. Iun. 1661.

Hodie tertias tuas accipio d. $\frac{15}{25}$ Iun. exaratas, curante Domino meo, Principum optimo. Quarum argumentum cum ſit varium, non potero pro dignitate hac quidem vice reſpondere. In vni-

vniuerſum tamen hoc velim tibi perſuadeas, omnes mihi eſſe acceptiſſimas, vt nihil non, quod a manu tua proficiſcitur, vtpote doctum, prudens, et, quod caput eſt, plenum beneuolentia, mihi longe eſt iucundiſſimum. Propediem igitur fortaſſis Cl. *Hottingeri* deſiderium iuuabo, quoniam video, hoc etiam te velle. Mittam quoque libellum *de Græcæ Eccleſiæ* fide hic editum, addita mea quadam Epiſtola eiuſdem argumenti. Eminentiſſimi Domini Electoris animum ingentem, et propenſum in rempublicam ſtudium, et admiror, et veneror, idque potiſſimum quandoquidem paucis adeo vel ea prudentia eſt, vel illa cura ſalutis et tranquillitatis Imperii. Deus ſeruet Eminentiſſimum Principem optimo publico, et te, Illuſtris Domine, tanti Principis digniſſimum Miniſtrum! Certe auctoritati et ſapientiæ Eminentiſſimi illius Principis innititur hodie bonam partem Germaniæ ſalus. Nihil vero magis faciet ad æternam Principis laudem, quam ſi nec repetita illa *Wallendorfiana* Legatio ab optimis conſiliis Principem poſſit flectere, et a cura Comitiorum. Id quod faxit Deus! Pro clementiſſima nominis mei memoria gratias ago, quas poſſim, maximas. Impenſe vero gaudeo, non in-

gratum fore ſapientiſſimo Principi et æquiſſimo, ſi Electoralium quorundam (*miniſtros* intelligo, non ipſosmet Principes, tantum abeſt vt omnes velim notatos) Oligarchicis conſiliis cum ruina Imperii coniunctis me in Lampadianis commentariis oppoſuero. Me ſane id agere iubet et veri pariter et ſalutis publicæ cura. Agam vero ea, qua par eſt, reuerentia et moderatione. Ceterum in commentariis illis progrediar bono cum Deo diligentius, abſoluto demum libro de ciuili prudentia. Interim omnia iſtuc facientia dabo operam vti conquiram. Qua in re ſi me iuueris, facies rem gratiſſimam. Sæpe certe vtar tuo conſilio: vt etiam Sereniſſimorum Principum meorum Legatos compellare ſæpius ſuper dubiis eſt animus. De controuerſiis religioſis doleo, fruſtra me apud te eſſe. Quod tamen vnice adſcribo nimiis tuis occupationibus, quæ faciunt, quo minus poſſis animum ad ea, quæ a me propronuntur, aduertere. Poſſe eos, qui *Vicedeatum* Papalem, quem Curia Roma mordicus defendit atque profitetur, (a nobis eum fingi hoc profecto nemo Ieſuitarum temere tecum dixerit) non agnoſcunt, cum Curiæ affe-

elis

elis Chriſtianam colere communionem, nego, pernego, et demonſtraui in *Concuſſione*. Per me licet, vti tentet Dominus *Walenburchius*, num rectius poſſit, quam factum eſt ab *Haunoldo*, *Erbermanno* et *Valeriano*, quæ a me diſputata ſunt, conuellere. *Honoratus* plane hic facit mecum; quanquam interdum ſibi contradicat. Ego omnino cenſeo, non poſſe non, et debere, ſchiſma eſſe inter diuerſum hac in parte ſentientes. Hactenus ſane impediunt *Hildebrandina* dogmata, quo minus communicem cum Romana Curia; quamuis illa non impediant communionem cum reliquo corpore Eccleſiæ veſtræ. Quæ hanc autem impediunt longe alia ſunt, de quibus egi in procœmio ad *Caſſandrum*, quod hactenus non videris iuſta attentione legiſſe. Mali mores Curiæ non ſimpliciter imperant ſchiſma. Poſſit tamen fieri, vt imperent. Perinde ſcilicet atque in ciuili ſocietate, quo tu prouocas, non eſt fas in partem venire factionis, quæ euertere rempublicam nititur prauis facinoribus et ſententiis; ita nec fas eſt, cœtum Chriſtianum colere cum iis, qui ſalutarem fidem, a Chriſto Saluatore noſtro præſcriptam, ſuis improbis commentis aut actibus diruunt. Prius me docet *Ariſto-*

teles *; poſterius cum *recta ratio*, tum aperta *vox Chriſti*. *Tertullianea* poſſeſſiones et *praſcriptiones* tam aduerſantur veræ et genuinæ Logicæ, quam artes ſophiſticæ omnes. In foro habent illæ locum, quoniam *poſſeſſio* et *praſcriptio* in rerum dominio ius faciunt. Alibi non habent, quoniam ſententiarum veritati aut falſitati nullum dant momentum **. Quæſo, expende ſaltem pauca illa, quæ reſpondi ego *Erbermanno*. Nemo Patrum alius *Tertullianeis præſcriptionibus* temere vſus eſt aduerſus hæreſes. Nec ex recentioribus optimi quique diſputatorum veſtrorum aduerſus nos. Quod veteri Logica remota tu, *Walenburchium* alioſque paucos infimæ notæ ſecutus, velis iterum reducta illa *Tertullianea*, indicio eſt, non ſatis firmis principijs *tuam nouellam fidem* niti.

* *Miſerum Ariſtotelem!* exclamat contra *Tertullianus præſcript. c.7.* *qui illis dialecticam inſtituit, artificem ſtruendi et deſtruendi, verſipellem in ſententiis, coactam in coniecturis, duram in argumentis, operariam contentionum, moleſtam etiam ſibi ipſi, omnia retractantem, ne quid omnino tractauerit.*

** Ipſius *Tertulliani Lib. III. contra Marcion. c.1.* vox eſt: *Decet veritatem totis viribus vti ſuis, non vt laborantem.*

ti. Poſſe vero, *Tertullianeis* illis admiſſis, propugnari quemuis vetuſtum errorem, et religionem ipſammet Muhammedanam, aut Paganicam, certiſſimum eſt, et a me iam demonſtratum *Erbermanno.* Neque abs te allatum illud de non faciendo ſaltum de genere in genus vel tantillum ad rem facit. Regulæ enim veritatem inquirendi ſunt communes et vniuerſales. Si iis ergo *Tertullianeis* regulis poſſit pagana religio defendi; vtique citra ſaltum de genere in genus patet regulæ falſitas. Sed quid te moror? Vale.

CXC.

Boineburgius argute diiudicat *Buſſierii* nouam hiſtoriam, Thuanæ æmulam, et Salmaſianam eruditionem laudat.

Moguntiæ d. 1. Iul. 1661.

Buſſerium Ieſuitam ſi ad te mittat quis e Gallia, ſcio, eum bene meriturum de bibliotheca et tua, et Auguſta, cuius omnino meretur pars eſſe et acceſſio. *Thuanum* laudatum ipſi miraberis, quem nihilo parciore ſinceritate ac dictionis quoque mira caſtimonia feliciſſimo imitamine ſequitur. Neſcio an multam ſic ſit a ſuo grege gratiam initurus,

rus, vbi liber paullo latius enotuerit. Nihil ſequiorem in ſenſum interpretari de illius *Socii* inſtituto quiſquam ſuſtineat, niſi ſi forſan in ciuili ſuſpicione autumauerit, Thuaneum candorem et totum genium ita ſedulo expreſſum a *Buſſerio*, vt nomen *Thuanum*, tribui illi ſuæ oppido inuiſum, tanto facilius demoliretur atque peſſundaret; tum et quo procedentibus annis *Thuano* inde par fatum obtingat, quale per *Iuſtinum Trogo*, aliiſque amplis Scriptoribus, per breuiatores ſuos: quanquam *Buſſerius* non ſit tam *Thuani* epitomator, quam *Adriani Valeſii*, *Dupleixii*, *Meſeraii*; qui res Francicas ſeorſum tradiderunt iuſtis operibus. Vnum apprime ſtupeo in *Buſſerii* ſcriptione. Notat tam libere quædam in rerum relatu, vt vix in ipſis *Thuani* omiſſis atque diſpunctis, quæ ex *Grotii* noſtri bibliotheca accepimus, liberiora et liberaliora narrata ſit deprehendere. Caſtratus enim is perinde fuit, atque *Guicciardinus*. Supplementa etiam mihi viſa nuſquam edita fuere. De *Salmaſii* ac *Miltonii* libellis rectiſſime, prout ſoles, iudicas. Hic Regibus abiudicat omnia; ille omnia adiudicat, pari in rempublicam intertrimento. Quæ *Salmaſius Miltonii* prioribus tribus capitibus repoſuit, lectu digna ſunt; non tam

eo

eo nomine, quod ſcopum accurate feriant, quam ob variam, quæ in eius viri libris plerumque collucet, eruditionem et ingenii vbertatem. Si qui libri mea in poteſtate ſint, eos audacter poſce, et occaſionem, qua cuſtodite mitti ac redire huc queant, monſtra. Continuo ad te curatum omnes iri, neu dubita. De *Lampadio* nil eſt, quod moneam, niſi quod preces iteratas heic denuo addo, vt tuas in eum illuſtrationes feſtinare velis. *Silbonii* liber necdum aduenit. Mittam, ſimul accepero, vt ipſus cernas, an tituli modum digne aſſequatur vir cetera validus in ciuilibus momentis annotandis. Hæc nuperis meis adiicenda ratus ſum. Proxime de ſacris, quam orſus es, telam proſequar. Vale, et tuis me literis ſæpe erige. Nulla enim ex re præſentior mihi leuatio contingit, quam ab illis.

CXCI.

Conringius laudat laudata ſibi a *Boineburgio*, et de numis Hebræorum docte diſſerit.

Helmſtad. d. 30. Iun. 1661.

Inciderunt in meas etiam manus commendati abs te libri cum *Buſſierii*, tum *Salmaſii*. Illius Hiſtoria Francica elegans ſane eſt, et palmam eripit ipſi

ipſi *Paulo Æmilio*, In rebus ſuperioris noſtrique æui deſcribendis video illum alienum a furoribus Ieſuiticis et Zelotarum ſuæ partis, eoque multo aliis æquiorem, et *Thuano* fere ſimilem, iudicio politico bonum, et ſtylo perſpicuo eximium. Vtinam tali ſint indole *Socii* veſtri *Moguntini* et *Herbipolenſes*! *Salmaſium* inueni ſibi ſimilem. Varia doctrina et ſcribendi promptitudine inſignem; ſed confuſius omnia tradentem, et de regni iuribus differentem, quaſi vnica tantum regni ſit ſpecies, eaque ſimplex et plene monarchica: qui error eſt capitalis. *Silhonii* liber num ad nos peruenturus ſit, dubito, Fama nominis tamen iam tum eius apud me deſiderium excitauit. *Thuanea* illa, quorum meminiſti, habeo et ego, a *Rachelio* noſtro accepta. Obſeruaui vero, illorum, ſaltem quæ ad Henrici II. actus pertinent, pleraque iam tum inſerta editioni illi Francofurtenſi, quæ prodiit anno 1625. eſtque meo iudicio optima omnium. Non dubito, quin profecta omnia ſint ab ipſomet *Thuano*, prudenter obſeruatis, et quæ delenda, vel addenda forte ſint; quamuis ipſemet viuens collationem illam haud inſtituerit, nec auſus ſit illa promere, veritus offenſam, qua iam tum laborabat grauiſſime apud He-

noti-

noticæ factioni et Romanæ Curiæ addictos. Clariſſimi *Hottingeri* deſideria vtinam adeo facile mihi ſit iuuare, quam velim. Mihi Hebraicus nummus *genuinus* nullus eſt. Duo quidem *ſicli* titulo inter veteres meos habentur, alter ſamaritanis characteribus inſignitus; ſed neuter probæ notæ. Et vero multis argumentis adductus, ſentio, non reperiri quemquam *germanum* nummum Hebraicum, niſi ſamaritana ſcriptura; hos vero omnes Haſmoneis vel Herodibus regnantibus ſignatos; ſamaritanis literis tum etiam profanos vulgareſque ad vſus adhiberi ſolitis, vt Aſſyriacis illis ad ſacri codicis ſcripturam. Sereniſſimi Principis mei *Auguſti* filiorum minimo, ſed indole nemini ſecundo, æreus eſt iuſtæ veritatis, de quo *Schraderus* noſter commentatus nonnihil eſt, quod mitto; quamuis nec interpretationem eius omnino approbem, nec inditum nummo *ſicli* nomen, quippe quod, me iudice, ſolis debetur argenteis tetradrachmis. Habeo amicum Lipſiæ, qui gaudet ſibi multum aureo quodam Hebraico. Sed quoniam mihi non eſt viſus, non audeo de eo quidquam definire. Non dubito vero, nos pulchra multa docturum *Hottingerum* ſecunda hac editione *Cipporum*, cum prima plurimum me quidem delectauerit. Sunt

mihi

mihi porro bini nummi perantiqui, quos *Carthaginenſes* eſſe exiſtimo, quod alter Punicos characteres præ ſe ferat. Verum horum explicationem *Hottingerus* fortaſſis haud aggredietur; quamuis videam, expeti ab illo Siciliam *Parutæ*, quo opere Punici nummi exhibentur. Rem gratiſſimam feceris, ſi virum doctiſſimum et ſumme induſtrium meo nomine reſalutaueris.

CXCII.

Boineburgius pro Moguntino *Conringii* iudicium exquirit de libro *Athanaſii Kircheri* Romæ recens edito.

Moguntiæ d. 2. Iul. 1661.

Mitto en! tibi *Kircherianum* opuſculum, quod, quale tibi videatur, ipſe Eminentiſſimus Elector exquirit. *Wallendorfius* huc breui veniet, neſcio quid de Comitiis ac inſana illa interim tranſlatione denuo moturus. Niſi eximie bona pro Comitiorum admaturatione attulerit, in cetero negotio plane nihil promouebit: quod etiam cum per ſe fœdis ſequelis obnoxium eſt, tum Eminentiſſimi, cumprimis vero Imperii iuribus temerandis vnice quadrat. Si euitari id omnino, ac res omnis eodem in ſtatu relinqui poſſet, donec Comitiorum ſperatæ

ſperatæ fruges maturuerint, ſatius foret. Quicquid autem eueniat, fœdus quin pleno ſuo robore ſit perennaturum, nihil dubii eſt. De Turcico bello omnia adhuc ſunt in incerto. Quid ſub illo ſipario perſonæ lateat, tempus forte propediem explicabit. *Blumium* vna reuerſurum fama eſt cum *Wallendorſio*. Is vbi tandem pedem ſit fixurus, necdum liquet. Proxime plura ſcribam, Deo volente.

CXCIII.

Conringii iudicium de *Crucibus Neapolitanis, quæ ibidem ſupra veſtes hominum comparuerunt.*

Helmſt. d. 5. Iul. 1661.

Libellum *D. P. Kircheri* ſimul accepi, inuitante et argumenti raritate, et celebritate auctoris, perluſtraui. Placet ille omni ex parte. Quamuis raræ ſint illæ cruciformes apparitiones; ad cauſſas tamen mere naturales queunt referri, niſi quæ circumſtantiæ iubeant cogitare de vi maiore. Perinde ſcilicet hic res ſeſe habet atque de multis aliis, quæ et a natura pariter et ab arte fieri poſſunt: quæ proinde, quando ſunt facta, non ſemper ſolius naturæ opificio poſſunt, aut debent tri-

bui; ſed interdum et arti ſunt ferendæ acceptæ. Id quod faciendum eſt, quando circumſtantiæ rerum illæ ſunt, vt a ſola natura nequeant proficiſci. Quod humana autem ars eſt reſpectu artefactorum, id eſt vis diuina aut Angelica reſpectu nonnullorum, quæ, abſque illis circumſtantiis ſupernaturalibus eſſet, mere eſſent naturalia. Cruciformia autem corpuſcula tenuiſſima oriri, nihil habet a naturæ viribus magis alienum quid, quam illa, quæ contingere videmus in niuibus, in cryſtallis, in ſalibus aliiſque anima carentibus rebus. Eſt tamen, fateor, difficilius nonnihil expeditu, cum figura certa corporum animatis fere ſit propria, quæ cauſſa ſit certæ figuræ in corporibus inanimatis. Ego iamdudum libro *de fermentatione ad § 114.* meam ſententiam propoſui, nec hodieque illam muto. Quæ *Athanaſius Kircherus* hic habet, non improbo tamen. Poteris etiam legere, quæ de figura hexagona niuis differit iuxta ſua principia in Meteorologicis *Carteſius*. Quæ in niue autem, eadem et in pruina nonnunquam occurrunt, vbi et cruces varias licet intueri. Probe autem obſeruandum, haſce cruces cum ea, in qua Saluator noſter eſt paſſus, non conue-

uenire etiam figuræ ratione. Hæ ſcilicet decuſſatis conſtant lineis æqualis longitudinis hunc in modum ; at illa Romanorum crux ex ſtipite compoſita fuit, et ligno arrectario, ſtipitis ſummæ parti annexo. Quemadmodum igitur alia quæuis decuſſata non ſunt veræ cruces Romanæ (quamuis *Tertullianus* in *Apologetico*, alibique Patres alii ſimilitudinibus iſtis glorientur); ita nec hæ. Id quod ideo obſeruari meretur, ne temere cum vulgo opinemur, natiuis hiſce crucibus ſignificari Romanas illas, quas Paſſio Saluatoris adeo euexit in venerationem, cum ſint figura ipſa plurimum diuerſæ. Eapropter non etiam talibus crucibus aliquid portenditur ſacrum. Sed et non video, qui poſſint talia phænomena portentis diuinis accenſeri. Cum duo ſcilicet ſint ſignorum genera, alia naturalia, alia arbitraria; cruces vtique tales non ſunt ſigna naturalia. Arbitraria vero ſigna intelligi nequeunt, niſi accedat explicatio eius, cuius arbitrio ſigna illa valent: vt characterem *A* nemo intelligit abſque interpre-

te. Eſt autem hoc commune omnibus ſignis arbitrariis, quamuis ſint res naturales. Sic iridem nemo nouit ſignare gratiam illam diuinitus promiſſam de nullo inpoſterum futuro cataclyſmo, niſi qui illud ex ſacris monumentis didicerit. Iam vero non reuelauit nobis Deus; apparentes ſparſim cruces eiuſmodi quidquam ſignificaturas; cum tamen ex ſolius Dei arbitrio deberent valere et portendere quidquam. Nihil itaque illæ nos docere aptæ ſunt, ac proinde nec a Deo in ſignum conſtituuntur, cum Deus vtique non velit vanis ludibriis agitari nos *. Vt redeam ad initium epiſtolæ, placet mihi libellus *Kircheri*, ſi paucula excipias; minoris tamen momenti. Quam meam ſententiam ſi itidem probauero ſapientiſſimo Domino Electori, impenſe equidem mihi gratulabor. Quid *Wallendorfius* ſit allaturus, mirabor equidem, præter illam tranſlocationem *Deputationis*. Gaudeo vero ſtare Eminentiſſimi Principis animum firmiter, Deumque obſecro, vti bono Germaniæ perſtet ille in annos plurimos, tuo

ad-

* Haud paullo felicius cum ex eiuſdem generis propoſita quæſtione ſe extricauerit *Conringius* alio tempore, ſcenam aperimus, qualem in literas relatam inuenimus.

adiutus prudente conſilio. In noſtris Principibus, præcipue in vere *Auguſto* noſtro, ſcio nunquam deſideratum quidquam iri in publicum ſalutare.

CXCIV.

Diſſimilis *Conringii* reſponſio ad ineptam Generi epiſtolam.

Generi Epiſtola.

Beſkovv d. 13. April. 1678.

Hoch-Edler, Veſt vnd Hochgelahrter,
Inſonders Groſsgünſtiger, Hochzuehrender Herr Vater.

Ich habe mir biſsher offt vorgenommen an Hochgeehrte Eltern zu ſchreiben, vmb zuförderſt Deroſelben Zuſtandes Nachricht einzuholen, welcher doch verhoffentlich erträglich ſeyn wird. Dann auch vmb zu berichten, daſs ich den 23. Februarii im hieſigen Hauſsgarten ein Goldſtuck von 2 thlr. gefunden, welches mir in etwas wegen der Vmſtände bedencklich fürkommet. Bin aber allezeit verhindert worden, vnd hat das Schreiben müſſen nachbleiben. Thue es aber hiemit, vnd bitte zugleich das lange Stillſchweigen nicht in vbelen zu ver-

vermercken, auch, ſo bald es ſeyn kan, vns von erwünſchten Wolergehen erfreuliche Nachricht ertheilen zu laſſen: ſo es auch Hochgeehrten Herrn Vater nicht zu entgegen, das Recept wegen der Krebſsbutter zu überſenden, geſtalt der bewuſte Patient groſs Verlangen darnach träget. Es ſchreibet zwar Mhhl. Vater in Seinem letzern, daſs hiebey das Recept zu empfangen: habe aber nichts gefunden; wird alſo ſeyn beliegen blieben.

Mit dem Goldſtück verhält es ſich alſo: Da ich bemelten 23. Febr. war der Sonnabend vor Reminiſcere, mit meinem Herrn Diacono auſs der Beicht-Veſper gieng, fragte Er, was wir gutes neues? Ich antwortete: nicht viel vom beſten; die Frantzoſen hätten noch immer ſtattliche Progreſſen, vnd wann dem Glauben beyzumeſſen, da man vorgiebet, die Ieſuiten ſollen mit vnter dem Hütlein ſpielen, vnd einen Frantzöſiſchen Kayſer verlangen, der militariſch, mächtig vnd mit Gewalt die Stiffter wieder an ſich bringen könte; ſo dürffte man wol bald eine groſſe Veränderung haben. Reſpondebat: Er vvolte ein ſolches nicht hoffen. Darauff giengen vvir von einander. Ob ich mir nun ſchon vorhin vorgenommen, ich vvolte biſs 6. auff meine Predigt meditiren; ſo konte ich doch mei-

meine Gedancken nicht beyſam behalten, vvegen der Reden mit beſagten Herrn Diacono gepflogen: Lieſs mir alſo etvvas Brod vnd einen Trunck Bier von meiner Iungfrauen reichen, vnd reſolvirte mich vmb Glock 4. zu Bette zu gehen, vnd vmb 10. vvieder auffzuſtehen. Immittelſt hatte ich vnter allerley Gedancken auch etvvan dieſe: Wird der König *in Franckreich Kayſer, ſo vvirds freylich die Stiffter gelten, vnd dürffte gar auff eine Reformation hinaus lauffen; ſo vvären dann die Lutheriſchen Prieſter übel daran, vnd vvird die Rey auch an dich kommen, daſs du vvandern muſt: doch möchte es nicht ſo gehen, vvie es der* König *in Franckreich im Sinne hat etc. Vnter ſolch vnd dergleichen Gedancken, dabey ich recht von Hertzen betrübt vvar, aſs ich mein Brod, vnd trunck mein Bier, vnd vvolte gleich zu Bette gehen. Weil es aber noch Tag vnd lieblich Wetter vvar; ſagte ich zu meiner Hauſsfrauen, Sie ſolte mit in den Garten gehen, ich vvolte ihr einen Fleck anvveiſen, den ſie die Mägde zu Melonen ſolte graben laſſen. Damit giengen vvir beide in den Hauſs-Garten, vnd ſtunden bey einem Ruck, der ſchon gegraben, vnd beſahen den Regenbogen, der*

ſich eben damals am Himmel zeigete. Wie vvir nun alſo ſtehen, ſiehet ſie etvvas rundes auff der Erden liegen; in Meinung aber, daſs es das Oberſchäligen von einer Schnecke, damit ſonſt ihr Hauſs geſchloſſen vvird, kehrte ſie ſich nichts daran. Gleich darauf vverde ichs gevvahr, vnd ſahe ſo fort, daſs es ein Ducaten, *hebte ihn auff, vnd ſagte: Nun vvill ich zu Bette gehn; ich habe vvas ich haben ſoll: Zeigte ihr den Ducaten. Darüber ſie heſftig erſchrack, vnd fragte, ob ich mich nicht auch erſchrocken hätte? Nein, ſprach ich, vvarumb vvolte ich erſchrecken? Vnd vvann ihrer ſchon mehr vvären, ſo vvolte ich doch nicht erſchrecken. Ich ſahe mich hierbey nach der Vberſchrifft vmb; kunte ſie aber nicht zuſamm bringen, vveil es alte Litern oder Munchen-Schrifft: gieng darauff auff meine Stuben, vnd kleidete mich aus. Nachdemmalen es aber noch etvvas liecht, ſprach ich zu meiner Liebſten: ich vverde doch nicht ehe mich legen, biſs ich die Schrifft geleſen. Nun vvar es eine Frantzöſiſche Crone, vvie der Goldſchmidt ſaget: ich aber halts fur einen Ducaten, vveil es ſchön Gold vnd das Ducaten-Gevvicht hatte, mit 3 Lilien auff einer; auff der andern halb, ein Creutz. Vber den drey Lilien ſtunde:*

FRAN-

FRANCISCVS DEI GRATIA, FRANCORVM REX. *Vmb das Creutz aber folgende Wort:* VINCIT. *Xps.* REGNAT. *Xps.* IMPERAT. *Xps.* *Habe ich mich nun vorhin nicht erſchrocken; ſo erſchrack ich bey Leſung dieſer Wort vvarhafftig ſo ſehr, daſs mir zu Muthe, alſs vvürde mir ein Zober voll kaltes Waſſers vber den Leib gegoſſen, vnd ſagte zu meiner Liebſten: Dieſer Fund bedeutet vvol nimmer etvvas gutes; kunte auch die gantze Nacht nicht ruhen, vnd hatte zu ſchaffen, daſs ich meine Predigt zuſam brachte. Ob ich mir nun ſchon vorgenommen, niemand kein Wort dauon zu ſagen: ſo muſte ich doch gegen mehr beſagten meinen Herrn Diaconum heraus gehen bey ſolcher Occaſion. Gleich den Sonntag darauff nach der Früh-Predigt ſagte Er zu mir: Es hat mir dieſe Nacht etvvas geträumet; vvill nicht hoffen, daſs es einen Streit zvviſchen vns bedeuten möchte. Das vvar nun dieſes: Es hatte Ihm geträumet, vvie vvir Geld mit einander gefunden, vnd dauon habe Er ſonderlich ein ſchönes Silberſtuck bekommen. Darauff antvvortete ich Ihm: Ich hätte gefunden; aber Er nicht: Seins vväre ein Traum; meines, vvas ich Ihm erzehlen vvolte, hätte ſich vvarhafftig begeben; vnd hiemit erin-*

nerte ich Ihn des geſtrig gehaltenen Geſprächs, vnd vvas ich vveiter für Gedancken gehabt, vnd ich den Fund darauff gethan hätte.

Nun iſt es vvol all vvunderlich. Der Sonntag vvar Reminiſcere: die Gedancken giengen auff den Frantzoſen: das Geld iſt Frantzöſiſche Muntz: die Vberſchrifft iſt allerdings nach des Königs *inFranckreich ſeinen Sinn: dann ich je nicht zvveiffele, daſs Er gerne* Kayſer *vväre, vnd ſeine deſſein dahin anſtelle. Der Traum, der zugleich ſelbe Nacht mit eingefallen, iſt auch nicht zu vervverffen: vvo der Ducaten muſs herkommen ſeyn, vveis ich nicht: ich habe dergleichen in meiner Gevvalt nicht einen, einigen gehabt: ſo kan er auch nicht in der Erden gelegen ſeyn, dann er vvar gantz blanck vnd ſauber: daſs Gott ſolte mir vvas dadurch offenbahren vvollen, da achte ich mich nicht den Mann darnach, alſs der ich hierzu viel zu vnvvürdig. Ob der Teuffel ſein Gauckel-Spiel darunter, iſt ſchier mehr glaubig, vveil er gern den Leuten eine Naſe drehet, vnd Furchtſame gerne noch mehr furchtſam machet, oder vns gar hirunter in einen Verdacht zu bringen gedencket, gleich vvären vvir gut Frantzö-*

ſiſch

*ſiſch * geſinnet, vveil vvir dergleichen ausgeben; vvelches doch viel nicht glauben vvürden. Aber ich habe es, auſſer dem Hr. Diacono vnd Hrn. Amptſchöſſern, noch keinen einigen Menſchen vertrauet; vverde es auch ehe nicht vveiter von mir ſagen, bis Mhhl. Vaters Iudicium ich erſt darüber vverde vernommen haben. Sonſten ſind vvir, Gott lob! vvol auff. Der gütige Gott verleihe, daſs vvir von Hauſs dergleichen vernehmen. Der Hr. Ampt-Schöſſer vvartet auff Gelegenheit, bey der erſten vvieder 100. thlr. zu ſenden. Immittelſt vvird HHl. Vater gebeten, M. Andreas, ſo er etvvas bedürfftig, auſszuhelffen; an guter Bezahlung iſt nicht zu zvveiffeln, maſſen ich ſelbſt dafür ſtehen vvill: nur daſs ihm nicht zu viel auf einmal abgefolget vvird, immaſſen der Geſchvviſtrich viel, vnd der Vater ſo nicht den Nachdruck geben kan, vvie das Söhnigen vvol meinet. Es wird ihn auch der Vater nach Pfingſten durch einen eigenen Wagen vermuthlich abholen laſſen, mit welcher Ge-*

* Socer talis eo tempore fuit, licet erga generum id diſſimulauerit.

Gelegenheit auch meine Liebſte zum vvenigſten, vvo vvir nicht beide, vberkommen, vnd hochgeehrteſten Eltern eine Viſite geben dürfften. Immittelſt dieſelbe befehlend dem allgevvaltigen Schutz Ieſu Chriſti, vnd ich verbleibe nebſt ſchuldigſten Gruſs Meines Hochzuehrenden Herrn Vaters zeit Lebens gehorſamer Sôhn, Paul Prieſer.

Conringii Reſponſio.

Helmſtad. d. 26. April 1678.

De iis, quæ ex literis tuis hodie mane de *aureo* inuento intellexi, ſententiam meam, quia ita vis, ſtatim ſignificabo. Nummum ipſum quod attinet, miror inſcriptum eſſe literis, quas *monachales* vulgo appellamus, cum mihi ſit ad manum aureus LVDOVICI XII. Regis, qui bene formatis characteribus refert verba iſta: PERDAM BABILONIS NOMEN: cum item *Franciſcus* Rex fuerit elegantiæ perquam ſtudioſus. Illa porro formula: CHRISTVS VINCIT etc. vſitata quidem iam fuit ſeculo Chriſtiano nono in Litaniis ſacris Eccleſiaſticis vniuerſi Francorum Regni, atque adeo et in Germania, quæ tunc audiebat *Regnum Francorum Orientale*; a Rege autem *Franciſco* in nu-

nummis fuiſſe vſitatam, hactenus non audiui. * Nec tamen dubito, *Franciſci* nomen recte abs te eſſe lectum. Si ad manum tibi fuerit mea Cenſura Diplomatis Lindauienſis, poteris obſeruare *Capite XV.* illam, quam dixi, formulam, CHRISTVS VINCIT. CHRISTVS REGNAT. CHRISTVS IMPERAT, Litaniis adhiberi ſolitam iam olim. Ac proinde hactenus quidem illa nihil praeter ſolitum fuit ſignificatum, etiam in iſthoc tuo aureo. Circa inuentionem illius nummi, fateor equidem, nihil me deprehendere omninoſum aut diuinum. Similes enim inuentiones frequenter ſatis contingunt forte fortuna. Quantumuis enim de nimium felicibus progreſſibus Gallicanis fueris ſollicitus, cum aureum iſtum inuenires, et celebranda proxime eſſet Dominica *Reminiſcere*; per accidens tamen et caſu eiuſmodi ſolent paſſim contingere. Quin igitur praeſentia potius attendere oportet, et Deo agendae gratiae, quod praeter omnem ex-

* Poſt tempora Conringii Dn. *Leblanclus p. 264.* ſex huiuſmodi *Franciſci I.* aureos ſpectandos exhibuit, in quibus ordine ſecundus per omnia conuenit cum deſcriptione *Prieferiana.* Habentur praeterea huius generis tres in *Numophylacio Molano-Boehmeriano Part. 3. p. 69.*

exſpectationem te aureo iſthoc quaſi donare voluerit. Si nihilominus etiam in futurum voluit te Deus inuentione iſthac admonere; equidem arbitrator, in id inuentum abs te nummum iſtum, vt *Reminiſcaris* liliorum, in campis naſcentium, quæ exemplo ſuo nos commonefaciunt, non oportere nos cura rerum futurarum multum angi. *Reminiſcaris* item, dum *Chriſtus vincit*, *Chriſtus regnat*, *Chriſtus imperat*, non eſſe fas a ſeculi potentia Eccleſiæ quidquam metuere aduerſi. *Reminiſcaris* denique tu cumprimis, poſſe te ſecuro eſſe animo ſaltem in domeſticis rebus, cum ipſis Gallicanis aureis vltro oblatis illæ adiuuentur. Non eſt ſane, cur inuentione illius quidem aurei quidquam ſiniſtri a Gallo portendi Eccleſiis noſtris, aut etiam reipublicæ arbitreris; ſed omnia potius felicia. Si ſane Regis *Franciſci* fortuna debeat huius *Ludouici* ſortem ſignificare; breui omnis huius bellica felicitas deſinet in grauem miſeriam non minus, atque illius res initio proſperæ poſt mutauere. Dum porro, non qui *Chriſtianiſſimus* audit, ſed ipſe *Chriſtus vincit*, *regnat*, *imperat*; LVDOVICI *victorias*, *regnum*, *imperium* poſſumus contemnere, ratione cumprimis Eccleſiæ, *Ein veſte Burg iſt vnſer Gott* etc. Ieſuitas ſal-

ſaltem quam multos, imo et alios Papiſticæ cohortis Zelotas, optare *Ludouicum* Imperatorem, non quidem dubito etiam ego, haud ignarus præſertim, quam illi exultauerint, cum in Batauis initio omnia ex voto Gallis ſucceederent. Certus autem ſum, ne quidem Papam idem cum ineptis iſtis Zelotis optare; multo minus quenquam Principum Germaniæ, quamuis partium Papiſticarum. Sed et in illis votis nihil omnino eſt præſidii collocatum rebus Gallicanis. Itaque riſum et exſibilationem magis merentur, quam ſollicitudinem. Hæc mea eſt, Gener optime, de aureo tuo ſententia. Quapropter gratulor tibi repertum illum nummum, imo, vt maiores atque opimiores theſauri tibi obtingant, Deum precor. Vale autem ac ſalue plurimum cum vxore aliiſque amicis.

Tuus affectu Pater *H. Conringius* D.

Inſcriptio literarum:

Perquam Reuerendo, Nobiliſſimo Doctiſſimoque Domino Paulo Prieſero, Eccleſiarum Beſekouienſium Inſpectori, Genero meo longe cariſſimo.

CXCV.

Boineburgius mittit *Lionei* reſponſum, pugnat pro præcipuo Electorum iure, et denuo ad ſacram controuerſiam delabitur.

Fran-

Francofurti d. 1. Iul. 1661.

Incluſas a *Lioneo* nudius tertius accepi, quas mitto impræſens. Ignoſces homini occupato, quod et iuſto ſerius et negligentius debito reſponderit. In meis, primo Iulii datis, ita ſcribit: *J'avois receu quelques jours auparavant les exemplaires des livres de Monſ.* Conringius, *qui ont fait du depuis ma plus ordinaire lecture aux heures, que mes occupations me permettent d'y employer. Il y à dans cet ouvrage à ſe divertir et apprendre beaucoup. Je vous addreſſe toute ouverte la reſponce* *, *que je fais à ce grand homme. Je vous prie de la faire cacheter apres l'avoir lue et d'y faire mettre la ſubſcription de ſes qualitez, que je ne ſçay pas.* Sub harum vmbra potui labori obſignandi et ſuperſcriptionem allinendi parcere, ni fallor. Vbi liber de ciuili prudentia abſolutus fuerit, quæſo, mitte geminum mihi eius exemplum, vt vnum *Lioneo* mittere poſſim, qui eum auide etiam exſpectat. Videtur is liber tandem

* Præfixa quidem iteratæ editioni Anti-Machiauellicorum hæc epiſtola fuit, vnde et legitur *Oper. t. 2. p. 982.* Quia tamen illic aberratur nonnihil ab autographo; non piget eam hic ſinceriorem et correctiorem dare.

dem ſerio proditurus, vti tuæ, poſtremum nempe 22. Iunii ſtili veteris ſcriptæ, indicant. De bibliotheca Auguſta perinde mittam proximo mercatu **. *Lampadiana* et ille, et Eminentiſſimus Elector, qui te ſalutari iuſſit, cupide exſpectant, neque hic ægre fert, veritatem priſci ſtatus exponi lucide, et affectatas illas oligarchicas nouitates redargui. Non putem vero tibi perſuaſum eſſe, vt quidam rerum inſcientes ſibi perſuadent, Electoribus nihilo plus iuris præter Electionem in reipublicæ adminiſtratione competere, quam ceteris Statibus, cum ad oculum pateat, magnam eſſe differentiam inter efficacitatem ſeptem votorum parem cum ſeptuaginta vel octoginta ***.

Ce-

** Scilicet in Galliam ad *Lioneum* mittere in animo habet *Conringii* epiſtolam de bibliotheca Auguſta.

*** In ſcriptum redegit *Boineburgius* prærogatiuas Electorales XXVI. quas ex *Bœcleri notitia Imper. l. 6. c. 2* in inſtitutiones iuris publici ſuas tranſtulit *Vitriarius lib. 3. tit. 8.* Quæ ibidem *tit. 10.* de XXXII. iuribus Moguntini ſingularibus traduntur, ex eiuſdem libri Bœcleriani *c. 6.* deſumta, ex Boineburgicis ſchedis itidem hauſta ſunt.

Ceterum tu hæc recte interpretaberis, quo ſane nemo talia rectius intelligit. Te duce ac magiſtro cum voluptate diſcimus. In ſacris quod adſcribis æſtui meorum negotiorum, rectius ego tuæ in rebus fidei *nimiæ* (indulge verbulo) *obſtinationi* imputauero, quæ quippe facit, quo minus præſertim tu poſſis ſoleaſue ad ea, quæ a me et aliis me melioribus maioribuſque, Walenburchiis et reliquis Doctoribus, proponuntur, animum aduertere. *Vicedeatu* tuo non ſecus, ac mali Aduocati nonnullis formulis, ſponte abuteris. Si cum *Honorato* facis, bene eſt. At is, miſſis *Hildebrandinis* placitis, et Curiæ erroribus eorum curæ et autoritati, quorum eſt, relictis, cum Epiſcopo Romano communicat. Prauos mores ſchiſma in eccleſia imperare poſſe, nunquam aſſeret quiſquam intelligens in Proteſtantibus. Non eſſe fas in partem venire factionis, quæ euertere rempublicam nititur prauis facinoribus et ſententiis, certum eſt; vti nec fas eſt, cœtum Chriſtianum colere cum iis, qui ſalutarem fidem improbis ſuis commentis diruunt. Vtra autem pars hoc faciat, patebit ex inſpectione cauſſarum ſchiſmatis veſtri, ſi eas cum *Walenburchio* expendere volues. Vbinam, ſodes, commenta eiuſmodi induxe-

xerunt ſancti Patres? Oicumenica Concilia? Vltro cœcutiunt, qui, pro tuendo ſchiſmate ac fugienda vnitate, vnius aut alterius errorem vel ignorantiam arripiunt, idque toti corpori imponunt! An negligenda ſtudia philoſophica, quod *Ramus* aliiue ineptierint? Aies: Non ero Ramiſta, ſic neque Papiſta; ero autem Chriſtianus. Si per *Papiſta* Curiæ vitia intelligis, recte habet. Sed in vnitate fidei, caritatis, obedientiæ in nauicula et communione *Petri* eiuſque ſucceſſorum ſit oportet, qui ſaluus fieri cupit. Id quod perfacili negotio demonſtrari poteſt. Quod cum iis communicare non vis, qui malis moribus ſunt, recte facis, ſi talium ſocietatem fugias. Si ideo in ſchiſmate manes, *catharum* hoc olet. Si porro extra vnitatem te Chriſtianum eſſe poſſe credis, ex eorum eris numero, contra quos ſcribit *Honoratus*, et vereor, vt Proteſtantium doctiſſimi illis eximi queant. Manet ſane inconcuſſum illud vetus: *Cur ſeceſſiſtis?* Iam vero miſer *Tertullianus* iterum vapulat. Vellem ex eo probari paganiſmum a quoquam. Ille ſic infit: Vos Marcionitæ! vos reliqui nouatores, Chriſtianos vos dicitis, et veram penes vos eſſe eccleſiam. Aio, imponere vos hominibus. Fuerunt Chriſtiani ante veſtra

ſomnia. Erant et ante vos hæretici. Illi Chriſtiani veram eccleſiam conſtituunt, qui continua ab Apoſtolis ſucceſſione ad nos vſque peruenerunt, docuerunt, cœtum fecerunt, a nullo alio anteriore diſceſſerunt: illis concredita ſunt Chriſti chariſmata: illis adeſt paracletus. Vos ex alio patre eſtis. *Tertullianus* videlicet argumentatur, ſuppoſito Chriſtianiſmo. Quis inde probabit paganiſmum? Si quis paganorum, talem ſe aſſerens, nouos Deos ſiue Senatus Conſulto induxiſſet, aut receptos reprobaſſet; recte ei a pagano obiici quitum fuiſſet: tu ſacra polluis; non ſic noſtri maiores ſtatuerunt. Apage! Contra Gentiles Patribus alia argumenta ſuccurrerunt; in alio enim vero genere. Alioqui an non iidem contra hæreſes iiſdem argumentis vſi ſunt? Oſtendite nobis ſucceſſionem Epiſcoporum, clamant *Auguſtinus*, *Optatus*, omnes. Si quando ad ipſos Ethnicos Philoſophos prouocarunt, qui veritatem huius vel illius conſequentiæ diiudicarent, an non initio propoſuere: ambo nos dicimus Chriſtianos; in his et his conuenimus; hic modo hoc affirmat, negatue; ego alterum. Non dubium, viciſſe Catholicos ex hypotheſibus Chriſtianis. Sed hæc hactenus. Liber de fide Græcorum eius epiſtolæ

cauſſa,

cauſſa, quam tu adieciſti, erit pergratus. Attulit ſecum quædam *Allatii Blumius*, quæ conabor viciſſim mittere. *Viotti* de demonſtratione vbi tam diu hæret? Sed terminanda ſcriptio eſt iſthæc. Auocor enim ad alia. *Wallendorfius* priſtinam cramben recoquit. Prima quoque reſponſa feret. Maxima potiſſimaque ſui ad nos reditus ipſi videtur cauſſa fuiſſe domeſticarum rerum curatio, et corporis in acidulis. A Cæſare attulit literas priuatas; at ſine caractere Legationis ſolemnis. Comitiorum lautiores et ſolito ampliores ſpes facit. Quæ tandem promotum iri ſerio, non eſt diffidendum. Tranſlationem interea mallent Aulici inſidioſiſſimi; ſed fraus nimium liquido pellucet. Eminentiſſimus Elector legitimo loco ſe amoueri non ſinet. Vobis paria eſſe iudicia, confidimus. Latet enim ſub hac tranſlocationis perenni machina, quam agitant rerum in Imperio nouatores, infinitus malorum ſuggeſtus. Ea obtenta, non Statuum vnitatem, ſed Electorum in id modo conſenſionem, vt lites ferantur, intendunt. Qui rem omnem putat recta via, et aliquanto conſideratius, næ! is vltro reperiet multa fœda, quæ ex illa tranſlatione ſuppullulant. Digna tuo ſtilo commentatio, vbi in *Lampadio* de *Deputationibus* agitur.

CXCVI.

Hugonis Lionei epiſtola, qua *Conringiana p. 512.* exhibitæ reſpondet.

Munus libri tui, præſtantiſſime *Conringi*, accepi, ex quo memoriam mei vigere apud te, et video, et lætor. Tu et tua mihi ſemper magna. Auide legi et perlegi. Omnia me intellecturum, minus arbitraturum, ne exiſtima. Nos enim, qui ab vſu quotidiano atterimur, incraſſamus * illa politica. Tu altius ſubuolas. Vides, peruides, ſubtilia quæque. Quam multa noua, quam multa vetera depromis ex tuis fontibus? Ad quod video magna tibi duo adeſſe auxilia, ingentem in euoluenda antiquitate diligentiam, et limatum iudicium. Quid dicam aliud? Inuideo illis, quibus coram te vti fas eſt. Sed cum adductum me dico late diffuſa tua eruditione, vt te, quanti facio, faciam, nihil dico, niſi quod cum tota Germania, quam illuſtras, commune eſt, imo cum ſparſa præclara omnia amantium vniuerſitate. Quantum ad *Machiauellum*, quem elegiſti, cum quo luctareris, ex magnitudine aduerſarii laudem aſſe-

* Id eſt, *craſſa* vel *pingui Minerua tractamus illa politica.*

aſſequeris, cui tamen per candorem tuum nihil detrahis, multum ab illis remotus, qui, quoties nobis figurare virum peſſimum volunt, ponere ſolent *Principem Machiauelli*, tanquam ex obdurato probitatis et legum omnium contemptu, ex dolis malis et perfidia per longam ſcelerum conſuetudinem conflatum: quæ certe non fuit illius mens. Sed hæc latius exſequi, tuum eſt. Meum autem, gratias agere, quod frontem libri tui nominis noſtri præſcriptione honeſtare volueris. De tutela autem, quam a me mutuaris contra calumniam et liuorem, ſicut illi, qui Inſignia ædibus appendunt contra vim aut proteruiam, non indigent præſidio noſtro tot monita et exempla politica, quibus tua pagina ſcatet. Tanta luce eloquii tui et ingenii perfuſa, a ſolerti tua manu et arte polita, firma valent per ſe. Tu vale in animis hominum, fama rerum, et tua opera in æternitate temporum.

Datum in ſeceſſu Fontisbellaquei ** pridie Kalend. Iul. anni 1661.

Promptiſſimus Seruitor

Hugo Lioneus.

CXCVII.

** Doctiores Galli pro *Fontebellaqueo Fontem-briaudi* ſcribunt, quia veterum monumentis

 con-

CXCVII.

Conringius Electorum prærogatiuam agnoſcit, Auli-

conſtat, eo loco, quo nunc caſtrum hocce ſitum eſt, villam fuiſſe, quam a poſſeſſore vel conditore *Fontem Briaudi* appellauerint. Vulgus autem *Fontainebrieau* paullatim in *Fontainebleau* et in neſcio quem *Fontembellaquenum*, quaſi *fons a bella aqua* dictus ſit, mutauit. Tota hæc epiſtola *Hugonis Limei* manu ſcripta eſt; compoſitam autem ab alio, et quidem, ſi diuinare fas eſt, a *Io. Capellano* crediderim. *Hugo* enim ipſe bellæ latinitatis expers fuit; ſcribendi facultate in vernaculo ſuo idiomate pollens, teſte *Boineburgio* ſupra *epiſt.* 147. Ceterum ad fata viri, præter ſuperius dicta, pertinent quoque, quæ de initiis fortunarum eius narrantur in *Sorberian. p.* 173. *L'Abbé* Quillet *étant à Rome, et frequentant la maiſon de l'Ambaſſadeur de France, qui étoit le Marechal d'E*ſtrées, *il y entra pour Secretaire de l'Ambaſſade par le décez d'un autre qui y étoit. Cette place fut briguée par Mr de* Lionne, *ſur lequel il l'emporta, et de* Lionne *ſe jetta au ſervice de Mr.* Mazarin *faute de meilleur employ, et au refus de* Quillet, *qui choiſit et prit le pire: ainſi que l'evenement l'a verifié. Car*Quillet *eſt mort ſans avoir davantage avancé ſa fortune, et de* Lionne *eſt monté heureuſement aux premiéres charges de l'Etat.*

licos Vindobonnenſes taxans, et religionis cauſſa ipſum *Boineburgium*.

Wolffembutteli d. 9. Iul. 1661.

Vix ingreſſus eram Wolffenbuttelum, cum plurimum exhilaratus ſum literis et tuis pariter et Illuſtriſſimi *Hugonis Lionei*. Non egent hæ vlla tua excuſatione, cum ſciam, profectas eſſe a viro ſummis negotiis occupatiſſimo. Potius miror, potuiſſe illum horas aliquot perluſtrando libello impendere inter tot occupationes. Impenſe certe gaudeo, placuiſſe ſtudium viro tanto. Vbi prodierit liber de ciuili prudentia, ex conſilio tuo mittam et eius aliquod exemplar. Illud argumentum iam incipio denuo voluere, certus, perductum iri vno quaſi impetu ad finem; etſi ſuperſit pars illa omnium pene difficillima, quæque maxime eſt obtrectationibus obnoxia, cenſura ſcilicet ſcriptorum omnis æui, quæ ad politicam poſſint prudentiam facere. His abſolutis, demum *Lampadiana* aggrediar iuſta cura. De auctoritate *Electorum* abſit, vt tam abiecte ego ſentiam. Fuerunt illi iam quadringentos amplius annos primarii *Senatores Imperii*, eo ſcilicet loco, quo in Polonia et Suecia ſunt, qui *Regni Senatores* appellantur, quibus proinde fas fuit, extra etiam Comitia omni-

um Imperii Ordinum de minoribus Imperii negotiis cum Cæſare aliquid conſtituere; de maximis vero præconſultare. Niſi fallor, hanc ſententiam potero probare et Eminentiſſimo Principi Electori, vtpote cuius ſapientia et moderatio mihi comperta eſt. Si tamen etiam ſic falli me exiſtimaueris, libentiſſime abs te inſtrui me patiar. Interim rogo, commendare me pergas ſummo Principi, quem non minus ob virtutem et ſapientiam, quam maximam dignitatem, veneror. Deus illum nobis ſeruet in annos plurimos! Ita enim mihi perſuaſi, ſaluam fore rempublicam, illo Principe ſuperſtite. *Wallendorfium* hoc agere, quod acturum ſuſpicabaris, et ego iuxta tecum doleo equidem. Non dubito autem, ſapientiſſimum Dominum Electorem fortiter ſapienterque, vt ſemper, illis ineptis molitionibus ſeſe oppoſiturum. Fiat! Fiat! Vidi hic, et cum ſtupore legi, quæ Aulici iſti Auſtriaci Deputatis ordinum Regni Hungariæ proponere non erubuerunt. Turcam præ foribus habent, aut certe dicunt ſeſe habere, eoque reapſe opus nunc quam maxime eſt populi Hungariæ beneuolentia et amore erga rempublicam, qualis illa eſt hodie. Hi tamen nudata fronte audent hac ipſa difficili tempeſtate et omnes offendere, et cumprimis omnibus Vrbibus et Euangeli-

gelicis iuſtam peſſima quæque ſuſpicandi cauſſam præbere. Hoc vero eſt ſapere?

In Theologicis grauiter te falli, tantum quoniam præ occupationibus minus iuſto iis intendis, non poſſum non iudicare. Egone dixerim, inter Eccleſiam Romanenſem et Euangelicam cauſſam ſchiſmatis eſſe ſolum *Vicedeatum papalem*, cum toties affirmauerim, etiam libris editis, multos Romanenſium *Vicedeatum* illum non admittere? Hoc volo, neminem ſalua conſcientia poſſe in vera vnione Eccleſiæ viuere, ſi *Vicedeatum* non agnoſcat, cum iis, qui illum adorant. Hoc ipſum ego demonſtraui in *Concuſſione* mea, approbantibus omnibus meis aduerſariis. Tentet quis alius, num id poſſit confutare! non declamationibus, quibus tu, Amice, potiſſimum agis; ſed per ſolidas argumentationes, ceu fieri par eſt in ſeria veritatis diſquiſitione. Cum *Tertullianus* hæreticorum nouitatibus oppoſuerit talia, quibus poſſit et pagana religio ſeſe defendere, vtique peccauit contra æternas regulas diſputandi. Debent enim principia diſputationum ita ſeſe habere, vt ex illis nihil falſi deduci poſſit. Quod autem Pagani et Muhamedani poſſint ſeſe tutari Tertullianeis argumentis, probaui ego in Reſponſione ad *Erber-*

bermannum *. Modo per negotia liceat tibi illa legere et examinare cum cura, non repeteres hæc adeo

---

* Sed hæc non ſatisfaciunt *Boineburgio*, qui per illam ad abſurdum deductionem tranſitum in aliud genus committi clamat *ep. 195*. Melius forte ex hac lite ſe extricaſſet *Conringius*, ſi iuriſprudentiam in conſilium adhibuiſſet, cogitaſſetque, *Tertullianum* Iuriſconſultum *præſcriptiones* appellare; quæ vulgo *præiudicia* vocantur, et operantur quamdam *præſumtionem*; præſumtionum autem omnium eam eſſe naturam, vt cedant veritati, hoc eſt, vt probationem contrarii admittant. Quemadmodum autem in iuriſprudentia genus quoddam præſumtionum auctoritate ciuili ſtabilitum eſt, contra quas nulla valet contrarii probatio, et quæ propterea *præſumtiones iuris et de iure* vocantur, qualis exempli gratia eſt res iudicata, contra quam, tranquillitatis publicæ cauſſa et ne lites ſint æternæ, nulla contrarii allegatio in foro admittitur, ſed quæ, quidquid contra iactaueris vel probaueris, pro veritate habetur; ita in ſacris quoque ad continendos in officio Chriſtianos ſubſecuto tempore ad ſectata quædam eſt ſalli neſcia auctoritas Pontificis, quæ, perinde ac res iudicata in ciuilibus, ex albo nigrum et ex nigro album faceret. At enim vero cum hanc ipſam pro articulo fidei catholicæ nullo

adeo ſæpe, et improbares. Argumentum illud, quod a ſucceſſione petunt veſtri, miror, abs te etiamnum vrgeri, prodita eius vanitate libello meo ſingulari, cui titulus *Defenſio Eccleſiæ Proteſtantium.* Quæſo te, lege cum cura; deſines omnino ficulnea illa laudare. Vale.

CXCVIII.

Boineburgius vrget reſponſionem, tranſlationem *deputationis* omni modo impediturus.

Moguntiæ d. 12. Iul. 1661.

Miror, te nihil reſcribere de *Silhonii* libro *, cuius bis mentionem in meis ſuperioribus feci. Mi-

lo in Concilio, nullo a Pontifice venditari, aſſeueret ipſemet *Boineburgius ep. 201. fin.* conſequens eſt, deficiente huiuſmodi in ſacris lege et ſalli neſcia auctoritate, non ſolum contra Tertullianeas præſcriptiones, ſed et contra aliud quoduis genus præſumtionum contrarii probationem eſſe admittendam, eoque probato vnam ſolamque triumphare veritatem.

* Et quid de libro ſibi non viſo reſcriberet Conringius? Agitur autem de libro, cuius *titulum* attulerat ſupra *p. 536.* et quem ipſe nondum e Gallia aduenisse dixerat *p. 573.* atque hic denuo confirmat,

bermannum *. Modo per negotia liceat tibi illa legere et examinare cum cura, non repeteres hæc adeo

* Sed hæc non ſatisfaciunt *Boineburgio*, qui per illam ad abſurdum deductionem tranſitum in aliud genus committi clamat *ep. 195*. Melius forte ex hac lite ſe extricaſſet *Conringius*, ſi iuriſprudentiam in conſilium adhibuiſſet, cogitaſſetque, *Tertullianum* Iuriſconſultum *præſcriptiones* appellare; quæ vulgo *præiudicia* vocantur, et operantur quamdam *præſumtionem*; præſumtionum autem omnium eam eſſe naturam, vt cedant veritati, hoc eſt, vt probationem contrarii admittant. Quemadmodum autem in iuriſprudentia genus quoddam præſumtionum auctoritate ciuili ſtabilitum eſt, contra quas nulla valet contrarii probatio, et quæ propterea *præſumtiones iuris et de iure* vocantur, qualis exempli gratia eſt res iudicata, contra quam, tranquillitatis publicæ cauſſa et ne lites ſint æternæ, nulla contrarii allegatio in foro admittitur, ſed quæ, quidquid contra iactaueris vel probaueris, pro veritate habetur; ita in ſacris quoque ad continendos in officio Chriſtianos ſubſecuto tempore adfectata quædam eſt falli neſcia auctoritas Pontificis, quæ, perinde ac res iudicata in ciuilibus, ex albo nigrum et ex nigro album faceret. At enim vero cum hanc ipſam pro articulo fidei catholicæ nullo

adeo ſæpe, et improbares. Argumentum illud, quod a ſucceſſione petunt veſtri, miror, abs te etiamnum vrgeri, prodita eius vanitate libello meo ſingulari, cui titulus *Defenſio Eccleſiæ Proteſtantium.* Quæſo te, lege cum cura; deſines omnino ficulnea illa laudare. Vale.

CXCVIII.

Boineburgius vrget reſponſionem, tranſlationem *deputationis* omni modo impediturus.

Moguntiæ d. 12. Iul. 1661.

Miror, te nihil reſcribere de *Silhonii* libro *, cuius bis mentionem in meis ſuperioribus feci. Mi-

lo in Concilio, nullo a Pontifice venditari, aſſeueret ipſemet *Boineburgius ep. 201. fin.* conſequens eſt, deficiente huiuſmodi in ſacris lege et falli neſcia auctoritate, non ſolum contra Tertullianeas præſcriptiones, ſed et contra aliud quoduis genus præſumtionum contrarii probationem eſſe admittendam, eoque probato vnam ſolamque triumphare veritatem.

* Et quid de libro ſibi non viſo reſcriberet Conringius? Agitur autem de libro, cuius titulum attulerat ſupra *p. 536.* et quem ipſe nondum e Gallia aduenisse dixerat *p. 573.* atque hic denuo confirmat.

Miror etiam, te ita diuturno me ſilentio mulctare, neque quicquam reſcribere, an acceperis catalogi *Hottingeriani* initia. *Silbonii* libellum ſpero me breui accepturum, cuius te participem facere non omittam. In publicis omnia me rectius forte noueritis. *Wallendorfius* nobiſcum adhuc eſt; at ſolito remiſſior in adurgenda illa infelici tranſlatione. In quam vt conſentiatur, nunquam nos adduci ſinemus, antequam certiora de Comitiis peruiderimus. Dummodo et reliqui, cumprimis Colonienſis ac Palatinus, firmi perſiſtant, et publici curam gerant, vti confido, operoſiorem. Vale, et me ama, tuiſque libris frequens recrea et exhilara.

CXCIX.

Idem tenax propoſiti in impedienda tranſlatione *deputationis*.

Moguntiae d. 22. Iul. 1661.

Binas a te ſimul accepi. De Crucibus, quas *Kircherus* ita operoſe depinxit, proxime ſuam tibi vult ſententiam per me ſcribi Eminentiſſimus ipſe Elector. De publicis ſcito, omnia penes nos in priſtino ſtatu eſſe, nobiſque indies plura maio-

raque

raque argumenta obuia fieri, quæ diſſuadeant tranſlationem illam, Comitiorum peſtem et præſentiſſimam necem. Neque nimis operioſus pro illa eſt ipſe *Wallendorſius*, adeoque maximam nobis moleſtiam ac inuidiam non is, ſed noſtri Colonienſes ac Palatini faceſſunt. Nihilo tamen omiſſior in tuendis Imperii iuribus Eminentiſſimus Elector Moguntinus erit, quanquam vel ſolus ex Electoribus remanere cogeretur, ne ſic quidem ſe a Principum *Deputatorum* cœtu, et tam liquido iure, ſeiuncturus vnquam. Quod de *Buſſerio* recte iudicarim, gaudeo. De tuo libro prudentiæ ciuilis iterum ſiles. Quid debemus tandem de eo credere, vel ſperare? Colonienſis Elector cis paucos dies hac tranſibit. Decretoria tum inter nos pugna erit. Certe Eminentiſſimus adduci ſe non ſinet, vt per eiuſmodi, quam nonnulli intendunt, inter ſtatus diſſociationem, ac illegalem Electorum confluxionem, patriam nouis tricis et turbis inuolui otioſus aduertat. Qui oculis talia cernere idoneis cœcutire tamen malunt, næ ii ſeuerum aliquando iudicium ſufferant neceſſe eſt. Plura modo adiicere non vacat. Vale, et me ama!

CC.

Conringius ſcriptum contra *Allatium* abſolutum nuntiat.

Helmſtad. d. 17. Iul. 1661.

Iam in alterum diem cum grauiſſimis doloribus colicis conflictor, et lecto ſum affixus. Quoniam tamen nonnihil leuaminis mihi videntur literæ tuæ, quas $\frac{22}{12}$ Iul. Moguntiæ exaraſti, præbere; reſpondeo, quamuis ægra manu. Ante omnia rogo, Eminentiſſimi Principis fauorem mihi porro conciliare ne graueris. Equidem ita ſentio, eius ſapientia et auctoritate magnam partem ſtare hodie Imperii tranquillitatem, cuius proinde conſiliis Noſtri Principes, quos inter nouiſti ſapientia item excellere illum vere *Auguſtum*, libenter adhæreſcunt. *Wallendorfius* non eſt multus in vrgenda tranſlatione, quoniam Aula iſta malit omnem Conuentum *Deputatorium* ſublatum e medio, vtpote aduerſum Monarchicis conatibus, et veretur fortaſſis, ne facta illa tranſlatione maior fiat conſpiratio et concordia Principum. Palatinum et Colonienſem miror, paſſos ſibi verba dari, nec attendere, quid agatur. Deus iuuet generoſa veſtra conſilia! Quæ cum tendant ad Ele-

ctorum

ctorum cum reliquis Principibus conſociationem, non vero ad diſcordiam et horum illegitimam depreſſionem, non poſſunt non eſſe ſalutaria. De crucibus Eminentiſſimi Principis ſententiam * auide exſpectabo. Interea indubie iam acceperis meas, quas $\frac{19}{9}$ Iulii Wolffenbuttelo ad te dedi. Prodiit demum heſterno die *Confeſſio Graecae Eccleſiae*, per *Metrophanem*, Patriarcham Alexandrinum, conſcripta. Illi praefixa eſt mea quaedam epiſtola prolixior, qua ſimul apologiam inſtitui aduerſus *Allatium* pro communi ſententia, non tam mea, quam Conciliorum plurimorum et Romanorum Pontificum, omniumque Doctorum Romanenſium, *de Eccleſiae Graecae a Romana diſſenſione*. Simul oblata fuerit occaſio, tranſmittam. Si per valetudinem licebit, hac ipſa hebdomade praefabor in vtiliſſimum opus *Bartholomaei Viotti de demonſtratione*, vt ſequente poſſim denuo aggredi librum de ciuili prudentia. Iniurius ſane in me es tuis ſuſpicionibus, quaſi otier ego, aut argumentum illud nolim ſuſcipere.

Qq CCI.

* Haec obliuioni data eſt, aut epiſtola, qua perſcripta fuit, intercidit.

CCI.

Boineburgius tranſlationem *deputationis* nullam futuram nuntiat, et poſt magnum in ſacro negotio zelum effundit.

Moguntiæ d. 5. Aug. 1661.

Debeo reſponſum ad pluſculas tuas multiplex. Id, quod ſerius ſolito aduenit, adſcribi debet et occupationum tot plauſtris, quibus adobruor, et abſentiæ meæ. Fui enim *Darmſtadii*, cum funus D. Landgrauii GEORGII deduceretur. Tum Colonienſis Electoris aliorumque, et appropinquantis nunc Ducis *Neuburgici* iter, plurimaque ſuperuenientia ac fortuita negotia, me adeo diſtrahunt et afflixerunt, vt vix otium ſcalpendis, quod dici ſolet, auribus ſatis amplum nanciſci licuerit. *Deputationis* tranſlationem iterum pure ac ſimpliciter *Wallendorſio* denegauimus, inque id adduximus Electorem quoque Colonienſem, vt ſe a nobis reliquoque cœtu Francofurtenſi nullo modo ſit diſiuncturus. Saltem ita res eſt nunc conſtituta, vt omnis *deputatorii* conuentus transferendi mentio abiicienda neceſſario ſit; vnica vero Comitia perurgenda veniant. *Haſſi*, *Wirtenbergici* et reliqui omnes, (*Palatini* res incertæ ſunt) nobiſcum conueniunt. De Veſtratibus minime omni-

omnium eſt dubitandum. Librum tuum de ciuili prudentia vereor, vt morbus tuus multum ſit acceleraturus. Deus eum tollat morbum, teque diu florentem, incolumem et laboribus reipublicae tam vtilibus aptum ſeruet! Lampadium proxime ſecuturum confido.

Nouellam tuam et ficulneam fidem quod ſpectat, illa ſane ceterae tuae eruditioni, quae per eſt eximia et plane incomparabilis, eſt diſſimillima, vt merito mirer, te non aduertere, te in ſchiſmate degere, et nihilo melioribus niti fundamentis, quam reliqui ſectarii omnes. Recte ais, principia diſputationum ita ſe habere debere, vt ex illis nihil falſi deduci poſſit. Vos vero, quotquot eſtis, qui a communione cum Romana Sede ſeceſſiſtis, plane eadem habetis, et vos mutuo ac inuicem inſimulatis magnorum errorum, idque ex merito et vero. Num quod enim vobis, qui Helmſtadii ſchiſma incruſtatis, aliud ceteriſque ſectis haud perinde commune in promtu eſt, quo melius verbum Dei intelligere ac interpretari noueritis, quam illi, quos habetis pro erroneis, etſi Catholicae Eccleſiae pari odiorum acerbitate infenſis? Edic illud, ſi habetis! proloquere! Quid affert rectius hoc in genere *Lutherus*, *Callixtus*,

Kemnitius, quam, *Caluinus*, *Chamierius*, *Arminius*, *Socinus*, *Epiſcopius?* Nolo me immiſcere rebus, meum captum excedentibus, quales ſunt Theologicæ. Aſt pro cauſſa tam manifeſta, tam iuſta, ac eiuſmodi eſt ſacra hæc, vel infans philoſophari poſſet. Duo videris apprime in tuis voluere: primo, neminem ſalua animi religione in vera vnitate viuere, ſi *Vicedeatum* non agnoſcat, cum iis, qui eum adorant. Secundo, peccaſſe *Tertullianum* contra æternas diſputandi regulas, cum hæreticorum nouitatibus oppoſuerit talia, quibus et pagana poſſet religio defendi. Quod primum ſpectat, in Conciliis, in ſanctis Patribus *Vicedeatum* non reperies; nedum in profeſſione fidei, non nouitiæ, ſed priſcæ, plenius autem explicatæ occaſionibus datis, quales *Vincentius Lerinenſis* memorat. Quei igitur ob confictum hunc ac commenticium *Vicedeatum* vnitatem deſeret *intelligens*, et ſanus quiſquam vinculum pacis dirumpet? Notum eſt, ſtolidos nonnullos gloſſatores, maxime Canoniſtas, delirare hunc in modum non ſemel; ſed longe maior et melior meus mihi eſt *Conringius*, quam vt ei oſtendi oporteat, homunciones eiuſmodi nec ſancire fidei dogmata, neque conuellere poſſe. Quid de-

denique tibi vis per iſtum *Vicedeatum?* Offendi ſolent doctiores veſtratium duabus potiſſimum rebus, *Hildebrandinis dictatibus*, et perſonali *Papæ infallibilitate*, ſeu *inenarrabilitate*, vti *Marcus Antonius de Dominis* loqui amat. Illos ipſe fateris multos Catholicos non admittere; imo quis Regum Catholicorum, aut Principum, aut Rerumpublicarum practice iſtos admittit? Quod aliqui ſuauiter ſibi perſuadent, te tuique ſimiles, ſi cum cura et ſemoto affectu examinare, quam vitilitigare malitis, non morabitur. Soli nos craſſi Germani, aut ad inſolentis Curiæ minas et ampullas dignitatem Imperii proſtituimus, aut ſuperbi, effrænis ac petulantis monachi delirationes ſequimur, atque ſic inconſutilem Eccleſiæ togam diſcindimus. Non ſic ceteri Catholici Reges ac potentatus, ne quidem Iberi, nedum Galli, nec Veneti, neque Mutinenſis; non Parma, non alii, quiqui ſint. Fidem ſeruant, vnitatem colunt, iura ſua maſcule tuentes. Perſonalem *Papæ* (puta cum adiunctis neceſſariis moraliter adminiculis) *infallibilitatem* quidam noſtratium propugnant; ſed nemo audebit eam venditare pro articulo fidei catholicæ, pro quali in nullo Concilio, a nullo quin etiam Papa hactenus habitus eſt. Si

 hæc

hæc res autem non eſt fidei, vti ſane non eſt; ergo ſchiſmati nec ipſa vel tantillam præbere cauſſam apta eſt, adeoque non video, cur in vera vnione cum talibus degere nequeas. Ceterum quid de *Hildebrandicis dogmatibus* ſentiat Ieſuita *Cauſſinus*, videre eſt libri de Regno Dei *diſſertatione*, ni fallor, 27. * Sed protinus abrumpere cogor. Vale, et me ama tui amantiſſimum.

CCII.

Idem noxam conſiliorum pandit, ſacris quæſtionibus finiens epiſtolam.

Moguntiæ d. 20. Aug. 1661.

Recte iudicas, Comitia per translationem, cuius mala hactenus inanimaduerſa, vnice impeditum iri. Principibus, qui Electorum auctoritati vl-

* *Nicolaus Cauſſinus* e S. I. diſſertationes ſuas in libros Regum inſcripſit *Regnum Dei*. *Sotuellus*, ſuorum ſociorum encomiaſtes perpetuus, memorare ſuperſedit *Cauſſini* exilium; licet eius cauſſa ſatis honeſta eſſet. Nam cum anno 1637. pro Regina Matre Regem interpellaſſet, Riceliacoque procedente ſermone non peperciſſet; in Armoricos exulatum abire iuſſus eſt, inde non niſi poſt fata Regis et Cardinalis Pariſios reuocatus.

vltra, quam par eſt, indulgere defugiunt, nihil euenire profecto grauius poſſet nocentiuſue: vti per partes exponi facillime debebit in opere Lampadiano, vbi ages de ordine ſuffragiorum et conuentuum Imperii firmitudine, ſine qua omnis rerum ſtatus in incerto, atque noſtræ reipublicæ ingenio nihil magis aduerſum foret. Caue, mi amice, credas porro Aulicis illis inſidioſis, qui tam inuerecunde tibi impoſuerunt. Comitia vtique ſerio amoliuntur, ne quidem Turcarum formidine expugnati. Ea retardabunt, donec fœdus conſtiterit. Securitatis publicæ et garantiæ negotium expediri omnino nolunt, quo liberas ſemper manus ſibi retineant in omnis generis occurſus caſuum, quos pro amplitudine domus animo præfigurant. Pacem cum *Porta* dum adhuc ſperant, quamdiu item credent, minus impedita fore per Imperii circulos mittenda contra Anglos auxilia, ſi qua forte in Belgio ſuo Hiſpani ex occaſione Luſitani belli efflagitauerint; eouſque ſane extrahent Comitia. Quod cum ſub perſona tranſlatæ Auguſtam Vindelicorum multo diſſenſionum inter ſtatus diſcrimini obnoxiæ *deputationis* nullo negotio aſſequi et obtinere ſe poſſe certo confidant; vel eo nomine adeo inſiſtunt prauis

poſtulatis ſuis, per quæ translationem exſculpere tandem et extorquere contendunt. Quibus tamen heic nunquam vel tantillum proficient, quantumlibet varias in id machinas admoueant. Librum de ciuili prudentia ſeueris conuitiis an demum abs te exterebare et exprimere liceat, breui conſtabit. Lampadianus labor vt feliciſſime ſuccedat, Deum precor. Illo certe plurimum prodeſſe poteris publico, dum haud dubie neceſſaria noſtratibus illuſtramenta ſui ſuggerere voles, prout quam optime omnium potes, et fidem circa illa præcipuam mereris, ſaltem infinito potiorem, quam quando de ſacris argumentis aduerſus Catholicos diſſeris. Mi amice, declamationes inaniores nuſquam temere quiſquam leget, niſi in Veſtratium aliorumque ſegregum ſcriptis, quoties Catholicam, vnde ſeſe proripuerunt, eccleſiam inſectantur. Si qui inter eos citra ambages diſputant; *Arminianis* forte, quin ipſis *Socinianis*, ex principiis Reformationi veſtræ ſuppoſitis ſolito exactius incedentibus, hæc gloriola debebitur; *Luteri* et *Caluini* ſociis minime. Per Deum immortalem! Annon ſigno et indicio eſt liquido, cauſſam veſtram deſperatam, et ſchiſmatis, non dicam hæreſeos, notam iniuſtam eſſe, quod *Tertulliani præſcriptiones* ferre

ferre ita dedignamini? Dic, quæſo, vel vnicam ratiunculam, nedum firmam, quæ valeat, rationem, quare credi oporteat, vos in iurgiis veſtris et concertationibus, quibus vnitatem catholicam diffinditis, rectius vti arte, quam vocas, interpretatrice ac Logicis regulis, quam cetera ſectarum turba? In rebus captum hominis exſuperantibus quænam vobis alia noſcendi via ſuppetit, præter concluſionem, quæ partem debiliorem ſequitur præmiſſarum, quarum alterutra eſt luminis naturæ? Vale!

CCIII.

Idem longum numerum init ſcriptorum, in iure publico vtilium, deſiderans de iis iudicium *Conringii*, et, quo modo et ordine *Receſſus Imperii* legendi ſint, exquirit.

Moguntiæ d. 25. Aug. 1661.

A materie ſacra ad ciuilem ſi tranſiero, mihi vtile fuerit, tibi forte nec ingratum. Memini te ſcribere, quod operi de prudentia ciuili ſubiungere pares recenſum auctorum eo pertinentium. Quid ſi perinde Lampadiano ſubiiceres Scriptores, ad notitiam Imperii et publici Germaniæ iuris comparandam proficuos, ſuperque iis tuum interpo-

neres iudicium? Id autem ſi facere ſubterfugias; te oro, mihi ſeorſim ac priuatim ſuppedita farraginem illorum, et tua circa eos iudicia. Breuiatores Iuris publici, vt vocant, noui nullos, præter *Brautlachtum*, *Cubachium*, *Wurmſerum*, *Beſoldum*, *Sprengerum*, *Beckerum*, *Hagenium*, *Danielem Ottonem*, illumque, qui epitomen libello Reipublicæ Germanicæ, Leidæ edito, indidit, atque *Lampadium*. Hi autem ſunt valde diuerſi, ac plerumque parum ſolidi, ſi demas *Lampadium*. Is igitur vna cum tuis illuſtramentis propediem erit vnicus nobis manuductor et introductor ad talia. Proximus ab eo eſt *Hippolytus a Lapide*, qui altero tanto nobiliorem de ſe frugem redditurus fuiſſet, ſi ferale caput de Domus A. eradicatione omiſiſſet. Vtiliſſimus ſane futurus, ſi tuis ſtricturis ac notaminibus colluſtratus et depexus prodiret, vel ſi in Lampadiano labore ſubinde ad ipſius aberrationes diſpungendas velles reſpicere. Lectu præterea conducibiliores ſolito deprehenduntur, ac fortiores in rerum iudicationibus, *Paurmeiſterus*, *Arniſaus*, *Buxtorfius* ad A. B. *Mylerus*, *Fibigius*, *Arumæus*. Quæ *Hippolyto* obiectant *Reinkingius*, *Tabor*, *Hagenius*, *Slüterus*, ea vero plus ſcholæ olent, quam curiæ, inædifica-

cata maximam ſui partem erroneis Monarchiſta-rum principiis. Potiorem famæ partem hodie occupauit *Limnaeus*, ſpiſſis voluminibus identidem magis magiſque inclareſcens, cui 'quæ *Wizendorfius* quidam oppoſuit, neſcio, annon ſatius eſſet, nunquam fuiſſe ſcripta, cum *Reinkingii* mendoſiſſimam duntaxat cramben de ſtatu noſtrate tædioſe recoquant. Pulchra quædam reperiuntur in diſputationibus iunctim editis olim a Marpurgenſibus et Giſſenſibus, item Weſtphalis quibuſdam ICtis, a Ienenſibus etiam, tum et præcipue Baſileenſibus. *Beſoldus* deinde, *Carpzouius*, vterque *Stephanus*, *Sinoldus Schütz*, *Stella* cum *Oſtermanno*, *Engelbrechti* denique multam contulerunt ſymbolam ad iuris publici, quod vocant, cognitionem. Apprime vero laudari merentur *Dillingenſes*, *Franciſcus Burkardi*, et quotquot ſcripſerunt in pacificationem religioſam, in Auream Bullam, in Capitulationem. *Lehmannus* item, *Zeilerus*, *Herwardus*, *Hortlederus*, *Lundorpius*, *Freherus*, *Goldaſtus*, *Gretſerus*, Auctor nuperus *der Grundfeſte*, *Mallincrotius* de Archicancellariatibus, *Seckendorfius*, *Rumelinus*, *Viſcherus*, et ſcriptores de electoratu et Vicariatu Palatino et Bauarico, de Adminiſtratione et tutela Palatina, de iuribus Vrbi-

bium et Nobilitatis Imperialis, de iure coronandi, de cauſa Iuliacenſi, et ſimilibus. Neque perperam fecerit, qui diuertere quoque volet ad politicos libros, et ad centones *Schönborneri*, *Althuſii*, *Alſtedli*, *Keckermanni*, *Iacobi Martini*, *Werdenhagii*, *Cellarii*, *Conzeni*, *Reinardi*, *Königii*, *Wendelini*, vbi multum, etſi locis maxime indebitis, de Iure publico diſſertant. Expedit etiam inſpicere *Voſſii* annotata ad *Lonigum* de tranſlatione Electoratus in Bauarum; *Grotii* quædam in editis ab *Iſaaco Grutero*, *Hornii* diſſertationes quaſdam politicas, et ſcripta eiuſmodi alia peculiaria. Tum et *Bodinus* de republica et methodo hiſtorica, cum ſuis antagoniſtis, vtiliter euoluetur in materia ſtatus Germanici, ad cuius penitiora qui penetrare cupit, legat præprimis *Onuphrium* de comitiis, *Sigonii*, *Auentini*, *Iulii Pflugii*, *Lehmanni*, *Lindenbrogii* quoque de LL. antiquis, *Beati Rhenani*, *Chifletii* omnia, ac *Blondelli* Francica, imo ante omnia tua omnia. Quæ præterea huc pertinere exiſtimes, et quid de omnibus ſupradictis cenſeas, et de aliis heic intactis, oro te ſumma prece, mihi animi tui optima ſenſa pande: tum pariter, quid arbitreris de politica inſtitutione *Boxbornii*, cum eiuſdem notis et explanationibus.

bus. De *Hobbio* diu eſt ex quo tuum me iudicium docuiſti. Vale, et reſponde tuo obſequentiſſimo ſeruo. B. Quo ordine et modo exiſtimas cum fructu legi poſſe *Receſſus Imperii, die Reichs-Abſchiede?*

CCIV.

Conringius refugit cenſoris perſonam ſibi impoſitam; politices tamen Scriptorum cenſuram offert, et polemicum quid in ſacris promittit: denique Receſſus Imperii quomodo legendi ſint, docet.

Helmſt. d. 21. Aug. 1661.

De conſiliis Auſtriacæ Aulæ omnino tecum conſentio iam magis magiſque. Circumſpectant omnes occaſiones ſtruendi deſideratam Monarchiam, cui nihil magis inimicum, quam Imperii Ordinum conuentus: hic proinde modo hoc, modo illo prætextu cauetur, ne coëat: Et tamen ſalus Imperii in Comitiis collocata eſt. Forte bellum Turcicum, quod iam declinari amplius non videtur poſſe, mutabit conſiliorum illam iniquam pertinaciam. Quæ in literis exaratis $\frac{15}{25}$ Auguſti de variis Scriptoribus rerum Reipublicæ Imperii ſcribis, itidem perplacent. Quin miror, adeo ſedulam illi doctrinæ abs te datam operam. Num

vero

vero in *Lampadianis* annotatis cenſuram tot Scriptorum addere auſim, dubito. Noſti, quæ vis ſit inuidiæ et obtrectationis. Omnes laudari volunt; nec tamen, a me quidem, poſſunt. Fortaſſe ſatis fuerit, meliore calcata via, et ratione docendi obſeruata, tacite oſtendere, quid in quouis laudandum cenſeam, aut vituperandum. Minus certe hoc pariet odii. Sed et non difficile adeo fuerit, qui meliora viderit, ſequiora iuſto pretio æſtimare. *Receſſus Imperii*, me quidem iudice, maximo commodo legi poterunt, obſeruata temporis pariter et argumenti ratione. Quæ nempe eiusdem ſunt argumenti, ordine temporis obſeruato, legi velim, ſimulque addi hiſtoriam temporis illius ex *Sleidano* aut aliis petitam, cumprimis vero *Acta* ipſa *Comitiorum*, quæ in Archiuo Moguntino deſiderari nequeunt. Si enim Acta ipſa et hiſtoriæ addantur; mens et intentio legum longe rectius poteſt perſpici, quæ alioquin ſæpe per eſt obſcura. Reuera autem prudentia Legum conſiſtit in ratione Legum recte perſpecta. Politicorum ſcriptorum cenſuram videbis additam libro de ciuili prudentia, quæ iam iterum prælum ſubire cœpit. Bibliopolæ noſtri adferent exemplar tuis vſibus conſecratum, vna cum Epiſtola,

et

et libellos cum *Metrophanis* de doctrina Eccleſiæ Græcæ, tum *Viotti* de Demonſtratione: vtrumque meo proœmio illuſtratum. Vtinam *Viottus* placeat, teque manuducat ad ſolidas ſectandas demonſtrationes, etiam ſacris in controuerſiis! Ab hiſce abſunt profecto *Tertullianeæ* præſcriptiones, et quæ ſplendido *Auguſtinianæ* methodi titulo feruntur, quantum ſophiſtici elenchi ab apodicticis. Quoniam video ea parte maxime te laborare, dabo operam, vt in tui gratiam clariſſime oſtendatur illarum artium futilitas. Enimuero impoſſibile arbitror, quenquam bene ſapere in ſacris, qui illas male ſapiendi artes ſectatur. Tantiſper igitur non etiam tecum de ſacris controuerſiis amplius quidquam agam. Vetus Ariſtotelis eſt illud, et longe veriſſimum: *Abſurdum eſt ſimul ſapientiam quærere, et modum ſapiendi. Vale!*

CCV.

Idem recens edita quædam mittit, et haud obſcure dedicationis Anti-Machiauellicorum præmium a *Lioneo* exſpectare ſe ſignificat.

Helmſtad. d. 23. Aug. 1661.

Tradet bibliopola et *Metrophanem* et *Viottum*: vtrumque mea quadam præfatione illuſtratum.

Wolf.

Wolffenbuttelo etiam Cluueriana Geographia ad nundinas indubie mittetur, quam itidem prolixa epiſtola ornaui. Non dubito etiam Maltam *Nie- derſtedii*, quæ itidem hic prodiit cum meo prooemio, iam tum viſam. Vtrum omnia mea perinde ſint placitura, neſcio; de pleriſque tamen bona ſpes eſt. Certe ipſi libri non poterunt diſplicere. Librum de ciuili prudentia denuo prælum ſubiiſſe iam intellexiſti, opinor. Vbi ad finem omnia fuerint perducta, mittam, vna cum exemplo ad *Lioneum*. Quanquam verear, vt apud illum vnquam ſim facturus pretium operæ impenſæ: niſi fortaſſis ille officii abs te fuerit admonitus. Quod vti facere ne graueris, rogo; quantumuis non is fuerit primarius dedicationis ſcopus *. Quod addidi exemplar epiſtolæ de biblio- the-

* Ignorauit *Conringius*, quod *Nicolaus Heinſius* omnium optime nouit, nec ignorare amicos ſuos paſſus eſt. Cum enim *V. C. Io. Georgius Græuius* ei conſilium de dedicando Duci *Montauſerio* Heſiodo ſuo aperuiſſet, reſcripſit is: *præmium ſi quod ex eius arca tibi polliceris, ſpes iſtas fouere nolim, qui ſciam, per Gallias moris vix eſſe, vt iſtiusmodi clientelæ magno venditentur.* Cui *Græuius:*

theca Auguſta, quæſo, cures tradi *Hottingero.* Literas, quas ad illum pariter et *Vorburgium* exaraui, mittit tibi ipſemet meus Sereniſſimus Princeps: imo iam acceperis, quantum opinor. Vale!

CCVI.

Idem iuniori *Vorburgio* pro paterno opere ſua omnia hiſtorici et politici argumenti miſit.

Helmſtad. d. 23. Aug. 1661.

Binas literas tuæ curæ committo: quas tamen, vt poſſis ante legere, mitto inobſignatas. In *Vorburgianis* videbis deſideratum diu Vorburgianæ Hiſtoriæ elogium. Si quidem ita viſum fuerit *Vorburgio* iuniori, nec ego refragabor, quo minus edendo fortaſſis volumini alicui præfigatur *; quam-

---

us: Sub vmbra tuæ commendationis audebo ad beneuolentiam illuſtriſſimi Ducis adrepere. Si quid aliud acceſſerit, quo Muſis meis ſit melius, ſic habebo, id præter ſpem eueniſſe, et omne in lucro deputandum eſſe. Syllog. Burman. *t.* 4. *p.* 47. A *Boineburgio* tamen exoratus, *Lioneus* ex longo interuallo auream *Conringio* catenulam miſit.

* Subiungimus id, quia lectu dignum, neque hiſtoriæ *Ottonum*, vel eius continuationi, quæ nulla in lucem prodiit, præfixum deprehendimus.

quamuis raptim a me ſit exaratum. In titulo illius iunioris *Vorburgii* ſi peccatum abs me eſt, excuſabis, ſcio. Miſi iam pridem Francofurtum omnium hiſtoricorum et politicorum meorum operum ſingulorum, quæ quidem haberi adhuc poſſunt, exemplar vnum, vnique omnia faſciculo concluſa cum *Vorburgiani* nominis inſcriptione tranſmiſi Beckenſteinio. Illa ſi nondum ſint curata, quæſo, repetas a Beckenſteinio, et tradas *Vorburgio*. Ego viciſſim exſpecto a *Vorburgio* Hiſtoriæ Vorburgicæ quicquid poſt tomum decimum in lucem prodiit: nec enim horum quicquam mihi viſum eſt hactenus. Literæ, quas ad *Hottingerum* exaraui, vti vides, maxime pertinent ad rem nummariam veterem, in cuius elaboratione quoniam ille hodie verſatur, fortaſſis poterunt hæ meæ eſſe ipſi alicui vſui. Abs te exſpectabo plagulam vltimam Hottingerianorum ſcriptorum: non etenim niſi vnicam miſiſti. Quæſo vero ſimul des operam, vt nanciſcar, quæ in negotio Vicariatus Palatini hinc inde ſunt diſputata. Nec enim mihi vel mei libelli exemplar aliquod ſupereſt. Vale!

CCVII.

CCVII.

Conringii elogium Operis hiſtorici, *a Io. Philippo Vorburgio* conſcripti, ad fratris filium, qui cetera edere parabat.

Helmſtad. d. 21. Aug. 1661.

Volumina hiſtorica, a Patruo iam mihi deſtinata, ipſo mortuo, tua cura recte iam ante annum accepi. Nunc tamen demum ad te haſce literas exaro, non quod non iamdudum gratias tibi debere me pro ampliſſimo munere maximas agnouerim, ſed quod ſimul voluerim animi ſententiam de voluminibus iſtis ſignificare; id vero non licuerit, niſi illis maiore quodam ſtudio excuſſis: quod hactenus præſtare vetuerunt infinita negotia. Neque vero ego dubito, ſi qua etiam in mora longiore culpa eſt commiſſa, illa autem fuerit vtique me inuito commiſſa, pro candore tuo, qui ab amicis omnibus mihi laudatur, proque ea, qua vales, rerum peritia, facilem mihi apud te veniam polliceri. Ago autem omnino gratias tibi, quas poſſum, maximas, quod non minus tu, atque Patruus, dignum me iudicaueris dono adeo eximio. Et ſane magis eximio munere non me quis temere donauerit, ſi vel magnitu-

dinem eius ſpectem. Ego vero non tam hanc, quam verum eius pretium, quale in erudito orbe meretur, æſtimo: quo nomine ſane mihi per eſt eximium. Iuro enim tibi, Nobiliſſime *Vorburgi*, omnia me exſpectatione maiora inueniſſe. Enimuero perſuaſus eram, ſolas res Germanicas, ſaltem haſce potiſſimum, Patruum eſſe perſecutum. Reperi autem Romana etiam, tantum non omnia. Reperi et Eccleſiaſticam hiſtoriam ferme vniuerſam octingentorum prope annorum. Quantum ſtudium vero, quanta induſtria hiſce omnibus eſt impenſa! Dixerim, nihil Patruo non lectum, nihil non cum cura tractatum, quod huius ſit argumenti. Ad minutias vſque ſane video expedita omnia, ne quidem omiſſis ipſiſmet Chronologicis et Geographicis litibus. Certe quod ad primam vſque memoriam faciat Germanicarum rerum, quæ tamen hinc inde variis demum ex fontibus hauriri poteſt, plane nihil ſilentio præteritum eſt. Iam cum, vt recte *Tullius*, prima hiſtoriæ lex ſit, ne quid falſi dicere audeat; deinde ne quid veri non audeat; ne qua ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, ne qua ſimultatis: veri amantiſſimum profecto probauit ſeſe Patruus tuus. Equidem haud diffitebor, erraſſe eum nonnunquam,

quam, et prodita videri nonnulla a vero abſona; at ſiue amore, ſiue odio lapſum illum alios decepiſſe, nuſquam deprehendo. Quin adeo ipſi veritas cordi fuit et amori, vt non dubitauerit extra Germanicæ hiſtoriæ campos in Eccleſiaſtica, quæ potuiſſet non tangere, ſpreta magnorum nominum auctoritate, ſpreto odio plurimorum, quod verum dicenti neceſſario ſubeundum ſibi eſſe haud ignorabat, fabulas receptas hactenus et magno plauſu iactatas complures cum firmis rationibus confutaſſet, iuſto zelo explodere; alia etiam hactenus laudata vel excuſata acriter vituperare, et dignis animaduerſionibus excipere. Nec vero ipſimet Eccleſiaſticorum Annalium conditori pepercit, ſicubi viſus eſt ſtudio partium addictior: tantum abeſt, vt in alterius cuiuſquam gratiam falſi quicquam diſſimulauerit. Etenim qui Hiſtoricorum ſiue veteris ſiue noſtri æui Patruum tuum veritatis ſtudio vicerit, noui neminem. Non *voluit* autem duntaxat id, quod verum eſt, narrare; ſed *potuit* etiam, ab acumine quippe iudicii egregie inſtructus, quæ tertia boni Hiſtorici dos atque virtus eſt, poſt induſtriam ſcilicet atque veri amorem. Neque vero temere credulus quidquam admiſit in fidem ſine præuio examine; ſed et in

ipſo examine cenſorem ſeſe præſtat ſeuerum, acrem, ſubtilem: ceu fieri par eſt, præſertim in iis, quæ mendaciis ſunt obnoxia multum et erroribus, qualia ſunt vtique vetera illa Germanica noſtra et Eccleſiaſtica. Talis cum eſſet Patruus, effecit id, quod tituli voluminum præ ſe ferunt, hoc eſt, Germanicam Hiſtoriam veterem a prima vſque origine dedit integram, et cum hanc, tum Romanam atque Eccleſiaſticam omnem ab infinitis liberauit erroribus: id quod hactenus potuit nemo. Nec enim tituli quidquam vana fide iactitant, quod alioquin multis per eſt familiare. Id miror, quod vir, negotiis Reipublicæ maximis et difficillimis inter haſce belli Germanici tempeſtates occupatiſſimus, tantum potuerit laborem non ſuſcipere duntaxat, ſed etiam peragere, cum ſcilicet, iudice etiam *Tullio*, hiſtoria nec inſtitui poſſit, niſi præparato otio, nec exiguo tempore abſolui. Miror item, quod non contentus Germanica docere, quæ tamen voluit operis eſſe argumentum, diffuderit vſque adeo ſeſe per Eccleſiaſtica et Romana, etiam illa, quæ cum rebus Germanicis nihil habent affinitatis. Miror denique, quod, cum initio nonniſi ab *Ottonibus* noſtris Hiſtoriæ ſcribendæ exordium fecerit, integros duodecim Tomos gran-

grandes, quaſi in anteceſſum, præliminares voluerit eſſe ipſi Hiſtoriæ corpori, ſecus quam initio conſtituerat. Deſino tamen mirari, quando cogito ſummum veritatis ſtudium, ſummamque induſtriam viri incomparabilis. Hæc ſane videntur illum abripuiſſe, quamuis inuitum. Quantumuis ſane hiſtoria Germanica a tam multis alienis admiſtis nonnihil acceperit obſcuritatis et nimiæ amplitudinis; quoniam tamen, quicquid heic eſt culpæ, multis, imo plurimis et quidem inexſpectatis bonis Romanæ pariter atque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ compenſatur, ecquis velit ſuccenſere, vel conqueri? Ego vero eo auidius exſpecto ipſummet Germanicæ hiſtoriæ corpus, quoniam præambula volumina, niſi fallor, iam feliciter vident lucem. Et quidem, quantum intelligo, *Ottonum* Hiſtoria iam pridem typis deſcripta eſt; certe iam ante hoſce triginta annos deducta eſt calamo ad *Henrici IV.* tempora. Reliqua etiam ad *Wenceſlaum* vſque iam abſoluta eſt et perfecta anno ſeculi huius triceſimo quinto. Nec enim dubito, ipſum illud hiſtoriæ Germanicæ corpus æque magna induſtria, æque accurato iudicio, æque poſtremum magno veritatis ſtudio eſſe confectum. Hæc vero hiſtoria denique gerendis hodie

Imperii rebus vere eſt vtilis. Ab *Ottone* ſcilicet *Magno* demum exordium cepit illa forma Imperii Germanici, quæ hodie nonnihil ſuperat, atque ex eo demum tempore Reipublicæ Germanicæ ſtatus hic noſter in vſum deductus eſt. Atque ego equidem certo mihi perſuadeo, tua cura hæc etiam omnia proditura in lucem, et quidem propediem: nec tamen non, id vti omnino facias, etiam te atque etiam rogo. Bene certe mereberis de ſummi viri, Patrui tui, exiſtimatione; optime de Republica Imperii; quandoquidem ad conſilia permultum iuuet, illa vetera haud ignorare, et tamen pauciſſimis talia diſcere conceſſum eſt, niſi iuuentur opera et induſtria aliena, qualem eſſe Patrui tui ſine omni cunctatione audeo aſſeuerare. Deus te ſeruet, Nobiliſſime *Vorburgi*, quo ſis aptus et hiſce edendis, et porro iuuandis Reipublicæ Germanicæ commodis, cumprimis autem vſibus Eminentiſſimi Electoris, Domini tui, cuius ſapientia et moderatis conſiliis ſtat hodie partem maximam Germaniæ ſalus. P. S. Spero, iam pridem a bibliopola noſtro Beckenſteinio, Francofurti degente, curatum eſſe faſciculum meorum librorum hiſtoricorum et politicorum, quos miſi in leue antidorum. Simul alia

mea

mea illius argumenti prodierint, ſequentur et illa, modo non ingratum fuerit, leuia iſthæc arripere.

Inſcriptio literarum:

Genere et virtute Nobiliſſimo Viro, Franciſco Ioanni Wolfgango *de* Vorburg, *Eminentiſſimi Principis Electoris Moguntini Conſiliario et Præfecto etc. Fautori et Amico magno.*

CCVIII.

Boineburgius iudicia de ſcriptoribus iuris publici priuatim ſibi petit, et in vſus filii, tranſlationi *deputationis* rurſum iniquus.

Moguntiæ d. 6. Sept. 1661.

Literæ tuæ *d. 21. Aug* datæ ſumma me voluptate affecerunt. Quoties enim diſcendi ex te occaſio eſt obuia, ſemper intimo pectore lætor. Quæ mones de ordine legendi *Receſſus Imperii*, perplacent, et iam dudum eandem tenui ſententiam. *Sleidanus* in hiſtoria excellens et lectu iucundus ſane eſt, cum ob rerum grauitatem et dignitatem; tum quia dictione vtitur latina perſpicua ac terſa. Ad illum, quem ratione Imperii legum nunc præſpeculamur, finem quinam prætcrea legi mereantur, obſecro, me doce. De variis Scriptoribus rerum reipublicæ Imperii, vt et in Lampadianis

notatis tuum depromas iudicium, ipſe tibi ſuadere nolim. Inuidioſa enim et calumniæ obnoxia foret illa opera. Optem proinde, et iterato te precor, vt mihi hanc commodare ſeorſim velis, et propediem ea in literis ad me tuis haud grauatim defungi digneris. Inſeruiet et mihi, et filio poſthac, quem probe, vbi ætas eius maturior fuerit: iam enim nondum quinquennis eſt: educari et inſtitui in ſana de ſtatu publico doctrina curabo, ſi Deus eouſque me prouiuere ſierit. Vtinam, te duce, aliquando in ſtudiis optimis proficere poſſet! Saltem ei auctor ero, vt Helmſtadii aliquandiu illa colat, vbi non facile Conringianis diſcipulis carebitur, vti confido. Deus te ſeruet ſoſpitem diutiſſime, ac ad rectiorem de republica diſciplinam ſubinde magis magiſque illuſtrandam atque corroborandam nunquam non alacerrimum! Politicorum ſcriptorum cenſuram auidiſſime, imo totum de ciuili prudentia opus, quamprimum opperiar, vna cum *Viotto*. Gratus erit labor, qui refellendis *Auguſtinianis* et *Tertullianeis* in diſputando regulis inſumetur. Inde quippe harum fortitudo et robur eo luculentius poterit inclareſcere. Neque inſuauis hæc diſquiſitio erit ipſi *Walenburchio*, quicum ſi ſuper *prauis* iſtis, quas vocas,

ſapiendi artibus collationem epiſtolarem inire voles, tempus certe non male collocabis. De publicis omnes bene ſperamus, poſtquam periculoſum illud Viennenſium conſilium de tranſlatione *deputationis* tandem eliſimus. Id adhuc recoquunt gnauiter, et exſequi ſe nunc facilius poſſe autumant, quia diem Comitiis in octobrem anni 1662. edixerint. Scilicet hæc magnopere ſic feſtinantur, et inde patet, quam cito opus noſtra ope habeant contra Turcam. Res vero eſt in eo ſtatu, vſque etiam adeo pellucet vafrities illa obſtinata, vt tranſponi Auguſtam *deputatio* omnino nequeat, niſi velimus in multos annos Comitia differri et plane tolli, niſi etiam, quæ modo maligna agitat aula domi, adulatoriis decretis, in ſpeciem publicis, confirmari. Quod per eſſet facile, ſuffragiorum tanta multitudine prædominante. Eminentiſſimus in illam tartaream tranſlationem nunquam ſuam præbebit aſſenſionem. Vale et reſponde. Spero, vos firmos perſtituros in ſententia recta pro *deputatione* Francofurti relinquenda. Eam enim inde mouere, et Auguſtam tranſferre, eſſet perterebrare, imo euertere iura ſtatuum, Comitiis ire exſequias, et bella ſerere noua. Quæſo, reſponde, vt ſciam, an vos illa temporis Comitialis de-

terminatio, ſatis euanida et luſoria, vllo modo afficiat, et vt certior fiam indies de veſtra conſtantia, a qua mihi polliceor optima quæque.

CCIX.

Boineburgium mire afficit *Vorburgii* deſiderium, de tranſlatione *deputationis* ſemper eadem ſentientem.

Moguntiæ d. 16. Sept. 1661.

Quas et ad Cl. *Hottingerum* et iuniorem *Vorburgium* ſcripſiſti, eas vtrique miſi, ſimul atque aduenerant. De Vorburgico opere iudicium tuum ſane exoſculor: liberale illud, candidum et pereruditum. Vnum doleo, illum virum non prouixiſſe eo vſque, vt rebus noſtris, quarum erat intelligentiſſimus, propiora nobiſque proin ſcitu conducibiliora, ab ipſo tradi quita fuiſſent. Magnus erat vir in conſilio, arbitrandis cunctis, quæ eueniebant, aptiſſimus, iudicio ſubactiſſimo, et animi maxime ingenui. Si labores ſuos hiſtoricos continuiſſet intra modum ſeſquiſeculi poſtremi, multum profuiſſet reipublicæ noſtri Imperii, cuius omnia, vt tu politicis obſeruationibus, ita ille hiſtoricis illuſtraturus ex aſſe fuiſſet, ac in ſolidum. Deflere eius viri fata ſatis necdum video-

or

or poſſe, cum cauſſis dictis, tum ideo; quia in ipſo magnam operæ meæ pro publico fulturam amiſi, quam hactenus nondum ſarſi, neque ſarcire poſſum. Quæ ab *Hottingero* venient, ad te fideliter curabo. Noſtra ad Cæſarem reſponſio, per *Wallendorfium* heri cum peculiari curſore expedita, nos iam extra omnem ponit inquietudinem. Comitia quouis tempore grata rataque habemus. Tranſlationi aſſentiemur nunquam. *Saxoniæ* quoque *Elector* Eminentiſſimum meum, iam ex tertiana decumbentem, ad colloquium inuitauit, medio ſe inter ac nos loco. *Colonienſis* ipſe et *Palatinus* Auguſtam tranſponi et Francofurto *deputationem* ſubmoueri poſtulant. *Treuir*, iam eum Gallia et cum federatis in ſocietatem coire parans, interquieſcit. *Bauarus* per Colonienſem, *Brandenburgicus* quotidianis ad nos literis, eadem pro tranſlationis negotio chorda oberrant. Eminentiſſimus Elector Francofurti opperiri comitia, vbi maturuerint, mauult, quam inconſideratiſſima iſtac aliouorſum tranſcurſione nouas turbas ſerere. Quin nobiſcum ſitis in recto hoc inſtituto perſtituri, nulli ambigimus. Vale et reſponde.

CCX.

CCX.

Conringius continuationem *Vorburgii* per *Blumium* optat, in vſum Electoris febricitantis puluiſculum mittit, et *Walenburchio* ad ſcribendum contra *Concuſſionem* ſuam excitato reſpondere non abnuit.

Wolffembutteli d. 10. Sept. 1661.

Placere meum de *Vorburgio* iudicium, gaudeo. Vellem vero tecum et ego, tantam operam ab illo impenſam in res potius Imperii noſtri, quam in remota illa, et magnam partem a Germanicis aliena. Quod ſi tamen pari, vt præcedentia, perſecutus eſt ſtudio omnia ad *Carolum* vſque *quartum*, ceu promiſit; poſſumus etiam ſic contenti eſſe, et gratulari nobis, ſimulac prodierint in lucem. Vtrum autem prodibunt *, nec ne, equidem neſcio: poteris autem me docere. Quod ſi vellet, haud difficulter poſſet *Blumius* ea in re facere pretium operæ. At fortaſſis ambitio non patitur chartis manum admouere. Quo loco huius res ſint, quæſo, ſignifices. Audio enim verſari illum in aula veſtra; ſed neſcio, qua conditione. Quæ mea ignorantia prohibet etiam quidquam ad illum literarum dare, cum optime tamen ipſi cuiam

* Scribendum erat *preditura ſint*.

piam. Quæ de publicis negotiis narras, ſummo. pere placent non mihi duntaxat, ſed etiam hic longe me potioribus. Febre autem affectum Eminentiſſimum Principem Electorem, præ aliis dolet Sereniſſimus Dominus meus: idque quoniam pro Neſtorea ſua ſapientia agnoſcit, Eminentiſſimi illius Principis auctoritate, prudentia et moderatione bonam partem ſtare hodie ſalutem Germaniæ. Nos, quotquot ſumus, non deſinemus vota facere pro ſanitate recuperanda tanti Principis. Si propior eſſem, nihil omitterem etiam eius, quod ab arte mea medica proficiſci poſſit. Ne nihil tamen etiam abſens agam, mitto deſcriptionem puluiſculi, quo febres tertianæ nothæ, quas appellant; cuiuſmodi hodie ſunt frequentes, et ſolent eſſe autumnales, feliciſſimo ſucceſſu poſſunt depelli. Quod ſi iam reſtituta eſt valetudo, id quod auditu fuerit iucundiſſimum; poteris in aliis medicinæ illius experimentum facere, non tuto duntaxat, ſed etiam ſalubriter. Reuerendiſſimum Dominum *Walenburchium Concuſſioni* meæ nouum reſponſum opponere, percepi ex Sereniſſimo Principe ANTONIO VLRICO, in quo viuam AVGVSTI Patris imaginem iam vidiſti. Quæſo vero, moneas virum, ne tam proli-

xæ

ſeriæ ſcriptioni det operam, quam neruoſæ, et ſequatur illud meum *mathematicum* diſputandi genus potius, quam laxum illud et declamatorium. Ac primo quidem dicat, ſtatum controuerſiæ recte, nec ne, conſtituerim? deinde, num axiomata et hypotheſes meæ veræ ſint, nec ne? ac denique, num ex illis principiis recte abs me ſint deductæ concluſiones? Cumprimis vero tentet aliquid ad caput ſecundum, quod antagoniſtæ reliqui fere intactum reliquerunt, videatque, num poſſit probare mihi, cum curia Romana poſſe vinculo fidei coniungi, qui negent *Vicedeatum*, quem Curia ſibi arrogat. Poſtremo tertium quoque caput aggrediatur, quod nemo aduerſariorum vel verbulo attigit. Vt moneatur abſque conuitiis rem agere, ſuperuacaneum arbitror. Scio enim, virum eſſe grauem, et procul a ſcurrilitate *Viti* tui, *Cornæi* et ſimilium Loioliticæ fæcis. Quæ *Titio* aliiſque nuper iterum oppoſuit, nondum vacauit legere, vt nec ipſemet *Titius* noſter vidit. Simul vero Helmſtadium rediero, ſaltem percurram librum; quamuis prolixitate ſua a legendo me pene detineat. Vale!

CCXI.

CCXI.

Boineburgius poſt publica de *Bucelino*, tum ſcitu iucunda narrat de *Scioppio*, *Scioppii*que ſcriptis poſthumis.

Moguntiæ d. 19. Sept. 1661.

Debes mihi ad binas mearum reſponſa, quorum eo ſum appetentior, quo argumentum illarum erat ponderoſius. Nempe tranſlatio illa toties commota nos hactenus pluſculis faſtidiis diuexauit. Vndiquaque impreſſiones in nos factæ pro iſta ſunt, cumprimis a toto Electorum cœtu. Eminentiſſimus, quod videat maximas ex ea ærumnas, contra boni ne minimum quidem inde conſecuturum, eam conſtanter recuſat, fretus *Deputatorum* Francofurti Principum conſenſione, ac fida conſiliorum cum illis ſocietate. Sane noſtris rationibus, compendiiſque publicis, ſtatui item fœderis, nihil poſſet nocentius contingere: nihil ad vægrandem Ordiuum ac ciuium diſſociationem inducendam foret inutili iſtac tranſlatione efficacius commodiusue. Opperiri igitur tempus Comitiorum Francofurti ſtatuimus, coniunctim interea reipublicæ neceſſitatibus aduigilaturi, eoque loco, quem nobis ius et mos vetus conſtituit, et quem hucuſque ſub difficillimarum tempeſtatum

 iu-

nuperarum occurſu valde opportunum rebus noſtris patriis in pace continendis et ſalutarem experti ſumus. Maneamus, ſodes, vna, vbi tam bene ſucceſſit omne pro publico conſilium. Comparatiores hinc ac expeditiores ad Comitia commigrabimus, animiſque magis compoſitis, qui certe, ſi in translationem illam herilem, ſecluſis ita *indeputatis*, conſentiretur, facile aſperari, et ad negotia in communi Comitio explicanda maxime inidonei reddi queant. Plures in hanc rem conſiderationes tibi notæ ſunt, quarum proinde recenſu lubenter ſuperſedebo. Vnum hoc duntaxat te rogo, mihi quamprimum veſtratia circa hanc irritabilem delicatamque materiem ſenſa perſcribere digneris, quo et ego ſciam, eum in modum mea regere ſatis tempeſtiue, qualia ſibi poſcit rei teneritudo, et quæ meo quoque Electori quoquo pacto ſint tolerabilia, ſaltem innocua. Ceterum magno nunc deſiderio teneor Francofurti tuos tandem, quos ad me deſtinaſti, videndi libros. Beckenſtenius *Vorburgio* ſuos necdum tradidit. Sunt homines parum comes, quin difficiles et ſubinfidi. Catalogum ſemeſtrium in Academia Iulia exercitationum auide exſpecto. Mitto interim *Bucelini* commentationum indicem, ne

mo-

modo nihil reddam. Amo hunc monachum eo nomine, quod Germanicæ etiam Hiſtoriæ inſignem operam nauat. In cuius tractatione quotusquiſque pretium laboris fecit, ſi *Lehmannum Vorburgium*que excepero? Complures tu vero nobis memoraturus procul dubio es, cum Lampadianis notationibus conſpectum eorum præfixeris, qui Status et Iuris publici in Imperio notitiam ſuis monumentis illuſtrarunt. Quod vt facias, iterum te atque iterum oro. Vale.

Mitto ſimul aliquid *Scioppii*. Cuius forte manus ſeu ſcriptura non fuerit ingrata, nec incommerita reponi inter ſchedas id genus alias, quibus bibliothecæ Auguſtæ et pulcræ ornantur. Scribit *Bucelinus* mihi, cui *Scioppius* per fuit familiaris, ſe exquirere et miſſurum mihi, ſi apud *Weingartenſes* repererit, catalogum librorum Scioppianorum. Ad CCLX. diuerſi generis libros, libellos et tractatus ſcripſerat. Omnem MSS. librariam ſupellectilem habet Romæ Eminentiſſimi ibi Reſidens, *Pierucius* *, Patauinus, magnæ eruditionis

* *Petruccium*, quod idem eſt, adpellitat hominem *Ezechiel Spanhemius* in epiſtolis, ſui

iti-

nis homo, apud quem *Scioppius* ſupremum hoſpitium habuit, dignam ſane, quam magnus aliquis et opulentus Princeps coëmat. Reſpublica Veneta illam emere antehac voluit; neſcio num id ſit factum: imo dubito. Plures annos, quibus in monaſterio *Weingartenſi* vixit, perpetuus aſſiduuſque in ſcribendo fuit, diebus maximam noctis partem iunxit, et vtilia pene vniuerſa, priuſquam cum Patribus Societatis collideretur. Alia inter ingens et vaſtum opus *dictionarii* cuiuſdam ſubciſiuis ac ſubſecundariis horis, cum et quotiens a maioribus ac difficilioribus ſtudiis ſibi temperaret, molitus eſt, cuius modica fragmenta, dum metu hoſtis vaſa colligeret, *Bucelinum* apud reliquit, ex quibus pagellam hanc vnicam dono hic mihi miſit. Mira cum ſcripſit *Scioppius*, tum meditatus eſt. Ex ſolis diuinis literis de conſolatione animi ac ſenii, omnia, ſolis ſacrorum oraculorum

itineris Italici cauſſa ad *Nicolaum Heinſium* ſcriptis, cui denique Roma d. 23 Dec. 1661. nuntiat hæc: *Petruccium, auarum theſauri Schoppiani cuſtodem, adire, ſed non emun gere in publicos vſus licuit, qui illum, vt pici aurum ſuum, defoſſum tenet, non niſi grandi ære ab intento et uigili cuſtode eliciendum. Syllog. Epiſt. Burman. t. 3. p. 825.*

rum verbis adeo ſcite connexis, vt nemini non lacrimas exprimeret. Hæc et coram Ratiſbonæ frequenter mihi *Bucelinus* commemorauit, et iam denuo in nouiſſimis ſuis ad me literis repetiit. Sed tempus eſt finiendi has gerras.

CCXII.

Idem, quæ *Conringii* acceperit, nuntiat, et reliqua vrget.

Francofurti d. 22. Sept. 1661.

Quod ſuades, vt e tabulariis noſtris ſelecta quædam ad notitiam legum noſtratium depromi curem *, id vero per eſt gratum, et efficere ſtudebo. Cenſuram Scriptorum publici iuris noſtri plenam et fuſiorem proxime abs te exſpectabo. Ea me ſummopere exhilarabis. Nemini vnquam erit nota, vnice futura inter mea cimelia, qualibus omnia tua appono. *Lampadiana* et prudentiam ciuilem Deus prouehat breui ad felicem exitum, et exempla nobis admaturet! Quæ miſiſti, omnia accepi. Geographiam *Cluueri* cum tuo proloquio emi quoque. Quæ *Lioneo* voles mitte-

* Reſpiciunt hæc ad *ep.* 204. vbi de *Receſſibus* Imperii legendis quæſtio agitata.

re, lubens curabo, cumprimis ciuilem prudentiam: quam eccui dicaſti? *Lioneus* gratum ſe proxime exhibebit reapſe. Neque ego ero ingratus. *Hottingero* tuum librum de Auguſta bibliotheca miſi heri Heidelbergam. *Vorburgio* iuniori inſcriptum faſciculum heri denuum accepi. Dabo ipſi, ſimul ac Spira redierit. De publicis proxime. Omnia manent in priſtino ſtatu. *Deputatio* hinc eſt ineuulſibilis. Eminentiſſimus Elector loco legali non decedet. Neque ambigit de ceterorum ſuorum *Condeputatorum* et *Federatorum* pari conſtantia. Deus fortunet recta conſilia, et paces vbique roboret, tuamque tibi valetudinem ad reliqua, quæ publico paras, abſoluenda! Vale, vir optime, et ama tuum priſca fide tibi ex animo in ſolidum addictum B.

D. *Heilando* ** non reſpondeo, quod ſperem eum hic mox me eſſe reuiſurum. Eminentiſſimus

** *Polycarpus Heiland*, quem *Conringius epiſt.* 220. *Saluatorem* vocat, Sereniſſimi Ducis *Augusti* Conſiliarius intimus fuit et Legatus adhuc in Concilio fœderatorum Principum Francofurtano, Senio confecti et in Aulam reuocati vices ſubire iuſſus eſt collega dominus *Alexandri*. Vid. *epiſt.* 219.

mus Elector te ſalutat. Summe gaudebat de iudicio tuo, quod de *Vorburgianis* libris hiſtoricis ſcripſiſti. Ipſe tuas litteras legit omnes.

CCXIII.

Boineburgius Lioneo aurem ſe vellicaſſe ſignificat; ***Viotti*** et ***Hopperi*** methodum incuſat.

Moguntiæ d. 24. Sept. 1661.

En! iterato te rogo, oro, precor et obſecro; vt tuum mihi iudicium de Scriptoribus publici per Germaniam iuris tranſmittere in confidentia mutua velis. Id nemini viſendum obtinget vnquam. Ad *Lioneum* ſcripſi, vti decet, et gloriæ tuæ ex animo velificatus. Non erit nullum operæ pretium, ſcio. Mitto heic libellum, quo me *Horſtius* donauit. Si meliora haberem, pari promptitudine ad te deferrem. Neque tamen ego ero ingratus. Sum quippe citra omnem exceptionem, inque ſolidum, tui amantiſſimus, B. *Viottus* per mihi placet, niſi quod malim ſtilum eius continente filo profluere extra affectationem illam dialogiſticam, qua et *Hopperus* altero tanto apud me magis exiguus eſt. Malo modum commentandi Ariſtotelicum, quam Platonicum; Grotianum tumque, quam ceterorum.

CCXIV.

Idem de acceptis iudicat, et controuerſias theologicas Theologis relinquendas ſuadet.

Moguntiæ d. 28. Sept. 1661.

De *Blumio*, qui iam in veſtris oris fuerit, tecum omnino ſentimus, Elector et ego, ſi me addere fas eſt. Cauſſam, quam adiungis, quare *Vorburgio* ſuffici renuat, acu tetigiſti, et vna comprobamus. Eminentiſſimus tibi immenſas gratias agit de miſſa formula medicinæ, quam penitus approbat. Vult eam experiri in aliis. Eſt talium haud inſciens. Multum te diligit, et ſuæ beneuolentiæ teſtimoniis adhuc inſigniter decorabit. De *Walenburchio* noli ambigere. Eſt grauis et lenis vir, tuæque eruditionis candidus prædicator. Aget, vt ipſum et te decet. Si me ſequuntur illi homines, non eris cauſſam habiturus incandeſcendi. Publica ſtant bono et recto loco. Tranſlationem Deus prohibeſſit et exſtinguat penitus! Eam odio dignam et fuga exiſtimamus. Cenſuram tuam de Scriptoribus Iuris publici proxime opperiar, vt et de ciuili prudentia librum, Lampadiana, annotata in Ariſtotelis laudationes, deque demonſtratione, experientia, et teſtimonii

nii humani auctoritate. Ecce! quoties nouis te oneribus tuopte nutu fatigas? Quæ in *Metrophanem'* præfaris, olent ſtudium partium enorme. *Viottiana*, et in *Philippi Cluueri* Geographiam quæ præfaris, ſunt peregregia et eximia plane, vt et quæ in Meibomiana. Theologica veſtratia, rectius feceris, ſi relinquas pererranda *Titiis*, idque genus ceteris zelotis, Lutheranarum gerrarum et Wittebergenſium nouis reſtauratoribus. *Titii* autem *de ad mortem præparamentis* quæ prodierunt, ſumme placent, iuxta ac *Hildebrandi* vetus *moriendi ratio.* Paucula ſi demas, Catholici ſunt in his libris. In cordibus id magis ſunt, vti confido. Præſtans enim, qua valent, eruditio non ſinit vos bonos viros ita exerrare, vti ſimulatis. In verbis vtique eſtis ipſis Wittebergicis illis ſannionibus longe Lutheraniores. Sed fides opus Dei eſt. Eam quod non habent omnes, æquo animo ferendum. Dolendum vero, eos, qui habent, vitæ ſuæ filo non incitare illos, qui ea carent, ad habendum. Sed finio. Vale!

CCXV.

Idem poſt alia Electorem medicamen Couringianum ſuis ex fratre nepotibus miſiſſe nuntiat.

Moguntiæ d. 13. Octobr. 1661.

Ecce! ab *Hottingero* noſtro et ad te, et ad me literas, quas feſtinari ad te conuenit, quo reſpondeas ocius. Is reditum parat ad Heluetios ſuos, et Heidelbergam relinquet, ſatur rerum illarum. Ceterum miror, quei fiat, quod tam diu a te nullas accepi, et vbi hæreat cenſura priuata de Iuris publici Scriptoribus, quam, quæſo, mecum communica. Neminis obtutum conſcientiamue vnquam ſubibit. Colonienſis Elector iam eſt in domum reditione. Hac tranſibit. Tranſlationis illud tetrum negocium paullatim conſileſcit. Periculoſæ aleæ plenum fuit, et ſub hoc lapide dormit peſtilens ſcorpius. Eminentiſſimus in illam tranſlationem nunquam conſentiet, quicquid eueniat denique. Nimis enim liquet nobis, quid per eam intendatur, idque in ſingulos dies fit magis perſpicuum. *Walldorfius* ſe reditioni apparat quoque, re non confecta, quam volebat. Vix huc redibit, talibus mandatis onuſtus. Comitia multis modis vrgemus. Videmus nobis impendere diſcrimina mirifica, et noua pacis intertrimenta, niſi ſtatus præſentis ſitum et habitum omnibus modis cuſtodiuerimus. *Treuir* ad fœdus acceſſum faciet paucos intra dies, vt ſpero. Com-

Comparemus nos ad maiora, et conſenſione perpetua maneamus in regia via. Elector te ſalutat: plene conualuit. Deo ſint laudes et æternæ grates! Tuum medicamen miſit duobus ſuis e Fratre Nepotibus, quorum vnus *Leidæ*, alter *Oxenfurti* in Anglia laborant ex tertiana. Proxime plura. Vale!

CCXVI.

Conringius gaudet ob Electoris valetudinem reſtitutam, iudicium de Scriptoribus iuris publici refugit, Walenburchica *Titio* excutienda permittit.

Helmſtad. d. 3. Octobr. 1661.

Ad integras quatuor tuas reſponſum debeo præter morem meum; nulla tamen culpa mea. Reſponſum enim, quale quidem tu deſideras, nonnihil otii exigebat; illud vero omne negotia mihi eripuerunt, quibus tantum non fui obrutus quatuordecim amplius diebus. Lætor vero ante omnia, rediiſſe ſanitatem Eminentiſſimo Principi Electori, et nihilominus haud inacceptam fuiſſe remedii formulam, quam miſi. Lætabuntur item indubie omnes boni, ſaltem qui intelligunt, quantum Germaniæ rebus præſidium ſit poſitum in

tan-

tanti Principis valetudine. Quos inter nemini ſecundum eſſe ſapientiſſimum Dominum meum, caue dubites. Deus optimum illud et incomparabile Principum par in plurimos annos bono publico conſeruet! Neque vero, illis ſaluis, eſt, quod temere ſiniſtri quidquam metuamus tranquillitati Imperii: quæ vtrum florentibus Auſtriæ armis contra Turcas, qualia illa hodie decantantur, an nonnihil repreſſis, maiore ſit in periculo, fortaſſis etiam tu deſinire dubitaueris; quamuis non dubitem, ſecuritatem audere te polliceri, quamdiu fœdus recte ſeſe habuerit; habiturum vero ſeſe illud recte, ſaluis illis optimis et ſapientiſſimus noſtris Principibus. Cenſuram prolixam aliquam librorum, qui de rebus Germanici Imperii commentati ſunt, cum iam tum ſententiam meam ſatis teneas, et ipſe in hiſce ſis verſatiſſimus, videris ſine cauſſa poſcere. Sed et in animaduerſionum *Machiauellicarum* initio ſtatim abunde docui, ad quam normam, me iudice, libri omnes ſint exigendi. Libri item de ciuili prudentia *cap. XII.* prolixe docui, quid pertineat ad accuratam cognitionem cuiuſlibet ſingularis reipublicæ. Nec te latet, notitiam rerum Imperii aliam eſſe vniuerſi corporis; aliam ſingulorum membro-

brorum. Hiſce probe obſeruatis, non eſt difficile, iuſtam cenſuram Scriptorum noſtrorum inſtituere. Tibi certe non poteſt eſſe difficile, qui iam tum vales rerum vſu et multa lectione. Fortaſſis, vbi legeris cenſuram Scriptorum omnium politicorum, quæ accedit libro de ciuili prudentia, etiam vſum iudicandi promptiorem habueris. Quæ præfatus ſum in *Meibomiana*, *Viottum*, *Melitæ* deſcriptionem et *Cluuerianam* Geographiam, non diſplicere, gaudeo. *Viotto* vero velim adiungas *Piccarti* Iſagogen in Ariſtotelem, Altorfii recuſam: imo Piccartiana omnia, imprimis quæ titulo *Philoſophiæ Altorfinæ* prodierunt in lucem. Quod mea ad *Metrophanem* diſſertatio minus placeat, adſcribo tuo in *Allatium* affectui; quamuis non dubitem, etiam tibi videri, Allatianam illam concordiam vt paradoxam, ita inanem eſſe. Quæſo legas ſimul, quæ nuperrime prodierunt Argentorati auctore *Elia Veielio*, de Eccleſia Græcanica hodierna, vbi et tui nominis honorificam memoriam reperies. Iuuenis enim quidem eſt ſcriptor ille; ſic ſatis tamen eruditus, et in illo argumento verſatus. *Walenburchiana* exſpectabo, et quidem animo veritatis cupidiſſimo: quem ſi attulerit etiam *Walenburchius*, non ſine fructu fuerit-

di-

diſputatio. Mirum vero, te ſimul et excitare illum aduerſus me, et mihi ſuadere neglectum certaminum eiuſmodi ſacrorum. Niſi fallor, vim affectuum animi agnoſcis ipſemet, mi Amice. *Titio* tradidi *Walenburchii* librum: mihi excutere non vacauit. Ex *Titio* autem intelligo, magnum illud opus quam maxime niti artibus *Pyrrhoniis* vel *Scepticis*, vt et *Nihuſianis* ac *Veronianis*: quod profecto fuerit deploratæ cauſſæ lamentabile indicium. Quid ſane miſerius, quam præſidium cauſſæ collocare in nouis illis et rectæ rationi aduerſantibus artibus, ſpretis analyticis antiquis? Enim vero, mi bone, ne quidem Veſtratium aliquis, docens veritatis indagandæ artem, talia hactenus vnquam probauit. Regulæ autem diſputandi non aliæ poſſunt eſſe, aut debent eſſe in Theologicis, ab iis, quæ ad veritatem indagandam pertinent, ſaltem earum rerum, quæ vel omnino vel ſaltem ex parte nituntur auctoritate docentium. Id quod extra affectum partium poſitus haud negaueris. Vale!

CCXVII.

Idem poſt protrita de *Scioppio* et *Bucelini* conatibus iudicat.

Helmſt.

Helmſtad. d. 9. Octobr. 1661.

Hoc ipſo momento, quas $\frac{13}{3}$ Octobr. Moguntiaci exaraſti, vnacum Hottingerianis accipio. Non dubito, iam, antequam hoc reſponſum meum redeat ad te, vltimas meas fore redditas, atque adeo non opus mihi eſſe ob ſilentium aliqua excuſatione noua. Eminentiſſimum Dominum Principem Electorem plene iam reſtitutum valetudini, ex animo lætor. Faxit Deus, vt hoc bonum totius Germaniæ commodo ſit diuturnum! Addo et hoc merito: Faxit Deus, vt pulviſculus ille meus etiam cognatis optimi Principis bene vertat! Te vero rogo etiam atque etiam, promptiſſima obſequia mea nunquam defore quacunque data occaſione Magni illius Principis vſibus, vti perſuadere porro ne graueris. Stare firmam ſententiam de non mutando *Deputationis* loco, multum gaudeo. Omnino enim tibi iam dudum aſſentior, aliquid monſtri alere illam ſtrenuam vrſionem mutationis. Comitiis Imperii publicis vereor ne Auſtriaci citius indigeant, quam arbitrantur. Habent enim quidem initia belli Hungarici ſeſe haud male; ſunt autem duntaxat initia, a quibus ſucceſſus ſolet ſæpenumero plurimum diſſidere. Quamdiu *Waradinum*

dinum in manibus erit Turcicis, nunquam ſecura erit Tranſyluania, et hac a Turcis occupata, actum erit de eo, quod Hungariæ eſt reliquum perpuſillum. Habemus Turcam iuuenta et ambitione feruidum, in arma pronum, et copiis vndique aduerſum Chriſtianos inſtructum, et apud Perſas pace firmiter ſatis conſtituta. *Hottingero* paucis reſpondeo. Vir eſt incomparabilis cum induſtriæ, tum Orientalium rerum peritiæ. Mitto literas non obſignatas, quo abs te etiam poſſint inſpici, priuſquam tradantur. Pro libello tranſmiſſo nuper ago gratias. Miſi illum, ſimul accepi, ob raritatem argumenti (fœtum enim lapideum repertum extra maternum vterum hactenus nemini fuerat auditum) incomparabili Principi meo, vbi adhuc hæret. Quod ſcribo, quo intelligas, non ſtudio quodam diſſimulari abs me ſententiam. *Scioppii* ſchediaſma non potuit non mihi eſſe acceptum ob hominis famam; quamuis non bonam *. Habeo indicem librorum eius non-

* Doctis impoſtoribus vel ob ſolas confictas genealogias accenſeri meretur *Scioppius*, in quibus principem locum tenet *Burenſis* anno 1629. Imperatori oblata, qua Burenſes a Pria-

nondum editorum. Ex quo didici et hoc, hominem fuiſſe fanaticum, vel certe diuinationibus deditum, detortis huc illuc Scripturæ dictis: vt erat hominis ingenium violentum. *Buccelini* conatus perplacent. Vtinam vir bonus præſtet, quod promiſit! Mihi, ne quid diſſimulem, indices illi edendorum operum videntur habere nonnihil oſtentationis. In Olympiis ſolent, non qui volunt, aut poſſunt vincere, ſed, qui vicere, coronari.

CCXVIII.

Boineburgius cui alter filius natus, *Deputationis* tranſlationi quomodo obuiam iuerit, narrat, indicia de Scriptoribus I. P. denuo flagitat, et *Titium Walenburchio* iniquum putat.

Moguntiæ d. 18. Octobr. 1661.

Tuas *d. 3. ſt. v.* datas eopſe momento accepi; quo et a Sereniſſimo Electore Palatino literæ mihi

Tt red-

Priamo deducuntur, et non Cæſaris ſolum, ſed et Hiſpaniarum Galliæque Regum ac plurium Germaniæ Principum familiis inectuntur. Hoc Scioppianæ impudentiæ ſpecimen inſertum eſt Scripto Paderbornenſi contra Mauritium de *Buren* emiſſo 1658. fol.

redduntur, propria manu exaratæ, quibus perhonorificam tui et amicam mentionem facit. Ante omnia te certiorem facio, ante quinque dies Deum mihi donaſſe filiorum alterum. Parum abfuit, quin eo audentiæ procurrerem, et Sereniſſimum noſtrum *Auguſtum*, Ducum et Principum noſtratium Auguſtiſſimum ſane Neſtorem, illi patrinum deligerem. Nolui tamen moleſtiam optimo et prægloriofiſſimo Seni faceſſere. Veneror, et, ſi par eſt ita loqui, diligo ſummum illum in omni laudabili rerum genere Principem ſane ex animo. Sed ſpero, meas, queis *Hottingeri* incluſeram, te recte accepiſſe. Elector *Colonienſis* hac tranſiit nudius tertius ſecundo Rheno, cui Eminentiſſimus Elector in ſua eam in rem perornata naui obuiam proceſſit, inque ea Colonienſem hilariter et prolixe tractauit, et vna cum naui, quam ei donabat, quatuor hinc milliaribus infra vrbem hanc dimiſit. Omnia per bene compoſita ſunt, manetque Colonienſis in priſtina ſententiarum pro publico hactenus felicium rectitudine. Tot eum validis ac ſolidis argumentis retinemus, vt diſiungere ſe a nobis ne poſſit quidem. Eramus autem plane inter nos ſoli, duo Electores, Ego, Comes Furſtenbergius, et ego.

Ita

Ita tandem ſperamus, beluam illam brutam tranſlationis debellatam et peremptam eſſe, atque paullatim homines noſtros deprehenſuros, quantum in hoc momenti ſitum ſit, vt hæc molitio in fumum abeat. Semel enim ſinere, vt rectus ac ſanus ordo, vota in collegiis et ſenatu edendi et colligendi, interprimatur ac exſtinguatur, adeoque contranitens aula fauſtos ſucceſſus ſortiatur; annon inde reipublicæ genuinum regimen tranſuerteretur in longe aliud? Aut quippe aula eo modo, quo tranſlationem contra Imperii mores et recentes leges machinata eſt, per extracollegialia ſuffragiorum ſolitariorum implicamenta proficiet impoſterum, aut non. Si illud euenerit, prout ſemel re obtenta euenturum certo eſt; cui tum bono Senatus aut conuentus Ordinum habebuntur? Ad quid Aulæ iis opus? Sin impetrare hæc, quod ſic quærit, non vſque quaque valeat; id tamen conſequetur, vt ſemper quoſdam Statuum ſibi adiungat; quoſdam tuto aſpernari poſſit. Inde colliſio ac commiſſio procerum perpetua, et plerorumque Electorum et Principum potiorum diuiſio, per quam aula regnat. His ergo principiis obſtandum. Tibi quoque in tuis Lampadianis incumbet peculiaris cura, materiem iſtanc

 de

de votorum nulla; niſi in collegiis, vi et obligatione curatius aliquanto exſequendi. Eo videlicet res noſtræ truduntur, vt, quod vnus alterue Principum bono et pacis cupido animo toties ſodicatus et derelictus extra ordinem et collegium ſuum vel conſulit, vel euentualiter pro circumſtantiarum ſuperuentu pollicetur, id aula, velut inconditionaliter ac pure condictum, ſibi præſtitum cupiat; etſi omnis rerum habitus poſtilla VI. VII. menſibus exinde interlapſis, penitus mutarit. Sed hæc confido ſuperatum iri firma in rectis ſenſibus conſenſione, qua noſtri in Imperio Status ratio omni externo impermixta tandem peruidebitur, et cum *deputatio*, tum fœdus ſollerti conſtantia, modo et loco debito, continuatibur. Velim icirco, *Heilandum* Francofurtum breui redire, ſuetum rerum noſtrarum modulis. Scis autem tutemetipſe, qui ſunt ſui inuicem ſcientes genii, et mutua voluntatum concordia iunctiſſimi. Alii enim recens admoti, priuſquam noſcant noſci digna, multum ſibi poſtulant ignoſci. Ceterum vt ad tuas veniam, doleo, imo plurimum doleo, te cenſuram mihi tuam denegare de publici iuris conſcriptoribus. Belle me reiicis ad generalem obruſſam, cui boni Scriptores aptandi veniant.

De

De ea tu ſane initio *Machiauellicorum* optime. Aſt ad eam qui appenſitari in ſpecie ferant, non ais, neque credo te credere, me ex *XII. capite* libri de ciuili prudentia ſatis diuinare poſſe, quid tu cenſeas ſeorſim de auctoribus noſtratium rerum, quo quiſque loco haberi mereatur; in quo hic, ille, iſte, præcellat; quid capi vtilitatum poſſit ex hoc; quid ex illo: in quo erret hic, illeue. Nec ſufficiet, niſi generatim, ad hunc, quem ego præſtulatus ſum, ſcopum; tametſi legero propediem Politicorum, quam ſub finem operis de ciuili prudentia, forte diu non prodituri, attexere paras, cenſuram. *Viottiana* perplacent. *Piccartiana* in Ariſtotelem, a *Dürrio* recuſa, habeo, et pridem legi, qualia erant antehac. Quæ ſub titulo *Philoſophiæ Altorfinæ* exſtant, inquiram. *eielii* quæ recens prodierunt de Græcæ eccleſiæ ſtatu hodierno, nuper in nundinis vidi, ſed oblitus ſum commercari. Mei quei mentionem inibi facere quiuerit, non aſſequor. Francofurtum ſcribo, vt huc, ſi ibi adhuc venum proſtat, deuehatur. Aſt, mi optime, in eo erras, quod putas, me in te concire *Walenburchium.* Malim enim te incumbere vnis et ſolis noſtratibus rebus, et miſſas facere Theologicas. Tecum au-

 tem

tem per literas priuatas vt *Walenburchius* conferret, nuper optaui; ſed ita tamen, vt id omne fieret quam minimo temporis tui impendio, quod debes iis, quæ vulgo rectius et intelligis et tradis. *Titii* iudicium de *Walenburchicis* ſcriptis nil moror. Eſt is vtique ſtribligine Wittebergenſi refertiſſimus, et acer Catholicorum hoſtis. Quod Pyrrhonica et ſceptica deliramenta impingit viro eximio, in eo facit indoli ſectæ conuenienter, quæ calumniari nondum dedidicit. Aggrediatur *Titius*, ſi vir eſt, *Walenburchica*, cumprimis quæ in noua editione leguntur *Auguſtinianæ methodi*, et liberet ſuos e confuſione et lerna illa, quam hæc ætas videt lugetque, ſectarum, idem in diſputando contra Eccleſiam principium habentium, et eodemmet plane argutandi furore turgentium. *Titius* ille quare non tentat quoque aliquid in *III. motiuum Erneſtinum*, ſicut priora duo vellicare auſus eſt? Temnere talia et *Honoratiana*, non eſt ſatis. Refellenda, et cum pondere, ſunt, idque comiter. *Honoratus* et *Walenburchius* non merentur conuitia; nulla cuiquam faciunt. *Allatium* ipſe obiurgaui nuper, quod *Hottingerum* noſtrum tam acerbe excepit. Abſurdum eſt, intolerandum eſt, ita etiam aſperarum

rum vocum oppoſitu veritatis cauſſam offuſcare, ne pelluceat. Vix perſpicitur; etiamſi omni conatu intelligentia ſe humana citra omnem affectuum prauitatem in id intenderit et exſeruerit. Neutri parti non vitio verto conuitiorum licentiam. De ciuili prudentia commentarius ecquando tandem ſerio prodibit foras? Deum oro, vt te ſeruet et incolumem ac ſoſpitem, adeoque indies nouis roboret viribus, quo alacriter abſoluas, quæ bono publico paras, mihique eam lætitiam procures, quæ ex tuis et libris et literis mihi ſane ſumma et maxima eſt. Vale, Vir optime! *Titii* ne putes omnia mihi parum arridere. Teſtor, quæ nuper *de præparatione ad mortem* edidit, per mihi placuiſſe, et, ſi pauca demas, *Hildebrandi* quoque de eodem argumento liber non diſplicet.

CCXIX.

Conringius loco *D. Heilandi* miſſum iri Francofurtum *D. Alexandri* nuntiat, quem valde laudat, et *Blumium* viſurum ſe Hanoueræ ſperat.

Helmſtad. d. 12. Octobr. 1661.

Mittit Sereniſſimus Dominus meus Francofurtum, loco valetudinarii *Heilandi*, *Alexandrum*,

vt corpore integrum, ita animo et prudentia prævalidum; induſtria quoque et dexteritate et candore plane eximium, doctrina denique ita inſtructum, vt nihil temere deſideres. Verbo vno, talem, quales tu amare ſoles. Id quod ideo ſignifico, vt ſcias, quicum viro impoſterum tibi ſit res futura in conuentibus: ſimul vero, vti inuitem te ad arctiorem cum illo familiaritatem colendam. Intereſt autem plurimum, ceu optime omnium intelligis, publice pariter priuatimque, noſſe animum illorum, quibuſcum negotia communia ſunt peragenda. Ego non dubitaui viciſſim *Alexandro* noſtro certam de prudentia, candore, doctrina reliquiſque tuis virtutibus omnibus fidem facere, ne quid moretur amicitiam, quam vos inter conciliatam velim. Cum vtriuſque vero animum habeam probe perſpectum, minime etiam ambigo de felice voti mei ſucceſſu. Propediem Hanoueram proficiſcar, fortaſſis inuenturus ibi *Iulium Florum* noſtrum. Vtinam liceat de illo pares mihi virtutes polliceri! Vbi conuenerimus, monebo et increpabo hominem libere, pro vetere quodam meo iure, vt quem ego annos aliquot educauerim. Vale!

CCXX.

CCXX.

Idem promittit denique cenſuram deſideratam, et *Titium* excuſat.

Helmſtad. d. 28. Octobr. 1661.

Commoranti mihi Hanoueræ literæ, quas $\frac{8}{18}$ Octobris exaraſti, recte ſunt traditæ. Ante omnia gratulor ſecundo natum tibi filium. Faxit Deus, vti creſcat in familiæ tuæ gloriam, ſalutem Reipublicæ, et veræ Eccleſiæ Catholicæ incrementum! A Sereniſſimo Electore Palatino mentionem mei factam honorificam, gaudeo equidem. Non me latet tamen, quanta in eiuſmodi laudibus vis ſit affectuum. Tu optime de me mereberis, ſi gratiam illius etiam magni Principis mihi conſeruare ſtudueris. Eminentiſſimum Principem Electorem Colonienſem in viam reductum regiam illam tuendæ reipublicæ, auctoritate et prudentia ſummi Principis atque Heri tui, etiam atque etiam lætamur omnes. Idque eo magis, quo veriti magis ſumus, ne ſeſe tantus Princeps ab aulicis patiatur circumueniri. Conſtantiam conſiliorum rectorum ſereniſſimi Domini mei indubie iam intellexiſti ex Domino *Alexandro*, quem pro ſua,

qua valet, prudentia, animo et corpore integrum in locum valetudinarii *Saluatoris* ſapientiſſimus Princeps ſuffecit. Quem quare dubitaueris patrinum filiolo tuo expetere, non capio, cum vtique non ignores, nec maiorem temere nec ſapientiorem, nec tuis quoque rebus fauentiorem te alibi reperturum. De auctoritate ſuffragiorum aut votorum, quæ feruntur ab Imperii Ordinibus, dicam, volente Deo, ad *Lampadium* breuiter quidem; quantum tamen fuerit ſatis. Quandoquidem etiam inſtas, curabo, vt de cenſura Scriptorum reipublicæ Imperii deſiderio tuo ſatiſfiat; quanquam ſciam, multos tibi rectius, quam mihi, eſſe cognitos. *Titii* de *Walenburchicis* iudicium caue exiſtimes, ab æruginoſo quodam ſectæ ſtudio profectum eſſe. Vir eſt bonus et doctus. Reſpondebit quoque modeſte ſatis Domino *Walenburchio*, et, niſi fallor, ipſum quoque *Erneſtinum tertium motiuum* aggredietur. Pyrrhoniſmum in eo collocat, quod Dominus *Walenburchius* perſuadere nobis conatur, nihil a nobis ſciri certo poſſe ſacrarum rerum, quamuis ſacris literis reuelatarum, eoque opus eſſe Eccleſiæ vno aliquo infallibili iudice. Hæc ſententia, fateor et ipſe, iiſdem certe nititur argumentis, et iiſdem po-

teſt

teſt conuelli, quibus vetus Pyrrhoniſmus et defenſus eſt, et confutatus. Vale!

CCXXI.

Boineburgius **aduentum *D. Alexandri* gratum ſibi fuiſſe ſignificat.**

Moguntiæ d. 10. Nov. 1661.

Longe gratiſſimus nobis eſt D. *Alexander*, tum Sereniſſimi *Auguſtique* noſtri Neſtoris miſſu, tum ſuopte genio, tuoque nomine. Gaudet Eminentiſſimus Elector, optimum Auguſtiſſimumque ſenem ita feſtinaſſe ſuum Francofurti in vtroque et *Deputatorum* et Fœderis concilio locum ſupplere, adeoque rectis pro patria conſiliis nouum robur indere. Quod vero tuis literis haud incomitatus apparuit, id vtique non mediocrem viro eximio adiunxit exiſtimationem. Ipſe profecto digniſſimus eſt, qui his negotiorum momentis admoueatur, et germanitate verorum ſtatus noſtri principiorum, et animi ad ardua paris præſenti facultate probe munitus. Quicum et tua, et publici cauſſa intimam coniunctionem tuebor. Te interim vehementer etiam atque etiam obſecro, vt ad priores mihi meas epiſtolas reſpondere digneris.

CCXXII.

CCXXII.

Conringius denuo laudat D. *Alexandri* et Neſtorem ſuum.

Helmſtad. d. 13. Nov. 1661.

Binas abs te vno eodemque momento accepi: alteras $\frac{27}{17}$ Octob. alteras $\frac{10}{1}$ Nov. exaratas. Gaudeo, placere tibi *Alexandrum* noſtrum. Magis autem, ſcio, placebit, vbi negotia publica maiorem frequentioremque familiaritatem conciliabunt. Valet enim ingenio et dexteritate agendarum rerum; quibus ſi acceſſerit vſus et excercitatio quotidiana, non dubitauerim equidem, illum tibi ſolertem præſtare. *Heilando* defuit integra valetudo, qua profecto opus eſt ad expedienda negotia. In *Alexandri* ſanitate nihil deſideraueris. Silere iam tranſlationis cauſſam, gaudeo. Credo autem, certum id ſignum eſſe non bene compoſiti Hungariæ ſtatus, quod ſcilicet iam tandem intelligant Viennenſes Aulici, ſine coniunctis Germaniæ viribus bellum non poſſe feliciter geri, ac proinde omnino opus eſſe Comitiis. Id quod a noſtris ſereniſſimis Principibus, cumprimis ab Auguſtiſſimo Neſtore noſtro, diligentiſſime fuit Legato Cæſareo in-

inculcatum. Ignoſce breuitati literarum. Turbat animum luctus domeſticus ob immaturam mortem ex fratre nepotis, magnæ exſpectationis iuuenis, cui exſequias paro. Vale!

CCXXIII.

Boineburgius reditum *Wallendorfii* Vindobonam nuntiat.

Moguntiæ d. 23. Nov. 1661.

Avocatus tandem Viennam eſt a Cæſare *Wallendorfius*, vti patet ex adiunctis, quarum tibi copiam facere non differendum cenſui. Hariolor inde, tranſlationis nugas tandem miſſas factas, et comitiorum nunc maiorem appetentiam eſſe, quam antehac. A Turcis, an aliunde metus inualeſcat, neſcio. Deo grates debemus ſempiternas de conſtantia nobis donata, legibus patriæ robur ſuum ac pondus aſſerendi. Sine hac fuiſſet; miſeram in ærumnam recidere nos oportuiſſet, ac in præſentiſſimum mutati ſtatus et noui belli diſcrimen. Satis cautelæ adhiberi non poſſunt, vbi tam efficaces ac perpetes inſidiæ nectuntur publicæ rei. Lampadiana tua et ciuilem prudentiam a-

ui-

uide opperimur. Iam autem finienda oratio eſt. Vale, et ad priores quoque meas reſponde, meque Sereniſſimo tuo humillime commenda.

CCXXIV.

Idem *Hottingeriana* quædam mittit.

Moguntiæ d. 5. Dec. 1661.

Quæ optimus *Hottingerus* mihi paullo ante ſuum diſceſſum Heidelberga miſit, ea ecce! ad te ego mitto. Multum non eſt quod ſcribam, dum exſpecto in horas longam abs te ad meas non vnas reſponſionem cum cenſione Scriptorum Iuris publici, qui hodie Germanicam rem illuſtraſſe ſibi viſi ſunt. Vale, vir optime, noſque tandem tuis de ciuili prudentia et Lampadianis lucubrationibus bea. De publicis pluſculum ſcribi poſſet. Vtinam loqui coram liceret!

CCXXV.

Conringius Comitia appropinquare gaudet, et ſeceſſionis in eccleſia rationem reddit.

Helmſt. d. 19. Nov. 1661.

Quas $\frac{23}{13}$ Nov. huius exaraſti cumprimis me exhilarant. Omnino enim tecum ſentio, impoſte-

rum

rum conquietura tranſlationis molimina, et magis ſerio negotium Comitiorum agitatum iri. Quin infelicior ſucceſſus rerum in Tranſyluania iſthuc duxerit Viennenſes, quamuis inuitos, non dubito. Et vero auxilia Pontificia in bellum illud, vt non ſint nullius momenti, Hiſpanica tamen forte nulla erunt, rebus Hiſpanicis perquam accifis, et iam per Galli pertinacem iracundiam et inſperatum Principis Infantis obitum in ſummum denuo periculum coniectis; ne quid dicam de Luſitanico bello in poſterum Anglicanis viribus gerendo. Accedunt Polonicæ illæ in rem publicam coniurationes, domui Auſtriacæ ſimul perquam infeſtæ; et fœdus illud nouum inter Gallos, Britannos et Suecos nuper initum, quod vt non in detrimentum Auſtriacorum coaluerit, quod equidem arbitror, non permittit tamen Auſtriacos ſecure ſuas res gerere. Itaque ego ſane haud dubito, Comitia nos habituros, et forte ſperato citius. Faxit Altiſſimus, vti cedant in ſalutem Germaniæ! Cenſuram Scriptorum noſtri publici iuris nondum licuit conſcribere præ multitudine occupationum; non deero tamen tuæ exſpectationi. Hodie aggredior priuatam ſcholam habere apud numeroſos auditores de Rebuspublicis noſtri

ſtri æui præclariſſimis, per vniuerſum orbem ſparſis; non niſi differendo tamen viua voce: calamo enim hoc agere non licet. *Titius* quare manus abſtinuerit a *tertio Erneſtino motiuo*, ipſe iam cauſſam dixit in iis, quæ ad Lectorem præfatus eſt. Reſpondebit Reuerendiſſimo *Walenburchio;* ſed modeſte. Cauſſam ſchiſmatis nos rogari, miror equidem. Ipſe quid ſentiam, dixi paucis præfatione ad *Caſſandrum.* Prima eſto, quod Romanenſes in nos, tanquam hæreticos, ſæuiant anathematiſmis, ferro, igne, aqua, reſte. Licetne cum illis ita in nos ſæuientibus ſocietatem colere Chriſtianam et Eccleſiaſticam? Hoc igitur ante omnia doceat *Walenburchius*, quo iure Romanenſes tantum ſchiſma excitauerint, et quæ *iuſtifica* ſit cauſſa tot anathematum? Nam vtique origo ſciſſuræ ex Romana curia profecta eſt. Id vbi fecerit W*alenburchius*, tum demum tempeſtiuum fuerit quærere, num iuſtis de cauſſis nos nolimus ad Romanenſem Eccleſiam reuerti. De *Heilando* iam accepiſti, eam inuentam corporis imbecillitatem, vt omnino *Alexander* in eius locum debuerit ſubſtitui. Horum nihil indubie dudum te latuit. De Sereniſſimi Principis mei fauore erga te noli quicquam dubitare. Tu viciſſim

ciſſim dabis operam, vt Eminentiſſimi Principis Electoris gratia mihi integra maneat. Vale!

CCXXVI.

Idem *Hottingerum* laudat.

Helmſtad. d. 30. Novembr. 1661.

Recte accepi Hottingerianum libellum cum eiuſdem literis; ſed ſine capite et cauda, vt ita loquar, imo et ſine neceſſariis imaginibus. Verum non dubito, hunc defectum propediem expletum iri. Deprehendi vero ſub finem adiectam et meam epiſtolam, cum *Hottingeri* reſponſo. De re ipſa non eſt, quod nunc moueam; at vero meam illam epiſtolam perquam mendoſe eſſe excuſam, et miror, cum reliquum omne libri illius ſatis ſit emendatum, et doleo. Mitto indiculum mendorum pariter et correctionum, ſimulque obnixe te rogo, vt quam ocyſſime cures illum Heidelbergam, faciaſque imprimi, et fini libri per hominem probæ fidei annecti. Intereſt enim mea, menda iſta corrigi, præſertim cum ſenſum interdum peruertant; interdum plane tollant. Spero adhuc rem integram eſſe, et perfectionem libri viro alicui docto ab *Hottingero* eſſe commiſſam.

 Hot-

Hottingerum autem in Heluetiam rediiſſe, doleo equidem ſcholæ Heidelbergenſis nomine. Eſt enim vtique vir ſine exemplo et induſtrius pariter et Orientalis doctrinæ peritus, eoque aptiſſimus famæ loco alicui conciliandæ. Quid vero, amabo, fuit illi cum *Allatio* certaminis? Ego nihil huius noui, multo minus vidi. Ad literas tuas omnes prolixe reſpondi. Cenſuram Scriptorum reipublicæ Germanicæ accipies demum, cum vltima libri de ciuili prudentia parte. Nunc animus curis domeſticis ob morbos pertinaces liberorum meorum ita eſt occupatus, vt meditationibus et ſcriptioni minus ſit aptus. Quotidie tamen bis doceo: et quidem priuatim ordine diſſeram impoſterum de omnibus Rebuspublicis noſtri æui. Quas meas diſſertationes cum ſtudioſe annotent Auditores, poteris fortaſſis et tu aliquando earum fieri particeps, ſi viſæ fuerint tanti. Vale!

CCXXVII.

Boineburgius reſpondet ad ſingula, quæ continentur Conringianis d. 19. Nov.

Moguntiæ d. 8. Dec. 1661.

Recte accepi a *D. Alexandro* duas abs te vno tem-

tempore. Tranſlationis negotium hactenus conſileſcit. An ideo, quod opus Comitiis ſibi mox fore credant Vienneuſes, nondum liquido prouideo. Puto deſitum illud et abruptum tandem, quia viderunt, Eminentiſſimum Electorem contra occalluiſſe, adeoque Cæſaris auctoritati, poſtquam ea diu male obtentui ſumpta fuit, aliquando parcendum. Nos bene prouidemus, Comitia tam expedita aut propinqua non eſſe, niſi illa Turcica pericula propius inualeſcant, vel aliis domus regnatricis tricis neceſſitatibuſque accelerentur. Quanquam his forte alio modo occurri et ſubueniri poſſe exiſtimaturi ſunt, Gallo nunc rurſus placato, et nouo Infante Hiſpaniæ recens nato, ſi ſuperſtes eſt. De Luſitanico bello nihil in deſperatis ponunt, neque omnia credunt, quæ de Angli in ſe iris diduntur; quin ipſi dubitantes adhuc de connubio Luſitanæ cum illo. Ita vaſtæ ſpei et gloriæ homines ſibi comminiſcuntur, quicquid lubet, atque diſcrimina ſuis rebus impendentia animi affectata quadam magnitudine eleuant. Quam placido id exitu futurum ſit, propediem oſtendet experientia. Polonici militis in Regem Reginamque, imo et rempublicam coniurationes,

Auſtriaci, tantum abeſt, vt ſibi nocituras arbitrentur, vt et ſub hoc Electionis articulo opportunas eſſe ſuis conſiliis ſint perſuaſiſſimi. Et quis ſcit, annon Turcico bello ſemoto vires ſuas iſtuc ſint tranſlaturi. De fœdere Gallos inter et Suedos: de Britanno nil dum certi habemus: Viennæ non multum formidinis concepiſſe videntur, cum id quoque ne quidem hactenus pro explorato compererint. Quocirca reor, his abs te adductis cauſſis omnibus parum illos ad Comitiorum feſtinationem eſſe permotos. Solent etiam præ ſuis priuatis placitis plerumque id genus ſolidas et in publicum exporrectas rationes diſpectui habere, aut oſcitanter tranſmittere. Cenſuram Scriptorum Iuris noſtri publici proxime opperiar. Vtinam auditor eſſe coram poſſem tuus, cum explanabis huius æui Reſpublicas et Imperia, quæ ſunt in potioribus! De ciuili prudentia denuo taces, vt de Lampadianis etiam. Horum neu obliuiſcare, oro vehementer. Quidni hæc abſoluis, antequam de nouo te onere cumulas? Doleo ex animo obitum tui nepotis, vel nominis *Conringiani* cauſſa. Spero, hoc in multam poſteritatem ſuperſtes fore in filiis tuis, ſi habes, vti credo. Deus det tibi, quæ voues tuis et tibi, et quæ ego! ſic enim ac-

ce-

cedet ceteris tuis bonis recta in Deum fides, in catholica vnitate ad ſalutem efficax. *D. Titium* ſaluto. Eius ſcriptio in *Walenburchium* erit gratiſſima, eique hic modeſtiſſime reſpondebit. Vale, et me ama tui amantiſſimum.

CCXXVIII.

Conringius nuntio aduerſæ *Boineburgii* valetudinis turbatus, taxat decretum *Alexandri P.P. VII.*

Helmſtad. d. 30. Dec. 1661.

Perquam graues fuerant literæ tuæ vltimæ nuntio de nutante valetudine tua. Etſi enim exiſtimem, quicquid eius eſt, omni tamen maioris aut ſerii mali periculo vacare, tantumque eſſe nonnihil moleſtiæ ab hac inſolente tempeſtate autumnali, quæ neminis non valetudini negotium faceſſit; ne quid diffitear tamen, non ante animus tranquillus eſſe poterit, priuſquam meliora ſperare iuſſeris. Interea Deum veneror, vti hic proximus annus feliciter adeo tibi decurrat, quo poſſimus in ſeram ætatem tibi integra omnia polliceri. Eget ſane tuis prudentibus conſiliis et erecto animo res noſtra Germanica, præſertim poſtquam magnam et irreparabilem fortaſſis iacturam fecit

Hungaria, Tranſyluaniæ fœda illa amiſſione, et excitata in Hungarorum animis illa erga Germanos diffidentia, metu Ieſuiticæ tyrannidis et impotentis Auſtriaci dominatus. Niſi profecto Eminentiſſimus Elector, quem Deus quam diutiſſime nobis ſeruet! auctoritate, qua valet, et prudentia ſuſtinuerit lapſantes Imperii res ab imminente iam ceruicibus noſtris periculo, vereor equidem malum maximum. Verum nolo hiſce tibi nunc grauis eſſe: potius abs te indies expectabo lætiorem epiſtolam. Hæc ſcripſeram, cum offeruntur *Nouellæ*, quas vocant, *hiſtoriolæ*. In iis lego, iam denique auſum *Alexandrum* Romæ inter Fidei myſteria referre, quod hactenus Pontificum nemo fuit auſus, neque dum ſibi reuelatum eſſe, diſerte Hiſpanicæ ſplendidiſſimæ illi Legationi confeſſus eſt *Vrbanus IIX*, *immaculatam conceptionem Deiparæ Virginis*. Ita fœcundo *Alexandri* ingenio debet *Eccleſia*, vt, ſine quo *Chriſtiana* et *Catholica* eſſe potuit mille ſexcentos amplius annos, impoſterum ſine eo *Chriſtiana* eſſe non poſſit. O miſeros Dominicanos! Ite nunc et Ieſuitas offendite, ſi viri eſtis! An auſint miſeri in dubium vocare *infallibilitatem* Pontificis, extra Concilium aliquid pronunciantis? Certe longe aliter ſenſit

ſenſit quondam *Vincentius: Chriſti*, inquiens, *Eccleſia, ſedula et cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil in iis vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit: non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua* *. Nos vero maxime terret ſacra illa vox Apoſtoli: *Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.* Noua illa igitur Euangelia nos quidem audire horremus. Vtinam tu etiam malis *Sancto Paulo* credere, quam *Sexto* ** *Alexandro*!

CCXXIX.

Idem de Hottingerianis ſententiam dicit.

Helmſtad. d. 11. Ian. 1662.

Hottingeriana cum ſchedio epiſtolico tuo exarato $\frac{6}{16}$ Ianuar. cura Optimi et vere *Auguſti* Principis ac Domini mei per expeditum equitem hoc ipſo pene momento accipio. Idque non ſine in-

* Sunt verba *Vincentii Lerinenſis* hauſta ex eius libello *pro catholica fide cap. 32. p. 159. edit. Salern.*

** Cur *ſextum* appellet Alexandrum PP. qui inde ab anno 1655. ſedit, et qui ſemetipſe *ſeptimum* vocat, neſcio: niſi forte vitio memoriæ id factum ſit, aut calami lapſu.

inſigni meo gaudio. Perquam enim ſollicitum de valetudine tua me feceras literis prioribus, nutare illam ſcribens: ex eo vero abs te nihil inaudieram. Video autem, te etiam de me eſſe ſollicitum. Neque vero abs ratione amicis metuimus, ob inſolentem hanc aëris hyberni temperiem, valetudini infeſtam. Ceterum ego quidem mediocriter valeo. Deum vero obſecro, vti et tibi tuiſque ſanitas ſit integra. Optaui idem iam tum ſingularibus ad te anni initio exaratis literis, quas cum indubie iam acceperis, non dubito etiam, haud de meo ſilentio quod conquereris, quidquam amplius cauſſæ ſupereſſe. *Hottingeri* libellum nondum licuit cum cura euoluere. Miſi enim illum, ſimulatque accepi, Sereniſſimo Domino meo, vtpote qui, innumeris licet negotiis impeditus, hac etiam tempeſtate, pro ſolita curioſitate et deſiderio nunquam ſatis laudato, rei librariæ nondum deponit, aut vel tantillum mutat deſiderium et curam, ſi quid eximium prodeat in lucem. Perplacet vero, quod *Hottingerus* velit emendare ea, quæ perperam edita ſunt, meæ ad illum epiſtolæ. Alias etiam ipſius *Reſponſo* aliquid reponam: neque enim mihi ſatiſfecit Vir Clariſſimus. Quæ vero eſt epiſtola illa Hottin-

ge-

geri, cuius meminit, ad te ſcripta de antiquorum Codicum veſtigiis et characteribus? Si quid habet eximium, quæſo, deſcribi curato. Sed et quæ eſt illa pars ſecunda concordiæ *Iacobi Maſenii?* Et quiſnam eſt ille *Maſenius?* Rogauit nuperrime ſententiam meam Illuſtris Baro *Henricus a Frieſen*, Conſiliarius Electoralis Saxonicus, de libro illo abs te laudato. Eſt autem nobis hic nunquam auditus, multo minus viſus. *P. Lambecii* librum ſecundum rerum Hamburgenſium, non dubito, iam tibi traditum eſſe. Præfixit noſtras epiſtolas. Malim meam non addidiſſet. Nec enim in id ſcripſeram, vt vnquam ederetur. Iniquum videtur, adeo multum ſibi iuris ſumere in rem alienam, domino inconſulto *. Ego præter alia integris viginti quinque horis diſſerui proxime de republica Hiſpanica: nunc de rebus ago

Vv 5 Por-

* Altioris indaginis quæſtio eſt, num epiſtola ad me data ſit res aliena, et in ſcribentis dominio. Honeſti et decori regulas violare publicantem inconſulto ſcribente, facile conceſſerim; iuſti non item, cum ſcribens miſſæ ad me epiſtolæ dominus eſſe deſierit. Vnde ſtomachari quidem licet; at in foro non datur actio, quæ daretur, ſi res aliena contrectata fuiſſet.

Portugallicis. Vtinam poſſis aliquando et tu diſſertata mea legere, atque iudicare politica cenſura! Curabo deſcribi, quæ eruditior aliquis auditor annotauit in meos vſus: ego enim huius nihil habeo ſcriptum: inde fortaſſis etiam poterit tuas in manus peruenire.

CCXXX.

Boineburgius rumorem de decreto Romano falſum pronuntiat, in laudes *Holſtenii* diffuſus, et Germanorum ſuorum.

Moguntiæ d. 20. Ian. 1662.

Literæ tuæ me valde recrearunt, quod me eadem ſollicitudine, qua tu mei cauſſa affectus fuiſti, leuarent, teque incolumem adhuc eſſe oſtenderent. Eram certe anxius de te tuiſque, cum nuper nuntiaſſes, morbos quoſdam vobis hactenus moleſtiam faceſſiuiſſe, de quorum exitu multum dubitaui. Deus te vna cum tuis diu ſeruet ſoſpitem et proſperum! Libri de ciuili prudentia et Lampadianarum rerum nullam facis mentionem. Forte in nouas moras omnia deſinent, noſtræque ſpes paullatim decollabunt. Quod de definitione ſententiæ pro *immaculata conceptione Virginis Deiparæ* ſcribis; erroneo nititur rumore. Papa Bul-

lam

Iam quidem exeunte anno ſuperiore edidit, qua contentionum *ſcholaſticarum* incuſtoditam et promiſcuam omni loco licentiam intra modum cohibet; profitetur tamen exſerte, ſibi propoſitum iam non fuiſſe, ipſam litem in alterutram partem diſfinire, ſed de eo amplius cogitandum deinceps eſſe. Quæ ex *Vincentio Lerinenſi* adducis, perperam applicari videntur ad id, quod dicere inſtituiſti. Lege, quæſo, *Grauinam*, Dominicanum, pro ſacro Catholicæ fidei depoſito, contra *Marcum* veſtrum *Antonium* de *Dominis*, tum et de præſcriptionibus catholicis tomo I. Sunt autem ſeptem. Iis pulcre docet e SS. literis, et luculenta Antiquitatis ſacræ traditione, ac conſenſione Eccleſiæ in Conciliis, et per Apoſtolicam Sedem editas definitiones, quo fundamento ſuffulciantur. Reſpondebo autem vberius, vbi de facta definitione immaculatæ conceptionis conſtiterit certo, quam vix noſtra ætas videbit. Vbi pontifex eam generali Concilio definierit, habebitis, quod queramini. Quæ ſolus definit, Vos, ab vnitate ſociali ſegreges, nihil ſpectant. De definitis per poſteriora Concilia, et implicite credendis, *Walenburchius* egit *Examine Princip. Fidei* tertio. Ibidem reperies, quantum teneamur papalibus definitionibus

bus deferre. Is in reſutatione tuæ *Concuſſionis* oſtendet, non concernere Luteranos, niſi quæ a Papa ac Concilio definiuntur. Ceterum non poſſum quin tecum communicem *Holſtenii*, quæ eius in biblioiheca ſunt reperta. Epiſcopus Paderbornenſis ſaxo curet, qua valet apud Cardinalem *Franciſcum Barberinum* gratia, vt hæ notulæ edantur ſub diuerſis epigraphis. Mitto excerpta, e bibliotheca *Holſteniana* curſim deſcripta et mendoſe. Magnus Honos Germaniæ noſtræ fuit *Holſtenius* in Italia, vt vel ex eo cognoſci poſſit, nos non carere viris funditus eruditis. Helmſtadienſes veſtros nolo prædicare hic, ne videar ſubblandiri tibi. Quis non agnoſcet præclara nomina, hoc æuo Germaniam colluſtrantia, *Gronouium*, *Barthium*, *Reineſium*, *Scioppium*, *Freinſhemium*, *Bœclerum*, *Kircherum*, *Hornium*, *Lindebrogium*, *Lambecium*, *Iungium*, *Æſacium?*

CCXXXI.

Conringius diſſerit contra Papales definitiones, et *Holſtenii* poſthuma laudat.

Helmſtad. d. 14. Ianuar. 1662.

Quoniam vtrique noſtrum bene eſt, faxit Deus, vt felicitas illa ſit diuturna! Hæc anomala hy-

ems

ems alioquin non vacat periculo, iamque tum eripuit mihi viros et amicos eximios. Inanem eſſe rumorem de *immaculata conceptione Deiparæ Virginis* inter ſalutaria fidei myſteria ab *Alexandro* recepta, mirum fuerit, cum ſæpius ſit repetitus literis Roma ſcriptis. Nondum poſſum plene tibi fidem adhibere contra tam conſtantem famam quia videris ſacram illam *Alexandri* Bullam nondum vidiſſe, et, quod tu opinaris eius eſſe argumentum, noua Bulla haud opus habuit. Dudum ſcilicet iam a *Sixtis* quarto et quinto, vt et ab *Vrbano* octauo, vt verbis tuis vtar, *contentionum ſcholaſticarum incuſtodita et promiſcua omni loco licentia intra modum cohibita eſt*, Dominicanis intra anguſtos cancellos conſtrictis. Nihil ſane hactenus definitionem Pontificiam videtur remoratum, quam auctoritas doctrinæ *Thomæ Aquinatis*, et multitudo Dominicanorum, vt et pleraſrumque Hiſpaniæ et Galliæ *Vniuerſitatum*, *Thomæ* adhærentium, in vulgo exiſtimatio: quos omnes offendere non permiſit *Ratio Status* Curiæ Romanæ hactenus quidem; fortaſſis autem hodie, præualentibus in Hiſpania Ieſuitis, et populo ad inſaniam vſque iam in Mariolatriam flexo, vacat periculo; ex aduerſo autem per definitiones nouas

uas Pontificum creſcente auctoritate Vicedeatus atque infallibilitatis, tanquam per *actus poſſeſſorios* ſacerrimi muneris Apoſtolici: prout *Ratio Status* aliquamdiu Romæ fuit multorum fidei dogmatum promaconda. Vbi acceperis Bullam, quæſo, illam mitte, ſaltem in gratiam optimi Principis mei; quem ſcio etiam eius Bullæ eſſe auidum. *Vincentium Lerinenſem* nobiſcum crediſſe, fidei dogmata poſt Apoſtolicam doctrinam nouis definitionibus augmentum accipere non poſſe, non ex illis tantum, quæ adduxeram, diſertiſſimis verbis, ſed etiam ex aliis libelli ſententiis apertiſſimum eſt. Nec poſſit non etiam tibi idem apparere, modo velis ſine affectibus libellum legere. Dominicani illius *Grauinæ* librum contra *Marcum Antonium de Dominis*, quem vtinam vere appellaueris *noſtrum!* non vidi. Nec multum deſidero, iam lecto mihi eiuſdem opere, quod titulo *Congeminatæ vocis Turturis* Ieſuitis *Laimano* et *Kellero* oppoſuit, in quo eruditionem deſiderare coactus ſum, et nihil obſeruaui eximium, præter iuſtum odium pragmaticorum Ieſuitarum. Fortaſſis autem, quod ex *Grauina* me iubes diſcere, rectius propediem docuerit Reuerendiſſimus *Walenburchius*, quoniam ille, quan-

tum

tum ex te intelligo, in refutatione *concuſſionis* meæ oſtendet, non concernere Lutheranos, niſi quæ a Papa et Concilio definiuntur: quod profecto perquam grande eſt paradoxon, ſi quidem Papa non eſt Pſeudopropheta. Fortaſſis, inquam: nec enim profecto vel leuiter veriſimilia mihi reddit, quæ tu laudas, de definitis per poſteriora Concilia, et implicite credendis; quamuis ſint lepida commenta, in impii de Eccleſiæ auctoritate dogmatis defenſionem facta. Quibus omnibus vnum illud Apoſtoli opponere ſatis eſt: *quiſquis prædicauerit vltra id, quod accepiſtis, anathema ſit.* Indicem librorum, quos manuſcriptis notis illuſtrauit *Holſtenius*, non ſine voluptate inſpexi. Perplacet viri, Græce et Latine in paucis eximie docti, induſtria. Quamuis autem ſuſpicer, notas illas nihil eſſe aliud quam annotationes, quales marginibus librorum manus eruditæ ſolent adſcribere; attamen iuxta tecum optauerim, illas in lucem publicam edi, quoniam præſertim video, nonnulla veterum ſcripta ab illo cum manuſcriptis codicibus eſſe collata. Cumprimis vero velim, curetur noua editio *Stephani* de *Vrbibus*, in quo videtur quam maxime laboraſſe *Holſtenius*, quique adeo maxime indiget o-

mnium

mnium docto emendatore. Apud *Epiſcopum Paderbornenſem* quin aliquid ſis effecturus, haud dubito. Princeps enim doctus eſt, et *Holſtenii* amans. Vtrum vero ille Romæ ſit aliquid effecturus, vehementer dubito. Vereor enim, vt quis doctus illam operam ſit ſuſcepturus, quæ eis eſt inuidiæ, niſi fortaſſis *Blumio* illa poſſit imponi; poſteaquam, vti audio, Romam iterum migrauit. Quamuis enim peritia illarum linguarum inſtructus haud ſit; poteſt tamen deſcribere ab aliis notata, et, ſi iubeat Cardinalis, forte non temere auſit hanc opellam denegare. Quænam vero eſt illa bibliotheca *Holſteniana*, vnde deſcriptus eſt ille indiculus? An habes ad manus catalogum bibliothecæ illius integrum? Si habes, cures, quæſo, deſcribi, quo poſſit Auguſtiſſimo Principi offerri, vtpote qui poſſit forte notitiam librorum hactenus ignoratorum quorundam præbere. Nec vero Optimus Princeps ille ceſſat bibliothecam ſuam reddere magis magiſque Auguſtam. Vale!

CCXXXII.

Boineburgius de *Hottingero*, *Maſenio*, *Lambecio*, *Vorburgio*, filiis ſuis et *Lionco* differit, et prælectionum Conringianarum de Rebuspublicis ſe compotem fore gaudet.

Mo-

Moguntiæ d. 26. Ian. 1662.

Hoc ipſo quadrante tuæ mihi redduntur *. Lætor imis medullis, te ſic ſat ex ſententia valere, Deumque oro, vt diu ſis incolumis. Rei enim publicæ et ſalutis communis profecto intereſt, ſaluos tui ſimiles ac ſoſpites eſſe, et proſperrimo in omnibus ſucceſſu beatos, quo ſtudiis atque negotiis ſuper eſſe alacrius, et maiore cum totius ſtatus compendio poſſint. Vota pro fauſtis plurimorum annorum incrementis reddidi epiſtolio peculiari, quod paucis abhinc diebus ad tuas reſcripſi, Doctorique *Alexandro* curandum commendaui. Epiſtolam *Hottingeri*, quam cumprimum *Tigurum* reuertit, ad me aliena manu præter ſuum morem exarauit, ecce! mitto. Ita præfeſtinauit et deproperauit eam, vt ne quidem ſuum nomen, pro cetera ſua conſuetudine, adſcripſerit. Scripſeram ipſi et *Gronouio* epiſtolam de argumento, quod tangit **. Eius excerptionem, quia ſemel *Iſaaco* quoque *Grutero* tranſmiſſa fuit,

Xx tan-

---

* Datæ *Helmſtad. d. 11. Ian. h. a.*

** De arte ſcilicet dignoſcendi vetuſtatem codicum MSS,

tandem reperi inter fortuita mea, cuius proinde copiam facio, quoniam ad iſtam et *Hottingerus* aliquid reſpondit, et forte reſponſurus nonnihil perinde eſt *Gronouius;* quanquam cetera parciſſimus. Poſſet autem hic optime, ſi vellet. *Maſcenius* eſt Ieſuita, Coloniæ iam habitans, vir miti ingenio et eruditus; aſt nec ſuiſmet quidem ſociis ſatiſfecit, vt hariolor ex quibuſdam indiciis, ſcripto libello, quem ſub titulo *meditatæ concordiæ* tribuit binas in partes. Is quin vobis breui ſit in conſpectum venturus, non diffido. Ideo nolim eius vel dotes, vel næuos hic exponere. Vix enim tibi, quæ dicit, arridebunt, vel eo nomine, quod ſit auctor Ieſuita. *Friſio* nuper libellum illum miſi, petitu Patrum, qui ita voluerunt. Nihil encomii addere memini. Neque etiam in hanc diem a *Friſio* vel tenue reſponſum accepi. Neſcio, an nihil agendo in illa aula vſque adeo occupati ſint, vt vacare amico nulli queant. *Lambecius* ſane paruam a me gratiam iniuit edenda mea illa illota et impexa epiſtola, quam in cuiuſquam conſcientiam aut obtutum vnquam eſſe venturam quis crediſiſſet? Meretur hæc res caſtigationem non leuem. Sum alioqui illi viro fauentiſſimus ob ea, quæ in hiſtoria literaria commouet:

quam,

quam, ſi tuo iudicio pollens, proſequi et exaſciare poſſet; et famæ ſuæ, et omni eruditorum gregi peregregie eſſet conſulturus. Sed hæc obiter, et ſub ſigillo amicitiæ nunquam temerando. Quæ de republica Hiſpanica, Luſitanica et reliquis mecum communicare voles, ea ſane pergrata erunt. Legam modo, et fideliſſime reddam, cuicunque me aſſignaturus es: D. *Alexandro*, vel alii, vel recta tibi. Per ſacra amoris erga te mei etiam atque etiam vehementer abs te contendo, et his me erudi commentationibus tuis, ſaltem vt legam, et cenſura pariter Scriptorum noſtri publici iuris moriſue. De ciuili prudentia et Lampadianis, quia ſubtices ad meas amantiſſimas tot commonefactiones, forſan nec perperam et ego ſiluero. *Vorburgius* per eſt diu, ex quo accepit epiſtolam tuam, meo miſſu. Mihi nil reſpondit ſat diu, præterquam quod paucis demum abhinc hebdomadibus me per vnum, qui auunculo eius fuit a ſcribendis epiſtolis, fecit certiorem, ſe tibi iam tum reſpondiſſe, et ſic ſimul apud me excuſauit, neſcio quibus miſeris obtentibus, ſuam in officio reſpondendi lentitiem. Ex illo autem tempore incidi in apographon eius, quod reſpondit, et pene illachrymatus ſum afflictæ fortunæ *Priſciani*,

Xx 2 et

et vniuerſi negotii literarii; vtpote quibus ſe ingerant et obtrudant tam verniles ac rudes manus, iuſtos etiam libros conſcribillare appetentes, cum ne quidem vel puſillum epiſtolium emendate contexere ſciant. Hæc eſt mala ſeges peſſimæ ſementis, prauæ educationis deterrimus fructus. Qualis inſtitutio plerumque homines his in oris corrumpat, et omni bona fruge honeſti cuiuſquam profectus deſtituat, ſæpe queror, vbi intelligens mihi, ſanus et bonus, obtingit congerro. Si Deus me ſuperſtitem eouſque ſeruat, vt meis pueris educandis ſufficiam; faxo, cum cura erudiantur, et ſub tua tuique ſimilium diſciplina; dein in Gallia, vbi proba eſt rectæ eruditionis et iudicatio et conquiſitio, ſi res bene putatur. Comparate me loqui, non neſcis. Vtinam tantumdem abs te mihi meiſue aliquando poſſem in religionis cultu polliceri, quantum de omnis et eruditionis et Reipublicæ vero ſenſu rectoque vſu ex Vobis condiſci poteſt! D. *Lioneus* apud Regem, a quo pauculos ante dies clementiſſimam epiſtolam et indulgentiſſimam nactus ſum, eximia floret gratia, eſtque iuxta cum *Turennio* vnus ſolusque, et hoc adhuc magis, arcanorum ſciens, et res exteras ſine arbitro adminiſtrat. Tui certe eſt memi-

minentiſſimus, et D. *Grauello* iamdudum mandauit curam, ſuæ memoriæ ſuculentum tibi edendi documentum. Vale!

CCXXXIII.

Conringius de dignoſcenda Codicum MSS. vetuſtate agit, Ieſuitas diſtinguit, Vorburgianorum continuationem habere exoptat, et de rebus Aulæ Gallicæ diſſerit.

Helmſtad. d. 22. Ianuar. 1662.

Ad Tuas Moguntiæ d. $\frac{26}{16}$ Ianuar. exaratas, quas optimi Principis cura hac nocte hora ſecunda accepi, ſtatim itidem reſpondeo: idque eo libentius, quoniam nihil non perquam gratum continent. De argumento, quod *Gronouio* et *Hottingero* propoſuiſti, quibus nempe indiciis vetuſtas codicum manuſcriptorum debeat et poſſit æſtimari, deſidero equidem *Gronouii* reſponſum *. In vniuerſum ita cenſeo de *Latinis:* Codices *chartaceos* nullos quadringentos circiter annos excedere; quandoquidem chartæ linteæ noſtræ vſus in Euro-

 pa

* Huius reſponſi copia ei demum facta eſt *a. d. 23. Iunii h. a.* Hinc forte conſultius fuiſſet, ſi iudicium ſuum vſque eo compreſſiſſet *Conringius.*

pa ſerius cœpit, et, niſi fallor, demum cum literatura Arabica, cuius populi videtur charta illa inuentum eſſe. *Antiquiſſimos* porro eſſe, qui charactere illo grandiore, quem *capitalem* appellamus, ſcripti ſunt, iam tum in epiſtola de bibliotheca Auguſta ſignificaui. Sunt autem eiuſmodi longe rariſſimi. In Iulia noſtra bibliotheca ſuperſunt eius notæ homiliæ quædem Græcæ *Chryſoſtomi*. Proximæ vetuſtatis videntur eſſe, quæ latinis *literis ad noſtrum pene hunc morem formatis* ſunt exarata. Senſim enim ſcribendi ratio magis magiſque facta eſt rudior et incultior. Nobis talis eſt vita B. Martini a *Sulpitio Seuero* compoſita. Talem vero characterem elegantiorem deſiiſſe iam ſeculo Chriſtiano ſexto, ex nummorum patet inſcriptionibus. Quo certo ſigno *membranei* codices, rudiore illo modo ſcripti, per ſecula vſque ad decimum tertium Chriſtianum queant dimidi, aut diſtingui; equidem neſcio. Habeo tamen coniecturas aliquas; ſed quas promam, vbi *Gronouium* audiero. *Maſenii meditata concordia*, quam inſcripſit, laudabitur abs me, et vituperabitur ſine amore et odio, ſimul legere illam contigerit. Iniuriam ſane mihi facis, ſcribens, eo nomine diſpliciturum mihi libellum,

quo-

quoniam Ieſuitam auctorem habet. Ego Ieſuitas plurimos facio maximi: pragmaticos illos, orbis terrarum turbatores, odi, fateor. Iam dudum didici, non vno eſſe Ieſuitas ingenio atque indole. Et vero parum abeſt, quin pleraque probem, quæ de variis Ieſuitarum diſcriminibus diſſeruntur in elegante iſthac *Anatomia Ieſuitarum* Scioppiana, quæ fortaſſis nec tibi diſplicet. Non diſſimulabo tamen, quod vere ſapiat, concordiam Eccleſiaſticam ab homine Ieſuita vix audere me exſpectare, idque quoniam ſui Pontificis vel ſaltem ſuæ Eccleſiæ Romanæ *infallibilitatem* vulgo omnes inter principia numerant ſuæ philoſophiæ. Si quis forte diſſentiat, illum tamen ſententiam ſuam libro edito promere non poſſe, obſtante cenſura Sociorum, certum eſt. Librum de ciuili prudentia exhibebit tandem aliquando, quantum ſpero, proximus menſis Martius. Diſſertationes meas de Rebuspublicis præcipuis noſtri æui curabo a quoquam in meos vſus deſcribi: hactenus enim earum nihil ipſemet habeo: quod exemplar tibi communicabo. Superſunt vero adhuc enarrandæ reſpublicæ pleræque, quia animus eſt nonnihil accuratius argumentum hoc vtiliſſimum agitare. A *Vorburgio* hoc maxime deſidero ſcire, num

velit pergere in edendis Patrui ſcriptis? num liceat ab illo impetrare, ceu promiſit, proximis forte nundinis cura noſtri bibliopolæ tomum vndecimum et duodecimum, quibus adhuc careo? num denique epiſtolam meam velit addere proxime edendis voluminibus Patrui? Si latine non poteſt, ſcribat Germanice: mihi perinde eſt, modo hæc mihi ſignificauerit. *Lioncum* ab arcanis adhuc conſiliis Regi ſuo eſſe, gaudeo. Vbi meus de ciuili prudentia liber prodierit in lucem, mittam et illi, et Domino *Grauello*, exemplum. Non dubito autem *Fuquetianam* ** tragœdiam multos et-

** Fuquetiana tragœdia ex ſcriptis publicis ſatis nota eſt. Nobis ex pinacotheca aulæ Francicæ imaginem ſaltem Herois illius, qui celeberrimi noſtro hoc æuo Comitis et Mareſchalli *Bellinſulani* auus fuit, liceat tranſſcribere. *Monſieur* Foucquet *eſt de famille bourgeoiſe, et pretend que l'origine en eſt noble. Il eſt pervenu à la fortune par le moyen de ſon frere l'Abbé* Foucquet, *qui eſtoit dans les bonnes graces du Cardinal* Mazarin. *Il avoit emprunté de l'argent pour acheter la charge de* Procureur General, *et en cette qualité il a rendu des bons ſervices au Cardinal dans le Parlement, et meſme pour tenir la main*

etiam non malos implicaturam. Quid cenſes vero de itinere Regis in Alſatiam? Quis eius ſcopus?

main à la Police de Paris. Il eſtoit fort exact à pourſuivre ceux qui eſcrivoient contre ce Miniſtre. -- La faveur du Cardinal luy avoit procuré la charge de Surintendant, *dans laquelle il demeura ſeul après la mort de Mr.* Servien, *avec qui il l'avoit partagée un temps. Il a l'eſprit grand et vaſte, et le cœur le plus magnifique du Royaume. Sa haute ambition luy avoit fait prendre pour deviſe* Quo non aſcendam? *Et on a creu, que ſa penſée eſtoit s'élever au Miniſtére. Mais le Roy, ne voulant point ſouffrir qu'un ſujet s' eleve à tant d'autorité durant ſon Regne - le fit arreſter il y a quelques années aux Voyages de Bretagne, et le fit emmener à Vincennes, et de là à la Baſtille. Il eſtoit liberal, et on l'accuſe d'avoir depenſé une grande quantité d'argent pour ſes plaiſirs et pour regaler ſes Maiſtreſſes. On l'accuſe encor d'avoir donné beaucoup de penſions aux Grands de la Cour pour les gagner à ſon part, et qu'il avoit une opinion, qu'il n'y avoit aucune fidelité à l'epreuve de 50000 ecus. On a veu encor un luxe exceſſive dans ſes baſtiments, ſes meubles, ſes curioſitez et ſes caroſſes, et une epouvantable profuſion dans ſes banquets. Temoin la collation qu'il*

 fit

pus? Vt Germania nihil habeat, quod metuat, noui; ita haud dubito, *Mazarinianas* res turbatum iri non minus, quam *Fuquetianas*. Rex hic, quod merito laudes, ſatagit rerum ſuarum; vereor autem, ne, ſtatim initio regiminis vſque adeo ſeſe a ſuis deceptum deprehendens, ſenſim nemini fidere aſſueſcat *** ad exemplum Ludoui-

ſit au Roy à Veau de Vicomte, ou il employa 40000 ecus au dire de tout le monde. Il a encor fait des grandes liberalitez (aux ſavans et ſur tout) *aux* Ieſuiſtes, *auxquels il a donné une bibliotheque, mille livrës de rentes annuelles pour l'entretenir, et 80000 livres pour un baſtiment dans leur College.*

*** Idque ex conſilio *Mazarini*, qui moriens Regi inter alia hæc ſuaſiſſe perhibetur: *Continuez avec ſoin le talent, que Vous avez, de diſſimuler. Defiez Vous de tous ceux, qui Vous approchent, et même de Vos Miniſtres. Soyez perſuadé, qu'ils ne ſongeront tous qu'à Vous tromper. Gardez dans les afaires un ſecret impenetrable, qui ſeul peut les faire reuſſir. Promettez toujours aux François; mais ne Vous mettez pas en peine de leur rien tenir. Prenez leur argent; mais epargnez leur ſang.* V. *L'Art d'orner l'eſprit par Gayot de Pitaval p. 136.*

uici XI. Liuidum illud *Salmaſii* de *Grotio* iudicium auide exſpecto. Mihi animus eſt, Grotianum opus de iure belli ac pacis cumprimis ingenue laudare aduerſus obtrectatores epiſtola quadam, quæ præmittetur tabulis in Grotianum illud opus, a *Ioanne Paulo Mullero* quodam confectis, et propediem typographeio noſtro committendis. Vale!

CCXXXIV.

Boineburgius occaſione decreti Pontificii recidit in controuerſias Theologicas.

Moguntiæ d. 31. Ian. 1662.

Bullam *Alexandri* legi ipſe, cum ſcriberem literas, quibus fidem necdum adiungere videris velle. Nil continet præter quod memoraui, niſi quod de intaminata Deiparæ conceptione diſquirentibus pariter imponit neceſſitatem ſoluendi contraria. Vnde paullatim credi Papa poteſt prouergere ad plenam controuerſiæ illius definitionem, vobis, neſcio quare, adeo ſupra omne fas exoſam. Quod de *Ratione Status* Romana, ſcilicet multorum fidei dogmatum *promoconda*, ais, antiqua eſt ſegregum a Catholica âc licentioſa cauſſatio. Bullam heic apud monachos vidi, a quibus ne

ne depoſcere quidem eam ſuſtineo. Simul ac noſter *Reſidens* * eam Roma tranſmiſerit, eius copiam lubenter faciam. Repono autem tibi tua verba, et voueo, vt veteres, inter quos *Lerinenſis Vincentius* merito ſuo claret, tibique parum arridens *Tertullianus* de *præſcriptionibus*, ſine affectibus, quos ſectæ et cauſſæ ſtudium tibi indunt, legas et intelligas. Si hoc fiat, certus ſum, nos non diu in duas partes diſſutum iri. Ad rei iſtius conſequendam facilitatem ac promtiorem facultatem, non tam *Dallæus* de vſu Patrum, quam ea cautio proderit, quam bene exponit *Raynaudus* libri *de bicipite Eccleſia* puncto nono. Totum, non particulas ſeorſim, in veterum lectione attendi oportere, ipſi quoque veſtrates tradunt, quos in hoc haut iniuria ſequuntur etiam Catholici, et laudant, ſicut *Ticonium Auguſtinus*. De *Grauina* non multum diſſentio. Sed libri eius præſcriptionum ſunt doctiores, et, quod dixi, tot Theologi grauiter et copioſe demonſtrarunt, vt nec opus ſit quoquam adiectamento. Nihil concer-

* Eſt *Petruccius* ille, quem Romæ *Ezechiel Spanhemius* adiit videndi theſauri Scioppiani ergo: de quo *p. 643*.

cernere Luteranos, niſi quod vniuerſa tenet Eccleſia, vel definitum eſt a Papa et Concilio, oſtendet *Concuſſionis* tuæ *diſcuſſio*. Si tibi videtur, id aſſeri non poſſe, niſi Papa ſit Pſeudo propheta; habebis iuſtum ſpatium reſpondendi. Caue autem, ne congreges tuos offendas. Reſponde etiam ante *Socini* et ceteris ſectis, quæ effatum S. Pauli pari ſcripturarum abuſu in vos contorquent; quanquam efficacius et rectius vobis exprobant, vos docere vltra id, quod accepiſtis. Bibliothecam *Holſtenii*, quam commodato habeo a Paderbornenſi Epiſcopo, tradam D. *Alexandro*, vt, ſi velit, deſcribi curet. Noſtri enim heic tot exſcribendis diſtricti ſunt, vt nihil valeant. Si *D. Alexander* breui me abſoluere queat, libentiſſime ipſi codicem commodabo; etſi fatendum ſit, mihi non videri comprehendere multum noui ignotiue. Tuo placito pelluſtrare catalogum poterit D. *Alexander*, et ipſe arbitrari, an laboris pretium ſit, eum Auguſtiſſimo noſtro Neſtori deſcriptum mittere. Tua de ciuili prudentia et Lampadiana nouos animos mihi ſperandi facis ſub finem epiſtolæ. Cenſuræ vero ſcriptorum publici noſtri iuris obliuiſci videris de induſtria. Noli, quæſo. Nulla re omne tetricum iſtoc negotiorum

rum implicamentum, quo obtorqueri et diuexari ſoleo, ſolari melius et extricare poteris. Libelli contra euocationes ad Sedem Romanam auctor mihi non notus certo quidem eſt. *Libertum* tamen *Fromondum* illa inuidia laborare, cum prodiret, commemini. Plura iam non occurrunt, quæ ſcribi mereantur. Refero me ad poſtremum ſcriptas, quibus ad omnia tum quæſita fuſe reſcripſi. Vale, vir optime cetera omnia, niſi quod, impium de Eccleſiæ auctoritate dogma Catholicos tenere, pertendis.

CCXXXV.

Idem mittit Epiſcopi Paderbornenſis epiſtolam.

Moguntiæ d. 3. Febr. 1662.

Spero meas poſtremum ſcriptas recte tibi redditas. Proxima hebdomade Francofurtum excurrere ſtatui, iſticque agam de exſcriptione indicis Holſteniani cum D. *Alexandro*, huncque ipſi afferam, cum eo me paullo diutius vti poſſe confidam in comitate Epiſcopi Paderbornenſis, cuius ecce! literas * mitto, quas nuper indigitaui. Ocius

* Dabimus hoc manibus quoque exhibeamus. optimi Principis, vt has

cius miſiſſem; ſed eas hoc ipſo temporis articulo demum ab Eminentiſſimo Electore recepi, qui eas diu ſecum retinuit præter morem. Credo, non ingratas tibi fore. Vale, et tua cenſura de ſcriptoribus noſtri publici iuris me tandem exhilara, meque Sereniſſimo *Auguſto* quater *Auguſto* enixiſſime commenda.

CCXXXVI.

Ferdinandus Epiſcopus Paderbornenſis *Boineburgio* diploma Heriſienſe mittit, et de poſthumis *Lucæ Holſtenii* ſcriptis porro rationem reddit.

Neuhuſii d. 3. Ian. 1662.

Ferdinandus, Epiſcopus ac Princeps Paderbornenſis,

S. P. D.

Io. Chriſtiano Libero Baroni de Boineburg, Equiti etc.

Gaudeo magnopere mihique gratulor, mi *Boineburgi*, tuis literis exſtimulari *P. Gamanſium*, vt aut ipſe in hac diœceſi olim collecta antiquitatis monumenta publici iuris faciat, aut nobiſcum communicet. Nec dubito, quin in poteſtate tua ſit futurus, et nobis gratificaturus. Interim promulſidis loco aliquod ex cimeliis diœceſis noſtræ,

pri-

priuilegium ſcilicet Synodi Forchemenſis anno 890. habitæ, cuius nuſquam vllam hactenus mentionem fieri reperio, non ita pridem in tabulario *Heriſienſis* nobilium puellarum in hac noſtra diœceſi collegii repertum, ad te mitto, quod ipſe coram inſpexi integrum adhuc et illibatum. * Tu ex eo cetera metire inſignia ſane huius Eccleſiæ noſtræ antiquitatis monumenta. Quod attinet *Lucæ Holſtenii* noſtratis opera, eorum quidem numerum non poſſum inire. Scio tamen, typis parata fuiſſe, me Roma abeunte, Indiculum Pontificium, ſeu *Formularium* vetus *Pontificium*; *Concilia Romana* hactenus inedita, et *Africanæ* Eccleſiæ *Concilia* partim hactenus deſiderata, partim emendata, melius ordinata, ad fidem antiquorum codicum examinata; *Stephanum* de *Vrbibus* et *Frontinum* de *aquæductibus*, emaculatos et innumeris locis reſtitutos. His accedunt complures *Platonici Philoſophi*, hactenus nunquam euulgati: quorum ille ſcitis et doctrina mirum quantum delectabatur. Cetera multo plu-

ra

* Diploma illud hodie legitur *Annal. Paderborn. Tom. I. ad annum. 890.* quod vereor vt limam criticam ſuſtinere poſſit magis, quam infinita alia, ex æuo Carolingorum nobis obtruſa.

ra eius monumenta memoria noſtra exciderunt; iubebo tamen Romæ eorum titulos exſcribi, et ad nos mitti. Editorum librorum, quibus ſane exquiſitis eius bibliotheca erat inſtructa¹, catalogum mecum Roma attuli deſcriptum, quem, niſi per *Blumium* noſtrum tecum ſit communicatus, facile tibi perlegendum deſcribendumque commodabo, et, quando ita placuerit, proximo feſto die Purificatæ Virginis Mariæ, quo Baro *Metternichtius*, huius Eccleſiæ meæ et Metropolitanæ veſtræ Canonicus, vtique hic eſt adfuturus, libenter reduci Moguntiam ad te deferendum tradam. Vale, et me meamque Eccleſiam Electori tuo et Archiepiſcopo meo enixe commenda, omniaqne tibi amoris ac beneuolentiæ argumenta de noſtra erga te voluntate pollicere.

CCXXXVII.

Boineburgius, præmiſſis aliis, in laudes *Grotii* excurrit.

Moguntiæ d. 6. Febr. 1662.

Quæ ſcribis de dinoſcendis veteribus *latinis* libris et codicibus manuſcriptis, ea mihi lectu et ſcitu cum iocunda, tum apprime vtilia eſſe video. Simul a *Gronouio* reſponſum accepero, id conti-

nuo mittam pariter, ac *Salmaſii* de *Grotio* iudicium, quamprimum ab *Hottingero* recepero. Liber de ciuili prudentia, vbi tenaces, queis hactenus obſeptus attinetur, carceres eluctatus tandem fuerit, impenſe gaudebo. De Rebuſpublicis quæ diſſeris, vbi modo legero, ſtatim remittam cura D. *Alexandri*, quicum proxime de talibus inter nos commeaturis conuenturus ſum. *Vorburgio* dicam, quæ poſtulas. Si ipſe tomos 11. et 12. non mittat, meum exemplum ego ſufficiam. Eius literas ad te non eſſe perlatas, miror. Per eſt diu, ex quo ille ſcripſit. Regis in Alſatiam excurſio adhuc anceps, vel ſaltem tecta eſt. De aula illa multum dici poſſet; ſed ſcribi non expedit. *Mazarinus* vtinam necdum obiiſſet! Moderatio viri, qua negotiorum quamuis acrimoniam dexterrime condire et lenire nouerat, vereor, vt placido animo et quieto deſiderari a multis poſſit. Iuuentus debito æſtuoſior eſt. Cui, quæſo, dicaſti librum de ciuili prudentia? Tabulas in Grotianum opus de belli iure paciſque auide opperiar, non ob ipſas (videor enim mihi iamtum eas legiſſe, ni fallor) ſed quod epiſtola tua comitatæ ſint compariturae. Admodum probo hoc inſtitutum, teque plurimum oro, inſignem illum hominem incomparabilem-

que

que eius librum, qua ſoles, integritate et argumentorum dignitate, celebrare et prædicare ſuſcipias. Potes enim ſic et detrectatorum maleuolentiæ occurrere, et illuſtrem hanc materiam de iuris prudentiæ capite potiſſimo vberius diducere; plane vt circa ius ciuile feciſti prolegomenis ad *Hopperum.* Facilis tum erit paralleliſmus inter *Grotii* laudatores et obtrectatores. *Seldenum* oppono *Feldeno*, *Graſwinkelium*; *Voſſium*, te, et quem ex doctis et candide probis non? *Bæclerus*, *Forſtnerus*, et nuper *Freinſhemius*, ſummi erant Grotianæ eruditionis cultores et admiratores. In Gallia eum quis non maximi facit? Ipſi Ieſuitæ, *Petauius* olim, *Sirmondus*, et in Germania *Henricus Wangnereccius* aliique in Societate doctiſſima, eum ſumme commendant, nulla fere vſi exceptione. Mittam propediem, ſed vt reddas, *Wangnereccii* notulas in *Grotium.* Vnde perſpicies, quam pene totum is vir approbet. Sed finio. Vale.

CCXXXVIII.

Conringius contra Papale decretum dubia nectit, nec ad obiecta circa fidem tacet.

Helmſtad. d. 29. Ian. 1662.

Quantum ex literis tuis colligo, recte conieci ego, non eſſe illud argumentum Bullæ Pontificiæ, quod tu eſſe exiſtimabas: non ſcilicet Bulla illa prohibitum eſt, quidquam publice doceri, quod aduerſetur ſententiæ de immaculata conceptione Deiparæ Virginis. Quod vero iam ſcribis Bullæ illius eſſe argumentum, id non poſſum non ſumme admirari. Scribis enim, per Bullam iſtam de intaminata Deiparæ conceptione diſquirentibus impoſitam neceſſitatem ſoluendi contraria. At vero contraria ſolui nequeunt, niſi ſcriptis libellis. Dominicanis igitur licuerit libris conſcriptis aduerſam ſententiam confodere: id quod dudum ipſis fuit vetitum. Relegata ſcilicet per *Gregorium XV.* fuit Dominicanorum et noſtra ſententia, vt inſultans ipſis Ieſuita *Poza* loquitur, in *inſulam mentalem*, permiſſo ſcilicet non niſi mente circumferre ſententiam; ore autem non docere, vel ſcripto. Maior itaque iam fuerit conceſſa rurſum licentia Dominicanis, quam antehac. Id quod ſi factum eſt, meretur profecto hæc Bulla admirationem. Tua certe illa narratio vehementer in me accendit deſiderium iſtius Bullæ. In anathematiſmis, et fidei dogmatibus condendis obſeruari ſubinde a Curia Rationem Status mere politi-

cam,

cam, liquido a me eſt oſtenſum præfationis ad *Caſſandrum p. 40. vſque 43.* An ab alio quoquam ſit factum, neſcio. *Vincentii Lerinenſis* ſaltem illa loca, quæ laudaui eiuſdem præfationis *pag. 130.* ſi iuſta cura expenderis, mirabor equidem, ſi perrexeris opinari, per *Vincentium* fas eſſe, noua dogmata, quæ perfectus Scripturæ Canon haud tradidit, et priſca ignorauit Eccleſia, inter credenda admittere. Mirabor, ſi quid tale viſum fuiſſe *Tertulliano*, poſſis ſaltem veroſimile reddere. Quæſo te, mi Domine, tentes, num poſſis! Si autem non poſſis, ſaltem des manum veritati. Sententiam de immaculata conceptione eſſe nobis ſupra omne fas exoſam, quo ſigno, quæſo, collegiſti? Eum, qui tale quid credit, Deo propterea inuiſum eſſe, non equidem dixerim, nec forte noſtrum aliquis dixerit. Interim vero falſam exiſtimamus ſententiam eſſe illam, quippe quæ repugnet Sacræ Scripturæ dictis, quæ nuſquam a communi generis humani labe eximunt Deiparam; repugnet itidem primitiuæ Eccleſiæ communibus aſſertionibus. Cui obiectioni noſtræ quam inepta, quam friuola, quam improba ſoleant opponi, lege, ſodes, *Io. Baptiſta*

Pozæ elucidarii Deiparæ Virginis, monſtroſæ Mariomaniæ plenam *partem vltimam*, et iudica, quantis ineptiis et quam improbis ſit opus ad defendendam iſtam nouam Ieſuiticam theſin. *Grauinam* doctius quid in libro de præſcriptionibus proponere, non temere patiar mihi perſuaderi. Dudum didici, quam ſophiſtica ſit illa argumentandi ratio a præſcriptionibus petita, et quam facile illa doctrina poſſint Muhamedani et veteres Idololatræ per iuſtiſſimam conſequentiam ſuam ſuperſtitionem defendere: quod eſt certiſſimum falſitatis argumentum. Quemadmodum Dominus *Walenburchius* velit perſuadere, Pontificem eſſe vere *Vicedeum*, et tamen non teneri nos credere illius ſacris definitionibus, deſidero equidem audire. Mihi ſane hactenus videtur eſſe paradoxon. Nec tu forte ſentis aliter, vtpote qui hactenus es mihi viſus *infallibilitatem* Papæ haud admittere, quam vnice tuetur *Walenburchius*, atque ſuperſtitioſe adorat. Scepticiſmo ſophiſtico *Walenburchii* quid oppoſuerit *Titius* noſter, ex hiſce plagulis didiceris, quas hoc momento accipio: nec enim licuit mihi vel inſpicere. Catalogus bibliothecæ Holſtenianæ ſi nihil habet ſingulare, non poterit vſui eſſe Auguſtæ bibliothecæ lo-

cu-

cupletandæ. Forte tamen quædam obſeruauerit Optimi et nunquam ſatis laudati Principis mei Legatus *Alexander* in catalogo illo digna, quæ Principi referat. *Fromondum* auctorem eſſe libellorum illorum de priuilegiis Belgarum, non crediderim. Auctor fuit vtique iuris omnis peritiſſimus, qualis non fuit *Fromondus*. Dictio et doctrina ſapiunt *Nicolaum Burgundum*, cuius hiſtoriam Belgicam et Ludouici Bauari, fœcundiſſime et ſumma libertate ſcriptam, indubie vidiſti. Hodie diſſerui de republica Perſica, eiuſque viribus bellicis aduerſus Turcam, ſi forte illum hoſtem adoriri velit: quod equidem optauerim.

Ex improuiſo offeruntur mihi literæ tuæ etiam quas 3. *Febr. Moguntiæ* exaraſti. Optime profecto de me mereris tranſmiſſione literarum Principis doctiſſimi pariter atque humaniſſimi Paderbornenſis. Neſcio ſane, an quem temere habeat Germania Epiſcopum, vſque adeo verſatum in antiquitatis et bonæ literaturæ ſtudiis. Perplacet vero monumentum additum, idque cumprimis ob memoriam Forcheimienſis Synodi, quam me alibi legere haud memini. Ceterum non id quidem multum adeo miror. Fuere enim tum temporis ſynodi in Germania non minus, quam alibi, fre-

quentiſſimæ, donec ſocordia Epiſcoporum abuſus in rem ſuam Romanus Papa, omne regimen Eccleſiaſticum ad ſeſe traxit. *Hildebrandi* potiſſimum et ſucceſſorum artibus ſtructa illa horribilis Eccleſiæ monarchia. Dixi iam tum aliquid ea de re *Lib. de Orig. Iur. Germ.* Præ frequentia autem Synodorum factum eſt, vt, ceu rem indignam memoratu, hiſtoriæ pleræque ſilentio præterierint: prout ſolent illæ non niſi quæ rariora ſunt annotare.

CCXXXIX.

Boineburgius ipſum Pontificis Decretum mittit.

Moguntiæ d. 10. Febr. 1662.

Exſcribi iuſſi Bullam, et heic mitto. Quæſo, noli cenſuram ſcriptorum iuris publici dememiniſſe. Tua de rebus publicis, de prudentia ciuili, et Lampadiana et Grotiana mecum cubitum eunt, cubitu ſurgunt. De publicis omnia interquieſcunt. Comitia et bellum Turcicum ſunt inter incredibilia adhuc, ſicut ſemper dixi; imo ante ſeſquiannum prædixi. Sed obiter de his. Cum modo infinitis literis ſcribendis ſim plane occupatiſſimus, ideo finire iſtas ſolito præcipitantius oportet. Vale, et tuis me literis creber recrea, ac ad nundinas veſtratibus me

diſ-

diſſertationibus et operibus editis academicis qualibuſlibet exhilara et erige, obſecro!

CCXL.

Idem offenſum ſe oſtendit *Titiana* reſponſione ad Walenburchica.

Moguntiæ d. 15. Febr. 1662.

Titiana in Walenburchium accepi, huic tradidique. Is replicabit. Ille mala ſcabie prurit miſer, et quærit, cui ſeſe affricet. Vt materiem habeas bilem tuam porro exercendi, mitto libellum geminum, voſque veſtris morbis et moribus relinquo, ſatur litium harunce ſacrarum, vnde parum bonæ frugis meti poteſt. Nimis enim acer eſt, et Witebergica elatione grauis *Titius* ille, oblitus lenitatis Calixtinæ. Te oro, et orare non deſinam, vt iudicium tuum de ſcriptoribus iuris noſtri publici tandem admetiaris mihi. Omne ſcilicet promiſſum cadit in debitum. Proxime a *Lioneo* accipies argumentum grati animi, fortaſſean haud ineffica ad dicanda ipſi pluſcula auctoramentum. De publicis Francofurto ſcribam, quo adhuc ſub finem huius hebdomadis cogito. Ciuilis prudentia, *Lampadius* et Grotiana commentatio vtinam breui

 ad

ad nos perueniant! item quæ de rebus publicis diſſeris. Ad epiſtolam tuam proxime reſpondebo. *D. Alexandro* Holſtenium indicem per peculiarem equitem ante triduum tranſmiſi. Vale, et me tibi toto pectore et mancupio eſſe deditiſſimum confido.

CCXLI.

Idem controuerſa Theologica perſequitur, diſſerens de diſcrimine Ieſuitarum, de Reformatione, de falli neſcia Papæ auctoritate, de *Petri Walenburchii* indole, de vi argumenti ducti a præſcriptionibus, et de principe fidei ſuæ articulo.

Moguntiæ d. 16. Febr. 1662.

A *Gronouio* nihil reſponſi video. Dicitur eſſe perparcus in ſcribendo. Ad me equidem quater ſcripſit vel quinquies. Simul quid eius accepero, continuo mittam. *Anatomiam Ieſuiticæ familiæ Scioppianam* non legi. Quæſo, vbi varia Ieſuitarum diſcrimina tradit, id mihi exſcribi cura, et mitte. *Maſenii* libelli repertu non ſunt rari. *D. Alexander* eos facile comparauerit. An acu rem tetigerit, necne, non definio. Vno verbo: mihi præplacet *Franciſcus a S. Clara* ac *Milleterius*; tibi *Caſſander*, *Wicelius*, et *Marcantonius*. Injuri-

iuriam facis mihi, quod ais, tibi me facere, dum dixi, Maſenianos libellos vel eo nomine tibi parum placituros, quia Ieſuitam habeant auctorem. Per enim cognitum habeo, quantopere oderis totam iſtanc gentem, atque ipſum eius inſtitutum; quanquam id ſanctum et laudabile eſſe ii quoque profiteantur, qui multos Ieſuitas magnopere odio habent: quales erant *Camus*, vir ſupra vulgus Theologorum; *Scioppius*, *Vigorius*, *Rigaltius*, *Vabrianus* nuper et alii. Perplacet, quod ſcribis, te plurimos Ieſuitarum facere maximi. Quinam hi ſint, hoc igitur magis deſiderem reſciſcere. E Gallis *Petauium* vix amas. Forte *Sirmondum*. Ex ceteris nationibus ecquos vel modice diligas; imo quos non acerbe oderis, ſumme appeto reſcire. Cardinales Ieſuiticæ propaginis *Toletum*, *Bellarminum*, *Lugonem*, *Pallauicinum* num tolerare poſſis, ægre adducor, vt credam. Sed quid heic tricamur? Nemo, qui Catholicam vnitatem defendat, vobis vnquam arridebit, ſiue huius, ſiue alterius, ſiue nullius ſit ordinis. Ceterum in eo concordes ſumus, quod *pragmaticos* orbis terræ turbones bellorumque incentores odiſti. Omnes ego grauiter odi, et grauiter perſequi geſtiam, ſi facultas et occaſio foret, cuicuimodi ſuant, Ieſui-

ſuitici vel cuiuſlibet alius nominis. Talium ortus cauſſa potiſſima ac princeps eſt hereſion et ſectarum origo, cumprimis in Gallia, Anglia et Belgio. Quibus locis quanta rabies illarum inhorruerit, ex annalibus notum eſt. Huic dum plus æquo obſtitere quidam, exceſſerunt, vt factis ita et doctrina, omnem modum. Neque ſoli Ieſuitæ immunes adeo exſtitere. Perinde acres et reliqui fuere. Quam pulchræ autem fruges podierint ex Reformatione veſtrate, et quantum noxæ cum omni humanæ notioni reique publicæ, tum morali item et naturali doctrinæ affricuerint, documento ſunt belli *Puritani* et *Independentes*; *Paracelſus* dein, *Ramus*, et nonnulla *Lutherii*; imo experientia ſatis quotidiana. Fateor vero, me illorum Ieſuitarum dogmata irreconciliabili odio proſequi, qui veram politicen moraliaque nouis ſuis aſſumentis deuenuſtant: pariter eos, qui Papam temporali poteſtate donant enormi in Reges Principeſque, quiue factionibus nomen dant, animum, ſtilum et omnia. Eos ſane in negotiorum procuratione aduerſum me perquam rigidos et aſperrimos ſum expertus. Illi quippe domui in ſolidum aduincti ſunt, quam noſtris rebus nocentiſſimam ſæpe numero deprehendimus.

mus *. Et necdum finis diſcriminum. De *infallibilitate* Eccleſiæ optime rectiſſimeque ſentiunt, et qualiter debent Chriſtiani, non qualeſlibet, ſed Chriſtiani, qui elogio *Paciani* ſimul audiunt, et qui reapſe laborant eſſe Catholici. Qui Papæ extra Concilium auctoritatem falli neſciam vltra, quam conueniat, amplificant, et pro Catholicæ fidei dogmate id omnibus ſaluari cupidis obtrudunt, eos vtique pluribus Catholicis improbatum, quam laudatum iri, compertum eſſe videtur. Papæ circa res religionis quantum veteres Chriſtiani tribuerint, omnium optime *Blondellus* opere *de Primatu* ediſſerit; vtut ei huiuſmodi facultatem iure et inſtituto diuino competere inficietur, quali differentiam inter Epiſcopum niti et presbyteros, pro nobis euincunt Angli Pſeudepiſcopi, et nuper *Hammondus*. Qua admiſſa, magnum gradum ſtrui ad Papatus ſtabilimen et tutamentum, ne ipſe quidem *Titius* diffiteri volet; quamuis præ igneo in Papas odio totus laſſeſcat. Mul-

* Fallor, an *domus* Auſtriaca, quatenus Hiſpaniam quoque complectitur, tacite hic ſugillatur.

Multum ei faceſſet laboris ardor diſputandi, quem oſtendit præ omnis generis obtrectatoribus, qui in Romanam Sedem deſtomachari comperiuntur. Vt enim præ hiſce ſuo Lutherano gregi vindicet vim ſibi propriam demonſtrandi veritatem eccleſiæ, ſane chartulæ, quas *Walenburchio* oppoſuit, nondum teſtantur. Hic meliora a *Titio* exſpectauerat; ſi tamen meliora in mala cauſſa poſſunt afferri. Dabitur ſuo tempore reſponſum, idque nullo negotio. Materiam de iuſtificatione *Walenburchius* abſoluit, in qua, arbitror, vobis non diſplicebit. De *meritis* iam pergit: quod argumentum an ſit doctrinæ de iuſtificatione iuncturus, mox diſpiciet. Optem, copiam tibi poſſe obtingere viſendi et tractandi egregii *Walenburchii:* ſcio, optime inter vos omnia compoſitum iri. Eſt enim prudens, pius, mitis, et doctus controuerſiarum indolem omnem, cuiuſmodi quidem cum Proteſtantibus verſandæ ſunt. Cum delicatulis vel audaculis Ieſuitis ipſi parum conuenit. Æquus et prolixus eſt erga rempublicam, atque Curiæ in Metropolitanos et Epiſcopos vſurpationem reprobat. Vobis etiam optime vult. *Pozæ* quoque et ſimilium effata immatura ac temeraria penitus odit. Scito, mi amice, *Pozam* ne ſui

qui-

quidem ordinis hominibus placere; pleriſque ſaltem diſplicet. Quocirca eius ſpiſſum volumen pro Deipara Virgine, vna cum *Eraſmi* et aliorum id genus libris, ſeorſum a ceteris recondunt, et in angulum quempiam abſtrudunt. Tantum abeſt, eius viri omnia vnquam vel tantillam meruiſſe aſſenſionem. De *Grauinae* doctrina, vtique Thomiſtica, te ambigere non ſinent tomi eius *de praeſcriptionibus.* Quales quod concoquere nequis, argumento eſt, vos in ſegregibus illis centuriari, quos *Tertullianus* et *Lerinenſis* redarguunt, quantumcunque iſtius vocamine veſtra ſcripta tinniant. Reſpondi dudum, quod praeſcriptionis munimen omni nouitati opponi validum attinet, ſuperiore aeſtate. Eo perinde vti veteres idololatrae Gentiles, Iudaei et Muhamedani poterunt tum demum, vbi intra ſuae philoſophiae cancellos deſederint. Nempe, quid vetat, quo minus Turca, verbi gratia, ſe defendat contra Perſicum vel alium in ſuis ſacris nouatorem? Quiſque in ſuo genere, ſua tribu, ſua ſucceſſione et gente paria facere ſuſtinet. Quidni ergo Chriſtiani itidem, et quidem Catholici, qui ſuae vnitatis ſocialem continuitatem euidenter commonſtrare ſufficiunt, perinde atque probae notae vir nobilis ſuae gentis et

ge-

genituræ omnem retro ſeriem ita oſtendere par eſt, vt quiduis noui inde ſimul excludat? Ne ergo de genere in genus etiam hic tranſiliamus, turpi eruditumque tui ſimilem admodum dedecente lapſu. Præſcriptio ſub formula Chriſtianiſmi, ab ineunte eius ætate hucuſque Catholici, valet. Retro ad gentes, ad Iudæos 'alioſue extra ſphæram et præter oleas ſi porrigatur, exceditur modus rationi congruens. *Walenburchium* Papæ *infallibilitatem* extra ſynodum oicumenicam affirmare, idque inſtar articuli fidei Catholicæ, tu nuſquam legeris, ſcio. Sentit enim cum Gallicana eccleſia, quæ illam hactenus in medium reliquit. Ego, vt veram opiner illam eſſe ſententiam, ſaltemque valde probabilem, non tamen eam vſque adeo vel credo, vel teneor credere certam, vt capitibus fidei accenſeri promereatur. Abunde ſit conſcientiæ meæ, dum cum vniuerſa eccleſia veneror et funditus animo amplector hoc lemma: *Quicquid ceu a Deo reuelatum Eccleſia ſeu in Conciliis, ſiue per vnanimem conſenſum tradit, id ſuſcipiendum eſſe, ceu verbum Dei ab Eccleſia declaratum.* Quotquot aliud ſuæ credulitati principium ſubſtruunt, næ! ii et ſe fallunt, et alios ſibi credentes. Tum et ſic fundamento ſuffulciuntur

tur nihilo fortiore, quam et *Menno*, et *Brownus*, et *Socinus*. Si tu docere nos liquidiora potes, vnde perſpicua fiat certitudo credulitatis veſtræ fundatior, bene de pluſculis animabus meriturum te confidito, vbi id arcani prodideris. Sodes, experire, quid poſſis! *Nicolai Burgundi* quæ legi, per ſunt pulchra. Quo minus autem exiſtimem, eius eſſe fœtum, qui de Belgarum contra Romam euocationes priuilegiis libellus exſtat, cauſſa eſt, quoniam *Burgundus*, ni fallor, iam diu ante obiit. *Fromondus* quin illius vel auctor, vel ſuggeſtor fuerit, intelligentes quidam ſubdubitant nihil. Sat eſt, omnes modo conquieſcere in Belgio, et ſtari definitionibus Sedis Apoſtolicæ, quas fidelium conſenſus proxime et ſenſu pleno et vſu, et omni cultu ſummoque affectu excipit. Ipſe quin etiam Iprenſis *Ianſenius*, vir oppido doctus, et maturi iudicii, ſi hodieque ſuperſtes eſſet, primus, primarius et princeps ſui foret oppugnator; excuſandus, vti *Cyprianum* et *Hieronymus* et *Auguſtinus* antehac alijque purgarunt. De rebus publicis quæ diſſertas, ea ſane auidiſſime opperior. Perſicæ vires vtinam in Turcam exſurgerent! Hunc num Viennenſes ſerio cogitent, multum hæſito adhuc. Quæ hucuſque ſpar-

ſere hanc in rem, emulgendis marſupiis valuere: cetera ineptiunt. Experiundo ſuſpicari diſcunt tandem hebetiores, alio ſpectare remiges; alio prouehi cymbam. Comitia in incerto ſunt. Qui poſt ſiparium latent, ea mox oſtentant; mox omnem ſpem auferunt. Ludibunda in rebus Imperii aula illa quorſum tandem exitura ſit, coniectatu non eſt impeditum iis, qui mores eius et regulas in numerato habent. Fœdus noſtrum ni vigeret, ludi poſſemus, et proturbari penitus ab omni et pacis et honoris fructu. Sub huius vmbra præſtolari licet Comitia; temnere et herilium moliminum et eius formidinis intemperias, quæ Ordinibus nimium familiaris euadit. Sed oro, vt finiam, obſecroque, quæ nunquam vel deſinam vel ceſſabo rogare precarique, vt cenſuram Scriptorum noſtri publici iuris, ciuilem prudentiam, Lampadiana et Grotiana tua nobiſcum communices. En! turbam votorum, quæ tute explere, ſi voles, vales. Vale, vir optime, et mihi indulgere pergito!

CCXLII.

Conringius, *Titio* excuſato, ad ſingula oppoſita ſtrictim reſpondet, ſuæ fidei principem articu-

lum

lum proponit, plura oggeſturus, *Walenburchio* in arenam deſcenſuro.

Helmſtad. d. 16. Febr. 1662.

Binas tuas, quas d. 15. et 16. exaraſti, vno momento accipio. Priores ſcripſiſti commotiore, quam forte par erat, animo. Scripſit *Titius* indubie ex animi ſententia, et, quamuis errauerit, tamen bono ſtudio in errorem inciderit. Nec profecto a *Calixtino* inſtituto alienum quid præſtitit, negans, illis argumentis, quæ adduci ſolent in id, vti perſuadeamur, rerum ſacrarum certam notitiam haberi non poſſe ex ſacris literis, quidquam ineſſe roboris, et vere eadem eſſe cum iis, quibus olim vſi ſunt Sceptici, eoque in auctores ipſos poſſe retorqueri. Idem fecit *Calixtus*, et vrſi dudum ego. An pro dignitate muneris non ſatis bene ſit exceptus Reuerendiſſimus Dominus *Walenburchius*, neſcio: nec enim hactenus vacauit Titianas chartas perlegere. Si quid ea in re commiſſum, non probo: quin ſpondeo, nihil abs me commiſſum iri indecens, ſi forte mihi fuerit impoſita neceſſitas *Walenburchio* reſpondendi. Opuſcula, quæ addidiſti, non bilem mihi mouere apta ſunt; mouere tamen com-

miſerationem, nullo Sanctæ Scripturæ, nullo antiqui Patris perſpicuo teſtimonio comparente pro immaculata Deiparæ conceptione, cui tamen Eccleſia Romana non dubitauit Feſtum dedicare, populo rapto in ſuperſtionem, nulla fultam Eccleſiæ antiquæ conſenſione. Et vero Patrum quidem ſententiæ aduerſæ adeo ſunt perſpicuæ, vt eludi nequeant, niſi illis, quas *Poza* imprudenter protulit, aduerſus Patrum auctoritatem exceptionibus. *Poza* elucidarium a Ieſuitis etiam nonnullis verecundius haberi, haud negem: nimium enim quantum exorbitat, et cenſura Romana eſt damnatus. Certum tamen eſt, a Ieſuitis quamplurimis, Hiſpanis præſertim, hodieque in ſumma haberi veneratione. Me ſine diſcrimine Ieſuitas odiſſe, nemo dixerit citra meam iniuriam. Inter eos ſunt plurimi doctiſſimi Philoſophi et Philologi, quos profecto facio maximi. Sunt et Theologici ordinis alii præclari interpretes Scripturæ, et ſubtiles rerum ſacrarum tractatores; quamuis omnia illorum minime probem. *Bellarminum*, *Valentiam*, *Vaſquez*, *Suarez*, *Petauium*, *Maldonatum*, *Cornelium a Lapide*, *Pererium*, *Toletum* et ſimiles, quos inter eſt *Sirmondus* et *Pallauicinus*, ſi ſupine ſpreuerim ego, ſtultus equi-

quidem ſim. Tale aliquod odium Ieſuitici ſodalitii vbinam, quæſo, in meis ſcriptis aut factis vnquam deprehendiſti? Nolo tecum impoſterum contendere per literas ſuper iis, quæ ad principia Religionis noſtræ attinent, ne ſim grauis, et centies eadem repetam. Si Reuerendiſſimus Dominus *Walenburchius* quidquam ſerium et momenti grauioris *Concuſſioni* meæ oppoſuerit; forte dabitur denuo occaſio, argumentum hoc agitandi, in quo reapſe verſatur omnium controuerſiarum cardo. Fortaſſis tum et de præſcriptione agendum fuerit. Interim quæſo, cures tibi illud argumentandi genus monſtrari in quoquam Logico ſcripto ſiue gentilis ſiue Chriſtiani auctoris. Si non inueneris, an non vel hoc ſatis eſt euincendo illi, quod ſæpius repetii: argumentandi illam rationem veræ Logicæ artificibus plane fuiſſe ignotam. Patieris interea æquo animo, a me illud haberi certiſſimum principium Chriſtianæ doctrinæ: *Quicquid in S. literis proditum non eſt, ſiue noue ſit traditum, ſiue iam antiquius ſit; ad ſalutem æternam non eſt neceſſarium.* Huius autem principii veritas duobus hiſce nititur. I. *Ratio perueniendi ad ſalutem æternam ſola reuelatione addiſci poteſt.* II. *Doctrina reuelata in ſola reperitur*

Scriptura. Num tu poſſis tui lemmatis, quod vocas, certum aliquod reddere principium, dubito. Probandum autem tibi fuerit, Eccleſiam Romanam (nam hæc tua eſt Eccleſia), certo tenere reuelatam doctrinam. Verum vt ante dixi, de hiſce malim diſputare cum *Walcnburchio*, præſertim cum videam tibi id omne moleſtum eſſe et nauſeoſum. Viennenſium ſiue ſocordia, ſiue malis artibus, vereor, ne in graue incidat periculum Germania; ante omnes vero partes illius ipſamet Auſtria. Videtur enim Perſici motus fama iam tum euaneſcere. Præter hunc autem nec in Aſia, nec in Africa habet Turca, quem metuat. Vt proinde, illo ſublato periculo, omnes vires poſſint in Hungariam effundi. Quamuis vero non illa ſint Turcæ, quæ olim, arma; attamen compoſita cum noſtra militia, quæ diſciplinam non audit ſtipendiis haud procedentibus, ſic ſatis ſunt valida, præſertim accedente illa inepta ratione conſiliorum Viennenſium. Deus te ſeruet, Illuſtris Domine, et publico et meo quoque priuato bono! Iam hæc finieram cum offeruntur literæ iunioris *Vorburgii*, hominis forte haud mali; at eruditione quam diſparis Patruo! Si iam tum omnia

mnia Vorburgiana nondum abſoluta ſunt, huius hæredis opera non ſane vnquam perficientur. Doleo profecto vicem tam præclari operis. Intelligo vero, mitti mihi poſtremos duos tomos poſthumos. An ſint exſpectationi reſponſuri, dubito.

CCXLIII.

Boineburgius, Grotiana quædam mittens, Grotio iniquos ſcriptores odit.

Moguntiæ d. 21. Febr. 1662.

Epiſtolam tuam d. 22. Ian. ſcriptam recte accepi. Neque illam cenſura de Scriptoribus publici iuris iucundiorem reddidiſti. Tam affectata eſt eius obliuio. Tua de rebus publicis et ciuili prudentia, vt et Lampadiana, auidiſſime opperiar, cumprimis Grotiana. Quod *Grotium* pro cetero tuo candore laudare vis, præclarum, crede, opus ſuſcipis; etiamſi collegis forte quibuſdam tuis haut vſquequaque laudatum. *Feldius* ſui quid videtur vobis reliquiſſe? Et neſcio, an *Eichelius Grotium* de iure belli et pacis magni faciat. Etiam *Gronouius*, vir cetera perdoctus et antiqui ſa-

poris eruditionem affectari ſolitus, *Grotio* eſt iuſto iniquior. *Salmaſius* in maligna ſua eius cum *Voſſio* Patre comparatione, quam indies Tiguro ab *Hottingero* recipere ſpero, cauſſatur, *Grotio* ingentem errorum ſyluam monſtraſſe Helmſtadii *Feldium*, qui ſimul eiuſdem in demonſtrando imperitiam medio Soli expoſuerit. In Theologicis *Grotium* ſpernit penitus, et *Socini* congregem eſſe ait. In poëſi multos ei præfert. In Philoſophia nihili eum penſat: in Critices et Philologiæ ſtudiis infra pleroſque abiicit. In iure tam nauci pendit, vt poſt omnes vel valde mediocres ponat. Simulac ab *Hottingero* illam liuidam epiſtolam redipiſci dabitur, continuo ad te eam legabo. Simile quiddam in hac inter *Grotium* et *Voſſium* contentione, ſed maiore iniquitate, et in omni parte, *Salmaſius* per epiſtolam auſus eſt, quale olim *Longolius*, at modeſte et circa facundiæ modo victoriam, *Eraſmum* inter atque *Budæum*. *Wangnereccii* paucula ad *Grotium* ecce mitto! Comitia ad Kal. Iun. ſunt tandem indicta. Vale!

CCXLIV.

CCXLIV.

Conringius magni facit *Grotium*; ſed non ſine exceptione.

Helmſtad, d. 19. Febr. 1662.

Pro communicata cenſura *Wangnereccii* Ieſuitæ in *Grotii* libros de iure belli ac pacis habeo gratias: reddam, ſimul deſcripta fuerit. Placet enim habere illam, ſaltem in exemplum inepti acuminis Loiolitici, cum nihil omnino repererim in illa ſanum, niſi vnicum illud, quod *Grotium* ſeiungat a ſuæ Eccleſiæ hominibus. Et vero extra illam et vixit, et defunctus eſt; quantumuis nimio pacis eccleſiaſticæ ſtudio fuerit interdum plus æquo illi indulgentior. Nondum deeſſe etiam hic, qui *Grotio* ſit iniquior fortaſſis, doleo equidem. Quod ſi tamen quis ſolidis rationibus, non conuitiis, non cauillationibus, agat; non ferendum duntaxat, ſed etiam laudandum fuerit. Ita enim demum poterit nobiliſſimum illud argumentum recte excoli. Nec *Grotius* ipſemet *Pythagoram* aliquem haberi ſeſe voluit, cuius nudis aſſertionibus ſit ſtandum. *Gronouium* auſum in illo doctrinæ genere cum *Grotio* contendere, miror, et prope indignor. Hactenus ſane ille mi-

hi ſeſe probauit doctum quidem Philologum ; at nec Philoſophum, nec Iuriſperitum, nec Theologum : qualis qui non eſt, ineptus profecto eſt ad cenſuram in *Grotium* inſtituendam. Si daretur Gronouiana illa legere, fortaſſis tamen mutem ſententiam. Quæ ex epiſtola Salmaſiana recitas, arguunt malignitatem aliquam animi, qualem iam tum deprehendi in iis, quæ *Simplicii Verini* nomine prodierunt. Vt animum nunc appellem ad cenſuram iuris noſtri publici Scriptorum, vetant occupationes infinitæ, quæ me diſtrahunt. A Feſto Paſchatis ſpero paratiorem me fore, quoniam conſtitui proxima æſtate, ſi Deus annuerit, Lampadiana et tractare denuo et publicare. Verſor nunc horis ſucciſiuis in perficienda ciuili prudentia. Comitia indicta eſſe in Kal. Iunias, iam tum acceperam. At ſi vera ſunt, quæ iam narrantur de motibus Conſtantinopolitanis, et occupato per Perſam Bagdato ſiue Babylonia, vereor, vt mutent ſententiam Aulici Viennenſes, ſoluti ſcilicet Turcici periculi metu. Vale!

CCXLV.

Boineburgius cum *Conringio* mauult de republica col-

colloqui, quam ventilare controuerſias Theologicas, et inter alia catenam auream a *Lioneo* miſſum iri prænuntiat.

Moguntiæ prid. Kal. Mart. 1662.

Heri ſub meum Francofurto diſceſſum accepi literas tuas, iurgatrices quidem; at nihilo tamen inſuauiores: quin vel hoc nomine gratiſſimas. Falſus es opinione, dum credis, me iracundo nuper animo vel commoto fuiſſe, cum de *Titio* ſcriberem. Diſplicebat hominis in ſtilo non acumen, ſed aculeus æquo frequentior ac immoderatior. Cur non reſpondet W*alenburchio* ad *Erneſtinum III. motiuum*, ſi *Calixti* vel tantilla ipſi reuerentia reliqua eſt? Quod multos Ieſuitas magni facis, per eſt bene, neque arbitrer, *Scioppio* contra illos te in omnibus promiſcue fidem plenam adiungere. Legeris procul dubio, quæ pro ſui defenſione in Antanatomia ſua *Forerus*, *Albertius* item, tum *Pallauicinus* aliique pari elegantie tradiderunt; *Maſenius* denique, cuius recens editum libellum en! tecum communico; quod inibi *Titianis* ſtomachationibus et dentatis obiectiunculis vtrumque crus concerptum et fractum videatur. Nec ſibi quoque W*alenburchius* de-

deerit propediem, vbi vacui pluſculum temporis ſuccidere continentibus et catenatis, quibus diſtenditur, laboribus, ac ſuffurari valuerit. Quicum quod collationes eruditas inire paratus es, profecto lætor. Malo quippe ego tecum agere de republica, et de tritura negotiorum Status. Aſt quid diſſimulas pollicitationem tuam de cenſura Scriptorum publici iuris? Quid interprimis denuo ſpem de ciuili prudentia? Vin' Lampadiana forſan premere, donec Comitia fuerint terminata? *Grotianam* vero laudationem nunc præ ceteris tuis ſcriptis omnibus immane quantum expeto videre. Quæſo, ne obliuiſcare, ſi qua ad nundinas mihi tranſmitti poſſunt. In SS. literas vniuerſas Grotiana commentaria, manu *Grotii* interpolata, locupletata, correcta, paucis demum abhinc diebus e Gallia accepi. Magno conſtant mihi. In omne Vetus Teſtamentum et ſuper Euangelia curas ſuas ita expoſuit, prout eas et quales edi in publicum vellet, ſi ſecundum edendæ forent. Iam recudit omnia opera iunctim ſub diuerſis tomis, in nouem, ni fallor, tomos tributa, *Blauius* Amſtelodami, cui Manuſcripta iſthæc tranſmittam, vt editio fiat eo luculentior et emendatior. Quæ in Acta Apoſtolorumque Epi-

Epiſtolas et Apocalypſin annotauit, quoniam ab obitu auctoris demum prodierunt impreſſa, non ſunt quita relegi ab ipſo. Neque credo, iis quicquam poſtilla fuiſſe adiectum. Sed finire iam cogor. Maſenianus hic libellus tibi ad pleraque reſpondebit. Vale, vir amiciſſime! Comitia nuper ſcripſi, in Kal. Iun. edicta eſſe. Scripſi mendoſe: in VIII. Iun. ſunt indicta *. An praeciſe ea dies vel delegatos Ordinum, vel ipſam ſit propoſitionem tractationumque et actionum exordium receptura, non vacat dubio. Caeſar, niſi Turcico motu nimis inualeſcente, rem vix multum feſtinaturus videtur. Eminentiſſimus Elector ad Comitia non proficiſcetur, niſi et Caeſar adſit. Interim, donec illa reapſe inchoentur, Francofurti perſtandum erit. Foederis vero concilium, illis coeptis, pariter Ratiſbonam tranſferri poteſt. *Lioneus* per *Grauellum* tibi auream catenam mittit. Credo, amici eſſe, vt praenuntiem.

CCXLVI.

* Teſtibus literis Imperatoris ad Moguntinum apud *Londorp. t. 8. p. 811. ſeq.*

CCXLVI.

Conringius quoſdam ſyllogiſmos mittit a Fatribus Walenburchiis ſoluendos.

Helmſtad. d. 26. Febr. 1662.

Hoc pene momento libellum *Maſenii* et accipio et euoluo. Multum autem te falli, *Titiana* hoc libello confutata eſſe, iam tum deprehendo. Aliis longe argumentis vſus eſt, quam *Titius*, is, quem ſibi confutandum ſuſcepit *Maſenius*. Nihil enim aliud propoſitum fuit *Titio*, quam oſtendere, D. D. *Walenburchios* vſos eſſe ratiocinationibus Scepticis, quaſque proinde liceat etiam contra ipſos retorquere. Idem ego iam tum, paucis licet verbis, exprobraui *Haunoldo* et *Erbermanno* Ieſuitis, aduerſariis meis, et in D. D. *Walenburchiorum* ſcriptis dudum obſeruaſſe me videor. Huius vero nihil oppoſuit ille vobis *Steinbergius* *. Vt res omnis clariſſima euadat, mitto ſchedulam, quinque duntaxat ſyllogiſmos comprehendentem, examinandos a D. D. *Walenburchiis*, ſimul vacauerit. Omnium illorum Maior propoſitio eſt Walenburchica, niſi fallor. Sin; gau-

* *Io. Melchior Steinberg*, Profeſſor Theologiæ Herbornenſis, in *idea vera Papiſmi*: cui *Maſenius* oppoſuit *Stre*-*nam Reformatorum*.

gaudebo equidem illos emendaſſe nonnihil ſuas theſes. Rogo, velis Reuerendiſſimos illos Fratres meo nomine officioſe ſalutare. Mihi ſatiſfecerint, ſi ad Maiorem pariter et Minorem propoſitionem paucis reſponderint. Liber de ciuili prudentia, ceu dixi, prodibit Deo volente proximo menſe Martio. Grotianas tabulas nondum prælo commiſit bibliopola noſter. Cum illis prodibit mea etiam commendatio. Vtrum *Blauius* ſecundam editionem Grotianorum commentariorum in N. T. breui ſit curaturus, vehementer dubito; cum iterato iam ſint editi in illuſtri illo opere Anglicano *Critici ſacri*. Vt tu mittas *Blauio* tuos illos codices, priuſquam ille ſecundam editionem fuerit aggreſſus, haud ſuaſerim: noui mores et ingenia typographorum. Longe ſatius fuerit, ſi cures ſeorſim edi illa Grotiana annotata. Ita ſane multum commodabis omnibus, quibus prima editio iam eſt in manibus, nec moraberis exſpectationem virorum eruditorum, *Grotio* fauentium. Si placuerit deinde, poterit ſuam nouam editionem illis annotamentis *Blauius* locupletare. Impetrato Cæſareo priuilegio poteris, niſi fallor, et impenſas tuas reſarcire. A *Blauio*, præter vnum atque alterum exemplum, vix eſt quod ſperari poſſit. Perquam tenax mercator eſt et illiberalis. Si

Tur-

Turcici belli metus receſſerit, mirum, vtrum tempeſtiue ſucceſſerint Comitia. Audio illa directum iri a Comite *Auerſbergio.* Id quod ſi ita eſt, gaudebo equidem. Vnus ſane ille præ multis et æquior ſemper eſt viſus, et ſapientior. Quid ſi et *Wallendorfius* perſonam mutet, qua ipſum induerunt Auſtriaci, tuque in locum dudum tibi debitum * ſuccedas? Ita ſane demum ſperauerim aliquid ex Comitiis commodi. Hactenus vix credo, veras eſſe, quæ parantur, nuptias, præſertim ſi ita, quemadmodum narratur, tumultuatur miles prætorianus Conſtantinopoli, et Bagdadum Perſæ ceſſerit. Noſti, Perſam pariter et Turcam ſeſe profiteri Vicarios Prophetæ Muhammedis; perinde atque veſter Papa Vicarius et ſucceſſor vult haberi SanctiPetri: veriſimilius autem in vulgus poſſe videri dogma illud Perſicum, quoniam Perſa eſt ex poſteritate Muhamedis oriundus; non Turca. Noſti pariter, quantam in animis hominum vim habeant eiuſmodi ſuperſtitiones. Certe Turcæ nulla re magis eſt formidabilis Perſa, quam illa opinione Vicariatus. Vale, ac ſalue plurimum.

* Procancellariatum Imperii in mente habet.

Errata exſtantiora ſic corrigantur.

p. 7. lin. 11. pro LVXENWICK reponatur *LVTZENWICK.* p. 13. lin. 10. pro EVNDEM reponatur *PRVSCHENCKIVM.*

BAG 201494

Digitized by Google

[illegible] Google